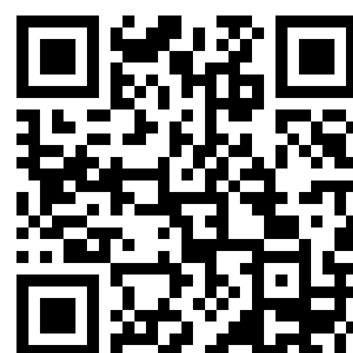
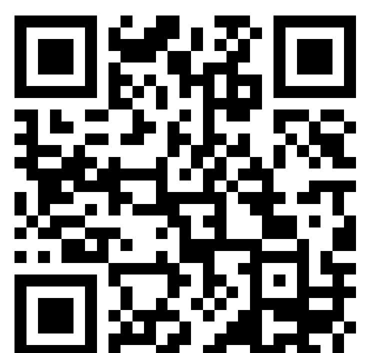
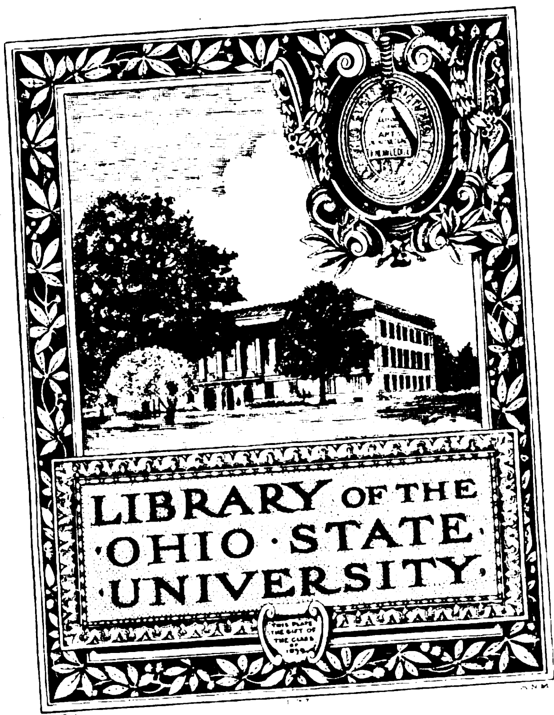
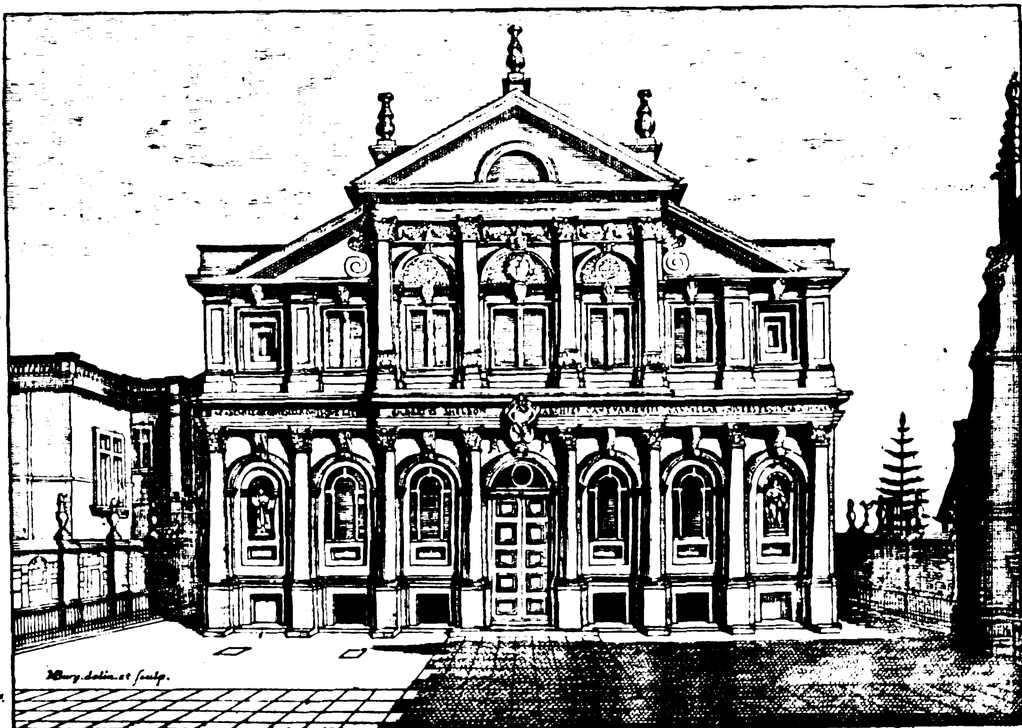

LIBRARY OF THE
·OHIO·STATE·
·UNIVERSITY·

GEORGII HICKESII
S. T. P.
DE ANTIQUÆ LITTERATURÆ SEPTENTRIONALIS UTILITATE,
SIVE
De Linguarum Veterum Septentrionalium Usu
DISSERTATIO
EPISTOLARIS,
AD
Bartholomæum Showere,
EQUITEM AURATUM,
Non ita pridem Jurisconsultum apud *Anglos*, & Causarum Patronum Celeberrimum.

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

CHARLWOODO LAWTON,

ARMIGERO, JURIS-CONSULTO,

Et Foris in Juridicis litigantium Patrono,

GEORGIUS HICKESIUS, S.P.D.

E Linguarum Veterum *Septentrionalium* Usu & Dignitate ad *Bartholomæum Showere*, quas scripsi, Litteras, ad Te legendas mitto, *Charl. Lawtone*, quo interveniente, mecum amicitiam Is iniit, initamque ita colere & fovere voluit, ut Illi, quam qui maxime, familiaris & conjunctus essem. Meminisse jam juvat de variis argumentis sermones, quos nunc in *prædio* Ejus *urbano*, nunc in *rustico* habuimus. Speciatim eos recolere delectat, quos mecum serebat de fontibus Juris Civilis *Anglicani*; de Sacerdotio & Regno, sive de Rep. Ecclesiastica & Civili; de Patria, pro qua nemo bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus; & de Patriæ vero amore; de causis & signis cadentis Imperii; de Existimatione populari; de Veri Justique arcanis viribus; de Principiis Boni & Mali, ad quæ Humana & Christiana Vita instituenda est; & de Inhonesto isto Vitæ genere, quod licentiosi homines Reip. tam Civilis quam Ecclesiasticæ pestes vivunt, principiis illis soluti, ad quorum normam se suosque mores fingere & componere & Philosophia & Theologia docet. De his & hujusmodi materiis, quum suo more (quem nosti) solide & acute disputans animi sui sensa exponeret, equidem nescio an majoris judicii, an ingenii Hominem se esse ostendebat. Crede mihi, *Lawtone*, cum delectatione semper, & non raro cum admiratione, eum in *Quieto* dicendi genere sermocinantem audivi; In *Contentioso* vero & *Forensi*, quam dicendi peritus, quam fervidus & nervosus orator, denique quam faustus & fortunatus causarum propugnator erat, norunt Tecum, qui Forum frequentant, universi; præsertim Clientes ejus, qui tantum non omnes, Eo Defensore, Victores à judicio abire soliti, id maximo suo commodo senserunt. Quam juris etiam peritus erat, quos scriptos vivus edidit, libri monstrant; & quos scripturus etiam erat, itidem demonstrassent, si D. O. M. qui suum cuique vitæ terminum definit, longiorem Illi vitam indulsisset. Nosti enim consilium quod nobis aperuit, de edenda altera parte Libri sui, quem inscripsit **Cases in Parliament**; & de scribendo Tractatu *De*

Jure Criminali, quod Forenses nostri *Jus Coronæ* vocant. Ad quem quidem condendum tractatum, quæ opus essent, colligere cœperat, Defensionum laboribus, & Senatoriis muneribus tandem (quod optabat) liberatus, id operis *Architectonica* manu auspicaturus. Mitto dicere quam charus Amicis, & quam gratus Concivibus suis Exoniensibus erat, qui jam tertio, cum in extremis ageret, eum Procuratorem eligebant, qui in Senatu populi *Anglicani*, quem *Domum Comm.* nominamus, vices suas gereret. Quod Te attinet, *Lawtone*, ob eas rationes propter quas Ille Te, Tu Illum unice amasti, nempe ob ingenium, morum suavitatem, honestatem vitæ, humanitatem cum beneficentia junctam, &, qui splendentium virtutum fere omnium parens est, divitiarum, quas maxime liberali manu non dispensavit dicam, sed honestissime dissipavit, contemptum vere *Christianum*. Quapropter per *Showeri* nostri semper charissimos Tibi manes, perque amicitiam quæ Tibi Illique communis fuit, oro Te, obsecroque, *Lawtone*, ut *Dissertationem* hanc nostram, qualis qualis est, non tamen ut nostram, sed ut Illius potius, æquo & benevolo animo accipias: ut illius, inquam; quia quemadmodum imago non amplius pingentis, sed ejus, qui pingitur, esse dicitur; sic ea Epistolarum & Epistolarium Librorum est natura, ut consuetudine, quæ & in rep. literaria vim legis habet, non tam scribentium, quam eorum, ad quos scribuntur, esse habeantur. Præterea, Illo auctore, scripta est hæc *Dissertatio*, siquidem ejus argumentis expugnatus, quibus id genus tractatum scribi oportere, Te audiente, contendebat, eam in me scribendam suscepi. Quam jam prælo prodituram Omnibus qui civem in Eo bonum, & bonarum litterarum egregium fautorem sibi patriæque ereptum dolent; Tibique imprimis, apud quem magnum Sui desiderium reliquit, mærens dat, dicat, dedicatque Tuus *Georgius Hickesius*. Vale.

Dabam Londini
xix.Cal.Jan.MDCCII.

IN-

INDICIUM
HUJUS
Dissertationis.

vetustis MSS. descripsit. pag. 23. ubi rationes etiam declarat, quibus inductus nomina testium & fere semper cognomina omnia, quæ actis subscripta cernuntur, tam diligenter descripsit. ubi etiam dissertatiuncula de cognominibus, quæ in gentilia sunt conversa, & de tempore in quo primum prænominibus addi cœperunt. pag. 23, 24, 25, 26, 27, 28. ubi in margine nonnulla *Anglo-Saxonice* è MS. quodam Bibl. *Cottonianæ* proferuntur, quæ prima facie probare videntur nomina gentilia apud *Anglo-Saxones*, in usu fuisse, quod tamen non reipsa probant.

VII. Duo Instrumenta *Saxonice*, quæ demonstrant ea perfectam & plenissimam firmitatem habuisse apud *Anglo-Saxones*, quæ in Curiis acta & testata erant. pag. 29.

VIII. De *Curiæ Comitatus* dignitate, amplitudine, & auctoritate apud *Anglo-Saxones* & *Anglo-Normannos*. pag. 30. *Willelmus* I. *Anglicum* regnum bello conquisivit. pag. 31. in marg. & 32. in marg. Placitum apud *Pinendenam*. *Placitum* in *Com. Cantwarensis* Curia inter *Roffensem* Episcopum, & *vicecomitem*. pag. 31, 32, 33.

IX. Incipit Dissertatio de *Causarum Duodecimvirali judicio*, & ejus origine. pag. 33. Mos iste audiendi & finiendi causas non erat in usu apud *Anglo-Saxones*. p. 33. respondetur illorum objectionibus, qui secus sentiunt. pag. 34. per Duodecim Viros juratos judicandi ratio non statim obtinuit, ac incepta est apud *Anglo-Normannos*. pag. 35, 36. Instituta tandem erat ab *Henrico* II. ad tollendam impiam per DUELLUM causas terminandi consuetudinem. ibid. Ejus origo è *Scania*, unde *Nortmanni*, qui eam in *Angliam* induxerunt. pag. 37, 38, 39, 40, 41. Respondetur Jurisperitorum Argumentis, qui eam ab *Anglo-Saxonibus* petendam contendunt. pag. 42, 43, 44, 45, 46. de Curiæ *Cancellariæ*, & *Rescriptorum Forensium*, quæ *Brevia originalia* dicuntur, origine apud *Anglo-Normannos*. pag. 46, 47, 48, 49, 50.

X. *De Re Testamentariâ Anglo-Saxonum*. pag. 50. *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* uxoris ejus *Testamentum*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 51, 52. ubi in *nota* ad verbum *Regina*, multa de *Anglo-Saxonico* Hlæfdia, in quibus defenditur R. *Bradeius*, qui verba *W. Malmsburiensis*, *Si eam* (Matildam) *in Dominam reciperet*, Anglice reddidit, **If he would receive her as Queen.** Testamentum *Wulfari*, *Saxonice*. p. 54. ubi in marg. ostenditur, *Anglo-Saxones* servorum & servarum *prædialium* nomina mandasse literis, ut bonorum suorum partem, quæ cum prædiis legare fas esset. *Badanothi Beoltingi* testamentum Saxonice. pag. 54. *Abbæ* vicecomitis Testamentum, *Saxonice*, qui terras suas Relictæ suæ fruendas dedit, dum Vidua manens à secundis nuptiis abstineret. pag. 55. permissum erat marito & uxori, ut conjunctim Testamentum facerent apud *Anglo-Saxones*. pag. 56. Lex nulla *Anglo-Saxonum* requirebat, ut Annus, quo testamenta facta erant, à tabellionibus notaretur. pag. 56. Tempus, ex quo *Testamentorum* usus apud eos receptus erat. ibid. Quis apud eos legitimus Testium numerus, quibus coram Testatore uno eodemque tempore subscribentibus & consignantibus Testamentum erat jure factum. pag. 56, 57. Auctoris ea de re sententia, ubi probat testium numerum eum fuisse, quem *Jus Civile Romanum* statuit, ita tamen ut in extrema vitæ lucta agens, uno adhibito, eoque gravi, & optimæ fidei teste, recte testaretur. pag. 57. Id probatur ex MS. Narratione Testamenti cujusdam *Ælfegi*, qui moribundus testamentum suum fecit, singulari Teste adhibito, *S. Dunstano* Archiepiscopo *Cantwarensi*, quod in lite de eo mota, *Comitatus Curiæ* nihilominus jure factum esse videbatur. ibid. Apud *Anglo-Saxones*, quemadmodum apud *Romanos*, quis unum Testamentum pluribus Codicibus conficere potuit. ibid. non apud eos mos erat instituendi hæredes fideicommissarios, quos Practici EXECUTORES vocant: id ex eo venisse Auctor putat, quod CURIA pro hærede gereret, vel saltem aliquem è Legatariis loco hæredis fideicommissarii constitueret, cui Bonorum possessionem dabat, ut ea quæ relinqueret, & quibus reliquerat, Testator secundum Testamenti tenorem restitueret. pag. 57, 58. Hoc ut credat, facit narratio MS. de Testamento *Ælfegi* composita, in qua graviter taxatur *Leofsunius* quidam, qui ducta *Ælfegi* Relicta, & testamentum ejus, ut non jure factum, causans, terras occupabat BUTAN ƿITENA DOME; *sine consilio & judicio sapientum*. pag. 57, 58. ubi multa, de potestate quam in causis testamentariis habuit Curia Com. apud *Anglo-Saxones*. Quomodo ab *Anglo-Normannis* de rebus & causis Testamentariis jus comparatum est, Civili & Ecclesiastico foro divisis. pag. 58. Quomodo Auctor credit jus istud se prius habuisse, quàm divisa fora erant. ibid. sequitur narratio de Testamento *Ælfegi*, & controversia de eo mota è textu *Roffensi*, *Saxonice* & *Latine*, in qua traditur S. *Dunstanum* mille Sacramentalium juramentis honestatum, non victorem tantum, sed triumphatorem maximum ex litis istius judicio discessisse. pag. 58, 59, 60. *Wulfsigus* presbyter Curiæ præpositus erat, cum in controversia ista juramento se adigeret *Dunstanus*. ibid. Jurans S. *Dunstanus* Codicem SS. Canonum in altera manu tenebat; Qui forte ille Codex MS. Canonum est, cui in Bibliotheca Bodleyana jam nunc extanti vetusta manu in dorso inscribitur CODEX S. DUNSTANI. pag. 60. Codicem SS. Canonum, ut officii sui insigne, in Curiis præsto habebat Episcopus apud *Anglo-Saxones*. ibid. Codice isto, & Canonibus ipsis nihil sanctius populo *Anglo-Saxonico*, apud quem in publicis regni Comitiis nihil unquam contra Canones Ecclesiæ statutum erat. ibid. Testatorum apud *Anglo-Saxones* aliis Consensus Regius, quo Testamenta sua rata habita essent, impetrandus erat; aliis non. pag. 60, 61. Unde hujus discriminis ratio petenda est. ibid. Ubi de beneficiis, sive terris beneficiariis, & feudalibus, apud *Anglo Saxones*. Testamentum *Ælfrici* Archiepiscopi *Cantwarensis*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 62. Ubi ostenditur in margine

gine navium habendarum facultatem, & ab omni Vectigali, vel portorio solvendo immunitatem Archiepiscopis Cantwarensis olim, & Episcopis Roffensis Ecclesiæ indulgere solitos esse RR. *Anglo-Saxonum*. De *re Testamentaria* Anglo-Saxonum desideratur justum volumen. Id nonnisi à literarum *Anglo-Saxonicarum* peritissimo accurate scribendum esse, quod quidem quam utilis reipub. literariæ Linguarum Vett. *Septentrionalium* est scientia, manifeste docet. pag.63.

XI. Desideratur etiam de Donationibus *Anglo-Saxonum* justus tractatus, pag. 63. Quo autem ordine, & qua diligentia scribendus est hujusmodi tractatus, ostendit Auctor. In eo scribendo nihil quis præclari præstare potest, nisi literaturæ *Anglo-Saxonicæ* qui scientissimus est. Talis tractatus, opus singulare esse potest, vel pars Prolegomenon, quæ Chartulario *Anglo-Saxonico*, & *Normanno-Saxonico* præmittenda sunt. Chartularium *Anglo-Saxonicum* & *Normanno Saxonicum*, & Regios sumptus & Collectorem in literis *Septentrionalibus* versatissimum postulat. Huic quæ evolvenda sunt, & quæ ab eo præmittenda in amplissima talis operis præfatione ostendit Auctor. De generibus Chartarum, quæ primo dividuntur in *Autographas* & *Apographas*. De veterum *Manuum* discrimine & *Manuum* distinguendarum peritia. Chartæ veteres, quas Auctor ex Manibus, quibus exaratæ sunt, falsas esse, statim ac eas inspexit, cognoscebat. Chartarum aliæ in Majusculis, aliæ in Minusculis, aliæ autem in Intermediis quibusdam literis à majusculis declinantibus exarantur. Exempla earum, quæ in Majusculis scriptæ, rariores sunt. In Majusculis tum scribi solebant Chartæ, cum in iis Codices scribi solebant apud *Anglo-Saxones*, in quibus Instrumentis fori, vel Diplomatis scribendis, nulla ante S. *Eadwardi* II. tempora, qui innovator fuit, propria unquam Scriptura fuit. Exemplum Chartæ, quæ in Intermediis litteris scripta est. De sermonibus & eorum dialectis, in quibus Chartæ apud *Anglo-Saxones* scribebantur. In legendis Chartis etiam animadvertendum est, an voces, & phrases, quæ in iis occurrunt, istorum temporum fuerunt, in quibus scriptæ esse dicuntur. Nonnullæ Chartæ quum autographæ, tum apographæ, per voces suas & phrases, falsitatis evictæ. Modus conficiendi Chartas apud *Anglo-Saxones*. An Chartæ apud eos *Nontraditæ* perfectum robur habebant? Sine *Insinuatione* etiam Chartæ apud eos valebant. Quibus tamen nihil antiquius, quam in Monasteriorum libris sacris, tanquam in tabulis publicis, eas Insinuare. Modus ille communis conficiendi Chartas supra memoratas non adeo obtinuit, quin ab eo aliquando recessum erat. Signa, quæ Chartis præponi apud *Anglo-Saxones* solebant. De differentia, quæ est inter *Crucis* signa, quæ *Angli* ante *Conquæstum*, & post *Conquæstum Anglo-Normanni* facere solebant. Tres tabulæ rem istam elucidantes. Sigillorum appendentium ante S. *Eadwardi* II tempora nullus *Anglo-Saxonibus* usus. Ubi de *Monogrammatis*, & eorum usu in Signandis literis *Patentibus*. Iis usus est aliquando *Willelmus* I. Chartas tam Saxonico more signis Crucis factis, quam *Normannico*, sigillo appendente, confirmandi mos erat apud *Anglo-Normannos*. Non adeo tamen obtinuit ille mos, quin ab eo, quoad multa, recessum esset, quod Chartæ multæ ostendunt. Secunda differentia inter factionem Chartarum *Anglo-Saxonicam*, & *Anglo-Normannicam*, quæ ex Chartis etiam citatis constat. Mos erat *Anglo-Saxonibus* unam eandemque Chartam in pluribus tabulis, sive exemplaribus conficere. Id pluribus exemplis monstratur. *Willelmus* I. etsi in Chartis conficiendis innovator, nonnullas tamen, *Saxonico* ritu, absque sigillo adpendente confecit. Id Chartæ Ecclesiæ *Exoniensis* exemplo docetur. Quæ graviter à Chartarum studioso exploranda sunt, ut Veras à Fictis distinguat. De tempore, in quo Chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum factæ sunt. De Æris, quibus in *Anglo-Saxonum* donationibus tempora designari solebant. In septimo seculo annus incarn. Christi, sed sæpius annus Indictionis solus ad designanda Chartarum tempora, usurpatus erat. Octavo sæculo haud multum progresso ad annum *Indictionis* annus *Christi incarnati* ante *Caroli* Magni tempora in designandis Chartarum temporibus frequentissime accessit. Originalis *Commentarius*, sive *Recordum* eorum, quæ acta sunt in Synodo Pan-Anglicâ, quæ *Cloveshousi* in Regno *Merciorum* convenit, *Saxonice*. In qua Synodo Rex, Aldermannus, & Sapientes cum Clero consederunt. In notandis Chartarum temporibus ad annum Indictionis & Christi, accessit etiam non raro annus Regni. Quinetiam quemadmodum tempus, sic etiam locum non raro notarunt *Anglo-Saxones*, in quo Chartas conficiebant. Tempus confectæ Chartæ aliquando in principio, sæpissime in medio, nonnunquam etiam, sed rarissime, in Chartæ fine notatur. Chartæ *Anglo-Saxonum* nominibus confectæ, quæ rubris aureisve literis, aut rubris aureisve Crucis signis splendent, falsitatis suspiciendæ semper sunt. Id multis exemplis docetur. à pag. 63, ad pag. 83.

XII. De generibus Donationum apud *Anglo-Saxones*. pag. 83. Donationes sunt vel *sine Scriptis* sive *Verbales*, vel *cum Scriptis* sive *Codicillares*. Utræque sunt vel Simplices, vel Solennes. Præterea Donationes respectu donorum sunt vel rerum *Mobilium*, vel *Immobilium*. Quid ad perficiendas rerum mobilium Donationes requisitum erat. Prædia & quæ ad prædiorum exemplum dabantur apud *Anglo-Saxones* quemadmodum *cum Scriptis*, sic *sine Scriptis* solenni more conferri solebant. Id probatur exemplis. Donationes etiam per scripturam ritibus maxime solennibus non raro celebrari solebant apud *Anglo-Saxones*. Id probatur exemplis. Donantes ad Ecclesias profecti non raro Chartas suas solenni more super altaria ponebant. *Ranulphus* Dunelmensis Episcopus Annulum cum Charta super altare ponebat. Ubi in margine de *Investitura* dicta Ecclesiarum per Annulum & Baculum. De *Cespitis* traditione solenni

apud *Anglo-Saxones.* Donationes sine ea perfectæ apud illos fuerunt. Ab ea ortus videtur solennis ille ritus *Anglo-Normannorum*, quem Forenses nostri vocant Livery and Seizin, sine quo terrarum Venditio & Emptio instrumentalis, vel pretio numerato, olim non constabat. Donationes *Anglo-Saxonum* scriptis confectæ considerantur quoad jus, quod donans donatario in prœdiis conferebat. Quot Chartulario *Anglo-Saxonico* & *Nortmanno-Saxonico* postponenda censet auctor. Chartæ R. *Eadgari* de OSWALDESLAWE examinatio & censura. a pag. 83, ad pag. 87.

XIII. Legum *Saxonicarum* desideratur editio nova prioribus auctior & emendatior, quæ à nemine nisi à *Saxonicæ* Linguæ & antiquitatis peritissimo expectanda est. Quæ in nova Legum istarum editione præstanda sunt. Leges *Saxonicæ Æthelberhti* I. *Hlotharii*, & *Eadrici*, regum *Cantiæ* cum Versione *Latina Joh. de Laet*, Antwerpensis, in locis nonnullis ab Auctore emendatâ, qui rationes dicit, quibus inductus leges illas antea non editas in libro suo edendas existimat. à pag. 87, ad pag. 98.

XIV. Desideratur *Homilarium Saxonicum*, seu *homiliarum Saxonicarum* selectior Sylloge. Quid in eo opere præstandum auctor censet. Id autem nemo nisi Linguæ, & historiæ *Anglo-Saxonicæ* peritus literario orbi dare potest. Sermo *Lupi* Episcopi in die solenni indicti jejunii ad populum habitus, *Saxonice*, cum *Dani Angliam* terra marique maxime affligerent. Rationes dicit Auctor propter quas sermonem istum Latine versum edendum in libro suo putat. à pag. 98, ad pag. 108.

XV. Desideratur liber, qui CENTO SAXONICVS inscribi potest, in quo fragmenta multa *Saxonica*, incertorum auctorum opuscula varia, rerumque descriptiones collectæ edi debent, ne æternis tenebris damnentur. Id genus nonnulla pretiosa fragmenta ab auctore descripta *Speciminis* nomine imprimuntur. In hoc Capitulo de *Nummorum Saxonicorum* generibus, ut de *Stica*, de *Helfingo*, de *Peningo*, de *Sceatta*, de *Thrimsa*, de *Scyllingo*, de *Mancussa* vel *Marca*, de *Ora*, & de *Punda* Dissertatum est. *Juramentorum* formulæ solennes apud *Anglo-Saxones*. personarum jurantium æstimatio. de finibus intra quos *Pax Palatina* sancte servanda erat. Historiola Causæ, quæ determinata erat in Curia Publica per *Eadgarum* R. in tribunali sedentem. Ratio propter quam Auctor istius causæ determinationem exhibuit. De Sanctis in *Anglia* Sepultis, *Saxonice*. cum versione *Latina*, à pag. 108, ad pag. 121.

XVI. Literaturæ & Antiquitatis *Saxonicæ* utilitas ex eo ostenditur, quod nemo, nisi qui illis instructus, *Britanniæ Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ* Topographiam, quam literatus Orbis maxime desiderat, publico dare potest. Quid per topographiam istam intelligit Auctor. Quo in libro, & quo ordine regiones, provincias, urbes, *&c.* quæ in *Saxonum* aut *Danorum* imperio, sive in *Anglia*, sive in *Scotia* sitæ erant, describendas censet, & quid in opere isto Topographico præstandum à Linguæ *Saxonicæ* perito proponit. pag. 121, 122.

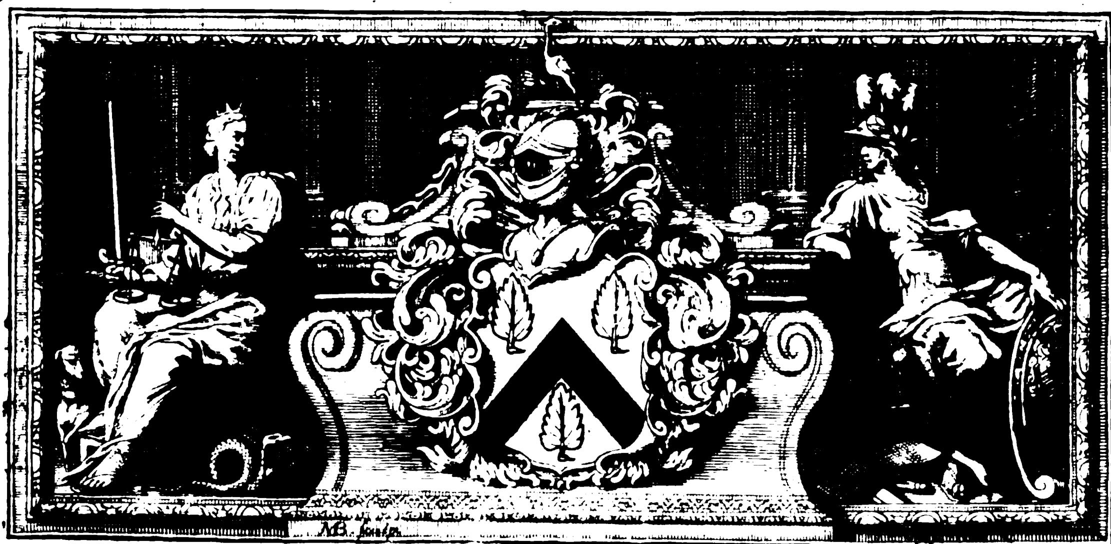
XVII. Danda doctis viris est opera, ut *Arctoi* Orbis Linguas omnes antiquas intelligant. In iis omnibus scriptos esse libros auctor ostendit, qui illorum operam compensabit. *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* historia, *Runice*. à pag. 123, ad pag. 148.

XVIII. Linguarum Veterum *Septentrionalium* Scientiam non tantum utilem sed quodammodo necessariam ostendit auctor ex erroribus, quibus lapsi sunt præstantissimi Viri, Lexico-graphi, Glosso-graphi, & Archæologi, qui Linguarum istarum aut nullos, aut non omnes intellexerunt; aut si aliquam forte intellexerint, ejus tamen perfectam scientiam non adepti sunt. *ibid.*

De *F. Junii* F. F. Linguæ *Anglicanæ* Etymologico. doctissimi cujusdam *Sueci* de eo judicium. quæ in eo desiderantur. *Anglis* omnibus, Scotisque, qui aut Vetustos suos scriptores, aut sermonis sui provinciales Dialectos recte scire velint, Linguarum Veterum Septentrionis scientiam Auctor ostendit esse necessariam. pag. 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155.

XIX. Illarum notitia illi necessaria est, qui unius alicujus earum glossarium recte velit scribere; ut & illi, qui Borealium gentium Nomina Propria recte velit explicare. Quid docti in hac re tentarunt. *Gothici* etiam Orbis doctis viris necessaria est illarum linguarum scientia, quotquot de patriæ suæ sermonum hodiernorum origine & progressu recte velint scribere, aut penitiores eorundem recessus perscrutari. Necessaria etiam iis est illarum scientia, qui patriarum linguarum grammaticas *ratiocinativas*, vel *scientificas* (detur verbo venia) scribere velint; & utilis omnibus, qui accuratissimam, quæ acquiri potest, multarum aliarum linguarum scientiam adipisci cupiunt. pag. 157, 158.

XX. Linguis Vetustis *Septentrionis* qui eruditus est, bonos quosdam auctores præsertim historicos, qui de *Gothorum* Origine rebusque gestis scripserunt, majori non tantum cum delectatione, sed uberiori etiam cum fructu lecturus est. Iis etiam, qui eas intelligunt, non adeo necesse erit Lexica & Glossaria *Latino-Barbara* versare. Dissertationem claudunt *Andreæ Fountaine* Equitis aurati numismata *Saxonica.* pag. 158, 159.

BARTHOLOMÆO SHOWER,

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

UM ante ſeſquiannum, Clariſſime SHOWERE, *Grammaticas* noſtras *inſtitutiones* recudendi conſilium Tibi omne meum exponerem, & tecum deinde complures horas, nullis in aliis, niſi de literatura *Septentrionali*, ſermonibus verſatus ſim, multis argumentis contendebas de linguarum veterum *Septentrionalium* dignitate & uſu *diſſertationem*, ſaltem *diſſertatiunculam* aliquam, me oportere ſcribere, qua, è doctorum numero qui venerabilem antiquitatem colerent, ad earum ſtudium accenderentur. Immo etiam continuis verbis iterum iterumque rogaſti, ne id facere prætermitterem, quod non modo honos *Grammatici* noſtri operis, ſed *auctoris* exiſtimatio poſtulare videbatur. Ego auctoritate tua graviſſima motus, id me facturum non tardavi promittere, tum quod maxime mihi faciendum exiſtimabas, tum etiam quod factum cum eſſet, tibi pergratum fore perſpiciebam, tum denique, ut tibi morem gerendo non tantum oſtenderem quanti ſemper apud me ponderis eſt judicium tuum; ſed ut meum ſtudium erga Te, & officium, quod tibi cognitum eſſe ſpero, & magnitudinem tuorum erga me meritorum, publice declararem. Præterea id operis, etſi laboris & moleſtiæ pleni, ſub tuis libentius auſpiciis moliri volui, quòd alii à me, ut idem facerem, petierunt, quum *noſtrates*, tum *exteri* ſummæ eruditionis viri, qui ad ſuam utilitatem *Græcis* & *Latinis Gothica* & *Saxonica* conjungere volentes, illi *Cimbricos* veteres & *Franco-Theotiſcos* Codd. hi *Anglo-Saxonicos*, quibus ſe exercerent, integros ad *Theſauri* noſtri finem, ut appendicis nomine adderem, non tantum plurimis verbis ſcribentes rogaverunt, ſed crebris etiam nuntiis, ut quod petierant, impetrarent, vehementer ſe expectare, ut intelligerem, fecerunt. Quamobrem cum *arctôas* veteres linguas nihilo magis ornari, aut uſum earum oſtendi, quam codicibus editis poſſe conſtat, noſtri eſſe cenſeo quod explicitis illi verbis, Tu implicitis rogaſti, uno eodemque opere dare, propterea quod non diverſum ſed unum idemque ambo poſtulâſtis, tametſi non iiſdem verbis; illi nempe qui MSS. tractatus in ſuum uſum è tenebris in lucem, me obſtetricante, miſſos deſiderant; & Tu qui diſſertationem de earundam linguarum uſu & dignitate requiris, quæ abſque publicatis MSS. pro merito ſuo non poſſunt ſatis declarari.

Hoc igitur, quicquid erit operis, tibi cum illis commune aggreſſurus, duo præcipue, VIR mihi ſemper colende, habeo in optatis; Primum, ut Deus Opt. Max. quod, te auctore, ſuſcepimus, adprobet & fortunet, vireſque quum animi tum corporis, quibus illud tandem ad finem feliciter perducam, pro infinita ſua bonitate largiatur; deinde ut Te nihil non, quod ſcripturus ſum, delectet, tametſi ea non poſſum eloquentia ſcribere, qua Tu cauſas coram tribunalibus tam in foro, quam in utroque Senatu, agis: Tu, cui quidem vel nondum *quadragenario*, ſi idem apud

nos in usu mos esset, ob partas in contentione forensi qui erat apud Romanos olim ob reportatas bello victorias, dici vix posset, quot decernendi essent triumphi, vel quoties imperator esses appellandus. Quinetiam non minus scribendo, quam dicendo eloquentia illa tua divina nota & illustris est. Etenim vernaculo sermone scripsisti libros, qui mirificè omnibus placent, & laudi suo auctori sempiternæ erunt, præsertim quem togatis plaudentibus in forensi dicendi genere nuper [a] edidisti, ille de litibus & controversiis coram supremi Senatus tribunali disceptatis, & in eo judicatis, in quibus quidem in librum texendis tam pura, propria & suavi oratione adeo famam tuam, & dignitatem amplificasti, ut Tibi ad eloquentiæ gloriam nihil addi posse videatur.

Hæc apud Te, Ornatissime vir, præfanda, mihi duxi, ne te dignam tuæve similem orationem expectares in hac dissertatione, quam, ut ad Te scriberem in Epistolâ, quamprimum de eâ scribenda inter nos conveniret, Tu qui rogatus, nihil mihi negare soles, cum eam scribendi conditionem interponerem, permittere non gravatus es. At vero quamvis mihi aliqua sive dicendi, sive scribendi foret, quam nullam esse scio, facultas, haud ullus plane in his, quæ mihi tradenda sunt, ei locus esse potest. Nam *grammaticalia*, nam intacta, nam inculta, quæ ut barbara delicatuli nostri in fastidio habent, & tardum, ipsis judicibus, ingenium requirunt, mihi scribenda sunt. Quinimo in epistolarum eo genere mihi scribendum est, cui, ut *Tullius* Tuus docet, non ultra plebeium sermonem est assurgendum. Quapropter si Tu ea, summus qui sis tùm in dicendo, tum in scribendo orator, quæ neque per meum ornari queunt ingenium, neque suâ naturâ ornanda sunt, quo tamen animo ornate & non vulgari dicendi genere scripta amplecteris, voles accipere, eo candore tuo, & humanitate, quàm musis nostris *Septentrionalibus*, imò quàm nobis sis amicus, testificaberis, meamque tibi existimationem charissimam esse, facies ut exteri pariter ac nostri sciant.

Præterea cum in hoc libro imprimis laborandum sit, ut ea scribam, quæ bonarum literarum studiosos inducant, ut linguis antiquis *Septentrionalibus* cum maximo suo commodo, haud secus ac *Latinæ* & *Græcæ* operam gnaviter dent; id quoque præmittendum existimo, me à jucundo utile non secernere, sed quod vere doctos & sapientes cognitum delectet, iisque *jucundum* sit, id etiam omne iis *utile* existimamus, propterea quod animi delectatio magnum doctrinæ beneficium est, opibus, honoribus & istiusmodi vitæ commodis æquiparandum saltem, si non longe anteponendum.

Te certè, qui Tui *Ciceronis* æmulus, jurisprudentiæ & eloquentiæ studium cum illo Philosophiæ cohonestas, & quem aliter in multis ac vulgus non hominum tantum, sed doctorum sapientia docuit sentire: Te certe, inquam, in hac re mecum idem sentire scio. Etenim nihil tibi dulcius, nisi miseros cives vafris & nequam hominibus oppressos coram tribunalibus defendere, quàm, siquando otii quid nactus fueris, bonos libros pervolvere. Imo non raro latebras & secessus quæris, in quibus ab hominum frequentia remotus libris Te totum dedas, quorum delectum quotidie facis, & è quibus nulli tibi magis in deliciis sunt, quam qui de rebus, quæ ad majorum tempora spectant, tractant; & ex eis, quid ab iis dictum, quid actum, quid doctum, quid constitutum, qui fuerunt eorum mores & consuetudines, quæ virtutes, quæ vitia denique, qui fuit apud eos Reip. & Ecclesiæ status, optime potes cognoscere. Quocirca, Cl. Showere, cùm mss. codices, è quibus linguarum veterum *Septentrionalium* usum & commoditatem notum, si non illustrem, facere velim, id genus sint, dissertationem hanc nostram, cujus magna pars sunt, non tibi solum, sed omnibus *arctoarum antiquitatum* cultoribus voluptati fore magna mihi spes est.

Ab *Anglo-Saxonibus* igitur inchoans, à quibus *Anglo* inchoandum est, ea in fronte colloco, quæ tibi juris peritissimo, & primordiorum juris indagatori summo non possunt non esse grata, utpote quæ ipsa primordia sunt, vel primordiis proxima, ex quibus jus nostrum civile, & consuetudines *forenses* nascuntur.

Inter hæc autem merito primum locum vendicat causæ sive litis cujusdam in comitiis seu curia comitatus *Herefordensis* auditæ, disceptatæ & determinatæ, & deinde in tabulas publicas relatæ apographum *Saxonicum* recenti manu, non sine mendis plurimis, & lacunis descriptum; cui, ut medicam manum adhiberem, rogavit, cum propter summum ingenium ejus, summamque doctrinam, tum propter modestiam singularem honorificè semper appellandus *Robertus Harleyus* noster, qui, exemplari eheu perdito, mecum transcriptum communicare voluit, quod in his verbis scriptum legitur.

Her swutelað on ðissum gewrite þ an scir-gemot sæt æt [b] Ægelnoðes-stane be Cnutes dæge Kinges:· Ðær sæt on [c] Æðelstan b. ⁊ Ranig Ealdorman. ⁊ Edwine þæs ealdormannes. ⁊ Leofwine Wulsiges sunu. ⁊ Þurcil Hwita. ⁊ Tofig Pruda com þær on þæs Kinges ærende. ⁊ þær wæs Bryning scir-gerefa. ⁊ Ægelweard æt [d] Frome. ⁊ Leof-wine æt Frome. ⁊ Godric æt [e] Stoce ⁊ ealle þa þegnas on Hereford-scire:· Ða com þær farende to þam

[a] Libri titulus hic est: **Cases in Parliament resolved and adjudged upon Petitions and Writs of Errour.** fol. **London.** MDCXCVIII. [b] Nunc **Aylston** & **Aylton.** [c] Hic fuit Episcopus XXV *Herefordensis.* [d] Quinque hujus nominis vici sunt in pago *Hereford.* omnes ut videtur à cognomine fluvio sic vocati: nempe Birh-Frome i. e. **Bishops-frome.** Canfrome i. e. **Canons-frome, Castle-frome, Little-frome,** & qui viculus est, **Frome** simpliciter vocatus. [e] Quatuor hujus nominis vici sunt in Com. *Hereford.* **Stoke-Idy, Stoke-Lacy, Stoke-blisse, Stoke-prior,** quorum primus jam dominus est *Paulus Foley* armiger, inferioris Senatus quem *domum communium* vocant, non ita pridem bis Prolocutor.

gemote

gemote Edwine Enneawnes sunu. 7 spæc þær on his agene modor æfter sumon dæle Landes. þ wæs Weolintun. 7 [f] Cyrdeslea. Ða acsode þe bisceop. hwa sceolde and-swerian for his modor:· Ða and-sweorode Þurcil Hwita. 7 sæde þ he sceolde. gif he þa talu cuðe. þa he þa talu nane cuðe:· Ða sceowode man þreo þegnas of þam gemote þær ðær heo wæs. 7 þæt wæs æt [g] Fæliglæh. þæt wæs Leofwine æt Frome. 7 Ægelsig þe Reada. 7 Þinsig Stægðman. 7 þa þa heo to hire comon þa acsoðon heo hwylce talu heo hæfde ymbe þa land þe hire sunu æfter spæc:· Ða sæde heo þ heo nan land hæfde þe him aht to gebyrede. 7 gebealh heo swiðe eorlice wið hire sunu. 7 gecleopade ða Leoflæde hire magan to hire Þurcilles wif. 7 beforan heom to hire þus cwæð. her sit Leoflæde min mæge þe ic geann ægðer ge mines landes. ge mines goldes. ge ræglæs. ge reafes. ge ealles þe ic ah æfter minon dæge. 7 heo syððan to þam þegnon cwæþ. doð þegnlice. 7 wel abeodað mine ærende to þam gemote beforan eallum þam godan mannum. 7 cyðaþ heom hwæm ic mines landes geunnen hæbbe. 7 ealre minre æhte. 7 minan agenan sunu næfre nan þing. 7 biddað heom beon þisses to gewitnesse:· And heo þa swæ dydon. ridon to þam gemote. 7 cyddon eallon þam godan mannum hwæt heo on heom geled hæfde. Ða astod Þurcil Hwita up on þam gemote. 7 bæd ealle þa þægnas syllan his wife þa landes clæne. þe hire mage hire ge-uðe. 7 heo swa dydon. 7 [h] Þurcill rad ða to sce̅ Æþelberhtes mynstre be ealles þæs folces leafe. 7 gewitnesse. 7 let settan on ane Cristes boc.

VERSIO.

In hoc scripto ostenditur, Comitatus conventum quendam habitum fuisse *Ægelnothes-stan*[i] Rege Canuto regnante. In quo quidem conventu considebant *Æthelstanus* Episcopus, & *Ranigus* comes, & *Edwinus* comitis & *Leofwinus Wulfigei* filius. Eò etiam convenerunt ad negotia regis gerenda *Thurcilus* cui *Albus*, & *Tofigus* cui *comptus*, cognomen erat, cum *Bryningo* vicecomite, *Ægelweardo Fromensi, Goodrico Stocensi*, & omnibus pagi *Herefordensis* liberis hominibus. Tum ad conventum profectus *Edwinus Enneawnes* filius, [i] agebat contra matrem de quorundam prædiorum jure, quibus nomina erant *Weolintun*, & *Cradesleah*. Controversiâ autem ab illo motâ, rogavit Episcopus, quisnam responsurus esset pro matre *Edwini*, cui statim *Thurcilus Albus* se pro illa responsurum ait, si causam, unde actio descenderet, sciret, cujus nullam esse sciebat. Tum conspecti erant in conventu tres liberi homines, nempe *Leofwinus Fromensis*, *Ægelsigus Rufus*, & *Thinsigus Stægthmannus*, qui erant è vico *Fæligleabensi*, ubi mater *Edwini* habitabat. Hi à curia mandati erant, ut ad eam profecti rogarent, de jure quod haberet ad terras, de quibus filius ejus controversiam movisset. His autem illa respondens dixit se nullas terras habere, quas ille aliquo juris prætextu vendicare posset, & dein heroica quadam indignatione in suum filium vehementer excandescens, & *Leofledam* propinquam suam *Thurcili* uxorem advocans, sic coram illis prope se sedentem eam allocuta est. Ecce *Leofledam* propinquam meam, cui Ego cum prædia mea, tum aurum, tum etiam vestes & indumenta, tum denique omnia, quæ habeo, me mortuâ, fruenda concedo. His dictis, dein liberos homines à curia missos sic adfatur. Eja agite, ut liberos homines decet, & diligenter perferte mandata mea ad Curiam, fideliter declarantes coram omnibus [k] probis hominibus, cui terras meas omnes, & universa bona eâ intentione dedi, ut filium meum exhæredem facerem, & rogate eos, ut huic donationi testes esse velint. Illi protinus, quod petierat, præstiterunt. Equis enim conscensis, ad conventum remeant, & coram probis hominibus universis, quod se præsentibus *Enneawne* se defendens protulerat, declaraverunt. Quibus quidem declaratis, surgens in foro *Thurcilus Albus* ab omnibus liberis hominibus postulabat, ut uxori suæ terras a lite immunes adjudicarent, quas illi propinqua ejus donaverat. Hi vero ita fecerunt, prout rogaverat *Thurcilus*, qui statim consentientibus universis, qui conventui interessent, cum omnium testimoniis, equo conscenso, ad Sancti [l] *Æthelberhti* monasterium tendit, ad quod profectus, quod actum erat in quendam Evangeliorum codicem referri curavit.

In his actis Curiæ Com. *Hereford.* haud pauca sunt, SHOWERE, animadversione digna, quæ Te perspicacissimi, quidni cum *Cicerone* tuo dicam, divini ingenii hominem fugere non possunt. *Primo* autem se ostendit sive antiqua [m] *Anglo-Saxonum Lex*, sive ante legem latam, legis vigorem

---

f Nunc **Cradely.** *g* Nunc **Fawley** Viculus. distat v mille passus ab **Aylston.** *h* Þurcil vel Þurcill, per contractionem, ut videtur, à Þurcytil, pro Þurketil, vel Þurcytel, de quo infra. Fuerunt apud *Anglo-Danos* multi præclari hujus nominis viri, præsertim ille totius *Angliæ* sub *Canuto R.* tetrarcha, qui orientali *Angliæ* præfectus erat. Ab aliquo hujus nominis magnate Vicus **Thurkilby** in *Septentrionali* præfectura *Com. Ebor.* prope oppidum *Thrusk*, *Threisk* vel *Thursk*, nomen suum sortitus, in dominio prænobilis & perantiquæ FRANKLANDORUM Gentis, jam diu se mansisse jactat. *i* Placitum movebat. *k* Id est, legalibus. *l* Monasterium hoc in loco edito amænissimo juxta *Wigam* fluvium, qui præterlabitur *Herefordiam*, situm olim erat. *m* LL. *Edgari* politicæ, c. v. Be Gemotum. Sece man hundred gemote swa hit ær gesette wæs:· And hæbbe mon þriwa on geare burg-gemote. 7 twa scire-gemote. 7 þær beo on þære Scire-gemote Bisceop. 7 se Ealdor-man. 7 þær ægþer tæcan ge Godes rihte ge weoruld-rihte:· Vide etiam LL. *Canuti* politicas, cap. XVII.

habens *consuetudo*, quâ constitutum erat, ut Episcopus cum Comite vel ejus Vicecomite in curia comitatûs considens, primam obtineret sedem, & parem cum illo in dicundo jure haberet potestatem. Duravit hujus consessûs usus usque ad tempora *Conquæstoris*, qui Ecclesiæ cum suis *Nortmannis* semper infestus, [n] statuit circa annum imperii XVII. ut Sacerdotio in omnibus pagis suum à regno sejunctum tribunal habente, Causæ civiles & Ecclesiasticæ diversis in foris agerentur. *Secundo*, consessus Episcopi cum Comite, vel Ealdormanno, in comitatûs curia in memoriam facile revocat potestatem, quam veterum *Germanorum*, è quibus *Anglo-Saxones* oriundi sunt, sacerdotes olim habuerunt, sine quibus, ut [o] *Tacitus* tradit, *ducibus in bello neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum, non quasi in pœnam, nec ducis jussu, sed veluti* * *deo imperante, quem adesse bellantibus credunt.* In consiliis etiam magnis, ubi armati considentes eligebant [p] principes, qui jura per pagos vicosque redderent, *silentium sacerdotes, quibus tum & coercendi jus, imperare solebant.* Quocirca ut gentes omnes, quàm primum ad religionem *Christianam* conversæ essent, maximi *Christianos* faciebant sacerdotes: hoc *Germanis*, ut facerent, maxime pronum erat, utpote apud quos ad fidem nondum conversos sacerdotum auctoritas tanta erat, ut sine eis nihil in consiliis sive *castrensibus*, sive *civilibus* agi rite posse credebant. *Tertio*, notandum est, Comite præsente *Geresam*, qui vices ejus gerebat, communem cum cæteris *Thanis* sive liberis hominibus, sedem & potestatem in comitatûs conventù tantum habuisse. *Quarto*, constat omnibus comitatûs *Thanis*, ut conventui interessent, patrio jure non indultum solum fuisse, sed [q] gravissimis pœnis etiam cautum legimus, ne quis ter eo abesset. *Quinto*, *Thanorum* omnium, qui in conventu com. præsentes erant, par mihi videtur fuisse potestas, omniaque in eo communibus omnium vel majoris numeri suffragiis acta, decreta & definita fuisse: mihi quoque persuasum est; propterea quod nondum legi certum quendam hominum numerum ex iis unquam electum fuisse, quibus res forenses, ut ante multa sæcula apud nos majorum & minorum gentium causæ *duodeno* quos vocant *juratorum* numero, speciali jure committerentur. *Sexto*, puto *Thanos* in comitatus sui comitiis conventos in ea quasi subsellariorum judicum munus obiisse, & Episcopo & Comiti, tanquam pedaneos vel inferioris ordinis assessores fuisse, quibus, ut *Taciti* verbis utar, consilio potius, quam imperio præerant, officio superiorum judicum auctoritate suadendi, & arguendi magis fungentes, quam coercendi jure, & jubendi potestate. *Septimo*, hujus conventûs sive Curiæ vel maximam fuisse potestatem ex eo constat, quod à curiis centenarum, quas *hundredos* vocant, & [r] *Trithingis*, quæ plures complectebatur *centenas*, jus appellandi ad eam erat; ex ea vero appellare ad [s] solum regem liceret. Præterea ipsius Regis negotia in hac Curia tractari & geri ex eo constat, quod duo magni nominis *Thani* Com. *Herefordensis* ad eam erant mandati, ut negotia Regis curarent. Quod etiam ulterius observare poteris, SHOWERE, ex apographo actorum curiæ cujusdam comitatûs, quod ex autographo [t] *Cottoniano* descriptum hic infra & à nobis *Latio* donatum, antiquorum amatoribus & TIBI præcipue, quâ par est observantia, exhibeo.

[u] Her cyþ on þysum gewrite hu Wynflæd ge-lædde hyre gewitnesse æt Wulfamere beforan æþelrede cyninge. ꝥ wæs þon Sigeric arcebiscop. ⁊ Ordbyrht biscop. ⁊ ælfric ealderman ⁊ ælfþryþ þæs cyninges modor. ꝥ hi wæron ealle to gewitnesse þæt ælfric sealde Wynflæde ꝥ land æt Hacceburnan. ⁊ æt Bradanfelda ongean ꝥ land æt Deccet. þa sende se cy-

---

n Vid. *Joh. Seldeni* ad *Eadmerum* not. & Spicileg. p. 167, 168. *o* De mor. *Germanorum*. * Deo vel Deastro, quem *Germani* bellantibus adesse credebant; nomen fuit *Odinus*. Sax. Woden. *p* Heretogas & gerefas, Ealdormen, qui per provincias, pagos & vicos dicebant jus, vocabant *Anglo-Saxones*. *q* *Æthelstani* R. L. 20. leges *Hen. I.* cap. XXIX. *r* De Trithingis recte in legibus, quas vocant, *Edovardi* R. 34. *Erant etiam & aliæ potestates super Wapentachia, quas vocabant Trithingas, quòd erat tertia pars provinciæ. Qui vero super eas dominabantur, vocabantur Trithingerefas. Ad hos deferebantur causæ, quæ non poterant definiri in Wapentachiis. Sicque, quod Angli vocabant Hundredum, isti Wapentachium; & quod Anglice vocabant* III *vel* IV *Hundreda, isti vocabant trithingas. In quibusdam vero provinciis Anglice vocabantur* leð, *quod isti dicunt Trithinga. Quod autem in Trithinga definiri non potuit, ferebatur ad Scyram. Trithing* vero origine Cimbrica, vel Cimbro-Danica vox est ex þriu, *tres*, & þing, *forum, conventus, comitiæ*; occurrit enim vox in historia R. R. *Septentrionalium à Snorrone Sturlonide* conscripta, cap. CIX. cujus Epigraphe **Fra Brusa Jarli, oc Þorfinni Jarli. Þa er Þeir bræÞer komo vestur til Orkneya Þorfinnur oc Brusi Þa tok Brusi tuo luti landi til forraÞa enn Þorfinnur ÞriÞiung**; quæ sic optimè vertuntur à doctissimo *Joh. Peringskioldo*, cui librum illum aureum, cum multis aliis, literatus orbis refert acceptum: *Quamprimum in Orcades delati essent Bruso atque Thorfinnus, duarum regionis partium administrationem sibi adscivit Bruso, Thorfinnus vero unius tantum*: quod aliter reddi potest, *tertiæ vero Thorfinnus*. Hinc tertia quæque pars provinciæ nostræ *Eboracensis*, in qua natus eram, vocatur adhuc *Riding*, corruptè pro *Trithing*: ut, **the North-riding, the Eastriding, the Westriding**, hoc est, **the North-trithing, the East-trithing, the West-trithing**. *s* LL. *Edgari*, 2. Ne gesece nan man þone cyng for nanre spræce. butan he æt ham rihtes wyrþ beon ne mote. oððe riht abiddan ne mæge:. Gif þæt rihte to hefig sy. sece syþþan þa lihtung. to þæm cynge:. *t* In collectione Chartarum. N. 13.

ning

ning þær rihte be þam arcebiscop. ⁊ be þam þe þær mid him to gewitnesse wæron to Leofwine ⁊ cyðdon him his:. Ða nolde he butan hit man sceote to scire gemote. þa dyde man swa. þa sende se cyning be æluere abbude his insegel to þam gemote æt cwicelmes-hlæwe. ⁊ grette ealle þa witan þe þær gesomnode wæron. ꝥ wære æþelrige biscop. ⁊ æscwig biscop. ⁊ ælfric abbud. ⁊ eal sio scir. ⁊ bæd ⁊ hæt ꝥ hi scioldon wynflæde ⁊ leofwine swa rihtlice geseman swa hi æfre rihtlicost þuhte. ⁊ sigeric arcebiscop sende his swutelunga þærto. ⁊ ordbyrht biscop his. þa getæhte man wynflæde ꝥ hio moste hit hyre geahnian. þa gelædde hio þa ahnunga mid ælfþryþe ᵘfultume þæs cyninges modor. ꝥ is þonn ærest wulfgar abbud. ⁊ wulfstan priost. ⁊ æfic þara æþelinga discsten. ⁊ eadwine. ⁊ eadelm. ⁊ ælfelm. ⁊ ælfwine. ⁊ ælfweard. ⁊ eadwold. ⁊ eadric. ⁊ ælfgar. ⁊ eadgyfu abbudisse. ⁊ leofrun abbudisse. ⁊ æþelhild. ⁊ eadgifu æt leofecan-oran. ⁊ hyre swuster. ⁊ hyre dohtor. ⁊ ælfgy (fu ⁊ hyr) e dohtor. ⁊ wulfwyn. ⁊ æþelgyfu. ⁊ ælfwaru. ⁊ ælfgyfu. ⁊ æþelflæd. ⁊ menig god þegen. ⁊ god wif þe we ealle atellon ne magon. þæt wær forþ come ealle se fulla ge on werum. ge on wifum. þa cwædon þa witan þe þær wæron. ꝥ betere wære ꝥ man þene aþ aweg lete þonn hine man sealde. for þan þær syððan nan freondscipe nære. ⁊ man wolde biddan þæs reaflaces ꝥ he hit sciolde agyfan ⁊ forgyldan. ⁊ þam cyninge his wer þa let he þone aþ aweg. ⁊ sealde æþelrige biscope unbesacen land on hand ꝥ he þanonforþ syþþan þæron ne spræce. þa tæhte man hyre ꝥ hio sciolde bringan his fæder gold. ⁊ siolfor eal ꝥ hio hæfde. Ða dyde hio swa hio dorste hyre aþe gebiorgan. þa næs he þa gyt on þam gehealden butan hio sceolde swerian. ꝥ his æhta þær ealle wæron. þa cwæþ hio ꝥ hio ne mihte hyre dæles. ne he his. ⁊ þyses wæs ælfgar þæs cyninges gerefa to gewitnesse. ⁊ byrhtwic. ⁊ leofric æt hwite cyrcan. ⁊ menig god man to eacan him:.

VERSIO.

Præsenti hac scriptura notificatur *Wynflædam* coram Rege *Æthelredo* testes suos *Wulfameræ* stitisse. Hi autem erant *Sigericus* Archiepiscopus, & *Ordbyrhtus* Episcopus, & *Ælfricus* Comes & *Ælfthritha*, Regis mater, qui omnes testabantur *Ælfricum* dedisse [vendidisse] *Wynflædæ* prædium istud, quod est apud *Hacceburnam*, & istud quod est apud *Bradanfeldam* è regione terræ, quæ est apud *Decettam*. Tum protinus misit eos Rex ad *Leofwinum*, qui ei id annunciarent, quod Archiepiscopus, & qui cum illo contestes erant, coram illo declarassent. Ille vero cedere noluit, nisi comitatus conventus ad controversiam cognoscendam cogeretur, quod proinde, ut voluerat, factum erat. Conventu autem in *Cwicelmoshlæwa* acto, † Rex ad eum, per Abbatem *Ælverum*,

---

u Fultum, ut ego credo, idem ac aðfultum. LL. Eccles. *Canuti*, R. 5. Scilicet *juramentum*, quo quis consacramentalis in gratiam alterius una cum illo jurat. † Saxonicum in-segl reddendum duxi, *Showere*, per SIGNUM, vel SIGNACULUM, potius quam per SIGILLUM, quod pro adpendentibus *cereis impressionibus*, quibus chartæ & chirographa, ab adventu *Nortmannorum* apud nos corroborari solebant, & in nostris & in exteris scriptoribus sumptum est. Hujus autem distinctionis primus apud nos auctor fuit *Ingulphus* in monasterii *Croyland.* historia, ubi sic scribit: *nam chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea usque ad* EADWEARDI *regis tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis aliisque* SIGNACULIS *firma fuerunt, Normanni condemnantes chirographa* CHARTAS *vocabant, & chartatarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale* SIGILLUM *sub instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere constituebant.* Sic monogrammata IMPP. occidentis, SIGNA vocat *Octavius de Strada* in libro, cui titulus VITÆ IMPP. CÆSARUMQUE ROM. Ut enim *crucibus aureis* chartas suas, ita etiam tum literas, tum aliquando etiam *testamenta* & *chartas* monogrammatis, quæ Galli *Chifres*, nos **Cifers** vocamus, signare solebant IMPP. & RR. atque hoc *R. Æthelredi* insegl, *monogramma* ejus fuisse, ut vero simile est, ita per SIGNUM vel SIGNACULUM, vertendum esse censemus. Occurrit vox in SNORRONIS STURLONIDIS historia veterum RR. *Septentrionalium*, nunc innsigli, nunc insigli exarata, quam doctissimus editor & interpres *Johan. Peringskiold* haud recte vertit SIGILLUM, ut in cap. CXL. p. 612. **Knutur enn riki sendi menn vestan of Einglande til Noregs, oc var þeirra ferþ, buinn allvegleg haufþu þeir bref oc insigli Einglands kongs Knutur.** *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam misit cum magnifico apparatu literisque creditivis Angliæ sui regni* SIGILLO *munitis.* Ita ille. ego vero locum sic reddendum existimo: *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam misit, ad quorum iter omnibus magnifice paratis, iis dedit Rex Angliæ Canutus literas suo* SIGNO *munitas.* Sic cap. CLVIII. p. 677. **Siþann bar iarl framm bref oc incigle Knuta kongs**, *regias insuper literas sigillo regio munitas in medium produxit Iarlus.* **Enn i þessari raþagionþ hafþi verit upphafs maþur Emma drotning hafþi hun latit giora bref þessi, oc latit incigla, hafþi hun med brogþum naþ incigli kongs en hann sialfur var leynder þesso aullo**, *horum vero consiliorum arbitra erat Regina Emma, quæ literas conscribi, atque* SIGILLO *obsignari curaverat, sublato per dolum* REGIO ANNULO, *inscioque horum omnium Rege.* Ita ille pro more recentiorum temporum; sed, *Canuto* regnante, morem non fuisse apud *Anglos* chartas literasve SIGILLIS sive SIGILLORUM cereis appendentibus impressionibus firmare; ut credam,

dam, facit non solum *Ingulphi* auctoritas, sed quod omnes ejus chartæ, quas mihi contigit inspicere, crucis signis, ut mos tum obtinuit apud *Anglos*, corroborantur. Hujus etiam distinctionis, quæ inolevit inter *Signum* & *Sigillum*, ignarus prorsus falsarius quidam Ecclesiæ vestræ *Exoniensis*, SHOWERE, duas regis chartas cum eadem temporis designatione, iisdem maxima ex parte testibus, & in eadem manu *Normanno-Saxonica* scriptas, sub *Æthelstani* R. nomine, nescio majori an impudentia, an imperitia, orbi obtrudens, signum Sanctæ Crucis, *Sigillum* vocavit. Chartas vero, ut quæ egregia doli & imposturæ exempla sunt, ambas infra ponendas censeo.

✠ Anno ab incarnatione dominica DCLXX. indict̄. XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna retributione animæ meæ quinque Cassatos ubi incolæ uocitant Culumstoce. dō et scē mariæ nec n̄ et scō petro principi apostolorum ad monasterium qđ ab incolis nominatur Exanceaster ut habeat quā diu fides catholica in gente anglorum maneat. precipimus q°q. et obsecramus in dī omnipt̄is nōie et in scē trinitatis honore. ut nullus homo in aliq° tempore. unquam hanc n̄ram donationem infringere ausus sit. sed stabilis sit corā dō et hominib9 usque in sclm. Si quis autem hoc in aliq°. frangere l minuere temptaverit. sciat se in ētna dāmpnatione puniri. n̄. hic celerit̄ emendet. huius agri termini hæc st̄. ærest on hacaƿenn foreƿearð adun on secgƿyll. þanon on Craduce. þonne anlang streames on culumforð. of þæm forde to þornƿylle. þanon to bryðƿylle. þanon to þære ænliƿan æc. þanon anlang herƿoþes on hean hangran middeƿearðne. þanon on hƿitan beorh. þanon on gerihtne on fengel. þanon on gerihtne to þam ealdan geƿeorc. þanon to byrichangran. þon̄ up on gyrantorr. þanon on þone hƿyrfel. þanon on þone þorn. þanon on ƿeon-mynet casteƿarð þanon on gerihte on þa lace adun on culum. up of culum on þam ealdan lace on burhgearðes-ƿorðig. þanon on gerihtne to rancumb þanon ƿest on gerihtne be ecge on hacaƿenn foreƿearðne.

Ego æðelstan rex Anglorum hanc meam donationē cum SIGILLO Scē crucis imp̄ssi. Ego Eadmund indolis Clito consensi. Ego ƿulfhelm Archiepīs dictaui. Ego ælfeah Epīs. adquieui. Ego æðelgar Epīs. Notaui. Ego brithelm Epīs. faui. Ego ƿynsige Epīs Conclusi. ƿulfgar dux. æðelstan dux. odda mī. ælfheah mī. æðelferð mī. ƿihtgar mī.

✠ Anno dōmicæ incarnationis DCLXX. indic̄ XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna remuneratione et p̄ expiatione animæ meæ Sex perticas ubi incolis uocitatur hrocastoc dō et scē mariæ ad monasterium, qđ incolis uocitatur Exaceaster *&c.* huius agelluli termini hæc st̄. ærest of sulforda east anlang herƿoðes on Culum. þanon east rihte to longanforð. þanon suð anlang streames oð Culum lace. anlang lace. of þære lace up to þære ealdan dic. anlang þære dice on Ceaggan-cum þanon on Cingossloh. þanon anlang ƿæges to þæm megen stane. þanon suð þær þa ƿegas to-licgað. þanon on þone Norð-mystan hricƿeg anlang hrycges to þære eorðburh midde ƿearðre. þanon on brydenaƿill. þanon ut on exan up anlang exan oð seƿæƿanleges lace ⁊ scræƿanleg þærto. þænne fram æðelstanes hammes forda on sulforda and feoƿer æceras betesten Exan-forn agean edfenðes eald lande.

Ego æðelstan rex Anglorum meū donū cum sigillo scē crucis conclusi. Ego Eadmund indolis clito consolidaui. Ego ƿulfhelm Archi-epīs ad-quievi. Ego þeodred Epīs coadunaui. Ego brihthelm Epīs subscripsi. Ego ælfeah Epīs faui. Ego æðelgar Epīs. consolidaui. æðelstan dux. ælfhere dux. Eadmund dux. odda mī. ƿihtbord mī. heremod mī. ƿihtlaf mī. ælfhere mī.

Tempus quo has chartas confecisse dicitur *R. Æthelstanus*, qui in regem electus est an. DCCCCXXV, est an. DCLXX. adeo non peritus chartarum fabricator fuit hic Falsarius, ut maxime stolidus & doctrinæ temporum imperitus esset, qui chartas *Æthelstani R.* nomine commentus, eas regem confecisse prætendit ante CCLV annos, quam Rex esset creatus. Præterea quod *Æthelgarus* Episcopus utrique chartæ testis subscripsisse legitur. Unus fuit istius nominis Episcopus, ille nempe qui factus est Abbas novi monasterii *Wintoniensis*, anno DCCCCLXIV, ut Chron. *Sax.* deinde factus est Episcopus *Selesiensis*, ut *Malmburiensis*, denique Archiepiscopus *Catwarensis*, anno DCCCCLXXXVIII. Secundum quem computum Episcopus factus erat post mortem *Æthelstani R.* qui diem obiit VI Kal. *Novembris*, an. DCCCCXLI. Verum ut commentitias esse chartas has anachronismi probant; sic absque iis phrasis illa subsignandi *cum sigillo crucis* utrique communis eas merito suspectas reddunt. Ob eandem rationem aliam etiam chartam Ecclesiæ *Exoniensis*, quâ *Eadgarus R.* cuidam, nomine ƿulfnoð, tres terræ mansas dicitur dedisse, suspectam habui, quippe quæ sic concluditur: *Ego Eadgar gratiâ dei totius Britanniæ telluris Rex meum donum proprio* SIGILLO *confirmavi.* Sic enim *signum crucis*, quod nomini Regis præponitur, vocat Falsarius; qui chartam etiam cum anathemate finali universam præter nomina propria in manu *Normannica*; descriptionem terrarum manu *Normanno-Saxonica*, quam literarum apices bicornes ostendunt; nomina vero testium, uno excepto, nempe illius, qui postremus subscribit, omnia cum sex primis chartæ vocibus manu *majusculrum* describit; quæ HEN. primo regnante in usu erant, descripsit, ut autographon, cujus hic apographon habes, cum ipsis mendis descriptum, inspicienti constabit.

Regnante in perpetuum Dnō nrō ihō xrō cunctis sophie studium ferme rimantib: stabili notum constat ratione quod presentis essentia periculis incubantib. et curis evanescentium rerum inopinate crebrescentib. humana mortalium rerum cognitio quasi ros minuendo elabitur et oblivioni tantundem traditur nisi aliqua certi ratione prenotetur

quia

Ælverum, ſignum mittens ſuum omnibus ſapientibus, qui in eo convenerant, ſalutem dicebat. Hi autem erant *Æthelſigus* Epiſcopus, & *Æſcwigus* Epiſcopus, & *Ælfricus* Abbas, cum univerſo comitatu, quibus mandabat & jubebat, ut *Wynflædam* & *Leofwinum*, prout ſibi æquiſſimum videretur, conciliarent. *Sigericus* quoque Epiſcopus miſit ſuum teſtimonium, ſuumque *Ordbyrhtus* etiam Epiſcopus. Quibus lectis teſtimoniis, oſtendebant *Wynflæda*, quod illius erat rem in controverſia poſitam petere ſive vindicare. Illa igitur terras, quarum dominam ſe eſſe dixerat, conſacramentalem habens *Ælfthrythbam* regis matrem, his teſtibus vendicabat; videlicet *Wulfgaro* Abbate, qui primus erat, & *Wulfſtano* presbytero, & *Æfico* regis filiorum (*Clitonum*) dapifero, & *Edwino*, & *Eadelmo*, & *Ælfwino*, & *Ælfweardo*, & *Eadwoldo*, & *Eadrico*, & *Ælfgaro*, & *Eadgifa* Abbatiſſa, & *Liofruna* Abbatiſſa, & *Æthilbilda*, & *Eadgyfa Leofecanoranenſi*, & ejus ſorore & filiâ, & *Ælfgyfa* filiaque ejus, & *Wulfwina*, & *Æthelgyfa*, & *Ælfwara*, & *Ælfgyfa*, & *Æthelflæda*, cum multis aliis probis Thanis, & fœminis, quos non poſſumus facilè numerare, adeo ut celebritas maxima eſſet quum virorum, tum mulierum. Dein, qui curiæ intererant, ſapientes dicebant melius & conſultius fore, omittere, quam deferre juramentum. Siquidem jurejurando interpoſito, nulla amplius amicitia inter partes litigantes foret, propterea quod reus x juramento obſtrictus, ſi cauſa caderet, bona y rapta non ſolum reddere, ſed juſtum inſuper eorum pretium ſolvere deberet, & regi præterea *Weram* ſuam, ſive capitis æſtimationem dependere. Tum ille, omiſſo juramento terras tradebat in manus epiſcopo quietas & controverſiæ immunes, ut exinde de iis nulla lis moveretur. Dein illam de hac re docent, nempe, quod ille etiam deberet producere patris ſui aurum & argentum & quicquid bonorum haberet, quod proinde fecit ac ſi auderet jurando ei ſatis dare. Verum his non adeo contenta erat, niſi etiam omnia ſua bona ſe produxiſſe juraret; ſed reſpondet, neque ſe in partem paternorum bonorum quæ illius, neque illam in partem quæ ſui erat, poteſtatem habere. Hujus autem rei teſtis erat *Ælfgarus* regis Vice-comes, & *Byrhtricus*, & *Leofricus Whitecircenſis*, atque inſuper multi probi homines, qui in conventu aderant.

Sic *Wynflæda*, ut videtur, terras quas petebat, evictas ac acquietas recepit, ſcyræ vel comitatus teſtimonio ſecundum *Canuti* legem 76, qua ſtatuitur, ut quiſquis terram comitatus teſtimonio protectam haberet, eâ ab omni lite liberâ & tutâ, dum viveret, frueretur, & cui voluerit

---

quia non ſunꞇ æꞇeꝛna quæ conſumenꞇuꝛ hic ſeꝺ ꞇeꝛꝛena. Iꝺō Eᵹo Eaꝺᵹaꝛ ꝛex Anᵹloꝛum ꞇelluꝛiſ ᵹubeꝛnaꞇoꝛ eꞇ ꝛecꞇoꝛ uni meo fiꝺeli vaſallo nomine Ƿulꝼnoꝺ ꝛumancanꞇ aliquā ꞇeꝛꝛæ poꝛꞇionem iꝺ eſt III. manſaſ conceꝺo libeꝛaliꞇeꝛ in æꞇeꝛnam poſſeſſionem. in loco ubi vulᵹaꝛiꞇeꝛ vocitaꞇuꝛ Leſmanaoc eꞇ pennaꝛꝺ uꞇ illo p̄ ꝺicꞇo ꞇeꝛꝛiꞇoꝛio voꞇi compoſ viꞇa ꝑꝼꝛuaꞇuꝛ comiꞇe eꞇ poſt obiꞇum eiuſ cuicunque uolveꝛiꞇ heꝛeꝺi ꝺeꝛelinquaꞇ ꞇam in minimiſ quam in maᵹniſ. campiſ. paſcuiſ. pꝛaꞇiſ. ſilviſ. piſcaꝛüſque: immunem aꝺ ꝼꝛuenꝺum ꝺeꝛelinquaꞇ. pꝛeꝼaꞇum ſiquiꝺem ꝛuſ omni ſeꝛviꞇio caꝛeaꞇ pꝛæꞇeꝛ expeꝺiꞇionem.ponꞇiſ eꞇ aꝛciſ munimen.

Ðiſ iſ ꝥaꝛa III. hiꝺa Lanꝺᵹemæꝛu æꞇ Leſmanaoc. æꝛeꞅꞇ up oꝼ ꝛuꝛꝺalap anꝺlanᵹ ꝛiꝺe aᵹean ſꞇꝛeam ꞇo hꝛẏꞇ eꞅelꞇ. ꝥon̄ ꞅuꝺ ꝛ lanᵹ ꝛiꝺe ꞇo cꝛouſpꝛah ꝥon̄ ꝼoꝛꝺ ꞇo celꞇell-meꝛiꞇ. ꝼꝛam ceſꞇellmeꝛiꞇ ꞇo cꝛucou-meꝛeꝺen. ꝥon̄ eaſꞇ aᵹeꝛihꞇ ꞇo lembꝛoin. ꝥon̄ ꞇo ꝛẏhꞇ caꞇpallon. ꝥon aꝺun anꝺlanᵹ cenꝺeꝼꝛion oꝺ ꝥa liꞇlan ꝛiꝺe: ꝥon up anꝺlanᵹ ꝛiꝺe ꞇo ꝼonꞇonᵹen. ꝼꝛam ꝼonꞇon-ᵹen ꝛ lanᵹ ꝺicelcoꝥam heꝛepaꝺe. ꝥanon a ꝺan lẏꞇlan-ꝺic ꞇo ꝥan miclan ꝺic. ꝥon̄ ꝼoꝛ on ꝥa ꝺic ꞇo ꝼoꞅnoceꝺu. ꝥon aꝺun ꝛ lanᵹ ꝛiꝺe eꝼꞇ ꞇopeꝛꝺ alau. ꝥon̄ iſ ꝥiſ ꝥæſ aneſ aceꝛeꞅ lanꝺᵹemæꝛu æꞇ pennaꝛꝺ. æꝛeſꞇ ꝼꝛā ſæ ꝛ lanꝺ-ꝺic ꞇo ꝥa ꝛiꝺe ꝥon anꝺlanᵹ ꝛiꝺe eꝼꞇ on ſæ. Dominicæ incaꝛnaꞇioniſ Anno DCCCCLXVII. mei imperii VII° Anno ſcripꞇa eſꞇ hæc ſẏnᵹrafa hiſ ꞇeſꞇib: conſenꞇienꞇib: quorum nomina eſſe uideꞇur. Eᵹo Eaꝺᵹaꝛ ᵹꝛā ꝺī ꞇoꞇiuꞅ bꝛiꞇanniæ ꞇelluꝛiꞅ ꝛex meum ꝺonum pꝛio ꞅiᵹillo conꝼiꝛmavi. Eᵹo Dunſꞇanuſ aꝛchipꝛeſul Aᵹiæ ſcē cꝛuciſ impꝛeſſi. Eᵹo Æꝺelpolꝺuꞅ Epꞅ̄. conꞇeꞅꞇoꝛ. Eᵹo Ælꝼſꞇanuſ Epꞅ̄. coꝛꝛoboꝛavi. Eᵹo Bẏꝛhꞇelmuſ Epꞅ̄. aꝺquievi. Eᵹo Ælꝼpolꝺuꞅ Epꞅ̄. annui. Eᵹo Ƿulꝼꞅie Epꞅ̄. hanc chaꝛꞇulam ꝺicꞇanꞇiꞅ Reᵹe ſuiſque pꝛæcipienꞇib: ꝑſcꝛibeꝛe iuſſi. Eᵹo Ælꝼheꝛe ꝺux. ꞇ̄. Eᵹo Ælꝼhean ꝺux ꞇ̄. Eᵹo Æꝥeſꞇan ꝺux. ꞇ̄. *&c.*

Siquiſ veꝛo hominum hanc meam ꝺonaꞇionem cum ſꞇulꞇiꞇiæ ꞇemeꝛiꞇaꞇe jacꞇiꞇanꝺo inꝼꝛinᵹeꝛe ceꝛꞇaveꝛiꞇ. ſiꞇ ipſe ᵹꝛavib: ꝑ colla ꝺeꝛꝛeſſuſ caꞇeniſ inꞇeꝛ ꝼlammivomaꞅ ꞇeꝛꝛoꝛum ꝺæmonum caꞇeꝛvaꞅ. niſi pꝛiuſ iꝛꝛiᵹuiꞅ peniꞇenꞇiæ ᵹemiꞇuꞅ. eꞇ ꝛuꝛa ſaꞇiꞅꝼacꞇione emenꝺaveꝛiꞇ.

Præter ea, quæ ſuprà obſervata ſunt, vox feudalis ſive forenſis *Vaſallus*, quam *Nortmanni* à *Franco-Gallis*, à *Nortmannis Angli* habuerunt, chartam hanc poſt introitum *Nortmannorum* confectam eſſe docet. Quinetiam Falſarius ille ſui propoſiti oblitus *Gallicam* vel *Nortmannicam* præpoſitionem A, bis pro Saxonica TO in deſcribendis terris uſurpavit. In averſa facie pergamenæ, in qua hæc charta *Eadgari* ſine adſcripto tempore deſcribitur, altera ejuſdem regis, ſed ejuſdem plane furfuris, exaratur, quæ annum & indictionem habet conſignatum; ſcil. annum ab incarnato Xpō D.CCCC.LIX. & indictionem XII. ſed eam etiam eſſe fictam manus pariter oſtendunt.

x De periurii pœnis vide LL. *Aluredi*, cap. 1. *Eadwardi*, cap. 3. *Æthelſtani*, cap. 25. *Canuti*, 33. y Vid. LL. *Inæ*. be ꝛeaꝼlace, *de rapina*. cap. 10. & *Canuti* cap. 60. in his verbis. ᵹiꝼ hpa ꝛeaꝼlac ᵹepẏꝛce aᵹiꝼe. ꝛ ꝼoꝛᵹilꝺe. ꝛ beo hiꞅ peꝛeꞅ ꞅcẏlꝺiᵹ piꝥ ꝺone cẏninᵹe:

post mortem dandi potestatem etiam haberet. Se þe land gewerod hæbbe be scyre-gewitnesse. hebbe he unbesacen on dæge. ⁊ æfter dæge to syllenne þam þe him leofast sy. Porro, SHOWERE, in ima membrana, unde hæc descripsimus, novemdecim majusculi characteres dimidiati, & ultimæ chartæ lineæ paralleli cernuntur exarati, qui haud secus ac membranarum INDENTURÆ, ut vocantur, quæ in usu apud nos ante multa sæcula fuerunt, alterum exemplar hujus instrumenti cum eo par, & unà confectum fuisse docent, Bipartitæ vero per medias literas membranæ partem alteram penes *Wynflædam*, alteram penes *Leofwinum* fuisse, vero simillimum esse videtur. *Octavo*, notandum est Curiæ Comitatus ingens in eo beneficium & commoditas, quòd per causam *Sonticam*, quam vos, SHOWERE, * *Soinum* & *essonium* vocatis, cùm reus ad forum, actore litem movente, venire non poterat, à Curia ad eum mandarentur probi homines, qui, iis, quæ in se defendendo proferret, auditis reverterentur diligenter a Curiam, & quæ dicta essent Episcopo, Comiti & liberis hominibus considentibus fideliter renunciarent. *Nono*, observandum hoc præcipue est, ut donationes, emptiones, venditiones terrarum, & aliorum quæ inter bona numerantur, & omne genus stipulationes conventionales in his curiis solenni more transigi solebant, ut & testamenta, perinde ac apud *Romanos* in *Calatis Comitiis*, fieri, vel facta declarari, ut earum auctoritate, & in eis considentium testimoniis scriptis & adhibitis, rata omnia firmaque, & apud posteros inconcussa haberentur. Sic *Enneaune*, *Edwini* actoris mater, à tribus *Thanis* ad eam à Curia missis petebat, ut reversi coram omnibus liberis hominibus, cui terras & bona sua dedisset, declararent; & ut donationi ejus testes esse velint, rogarent. *Decimo*, à tribus liberis hominibus, qui ad *Edwini* actoris sive petentis matrem à Curia comitatûs Herefordensis missi erant, probabile videtur *Summonitionum* scriptarum solennes istas formulas, quas † *Brevia*, SHOWERE, vos appellatis, apud *Anglo-Saxones* aut raras hactenus, aut plane nullas fuisse, quibus mos potius fuisse videtur reos in jus vocare, sive ad centuriæ vel comitatûs Curias per nuntios citare. Certè, SHOWERE, cum *Glanvillæ* vestri tractatum de legibus, & consuetudinibus Angliæ legerem, non possem non credere quin *brevium* usus tum primum iniret, cum majorum gentium causæ, tam *civiles*, quam *criminales*, à curiis Comitatûs, ad curiam domini Regis primum traherentur. Tunc enim, ut videtur, summus Regis Justitiarius in omnes partes Angliæ sua *brevia* expedire satageret, quibus non opus esset, dum in comitatibus omne genus causas agere & determinare mos apud *Anglos* esset.

Præterea, SHOWERE, quatenus ex iis, quæ supra protulimus conjectare fas est, causæ agi, cognosci, disceptari, atque tandem penitus decerni apud *Anglo-Saxones* solebant summarie, planoque & simplici modo, quo quidem homines in causis judicandis procedere liceret, apud quos juris peritiâ nondum in artem vel disciplinam adulta, quisque causam suam sine solennioribus juris formulis vel ipse agebat, vel causidicum & patronum sibi adscivit, quem amicitia, quem propinquitas, quem charitas, aut benevolentia, vel denique quem sors ipsa nonnunquam obtulerit.

---

* Aliàs *Exonium*, *Exonia*, *Sonia*, *Sonnis*, *Sunnis*, *Sunnia*, *Soinus*, *Sonius*, quæ in LL. veterum *Germanorum* & *Wisi-Gothorum*, nunc *impedimentum*, nunc etiam *excusatio*, Latinè transferuntur; quùm quis in jus vocatus, per alium mittit, causam ostendens quâ impeditus ad Curiam non poterat venire. De *essoniorum* autem variis generibus vide *Glanvillæ* tractatum de LL. & consuetudinibus Angliæ lib. 2. c. 6, 7, 8, &c. ad libri finem. vide etiam *Dufresnii* Gloss. in voce SUNNIS. Deducuntur autem *Sunnia*, *Sunnis*, &c. à veteri *Mæso-Gothico* 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰, Sunia, *veritas*, vel 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌴𐌹𐌽𐍃, Suniens, *Cimbricè*, Sannur, *verus*. Nempe quod *impedimentum*, quo quis ad Curiam summonitus se *Essoniari* vel *excusari* in foro curabat, *verificari*, vel *verum esse* probari, non tantum *Essoniatoris* seu illius qui vice ejus respondebat, sed sui ipsius & consacramentalis aliquando juramento, cum tandem ad Curiam veniret, probandum erat. Hinc etiam Latino-barbarum *Essoniare* quàm aptissime respondet *Mæso-Gothico* verbo 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽, Sunian, *Cimbro-Gothice* at Sanna, *probare verum*, *verificare*, *jure-jurando confirmare*, unde quoque *Essoniator* is propre dictus, qui excusationem absentis nomine factam, & impedimentum sive causam, à quâ sumpta excusatio est, sive nudè affirmando, sive jure-jurando, confirmabat. Huic concinit etiam quod *Sunnium* vel *ESSONIUM*, *causam veram* vel *rationabilem*, quâ quis impeditus ad forum venire non potest, Juris periti definiunt. Vetus consuetudo *Normanniæ* ait *Exoine* esse *ung delay qui Monstre cause pourquoy cil qui est semons ne vient à court*. Monstrare autem causam idem sonat ac 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽, *Sunian*, apud *Mæso-Gothos*, & apud *Cimbro-Gothos* at Sanna, quod modo observatum est. † Vel BREVIA ORIGINALIA, quibus apud nos reus ad comparendum, & actioni respondendum, & nomine regio & auctoritate compellitur. de his autem *brevibus*, sive *rescriptis regiis* plura infra, ubi de *duodecimvirali* causarum audientiâ & judicio tractatur. Interim nota forensem vocem *breve* derivatam esse à veteri *Danico* vel *Norvegico* bref, brief, quod *epistolam* vel *literas* significat. unde verbum at briefa, *exscribere*, *literis mandare*. Bibl. *Island*. Act. Apost. cap. XXIII. 25. Skrifade brief Þessarar meiningar. *scripsit epistolam hæc continentem*. At civili significatione vocis in *forensem* conversâ, rescripta regia *brevia* à *Nortmannis Norvegorum* & *Danorum* posteris, dicta sunt. Literæ etiam Regiæ, quibus in miserorum subsidium collectas fieri mandat Rex *Angliæ*, etiamnum in hunc usque diem appellantur **the kings brief.**

Ultimo

Ultimo, notandum est, SHOWERE, acta Curiæ Comitatûs liberis hominibus permittentibus, ob majorem eorum celebritatem, & perenniter mansuram memoriam, in libros qui in Coenobiorum bibliothecis asservati erant, maxime in libros sacros, tanquam in tabulas publicas, referri solere. Sic quod actum & definitum erat in causa *Enneaunes* à curia Com. *Herefordensis*, in quodam Evangeliorum codice, qui Sancti Æthelberti Monasterii erat, quum solenni pompa, tum formula, ad conservandam ejus memoriam, scriptum erat; unde non dubito, quin exemplar mendosissimum, quod intervenientibus nescio quot transcriptis, sine mendis publico dedi, descriptum esset. Ex eodem Evangeliorum libro, vel alio consimili descriptum fuit instrumentum emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, in conventu quodam Com. *Herefordensis*, qui *Herefordiæ* sedebat, præsidente *Æthelstano* Episcopo & *Ulfcetelo* vice-comite.

Her swutelað on þissum gewrite. ꝥ leofwine leoflædes broðor hæfð geboht healfe hide landes æt Malves hylle. æt Ædrice his mæge. ufices suna. mid healf marce goldes. ⁊ mid ane punde seolfres. ⁊ twegan oran. æfre in his cynn to fane. ⁊ to syllanne þam þe him æfre leofost beo. on Swegnes eorles gewitnesse. ⁊ Æþelstanes bisceopes. ⁊ Ðurceles hwitan. ⁊ [a] Ulfceteles scire gerefan. ⁊ ealra þara þegna on herefordscire. ⁊ þara twegra hireda æt scē Æþelberhtes mynstre. ⁊ scē Guðlaces.

VERSIO.

In hoc scripto declaratur, quod *Leofwinus*, *Leofledi* frater, dimidio marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris emit ab *Ædrico* propinquo suo, *Usici* filio, dimidium hidæ terræ, quæ est *Malves-byllæ*, ea quidem conditione, ut potestatem semper haberet illam dandi cuilibet, qui illi maxime charus esset è gente suâ, [b] in quâ illam descendere semper oportet. Testibus *Suuegeno* Comite, & *Æthelstano* Episcopo, & *Thurcilo Albo*, & *Ulfcetelo* vice-comite, & duobus illis Coenobiis S. *Æthelberhti* & S. *Guthlaci*.

Sic in MS. quodam quod extat in Celeberrima bibliotheca *C. C. C. C.* folium membranaceum est, quod olim erat pars alicujus codicis Evangeliorum, in quo breviter *Saxonicè* memorantur emptiones & venditiones, quæ subsequuntur.

[c] Her swutelað on þisse cristes bec ꝥ Leofenoð Ægelnoþes suna æt korstune hæfþ geboht hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige abƀ. ⁊ æt hirede on baðon. mid fif oran ⁊ mid XII heafdon sceapa, on keastilles gewitnesse portgerefan ⁊ on ealre þære burhware on Baðon. Crist hine ablende þe his æfre awende.

Hic ostenditur in hoc Evangelio, Leofenothum [d] Korstunensem, Ægelnothi filium, quinque oris, & XII *ovibus, se & suos ab Ælfsigo Abbate & omnibus monachis Bathoniæ redemisse. Testibus Keascillo urbis præposito, & universis civibus Bathonensibus. Christus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.* Celebratus fuit hic emptionis contractus inter Leofenothum Coenobii Bathonensis cum suis servum, & dominos suos in urbis curia sive Comitiis. Ut enim Comes, sive Ealdormannus ha-

---

[a] Cytel, apud veteres *Danos* Ketil, quod à *Goth.* ΓΑΤΙΛS *bonus*, *opportunus*, cum compositis proprium hominibus erat apud *Danos* veteres & *Dano-Saxones*. Hinc in *Aræ multiscii Schedis* occurrunt Ketil; Ketilsson; Ketil=bi=orn. Et in *Anglo-Saxonicis* Cytel. Orscytel. Grimcytel. Ulfcytel. Thurcytel. *&c.* Hinc quoque propria locorum, ut Cytelby, corruptè Kettelby. Cytelwell. corrupte, Kettelwell, à quo in cognomen gentis converso, Gens *Kettelwellorum* in agro *Eboracensi*: è qua summus ille Theologus & sanctissimus vir *Joh. Kettelwell* noster, Ecclesiæ *Anglicanæ* eheu desiderium, sed immortale decus, oriundus est. [b] Addidi: *in qua illam semper descendere oportet*: & ut id adderem, tanquam Paraphrastes, induxit lex *Aluredi* R. 37. cujus verba hæc sunt: Se mon se þe boclande hæbbe. ⁊ him his magas læfdon. þonne setton we ꝥ he hit ne moste syllan of his mæge borh. gif ðær bið gewrit. oþþe gewitnesse. ꝥ hit þæra manna forbod wære þe hit on fruman gestrindon. ⁊ ðæra þe hit him sealdon. ꝥ he swa ne mote. ⁊ ꝥ þonne on cininges. ⁊ on biscopes gewitnesse gerecce beforan his magum. Hæc autem sic vertimus: *Statuimus ne quis terram aliquam, vel prædium codicillare à majoribus sibi relictum, à cognatione vel familia sua alienet, si scripto vel testimonio aliquo probari potest, eum, qui primus terram istam adeptus est illamque familiæ dedit, ne alienaretur probibuisse, & probibitionem suam Rege & Episcopo testibus confirmatam coram cognatis declarasse.* Secundum hujus legis tenorem propinquus propinquo, vel cognatus cognato (& non alieno) dimidium hidæ terræ vendidit; & qui emit, potestatem tantum habuit terram illam dandi vendendive cuilibet è cognatione suâ. Quale autem jus, vel dominium dominus talis prædii habuit per juris feudalis, præsertim Anglicani terminos, arduum est explicare. cum feudo *antiquo*, quod & *paternum* dictum est, in hoc convenit, quod terra, alienatione interdicta, familiæ concessa sit, & ad naturam feudi simplicis, quod possidendi genus omnium maximum & amplissimum est, in eo accedit, quod terras ab illo, qui eas primus acquisivit, chartâ ita datas quis simplici & perpetuo jure, interdicta tantum alienatione, sibi & hæredibus suis teneret. Quidni igitur jus, quod quis in tali terra habuit, *feudum simplex restrictum* vel *conditionale* vocemus, quod alienandi conditioni, per donantis prohibitionem & legem hanc prohibitionem donantis corroborantem, non obnoxium fuerit? [c] Id est, In hac pagina hujus Evangelii. [d] Id est, *Colonum Korstunensis glebæ adscriptitium.*

bebat, qui vices suas gerebant ad jus dicendum in pago & vicis; sic in majoris nominis oppidis & urbibus, ubi religionis aut mercaturæ causa hominum frequentia erat, habebat etiam suos *Gerefas*, qui idem munus obirent, & *Port-Gerefæ*, vel *Tun-Gerefæ* vocarentur. Her sƿutelað on þisse Cristes bec ꝥ Godƿig se bucca hæfð geboht Leofgife ðægean æt Norðstolce. ⁊ hyre ofspring mid halfan punde æt Ælfsige abb to ecan freote. on ealles þæs hiredes geƿitnesse on Bathon. Crist hine ablende þe þis æfre aƿende. *Hic notificatur in hoc Evangeliorum libro Godwigum Buccam dimidio libræ Leofgifam servam Northstolcensis glebæ adscriptitiam cum suis ab Ælfsigo Abbate in perpetuam libertatem redemisse. Testibus totius Coenobii fratribus, qui Bathoniæ sunt. Christus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.*

Her sƿutelað on þisse Cristes bec. ꝥ Ægelsige æt Linnecume hæfð geboht Ƿilsige his sunu ut æt Ælfsige Abb on Baðon. ⁊ æt eallon hirede to eccan freote.

Her sƿutelað on cristes bec ꝥ Ægelsige Byttices sunu hæfð geboht hildesige his sunu æt Ælfsige abb. on Bathon. ⁊ æt eallon hirede mid sixtegon penegon to ecean freote.

Her sƿutelað on cristes bec. ꝥ Ælfsige abb. hefð gefreod Godƿine Bace æt Stantune for tune. ⁊ for ealne þone hired on Baðon. on Sæmannes geƿitnesse. ⁊ Ƿulfiges æt Ƿriȝetun. ⁊ Ælfƿices cernes. Sic in codice IV Evangeliorum, qui majusculis scriptus asservatur in eadem Bibliotheca; ad finem Evangelii S. *Matthæi* scripta legitur constitutio & donatio cujusdam nobilis fœminæ Ealburh vocatæ, qua ex prædio suo *Bradanburnensi* certos redditus & proventus annuos præstari voluit ad alendos & sustentandos Abbatem & monachos coenobii *S. Augustini*, quod *Cantuariæ* erat.

In nomine Domini Ealburh hafað geset myð hyre freonda þeahtunga ꝥ man ælce geare agyfe þam hyrum to scē Agustine of þam lande æt Bradenburnan XL. ambra mealtes. ⁊ eald hryðer. ⁊ IIII ƿeþeras. ⁊ XL. ⁊ CC. hlafes. ⁊ ane ƿæge spices. ⁊ cyces. ⁊ IIII forþro ƿudes. ⁊ XX hen-fugla. *&c.* Ante Evangelium *S. Marci* sequitur conventio vel concordia *Wulfrici* Abbatis cum *Eldredo*, *Lifingi* filio, in his verbis: In nomine domini Jesu Christi. Her sƿutelað on þisum geƿrite hu ƿulfric. abb. and Ealdred lifinges sunu þæs þegnes ƿæron sammæle ymbe ꝥ land æt clife. þæt he gebeh for Godes ege. and for Scs Augustinus. ⁊ for his freonda mynegunge. mid lande into S. Augustine. ⁊ ælce geare syld on Scs, Augustines mæsse-dæg I. pd to gesputelunga. ⁊ æfter his dege gange ꝥ land, into S. Augustine sƿa gerenud. sƿa hit þonne byð. þises is to geƿitnesse se hired æt Scē Augustine. ⁊ se æt cristes cyrcean. ⁊ lifing his fader. ⁊ Siƿeard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Ƿulfstan æt sealt-ƿuda. ⁊ oðer Ƿulfstan. ⁊ þis sy gedon. for Siƿerð. ⁊ for his ofspring. to hyra saple-ðearfe. á butan ende. amen. Sic in membranis Evangelicis MSS. biblioth. *Bodleyanæ* scriptum cernitur, in quo recensentur prædia, ornamenta & vestimenta sacra cum libris, quos *Leofricus*, Episcopus olim vester, dedit S. *Petri* monasterio, quod tum erat *Exoniæ*, West-Saxonum olim gloriæ; quæ se jam Te peperisse jactat, SHOWERE, cujusque populus frustra renitente Tui æmulo, & in ambitu competitore gnavo, impigroque viro, Te procuratorem elegerunt, qui civitatis suæ personam in inferiori *Anglorum* Senatu sustineres, cum prænobili & amplissimo viro *Edwardo Seymour* Baronetto, qui non ita pridem regnante *Carolo* II. binis vicibus, nemine reluctante, ejusdem prolocutor fuit electus, licet altera vice Regiæ Majestati morem gerens de suo jure cessit. Scriptum vero istud sic incipit:

Her sƿutelað on ðissere Cristes bec hƿæt leofric B. hæfð gedon into sancte petres mynstre on Exeanceastre: & cætera, prout sequuntur in Monastico Anglicano Gulielmi Dugdalii nostri, immortalis memoriæ viri, qui de regno & de Ecclesia Anglicanâ, si quis alius, optimè meritus est. Sic ad finem codicis Evang. in Bibl. Bodl. cujus nota NE. B. 2. 9. Gilebeardi cujusdam recensentur terræ in scripto quod subsequitur: Her seiþ hu micel landes Gilebeard hæfþ on Stiþford ꝥ is on norþ healfe þam broce XXX æceras. ⁊ þa mæd þærto. ⁊ XII on suð healf þa broce æt þa stane XXX æcere. ⁊ foreƿ. ⁊ XX penege ælce geare. þærto is geƿitnesse. Sigeƿ. Siƿord. Ægelnoð. Ægelƿini. Ælfstan. Godƿine on ƿearlea. Sælide. Ƿaldƿine. Hubeard. Ælfred Nuzpeoz. Ledbeard.

Scriptum hoc sequitur aliud, quod morem hunc in pergamenis Evangelicis acta publica scribendi, etiam post adventum *Nortmannorum*, durasse ostendit.

[a] Cyrographum.

Hoc [b] testamentum fieri jussum est à domina Abbatissa *Ælfgiva* de decima, quam optulit filius *Leomari* de *Cochefelda* Ecclesiæ Sanctæ *Mariæ* in [c] *Berchingis* die nativitatis Sancti *Johannis* Baptistæ, sic dicens: Ego *Adam* una cum matre meâ *Sagivâ* offero domino & Sanctæ *Æthelburgæ*

[a] Hæc vox proculdubio in dimidiatis majusculis, ut bipartitæ syngraphes signum, in transcripti hujus exemplari exarata erat. [b] Id est, *publicæ attestationis instrumentum.* [c] De hoc monasterio sic *Beda*, Hist. Eccl. lib. IV. cap. VI. *Earconwaldum Episcopum constituit in civitate Londonia. Hic sane, priusquam Episcopus factus esset, duo præclara monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Æthilburgæ construxerat; sibi quidem in regione Suthrioæ juxta fluvium Tamysam, in loco qui vocatur Ceortesei; sorori autem in orientalium Saxonum provincia; in loco qui nuncupatur in Bercingum, in quo ipsa Deo devotarum mater ac nutrix posset existere fæminarum.*

super

super hoc altare in perpetuam possessionem pro sorore mea *Edgitha* duas partes decimæ omnium illarum rerum, quæ decimari debent de terra quam teneo *Adlalesie* de quocunque illam teneam. Et ut ratum permaneat quod offero successorum meorum venturis temporibus, hos quos præsentes hic video testes adhibeo, qui sunt *Willelmus* monachus de Sancto *Eadmund. Godricus, Wilfricus, Rogerus* frater *Rodberti* vitrici mei. *Fulco* & *Rogerus* fratres mei de matre mea. *Wluardus* de *Hueletham. Godricus* presbyter de *Sexham. Walterus* de *Riseby. Siuuardus* de *Ginga. Sigarus* dapifer. *Maximus* Presbyter. *Levestunus* Presbyter. *Sabernus* præpositus. *Ailmarus* filius ejus. In æternum Amen.

Sic etiam in celeberrimo codice Evangeliorum *Lychfeildensi*, qui grandioribus literis exaratus, mille annorum antiquitatem præ se fert, (vulgo liber S. *Ceaddæ* vocatur) reperiuntur scripta in diversarum paginarum marginibus, quæ infra ponuntur.

1. Her sputelað an ðæt Godpine Earpiges sunu hæfð gelæd fulle lade æt þan unrihtpife þe Leofgar b hyne tihte. ⁊ þ pæs læd æt Licitfelda; *hic declaratur, quod Godwinus Earwigi filius se publico & plene purgavit de fornicationis suspicione, in quam vocatus erat à Leofgaro Episcopo, & quod hæc ejus purgatio facta erat Licitfeldæ.*

2. Ostenditur hic quod emit ✠ gelhi ✠ filius arihtiud hoc euangelium de cingal et dedit illi p illo equum optimum et dedit pro anima sua istum euangelium dō et sc̄ teliaui super altare. ✠ gelhi ✠ filius arihtiud et ✠ cincenu ✠ filius grifiud.

3. Surexit rutbulc filius liuit hagenet tutri dierchm tirtelih haioid ilau elcu filius geling haluidt iugu ret amgucant pel cantanndi hodiu et dirrotant gener tutri o giur imguodant irdeg ion guragun tagc rodetit elcu guetig eq; tres uache. tres uache nouidligi nagir nibe cas ig ridu dimedichat guetig bit did brant grefiat guetig nis minn tutbulc hai cencaioir oirouð.

A ⁊ Ω

4. Aðulf. Ælfheh. æ pulfmer pulfgeatim pulfric. dn̄e. ō. sic̄ uis ⁊ scis sic fac. [a] ōq MHᵖ ΔOCVERVPT. ⁊ ō qui MEIS ĪΔISNIS pcibus sM CŌMENΔAUERUNT. qⁱ c̄feri sunt et qui baptismū acceperunt.

5. ƿVLΦYN. pulfero. pufþrýþ. pulforýð rihtimund. BRRHTΦLHΔ pat̄ eiq hehrýn. ÆLΦFLHΔ. LECΦⁱHⁱ pýnsige. pulfic. æðelfled. elfehere. pulfrrn. pulfild. hehfled. b̄. el. æ. æ. s. pulfmær. p. l. b.

[b] 6. ✠ teliau t̄ tungint t̄ Linhilinn t ssr̄ t̄ ɔ tota familia teliaui, de Laicis numin m̄ aidan t̄ signou m̄ iacou t̄ berthutis t̄ cinda t̄ qⁱc̄q; custodierit benedictus er̄ qⁱc̄q; frangerit maladictus er̄ 3 , , -

7. Ostendit ista conscripsio nobilitatem munaur med diminih et mensuram [c] ɔ ap' huerdic guid maun ditoldar ī guo iliut clundirit cellrin dilih o mour didir main.........

Pag. 8. ...oc e e a.. pene lit.. IIII. fi...ledri. gu... ngirn.... Ueh. et...ci....arthiud...eunt li... utemble... filio sul... et semini... insempi... num .pp̄... [d] tq. ha... q; dedit ... lib̄ ta ...1. qᵘtuor ... as etoc ... inciar ... ā. idoneis ... estibus de ...is. Riguo...n filius... inc. guen... filius... r guoluic... edan. ou... [e] f. guur... um. mer... an. f. salus. arthan. p. cimuleh. iudri f. iudnerth. de clericis vero nobis episcopus teiliau ....urnguid sacerdos teiliau dubrino et cuhelm. filiȝ epis. Sat'nbiu cam ibiau. et fulgen... lasticȝ qⁱ h̄ fidelites scripsit. qⁱ custodierit [f] h' decretum libertatis bleidiud ⁊ plis ɔ sit... ctȝ. qⁱ h' n̄ custodierit. sit maledictȝ á dō et á teiliau in cs̄ evangelio scrip̄. a. et...at omnis pls̄ fiat fiat..,

9. Ostendit ista scriptio quod dedert. rif. et luith grethi. treb guidauc i malitiduch cimarguich.... est h' [g] censur ɔ doceint torth. hamahanuin. ī irham. ha deucemt torth. ī irgaem. hahuch.... uceint mannudenn deo ⁊ scō eliudo [g] ds̄ t̄. saturnnguid. t̄. nobis t̄. guurci t̄. cutulf t̄. delaicis cinguernn t̄. collbiu t̄. cohorget t̄. ermin t̄. hourod t̄. qⁱcunque custodierit bdictus erit. ⁊ q: franxerit maledictus erit a dō.

10. Ostendit ista scriptio. quod.... runc. ris. na..........................cibracina. behet hirmaī guidauc. ofoid celli irlath. behet camdubr. item hichet triuceint torth.... rum. ha guor thoueir emeninn... [h] ds̄ oirō. t̄. saturnnguid. sacer t̄. Nobis t̄. gurci t̄. cutulf t̄. de Laicis cinguern... t̄. cohorget ... ermin. t.........dierit.... dictu.... qⁱ frai...... et. in....... tur ei ;...

Ex his autem, quæ supra ex cod. Evangeliorum *Decani* & Capituli *Liccitfeldensis* descripta sunt, constat eum *Landavensis* monasterii, cujus insignis erat patronus *Teliaus*, alias *Eliud* dictus, prius in bonis fuisse, quam ad Ecclesiam *Liccitfeldensem* S. *Ceadæ* sacram, nescio quo ducente fato, translatus esset. De Sancto autem *Teliao* vel *Teliavo* Landafensi Episcopo multa habet Usserius Armachanus in Britannicarum Ecclesiarum antiquitatibus, cap. v. XIII. & XIV. quæ ex vitæ ejus scriptoribus, & *Davidis Menevensis* vita à *Giraldo Cambrensi* descripta, excerpta congessit. Qui vero vitam ejus scripserunt, sunt [i] *Galfridus Landavensis*, *Johan. Tinmuthensis*,

---

[a] *Omnes qui.* [b] In hac scriptura t̄ est *Testis* ɔ est *cum*. m̄. forsan est *minister*. [c] Nota *ejus*. [d] Hoc est. [e] f. est *Filius*. [f] Hoc. [g] *Deus testis*. [h] *Deus omnipotens testis*. [i] Vita *S. Teliavi*, à *Galfrido Landavensi* descripta, edita est ab *Hen. Whartono* in *Angliæ* suæ Sacræ Tom. II.

thensis, ejusque excerptor *Capgravius*. Haud pauca etiam de eo reperiuntur in regesto *Landavensis* Ecclesiæ, præsertim apud auctorem vitæ *Oudocei*. Memoratur etiam frequens in Synodis *Landavensibus*, quas ex vetusto illo MS. descripsit non nisi honorifice nominandus *Henricus Spelmannus*, Concil. lib. I. pag. 62, 63, 64. 381, 382, 383, 384, 385, 386. Verum, SHOWERE, ne de tam celebri apud *Britannos* tum Episcopo, tum scriptore, qui in Sanctorum numerum relatus est, nihil amplius scribendo, negligentia arguar, hæc paucis accipe.

Fuit *Encisi* viri nobilis ex sorore *Davidis Menevensis* filius, in loco Eccluis Gunniau appellato natus; in scripturis sanctis à *Dubricio* primum, deinde à *Paulino*, simul cum *Davide Menevensi* eruditus, tandemque Presbyter, & dein Archiepiscopus *Landavensis* tactus, & à peste in *Armoricam* fugiens à [k] *Samsone Dolensis* Ecclesiæ tum Archiepiscopo rogatus erat, ut cum illo habitaret.

Illius precibus se dedens cum illo multum temporis commoratus est, quo quidem non tantum ab Archiepiscopo, sed etiam Rege Armoricano, sive is *Budicus*, sive *Hoëlus* fuit, plurimi factus erat.

Sedata peste, tandem abiturum Rex & Archiepiscopus eum detinuerunt, & in Archiepiscopatum *Dolensem* provehere voluerunt. Ille vero post septem annos totidemque menses in *Armorica* peractos, ad sedem suam *Landavensem* redire voluit, in qua *Dubricio* successit, & dein *Kinoco* vel *Cenauco* Davidis successore mortuo, ad *Legionensem* Archi-episcopatum promotus est. Hisce addere visum est quæ ex *Joh. Lelandi* libro MS. de viris illustribus *Britanniæ* excerpta ad me mittere dignatus est vir doctissimus & in antiquitatibus nostris longe versatissimus *Th. Tannerus*, Coll. Omnium Animarum *Oxon.* Socius dignissimus.

Theliaus qui & Eliud inter Britanniæ proceres Ecclesiæ conspicuus erat, & quoties de rebus agebatur literariis aut Ecclesiasticis, judicium illius apud congregationem in pretio stetit magno. Contigit ut Dubricius Lantavanæ proto-Episcopus sedis, autoritate Synodi Archiepiscopus urbi legionum ad Iscæ *fluenta designaretur; non diu caruit gubernatore Lantava, nam Theliaus à patribus continuo surrogatus. Ille vero muneri sollicite invigilans egregium se pastorem exhibuit, ac bonis artibus Ecclesiæ ministros erudiendos anxiè curavit. Hic talem peperit sibi famam, qualem nulla certe unquam auferet dies. Longa ætas, quæ & ipsa morbus est*, Theliaum *è medio rapuit. Successit Odoceus monachus doctrinæ & pietatis nobile planè exemplar.*

Hæc breviter de Sancto *Theliauo*, cui donatus olim erat codex Evangeliorum *Latinus*, ante multa sæcula Ecclesiæ *Liccitfeldensis* peculium. *Cingal* ille *Britannus*, à quo emptus erat, gliscentibus bellis, eum forsan ex aliquo monasterio *Angliæ*, quod *Cambriæ* vicinum erat, cum aliis direptum vendidit *Gelhi* filio *Arithtiudi*, qui eum *S. Teliauo* dedit, è cujus Ecclesia, gliscentibus iterum bellis, forsan etiam direptâ, aliquis *Anglus* eum abstulit, & *S. Ceadæ* consecravit. Verum quo modo cunque res ista se habeat, ex eo multa descripsi, SHOWERE, à quibus haud absimilia multa *Britannice* scripta cernere est in *Monastici Anglicani*, vol. III. p. 188. *&c.* quæ ex *Landavensis* Eccesiæ MS. regesto congessit immortalis *Gul. Dugdalius*.

Denique codicem hunc Evangeliorum è quo tot describere operæ pretium mihi visum est, ad me auro magis pretiosum perferendum dedit non solum de divinis, sed etiam humanioribus literis & rep. Ecclesiastica præclarè meritus *Lancelotus Addison* Ecclesiæ Cathedralis *Liccitfeldensis* Decanus dignissimus, & venerandæ antiquitatis cultor & patronus.

Sic etiam ad initium codicis Evangeliorum Sax. qui extat in Bibl. Coll. *D. Joan. Bapt. Oxon.* descripta cernitur in recentiori manu tam *Latinè*, quam *Normanno-Saxonice* charta illa fictitia *Ægelredi* Regis, quâ terras quasdam sui juris Ecclesiæ Christi *Dorobernensi* ad sustentationem Monachorum dedisse dicitur. Quam quidem chartam, ut speciem veritatis præ se ferret, membranis codicis evangelici inscribendam curârunt, qui eam commenti sunt, monachi; ut terras istas, quas veræ alicujus chartæ, quam perdiderant, titulo pessidebant, à *Normannis* chartas requirentibus salvas & intactas conservarent.

Quinimmo non membranis Evangelicis solum, sed liturgicis, ut quæ ad eas in sanctitate proxime accederent, contractus suos inscribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit.

Sic in missali quodam pulcherrime scripto *Bibl. Bodl. Th. M.* 12. 12. quod *Leofricus Episcopus* Ecclesiæ Sancti *Petri* in *Exonia* vestra, successoribus suis utendum dedit, tam ad initium, quam ad finem quidem reperiuntur servorum quorundam manumissiones, pro quibus redimendis contractum erat in Curia urbis, vel *Hundredi*, ut ex subscriptis formulis constat.

Halƿun Noce on Execestre freode hagel hire ƿiman þi hy [l] bocte. ⁊ tilde for hire sawle Crist. ⁊ Scē Peter. ⁊ alle Cristes halga. hi ƿurðe ƿrað þe hi hæfne geþýwie. Amen.

Haluuuna Noce Exoniensis manumisit Hagelam servam suam domesticam, quam in registrum liberæ nomine relatam pro anima sua dedit Christo & Sancto Petro, & omnibus Christi Sanctis, quos iratos habeat, qui illam, in meliorem sortem elevatam, in servitutem redegerit. Amen.

Her kýð on þysse bec ꝥ ægelgýuu gode alýsde hig and dunna and heora ofspring æt mangode to XIII. mancson and ægnulf [m] port-gerefa. and Godric gupa namon ðæt

---

[k] Dol. urbs *Britanniæ* minoris Episcopalis sub Archiepiscopo *Turonensi*, *Neodunum* veteribus dicta.

[l] Id est, bocade.

[m] Vid. legem *Æthelstani*, 12. infra in margine citatum.

[n] toll

[n] toll. on manleses gewitnesse. and on leowerdes healta. and on leowines his broðor. and on ælfrices maphappes. and on sweignes scylðwirhta. and hæbbe he godes curs þe þis æfre undo á on ecnysse. Amen.

In hoc libro hic ostenditur, quod Ælgiuua Hygonem & Dunnam, & eorum progeniem à Mangodo XIII. *Mancussis deo à servitute redemit, & quod Æignulfus præpositus, & Godsucus Gupa census nummos receperunt. Testibus Manlefo, Leoweardo Healta, & fratre ejus Leowino, & Ælfrico Maphappo, & Suuigeno* [o] *Scutario; qui vero hoc irritum fecerit, æternam Dei maledictionem habeto. Amen.*

Her kyð on ðyssere bec þ edwy beornæges sunu lysde hine and his wif and his cild on edwerdes dæge cynges æt Hunewine hega suna ut of toppeshamm lande. akinstanes gewitnysse pp. and aleofsuna gewitnysse awunforda. and on ælfrices hwita. and on Picinges [p] batswegenes. and on sæwines lufasunu. and on leofsies and on ælfsies.

In hoc libro hic notificatur Edwinum Beornigi filium Edweardo regnante, se, uxorem suam, & liberos ab Hunewino Hegasonio redemisse ex terris Toppeshammensibus, ubi coloni & servi prædiales fuerunt. Testibus Akinstano presbytero, & Awunforda Aleofsunio, & Ælfrico White, & Picingo Præposito remigum, & Sæwino Lufasonio, & Leofsio & Ælfsio.

Her kyð on þissere bec þ godwine blaca bohte hine sylfne 7 his wyf. 7 his ofspring æt willelme hosethe mid xv. scill. on edmæres gewitnes 7 on ælwies 7 on dunninges 7 on sæmæres 7 on ælmæres 7 on ealles þæs hundredes on cwic-lande 7 ælfric hasl nā þæt toll for þæs kynges hand. 7 hæbbe he godes curse þe hit æfre un-do. amen.

In hoc libro hic notificatur Godwinum Blacan se, conjugem, & sobolem suam à Willelmo Hosetho à servitute XV *scillingis redemisse. Testibus Edmæro, & Ælwigo, & Dunningo, & Sæmero, & universa centena Cuuiclandensi, & Ælfrico Hasel, qui pro rege census nummos recepit. Qui vero hoc cassum reddiderit divinam maledictionem in æternum habeto.*

Her kyð on þissere bec þæt edwuu sæuugeles laf bohte gladu æt colewine wyð healfe punde to cepe 7 to tolle. 7 ælword [q] porht-gerefa nā þ toll. 7 þær to was gewitnisse leowine leowordes broðor 7 ælwi blaca. 7 ælwine se cyng 7 Land-byrhht 7 Alca. 7 Særerd. 7 hæbbe he godes curs þe þis æfre undo on ecnisse. Amen.

In hoc libro hic declaratur Ediwam Sæuugili relictam, Gladum à Colewino pretio [r] *dimidiæ libræ, & dimidia libra census nomine numerata, quam Ælwordus præpositus recepit, redemisse. Hujus testes erant Leowinus Leowordi frater, & Ælwigus Blaca, & Ælwinus Cyng, & Landbirihtus, & Alca, & Sæwardus. Qui vero hoc abrogaverit, æternam Dei maledictionem habeto.*

In fine Missalis.

Her cyð on þysse bec þ brihtmær æt hola-cumbe hæfð geboht hine 7 ælfgifu his wif 7 hira cild. 7 hira ofspring æt rocgere derendig to twā pundum æfre to freolse. on dudemannes gewitnisse preostes on exancestre. 7 on leofwines prē on hwita-stane 7 on ælfgæres port-gerefa 7 ælfwerdes portgerefa þe þ toll namon for þær cynges hand. 7 leofwærdes his broðor. 7 edwines leofede suna. 7 oteres dyrlinges suna. 7 ælfgæres ælfrices suna. 7 blakemanes 7 leofrices sæwines suna. 7 dunstanes sewines suna. 7 randolfes. 7 albaldes. 7 smewines on hola-cumbe. 7 ægilwærde. ælfsies suna. 7 ælfmær cynges suna. 7 ælfsiges mid þā berde. 7 edwine leofrices suna. 7 edwine edmæres suna. 7 edric on hrēna-bricge. 7 on ealles þæs hundredes gewitnisse on holacumbe. 7 hæbbe he cristes curs 7 scā marian. 7 scs̄ petrus þe þis æfre undo. 7 on ealles þæs hundredes gewitnisse on exancestre.

In hoc libro hic ostenditur Brihtmærum Halacumbensem se, conjugem, liberos & nepotes in perpetuam libertatem à Rocgero Derendigo duabus libris redemisse. Cujus rei testes sunt Dudemannus Presbyter Exoniensis, Leofwinus Presbyter Whitastanensis, Ælfgarus Præpositus, Ælfwardus Præpositus, qui censum pro Rege recepit, Leofwardus ejus frater, Edwinus Leofedisonus, Oterus Dirlingsonus, Alfgærus Ælfricisonus, Blakemannus, Leofricus Sæwinisonus, Dunstanus Sæwinisonus, Randolfus, Alboldus, Smewinus Holacumbensis, Ægilwardus Ælfsisonus, Ælfmærus Cyngisonus, & Ælfsigus à barba, & Edwinus Leofricisonus, Edwinus Edmærisonus, & Edricus Rennabricgensis, & universitas hundredi Holacumbensis. Qui vero hoc cassaverit, maledictus sit à Christo, Sancta Maria, & Sancto Petro. Testis quoque est universum in Exonia hundredum.

---

[n] Quemadmodum emptiones & venditiones servorum, haud secus ac pecudum, & aliarum mercium, publice & coram testibus per leges *Anglo-Saxonum* & *Normannorum* contrahendæ erant. ita perinde eorum emptione & venditione confectâ, census, quem adhuc **Toll** dicimus, solvendus erat.. [o] De scutariis lex lata est. II. Æthelst. cap. 15. be scyld wyrhtum. in his verbis. Ƿe cwædon þ nan scyldwirhta na lecge nan sceapes felle on scyld 7 gif he hit do gylde xxx. scyll. [p] Inde nostrum **Boson** corrupte; a **Boatswain**. [q] L. *Æthelstan.* 12. We cwædon be þon þ mon nænne ceape ne ceapige butan porte ofer xx peninga. Ac ceapige þær binnon on þæs portgerefan gewitnesse. oððe on oþeres ungeligenes mannes. oððe eft on þæra gerefena gewitnesse on folc mote. [r] Alias forsan & rectius: *pro pretio & censu, quem Ælwordus præpositus recepit, dimidio libræ penso, redemisse.*

Superiores formulas manumittendi & redimendi servos, quæ in membranis istis Liturgicis reperiuntur, vel paulo ante, vel haud multo post *Conquæstum* scriptas fuisse constat, partim ex quibusdam nominibus, & agnominibus testium, partim ex earum sermone qui dialectum *Semi-Saxonicam*, vel *Normanno-Saxonicam* sapit. Ad eas autem rite intelligendas consulendæ sunt à curioso lectore leges *Inæ* XXIV. XXXIX. *Eaduuardi*. I. *Æthelstani* XII. *Æthelredi* IV. *Canut*. XXII. *Gulielmi* I. XXXIII. XLIII. cum charta ejusdem cap. LX. LXI. *Henrici* I. Lex LXXVIII.

Diversi etiam generis, & scripturæ acta, sive rerum gestarum commentarii, haud pauci in membranis nonnullis cernuntur, quæ quorundam codicum sacrorum, sive evangelia, sive missalia ii fuerunt, olim folia, jam extant compactæ cum nobilissimo carminum *Saxonicorum* miscellaneo, quem mihi tradendum ad Te miserunt Reverendus Vir natalibus, ingenio & humanitate præclarus *Richardus Annesly* Vicecomes de Altham, Ecclesiæ Cathedralis *Exon.* Decanus, & ejusdem cum illo magna ornamenta confratres ejus Canonici. Quibus Te, SHOWERE, nihil charius, nihil optatius, ut qui apud Schismaticos doctus & institutus, à Conventiculis in Ecclesiam propria indole, Deique simul spiritu ducente, tum admodum adolescens Te recepisti. Ex his igitur membranis nonnulla, quæ in *Exonia* vestra, aut circa eam acta, Te *Exoniensem* non possunt non delectare, præsertim *Normanno-Saxonica* depromta, Episcopo & clero *Exoniensi* quo par est cultu & reverentia; Tibi qua par est observantia; tuisque concivibus debito cum honore, quotquot *Philo-Saxones* estis, hic *Latine* versa offero.

Horum autem actorum agmen ducit istud, quod *Saxonice* recenset prædia, ornamenta, & vestimenta sacra, cum libris quos *Leofricus* Episcopus dedit S. *Petri* monasterio *Exoniensi*. Descriptum vero videtur post *Conquæstum* ex exemplari, quod est in MS. Codice Evangeliorum Bibl. *Bodl.* Monasterii *Exoniensis* non ita pridem peculio, unde illud in regestum suum olim retulerunt monachi *Exonienses*. Nam regesti cujusdam folia fuisse in quibus transcriptum reperitur istud exemplar, ex eo constat, quod initium nempe, heꞃ ꞅputelað on ðiꞅꞅeꞃe cꞃiꞅteꞅ bec, prætermisso sancto nomine cꞃiꞅteꞅ, sic scriptum legitur: heꞃ ꞅputelað on ðiꞅꞅeꞃe bec. Præterea transcriptum istud continuo sequuntur alia *Latine* in *Normannica* manu plane scripta; & perinde prætermissa voce cꞃiꞅteꞅ, ut par est credere, ex foliis sacris in regestum transcripta quorum primum sic incipit: *Leowinus Presbyter & Canonicus Exoniensis pro Dei amore & pro anima OSBERTI Episcopi.* Secundum sic: *Quum quidem à divæ recordationis imperatoribus, vel ab aliis orthodoxis Ecclesiis fundandis vel honorandis donata sunt literarum memoriæ commendare consuevit Ecclesia, &c.* Versus autem finem occurrit forense Normannicum *saisiretur* in hoc membro, *nulla autem terra de qua prædicta Ecclesia saisiretur.*

Tertium verò, quod formulam manumittendi servum sive villanum solennem ante DCLVII annos *Latinè* factam exhibeat, integrum ponere placet eorum gratia apud juris nostri peritos, qui originem illius & progressum, perinde ac Tu, SHOWERE, scire amant, ejusve solenniores formulas legere, publica luce *Marculfi* istis, quas edidit *Frid. Lindenbrogius*, multo magis dignas. "Capitulum beati Petri Exoniensis Ecclesiæ omnibus Ecclesiæ filiis, clericis & laicis in Christo "Salutem. Quod ad multorum notitiam pervenire decrevimus, id literarum monumentis con"servare, & conservando ad memoriam reducere tam præsentibus quam futuris dignum duxi"mus. Noverit igitur præsens ætas omniumque posteritas quod RAND Auend in Dei nomine "pro remedio animæ suæ & parentum suorum, coram justitia Regis in Hundred civium "Exoniæ hunc Edricum filium Leowini de Alfintonia, ejusque liberos ab omni vinculo servi"tutis emancipavit, ita ut ab hac die, & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tam"que si ab ingenuis parentibus procreatus fuisset, eam partem pergat, vel remaneat, quam ma"luerit. Nulli autem hæredum suorum vel prohæredum, nec cuique personæ aliæ quicquam "debeat servitutis, vel libertatis obsequium nisi soli deo, cui omnia subjecta sunt. Siquis vero, "quod futurum esse non credo, de hæredibus suis, vel quælibet opposita persona hanc absolu"tionem ingenuitatis infringere, vel infirmare voluerit, divino subjaceat judicio, à corpore San"ctæ Dei Ecclesiæ divisus efficiatur alienus. Facta est autem hæc absolutio anno millesimo cen"tesimo quadragesimo tertio incarnationis domini nostri, regnante Stephano Rege & Rodb exi"stente Episcopo, subannotatis testibus, Galtero Archidiacono, & Will Archd. & Hug. Arch. "& Rad. Arch. & Rodb. Albo, & Galt. Iocelini filio, & Aluredo, Centisque aliis.

Consimilis alia formula non minus solennis manumissionis servorum reperitur scripta in iisdem pergamenis, & in his verbis; in qua tamen, ut in superiori, neque annus Christi, neque Rex Regnans designatur.

Capitulum Beati Petri Exoniæ omnibus fidelibus Ecclesiæ in Christo. Noverint omnes tam futuri quam præsentes, quod Will. Debur consensu uxoris, & Johannis filii, ejusque pro æterna retributione, coram justitia Exoniæ Edwine Spileman ab omni servitute absolvit, & absolutum provida deliberatione sub præsentia Will. Episcopi & nobilium, tam clericorum, quam Laicorum Ecclesiæ præsentavit, ut præsens ingenuitas tantorum astipulatione roborata omni tempore maneat inconvulsa.

Si quis hanc absolutionem infestare tentaverit, ipse, & ipsius factores subjaceant anatemati. Hujus rei testes, sunt Odo arch. Ernold. arch. Heimgus presb. Rodb. Albus. Wal. presb. Alvricus Pater. Teocbal. Radul. fil. Teodb. Algarus fil. Feofled. Osb. filius Havoc. Are. presb. Notb. de Streete. Rodb. Leopes. Walt. fil. Are. Ricard fil. Odonis. Siward Letodore. Galfrid. Uedel. Alwine fil. Ueg. Rogerus Not. Pain rolboet. Turca.

Huc

Huc spectant in iisdem membranis de servis manumissis testimonia *Normanno-Saxonice* descripta, qualia sunt quæ infra ponuntur.

Her kyð on þissere bec ꝥ Gersfræg feala sune geboht Gidið Edwiges dohter æt Alpsta on Wunforda. ⁊ æt Hrælepincenne to x scill. freoh ⁊ sacles. ut of Wunforda. ⁊ Gyldeberd portgerefa nam ꝥ toll for þas cynges hand. ⁊ ðis is seo gewitnesse. Gedmer on cuike. ⁊ sægær pr. on Hefatrire. ⁊ Randolf de hage. ⁊ Roggere on Pinnoc. ⁊ Morin at Gestgete. Riceard Alfstanes sune. ⁊ Wlfword hys broðer. Godwine Leowines sune. ⁊ Goda his broðer. ⁊ Geda. ⁊ Sægær. Riceard Kyke-bear. ⁊ Edmær Norðmanes sune. ⁊ se þe þiss undo. hæbbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria. ⁊ Scs̄ Petres. ⁊ ealle Cristes halgena á butan ende. Amen.

Præsenti hoc scripto declaratur, quod Gesfrægus Fealasunus x *solidis redemit Gidítham Edwigi filiam ab Alpsta domino Wunfordæ, & à Hrælepincennâ, ut libera & secura foret à servitio Wunfordæ, ubi serva prædialis fuit. Testibus*, &c.

Her kyð on þissere bec ꝥ Waltere Wulfordes sune ureode Aþelune inna Sces̄ Petres mynstre ouer his faderlic. his fader saule to aliseonisse. ⁊ his. on viuienes gewitnesse. ⁊ mestre Odo. ⁊ mestre Leowines. ⁊ Godwines p. ⁊ Edwakeres. ⁊ his sune. ⁊ agealra. þara hadeda. ⁊ leweda þe þar igge were. ⁊ se þiss undo habbe he Godes curs ⁊ þere hlefdia Scē Maria. ⁊ Sces̄ Petres ⁊ gealle Cristes halga. á butan ende. Amen.

*Præsenti hac scriptura notificatur Walterum Wulfordisunum in Sancti Petri * Ecclesia pro redemptione animæ suæ & patris sui animæ, super patris corpus [sepulchrum] Athelunen è servitute liberasse. Testibus*, &c.

Her kið on þissere bec ꝥ Sewine Finca boht hine selfne to x scill. at Willelme on Edmæres gewitnesse pr̄. ⁊ on Edwines. ⁊ on Tailiferes. ⁊ on Roðbers. ⁊ on ealles þas hundredes on cuicu. ⁊ Alfric half nam ꝥ toll. ⁊ habbe he Godes curs þe hit æfre undo. Amen.

Her kyð on þissere bec ꝥ Teolling gebohte Ælword Stamera ⁊ Edwine his broðor æt Colwine to vii Mancson to cepe. ⁊ to tolle. ⁊ Ælfword portgerefa nam ꝥ toll. ⁊ herto is gewitnesse Uiðel columtune. ⁊ sæwulf. ⁊ Uitula. ⁊ Eadmund p̄. ⁊ snelling tullinges sunu. ⁊ Leowine Leowerdes broðor. ⁊ Ælfgar hellebula. ⁊ hæbbe he godes curs þe þis æfre undo á on ecnisse. Amen.

In iisdem etiam membranis leguntur formulæ; quibus quis alterum liberat, absolvit & quietum reddit, vel ab omni, vel ab aliqua actione, in rem vel personam; vel quibus quis renuntiat juri alicui quietè & pacifice, quod habet, vel habere potest, vel prætendit habere persequendi alterum in foro, propter id quod sibi debetur. Hoc vos, SHOWERE, *quietam clamantiam* vel *clamationem* dicitis, formulasque quibus quis alterum quietum clamat, *acquietantias*, Anglicè **Acquittances** vocatis, quarum infra sequuntur nonnullæ formulæ solennes & legitimæ conceptis verbis *Normanno-Saxonicè* scriptæ.

Acquietantiæ generales.

Her kyð on þissere bec ꝥ Aðelice Ricardes sustes scirreua cwæð Sewiessune an Alfintune sacles of elcre † crauigge. Dar to is iwitnis Ricard se portreua. ⁊ Willelm Lambr̄. Dunnig. Eorlawine. Reiner. Aluric Spot. Rotbd Puddig. Figgere. Dalfin. Gotselin Gorpettil. Leggefot........ Osbn ceaca. Rotbn Sceanca. Brihtric. Ailword Algar sunu. Ricard Trencard. Iordan se prd. ⁊ eall ꝥ hundred of Alfintun. Se þe þis undo. habbe he godes curse. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle cristes halgena. á butan ende. Amen.

Hac præsenti scriptura notificatum est Athelicen Ricardi vice-comitis sororem quietum, & securum clamasse Hrodolfum Sewiesunum Alfintunensem ab omni actione. Testibus, &c.

Her kyð on þissere bec ꝥ Willelm de la Brugere cwæð Sacles Wulwærd þane webba inna tune. and ut of tune of elce crafigge. ⁊ þarto is iwitnis Rau Teodð sune. ⁊ Teodð his sune. ⁊ Acsum se hwita hroðolf Alcas'. Heiner Cutakig. Philippe fasenesc. Ricard Alkas. Geffrei Hoel. herðd ⁊ Golein. Ailwerd Abec. ⁊ his broðor. Rau de salcei. herlawine. Brihtmer uidic. Se þis mare undo. habbe he Cristes curs ⁊ Scē Maria. ⁊ ealle Cristes halgena. a butan ende. Amen.

Her kyd on þissere bec ꝥ Rotberd ‡ A Poldraham cwæð sacles Willhellm his broðor sune of Poldraham lande ⁊ of elcre Craufigge. þar to is iwitnis Reinald preost. ⁊ Dunnig. ⁊ Dalfin. ⁊ Seuara. ⁊ Sewi. ⁊ Girard. ⁊ Willelm Marescald. ⁊ Ricard á cuic. ⁊ Wulfric wig. ⁊ Rau Sculdur. ⁊ Ricard Gildulesc. ⁊ Herbard. ⁊ Segar. ⁊ Alger innaburst. ⁊ Al-

* Qui servum suum liberat in Ecclesia, & mercato, vel comitatu, vel Hundredo coram testibus, & palam faciat, & liberas ei vias, & portas conscribat apertas, & lanceum, & gladium, vel, quæ liberorum arma sunt, in manibus ei ponat. *leges. Hen.* I. cap. LXXVIII. † Crauigge pro crafinge, infra craufigge, *petitio forensis*, vel *actio*, qua quis in foro quid petit. à veteri *Normannico* Krafa, *peremptorie postulare* vel *in judicio petere*. Krafa autem *Saxonice* crafian, vel crafigean, & F in U verso cravigean, unde crafinge & cravigge pro crafinge, in acquietantiis *Anglo-Normannicis*, *actio*, *clameum forense*, vel *forensis postulatio*. Practici nostri in curiis adhuc dicunt, **we crabe.** ‡ A Poldraham *i. e.* in Poldraham.

‡ D 2 ger

ger se Ƿebba. Roger se stiperd. ⁊ Rotberd Pianard. ⁊ Ricard osannass. ⁊ Semer Spetleder. ⁊ Iohel uppatote. ⁊ Arcetill. ⁊ Rotberd Edpies mæg:· Se þiss eure undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria. ⁊ ealle Cristes gecorena a butan ende. Amen.

Her kyð on þissere bec þ oter ⁊ his cild crede sacles Aluric þane reda ⁊ his ofspring. ⁊ ðar to is ipitnis Alpord pr̄. ⁊ Waltere se Can̄. ⁊ Theodbald. ⁊ Semer Cipssones sune. ⁊ Waltere se fleming. ⁊ Geffrei Hoel. ⁊ Randolf se cordepan̄. ⁊ Alpine Modi. ⁊ Alpi Kya. and Alger Oxapamb. ⁊ Ailpard. ⁊ Iordan. ⁊ martin. ⁊ Osbern havoc. ⁊ Ƿillemot quikevot. ⁊ Ricard se fleming nam feor penigas to tolle. Se þiss mare undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria and ealle chistes gecorena. a butan ende. Amen.

Acquietantia Specialis.

Her kyð on þissere becc þ Willelm bisceop of Execestre cpæð Ƿulfric pig freoh ⁊ sacles of þa lande a Teigtune a þane dæg þe * ma dide Osbern Biscop. ⁊ Leofric Biscop of þa † gealla minstre inna þ Nipe. ⁊ hine freode for Godes luue. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle cristes halgena. ⁊ for þara bisceopa Saule. ⁊ for his Saule to alisednesse. Ðar to is ipitness. Algar se bisceop of constance. ⁊ se prior of plimtun. ⁊ se prior of tantune. ⁊ se prior of Sces Nichol. minster. and se prior of Sces Andreas. ⁊ leopine se Canon. ⁊ paltere p. ⁊ Willm. p. ⁊ Rodberd se blund. ⁊ Aluric p. ⁊ osbn se kapel. Willmo ⁊ osbn t. Willm ⁊ Barthol. Odo. ⁊ Hugo Ou. Gaufreges. ⁊ Hugo Oc. Willm Edpis'. Alger lifflis' ⁊ Iordan hiss'. Randolf ⁊ Rau Mahtilles'. Waltere Dan. Osbern hauoc. Arcetil butapeit. Serara salepas'. Dunnig. Rau. Theodb̄. teodbald. Willm Selipiess' ⁊ fela oðra þe ma nemna ne meg. Se þe þis efre undo habbe he Godes curs ⁊ Scā maria. ⁊ ealle cristes gecorena. a butan ende. Amen. *Versio:*

Præsenti hac scriptura notificatum est, *Willelmum* Episcopum *Exoniensem* in die translationis Episcoporum ** *Osberni* & †† *Leofrici* à veteri in novum monasterium, declarâsse *Wulfricum Piigum*

* Ma pro man, ut crafigge vel crauigge, pro crafinge. † Gealla pro gealda vel geealda: ut infra Sunneue pro Sundæge, vel Sundei. ** De hoc *Osberno* sic *Malmsburiensis: Successit Leofrico Osbernus Regis Willelmi tempore, natione Normannus, frater Willelmi præcellentissimi comitis, in Anglia sub Edwardo liberaliter & domesticè conversatus, quippe qui cognationem regiam attingeret gradu. Unde in victualibus, & cæteris rebus ad anglicos mores pronior parum Normannorum pompam suspiciebat, consuetudines domini sui Regis Edwardi efferens, ...pro more antiquorum temporum veteribus contentus ædificiis, liberalis animo & castus habebatur corpore. Vixit ad quartum annum Regis Henrici imminente senio non paucis annis lumine captus.* De *Leofrico* vero sic: *Huic* [*Livingo*] *tempore Regis Edwardi successit Leofricus apud Lotharingos altus & doctus, qui sedem Episcopatûs transtulit in civitatem, quæ propter fluvium Exam, qui muros lapsu suo allambit, vocatur Excester,* &c. †† Scilicet à *Cridiensi* in *Exoniense* monasterium. Quemadmodum enim *Livingus* defuncto avunculo suo *Brihtwoldo* Episcopo *Cornubiensi*, ambos Episcopatus, *Devoniensem* scilicet & *Cornubiensem*, arbitratu suo adunavit: sic *Leofricus*, consentiente *Edwardo* Rege sedem Episcopalem à *Cridia*, olim *Cridenton*, nunc Kirton, *Devenescyræ* villula, in *Exoniensem* urbem transtulit; vel Rex potius, auctore *Leofrico*, cathedram Episcopalem huc illinc transferendam curavit, si fides adhibenda sit fictitio chirographo, sive chartæ *Edwardi* Regis, quam à falsario aliquo, confectam ex archivis suis mihi semper cum honore summo nominandi honorabilis admodum Decanus & Canonici *Exonienses* ad me miserunt. In dorso autem membranæ *Saxonicè* legitur hæc inscriptio:

Ðis is se freols to þam b. rice on Defenanscire. ⁊ on pealan ðe Eadpeard Cyninge dihte ⁊ gesette mid his pitena ræde. for his saple alysednisse. into þam bisceopstole on Exanceastre Leofrice b̄e. ⁊ his æftergengean on ecce yrfe:· Charta vero, quam cum suis membrorum distinctorum notis, abbreviationibus, & mendis exhibeo, sic se habet: IGITUR CUM UNIVERSA IN SAPIENTIA A DEO BENE CONDITA SUNT, videlicet cœlum, arvum, & quæ in eis continentur. dignum quippe æquumque dignoscitur fore, quanquam impossibilitas ægræ humanitatis humanos actus plurimis calamitatibus conturbet, quo nos qui rectores hominum à đo constituti dicimur instinctu supernæ Clementiæ. juxta modulum Nr̄æ censuræ, prudenter æquitatem civilis exquirere studeamus scientiæ, atque præcipue res ecclesiasticæ. benigne discutiendo tractare. & ea quæ cernuntur nrs̄ non æqua optatib:· rectius constituere. sicque sancita ad pfectum innocentiæ. sive utriusque vitæ corroborando gubernare; equidem gloriosum est nimiumque laudabile destructas sedes scōrum locorum ad divinum adminiculum exposcendum re-edificare, sacraque altaria venustis velis cum nitore pii cordis velare. & unamquamque nocturnam sive diurnam sinaxim armoniacis modulis resonare. Quapropter Ego EADWEARDUS dei gratia Anglorum Rex consilio imbutus bonæ voluntatis. q̄. puisum est mihi. juxta quod precipitur in divinis decretis. cathedram pontificalem consolidare Exoniæ civitatis, in monasterio beati Petri aplorū principis quod est situm infra moenia ejusdem urbis. auctoritate superni Regis. Meaque meæque conjugis EADGYDE. ac universorum Episcoporum. ducumque meorum. p hoc

privi-

privilegium testamenti. atque Cautione Cyrographi. in ꝑpetuo tempore. constituo presulem. Leofricum. ut sit ibi pontifex. & post illum cæteri adfuturi. ad laudem. & gloriam scē & individuæ trinitatis. Patris et filii. et spsscī. et ad honorem scī petri apli. Dono etiam omſ possessiones ad eundem locum pertinentes quæcunque sint tam in ruribꝰ. quam in pascuis. pratis. Silvis. aquis. liberis. servis. ancillis. legibus. Censu. pagis. deo scōq; petro. fribusque Canonicis ibi famulantib: ut habeat jugiter subsidium hubertim corporis. quo valeant Xpō militare sine ulla molestia animi. hoc tamen notum. Papæ domino in primis Leoni facio. Ipsiusq; adtestatione confirmo. deincepsq; cunctis anglorum magnatib:. quod Cornubiensem diocesim. quæ olim in beati germani memoria. atque Petroci veneratione episcopali solio assignata fuerat. ipsam cum omnib: sibi adjacentib: parochiis. terris. villis. opibus. beneficus. scō petro in exonia civitate trado. scilicet ut una sit sedes Episcopalis. unumq; pontificium. et una ecclesiastica regula. ꝑpter paucitatem atq: devastationem bonorum. et populorum. qm̄ piratici Cornubiensem. ac Cridiniensem aecclesias devastare poterant. ac ꝑ hoc in civitate exonia tutiorem munitionem adversus hostes habere visum est. et ideo ibi sedem esse volo. hoc est ut Cornubia cum suis aecclesiis. et Devenonia cum suis simul in uno episcopatu sint. et ab uno episcopo regantur. Itaq: hoc privilegium ego Eadwardus rex. manu mea sup altare Scī Petri pono. et presulem Leofricum. ꝑ dexterum brachium ducens. meaq: regina. Eadgytha ꝑ Sinistrum. in cathedra episcopali consisto. presentib: meis ducibus. et consanguineis nobilibus. nec non Capellanis. et affirmantib: laudantibusq: Archiepīs. Eadsino. et Alfrico. cum cæteris aliis. quorum nomina describentur in meta hujus cautionis. Enimvero si quis hoc testamentum privilegii affirmare post meum vitæ transitum. et bona aecclesiæ augere tuendo voluerit. abaugeat omps deus dies vitae ejus atq: centuplicato fructu nono decimo. coronet eum aeterno premio in gaudio aethereo. Si autem quod absit aliquis compilator fraudis. vel cavillator fautoris. nevo fomitatus iniquæ cupidinis. hanc cautionem seu decretum huius episcopii. destituere. aut ꝑmutare contempnendo presumpserit. vel eiusdem minuere. et subtrahere substantiam tēptaverit. aeternis mancipatus habenis cum diabolo. eiusq; ministris sit separatus a Xpo. ipsiusq: sanctis. disegregatione ꝑpetuæ anathematis fiat. Anno igitur incarnationis dominicæ. Mill. L. Indictione iii. Epacteq: xxv. et Concurr vii. hæc cautio scripta est Edictione solida. karacterata karacteribus testium. Iubente pussimo Rege anglorum Eadwardo gubernante eodem feliciter totius monarchiam majoris Britanniæ.

Ego Eadwardus Rex hoc donum cautione hac affirmo. Ego Eadsinus Archiepīs manu mea subscripsi. Ego Ælfricus Archiepīs eboracensis ecclæ consolidavi. Ego Stegandus Epīs dignum duxi. Ego Herimanus Epīs corroboravi. Ego Ealdredus Epīs. consensi. Ego Ægelperdus Abb. adjuvavi. Ego Æflpinus Abb. adjuvavi. Ego Sihtricus Abb. adjuvavi. Ego Ræinbaldus pb laudavi. Ego Godmannus pb laudavi. Ego Godpinus pb laudavi. Ego Godpinus dux. Ego Leofricus dux. Ego Siperdus dux. Ego Spegen dux. Ego Hapalbur dux. Ego Radulfus dux. Ego Tosti Nobil. Ego Odda nobil. Ego bẏꝛhtꝛic nobil. Ego Ordgarus min̄ Ego ælȝaꝛuꝛ min̄. Ego touinuꝛ min̄ Ego ꝛaðpulꝼuꝛ min̄. Ego bodda min̄. Ego eadulꝼuꝛ min̄. Ego oꝛdulꝼuꝛ min̄. Ego Osmæꝛuꝛ min̄. Ego Ecȝulꝼus min̄.

Cautionem autem vel chartam hanc falsarii cujusdam esse commentum, præter manum, quæ *Henrici I.* temporibus recentior est, monstrant I. Subscriptio nominis Archiepiscopi *Cantwarensis*, qui non nisi recentioribus scriptoribus vocatur *Eadsinus*. A *Florentio* autem Wigorn. & aliis, qui *Eadwardi R.* temporibus viciniores floruerunt, vocatur *Eadsius* pro *Eadsigus* à *Saxonico* Eadꞅin, Ȝ pro more istius seculi in Y liquescente. II. Designatio temporis, nempe Annus *Mill. L.* cum secundum chron. Sax. Robertus Gemeticensis Archiepiscopus Cantwarensis esset ut qui in Archiepiscopum consecratus erat, An. M.XL.VIII. in quadragesima, quæ secuta est mortem *Eadsigi*, qui obiit IV. Kal. *Novembris*. Anno M.XL.VII.

Gervasius Dorobernensis monachus sic de obitu Eadsini scribit. *Eadsinus cum annis* XI *optimè rexisset pontificatum, & eidem Ecclesiæ nonnulla contulisset beneficia* V *Kal. Novembris defunctus est*. *Eadsini* antecessor fuit *Ægelnothus*, qui consentientibus scriptoribus universis, diem obiit supremum III Kal. Novembris Anno MXXXVIII. in quo ipso anno sedem ejus capessit *Eadsinus*.

Secundum igitur computum *Gervasii Eadsinus* mortuus est V. Kal. *Novembris*, Anno XLIX. (si literæ numerales XI recto ordine ponuntur,) anno scilicet antequam charta *Eadweardi* confecta esset. Si vero literas numerales XI sive scriptoris, sive typographi errore præpostere poni contigit pro IX. tum tempus mortis *Eadsini* erat IV. ut chron. *Sax.* vel V. Kal. *Novembris*, ut *Gervasius*, Anni M.XLVII. quo ipso anno *Eadsinum* diem supremum clausisse affirmat chronicon *Saxonicum*. Præterea tradunt omnes scriptores *Eadsinum* ob suam corporis infirmitatem, vel incurabilem morbum ut scribit *Malmsbur.* archiepiscopatum suum dimisisse, in eumque *Siwardum* Abbatem *Abbendunensem* consecrâsse, Anno MXLIII. post quem Archiepiscopi titulum sibi arrogâsse haud vero simile est; quamvis ad annum M.L. miseram vitam protraxisset, in quo eum obiisse scribit *Florentius Wigorniensis*, & qui eum sequuntur, ut *Simeon Dunelmensis*. *Matthæus Florilegus* quum *Eadsigum* tum *Siwardum*, quem volens successorem sibi adscivit, anno ML. obiisse scribit, sed prius obiisse *Siwardum*. Falsarius autem, qui chartam hanc *Eadwardi R.* commentus est, mensem anni ML. non designare ausus est, ne ficta esse deprehenderetur. III. Chartam hanc fictitiam esse ex eo constat,

Piigum liberum, & absolutum à servitute fundi *Teigtunensis* ubi glebæ adscriptitius fuit, eumque manumisisse propter dei, Sanctæ *Mariæ*, & omnium *Christi* Sanctorum amorem, & ad redemptionem animæ suæ, & animarum Episcoporum. Testibus *Algaro* Episcopo *Constantiensi*, Priore monasterii *Plimtunensis*, priore monasterii *Tantanensis*, & priore monasterii *S. Nicolai*, & priore monasterii *Sancti Andreæ*, & *Lewino* canonico, & *Waltero* presbytero, & *Willelmo* presb. & *Roberto Blundo*, & *Alurico* presb. & *Osberno* Capellano, *Willelmo*, & *Osberno* C. *Willelmo* & *Bartholomæo Odone*, & *Hugone* Ou. *Gaufrego* Ef. & *Hugone* Oc. *Willelmo Edwisono*. *Algaro Littlsonio*, & *Jordano Hissonio*, (forsan *illius filio*) *Randolpho* & *Rollone Mahtillesonio*. *Waltero Dan*. *Osberno Havoc*. *Ascetillo Butapeit*. *Sewara Salewasonio*. *Dunnigo*. *Rollone*. *Theodberto*. *Teodbaldo*. *Willelmo Seliwiesonio*, & multis aliis quos nominare non possumus. Quisquis autem hoc cassum reddit, maledictus sit à *Deo* & Sancta *Maria*, & omnibus *Christi* electis, in secula seculorum. Amen.

In iis etiam membranis reperitur actum curiæ *Exoniensis* authenticum, quod practici nostri *recordum* vocant, quo declaratur *Hubertum* quendam servam suam cum ejus progenie perdidisse propterea quod eam liberam antea factam injuste vendicaverat.

Her kẏð on þissere bec ꝥ huberd on Crist cræfede anne ƿifman þe Edit hatte Liuegeres Ƿif. For þam Liuegeր hig alisde ut at Gosfreige bisceope ealswa man sceolde freohne ƿifman. ⁊ alswa hit riht ƿæs on þam dagum ælne freohne man ƿiþ xxx a p'. ⁊ Huberd ƿæs leosende þære ƿifmanne far his unriht Cræfinge þa ⁊ æfre m... hig ⁊ eal hire ofspring. ⁊ þær to is geƿitnes Willm. de buhut. ⁊ Ruold se cniht. ⁊ osbern fadera. ⁊ unfreig de tettaborna. ⁊ Alƿord portereua. ⁊ Iohan se cniht. ⁊ Rau folcard. [b] ⁊ þeos spæc ƿæs innan Willmes bure de buhut on Excestre gesƿæce.

Reperitur quoque *recordum* privilegii, quo *Osbernus Exoniensis* Episcopus monachis *S. Nicholai* pulsando Campanas horas suas die nocteque significandi facultatem dedit.

Ƿita þa þe nu beoð. ⁊ þa te cumene sẏ. þat ẏc osbern Excestres biscop gef leaua þam munche on Scē Nichlaus minstre to hringende hẏre tẏde be dage. ⁊ be nihte hƿanne hi æfre ƿillat sƿa belimpað to hire andebernisse. bute an cristes ƿassenniht. ⁊ giestern sunneue. ⁊ Scē petres. ⁊ paules massedæg. ⁊ þeos leaua þurh hire Abbod Henri. ⁊ toforan him. ⁊ his munchun. ⁊ toforan eallum mẏnum chanunche innan minum capitule of mẏne. ⁊ hire ealre help sƿa fastlice is ẏrett. ꝥ nan man æfter þẏs ðas ẏrettinge undon ne mæge. And for þẏse leaua. tƿẏgis elce gere þat is an palmsunnendeg. ⁊ Cristes upstigandeg to processiun mid þam Chanunche hẏ gan sceale.

Denique membranæ istæ nobis conservarunt memoriam sodalitiorum, sive fraternitatum quarundam, quas Episcopus & Canonici *Exonienses* communes instituerunt cum aliis piis hominibus ad conservandam charitatem & pietatem promovendam.

On cristes naman. ⁊ Scs̄ Petrus Apostolus and gildscipe is gegaderod on Ƿudeburg-lande. ⁊ se ƀ Osƀn. ⁊ þa canonicas innan Scs̄ petrus minstre on Excestre habað underfangen þone ilcan geferscipe on broðor rædenne gemænelice forð mid oðrum gebroðrum. Nu doð hig æt ælcum heorðe to gecnaƿnisse þam Canonicon anne penig to Eastron ælce geare. ⁊ ealsƿa æt ælcum forðfarenum gildan æt ælcum heorðe ænne penig to sawul-sceote. se hit bonda. se hit ƿif þe on þam gildscipe sindon. ⁊ þat sawul-gesceot sceulon þa canonicas habban. ⁊ sƿilce þenisce don for hig sƿilce hig agon to donne. ⁊ Ðis sindon heora nama þe beoþ on þam gildscipe. Brihtƿi. Ƿilnoð. Ealdƿine. Leofric. Brihtmær. Alfric. Edmær. Edƿine. Algar. Edƿi. Ƿlƿord. Alƿord. Edƿine. Godƿi. Osgod. Aðeleoue. Brihtmær. Godric.

In Christi, Sancti Petri Apostoli nomine, sodalitium unum institutum est [c] *in Wudeburglande, &*

---

quod neque crucis signis, neque aliquo sigillo ceræ impresso confirmatur. Quinimo neque signorum, neque sigilli ulla mentio fit, quorum alterutro *Eadweardi* chartæ omnes corroborari solebant. Adde quod sine signis vel sigillis nulla charta confici potest, ut enim charta donum sic chartam signa vel sigillum confirmat. Huic vero chartæ subscriptum insulse legitur nomen Regis nudum absque ullo sive signo sive sigillo his in verbis. *Ego Eadweardus Rex hoc donum cautione* [*i. e.* charta] *hac affirmo.* IV. Fictitiam esse ut eam crederem, facit altum scriptorum de hac celebritate apud *Exoniam* silentium, cum in cathedram suam, brachium ejus dextrum Rege, Regina vero sinistrum prehendente, inductus *Leofricus* esset. V. In charta ipsa ne una quidem litera, quæ non est *Normannica* sive *Romana*, spectatur; quamvis manus *Saxonica* diu ab *Edweardo* denato, & adventu *Normannorum* apud *Anglos*, ut instrumenta, regesta, & alia MSS. vetusta ostendunt, in usu erat. Denique charta hæc falsarii commentum esse ostenditur ex eo quod annus Xti. ML. coincidit cum indictione III. & Epacta VI.

Ejusdem etiam furfuris sunt quæ de sede Episcopali *Exoniæ*, & inthronizatione *Leofrici*, leguntur in MS. (quod olim fuit Ecclesiæ *Exon.*) Bibl. *Bodl.* Med. 76. quæ in monastici sui *Anglicani*, p. 220, 221. publicavit *Gulielmus Dugdalius*, qui chartas à *Rogero Dodsworth* incredibilis diligentiæ viro congestas, absque fere omni sive discriminis sive censuræ nota universas, heu! in *Sax.* minus versatus monastico suo publicavit.

a Peningas. b Id est, *Et hæc acta erat causa in Curia Exoniæ civitatis, quæ apud Willelmum de Buhut convocata est.* c Vel *in Wudaburgensi prædio.*

Episcopus

Episcopus Osbernus cum canonicis Sancti Petri monasterii & aliis fratribus eandem societatem in communi charitate fraternâ inierunt. Praeterea fratres stipulati sunt se annuatim ad Pascha Canonicis unum denarium domatim exsoluturos. Quinetiam quoties diem obierit aliquis sodalis, sive maritus sit, sive uxor, promiserunt se omnes pro demortui anima domatim collaturos unum denarium, quos quidem denarios mortuales habebunt canonici, ut ea ministeria mortuis persolvant, quae persolvere debent. Haec autem nomina sunt sodalium, Brihtwius, &c.

On Ƿudeburge-lande is eac oðer gildscipe gegaderod Criste. ⁊ Scē Petre. ⁊ hig dod to Martinus mæssan of ælcum heorðe anne penig into scē Petrus minstre þam Canonicon. ⁊ ælc sawul-gesceot ealswa. æt ælcum heorðe ænne penig. and Ðis sint þæra manna nama. Kytel. Ðeoderic. Ðurword. Ailnoð. Ailmer. Ƿulmer. Ailric. Alfgær. Seƿine. Alƿine. Edric. Alri. Alƿord. Hierding. Edmær. Godƿine. Colsƿein. Brihtric. Edƿine. Ælƿord p̄. Soemer.

Of Clistunes gildscipe. Isaac p̄. Almær. Godƿine. Alƿine. Brihtric. Beorning. Hierding. Ðeodric Edƿin. Gladƿine. Aluri. Leoƿine. Sæƿor. Toui. Hemming. Sæuue. Ailric. Alƿine. Edrun. Ailƿord. ⁊ Lifgiue. Edƿine. Alfric. ⁊ Alfric. Edƿine. Edgive. Wlfric. Ƿada. Godƿine. Ailhild. Aluid. Edgiue. Lifgiue. Edgive.

Of Colutunes gildscipe. orðric p̄. Almer. Ailƿine. Alƿord. Atherta. Godric. Algær. Alfric. Osmær. Hiaðemær. Siric. Ƿulƿord. Ailric. Edric. Alfrid. Almær. *dein sequitur:* Her kyþ on þissere bec þ Gedmær Sƿernægles sune hefð alised Leofilade his mega ut of topperhamme-lande mid IIII ⁊ XX penuge æt Ceolrice. Heorðinges geneua Eadnoþos sune. ⁊ þærto is gewitnes. Alƿine preost. ⁊ Ailford Ƿudding. ⁊ Heording. ⁊ his broðras. ⁊ Ƿulford at Iacobes circan. ⁊ huga se ræda. ⁊ eall þ hundred at topperhamme ⁊ se þis undo hæbbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria efre butan ende.

Of Alƿines Gildscipe on Ƿudebirig. Alstan. Leaƿine. Ailƿine. Aðelhild. Ailric. Ðureƿord. Algær. Sigær. Aluið. Edmær. Alƿord. Æræƿine. Dirling. Leori. Godƿine. Edƿine. Brihtƿine. Ordric. Brungær. Alƿin. Særic. Godƿine. Algær. Hiending. Algær. Edrihe. Vivet. Alƿine. Edgive.

Of Bridafordes gildscipe. Edƿine. Wlfric. Sæƿine. Sæmær. Edƿine. ⁊ Edƿine. Alfric. Leoƿine. Ailric. Leofric. Alƿine. Edmær.

Of Cliftƿike. Walter p̄. Edmær. Leoƿine. Sænoð. Srein. King. Ailƿord. Algær. Særic. Edri. Edƿine. ⁊ Edƿine. Edri. Siƿord. Edƿine. Ailmær. Dunning. Godƿine. Snelling. Dirƿine. Godƿine. Sæƿine. Edric. Bruning. Særi. Seleri. Ordgiue. Edgiue.

Of þam gildscipe on lege. Ailri p̄. Tyrri p̄. Willm. Alfred. Gosfræg. Ailƿord. Edƿine. Osgæd. Osƿord. Godric. Brihtric. Cola. Ƿunric. Ailsi. Alƿord. Alnoð. Algær. Edƿine. Leofric. Dirling. Brihtric. Bilebald. Lifgiue. Estmær. Limmær. Ailƿine. God.... Sexman. Rocgere. Siƿord.

Of Hnutƿille. Godric. Alƿine. Edƿine. Godƿine. Godric. Wlfric. Alfric. Leofric. Duneƿine. Alger. Edƿine. Edgið.

Of Colatune. Alƿine. Treddasunu. Godric. Ailric. ⁊ Beorn. Brihtmær. Almær. Ordric. Dirƿine. Ƿurma. Dunning. Siƿord. Alfric.

Of Sidemuða. Algar. Ailric. Wlƿine. Wnking. Ailmær. Edri. Brihtric. Alfric. Alƿric. Alri. Luduƿine. Kinsta. Wlfric. Ailric. Kipping. Edƿine. Alfgiue. Edgið. Alfgiue. Edƿine. Osƿord. Alfric. Alri. Alƿine. Leoƿine. Almær. Sceott. Leoƿine.

Of Halsforda. Ilberd p̄. Edƿine. Alƿine. Wlford. Limmær. Ailmær. Leofric. Edƿine. Edri. ⁊ Edri. Edƿine. Leoƿine. Fugel. Edƿine. Ealdƿine. Ailƿord. Ordulf. Sæƿord. Algar. and Limmær.

Of Hritastane. Edzi. Godric. Edƿine. Leoƿine. Aluric. Ealdƿine. Alƿine. Særi. Sægar. Wlri. Algar. Edri. Kari. Wiking. Wnning. Siƿord. Alƿord. Ailƿine. Leoƿine.

Of Examutha. Godgið. Esgar. Edrid. Ailƿard. Ailƿine. Leoƿine. Sænoð. Ƿiking. Herman. Edƿord. Sceggi. Atli. Sæƿord. Rotbd. Siƿord.

Sodalitia haec *clericorum* sive *Sacerdotum* cum *laicis* instituta in memoriam mihi revocant, SHOWERE, Societates sacerdotum cum sacerdotibus olim etiam iniri solitas; cujus rei exemplum quoque exhibet MS. bibl. C. C. C. C. quod inscribitur *Miscellan.* G. p. 55. Etenim ibi extat transcriptum sodalitii instituti à *Wulstano* cum praefectis, & fratribus septem monasteriorum; scilicet Monasterii *Eoveshamensis*, *Ceortisigensis*, *Bathensis*, *Perscorensis*, *Wincelcumbensis*, *Glocestriensis*, & *Wigornensis*, cujus stipulati sunt sodales se Deo obedientes & Regi fideles fore & multa alia fraternae charitatis & pietatis officia se praestituros, plane *quasi*, sicut scriptum est, *cor unum & anima una*, essent.

On drihtnes naman hælendes cristes. is þ Ƿulstan b̄. on drihtnes naman hæfð gerædd wið his leofan gebroðra þe him getreowe synd for gode ⁊ for worulde. Ðæt is þonne ærest Ægelwig abb̄. on Eofesham. ⁊ Ƿulfwold abb̄. on Ceortesige. ⁊ Ælfsige abb̄. on baðan ⁊ þa gebroðra. ⁊ Eadmund abb̄. on persceoran. ⁊ Rawulf abb̄. on Ƿincelcumbe. ⁊ Særle abb̄. on Gleweceastre. ⁊ Ælfstan decanus on Ƿigraceastre. Ðæt is. þ we willað georne gehyrsume beon Gode. ⁊ Scā Mariam. ⁊ Scē Benedicte. ⁊ us sylfe gerihtlæcan swa neah swa we nyhst magon to þam rihte. ⁊ beon swa hit awriten is, *Quasi cor unum, & Anima una*:. ⁊ we willað urum woruld-hlaforde Willelme cyningce. ⁊ Mahthilde þære hlæfdian hold

beon for Gode. ⁊ for worulde:· ⁊ habbe we us gerædd betweonan to ure saule-þearfe· ⁊ to ealra þara gebroðra þe us under-þeodde synd. þe munuc hadeſ synd. ꝥ is. ꝥ we willað beon. an annesse. swylce ealle þas VII. mynstras syn an mynster. ⁊ beon swa hit her beforan awriten is. Quasi cor unum, et anima una. ðis ꝥ we ælcere wucan singan II. mæssan on ælcum mynstre. synderlice for eallum gebroðrum. Monan-dæge. ⁊ Frigedæge. ⁊ wite se broðor þe capitula mæsse wuca bið. ꝥ þas mæssan geforðige. for þa gebroðra. þe libbende synd. ⁊ for ælcan forðfarenan broðor· ælc þæra þinga foredon swilce hig ealle ætgædere on anum mynstron wæron:· ⁊ nu is þara aboda cwydrædenne ꝥ hig willað beon Gode gehyrsume. ⁊ heora biscope to heora gemænelicum þearfe. ꝥ is. ꝥ heora ælc sceal don an C. mæssan. ⁊ for his agenra handa gebycge. ⁊ an C. þearfendra manna gebaðige. ⁊ þa fedan. ⁊ ealle þa gescygean. ⁊ ælc singe himsylf VII mæssan. and him foredon XXX. nihta his mete beforan him. ⁊ ænne pænig on uppan þam mete:· God us gefultumige. ꝥ we hit þus motan gelæstan. ⁊ mid suman Gode ge-eacnian. Sic fiat.

. Ðis synt þara gebroðra naman on Eofesham. ꝥ is ærest Ægelwig abb. ⁊ Godric abb. ⁊ Ægelwine decanes. ⁊ Ordmær. ⁊ Godefrid. ⁊ Ðeodræd. Regnold. ⁊ Eadric. Ælfwine. ⁊ Eadrig. Colling. ⁊ Leofwine. Ælfric. ⁊ Wulfwine. Sired. ⁊ Bruning. Ælmær. ⁊ Ælfwine. Ægelric. ⁊ Ægelwyrd. Dunning. Sægeat. Uhtræd. ⁊ Eadweard. Eadmund. Ulf. Brihtric. Wulfsige. Sexa. Ælfwine. Wlmær. Ægelwig. Ðis syndon þara gebroðra naman on Ceortisige. ꝥ is ærest Wulfwold abb. ⁊ Ælfward. ⁊ sælaf. Oter. ⁊ Godwine. Æþestan. ⁊ Eadgar. Eadmær. ⁊ Godwine. Ælfwine. ⁊ Benedict. Siwine. ⁊ Alfwold. Brihnoð. and Ælfric. Godric. ⁊ Ælfric. Oswald. ⁊ Ælfric. ⁊ Wulfward. ⁊ Wulfric. Ðis synd þara gebroðra naman on baðan. ꝥ is. ærest Ælfsige Abb. ⁊ Ælfric. Leofwig. ⁊ hieðewulf. Ælfwig. ⁊ Ægelmær. Eadwig. ⁊ Godwine. Ægelwine. ⁊ Oswold. Ælmær. ⁊ Ðeodwold. Eadric. Ægelmær. Sæwulf. Ðured. Ægelric. ⁊ Hærlewine. ⁊ Godric munuc on Malmesbyrig. ealswa ure an. ⁊ ealswa Wulfend Wices broðor on tantune.

Verum è Cod. MS. Cotton. Bibl. Vitellius E. 18. fol. 8. constat Monasteriorum Sodalitates ad majorem numerum in citerioribus sæculis crevisse. *Istæ sunt Conventiones in ista ecclesia, Burch. Wigorniens. Glocestrie. Redinge. Teokesb. Certesie, * Bertonio. Heliens. Abendon. Glaston. Scs. Pancraci. Scs. Albani. Scs. Cuthbert. Scs. Marie de Merton. Malmesbiri. Scs. Edmundi. Scs. Petri Westmonasterii. Wereccisælle, Romesie. Becci. De Bello.* Vide etiam Bibl. Cott. Domitian. A. 7. fol. 33. b. & fol. 45, &c. Vespasian. B. 24. fol. 11, &c. Vespasian. A. 6. fol. 63. Titus D. fol. penult. Sodalitium sacerdotum cum sacerdotibus sequatur Laicorum nobilium cum suæ conditionis Laicis Sodalitium Cantabrigiæ institutum, quod Latine verti propterea quod docti aliqui viri non ita pridem in *Saxonicis* minùs versati in eo sibi perspexisse videbantur nonnulla quæ bonarum literarum Academiam, Academiæ saltem incunabula, ante tempora Normannorum apud *Cantabrigienses* fuisse demonstrant. Hinc in Dictionario *Gulielmi Somneri* sub vocibus gild & ðegen, ðegena gild on Grantabrycge *Anglice* transfertur **Gentleman-Hall in Cambridge.** Cujus (*inquit*) mentio in charta quadam imperfecta in Bibliotheca *Cottoniana.* Hæc *Somnerus*, non à se inspecta charta illa *Cottoniana*, quæ imperfecta esse dicitur, sed alterius cujusdam Lexico-graphi proculdubio verba describens, qui Sodalitium hoc quo nobiles cum nobilibus Cantabrigiæ Societatem inibant, *Saxonicarum* literarum non adeo gnarus, *chartam*, eamque imperfectam esse censebat. E cod. *Cottoniano*, qui inscribitur, *Tib.* E. 5. fol. 75.

Her is on þis Gewrite siu geswitelung þære gerædnisse þe þius geferrræden gerǽd hæfþ on þegna Gilde on Granta-brycge. ꝥ is þonne ærest ꝥ ælc oþrum aþ on haligdome sealde soþre heldrædenne for Gode ⁊ for worulde. ⁊ eal geferrræden þæm á fylste þe rihtost hæfde; Gif hwilc gegilda forþfære gebringe hine ealgegildscipe þær he to wilnie. ⁊ se þe þærto ne cume gylde Systeр hunigeſ. ⁊ se Gildscipe hyrfe be healfre feorme of þone forðferedan. ⁊ ælc sceote twegen Pænegas to þære ælmessan. ⁊ man þær ogebryinge ꝥ gerise æt scē Æþeldryðe; ⁊ gif þonne hwylcum gyldan þearf si his geferena fultumes. ⁊ hit gecyð wyrþe þæs Gildan nihstan Gerefan butun se gilda sylf neah si. and se gerefa hit forgymeleasi gegyldean pund. gif se hlaford hit forgymeleasie gyldean pund. buton he on Hlafordes neode beo. oþþe legeр-bæra; ⁊ gyf hwa Gyldan ofslea. ne si nan oþer butun eahta pund to bote. gif se Slaga þonne þa bote oferhogie. wrece eal Gildscipe þone Gildan. ⁊ ealle beran. Gif hit þonne an do beran ealle gelice; ⁊ gif ænig Gilda hwilcne man ofslea. ⁊ he neadwraca si. ⁊ his bismer bete. ⁊ se ofslagana twelf hende sy fylste ælc Gegylda healf mearc to fylste gyf se Ofslagena ceorl sy twegen oran. gif he wylisc si anne oran; Gif se Gilda þonne hwænne mid dysie ⁊ myd dole slea. bere sylf ꝥ he worhte; ⁊ gif Gegilda his Gegildan þurh his agen dysi ofslea bere sylf wiþ magas ꝥ he bræc. ⁊ his gegilde eft mid eahta pundum gebycge oþþe he þolie á geferes ⁊ freondscipes; ⁊ gif Gegilda myd þæm ete oþþe drince þe his Gegildan sloг. butun hit beforan Cyninge. oððe Leod Biscеope. oððe Ealdormen beo. gilde an pund. butun he ætsacan mæge mid his twam gesetlun ꝥ he hine nyste; Gyf hwilc gegilda oþerne misgrete. gylde anne Syster hunigеs. ⁊ gif hwa oþerne misgrete gylde anne Syster hunigeѕ butun he hine mid his twam gesetlun geladie; Gif cniht wæpn brede. gild se hlaford an pund. ⁊ hæbbe se hlaford æt ꝥ he mæge. ⁊ him eal Gildscipe gefylste ꝥ he his feoh of hæbbe;

⁊

⁊ gif Cniht oþerne gewundie wrece hit blaford ⁊ eal Gyldscipe on an sece þæt ð........ he sece þ he feorh nebbe; ⁊ gif Cniht binnan stig sitte. gylde anne Syster huniges. ⁊ gif hwa fot-setlan hæbbe do þ ylce; ⁊ gif hwilce Gegilda ut of lande forðfere oððe beo geseycled. gefeccan hine his Gegildan. ⁊ hine gebringan deadne oððe cucene. þær he to wilnie. be þæm ylcan wite þe hit gecweden is. gif he æt ham forðfereð ⁊ Gegilda þ lic ne gesæcð; ⁊ se Gegi da þe ne gesece his morgen spæce. gilde his Syster huniges.

VERSIO.

In hoc scripto continetur narratio institutionis, quam Socii sodalitatis nobilium in Cantabrigiâ sanxerunt. Primo institutum est quod omnes Socii, tactis S. reliquiis, jurabunt se syncere fideles fore suis singulis consociis, tam in iis quæ deum, quàm quæ mundum spectant, & quod universa Societas eum semper adjuvabit, qui justiorem causam habet. Si quis Socius moriatur ab universa Sodalitate efferetur in Sepulturæ, quem elegerit, locum, & quisquis ad eum efferendum non venerit Sextarium [1] *mellis solvet, & Sodalitas alteram partem sumptuum accommodabit, quæ ad justa solvenda in silicernio, seu epulatione funebri impendentur, & singuli insuper sodales duos denarios Eleemosynes nomine erogabunt, ex qua, quantum convenit, vel oportet, ad Sanctæ* [2] Etheldrythæ *Ecclesiam perferetur. Et si cui sodalium, suorum consodalium auxilio opus sit, id denuntiabitur* [3] Gerefæ, *qui sodali illi maxime erit vicinus, nisi sodalis ille in proximo ei sit. Et si* Gerefa *eum adjuvare neglexerit, libram solvito. Pariter si præses Sodalitatis ei in subsidium venire neglexerit libram solvito, nisi per domini negotia illi non licet, [vel domino in ære gravi obstrictus sit] aut valde ægrotetur. Si quis Socium occidat, non amplius quam octo libras satisfactionis gratia solvito. Si vero, qui occidit, satisfacere contumaciter recusaverit, universa sodalitas Socium vindicabit, & omnes in id sumptus dabunt. Verum si unus quis id faciat, omnes in impensis erunt pares. Si quis autem Socius qui egenus est quenquam occidat, & ei compensatio facienda est, tum si* [4] *occisus valeat* M.CC. *Solidos, unusquisque Socius dimidiam marcam conferet. Sed si occisus, colonus sit, contribuet quisque Socius duas oras; si vero Wallus, duntaxat unam. Si aliquis Socius quenquam temere & petulanter occidat, ipse compensato. Siquis vero Socius petulantia sua actus Socium occidat, consanguineis ejus ipse satisfaciat, & præterea consocium suum octo libris redimat, aut Sodalitii, & fraternitatis jus perdito. Et siquis Socius cum eo, qui consocium suum occidit, nisi in præsentia regis, Episcopi vel comitis, comedat, aut compotet, libram pendito, ni cum duobus consacramentalibus inficiari potest se illum non novisse. Si quis Socius alterum durius & illiberaliter appellet, Sextarium mellis pendito; si vero quenquam alium inciviliter & asperius appellet, Sextarium mellis etiam solvito, nisi se cum duobus consacramentalibus poterit purgare. Si famulus [armiger] gladium stringat, dominus ejus unam libram pendito, quam quibus poterit cunque modis ab eo repetito, & in ea repetendâ universa sodalitas illum adjuvabit. Et si famulum famulus vulneret, id vulnerati dominus cum universa sodalitate vindicabit............... & petat, quod vitâ non fruatur.* [5] *Si famulus in via cuiquam insidietur, Sextarium mellis solvito, & si tendiculam, sive decipulam ponat tantundem pendito. Si quis Socius apud exteros moriatur aut æger sit, consocii eum accersunto, ferantque sive vivum, sive mortuum ad quemcunque voluerit locum; aut pœnas dent, quæ constituuntur. Siquis vero domi moriatur, & Socius qui ad petendum ejus corpus non iverit, & Socius qui* [6] ne gesece his morgen-spæce, *Sextarium mellis Solvito.*

Fraternam hanc sodalitatem *Cantabrigiæ* factam postremo excipiat altera, SHOWERE, quæ *Exoniæ* vestræ conflata erat. Hanc autem ex ejusdem Cod. fol. 76. descriptam, & *Latio* donatam Tibi & *Exoniensibus* tot quot antiquorum cultores sunt, lubens, & honoris causa offero.

Ðeos gesamnung is gesamnod on Exanceastre for godes lufun. ⁊ for ussre saule þearfe. ægþer ge be ussres lifes gesundfulnesse ge eac be þæm æfteran dægum þe we to godes dome for us sylfe beon willaþ. þonne habbaþ we gecweden þæt ure Mytting sie þriwa on. XII. monðum. ane to scē Michaeles mæssan oðre siðe to scē Marian mæssan ofer Midne Winter. þriddan siþe on eall Halgena Mæsse-dæg ofer Eastron. ⁊ hæbbe ælc Gegilda. II.

---

[1] *Mel* in maximo pretio erat apud *Septentrionales* gentes, utpote quas hydromeli, vel mulsum maxime delectabat, iisque in vini loco erat. [2] De *S. Etheldrytha* vid. *Bedæ* hist. Ecclesiast. lib. IV. cap. XIX, XX. [3] Gerefa, *vicecomitem, præpositum urbis* vel *portus*, tungerefam & portgerefam dictum, item gerefam *hundredi*, vel *Trithingæ*, ut & *decurionem* significat, quorum, ut videtur, plures hujus sodalitatis Socii fuerunt. [4] Vide ad finem LL. *Æthelstani* R. quæ de *Weris* seu *capitum æstimatione* dicuntur. [5] Vel forsan, *si famulus in loco dominis destinato sederit, Sextarium mellis Solvito, & si scabello uti præsumpserit, tantundem pendito.* [6] Hæc verba forsan sic reddenda sunt: *qui exequiis ejus*, vel *concioni funebri, quæ pro eo habetur, non interfuerit.* Ut enim antipherna, seu bona, quæ vicissim loco dotis à marito in matrimonium adferuntur, vel donatio propter nuptias, *Anglo-Saxonice* vocantur Morgen-gife, vel Morgen-gifu, quòd maritus ea uxori suæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium: sic funebris oratio Morgen-spæce dicta esse videtur, quod ante convivium funebre haberi solebat.

Sestenas Mealtes. ⁊ ælc cniht anne. ⁊ sceat Huniges. and se Mæsse-preost á singe tƿá Mæssan oþre for þa lyfigendan freond. oþre for þa forðgefarenan æt ælcere Mittinge: ⁊ ælc gemænes hades broðor tƿegen Salteras-Sealma. oðerne for þa lyfigendan freond. oþerne for þa forð-gefarenan ⁊ eft forð-siðe ælc monn. VI. mæssan oððe VI. Sealteras Sealma. ✠ ⁊ æt suþ-fore ælc mon. V. peningas. ⁊ æt hus-bryne ælc mon anne pen. ⁊ gif hƿylc man þone an-dagan forgemeleasige. æt forman cyrre. III. Messan. æt oþerum cyrre. V. æt þriddan cyrre ne scire his nan man butun hit sie for mettrumnesse. oððe for hlafordes neodde. ⁊ gif hƿylc monn þone andagan ofer-hebbe æt his gesceote bete be tƿifealdun ⁊ gief hƿylc monn of þis Geferscipe oþerne misgrete gebete mid XXX. peningum. þonne biddaþ ƿe for godes lufun. ꝥ ælc mann þæs Gemittinge mid rihte healde. sƿa ƿe hit mid rihte gerædod habbað. God us to þæm gefultumige.

VERSIO.

*Agitur hic conventus in urbe Exoniensi, Dei & animarum nostrarum gratia, ut ea statuamus tam quæ ad Salutem & securitatem nostram in hac vita spectant, quam in diebus futuris, quos ipsi coram Deo judice nobismet optamus. In hoc igitur conventu coacti decrevimus, ut tribus vicibus annuatim comitia haberentur: prima in festo S. Michaelis Archangeli, secunda in festo S. Mariæ proxime sequente Solstitium brumale, & tertia * in omnium Sanctorum festo, quod post pascha celebratur. In singulis autem comitiis quisque Socius præstabit duos Sextarios polentæ, & quisque famulus unum cum suo Symbolo mellis. Sacerdos etiam in iis duas missas cantabit, alteram pro vivis, alteram pro mortuis amicis. Quisque etiam Laicus frater cantabit duos Psalmos, alterum pro amicis, qui inter vivos sunt; & alterum pro iis, qui sunt mortui. Porro quisque † vice sua sex missas, aut VI Psalmos cantandos suis sumptibus curabit. Et cum Socius aliquis peregre profecturus est, consocius quisque quinque denarios; & cum domus alicujus conflagraverit, unum denarium quisque etiam contribuet. Si vero quisquam condicta comitiorum tempora neglexerit, prima vice, in tres celebrandas missas, impensas faciat; secunda, quinque missarum impensis multetur; si vero tertia monitus abfuerit non purgabitur, nisi ægritudine aliqua laboret, vel domini negotiis impeditus fuerit. Condicta etiam conveniendi tempora si quis forte prætermittat, duplicetur illius Symbolum. Si vero quis ex hac sodalitate consocium ‡ suum inciviliter eo durius appellaverit, cum triginta denariis id compensato. Denique dei gratia quemque obsecramus, ut quæ in hoc conventu decernuntur, rite observet, quemadmodum rite à nobis instituuntur. Deus autem in iis servandis nos adjuvet.*

Vide etiam Sodalitatis aliud exemplar, *Saxonice*, bibl. *Cott. Titus*, D. fol. penult. Verum, SHOWERE, ut commentarium hunc nostrum, jam plus satis longum, de usu, qui erat apud *Anglo-Saxones*, acta curiarum contractûs, & id genus res civiles apud se gestas, monasteriorum inscribendi libris concludam; ultimo loco sequantur, quæ scripta reperiuntur *Normanno-Saxonicè*, in initio Codicis MS. Evangeliorum *Saxonicorum*, qui est in bibliotheca C. C. C. *Cantab.*

Her sutelað on þissere cristes bec ꝥ Ælfƿig se red hæfð geboht silfne ut æt Ælfsige abb. ⁊ eallen hirede mid anon punde. þar is to geƿitnes eall se hired on baðan. Crist hine ablende. þe þis geƿrit aƿende.

Her sƿutelað on þisse cristes bec ꝥ Edric æt fordan hæfð geboht segifu his dohtor æt Ælfsige Abb. ⁊ æt þam hirede on baðan to ecum freote. ⁊ ealle hire ofspring.

Her sƿutelað on þisse cristes bec ꝥ Ælfric scot. ⁊ Ægelric scot synd gefreod for Ælfsiges Abbodes saƿle to ecan freote þis is gedon on ealles hiredes geƿitnesse.

Her sƿutelað on þissere cristes bec þæt Siƿine Leofƿies sunu æt Lincumbe hafuð geboht sydeflæde ut nu fif Scyllingan. ƿonegan æt Iohanne þam bisceope. ⁊ æt eallon þæm hirede on baðon to ecum freote. ⁊ herto is geƿitnesse Codric Ladda. ⁊ Sæƿold. ⁊ his tƿegan sunan Scireƿold. ⁊ Brihtƿold.

Her sƿutelað on þisse cristes bec ꝥ Iohann hæfð geboht Gunnilde þurkilles dohtor æt Gode Leofenades lafe to healfan punde on ealles hiredes geƿytnisse. Crist hine ablende. þe þis ƿrit aƿende. ⁊ he hefð hi betæht criste. ⁊ Scē Petre for his moder saƿle.

Her sƿutelað on þissere bec ꝥ Sæƿi hagg æt ƿidecumbe hæfð gedon ut his tƿegen sunu æt Ælfsige abbude on ealles hiredes geƿitnesse.

Her sƿutelað on ðisse cristes bec. þa foreƿardan þe þe prior on baðan. ⁊ ealle þa gebroðran habbað gemaked ƿið Sæƿi. ⁊ ƿiþ þeodgifu his ƿif. ꝥ is. ꝥ ƿe habbað heom geunnen of Godes half. ⁊ of S. Mar. ⁊ of S. Petres. ⁊ of ure þa broþerrædenne. ⁊ þa bedrædenne for life. ⁊ for deþe. ⁊ gelænd heom ꝥ land of þære stræte þe ure ƿæs. heore hus on to rymende. þa hƿile þe hi libbeþ. ⁊ hi us þar togenes gifeð. ꝥ hi us to hyrsumien ƿylleð. ⁊ holde beon. mid eallon þam þe hi magon. ⁊ cunnen. ⁊ æfter heore tƿeire dæie. Sæƿies ⁊ Ðeodgyfe hi gefeþ heore hus. ⁊ heore land ⁊ ure criste. ⁊ S. Petre. to þam þat ** me hi fægere underfo. ⁊ holdlice for heore saƿla beo. her is to geƿitnesse.

---

* Id est, Calendis Maii. vid. librum H. Lestrangei, cui titulus, **The alliance of Divine offices.** Prim. Edit. p. 158. Secund. Edit. p. 148. † Forsan *post mortem suam*, vel *in obitum Socii*. ‡ *Vel* male tractaverit. ** *Me* pro *men*, ut supra *ma* pro *man*.

Osward preost. ⁊ Willm ðe clerece. ⁊ huga þe portgerefe. ⁊ Beorning. ⁊ Leofric. and Deoþewulf. ⁊ Burehard. ⁊ Wylsi. ⁊ Leofwæi. ⁊ Ælfword þe smiþ. ⁊ Edwy screðes sune. ⁊ Rodd. þe Frencisce.

Her sutelað on þissere cristes bec. þ Ægylmær bohte sæþryþe æt sewolde abbude mid III. maxan [i. e. mancussan] on ealles hiredes gewitnysse. ⁊ ofer his dæg. ⁊ his wifes dæg beo se man freoh. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere cristes bec. þ Wulwine harebeard bohte æt ælwige abbude ælfgyþe mid healfan punde. on ealles hiredes gewitnesse. ⁊ crist hine ablend. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere bec. þ Ægylsige bohte wynric æt Ælwige abbude mid anon yre [i. e. ore.] goldes. þysses is to gewitnysse Ælfsið portgereua. ⁊ eal se hired on baðon. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Ex his emptionibus & venditionibus servorum, quæ ad conservandam earum memoriam *Anglo-Nortmannicè* scriptæ sunt ante Evangelia in codice bibl. *C. C. C. C.* constat & illas, quas supra descripsimus ex folio alterius MS. codicis, ejusdem bibliothecæ, ex hoc vel alio libro Evangeliorum, qui monasterii *Bathoniensis* olim fuit, desumptas fuisse.

Sed quæres forsan, SHOWERE, si tamen id quærere Tu potes, quibus inductus rationibus, tot manumissiones servorum ex vetustis membranis descripserim, quas quidem varias ob causas mihi describendas arbitratus sum; quum quod servorum manumissionis species, tum quod fines, propter quas, servi manumissi essent; tum etiam quod species nummorum & pretia, quibus empti essent, ostendunt; tum denique, quod modis, quibus manumissio apud majores nostros procedebat, docent. Primo igitur manumissionis servorum species ostendunt; ut qui vel *libertate donati* ab iis, in quorum potestate erant, vel *redempti* erant. Libertate donati perinde duplicis generis sunt: vel qui *donatione*, quam appellant *inter vivos*; vel donatione à *defunctu* relicta, & ab hæredibus præstanda, quam *legatum* vocant, justam libertatem assequuntur; Quorum utriusque exempla in superioribus habentur. *Redempti* pariter duplicis generis sunt, vel à se redempti, vel ab aliis. A se vero redempti, vel se solos, vel se cum suis redimebant. Hæc autem *sui*, & multo magis *sui* & *suorum* redemptio, servitutem apud majores nostros humanam, imo vere Christianam fuisse probat, utpote apud quos servi non semper dominis, sed sibi aliquando acquirebant, & peculia sua habebant, & quibus etiam dare & legare non inutiliter quis posset. Secundo servorum, quas descripsimus, manumissiones ostendunt fines, propter quas libertate donati, vel redempti essent. Hæ autem variæ fuerunt. Nunc enim quis redimit servum, vel servam, solam, vel cum suis, propter naturalem, nunc propter conjugalem affectum, nunc propter amorem Dei, & suam, vel aliorum, sive qui in vivis, sive qui mortui essent, salutem; nunc etiam ob majorem rerum, quæ gerendæ erant, solennitatem, ut translationum sanctorum, nuptiarum, & id genus rerum celebritatem; nunc denique servos servasque piis hominibus redimere placuit, ut eos è servitute redemptos servitio Domini Dei perpetuo addicaret. Tertio, servorum manumissiones, quas exhibuimus, non solum pretia, quibus servi sive soli, sive cum suis redimi solebant, sed nummorum, & summarum species & nomina ostendunt, quos *peningas*, *pundas*, *oras*, *mancussas*, & *marcas*, tum auri, tum argenti vocabant, quibus in redemptionum, quæ produximus, tabulis diligenter invicem collatis, non solum quantum singuli valebant, sed quota pars majorum minores erant, à curiosis forsan potest etiamnum cum majore certitudine, quam antea exquiri. Denique ostendunt modos, quibus à majoribus nostris servi manumitti solebant; ut à defunctis testamento; à vivis in curiis comitatûs, Hundredi; in Ecclesiis & venalium foris, palam & coram testibus, iisque *portas apertas, & vias liberas denuntiando.* Quæ si de *Græcorum* & *Romanorum* moribus scire omnia juvat, & operæ pretium à doctis putatum est; Eadem certe de majorum nostrorum ritibus digna esse, quæ à doctis, præsertim antiquorum studiosis, scirentur, nemo nisi difficilis & insolentis ingenii semidoctus ausus erit negare.

Forsan etiam rationes scire velis, propter quas nomina testium & cognomina fere semper omnia, quæ actis superioribus subscripta sunt, tam diligenter descripserim, quæ profecto multa sunt. Nam primo *nomina* testium, præsertim eorum, qui Reges, magnates, aut amplissimæ dignitatis homines fuerunt, non solum obscuros historiarum locos quandoque elucidant, & incertos extra dubium omne ponunt, falsosque corrigunt & emendant; sed defectus etiam aliquando supplent, & quis cui coætaneus fuit, ostendunt in actis genuinis, & in fictitiis & spuriis falsitatem evincunt. Dein quoad *cognomina*, quæ diversi generis sunt, maxime curiosorum interest & ea quoque scire, quippe quæ Gentilium nominum, quibus familiæ & tribus apud nos distinguuntur, primordia sunt, & quodammodo nobis non sine magna voluptate origines nostras referunt. Eorum quæ in superioribus occurrunt, alia à *loco*, alia ab *affectionibus animi* vel *corporis*, alia denique à *parentum nominibus*, sumuntur, quæ à Grammaticis *patronymica* vocantur.

Quæ à loco sumuntur, exprimuntur vel cum præpositionibus *Anglo-Saxonibus* æt, on, in, vel inna; vel *Dano-Normannicá* a quæ significat *in*; vel *Gallo-Normannicá* de. Primi generis sunt in superioribus * æt frome, æt hwitastane, æt STOCE, æt hwitecircan, æt prisetun, æt bur-

* Frome. Whitston. Stoke. Whitchurch. Preston. Burn. Holcombe. Wurley. Hestrey. Quick. Pinnoc. Buch. Kinstan, & Kinnestan. Bec.

nan, æt holcumbe; on pæþlea, on heþatpipe, on cuicu, on cuike, on pinnoc, inna burc. Secundi generis sunt à pulðaham, à punforða, à kinstane, à cuike, à bec. Tertii generis sunt, de Salci, [a] de haᵹe, de Saleþ. Quæ ab affectibus animi vel corporis sumuntur, ea exprimuntur cum articulo, vel sine articulo, & in superioribus hæc sunt, [b] hpita, ſe reda, pæde, healta, modiᵹ, ſe blund, ſe blaca. Patronymica vero duplicis generis sunt, vel quæ terminantur more veteri in inᵹ, vel quæ circumscribuntur, ope nominis suna, vel sunu, vel sune, pro quo in *Normanno-Saxonicis* non raro per abbreviationem scribitur ſ'. Prioris generis in superioribus sunt Puddinᵹ, vel puttinᵹ, *Puttæ filius*. Bryninᵹ, *Brynæ filius*. Dyrlinᵹ, *Dyrli filius*. Teollinᵹ, *Teollæ filius*. Beorninᵹ, *Beorni filius*. Dunninᵹ, *Dunni filius*. Snellinᵹ, *Snelli filius*. Tullinᵹ, *Tulli filius*. Bruninᵹ, *Brunæ filius*. Hierdinᵹ, *Hierdi filius*. Hiendinᵹ, *Hiendi filius*. Kippinᵹ, *Cippi filius*. De hujus autem formæ Patronymicis, sic *Ælfricus* Grammaticus in præfatione de partibus orationis: Sume [Naman] ſyndon patronymica þ ſynd fæderlice naman. æfter ᵹreciscum þeape. ac ſeo leden ſpræce næfð þa naman. hi ſynt ſpa ðeah on Englisce ſpræce. Penda. ⁊ of þam [c] Pendinᵹc & Pendinᵹas. Cricelm. ⁊ of þam Cricelminᵹas. ⁊ fela oðre. De his autem patronymicis tria, SHOWERE, observanda sunt; primo quod nonnulla propria hominum in inᵹ terminata accersenda sunt à *Dano-Saxonico ing*, quod *pratum* denotat, (ut Sceaping, à quo *Ang.* Shipping,) quæ inter propria à loco formata accensenda sunt. Secundo, quod inᵹ patronymicum deducitur ab inᵹe veterum *Septentrionalium*, quod *Juvenem* & *Junium*, *Juventutis deum* significat; adeo ut Pendinᵹ idem est, ac *juvenis Penda*, vel *Penda Junior*, &c. Tertio, quod *Anglo-Normannicè ing* mutatur in ig, exterminato N. & ig denuo in y vel i. Sic in superioribus legitur [d] Dunninᵹ & Dunniᵹ. Puttinᵹ & Puttiᵹ. Sic à Tullinᵹ fit Tulliᵹ, & à Tulliᵹ, Tully. à Teollinᵹ Teolliᵹ, & à Teolliᵹ, Teolly, vel Tolly; quorum utrumque jam sunt nomina gentilia apud *Anglos*. Sic à patronymico Pendinᵹ fit Penninᵹ, & deinde gentile Anglicum Penning, & Penny. Porro notandum est hujus formæ patronymica veteres *Anglo-Saxones* in describendis genealogiis maximè usos esse: ut Chron. *Sax.* Gibs. An. DLX. Ælle feng to Norðan-hymbran rice. Iðan forðᵹefarenum. ⁊ þ heold xxx pintra. Ælle pæs Yffinᵹ. Yffe Usfreainᵹ. Usfrea Pilᵹisinᵹ. Pilᵹis Pesterfalening. Pesterfalena Sæfuᵹlinᵹ. Sæfuᵹl Sæbaldinᵹ. Sæbald Siᵹeᵹeatinᵹ. Siᵹeᵹeat Spæfdæᵹinᵹ. Spæfdæᵹ Siᵹeᵹearinᵹ. Siᵹeᵹear Pæᵹdæᵹinᵹ. Pæᵹdæᵹ Podeninᵹ. Poden Friðopulfinᵹ. Veruntamen in genealogia *Christi* Salvatoris nostri, *Luc.* cap. III. 23. *Heliæ filius* vertitur per patronymicum periphrasticum Helies sunu. Cujus formæ multa occurrunt in exscriptis hic à nobis membranis: ut Snellinᵹ Tullinᵹes sunu. Godpine Leofrines suna. Edmær Norðmannes sune. &c. Occurrunt etiam non pauca scripta abbreviatim cum apocopes notâ: ut Ricard Alcas'. Hroðolf Alcas'. Ricard Olannas'. Willm Edris'. Silries'.

Ab antiquis autem hominum propriis patronymicè formata cognomina, quæ olim distinguendis ejusdem nominis personis tantum serviebant, jamdiu ad distinguendas familias & gentes, quod supra dictum est, non apud nos solum, sed etiam apud *Germanos*, *Danos*, *Suecos*, *Norvegos* & *Islandos*, imo & apud *Belgas* usurpata sunt. Sic à proprio *Normannico* [e] Hugo, vel Haugo, quod in pergamenis nostris scribitur quoque *Hygo* & *Hyga*, & *animum* vel *mentem* denotat, fit gentile Hux pro Hugs, g in t mutato; ut & Hygs, vel Hygges; & g in t verso Nostrum Hics, quod nunc scribitur Hicks, Hickes. Sic à *Nortmannico* Rou, quod in superioribus toties pro Roll *Gallonormannicè* occurrit, formatur gentile Rous. Sic etiam à *Saxonico* Sæmær, quod in superioribus occurrit etiam scriptum Semer, Sæmer, & *Normanno-Saxonice* Seomer, & ILLE MAGNUS, CLARUS, ILLUSTRIS significat, fit nomen gentis, SOMERS, quæ se jam jactat *Angliæ* dedisse virum, secundum nominis notationem, *Maximum* & *Clarissimum*, in quo uno ea sane omnia conveniunt, quæ olim potuit in prætore Roma, & in Summo Cancellariæ præfecto jam nunc *Anglia* potest optare; scilicet cum Summa juris peritia, Summaque amplitudine & auctoritate, non minor sapientia; & in cognoscendis, ac definiendis litigantium causis, suum cuique tribuendi constans & perpetua voluntas.

Inter cognomina, quæ à loco sumuntur, merito etiam numerantur ista, quæ in isc vel isce formantur: ut Frencisce, Londenise, quæ in superioribus etiam leguntur. Quæ etiam effectus animi vel corporis significant, aliquando substantivè in tralatitia significatione exprimuntur: ut Godwis se bucca, forsan *ob impudicos mores* ita appellatus. Osbern Hauoc, quod *rapinæ deditus* esset, forsan ita dictus. Sic Ælpin se cinᵹ, id cognominis forsan habuit, *à regio animo*; ut *à piceo colore*, Pulfric Piᵹ, unde gentile nostrum Pike. Adjectiva etiam affectus corporis vel animi significantia non raro in substantiva transeunt, composita cum substantivo, veluti man, fot,

[a] Ang. Haye. Seller. [b] Ang. White. Read. Holt, quod etiam inter localia numerari jure potest, utpote derivatum ab holt, *Lucus*, *Sylva*. Moody. Blunt. Blake. A cognomine autem *Holt*, Gentile nomen *Holtorum*, quorum ingens decus, & patriæ ornamentum, prænobilis vir CAROLUS HOLT de *Aston* in Comit. *Warwic.* Baronettus. [c] Corrupte pro pendinᵹ. quod habet codex Coll. divi *Johan.* *Oxon.* [d] Dunning, & Downing. [e] Enn er thialffa Preitte ras vid Pann er Huge hiet Pad var hugur min, *Sed Hugo ille cum quo in stadio Thialfus contendit animus meus fuit.* Eddæ *Islandicæ* Mythol. XLI.

&

& similibus, ut Blaceman, quod idem ac Blaca denotat, scilicet *subalbum* vel *pallidi vultûs hominem*; quikuot, πόδας ὠκὺς, &c. Cognomina substantiva quoque non raro munus vel magistratum, quem quis gerebat, vel artem, quam quis exercebat, denotabant: ut Ruold se [a]cniht, *Ruoldus eques*. Sweigen Scyldwirhta, *Sweinus Scutarius*. Alger se Webbas, *Algerus Textor*. Roger se Stiward, *Rogerus Oeconomus*. Osbern se Capellen, *Osbernus Capellanus*. Leoword þe Smith, *Leowordus faber-ferrarius*. Wicceng Bastwægen, *Wiccingus Scapharius*, vel *remigum præpositus*. Osward preost, *Osward presbyter*. Willm clerec, *Wilhelmus clericus*. Wulfsige cynges gerefa, *Wulfsigus comes regius*. Heording gerefa, *Heordingus vice-comes*. Leowine se canon, *Leowinus canonicus*. Se Prior, se Abbod, & consimilia multa.

Ubi notandum est eos, qui cœlibes à sacris muneribus cognomina sortiti sunt, illa in agnatos suos, quos hæredes instituebant, derivâsse; ut Gentilia **Preist, Clerc, Prior, Frier,** [b]**Munk** vel **Monk, Canon, Bishop,** hodiè monstrant.

Præterea in antiquis membranis cognomina multa reperiuntur substantive, & cum & sine articulo formata, quæ ab aliqua parte vel nota corporis, ob quam quis notabilis erat, desumpta sunt: ut Alfric Hals, *Alfricus à collo dictus*, Aluric spot, *Alfricus à nævo*. Osbern [c]Ceaca, *Osbernus à bucca* vel urceo. —— Sceanca, —— *à cruribus*. Ælfric mid tham berde, *Ælfricus à longa barba*, & alia quæ in membranis nostris cernuntur; ut Algar Oxawamb, *Algarus ab immani ventre*; Alwi kya, *Alwigus à vaccis*, vel *Alwigus ab ovium mulgendarum stabulo*. Porro ab *arboribus* & *floribus* majores nostri cognomina sumserunt: ut Ælwi [d]Hasel, *Ælwigus Corylus*. Sewin [e]Pinca, *Sewinus Cariophyllus*. Denique nonnulla cognomina in vetustis actis leguntur, quæ aut nullam significationem habent, aut quorum significationes in obscuro latent: ut Semer Spetlether; Ricard Kykebeau: Ælfgar Hellebula; Ascytil Butapeit: Ricard [f]Trencard; Ægelric Bygga; quæ omnia casu potius quam consilio data videntur, nisi quod Bygga verbale à *Saxonico* bycgan, *ædificatorem*; & Trencard *Dano-Normannice* **dreng-hard**, & **drenc-herd**; *strenuum militem*, vel *strenuum potatorem* denotat. Nam apud veteres *Danos* & *Norvegos*, è quibus *Nortmanni* oriundi sunt, in compotationibus haud secus ac in prælio durare & prævalere, magnum quidem semper facinus & laude dignum, existimatum erat. Hæc pro occasione data, SHOWERE, de majorum nostrorum cognominibus; quæ apud posteros suos in gentilia transierunt.

Jam, si placeat, de tempore, in quo primum prænominibus cognomina addi cœperunt, paucis inquirendum est. Apud ulterioris ævi *Anglo-Saxones*, raro *binomines* in legendis *Saxonicis* occurrunt, si illos excipias qui, data occasione, sibi cognomina patronymica adsciverunt, aut quibus ab aliis data sunt, ut ab ejusdem nominis personis, eorum ope, distinguerentur. Sic ante adventum *Danorum*, *Eadbribtus Northymbrorum R.* vocatur Eating, *Eatæ filius*; & Eata, Leodwalding, *Leodwaldi filius*: Chron. *Sax. Gibs.* DCCXXXVIII. Sic regnante *Æthelwulfo West-Saxonum R.* quidam nobilis Badanoð, testamentum solemne faciens, per cognomen Beotting, ab aliis ejusdem nominis, & forsan à Badanoð quodam, qui subscripsit testamento, se discriminari intendens, designari voluit. Ic Badanoð Beotting cyðo, ⁊ writan hato hu min willa is. Cætera, SHOWERE, infra te expectare jubeo, cum de *Anglo-Saxonum* testamentis tractaverimus. Sic etiam longe ante *Danorum* ingressum, *Æthelbrybtus Cantwarorum R.* cognominatur Eormenrices sunu, *Eormenrici filius*: Chron. *Sax. Gibs.* DLII. & *Osredus Northymbrorum R.* ut multos alios prætercam, Alchredes sunu, *Alcredi filius*, appellatur: DCCLXXXIX. Primus autem *Anglo-Saxonum*, quem ego cognomine non patronymico notabilem animadverti, est *Offa*, Abbas ille *Medesbamstedensis*, qui *Beonne appellatus*: Chron. *Sax. Gibs.* Anno DCCLXXV. scil. XVIII annos ante appulsum *Danorum*: on þas kinges dagum Offa wæs an Abbot of Medeshamstede BEONNE gehaten. Se ilca BEONNE, *&c.* Sic etiam *Eadbribtus* ille *Cantiorum R.* sed nondum rex factus, ante invasam à *Danis Angliam*, & longe antequam domini cum moribus suis apud *Anglos Dani* prævalerent, cognomento Præn insignitus est: Chron. *Sax. Gibs.* An. *Christi* DCCXCIV. and þy ilcan geare Eadbryht on-feng rice on Cent. þam wæs oðer nama nemned Præn, *eodem anno Eadbryhtus capessit regnum in Cantio, cui cognomen fuit* Præn. sic an. MDCCXCVI. And her Cenwulf Mercna cyning oferhergade Cantwara oð mersc. ⁊ gefeng Eadbyrht Præn heora cyning, *Hoc etiam anno Cenwulfus Merciorum R. devastavit Cantwarorum terram*

---

[a] Hinc gentilia nostra, **Cnight, Steward,** & regiæ familiæ divinum cognomen **Stuart,** ut & **Chaplain**; ac **Smith,** multis viris magnis clarum, sed in nemine clarius, quam in nostro *Thoma Smitho*, S. T. P. per totum literarum orbem suis operibus maxime noto: **Boson, Preist,** & **Preistman. Clerk, Prior**; **Congreve,** *Theocrito Anglo* clarum. **Greave. Greaves,** *Gravio* non ita pridem *Oxoniensi*, & *Grævio Urtra-jectino* professore gloriosum cognomen. [b] Immortale cognomen illius Præclari *West-Saxonis Georgii* **Monk,** non ita pridem Ducis *Albemarlensis*, & Regni *Anglicani* instauratoris. MDC.LX. [c] Unde gentile nostrum **Cheek,** *Johanne* istius cognominis equite aurato, ob doctrinam & mores præclaro, notissimum. [d] Nunc etiam **Hasell.** [e] Nunc **Pink**; & forsan **Fynch** vel **Finche,** quo inter gentilia nihil ornatius, prælertim in honorabili viro *Hennageo*, *Henn. M. Cancellarii* filio, gentis suæ & togæ forensis maximo ornamento. [f] Nunc **Trenchard,** quod antiquæ & prænobilis familiæ apud occidentales *Anglos*, *W. Saxonum* posteros, gentile etiamnum cognomen est.

‡ G *usque*

usque ad Mariscum, & cepit Eadbryhtum Pyæn, *illorum regem.* In legibus, quæ in textu *Roffensi, Saxonice* scriptæ, judicia civitatis *Lundoniæ* inscribuntur, duo binomines memorantur; nempe lege x. in *Saxonico* exemplari,quæ versionis Bromptonianæ xvii est. hist. *Angl. Antiq. Script.* Col. 855.

Teoðe þ þa pitan ealle realdon heora pedd ealle togædere þam arcebisceope æt Þunresfelda. þa ælfeah scybb. ⁊ brihtnoð oddan sunu coman togeanes þam gemote þæs Cinges worde: Quæ sic verto: *Decimo omnes optimates una dabunt vadium suum Archiepiscopo apud Thundresfeldam, quum* Ælfeah Scybb, & Brihtnoth Oddan-Sunu *ad conventum jussu Regis venerint. Bromptonus* autem, qui in *Saxonicis* sciolus fuit, malè distinguit inter *Ælfeagum*, & *Scybbum* (ac si duo viri essent) in sua versione; quæ hæc est: *Item quod sapientes omnes dederunt vadium suum insimul Archiepiscopo apud Thundresfeldam, quando Ealfeagus, Scybb, & Brihtnodus, Odonis filius, venerunt ad concilium ex ore Regis.*

In *Danicis* autem & *Flandricis* scriptoribus, qui antiquorum temporum res gestas tradunt, nusquam non occurrunt *Binomines* heroes suis conspicui cognominibus: sic antiquissimus ille omnium *Deorum Odinus*, ut cæteros intactos prætercam, innumera cognomina habuit: ut Alfader, Aldfader, Herra, Hnikari, Ome, Oske, Suidor, & similia perplurima, quæ videre est in *Eddæ Islandorum* prima parte, fabulâ iii. & in secunda parte, de variis appellationibus inter nomina *Odini*. Sic in *Saxonis Grammatici* historia *Danica*, binomines Reges & duces multi memorantur; ut Dan *Fridlevus* cognomento *Celer*. Istiusmodi quoque sunt Rati *Fionicus*, Scalk *Scanicus*, Alf Aggi *filius*, Olvir *Latus*, Gnepia *vetulus*, Bo *Brami filius*. Orin *Anglicus*, Ubbo *Fresicus*, Ary *altero cassus lumine*; Roe, quem barbæ prolixitas cognomento insignem fecit, *Brandmicæ* cognomen habens, Ole *oppido*, cum *Hacone genam scisso*. p. 143. Editionis *Soræ* m.dc.xl.iv. Id genus haud pauca alia alibi dedimus, ex specimine *Islandiæ* historico, per *Arngrimum Ionam Islandum*, arctoi orbis sidus fulgentissimum edito. *Amstælodami*, 1648. Ut, *Thranderus*, Nuobein dictus, à *crurum gracilitate*. *Thorderus* Hrada. *Thorbrandus* Orrekur. *Thoralfus* Hin starke. *Ormerus* Tosku-bakur. *Thorkillus* Hin haffve. *Gunulfus* Kreppa. *Biorno* Oflate. *Thornkillus* Rernamule. *Olverus* Barna-kall. *Thorbernus* Farla-kappe. *Raffenerus* Hin-hermske. *Kircus* Hinn raude. *Thorarinus* Krokur. *Thorgerus* Flosk ubakur. *Kolsven* Hin rame.

In *Crymogæâ* suâ, multos etiam præclaros *Islandiæ* viros, qui cognomentis gaudebant, æternitati cum suis cognominibus consecravit: ut *Barderum*, qui dictus est Snæfelsas; *Heraldum*, qui harfagra, *pulchricomus*; & Dofra-fostre dictus est, quod à *Dofrane enutritus*; *Haquinum*, qui *Adelstenius*; *Cetillum*, qui haurdakare; & *Torleifum*, qui Hinn-spake, *sapiens* appellatus erat. Quibus etiam adde *Wemnadum*, cui Jordlokar; *Egillum*, cui Skallagrimus; *Atlantem*, cui skamme; *Biornonem*, cui Buna; *Theodorum*, cui Skeggi; *Helgonem*, cui Biota; & ne Fœminæ choro desint; *Iorunem*, cui Manvitzbrec; & *Thorunam*, cui Hyrna cognomen erat. Hisce etiam accedunt *Thorerus*, cognomento ymathorer; *Haraldus* Gulskeg; *Scuta* Dareskegg; *Siguardus*, à prudentia, σοφώδης; *Thorsteinus Rufus*; *Haraldus Crudelis*; *Olaus Mansuetus*; *Magnus Nudipes*; *Olaus Sanctus*; *Magnus Clemens*, Rex Norvegiæ, *Eiperus*, à *legum scientia* Logoider; *Ormerus Robustus*; *Snorro* Gode; *Thorsteinus* Thorscabyr; & *Ulfo* cognomine Skialge.

Sic in historiis RR. Septentrionalium *Snorronis Sturlonidis*, quas ex mss. codd. edidit, & versione gemina notisque illustravit *Johan. Perinskiold*, cognomentis suis, non minus quam nominibus illustres, Reges & heroes ad posterorum notitiam, suo quisque ordine & ævo descenderunt. In prima parte, quæ primævorum RR. res gestas tradit, *Odinus* Asa, i. e. *Asiaticus*, appellatur. *Dagus* Spaca, i. e. *Sapiens*. *Ottarus* Wendilkraka; *Rolfus* kraka, *Cornix*; *Solvo* Juda; *Ingialldus* illrada, *malitiosus*; *Ivarus* Vidfadma; *Olaus* Tretelgio; *Halfdanus* huitbein; *Gudreidus* Veidi, *venator*; *Olaus* Geirstada Alfi; *Ragnvalldus* herdum harra, *altos humeros habens*, cognomenta habent. In parte septima, quæ continet historiam *Olaui R.* qui helga, *Sanctus*, cognominatus est; rex *Angliæ Canutus*, in nostris semper uninominis, Hinn riki, *dives*; & filius ejus à nostris *Hardacnutus*, haurda vel horda, *durus* appellatur. Sic etiam simul ac aliqua pars *Angliæ* in binominum *Danorum* potestatem redacta fuerit, usque obtinere in ea cœpit cognomentorum usus, dum progressu temporis ad totius *Angliæ* imperium *Canuto* provecto, non tantum aulam, sed ab aula maxime remotas plagas cognomina personarent. Sic *Thani* fere omnes, quorum mentio facta est in actis illis curiæ comitatus *Herefordensis* supra descriptis, quæ, *Canuto* regnante, *Aegelnothestani* habita erat, suis cognominibus ad prænominum quodam modo magnificentiam insigniti commemorantur. Þurcil hpita; Toriȝ pruda; Æȝelpeard æt ȝrome; Ʒodric æt Stoce; Þiriȝ Stæȝðman; Æȝelriȝ þe Reada; Omnes, O lepidi! novo ritu binomines, quam vos gloriosos ad curiam cognominibus vestris crepantes proficisci mihi videre videor. *Edwardo* verò, qui *apud Nortmannos enutritus, in Nortmannum*, ut *Ingulphus* loquitur, *pene transiit*, regnum adepto, amplius crevit binominum numerus. Etenim ille non tantum *Anglicos* ritus dimittere, & *Gallo-Normannicos* introducere contentus est; sed *Nortmannos*, quorum ingentem numerum secum ex *Gallia* adduxit, ad magistratûs honores & munera publica, tam regni, quam sacerdotii evexit. Hinc, eo regnante, legimus de Osgod Clapa, de Grymkytel, *i. e. Danicè* Rytel grima vel Rytel hin grime; de *Rodberto Gemiticensi*, & binominibus aliis haud paucis, quorum favori *Angli* velificari volentes, cognomina proculdubio sibi sumpserunt: ut Ælfric hpita, & alii quos superiores chartæ nonnullæ ostendunt. Regno ad *Wilhelmum*, Normanniæ ducem, translato, *Angli* in *Normannicos* mores ruentes, *Nortmannorum* more, cogno-

cognomina sibi quum patronymica, tum aliunde petita, à *prædiis*, *silvis*, *villis*, *oppidis*, ab *animi corporisque dotibus* & *affectibus*, ab *officio*, *magistratu*, *negotiis*, *rebus gestis*, ab *artibus* tum honestis, tum sordidis, & fere ex omni rerum genere adsciverunt. Hoc abunde, SHOWERE, quæ ex Ecclesiæ vestræ *Exoniensis* archivis, in publicum protulimus, cognomina demonstrant. Tum enim, quum esse *Anglicus* eques, loqui *Anglice*, *Anglorum* more chartas conficere, quinetiam quum esse *Anglus* dedecori esset; esse uninominis, *Anglicano* ritu, non turpe solum & opprobrii quid plenum, sed grave & molestum fuisse nemini dubium esse potest; præsertim ei, ad quem *Anglo-Normannæ* illius nobilis fama pervenit, *Roberto* Henrici I. ex Concubina filio quæ nupta esse noluit, quod *binis nominibus* nondum honestaretur. Ea autem erat MABILA, filia unica, hæresque ROBERTI FITZHAIM, Domini de *Glocester*, inter quam, & regem, proxenetæ partes agentem, ut virginis animum filio suo conciliaret, extat dialogus à *Roberto Glocestrensi*, anteriorum temporum celebri Poetâ, rythmicè contextus, quem hic infra habes, non ex exemplari, quod in Bibl. *Bodl.* asservatum consulere *Londini* non possum, sed ex *Seldeni* libro, qui inscribitur **Titles of Honour.** p. II. cap. v. descriptum.

......he seold is sone to her spousing abonge,
This maid was ther agen, and with-said it long.
The King of-sought her suith ynon, so that atten ende
MABILE him answered, as gode maid, and hende.
Sir, heo sede, wel I chot that your herte ope me is,
More vor mine heritage, than for my sulve I wis.
So vair eritage, as ich habbe, it were me grete shame,
Vor to habbe an loverd, bote he had an to-name.
Sir ROBERD LE FITZHAIM **my faders name was**
And that ne might nought be his that of his kunne nought nas.
Therefore, Sir, vor Godes love, ne let me no mon owe
Bote he habbe an two-name war thorou he be iknowe.
Damoysele, quoth the King, thou seist well in this case
Sir Roberd le Fitzhaim thy fader two-name was
And as vair two-name he shall habbe, gif me him may vise.
Sire ROBERD LE FITZREY **is name shall be.**
Sire, quoth this maid tho, that is a vair name.
As who seith all, his lefe, and of great fame,
Ac what sholde his sonne hote thanne, and hi that of him come.
So ne mighte hii hote whereof nameth gone.
The King understood, that the maid ne said no outrage
And that Gloucestre was cheif of ire heritage.
Dameseile he said tho, thi loverd shall habe a name.
Vor him, and vor his heires vair without blame.
Vor ROBERD EARLE **of Gloucestre his name shall be, and his,**
Vor he shall be Earle of Gloucestre, and his heirs I wis.
Sire, quoth this maid tho, well liketh me this
In this forme I chole that all my Gode be his.
Thus was Earle of Gloucestre first imade there
Ac his Roberd of all thulke that long biuore were;
This was Endleue hundred yere and in the ninth yere right
After that ure Loverd was in his moder alight.

Gulielmus invictissimus *Angliæ* conquisitor, & *Gulielmus* ejus filius & in regno successor, quibus nullum quidem gentile cognomentum; ille *Nothi*, sive *Bastardi*, quod patri ex concubinâ natus; hic vero à rutila cæsarie, *Rufi* cognomen sortitus est. His, inquam, principibus nullum gentile cognomen; imo genti è qua orti sunt, *Rodlonis* scilicet, vel *Rollonis* stirpi, quæ si antea initium nescivit originis, *Rollonidum* vel *Rollungorum* progenies dici poterat, nomen quidem nullum fuit. Equidem, hoc me mirari aliquoties subiit, SHOWERE, propterea quod veterum RR. *Septentrionalium* gentes, patronymica, quibus ab invicem distinguerentur, sua quæque habuerunt.

Hanc observationem acceptam referimus SNORRONI STURLONIDI in secunda *Eddæ Islandorum* parte, ubi in Sectione cui titulus **Oppnune nockra konga heita**, sic scribit de *Halfdani* R. qui uxorem duxit *Algivam* sapientem, novem filiis, à quorum singulorum nominibus suis familiis gentile cognomen patronymicum inditum est. I. **Hillder er hilldingar eru frakomner**, *Hillder à quo Hilldingi.* II. **Neffer er Niflunger eru frakomner**, *Neffer à quo Niflungi.* III. **Aude er Audlingar eru frakomner**, *Aude à quo Audlingi.* IV. **Yngui er ynlingar eru frakomner**, *Yngui à quo ynglingi.* V. **Dagur er Daglingar eru frakomner**, *Dagur à quo Daglingi.* VI. **Brage er Bragningar eru frakomner**, *Bragi à quo Bragningar.* VII. **Bodle er Budlingar eru frakomner**, *Bodle à quo Budlingi.* VIII. **Lofdi er Loffdungar eru frakomner**, *Lofdi, à quo Loffdungi.* IX. **Sigar, hadan eru Siklingar komer**, *Sigar, à quo Siklingi.* Sic etiam pergit: **fra-**

skyllde i DANMARCK eru Skiolðungar Komner, *à Skioldo Rege Daniæ dicti sunt Skioldungi.* Fra volsunge i Franklande eru volsungar komner, *à Volsungo Rege Franciæ Volsungi.* Skelffer hiet eitn herkongur, og hans ætt kallast skelvingar, su kinslod er i Austurvegum, *A Skelfero Rege Skelfingi dicti sunt, cujus prosapia in oriente est.* *Skylldum* illum sive *Skiolldum*, à quo gens regia *Daniæ Skiolldungi* appellati sunt, *Odini* filium fuisse dicit *Eddæ* scriptor. Prolegom. cap. III. Sem odenn hafde skipt Þui lande med sonum synum, Þa byrlade hann ferd syna nordur, og kom i Þad land er Þeir kalla Reid Gotaland, og eignadest i Þiu lande alt Þad er hann villde, og set= te Þar till landrada son sina er skioldur hiet, hanns son var fridleifur, Þadan ær su ætt komenn er SKIOLLDUNGAR heita Þad eru dana kongar, oc Þad heiter nu Jotland er Þa var kallad REIDGOTALAND, *Ubi primum Odinus terram istam* (Saxonicam) *inter filios distribuisset, profectus est versus Septentrionem, & in aliam migravit terram, quæ tunc REIDAGOTALANDIA dicta erat, ubi pro arbitrio quicquid voluit, vendicavit. Huic terræ præfecit filium suum SKIOLDUM, ex hoc Fridleifus genitus est, ex cujus stirpe SKIOLDIADÆ appellati, Daniæ RR. descenderunt. ista vero Reidogotalandia, nunc Jutlandia vocatur.*

Ynlinga saga, sive *Ynlingorum historia*, scripta est à *Snorrone Sturlonide*, quæ primam partem facit historiæ RR. *Septentrionalium.* Verum ex *Ynglorum* stirpe regiâ, neque aliqua ex alia, oriundus quisquam vett. RR. *Septentrionalium*, gentis suæ nomen in historiis *Septentrionalibus* sibi in cognomen sumpsit. Idem observat de majoribus nostris, tam *Danis*, quam *Saxonibus*, *Henricus Spelmannus*, in literis, quas ad *Ptolæmonem Rosecrantzium*, Danorum Regis apud *Anglos* legatum, dedit; in quibus sic scribit: *Certe apud historicos nostros, qui de Danis copiosius tractarunt, quam ipsi Dani; nullus, quod sciam, occurrit Saxo vel Danus, gentili fretus cognomine. Neque ejusmodi quempiam repperi inter Gallos veteres apud Gregorium Turonensem, nec sub mediis seculis apud Aimoinum, nec inter Longobardos apud Paulum Warnefredum, seu Diaconum.*

Fateor tamen in historiis nostris, ut & aliarum gentium, deprehendi, interdum alium atque alium bino compellatum nomine, neutro tamen gentili.

* Certum est igitur majores nostros sive *Anglo-Saxones*, sive *Anglo-Danos*, quum cognomento-

---

* Nonnulla tamen occurrunt *Anglo-Saxonice* scripta in Codice *Cottoniano*, qui inscribitur *Tiberius*, B. 5. fol. 76. b. ad finem Evang. *Joh.* post verba; *Capere eos qui scribendi sunt libros*; quæ primo intuitu gentem quandam, HATTEORUM nomine insignitam, in comitatu *Hartfordæ* vel *Heortfordæ* olim floruisse, probare videntur. Quod quidem concedendum est, si vox HATTE, quæ pro HATEN, *dictus*, *vocatus*, sæpissime usurpatur, Gentis nomen proprium, ut prima facie videtur, esse statuatur. Ego participium esse judico. Verum vetustatis *Anglo-Saxonicæ* studiosi, ut liberam de hac re ferant sententiam, en iis iterum iterumque legendum, considerandum, quod ibi scriptum est integrum exhibeo.

Dudda wæs gebur into Hæðfelda. ⁊ he hæfde þreo dohtor. an hatte Deorwyn. oþer Deorswið. þridde Golde. ⁊ Wullaf on Hæðfelda hæfð Deorwynne to wife. ⁊ Ælfstan æt Tæccingawyrðe Deorswiðe to wife. and Ealhstan Ælfstanes broðar hæfð Goldan to wife:· Hwita HATTE wæs beocere into Hæðfelda. ⁊ Tate HATTE his dohtor wæs Wulfsiges modor Scyttan. ⁊ Lulle HATTE Wulfsiges sweostor Hehstan hæfð to wife on Weala-dene:· Wifus ⁊ Dunne ⁊ Seoloce syndan inbyrde to Hæðfelda. Dudung HATTE Wifusesunu sit on Wealadene. Ceolmund HATTE Dunnan sunu sit eac on Weala-dene. and Æðeleah HATTE Seolecan sunu sit on Wealadene. ⁊ Tate HATTE Cenwaldes sweostor Mæg hæfð to wife on Welgan. ⁊ Ealdelm hyre þryðe sunu hæfð Tatan dohtor to wife:· Wærlaf HATTE Wærstanes fæder wæs riht æht to hæðfelda. heold þa grægan swyn:· Brada HATTE wæs gebur to Hæðfelda. ⁊ Hwite HATTE þæs Bradan wif wæs gebures dohtor to Hæðfelda. seo Hwite wæs Wærstanes. ⁊ Wærðryðe. ⁊ Wynhuge þridde modor. ⁊ swærstan sit æt Wadtune hæfþ Winnes sweostor to wife. ⁊ Wine hæfð Wærðryðe to wife. ⁊ Dunne sæt on Wadtune wæs inbyrde to Hæðfelda. ⁊ Deorwyn HATTE hire dohtor hæfð cynewald on Munddene to wife. ⁊ Deornað HATTE hire broðar bið mid Cynewalde. and Dudde HATTE Wifuse dohter sit æt Wilmunderlea:· Cynelm HATTE Cenwaldes fæder wæs gebur into Hæðfelda. ⁊ Manna HATTE Cenwaldes sunu sit æt Wadtune under Eadwolde:· Buhe HATTE wæs Dryhtlafes moddrige wæs afaren ut of Hæðfelda into Eslingadene. ⁊ Æþelwyn ⁊ Eadugu ⁊ Æþelgyð heo weran ðreo gesweostra. ⁊ tilewine. ⁊ Duda wæron ealle þære bugebearh. ⁊ Ealstan Tilewine sunu. ⁊ ⁊ Wulfsige Eadugu sunu. ⁊ Ceolem Æþelgyðesunu. ⁊ Ceolstan. ⁊ Manwine:· Ðis cyn com of Felda. Deorawulf Cyneburhesunu. ⁊ his twa sweostra. ⁊ Cynric æt Clæfring is heora Eam. þas men synd TATAN magas æt Hæðfelda þæs Gebures.

In descriptione hac quarundam Gentium, sive familiarum, quæ ex *Hæthfelda*, sive *Hatfelda* comitatus *Heortfordensis* & olim & nunc insigni oppido ortæ sunt, constat vocem HATTE in omnibus perinde ac in primo, quo occurrit, loco esse nomen participiale, quo familiarum descriptores familiariter, si dicam, usi sunt. Secundo constat non unam sed plures hic esse descriptas familias, in quarum stirpibus & capitibus recensendis participium HATTE, à verbo hatan quod *vocare*, *appellare* significat, deductum pariter omnibus in participiale significatione usurpatur.

rum

rum usus obtinere cœperit, *Gentili* non usos esse cognomine, ut mos jamdudum apud nos fuit; ex quo utentium quasi consensu, Nomen ad designandam personam, & cognomen ad gentem denotandam, ex qua quisque oriundus est, usurpatum & veluti institutum est. Quoad tempus autem in quo cognomina personalia in Gentilia primum abire cœperunt, id quidem, SHOWERE, ut ego puto, fuit cum gentes, sive tribus, & familiæ, insignibus quæque suis, quæ nos Gallice *Armes* vocamus, designari solebant. Insignium vero usus ad distinguendas gentes & familias ex eo ortum suum duxit, quod gentium & familiarum principes, signo crucis recepto, ex omni natione Christiani nominis ad bellum, quod sacrum dici solet, cum suis proficiscentes tesseris typisque, in scutis & vexillis depictis, singuli voluerunt insigniri; quæ progressu temporis sensim in Symbola illa scutaria sive gentilitia scuta conversa sunt, quibus gentes à gentibus, & à familiis familiæ internoscuntur. Insignium igitur gentilitiorum isto usu progressu temporis robur & auctoritatem accipiente, gentilia etiam nomina in cognomina transierunt, quibus utique auditis lectisque, magis commode quàm insignibus cognosci poterat ad quam gentem familiamve quisque spectaret, & unde oriundus esset. Insignium autem & cognominum gentilitiorum usus haud multo forsan ante obtinuit, quam eorum cognitio excoli cœpit, & in artis, quam ab *Heraldis*, nos Heraldry vocamus, dignitatem assurgere.

Cujus quidem artis incunabula *Galliam* fuisse termini artis, qui omnes *Gallici* sunt, ostendunt. In *Gallia*, inquam, artis fæcialis hodiernæ prima rudimenta posita sunt, aliquandiu post introitum in *Angliam Nortmannorum*, quorum posteri forsan sub ipsa tempora Henrici II. *Heraldicam* à *Gallis* ad nos transtulerunt. Ea circiter tempora, ut ego conjecto, *Anglorum* & *Anglo-Normannorum* cognomina personalia in gentilia abire cœperunt, ut melioris conditionis homines, quibus tribus familiæve suæ insignia gestandi jus esset, cognominibus à tribu vel gente sua ductis etiam insignirentur. Quinetiam inferioris sortis plebeii quibus ad insignia suæ gentis aspirare non licuit, cognomine tamen gentili honestari, ut in votis habebant, ita iis à principe gentis indultum semper erat. Sic cognomina personalia sive à patribus, sive aliunde ducta, gentilia tandem facta familiis, & tribubus communia facta sunt.

Sic illustris *West-Saxo* aliquis, SHOWERE, qui à patre Seƿares vel Seƿæres vel Sæƿeres vel Seoƿæres, per Aphæresin pro Seoƿeres suna appellatus est, genti suæ, sive posteris, ex quorum aliquo Tu descendisti, cognomen commune, quod Tu majoribus virtute prælucens multo notius & illustrius reddidisti, reliquit.

West-Saxo, inquam, aliquis, quippe quod nomen Seƿær, & Emphaticè Seƿæra, mutatis vocalibus pro more temporis, variè scriptum in Pargamenis Exoniensis MS. è quo tot supra descripsi, haud raro in testium numero reperitur. Nomen autem ex appellativo proprium personale, & ex proprio personali dein patronymicum, & ex patronymico gentile tandem factum, *cautum*, *prudentem*, & *solertis ingenii virum*, scilicet *Catonem* Emphaticè significat. Verum quemadmodum patronymicum Seoƿæres suna, per Aphæresin factum est Seoƿæres; sic per Apocopen finalis (s) denuo factum est Seoƿære. Sic leguntur apud nos *Edwins* & *Edwin*; & *Geoffrys*, *Geofry*: *Hickes*, & *Hick*; *Cookes* & *Cook*, & id genus multa. Porro, quemadmodum *Nortmanni* pro sibilanti asperaque suâ pronuntiatione, pronomen *Saxonicum* Seo, *Semi-Saxonicè* Se, *illa*, Scæ & Schæ, unde nostrum She, corruptè scripserunt: Sic cognominis Vestri primam syllabam *Seo* vel *Se*, Scæ & Sco, quæ tum sonabat ut Schæ & Scho, sibilanter & aspere pronuntiantes fecerunt, ut Seoƿæres in Schoƿeres, unde *Anglice* Showers & Shower, scribendo mutaretur.

Hæc, SHOWERE, de usu referendi in * codd. præsertim codd. sacros monasteriorum, quæ acta & gesta erant in conventibus sive curiis *Anglo-Saxonum*. Jam autem unum atque alterum instrumentum producamus, quæ illa, quæ curiarum apud ipsos testimoniis corroborata essent, perfectam & plenissimam firmitatem habuisse, sive donationes eæ essent, sive obligationes ex contractu, demonstrant. Prioris generis est donatio terræ cujusdam testamentaria, quam *Thurstanus* Eccesiæ Christi *Dorobernensi* dedit chirographo, quod subsequitur.

† Her cyð on þysan geƿrite ꝥ þurstan gean þæs landes æt Ƿimbisc into Xp̄es cyrcean for his saule ⁊ for leofƿare. ⁊ for æðelgyðe þam hirede to fostre. æfter Dunstanees dæge. ⁊ æfter æþelgyðe. buton tƿam hidan. ⁊ gelæste se hired æt Xp̄es cyrceon for Dunstanes saule ⁊ for æþelgyðe þam hirede unto scē augustine. tƿelf pund be getale þis syndon þa geƿitnysse þæs cƿydes. Eadƿerd kyncg. ⁊ ælfgyfu seo hlæfdige. ⁊ eadsige arcebiscop. ⁊ ælfric arceƀ. ⁊ godƿine eorl. ⁊ leofric eorl. ⁊ ælgar þes eorlles sune. ⁊ ælfƿærd ƀ on Lundene. ⁊ ælfƿine ƀ on ƿincealtre. ⁊ Stigand p̄. ⁊ Eadƿold p̄. ⁊ leofcild scirgerefa. ⁊ osulf fila. ⁊ ufic. ⁊ ælfƿine ƿulfredes sunu. ⁊ ælfric ƿihtgares sunu. and ealle ða ðegenas on east sexan. and beon heora menn frige æfter heora beira dæge. and na stinge nan mann æfter heora dæge on ðæt land buton se hyred æt Xp̄es cyr-

* Apud *Anglo-Saxones* etiam mos erat leges RR. latas in codd. Monasteriorum tanquam in tabulas publicas referendi. Hoc ostendit *Textus* ille *Roffensis*, in quo scriptæ extant leges non *Anglo-Saxonicæ* tantum plurimæ, sed pro more *Anglo-Saxon. Anglo-Normannicæ* quoq; nonnullæ. Hunc morem sequutus *Ingulphus* Abbas *Croylandensis*, secum attulit ex *Londino* in suum monasterium adservandas & describendas leges R. *Edwardi*, quas *Willelmus* I. Anglis observandas dedit. *Ingulphi* Hist. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p. 88.

† E collectione chartarum *Cotton.* 31.

‡ H cean.

cean. ⁊ ýrfan hi swa hi wýrde witan. ⁊ þissera gewrita sindan þreo. an is æt Xpēs cýrcean. oðer æt sce * Augustine. þridde mid heom sýlfan.

Hac præsenti scripturâ notificatum est Thurstanum animæ suæ, & Leofwares, & Æthelgithes causa, prædium istud quod Wymbistæ est, duabus hydis exceptu, Ecclesiæ Christi, (Dorobernensi,) *se & Æthelgytha mortuis, fruendum concessisse ad religiosæ familiæ victum & proventum, & ut religiosa illa familia Ecclesiæ Christi pro animus Thurstani, & Æthelgythæ solvat cænobio Sancti Augustini* XII *libras numeratæ pecuniæ. Hujus testamenti hi testes sunt: Edweardus Rex, & Ælfgifa Regina, & Eadsigus Archiepiscopus, & Ælfricus Archiepiscopus, & Godwinus comes, & Leofric comes, & Ælgarus comitis illius filius, & Ælfwærdus Episcopus Londinensis, & Ælfwinus Episcopus Wintoniensis, & Stigandus presbyter, & Eadwoldus presbyter, & Leofcyldus vicecomes, & Oswulfa filia, & Ufscus, & Ælfwinus Wulfredisonus, & Ælfricus Wihtegarisonus, & † omnes Essexiæ THANI, sive liberi homines. Horum igitur libera, & immunis sit possessio post utriusque (scil. Thurstani, & Æthelgythæ) obitum, à quo nemo, præter familiam Ecclesiæ Christi, in fundum istum se immittat, & possideat hæc, sicut illi testificati sunt. Hujus vero scripti tres partes sunt, quarum una est in Ecclesia Christi, altera in Coenobio Sancti Augustini, tertia vero remanet cum ipsis donatoribus.*

Posterioris generis est membrana collectionis chartarum bibliothecæ *Cottonianæ*, 32. in qua ostenditur non solum emptionis & venditionis contractum in com. Curia celebratum esse, sed & instrumenti, quo utriusque memoria ad posteros transmitteretur, triplex exemplar in tripartita membrana confectum fuisse; cujus una pars in Ecclesiæ Christi *Cantwarensis* monasterio, altera in Coenobio Sancti *Augustini*, tertia autem in *Godrici* emptoris manibus reposita, & custodita erat; ut ex hoc transcripto constat; in cujus autographi imâ paginâ CYROGRAPHUM bisectis majusculis exaratum, & ultimæ lineæ parallelum, sectæ in partes pergamenæ ut supra observavimus signum, se videndum præbet.

Her swutelað on þisum gewrite hu godric æt burnan begeat þ land æt offaham þ is þonne þ he sealde eadgyuan his sweoston ane marc goldes ⁊ XIII. pd. ⁊ LXIII. pen̄. on geceopodne ceap to gýfanne ⁊ to sýllanne on dæge ⁊ æfter dæge þam þe him leofust sý. þes ceap wæs geceapod on wii ætforan ealra scýre þises is to gewitnesse eadsige arceb. ⁊ siward b. ⁊ godric decanus. ⁊ eall se hired æt cristes cýrican. ⁊ wulfric abb. ⁊ se hired æt sce augustine ⁊ ægelric býgga ⁊ þurgar ælfgares sunu. ⁊ Eadric ælfrices sunu. ⁊ osweard æt hergeardes ham. ⁊ leofwine preost. ⁊ godric port-gerefa. ⁊ wulfsige þæs cýnges gerefa. ⁊ manig god mann þar to. Nu sýnd þissa gewrita þreo an is æt cristes cýricean. ⁊ oþer æt scē augustine. ⁊ þridde hæfð godric mid him.

Hâc præsenti scripturâ declaratur, quomodo Godricus Burnensis *acquisivit fundum istum Offabamensem: scilicet pro eo dedit sorori suæ* Eadgivæ *constitutum pretium, unam marcam auri,* XIII *libras &* LXIII *denarios, ut eum daret & concederet, quibus vellet, se vivente vel mortuo fruendum. Emptio & venditio hæc contracta & celebrata erat in* wii *coram universo comitatu. Cujus rei testes sunt Eadsigus Archiep. & Siward Ep. & Godric Decanus, & universa familia religiosa Ecclesiæ Christi, & Wulfricus Abbas, cum Coenobio Sancti Augustini, & Ægelricus Bygga, & Thurgar Ælfgarisonus, & Eadric Ælfricisonus & Oswardus Hergeardeshamensis, & Leofwine presbyter. Et Godricus præpositus, & Wulfsigeus regius vice-comes, & præterea multi probi homines. Triplex autem est hoc scriptum, cujus una pars est reposita in Ecclesia Christi, altera apud monachos Sancti Augustini, tertiam vero Godricus penes se habet.*

Ex his, SHOWERE, & superioribus constat, quanta fuit dignitas & auctoritas Curiæ Comitatus apud *Anglo-Saxones*, utpote ad quam non solum testimonia sua mittere solebant Reges, Reginæ, Archiepiscopi, & Comites, quemadmodum in causa, qua *Winflæda* cum *Leofwino* egit; sed cui testes interesse non gravati sunt, suâque præsentia eam honestare.

Nortmannis etiam dominis, amplitudinem & auctoritatem suam aliquandiu defendit, & indelibatam conservavit Curia Comitatus; Id ostendit præceptum [a] illud, quo *Willelmus* conquæstor mandavit *W. de Curtello* vicecomiti *Somersætensi*, ut denarios *Romanos* à populo *Somersætensi* solvendos curaret in curia comitatus, quæ in proximo S. *Michaelis* festo tenenda erat.

Maximè autem id probat celeberrimum istud, quod barbare inscribitur, *placitum* apud *Pinendenam* in Comitatu *Cant.* quod *Gulielmus Dugdalius* in libro cui titulus *origines judiciales* ad fidem [b] MS. veteris *Cottoniani*; & *Henricus Whartonus* ad fidem perfectioris exemplaris in [c] textu *Roffensi* descriptum post [d] *Seldenum* edidit, in libro qui inscribitur *Anglia-Sacra*. In textu autem *Roffensi*, quem jam scribens inspicio, inscriptio hujus placiti rubris exarata sic se habet. De placito apd pinendenam int̄ Lanfrancū archiepm et odonem baiocensē epm̄.

Inscriptionem continuo sequitur placitum, è quo nonnulla hic, quæ ad forensia *Anglo-Saxonum* ulterius explicanda spectant, describenda mihi existimo.

* In exemplari augustine tantum non eraso superscribitur albane. † Mentio vicecomitis, & omnium *Thanorum* probat hoc testamentum in Com. *Essexiensis* conventu, ubi tum Rex & Regina præsentes erant, factum fuisse. *a Grammaticæ Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 164, 165. *b Vespasian.* A. 22. fol. 120. a. *c* P. 108. *d* In notis & Spicileg. ad *Eadmerum.* p. 197.

"Tempore

"Tempore Magni regis Willelmi, qui Anglicum regnum * armis conquiſivit, & ſuis dictionibus "ſubjugavit, contigit Odonem, *&c.* .... præcepit ergo Rex comitatum totum abſque mora "conſidere, & homines comitatus omnes Francigenas & præcipue Anglos, in antiquis legibus "& conſuetudinibus peritos, in unum convenire; qui cum convenerunt apud Pinendenam con- "ſiderunt..... eâ causâ *totus comitatus* per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus di- "racionavit Lanfrancus plures terras..... & *ab omnibus illis probis, & ſapientibus* hominibus, "qui

* Sic in prima Charta, qua *Gulielm. Conquæſtor*, Anno M.LX.VI. quinque Marcas argenti, duas Marcas auri, pretioſum pallium, cum certis quibuſdam prediis & decimis, donavit Eccleſiæ Weſtmon. *IN NOMINE S. & individuæ Trinitatis, Anno dominicæ incarnationis* M.LX.VI. EGO WILLELMUS *dei gratia Dux Normannorum per miſericordiam divinam, & auxilium Beatiſſimi Apoſtoli Petri pii fautoris noſtri, favente juſto Dei judicio, Angliam venimus, in ore gladii regnum adeptus ſum Anglorum, devicto Haraldo rege cum complicibus ſuis, qui mihi regnum providentia dei deſtinatum, & cognati mei R. glorioſi* EDWARDI *Conceſſum, conati ſunt auferre, &c.* quæ habentur in *Sulcardi* hiſt. Eccleſ. *Weſtmon.* Bibl. *Cott. Fauſtina.* A. 3. In eadem *Sulcardi* hiſt. Eccleſ. *Weſtmon.* fol. 27. habetur Charta R. JOHANNIS, in qua leguntur hæc verba: *CARTÆ beati regis Edwardi, & Willelmi Anglorum debellatoris.* Sic in charta qua Willelmus iſte *Anglorum debellator* certa quædam privilegia Eccleſiæ *S. Martini de* BELLO à ſe fundatæ conceſſit: WILLELMVS *dei gratia rex Anglorum tam Clericis, quam Laicis Salutem. Notum ſit vobis me conceſſiſſe.... ut Eccleſia S. Martini de Bello, quam fundavi ex voto ob Victoriam, quam mihi Deus in eodem loco contulit, libera ſit & quieta*, &c. *Et conſuetudinibus regalibus, quaſi ei Regali auctoritate conceſſi.* De charta hac ſic *I. Seldenus* in Notis & Spicilegio ad *Eadmerum*: *Coenobio, quod à Bello, in quo vicit Haraldum, ad littus Suſſexianum, denominari voluit, plurima privilegia....... ſtylo perquam imperioſo conceſſit.* Habetur etiam hæc charta in *Spelmanni* Concil. Vol. II. fol. 14. & in *Roberti Bradeii* appendice ad librum ſuum, cui titulus: **a compleat History of England.** N. 12. Sic quoque in charta Eccleſiæ *Exonienſis*, qua *Wilhelmus* ille bello victor ſeptem manſos *Leofrico* Epiſcopo *Exonienſi* dedit: *Ego Wilhelmus, victorioſus Anglorum Baſileus conceſſi.* Sic in Epigraphe legum, quas victorioſus ille rex *Anglo-Normannice* editas, & promulgatas Anglis devictis conceſſit, hæc leguntur: *Ce ſont les leis qui li Reis William grantut à tut le peuple de Engleterre apres le Conqueſte de la terre*, poſt ſubactam terram, ut locum reddit *Joh. Seldenus*. In eodem *Conquæſtus*, ſeu *Conquiſitionis* ſenſu, nempe *Conquæſtus per bellum*, quo perſequuntur reges, quod ſibi vendicant, *Gulielmus*, ſuperatis *Anglis*, ſe *Conquæſtoris* titulo inſignivit in monogrammate, quod ſubſignavit chartæ, quâ monaſterio novo *Wintonienſi* terras quaſdam apud BUTERMÆRAM dedit. Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 137. Sic ſcriptores *Anglici*, qui eo regnante, aut paulo poſt floruerunt, de eo, ut de *Anglorum domitore*, ſive *Angliæ Expugnatore* loquuntur. Sic Chron. *Sax. Gibſ.* p. 172. Willelm þiſ land ʒeode, inquit *monachus Petroburgenſis*; i. e. *Willelmus hanc terram ſubjugavit.* Sic p. 182. Ða æfter þam þe Willelm cyng ʒewan Englalande; *poſt quam autem W. R. ſubjugâſſet Angliam.* Utitur alibi Chronologus iiſdem phraſibus in deſcribendis gentium & urbium expugnationibus. p. I. l. 23. p. II. l. 28. p. VII. l. 23. p. CLXXXV. l. 41. p. C.XCI. l. 6. p. C.LXXXII. l. 3. p. CXCIV. l. 42. Sic apud, *Latinè* qui ſcripſerunt, hiſtoricos, ut *Eadmerum* in ſuæ *Hiſtoriæ Novorum* p. 6. *Uſus ergo, atque leges, quas patres ſui, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſervare volens, de hujuſmodi perſonis Epiſcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inſtituit, de quibus indignum judicaretur, ſi per omnia ſuis legibus, poſtpoſita omni alia conſideratione, non obedirent, & ſi ullus eorum pro quavis terreni honoris potentia caput contra eum levare auderet; ſcientibus cunctis unde, qui, ad quid aſſumpti fuerint. Cuncta ergo divina ſimul, ac humana nutum ejus expectabant. Quæ cuncta, ut paucis animadvertantur, quædam de iis, quæ Nova per Angliam ſervari conſtituit, ponam.* Sic in brevi relatione de Willelmo I. quem *Silas Taylor* ad finem libri, quem ſcripſit de GAVELKIND, edidit. p. 193. *Poſtea vero rex Anglorum Abbatiam conſtrui præcepit ob memoriam hujus victoriæ, & abſolutionem peccatorum omnium illorum, qui ibi interfecti ſunt. Victis vero Anglis, ad Caſtra ſua Willelmus Comes rediit, maximas omnipotenti Deo gratias reddit, qui ei per miſericordiam ſuam victoriam conceſſit de inimicis ſuis.* Sic *Ingulphus* in hiſt. ſua *Croylan.* Edita *Oxoniæ*, MDCLXXXVI. *Victorioſiſſimus Comes Willelmus obtenta palma... ovanterque rex conclamatus ... regale ſolium conſcendit. ipſe vero Angliam ſibi ſubjiciens. porro contra victorioſiſſimum Willelmum novum regem plurimi principes terræ aliquandiu reluctati, ſed poſtea fracti viribus ejus, & ſuperati tandem ſe Normannorum nutui ſubmiſerunt. Joh. Seldenus*, in libro cujus Epigraphe, JANUS ANGLORUM. L. II. cap. I. *probe tametſi dixeris everſum, ſecundum quod diſputant I. Cti, Anglicum imperium.* Cap. I. *Gulielmus dux Normanniæ inauguratus commilitonibus terras Anglorum, & poſſeſſiones affluentiori manu contulit. Illud parvum quod remanſerat* (ita Matthæus Paris) *ſub jugo poſuit perpetuæ ſervitutis.* Ex quo, cis *Normannorum* adventum, præter ipſum regem non fuit in Anglia is, qui Allodii, ut loquuntur, jure fundum poſſederit, cum ſcilicet aliis ad unum omnes fiduciarios probe dixeris dominos ſuperiorem inveſtituræ auctorem, interpoſita fide, perpetuo agnoſcentes. *Epiſcopatus & Abbatias omnes* (auctor eſt, quem dixi, *Matthæus*) *quæ baronias*

"qui affuerunt, fuit ibi diracionatum; & etiam *à toto Comitatu* concordatum atque judicatum, "quod .... Huic placito interfuerunt *Goisfridus* Epiſcopus *Conſtantienſis*, qui in loco Regis "fuit, & juſtitiam illam tenuit. *Lanfrancus* Archiepiſcopus, qui, ut dictum eſt, placitavit; & "totum diracionavit. Comes *Cantiæ*, videlicet prædictus *Odo Baiocenſis* Epiſcopus, & noſter "Epiſcopus de *Hroveceſtra*. *Agelricus* Epiſcopus de *Ciceſtra*, vir antiquiſſimus, & legum terræ "ſapientiſſimus, qui ex præcepto Regis adductus fuit ad ipſas antiquas legum conſuetudines di-"ſcutiendas, & edocendas. in una quadriga, *Ricardus* de *Tunebrigge*, *Hugo* de *Monte forti*, *Will.* "*Dearces*, *Hamo* vicecomes, & alii multi Barones Regis, & Archiepiſcopi, atque illorum Epi-"ſcoporum homines multi, & alii aliorum comitatuum homines, etiam cum toto iſto comitatu "multæ & magnæ auctoritatis viri, *Francigenæ* ſcilicet & *Angli*. In horum omnium præſentia, "multis & aptiſſimis rationibus demonſtratum fuit, quod *Rex Anglorum* nullas conſuetudines "habet in omnibus terris *Cantuarienſis Eccleſiæ*, niſi ſolummodo *tres*...... hujus placiti multis "teſtibus, multiſque rationibus determinatum finem poſtquam Rex audivit, laudabat, laudans cum "conſenſu omnium principum ſuorum confirmavit, & ut deinceps perſeveraret firmiter præce-"pit. Quod propterea ſcriptum eſt hic, ut & futuræ in æternum memoriæ proficiat, & ipſi "futuri ejuſdem Eccleſiæ Chriſti *Cantuarberie* ſucceſſores ſciant quæ & quanta in dignitatibus "ipſius Eccleſiæ adeo tenere atque à Regibus & principibus hujus regni æterno jure debeant "exigere.

Veterem etiam dignitatem ſuam, *Nortmannis* imperantibus, Comitatus Curiam apud *Anglos* retinuiſſe, oſtendit cauſa iſta, quæ in Comitatus *Cantwarenſis* curiâ, inter *Gundulphum Hroſenſem* Epiſcopum, qui *actor*, vel *querelans* erat; & *Picbot* vice-comitem, qui erat *reus*, vel *querelatus*, diſceptata, & determinata fuit, Gulielmo Conqueſtore imperante. Hujus etiam

---

nias tenebant, & eatenus ab omni ſervitute ſeculari libertatem habuerant, ſub ſervitute ſtatuit militari, inrotulans ſingulos Epiſcopatus, & Abbatias pro voluntate ſuâ, quot milites ſibi, & ſucceſſoribus ſuis hoſtilitatis tempore à Singulis exhiberi. Agraria ad eam formulam lege lata *decrevit ſubjectum ſibi populum* (copiam facit *Gervaſius Tilburienſis*) *jure ſcripto legibuſque ſubjicere; propoſitis etiam legibus Anglicanis, ſecundum tripartitam earundem diſtinctionem, hoc eſt Merchenlage, Weſt-Saxonlage, Danlage, quaſdam* reprobavit, *quaſdam autem approbans illis* tranſmarinas Neuſtriæ, *quæ ad regni pacem efficaciſſime tuendam videbantur, adjecit. Ordericus vitalis.* lib. IV. p. 505. *Anglia* tunc *Haraldi* ſævitia perjurioque polluta *corruit*, & genuinis hæredibus orbata *externis prædonibus* Gulielmo *Victori* faventibus ſubjacuit, unde *flebile thema de ſua ruina* piis hiſtoriographis ad dictamen tribuit..... poſtquam bello peracto fortiter hoſtes ſubegit, & diadema regium apud Lundoniam ſuſcepit. p. 523. Euſtachius... aliique comites, & optimates, quos ſingillatim nominare nequeo, magnos redditus, & honores in Anglia receperunt à R. Guilhelmo. Sic extranei divitiis Angliæ ditabantur, pro quibus filii ejus nequiter interficiebantur, vel extorres per extera regna irremeabiliter fugabantur. Ipſi vero regi, ut fertur, *mille & ſexaginta libræ Sterilenſis monetæ Solidique triginta, & tres oboli ex juſtis redditibus Angliæ per ſingulos dies redduntur, exceptis muneribus regiis, & reatuum redemptionibus, Aliiſque multiplicibus negotiis, quæ regis ærarium quotidie adaugent.* ..... Terras autem militibus ita diſtribuit, & eorum ordines ita diſpoſuit, ut Angliæ regnum *ſexaginta millia* militum indeſinenter haberet, ac ad imperium Regis, prout ratio popoſcerit, celeriter exhiberet. Adeptis itaque *nimiis opibus*, quas alii aggregarant, Normanni furentes immoderate tumebant, & indigenas divino verbere percuſſos mactabant. Nobiles puellæ deſpicabilium ludibrio armigerorum patebant, & ab immundis nebulonibus oppreſſæ dedecus ſuum deplorabant. Matronæ vero elegantia, & ingenuitate ſpectabiles, deſolatæ gemebant, maritorum, & omnium pene Amicorum ſolatio deſtitutæ magis mori, quam vivere optabant.

Hiſce adjiciam è Cod. MS. Bibl. *Cottonianæ* quæ *Gervaſius Tilburienſis* ſcribit libro primo de neceſſariis obſervantiis Scaccarii. *Cum inſignis ille ſubactor Angliæ R. Willelmus ejuſdem pontificis ſanguine propinquus ulteriores Inſulæ fines ſuo ſubjugaſſet imperio, decrevit ſubjectum ſibi populum,* &c. ut ſupra à *J. Seldeno* citata. Sic in vita MS. S. *Wulſtani*, quam *Saxonicè* à *Colemanno* monacho *Wigornienſi* ſcriptam, *Latinam* fecit *Willelmus* ejuſdem Eccleſiæ monachus, Bibl. *Cotton. Claudius.* A. 5. fol. 170. ſcribitur: *Interea Willelmus Normanniæ Comes, Angliam veniens, Congreſſus prælio cum Haraldo, Cæde ipſius, & Anglorum ſtrage, regnum ditioni ſuæ aſſeruit, ubi ſicut præfatus ſum claruit prophetiæ veritas quod tanti fuit miſerorum provincialium imbecillitas, ut poſt primam pugnam nunquam communi umbone, ad libertatem temptarint aſurgere, quaſi cum Haraldo robur omne deciderit patriæ.* Huc etiam ſpectant, quæ *Saxonice* leguntur de oppreſſis contra jus monaſteriis, ab *Anglorum* ſubactore *Willelmo*, Bibl. *Cotton. Tiberius*, A. 13. fol. 182.

Ðus mycel is gegolden of þære cyricean W. cyninge syððan he þis land ahte. wiþutan þam hid-geldt. þe nan man wiðutan gode anum atellan ne mæg :· Ðæt is ærest of þam Æscene þe is oðre namon Drygilebuc gecleopad x. pund. ⁊ of þam vi hroðan vi. marc. ⁊ of þam oðran Æscene. ⁊ of þam hlæfle. ⁊ of þære Crucan. ⁊ of þam hnæppe xi. marc. ⁊ of þære hlangan Scrine viii. pund. ⁊ of þam iii. hornan iii. marc. ⁊ of þam Candel-stæfe x. pund. ⁊ of þære hæcce xxxii. marca. ⁊ þær to ecan xl. marca. ⁊ sixte half marc Goldes :·

contro-

controversiæ commentarius extat in *textu Roffensi*, quem antehac ab *Henrico Whartono* unde descriptum, hic iterum ad exemplaris fidem mihi describendum arbitror; quippe quod non tantum omnium veterum scriptorum, in quibus acta Curiæ comitatus leguntur, sed omnium etiam quæ ubi ubi fide digna, quod scimus, supersunt, primum est, SHOWERE, in quo duodecim virorum, quos *juratos* vocamus, mentio clara & perspicua habetur.

"Tempore Willelmi Regis Anglorum magni, patris Willelmi Regis ejusdem gentis, fuit quædam contentio inter Gundulfum Hrofensem Episcopum, & Pichot vice-comitem de Grondeburge pro quadam terra, quæ erat de frachenham, & jacebat in Giselham, quam quidam regis serviens *Olchete* nomine, vicecomite dante, præsumpserat occupare. Hanc enim vicecomes, Regis terram esse dicebat, sed Episcopus eandem beati *Andreæ* potius esse affirmabat. Quare ante Regem venerunt. Rex vero præcepit, ut omnes illius comitatûs homines congregarentur, & eorum judicio cujus terra deberet rectius esse probaretur. Illi autem congregati terram illam Regis esse, potius quam beati Andreæ timore vicecomitis affirmaverunt. Sed cum eis Bajocensis Episcopus, qui placito illi præerat, non bene crederet, præcepit, ut si verum esse, quod dicebant, scirent, ex seipsis DUODECIM eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando confirmarent. Illi autem cum ad consilium secessissent, & inibi à vicecomite conterriti fuissent, revertentes, verum esse quod dixerant, juraverunt. Hi autem fuerunt: *Eaduuardus de Cipenham*; *Heraldus*, & *Leofuuine Exninge*; *Eadric de Giselham*; *Wlfuuine de Landuuade*; *Ordmer de Berlingeham*, & alii sex de *melioribus* Comitatus. Quo facto terra in manu Regis remansit. Eodem vero anno monachus quidam *Grim* nomine, quasi à domino missus Episcopum venit. Qui cum audiret hoc, quod illi juraverunt, nimium admirans, & eos detestans, omnes esse perjuros affirmavit. Ipse enim monachus diu præpositus de *Frachenham* extiterat, & ex eadem terra servitia & Costumas, ut de aliis terris de Frachenham susceperat, & † unus ex eisdem qui juraverunt in eodem manerio sub se habuerat. Quod postquam Episcopus Hrofencis audivit, ad Episcopum Baiocensem venit, & monachi verba per ordinem narravit. Quæ ut Episcopus audivit, monachum ad se venire fecit, & ab ipso illa eadem didicit. Post hæc vero unum ex illis qui juraverant ad se fecit venire, qui statim ad ejus pedes procidens, confessus est se perjurum esse. Hinc autem cum * illum, qui prius juraverat, ad se venire fecisset, requisitus se perjurum esse similiter confessus est. Denique mandavit vicecomiti, ut reliquos obviam sibi Londoniam mitteret, & [a] alios DUODECIM de *melioribus* ejusdem comitatus, qui quod illi juraverunt, verum esse confirmaverant. Illuc quoque fecit [b] venire multos ex melioribus totius Angliæ Baronibus. Quibus omnibus Londoniæ congregatis judicatum est, tam à *Francis*, quam ab *Anglis*, illos omnes periuros esse, quandoquidem [c] ille, postquam alii juraverant, se periurum esse fatebatur. Quibus tali judicio condemnatis, Episcopus Hrofensis terram suam, ut justum erat, habuit. [d] Alii autem DUODECIM cum vellent affirmare iis, qui juraverant, se non consensisse, Baiocensis Episcopus dixit, ut *hoc* ipsum judicio ferri probarent. Quod quia se facturos promiserunt, & facere non potuerunt, cum [e] alii sui Comitatus hominibus trecentas libras Regi dederunt.

Ex narratione hujus causæ, constat nondum per universos Comitatûs probos & legales homines melioris notæ, in Curia congregatos, causas cognoscendi & determinandi morem avitum apud *Anglos* exolevisse. Etenim nominandi XII homines ex universis Curiæ sectatoribus, penes quos facta aut deferre aut judicare esset, adeo adhuc non inoleverat consuetudo, ut non inchoata erat. Nondum, ut ex superioribus videtur, in forensibus causis, sive criminalibus, sive civilibus, de summa litis, quoad factum decernere solebant è cæteris electi *duodecim Jurati*, antequam præses curiæ sententiam suam ferret. De isto *duo-decemviratûs juratorum* numero nihil, SHOWERE, in actis curiarum, quæ supra dedimus ex *Saxonicis*, neque in controversia ista, quæ, conquæstore mandante, apud *Pinendenam* disceptata & determinata fuit. Jam tum adeo ad *Duodenos* duntaxat *Juratos* res forenses non redactæ erant, ut absque omni restrictione de iis per *omnes comitatûs probos homines* liberior multo judicandi ritus esset. Quare ad cognoscendam causam quæ agenda erat inter *Lanfrancum* & *Odonem*, Rex præcepit *Comitatum totum* considere, & *homines comitatûs omnes, Francigenas*, & præcipue *Anglos*, in antiquis legibus & consuetudinibus peritos, in unum convenire, qui cum convenerunt apud *Pinendenam*, omnes pariter consederunt. Et ab *omnibus illis probis* & sapientibus hominibus, qui affuerunt, fuit ibi diracionatum, & etiam *à toto comitatu* concordatum & judicatum, quod sicut Rex tenet suas terras liberas & quietas in suo dominico, ita Archiepiscopus *Cantuarberie* tenet suas terras liberas & quietas in dominico suo.

Equidem scio, SHOWERE, non defuisse, neque jam nunc deesse doctos viros, qui ab altiori origine, nempe à tempore *Anglo-Saxonum*, *Juratorum* sive *Sacramentalium Duodecemvira-*

† L. *unum*. * L. *alium*. *a* Scilicet *liberos homines, qui non jurati erant, sed quod jurati affirmaverant, confirmabant*. *b Venire fecit, ut par est credere, Barones, vel liberos* homines viginti quatuor. Quia mos ante multa secula fuit duplicandi JURATORUM numerum, quando duodecim viri JURATÆ JUDICIARIÆ falsi sacramenti, sive perjurii, arguendi forent. *c* Id est, DUODECIM JURATORUM, quem nunc appellamus, **the foreman of the Jury**. *d* Duodecim qui non jurati erant. *e* L. Aliis.

‡ I *tum*

tum istum petendum existimant. In isto numero sunt, vir in juris *Anglicani* scientia maximus, *Edwardus Cokus*, &, in antiquorum sive rerum primordiorum scientiâ *Coko* major, *Henricus Spelmannus*. Argumenta quibus stabilitum [a] hic it suam sententiam accersuntur è LL. R. *Ethelredi* apud *Venetyngum* latis, c. 4. ex ejusdem senatûs consilio de *Monticolis Walliæ*, cap. 3. & ex fœdere *Ælfredi* & *Guthruni* R R. cap. 3. Quoad primum, notandum est legem illam *Ethelredi* sic à *Bromtono* esse versam: *Et habeantur placita in singulis Wapentachiis, ut exeant seniores* XII *Thayni, & præpositus cum iis, & jurent super Sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare.*

Latiniùs autem transfertur [b] apud *Henricum Spelmannum* his in verbis: *In singulis centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni una cum præposito sacra tenentes, jurento se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos sontemve absoluturos.* *Saxonicè* autem sic se habet lex: ⁊ þæt man hæbbe ᵹemot on ælcum [c] ƿæpenhace. ⁊ ᵹan ut þa ẏldeſtan XII þeᵹnaſ. ⁊ ſe ᵹeꞃeꝼa mid. ⁊ ſpeꞃian on þam haliᵹdome þe heom man on hande ſẏlle. ꝥ hiᵹ nellon nænne ſacleaſan man ꝼoꞃſecᵹean. ne nænne ſacne ꝼoꞃhelan. Quæ sic *Latio* donanda sunt: *Constituitur, ut in singulis centuriis comitia habeantur, & ut præpositus & duodecim ætate grandiores Thayni prodeuntes super sacras reliquias, quæ ipsis in manus tradentur, jurabunt se neminem innocentem damnaturos, sontemve protecturos.*

Qua quidem lege, SHOWÈRE, cautum est primò, ut centuriarum senatus, qui, ut par est credere, jam tum in desuetudinem abire coeperant, frequentes cogerentur: Secundò, ut iis coactis præpositus cum XII. ob ætatem maximæ auctoritatis *Thanis*, prodeuntes jurarent, &c.

Ex quibus satis constat duodenos istos seniores *Thanos* easdem fuisse in omnibus curiis centuriæ personas. Easdem (inquam) fuisse personas, & non de novo conscriptos toties juratores, quoties in centuriæ curiis, aut de delictis & delinquentibus inquirendum; aut de causis quoad factum, decernendum erat. Contrà, per hanc *Ethelredi* legem ætate statuti & definiti erant duodecim *Thani*, qui pares quasi cum præposito ad jurandum prodibant, & cum illo in omnibus centuriæ consessibus cognitores, & collegæ semper iidem considebant; quorum consilio & auctoritate fretus, facilius inferiorum, & juniorum Friburgorum vulgus reprimeret, cum studio partium pravisque ducti affectibus, aut innocentes damnare, aut sontes absolvere, contra jus & fas irent. Imò forsan non nisi collectis *duodecim seniorum* sententiis, ferenda ei erat de jure sententia. Sic vir in antiquis versatissimus, & patriarum legum & consuetudinum felicissimus indagator, [d] *Robertus Bradeius* noster, seniores istos *duodecim* viros, eosdem fuisse sentit apud *Anglo-Saxones*, quod *Scabini* & *Rachinburgii* apud veteres *Germanos*, qui comitibus plane assessores, & in dicundo jure adjutores & socii tribunalis erant.

Dufresnius quoque, maximæ auctoritatis scriptor, idem quod *Bradeius* de XII istis senioribus *Thanis* opinatur; Glossarii Tom. II. p. 167. col. a. ubi lege ista *Ethelredi*, prout à *Bromptono* vertitur, recitata, *hæc*, inquit, *ad Judicum potius numerum videntur spectare.*

Præterea quamvis apud *Anglo-Saxones*, majorum natu *Thanorum* ob gravitatem & sapientiam, quam eorum qui minores erant, [e] major semper, ut par erat, auctoritas esset; nullibi tamen legimus ex iis certum aliquem & definitum duntaxat numerum, in Comitatus curia, Episcopo, Comiti, vel Vicecomiti Judices consedisse; quibus, ut supra observavimus, *liberi homines* sive *Thani* pariter omnes in subselliis, quod probabile est, sedentes, in cognoscendis causis & dicundo jure adjutores & adsessores fuere.

Hactenus de LL. *Æthelredi*, quas apud *Venetyngum* tulit, cap. 4. Jam progrediamur ad Senatus consultum, quod cum consiliariis *Walliæ* de monticolis fecit, cap. 3. ubi sic scriptum est: XII lahmen ſcẏlon ꞃiht tæcean ƿealan ⁊ Ænᵹlan. VI Enᵹliſce. ⁊ VI ƿẏliſce; *duodeni jureconsulti, quorum Sex Angli & Sex Walli erant, Anglis, & Wallis jus dicunto.* Sed hos etiam fuisse Judices in dicundo jure pares vel collegas & consessores ejusdem tribunalis, qui eædem semper personæ erant, & non juratores, qui pro consessuum vel causarum numero mutari, & de novo conscribi solebant, ex verbis ipsis constat, ut *Bradeius* in loco supra citato observavit. Fœderis inter *Aluredum*, & *Guthrunum* RR. icti cap. 3. sic se habet:

Ᵹiꝼ mon cẏninᵹeſ þeᵹn manſlihteſ beteo. ᵹiꝼ he hine ladian dẏꞃꞃe do he þæt mid XII cẏninᵹeſ ðeᵹnum :. Ᵹiꝼ mon þonne ðeᵹn betẏhþ. þe bið læſſa maᵹa ðonne ſe cẏninᵹeſ. ladiᵹe he hine mid XI hiſ ᵹelicena. ⁊ mid anum cẏninᵹeſ þeᵹne :. Quæ sic *Latinè* transferenda sunt: *Thanus Regis, siquando homicidii incusetur, liberet & compurget se ab illatâ accusatione juramento* XII *Regis Thanorum consacramentalium, si id facere audeat. Verum siquis Thanus, qui Regis Thano sit inferior, accusetur; cumpurget se cum Sacramento undecim parium suorum, & unius Thanorum Regis.*

Ex quibus constat in hac lege statutum esse de compurgatorum numero, quorum Sacramen-

---

a Joannes Seldenus in cap. IV. lib. II. opusculi sui, quod inscribitur *Janus Anglorum*, ita etiam sentit, ut ex verbis ejus constat: *primos jam inducit Polydorus Vicecomites, Officiarios, duodecimviralis Judicii incunabula, lapsus in utroque. Hoc vincet Ethelredi Lex Lambardi, verborum in explicationibus, & quæ à CL. V. D. Edw. Coke Equ. aur. decretoria feruntur arma.* *b Glossar.* Edit. II. p. 328. col. b. *c* Mendose pro pæpentace. *d* In libro cui titulus, **a compleat History of England**. p. 76. *e* Vide LL. *Æthelstani*. cap. 20.

tis

tis quis *Thanus*, sive Regis *Thanus*, sive mediocris, homicidii accusatus, se à crimine diluere debebat. Hoc autem, *vadium legis* appellant Practici nostri, quod ut jam diu apud *Anglos* fere in desuetudinem abiit; sic à disceptatione causarum per *duodecim juratos*, quæ etiamnum adeo in usu est, ut sine ea nec fora *Anglicana* consistere possunt, toto cœlo differt. Præterea non tantum diversa juris nomina, diversique causas determinandi ritus sunt *Compurgatio* & *de summa litis*, quoad factum XII *juratorum*; sed in eo etiam maximè differunt, quod numerus compurgatorum incertus erat, ut qui augeri solebat, pro rei vel causæ, quæ agebatur, momento; & pro numero consacramentalium qui jurabant, compurgatio majus vel minus sacramentum dictum est. Jurare dicebatur accusatus *sua manu*; cum solus jurabat, nec habebat consacramentales; cum unum habebat consacramentalem, dicebatur jurare *unica manu*; & sic pro numero consacramentalium in compurgatione, de qua solum agitur in hoc fœdere, jurari solebat ab una manu usque ad centesimam. Imo purgatio erat apud *Cambrobritannos* * ASSATH dicta, quâ res *trecentesima manu* jurandum erat, ut *Henricus Spelmannus* testatur. At numerus juratorum, ad quos spectat causas tam civiles quam criminales cognoscere, *duodenus* semper erat, & jam nunc est; nisi quando accidit numerum duplicari, ob duodecim viros Perjurii arguendos. Quod vero compurgatorum numerus, quo Thanos homicidii postulatos, statuentibus *Aluredo* & *Gutbruno* regibus, se oportebat purgare, duodenus esset; non consuetudini, quæ vigorem legis obtinuerat; non vetusto alicui mori majorum vel instituto, quod Reges oporteret observare; sed libero illorum arbitrio casuique tribuendum est.

Hactenus, SHOWERE, de argumentis, quibus aliqui nostrorum *duodecim-virale* causarum examen ab *Anglo-Saxonibus* esse petendum contendunt. Quibus tamen argumentis tantum abfuit, ut ipse *Spelmannus* persuaderetur, ut plane dubius, incertus, & tantum non sibi discors sic de eo scribit in *Glossario* suo: *Rarum nihilominus fuit duodecem-virale examen sub illis seculis, & quod inter multas aliorum decadas, (ne dicam centurias,) haud semel reperies....... Morem igitur sive è Normannia ductum, sive apud Anglos jam tum repertum, cito est amplexus Gulielmus conquæstor. Sic enim in prooemio confirmationis LL. Divi Edouardi, quam ipse fecit Anno regni sui quarto.* "*Electi igitur de singulis totius patriæ comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primum* "*confirmaverunt, ut, quoad possent, recto tramite incedentes, nec ad dextram nec ad sinistram di-* "*vertentes, legum suarum & consuetudinum sancita patefacerent, nihil prætermittentes, nihil ad-* "*dentes, nihil prævaricando mutantes*". *Juramenti formula non ab hodierna dissona. Danda itaque Polydoro venia, duodecem virorum judicium (quod terribile nuncupat) à Gulielmo conquestore illatum asserenti. Antea enim satis videtur delituisse, posteaque haud insignter floruisse; donec ad duelli casum (inquit Glanvilla, sed rectius impietatem) declinandum, ab Henrico secundo induceretur. Vide Glanvillæ* lib. II. cap. 7.

Danda (inquit *Spelmannus*) *Polydoro* venia. Imo non excusandus, SHOWERE, sed † laudandus eo nomine est *Polydorus*, quod *duodecem virorum* juratorum originem à *Nortmannis* accersivit. Etenim sententia ejus confirmatur ab eo; tum quod in placito supra memorato apud *Pinendenam* inter *Lanfrancum* Archiepiscopum, & *Odonem Baiocensem* Episcopum, ab *omnibus* probis & sapientibus hominibus, qui Curiæ Comitatus interfuerunt, controversia definita erat; tum etiam quod in lite quam *Gundulfus Hroffensis* Episcopus cum Vicecomite *Pichot* habuit; Comes *Odo*, postquam *omnes* liberi homines comitatus, more *Anglo-Saxonum*, judicium ferentes terram Episcopi Regis esse affirmassent, iis non credens præcepit, ut si verum esse, quod dicebant, scirent, ex seipsis *duodecem* eligerent qui quod omnes dixerant, *jurejurando* confirmarent. Notandum igitur est, *duodecem* istos juratores, è comitatûs liberis hominibus, non à vicecomite, vel ab eo qui illius munere fungeretur, nominatos fuisse.

Quin vero neque ipse Comes *Odo* eos nominare jam tum audebat, sed peregrinum dirimendi lites ritum, nondumque inductum de causis decernendis morem, sed sensim introducendum ordiens, in foro *Anglorum Nortmannus* consultius putavit ita sibi faciendum, ut *Anglis* ipsis consentientibus, & tantum non auctoribus, primordium sumeret jam tum novum *Duodecem-virale juratorum* institutum.

Verum non statim obtinuit ac incepta est, SHOWERE, de causis per *duodecem* viros juratos

* Quasi ANDSACE-ATH. à *Saxonico* andsace *negatio, abnegatio, excusatio*, & aþ *juramentum, sacramentum*. ASSATH ergo *Juramentum* est, quo quis obstrictus crimen solenniter abnegat, cujus accusatus est; & *consacramentalium* etiam juramentis, siquando requiruntur, se ab eo purgat. † *Polydorum* tamen perperam stringit *Gulielm. Lambardus*, in sua rerum & verborum explicatione, ubi in verbo *Centuria* sic scribit: *modus autem judicandi quis fuerit, Ethelredus Rex, legum, quas frequenti apud Vanatingum senatu sancivit*, cap. IV. *his fere verbis exponit*: *In singulis centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni ætate superiores, una cum præposito sacra tenentes, juranto se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, sontemve absoluturos*. Huic etiam non dissimile est illud *duodecim virorum judicium*, quod *Angliæ Walliæque* sapientum consilio (quodque nos hodie per *medietatem Linguæ* appellamus) reperitur fol. 91. *Quæ cum ita sint omnia, viri intelligentes judicent, quam diligenter omnia veterum monumenta scrutatus est Polydorus, qui libro Anglic. hist: nono ex centum hominibus electos fuisse Decemviros, adeoque Gulielmum R. terribile illud (ita enim loquitur) duodecimvirorum judicium introduxisse contendit, verum danda erat homini juris nescienti venia.*

forensibus judicandi ratio, donec ad tollendam impiam illam duelli consuetudinem ab Henrico
secundo instituereter. Hoc planè in loco supra citato affirmat Glanvilla, testis in hac re maxime
idoneus.

Est (inquit) *magna assisa regale quoddam beneficium clementia principis de concilio procerum po-*
pulis indultum, quo vitæ hominum, & statûs integritati tam salubriter consulitur, ut in jure, quod
quis in libero soli tenemento possidet retinendo, duelli casum declinare possunt homines ambiguum.
Ac per hoc contingit insperantis & præmaturæ mortis ultimum evadere supplicium, vel saltem peren-
nis infamiæ opprobrium illius infesti & inverecundi verbi, quod in ore victi turpiter sonat, consecu-
tivum. Ex æquitate autem maxima prodita est legalis illa institutio. Jus enim, quod post mul-
tas & longas dilationes vix evincitur per duellum, per beneficium istius constitutionis commodius &
acceleratius expeditur. Ex quibus etiam *Glanvillæ* verbis constat, *Henricum* secundum consen-
su procerum totius regni *duodecemvirale judicium* lege lata instituisse, quod prius consensu *Omnium*
liberalium & sapientum hominum Curiæ comitatus in placito inter *Gundulfum Hrofensem* Epi-
scopum, & Vicecomitem *Pichot*, Comes *Odo* pro vice ista statuisset.

Quæ quidem quid novum, & non antea apud *Anglos* usitatum, quod ita statutum & tandem
institutum erat, ostendunt. Præterea quemadmodum Comes *Odo*, omnibus liberis hominibus,
penes quos in curia comitatus congregatos, de causis judicare erat, præcepit, ut ex seipsis *duo-*
decem juratos eligerent: Sic Regali *Henrici secundi* instituto cautum erat, ut quatuor legales mi-
lites de Comitatu, & de vicineto eligerent *duodecem* viros istos, qui *jurati* inter partes litigan-
tes de summa litis, quoad factum, judicarent, ut constat ex *Glanvillæ* libro II. cap. 10, 16. A
Nortmannis igitur *Anglorum* dominis *Juratæ duodecimviralis* sive *Delatoriæ* sive *Judiciariæ* quum
civilis, tum criminalis institutum accersendum, ut credam, facit, SHOWERE, non tantum in
Saxonicis, quæ supersunt, altum de eo silentium; sed quod post ingressum *Nortmannorum* con-
suetudinis, sive legis vigorem non ante *Henrici secundi* tempora id habuisse constat. Hinc in lite,
quam, *Gulielmo secundo* regnante, * monasterium *Croilandense* contra *Evonem Talbois* in consef-
su comitatûs, quæ *Spaldingi* fuit, habuit, nulla *Duodecimvirorum Juratorum* mentio. Hinc etiam,
Stephano regnante, lis, quæ orta est de quodam fundo inter monachos *Eccles. Christi Cant.* &
Radulfum Picot vicecomitem, definita erat, per judicium *totius* comitatus, ut constat ex actis
curiæ, quæ extant in Bibl. *Cott. Faustina*, A 3. 11, 31.

" Ælwardintune est terra monachorum aecclesiæ Christi Cant. & de mensa eorum, Ista ter-
" ra dat 4 lib & 10 sol ad victum eorum, & 3 sol ad altare Christi pro omnibus servitiis &
" consuetudinibus quæ ad terram pertinent. De ista eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus
" Picot nomine, *Scottum* & *Denegeldum*, & de *Murthra* & cætera quæ de terris reddi solent, exi-
" gebat injuste. Tandem autem post multos sermones, & placita inde habita, ventum est in
" *Comitatum*, quod idem Radulfus apud Castainers tenuit. Et ibi per judicium *totius comita-*
" *tus* ostensum & diratiocinatum est à Justiciis vel ministris Regis, vel ab alio aliquo nichil omnino
" de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam potestatem super eandem terram habere, præ-
" ter monachos aecclesiæ Christi Cant. quia Dominica terra eorum est. Isti nominatim prae-
" sentes fuere in comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum est autem hoc tempore Regis
" STEPHANI, & Archiepiscopi THEOBALDI sub praedicto Vicecomite apud Castaners, An-
" no ab incarnatione domini nostri IHV Christi M°.C°.L.III°. Radulfus Picot, Ascketinus de Ret-
" linga, Ricardus Castel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Tichesei, Re-
" ginaldus dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater suus, Hunfridus de Wotringe-
" burgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turstanus dapifer Episcopi, Gerardus de Hardes,
" Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledesinge, Heielnoth
" praepositus de Hollinga, Florent de Bosentune, Alanus de Retlinga, Remberd, Hugo filius,
" Thomas de Bockynga, Rodbertus le Arblestir, Rodbertus Pel de Lu, Æielwinus de Cliva.

In his actis nomina omnium liberorum hominum, quorum judicio causa determinata est, nul-
la facta de *duodecemviris iuratis* mentione, leguntur. Quinetiam quod maxime observandum est
in LL. & constitutionibus *Gallo-Nortmannicè* † promulgatis, quas victor *Nortmannus Anglis* avita
jura petentibus dedit, nullum *duodecemviralis* instituti vestigium, quod me judice, in LL. *Angli-*
canarum, si dicam, *deuteronomio*, non potuit non desiderari, si in usu non dicam quotidiano, sed
aliquo, apud *Anglos* fuisset. *Duodecim-virorum iudicium*, inquit *Spelmannus*, antea (i. e. ante
Normannorum tempora) delituisse videtur, posteaque haud insigniter floruisse, donec ab *Henrico* II.
induceretur. *Maxime Spelmanne*, antea delituit, quia nullum plane antea fuit, ut quod à *Nort-*
mannis novatoribus initium sumpsit apud *Anglos*, quibus per *totius* comitatus liberos homines
causas determinandi mos ab antiquo erat.

Præterea inter ‡ avitas consuetudines & leges, quas in *Anglia* observari voluerunt *Nortmanni*,
duodecimvirale judicium recensendum esse ex eo arguitur, quòd ab antiquo obtinuit apud *Scanos*,

* Hist. *Ingulphi*, Edit. *Oxon.* p. 707. † Vid. *Ingulphi Croil. Oxon.* Edit. p. 8. & *Archaionomiam Lamberti Cantabrigiæ Editam.* M.DC.XLIV. & Notas *Seldeni* ad *Eadmerum*. p. 171. ‡ Usus ergo atque leges quas patres sui & ipse in *Normannia* habere solebat, in *Anglia* servare volens, —— —— *Eadmeri historia Novorum.* pagina 6.

&

& quæ è *Scania* vel *Scandia* profectæ sunt gentes à quibus *Nortmanni* oriundi sunt, ejusdem usus. Hinc apud veteres *Danos*, *Suecos*, & *Norvegos* multa de hoc instituto, quod **namd** vel **næmd**, nunc **nembd** vocant, leguntur. **Namd** autem i. e. *Nominatio*, vocatur apud eos *duodecim-viralis juratorum numerus*, quod illorum sex quidem ab actore, & totidem à reo nominarentur. Sic apud *Scotos* à **paginella**, in qua nomina *duodecim* juratorum scribi olim solebant, Jurata vocatur **The pannell**, & apud nos *impannellari*, hoc est *impaginellari*, jurata dicitur, quod in paginellis, sive codicillis, juratorum nomina à vicecomite jam, vel ab eo qui ejus locum tenet, solenniter inscribuntur. **Næmd**, inquit doctissimus * *Olaus Verelius*, *ubique in legibus judicium ordinarium duodecim assessoribus constans*; *dicitur à* **nemna**, *denominare*, *eligere*, *quod à litigantibus denominabantur*, *sex ab actore*, *&* *totidem à reo*, *qui rem controversam inspicere*, *&* *sententia terminare debebant cum suo judice*, *sive* **HAERAEDZ-HOFDING**, i. e. *judice territorii*. Idem in notis ad **Hervarar Saga** cap. XIV. in hæc verba: **HAN HIELT MED SIER TOLF SPEKINGA**.

"Jam inde ab ultimis retro temporibus moris fuit, apud majores nostros, in omnibus controversiis dijudicandis, tam in infimo foro, quam intermedio & summo, præter præsidem, qui in isto **HERADSHOFDING**, in illo **lagman**, in hoc *Rex* ipse erat, *duodecim* selectos & optimæ fidei viros adhiberi: quorum consessus **Nembd** hodieque dicitur, ab selectis scilicet illis judicibus, qui ab utraque litigantium parte nominabantur, inde in LL. usitata formula, **Radi half nembd huar**. Postea deprehensum, magis ex usu esse, non requisita litigantium nominatione, *duodecim* hos judices auctoritate constitui publicâ, non in causas singulas, sed omnes judicandas: ita tamen, ut litigantibus integrum esset, contra hunc vel illum, ex hoc ordine, excipere quem partium studio teneri existimabant. Ita etiam *duodenarium* hunc numerum negotiis & causis omnibus sufficere arbitrabantur, ut ne in Regium quidem Senatum plures simul adhibiti sint quam *duodecim*.

Tantundem enim in causis expediundis *duodecim* valere putabant, quantum duodecies duodecim. **Olafs Saga**, cap. 90. de *Olao* **Skautkonung**: **Let han kalla til sin spekinga sinna. Olafur konungr hafdi jafnan med ser** XII. **enu vitrustu menn**; **Þeir satu yfer domum med honum, oc rædu um vandamal. Enn Þat var ey vandalaust: Þui at kongi likadi illa, ef domi var hallat fra retto; en̄ ey hlyddi at mæla moti honom.** h. e. *advocavit sapientes suos, habuit autem Olaus Rex quotidie circa se duodecim sapientissimos viros, qui in judiciis sedebant, cum ipso, & de rebus gravissimis consultabant*; *Quod tamen perquam difficile illis fuit*: *Quia nolebat Rex à justo declinare sententiam, & tamen non ferebat alios contra se sentire.* Iste inquam *duodenarius* numerus à primis temporibus ad nostram memoriam duravit. Nam & *duodecim*, hodie ut olim, **Nembdam** in judicio constituunt; neque plures simul in senatum legit *Gustavus Adolphus*.

Quod idem in *Daniæ* regno observatum fuisse videmus. Ut autem amplior jam hic numerus sit, negotiorum multitudo & gravitas exigere visa est. Eodem tendunt, quæ Johannes Loccenius I. C. apud *Suecos* longè celeberrimus, scripsit in Lexico suo Juris *Sueo-Gothici* ad vocem **Namd**, de quo in LL. *Dalecar.* per *Johan. Hudorphium*, *Stockholmiæ*, in folio editis, 1676. p. 33. capite scilicet de judicio, N. 8. *Judex* **Nempdam** nominabit pleno utriusque partis litigantis cum consensu. Sic in antiquissimis LL. urbanicis vetustæ *Sueonum* Metropoleos *Biorco*, ab eodem doctissimo *Hudorphio*, *Stockholmiæ* editis, cap. XI. N. I. "Qui animo irato in vicini domum pertransierit, & ipsum plagis percusserit, si sex adfuerint testes, mulctetur tanquam pro integro [a] **Kungs-Edsore** XL. scilicet marcas, Regi soli, & XL. etiam in [b] tres partes dividendas. Si nulli adfuerint testes, **Nempde**, sive XII virorum judicio res committatur. Sic in LL. W-Gothicarum libro, quam è *Gothico* in *Latinum* convertit Idem ille *Loccenius*, notis illustravit *Carolus Lundius*, ediditque vir in Septentrionali literatura longe maximus *Ol. Rudbeckius*, tituloque *de Judicio territoriali*, multa de *nemdå* & *nemdariis* leguntur: ut cap. II. ut nullus qui servit, *Nemdarius* esse debet, ni cum colonorum & præfecti territorii consensu; hoc est, Nullus minister, nimirum alii fidem & obsequium debens, *Nemdarius* esse debet, nisi cum præsidis territorii & litigatorum etiam consensu. cap. III. Si ad judicia non veniat *Nemdarius*, octo trientibus mulctabitur. Si vicini domi desideant, nec habeant *Nemdarios*, nec proferant excusationes ob necessaria impedimenta, omnes vicini mulctabuntur tribus marcis; si justas excusationes proferant, impune habebunt: hoc est, si tota vicinia domi desideat, ita ut desint ex quibus quis in *Nemdam* eligi possit, nec justas absentiæ causas proferat, &c. cap. VI. Si territorii præfectus id apponat *Nemdæ*, quod ei non debet apponi, sex marcis tripartiendis inter actorem, Judicem provincialem, & Regem. cap. VII. Si territorii *Nemda* se ultro offerat ad absolvendam aliquam causam, quum justam esse putat, præfectus territorii ab ea non divertet [c] illam. Si

---

* In indice linguæ veteris Scytho-Scandicæ, sive Gothicæ. *a* **Edsore** vel **Edzore**, ab **Eed**, *juramentum*, & **soria**, nunc **swaria** *jurare*: Est autem **Edsore** de pace publica vel privata, sacra vel profana tuenda jusjurandum; & **Kungs-Edsore** vel **Konungs-Edsore**, *jusjurandum*, quo *populus Regi jurat suam fidem* & *obedientiam*, & quod omne jus regium pro viribus firmare velit. Qui ergo pacem & fidem juratam violat, & per ipsam stat, quo minus securitas publica vel domestica servetur, ille **Edsore** vel *juramentum regium* violare dicitur. *b* Tres hæ partes dividendæ erant inter Regem, Judicem, & actorem cui injuria fuit illata. *c Supple*: sed secundum eam judicabit.

"*Nemda* * revocetur, vel ab illa appelletur quilibet *Nemdarius*, mulctabitur tribus marcis, & "inde Episcopus capiet tres marcas. Si *nemdarius* velit absolvere id, quod ante condemnavit; "vel condemnare, quod antea absolvit, purgabit se cum duodecem virorum juramento, & duo-"rum virorum testimonio, qui in [a] juramento persistunt, ac jurant in judicio. cap. VIII. Si ter-"ritorii *Nemda* injustè procedat, vel cum alia territorii *Nemda* faciat, judex provincialis nomi-"nabit *duodecim* sapientes viros ex provincia in judicio provinciali ad videndum, quid veri sub-"sit; & [b] ille, quem facto juramento damnant, ejus damnatio retractabitur. Ubi una *Nemda* "aliquem damnat, ibi altera absolvere potest, & ibi *Nemdæ* sententia locum habebit, ubi ter-"ra sita est, vel facinus commissum est. Si *Nemda* iniquam sententiam ferat, [c] tribus marcis "mulctabitur tripartiendis, inter actorem, Regem, & territorium. Si colonus prætendat se non "esse legitime damnatum, *Nemda* vero dicat se justè eum damnasse, ejus assertione stabitur, qui "plus testimonii accipit à vicinis cum duodecim virorum juramento. Cap. IX, & X, recitant ca-"sus, in quibus *nemdæ examini*, vel *inspectorum de Nemda cognitioni* standum erat.

Auctorem autem hujus institutionis apud *Norvegos* & *Danos* fuisse R. *Regnerum*, **Lodbrog** dictum, putat O. *Wormius*; De eo enim *Saxo Grammaticus*, Historiæ *Danicæ* lib. IX. scribit in his verbis. *Præterea, ut omnis controversiarum lis semotis actionum instrumentis, nec accusantis impetitione, nec rei defensione admissa*, Duodecim patrum approbatorum *judicio mandaretur, instituit. Cujus legis beneficio temeraria litium contractione summotâ, improborum calumniæ sufficienter obviatum existimans, arma in Britanniam erexit.* Vixit ille *Regnerus* circa annum Christi DCCCXX. Verum ex his *Saxonis* verbis non adeo constat, an duodecim isti patres adprobati, quibus causarum cognitio, Jubente Regnero commissa est, judices fuerunt tribunalis collegæ, an *nemdarii*: verum maxime est probabile eos fuisse Patres familiarum, quos veteres *Dani* & *Scani* BONDOS vocabant, è quibus vel à judice, vel à litigantibus, in omni provincia & territorio, duodecim nominati omnes controversias cognoscebant, & de iis quoad factum judicabant. At cujus fuerunt cunque conditionis *Regneri duodecim patres*, quorum judicio & sententiæ litigantibus standum erat, lex ista, quâ instituti erant, ut observat [d] *Olaus Wormius*, non adeo obtinuit, quin per duellum causas terminandi morem ab ea lata diu constet viguisse. Tandem vero [e] *Waldemarus* I Rex *Danorum*, per *ordalium* modum finiendi causas apud *Danos* & *Scanos* abrogandum censens duodecimvirale per *Nemdam* judicium instituit, Anno Christi MCLXIII. Cujus de hac re decretum, SHOWERE, cum *Petrus Resenius*, apud *Danos* Juris consultus doctissimus, secum à Cl. *Wilhelmo Wormio* communicatum, in notis suis ad *Canuti* II. jus Aulicum edere operæ pretium existimaverit; visum est etiam mihi, ut bene non de te solo, sed de omnibus juris *Anglicani* studiosis & professoribus mererer, hic † *Latine* denuo descriptum exhibere.

"Waldemarus Dei gratia, Danorum Sclavorumque Rex, Schaniam inhabitantibus Salutem & "gratiam. Quia Dominus Apostolicus examinationem candentis ferri inhibuit conversis, qui "Christiano censentur nomine, nos nec volumus, nec potuimus excipere nos ab hac generalitate, "unde cum meliorum consilio diu multumque deliberavimus, quam legem universitati magis to-"lerabilem, quàm candentis ferri sententia, traderemus. Tandem post multam deliberationem "decrevimus statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, se defendat per nominatos de "provincia in hunc modum. Primo reus trahatur in causa in provinciali placito. In secundo "actor nominet viros XV. de provincia, quorum tres reus tantum debet excipere, & cum XII. "residuis post quindecim dies à secundo placito se purgato sub hac forma; quod præfati XII. ju-"ramento suo afferant quod de causa rei nihil cognoverint, verius quam quomodo jurant. Isti "XII. debent reum vel convincere jurando vel purgare, & hoc de dimidia materia & amplius. "Si vero actor reum de majori, quam jurando accipiat, incusaverit, ipsi XII. jurabunt quod non "sit furatus tantum, & ita actor propter suam cupiditatem carebit rebus suis furtim ablatis. Sed "de furto convictus furtum legitimè restituet, & duplo tantum, & jus nostrum (**Kongens Ret.**) "Si autem XII. contra sese juraverint, & sex alii aliud, alii sex nominandi sunt, & sic ratum "habebitur quod juraverint plures; sed si illi sex contra sese juraverint, tres nominandi sunt, "& quod postea plures jurabunt ratum est habendum. Præterea quicunque tribus vicibus super "furto juramento legitimè convincitur, poterit suspendio adjudicari. Omni tempore anni con-"tra fures agendum est, præterquam Dominica palmarum usque ad octavam Paschæ, & præter "hebdomadam Pentecostes, & præterquam à nativitate Domini usque ad Epiphaniam. De vul-"nere quidem in provinciali placito sicut & de furto agendum est, excepto quod in primo duo-"rum testimonium adhibendum est, & juraturi de parochia sunt nominandi. De homicidio ante "istud statuimus, ut reus in generali placito trahatur in causam, & secundo placito actor nomi-

* *i. e.* Si causa retractatâ sententiâ istâ infirmetur. *a Lege.* qui quidem jusjurandum solenni formula dabunt in judicio. *b* Nempe ut illa quam præstito juramento damnant, sententia retractetur. *c Id est*, quilibet *Nemdarius* tribus bessibus mulctabitur tripartitò distribuendis. *d Mon. Dan.* lib. I. p. 72. *e* Vide O. *Worm. Mon. Dan.* p. 85. collat. cum pag. 7. additament. ad *mon. Dan.* & *Petri Resenii* notas in *Canuti* II. Jus aulicum, quod est ad finem libri, qui **Hirdskra** inscriptus, editus est *Hafniæ*, MDCLXXIII. † *Danice* extat hoc *decretum*, ut ex LL. antiquis *Scanicis* describitur, in ejusdem *Resenii* notis. pagina 724.

"net

"net xv. de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, & xii. residui post xv. dies à secundo placito jurabunt, vel quod ille pace privari meruit, quod occiderit innocentem, vel quod satisfacere debeat, eò quod ob vindictam debitam occidit illum, vel juramento suo eum penitus excusabunt. Si autem primo incusatus fuerit excusatus, & actor alium incusaverit, ille juramento xii. cognatorum suorum se purgabit; similiter & tertius si incusatus fuerit se purgabit; sed plures quam tres super uno eodemque non debet incusari, sed tribus purgatorum in actorem homicidii proferri debet sententia excommunicationis. De Herverchi quod fit in raptu fœminarum istud decrevimus, quod reus juramento xii cognatorum se purget. Si vero super causis terminatorum in placito contradictio, & contentio orta fuerit, exactor noster nominabit xii qui erant in eodem placito, qui illud dubium terminent juramento suo. Sed si causa exactoris fuit, super qua oritur contradictio, aliquis de *melioribus bondonibus nominabit* xii. de placito ad terminandam illam contradictionem.

Ab his non aliena sunt, quæ idem *Resenius* ex vetustis LL. *Scandicis* profert in Notis suis ad *Canuti* ii. jus aulicum, p. 636. "Accusatus de furto, si compareat primo die juridico, vel secundo, & pro se offerat per jurisjurandi religionem defensionem *virorum duodecim*, quos actor voluerit de tota provincia nominare; oportebit actorem juri acquiescere nominationis, & cum *duodecim-viri* fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ causa sibi suspectos recusare de nominatis *duodecim*, in quorum locum actor tres alios statim nominabit. Quo facto vel eodem die si omnes præsentes fuerint, & in hoc omnes consenserint, vel proximo die juridico nominati *duodecim*, ab injuncto negotio se absolvent. Et si omnes liberum juraverint, accusatus consequenter innocens comparebit. Sin autem vel unus jurare noluerit, reus habebitur pro convicto, nisi candentis ferri judicio se committat, in quo casu tamen non debet actoris exigi juramentum, sicut exigeretur, si statim ab exordio ferri judicio consensisset. Quando vero ad consequentem diem juridicum nominatorum defensio prorogatur; si statuto die tantum tres viros [a] *nominatorum* numero deesse contingat, uniuscujusque trium vel duorum testimonio de numero *nominatorum* reus absentiam excusabit, & tunc actor alios in locum absentium nominabit. Licet autem reus prius consenserit, si tribus diebus vel duobus ante præfixum diem [b] *nominationi* renunciet, audietur; ut actoris præcedente juramento, per igniti ferri judicium se defendat, quod *Trygsiern*, in lingua patria nominatur. Hæc est forma juramenti, quod candentis ferri judicium antecedit, ut affirmet actor sub jurisjurandi religione, quod non odii causa, non lucri gratia reo imposuerit furti crimen, sed quia scit eum veraciter rem ad minus valentem dimidiam marcam nummorum, sibi furti vitium subtraxisse."

Hæc de *Namda*, sive *duodecim-virali* examine, & judicio, quod ante multa secula institutum erat apud veteres *Scandiæ*, & quæ sunt ex *Scandia* ortæ, gentes. Verum, SHOWERE, non desunt docti viri, qui altioris esse originis existimant *duodecim-virale* juratorum institutum, id ab Odino ipso Asarum duce, & regnorum *Septentrionalium* fundatore accersentes. Inter hos numerandus venit vir doctissimus *Carolus Lundius Suecus*, in libro suo, cui ZAMOAXIS titulus, ex cujus cap. iii. nonnulla, quæ de *duodecim-virali* judicio excerptu digna censui, hic non potui, quin adjicerem.

"Verum enim vero ne qualiscunque inductionis de numero istos xii adsessorum, uberioris cum detrimento materiæ, quæ sub manibus est obliti videamur, ad *Odini* quoque tempora, & siqua Tibi, LECTOR, remotiora velis monstrari, oculum, animumque vertamus. Hic certe *Odinus* omen ipse fecit in *Sueoniam* adveniens civitati novæ, quam suo de nomine [c] SIGI, *Sigtunam* appellavit, præfectis eidem xii, qui more utique prisco, Trojæque inveterato, res ex æquo & bono dijudicarent. Id enim verba volunt præfationis [d] *Eddæ*. **Skipaþe þar haufþingiar i þa liking sem i troia voru setir xii haufþingiar at domina Landzlag.** ——— Nota igitur in more fuisse genti veteri *Sueonum, Gothorum* & *Trojanis* stirpis utpote *Gothicæ*, postmodum una cum sacris legibus scriptis recepto, ut isthæc judicii forma religiosissimè servaretur. Quem etiam confirmant historia legesque longè vetustissimæ. Fragm. vet. **Nu war þat swa at oþin aff thim tolf war domarin:** &c. [e] *Jamque in hoc collegio erat Odinus ipseque judex.* De *duodecim* etiam assessoribus **Harvarar Saga. Han hielt þa med sier tolff spekinga, þa er siþa skyldu yfer ollum vandmalum.** Duodecim tum etiam (Rex *Heidricus*) circa se habuit viros sapientissimos, [f] qui in causas gravissimas inquirerent. In versione notisque *cl. Verelii* minus propriè iidem appellantur judices. **Olafs Saga. Olafr Kunungr hafdi lasnan med sier** xii **enu vitrustu men,**

---

a Id est, *Nemdariorum.* *b* Id est, *Nemd* vel *Namd.* *c* Id est, *victoria.* *d* In *Edda Islandorum* à *Resenio* edita sic se habet locus: **Odenn skipade thar hoffdingium i þa liking sem vered hafde i troia, setle tolff hofudmenn i stadnum ad dæma landslog. Og þa skipade hann Riettum ollum semfyrr hoffdu vered i troia, og tyrkiar voru vaner.** *Ibi Odinus principes quemadmodum in Troja constituit, duodecim præfectos statuens in urbe* (Sigtunensi,) *qui jus dicerent. Dein omnes leges Trojæ ratas esse jussit, & consuetudines Teucrorum.* Hisce consonant, quæ in **Heimskringla** leguntur partis primæ cap. ii. *e Lege potius*, jam autem ita constitutum erat ut *Odinus* decemviratus judex (arbiter) esset. *f* Qui de causis arduis & difficilibus judicarent. *vel*, Qui causis arduis disceptandis præsiderent.

"Þeir satu yfer domum med honum, oc radu um vandamal; *Olaus Rex* XII *semper adsessores ha-*
"*buit secum prudentissimos*, [a] *qui in judiciis de rebus difficillimis consultarent.* Ex ultima vetusta-
"tis memoria, legum repetita fragmenta: **Kunungr a nembd med sier satia tolffman:** [b] *Rex ad-*
"*sessores habeat viros* XII. **Konungar skal nembd firi sik satia, oc logmadur a Þingi;** *duodecim*
"*Regi, & totidem judici etiam provinciæ adsidento.* Qui numerus similiter in judicio cujuslibet
"regionis, nec non territorii minoris (vulgo **herad,** seu **hundari,** quum hodieque centum pagis
"habitetur) jam inde ab antiquo constanter observatus, ut ex capitibus liquet bene multis ju-
"ris *O. Gothorum.* vide consimilia loca cæterorum codicum, atque ipsius etiam magni *Erici* Re-
"gis, ut ita legum cernatur omnium universi juris nostri patrii consensus. Sed *aßessores* tan-
"tum non judices vocati. —— Nobis **Namd** & **Namdamann,** à **namna,** quod est *nominare*, ad-
"sessores, inquam, vocati, quorum officii erat ut supra innuebam inquirere, non judicare, [c] sen-
"tentiis primis damnare, aut absolvere, non illis, quæ iterum legibus ferri debebant. [d] **falla el-**
"**ler friia, oc ei domma.** Judicibus namque vere sic dictis, & judicio præfectis facultas compe-
"tebat cognitam plane causam, & discussam, prævio sacramento, dijudicandi. —— Aliud igitur
"quæstione probè examinata [e] simpliciter damnare, aut absolvere: legibus item ferre sententiam,
"sive jus scienter applicare longe aliud. —— **hven Þesse tolff eller siu af Þem falla, vari faltur,**
"*quem duodecim isti, aut septem ex illis condemnant, damnas esto.* Quid ergo si pares sunt sen-
"tentiæ damnantium & liberantium. ——— Ad mentem omnino juris patrii antiquissimi: **Nu**
"**an sier Willia veria oc sier falla, Þa asu Þeir witzord sum waria Willia,** *sex absolventibus, item-*
"*que sex condemnantibus, sententia vincit liberantium.* Quod deinde insertum LL. *O. Gothicis*
"etiamnunc in omnibus judiciis per universum *Sueoniæ* regnum observatur. ——— de jurejuran-
"do in ejusmodi sententiis ferendis parum abest, quin infinitis locis LL. Nostrarum, tam anti-
"quorum quam recentiorum tractetur, ubi sequentes formulæ: **MED EED THERA:**
"**MED EED: EED TOLFMANNA: EED SJV MANNA**; & aliæ similes
"occurrunt. In profanæ quoque religionis superstitione pertinacissime hærentibus seculis factum
"esse in patria nostra jusjurandum per *Neptunum*, sive *Attinem*; *Jovem*, sive *Thorum*; & *Ce-*
"*rerem*, sive *Frejam*, legum docent fragmenta, & historiæ. Formula antiquissima hunc in mo-
"dum, aut similem concepta: **Hialpi mier sua Freia, Thor, oc** [f] **hin almathi As,** *ita me Freia,*
"*Thorus, & Attin maximus adjuvent.*

Eorum, quæ dicta sunt, summa, Showere, hæc est. I. scilicet *Gothis* in *Scandia* vel *Scania* imperium nactis, semper eam politiæ rationem fuisse, Judici, vel fori præposito, sive is Rex esset, sive Judex provincialis, qui Regis vicem gerebat, sive denique territorii judex, qui à Judice provinciali constitutus erat, semper adfuisse *duodecim viros* adsessores juratos, quibus facultas erat de summa omnis controversiæ, quoad factum, judicare; & speciatim in causis criminalibus accusatum damnare; vel liberare sontem; vel non sontem in foro declarare. II. Quod in ea politiæ forma, quam ex *Asia* secum in *Arctoas* terras Gothi invexerunt, Rex in antiquissimis temporibus, vel Judex, qui Curiæ præfectus erat, *duodecim-viros* istos adsessores eligere, vel nominare solebat. III. Quod progressu temporis, & rogante, ut videtur, populo, litigantibus indulta erat *duodecim virorum* adsessorum nominatio. IV. Quod mos iste avitus *Gothorum* cognoscendi & finiendi forenses lites tam civiles quam criminales, prævalentibus ordalio, duello, & compurgatione, in desuetudinem abire cœpit. V. Quod morem istum tandem quasi obsoletum & tantum non extinctum Rex *Regnerus*, cognomento **Lodbrog,** abrogato duello primus de novo instituit, ac redintegravit circa annum DCCCXX. De novo autem ita institutus vim suam, ac robur non nisi in [g] levioribus litibus, & minoris momenti causis diu conservavit. VI. Quod eundem morem avitum, qui apud magnates de majorum gentium causis decertantes in desuetudinem iterum abierat, ad ordalium abrogandum renovavit, restituit, & ab orco quasi revocavit *Scandiæ* & *Daniæ* Rex *Waldemarus* primus, An. Ch. MCLXIII. centum fere post annos, quam *Angliam* subegerat *Gulielmus Nortmannus*; & circa idem tempus, quo Nepos ejus *Henricus* II. ad evitanda duelli incommoda consilio procerum, populo Angliæ id indulsit privilegii, quo in omni controversia, quam singulari certamine terminare liceret, penes reum esset [h] eligere, utrum duello se defendere velit adversus actorem, an per sententiam *duodecim* juratorum, quos [i] *magnam assisam* domini Regis nostri vocant, litem cognosci & finiri mallet.

Maxima ergo ratione, Showere, duodecemvirale juratorum institutum à *Nortmannis* accersen-

---

a Qui cum illo in judiciis una considebant, & in causis arduis consilium dederunt. *b* Rex habeat *Nemdarios* XII, qui secum consideant. *c* Ut *Angli* dicunt, **to pronounce Guilty or not Guilty**; in causis criminalibus. *d* Duodecim viri (**Namd**) damnant, vel absolvunt, sed non judicant, vel ut nos dicimus, penes eos est facti probatio, vel improbatio, vel in causa omni quoad factum decernunt, & ex eorum judicio, quod *verediclum* dicimus, Judex, vel Judices sententiam suam proferunt, & de jure pronuntiant. *e* Id est, sontem vel non sontem denuntiare in causis criminalibus. *f* Per **hin almthi As,** Ego *Odinum* intelligendum esse existimo. *g* *Ol. Wormii* mon. *Dan.* lib. I. p. 72. *h* *Glanvilla*, de LL. & consuet. *Angliæ.* lib. 2. *i* Iuratores vel jurata domini Regis Assisa dicuntur, quod eorum numerus decreto regis tunc primum *assisus*, i. e. *definitus* fuit.

dum

dum videtur, qui, ut par est credere, è *Scandia* sub *Rollone*, viro apud *Norvegos* potentissimo, in *Neustriam* profecti, ut primam illius quietam possessionem obtinuerint, antiquam illam, quam à majoribus accepissent traditam forensis politiæ rationem instituerunt; & dein in *Angliam* induxerunt; ubi, ut in superioribus ostendimus, quum antè tum post Nortmannorum appulsum, non per *duodenos* nominatos viros; sed per omnes comitatus liberos homines causæ universæ examinari, cognosci, & terminari solebant.

Huc etiam accedit, quod *Nortmanni* è *Scandia* discesserunt [a] quinquaginta circiter annos post renovatum *duodecim-virale* causarum judicium; scilicet post legem latam à *Regnero*, cognomento **Lodbrog**, qua cautum erat, ut ad tollendum duellum, *duodecim* patrum judicio lites omnes more majorum terminandæ mandarentur. Itidem in libro cui titulus *le grant custumier du pais & duche de Normandie*, sæpe [b] legitur de *duodecim-virali* juratorum instituto. Itidem quoque ut supra observatum est, *Gulielmus* I. quarto ab *Anglia* acquisitâ anno dicitur elegisse ex singulis comitatibus *duodecim Anglos*, qui jurati leges & consuetudines suas ei declararent. Itidem ejus frater *Odo* Episcopus Baiocensis, cum coram eo causa ageretur inter *Gundulphum* Hrofensem Episcopum, & *Pichot* vicecomitem in curia Com. *Cant.* præcepit liberis hominibus, ut ex seipsis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant jurejurando confirmarent. Itidem denique *Henricus* II. ut modo dictum est, vitæ famæque suorum consulere volens, quasi in remedium duelli, optionem eligendi Reo dedit, an singulari certamine experiri vellet, an litem finitam mallet per judicium *duodecim-virorum juratorum*; qui *jurata* simpliciter, *jurata viceneti*, & *jurata patriæ*, imo & *vicenetum*, & *patria*, non raro in *codd.* LL. nostrarum, haud secus ac in corpore juris *Normannici* vocantur.

Hæc, Showere, de origine & primordiis *duodecimviralis judicii* apud *Anglos*, quod à *Nortmannis* è *Scandia* potius quam à *Saxonibus* è *Germania* profectis accersendum puto; apud quos more majorum per omnes liberos homines sive comitatus, sive trithingæ, sive denique centuriæ, causas cognoscere & terminare mos erat. [c] Sic in veterum *Germanorum*, è quibus oriundi sunt, comitiis sive consiliis, quibus Rex, vel princeps præsidebat, & in quibus licebat accusare, & capitis discrimen intendere, omnia liberis omnium suffragiis agebantur. In iisdem consiliis eligi solebant principes, qui jura per pagos vicosque redderent; sed non nisi [d] cum ingenti comitum numero, sine quorum consilio & auctoritate, causas cognoscere & determinare iis non liceret. Sic in lege Lombardorum, lib. III. Tit. VIII. qua ab imperatore *Conrado* cautum est, ut nullus miles, (apud nos *liber homo*) suum beneficium perdat, nisi *parium judicio*; duodeni juratorum numeri nulla mentio facta est. Itidem in ejusdem legis lib. II. tit. LI. de testibus, per quos juratos proprie sic dictos, qui causarum cognitores essent, intelligendos contendit noster *Bradeius*, altum est de *duodecimviris* silentium; pariter ac in consuetudinibus *feudalibus*, quarum præcipua erat *judicium parium*, cum scilicet *convasalli*, qui etiam pares *curiæ* vel *curtis* dicebantur, de causis cognoscebant; quorumque Judicium, *laudamentum parium* appellatur.

[f] Sic etiam in placito isto, quod quidem nomine *Hrothelmus* movit in publico mallo, de Manso quodam à se ablato, coram *Humfredo Rhetiæ* comite, convocavit comes omnes testes, qui de pago erant, in quo mansum situm est; & interrogavit eos per ipsam fidem & sacramentum quod domino nostro dederant, ut veritatem dicerent. Hi autem numero *quindecim* erant, & si jurata propriè sic dicta erant, quod sentit *Bradeius*, scilicet, qui de lite quoad factum judicarent, tum ut liberi homines ejusdem pagi, conditione, munere, & dignitate pares, omnes pariter de causa cognoscebant. Ego vero, Showere, testes solum fuisse *quindecim* eos, adducor, ut credam; propterea quod nobiles in magno numero cum comite & scabinis adfuisse dicuntur, quos plane quasi liberos comitatus homines, sive *Barones* curiæ pares, comes cum testibus misit ad visendas terras, & earum terminos; de quibus controversia, & prodita actio à *Hrothelmo* erat.

---

[a] Flor. *Wigorn.* scribit *Rollonem* in *Neustriam* penetrâsse anno. 876. hoc est post legem à *Regnero* de *duodecim-virali* judicio latam circa annum 820. circiter quinquaginta & sex annos. Alii vero scribunt *Rollonem* cum suis in *Neustriam* venisse, non ante annum 895, hoc est circiter septuaginta quinque annos post legem istam à *Regnero* latam. [b] Cap. LXXXXIII. de inquisitione. cap. CXV. de brevi de stabilia, & recognitione. quibus conferenda sunt. cap. IX, de judicio. & LXIX de juratoribus. [c] Ut turbæ placuit, considunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, imperatur. Mox Rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernantur; sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum assensûs genus est armis laudare. Licet apud concilium accusare quoque, & discrimen capitis intendere. ——— Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicosque reddunt. *Tacitus.* [d] Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. *Tacitus.* *Hoc est* (inquit *Lipsius* in notis) *quod in lege Alamannorum prisca lego*: *Conventus autem secundum consuetudinem aliquam fiat in omni centena coram comite, aut suo misso, & coram centenario ipsum placitum fiat.* [e] In libro qui inscribitur: **A compleat History of England.** p. 78. [f] Antiquitates *Alaman.* Tom II. fol. III. & in Appendice qui est ad *Roberti Bradeii* librum, cui titulus, **A compleat History of England.**

Terminata autem causa hæc est, (ut verbis actorum Curiæ utar,) ad campos [a] mallo publico, Anno VII imperii *Caroli Augusti*, & XXXVII regni ejus in *Francia*, & XXXIV in *Italia*. Dat. VII. id. Feb. sub *Humfredo* comite feliciter. Et ut haud olim apud *Germanos* duodecemvirali judicio causæ in mallis cognitæ & finitæ erant; ita neque jam nunc, quod à *Germanis* accepi, id apud eos in usu est. Unde neque cuiquam mirum esse debet, *Saxones* è *Germania* in *Angliam* profectos *duodecimvirales* controversiarum forensium Judiciarios, ut aliqui contendunt, habuisse. *Duodecemvirales*, inquam, *Judiciarios*. [b] Ita enim eos appellat *vetus consuet. Normanniæ*, eosque isto nomine à *Justitiario*, sive curiæ præposito, distinguit. cap. IX. Verum, SHOWERE, ne quis nimis suspicax malevolusve hæc in remp. *Anglicanam*, & in *duodecemvirale* juratorum institutum, politiæ forensis simul, ac libertatis *Anglorum* ingens robur, & secundum parliamenta firmamentum maximum existimet, me scripsisse, notatum mecum à te velim *duodecimvirales* causarum, apud nos, Judiciarios quinque modis considerandos esse. Scilicet quatenus sunt pares; quatenus sunt pares à vicineto conscripti; quatenus sunt judices litis quoad factum; quatenus jurati judices; denique respectu numeri personarum, quatenus *duodeni* sunt. Quo solo quidem respectu duodecimvirale judicium petendum à *Nortmannis* contendo; qui cognitionem causarum ab omnibus partibus, vel liberis hominibus qui jus suffragii in Curiis habuerunt, ad *duodenos* paulatim contraxerunt. Præterea, ut ingenuè dicam, SHOWERE, persuasum mihi est, liberos homines curiarum olim apud *Anglos* sectatores non juratos ad cognoscendas causas easque terminandas processisse. Ratio quâ, ut hoc credam, inductus sum, ex eo petitur; quod in actis curiarum, quæ supra descripsimus, non solum nihil reperitur, ex quo eos prævio aliquo sacramento adactos ad cognoscendas causas processisse constat; sed quod in placito, quod erat inter *Gundulphum Hrofensem Episcopum* & *Pichot* vicecomitem, liberi homines, non jurati, de terris, de quibus controversia mota erat, sententiam ferebant, eas Regis esse affirmantes: unde quidem *Episcopus Baioensis*, Curiæ præfectus, præcepit iis, ut ex seipsis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando affirmarent. Verum tametsi non in ea opinione sum, liberos homines ante institutum *duodecimvirale judicium*, quoties ad causas cognoscendas convenerint, toties juramento adstrictos fuisse; singulatim tamen unumquemque eorum, cùm primum in curiam admitteretur, data fide vel jurejurando, se causas omnes vere & fideliter examinaturum, cogniturum, & sententiam dein laturum, obstrinxisse, si quis affirmare placeat, tametsi de hoc quoque altum in antiquis silentium, equidem non adversabor. Vero tamen, me judice, magis simile est, *Thanos* in *trithingis* & *comitatûs* comitiis, *Friburgos* in *Centuriæ* curiis, & *cives* in *Burgemotis*; haud secus ac majorum gentium *Barones*, sive *optimates*, qui *pares regni* dicuntur, jam nunc apud nos in causis capitis, absque præmisso juramento; de causis omnibus cognovisse.

Jam tandem de *duodecimvirale* causarum judicio, quæ animo mihi diu insiderunt, omnes, SHOWERE, Tibi explicavi cogitationes meas. Quas vestræ professionis homines secum communicatas objectis rationibus oppugnare solent; quibus, quia forsan Tibi quoque in mentem venerint, ut facerem satis, muneris mei esse existimo. Primo igitur objiciunt quæ temporibus *Edwardi primi* scripta sunt ab *Andræa Horne*, in libro cui titulus *MIRROIR des justices*, cap. V. sect. I. de *Aelfredo* Rege, de quo sic scribit: ***Patibulo suspendit Cadwinum, qui Hacwyum morte multavit, sine suffragiis omnium juratorum. Hic enim cum se duodecimvirorum judicio submisisset, quorum tres eum absolvere contra novem alios voluerunt, Cadwinus tres alios eorum loco substituit, quibus se non submisit. Patibulo suspendit Markesium, qui Duringum condemnavit suffragiis duodecimvirorum non juratorum. Suspendio multavit Thurstonum, qui Thurguerum damnavit veredicto juratorum, ex officio conscriptorum, cum iis ipse non submisisset. Suspendit Freberrnum, qui Harpinum capitis damnavit, cum duodecimviri de sententia ferenda ambigerent. In dubiis enim liberare potius, quam damnare oportet.***

Ex his *Horni* vestri, si quam vim haberent, plane constat Regnante *Ælfredo* magno, criminosos apud *Anglo-Saxones* sententia *duodecim-virorum* liberatos aut damnatos fuisse. Cui cum contrarium robustissimis argumentis probavimus, quæ ex vetustissimis optimæ fidei ac maximi ponderis monumentis petuntur, imprimis Tibi ad examen revocanda sunt, tam quæ scripsimus, quam quæ contra ex *Horno* proferuntur. Quod sive Tu, sive quis alius, quasi libripendens, æquâ manu fecerit, non dubito quin auctoritas veterum scriptorum, quos sententiæ nostræ testes appellavimus, præponderabit uni *Horno*, quem contra nos testem singularem producunt. Certe non numero solum, sed antiquitate, sed pondere, sed auctoritate scriptorum superior sum, quæ in controversiis testimonio determinandis semper præferenda sunt. Verum ne testimoniis

---

a Ab *Alamanico* Mahal, Mahl, *curia*. Quod à *Gothico* 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, *Forum*. *Marc*. VII. 4. *Forum* autem *Gothis* 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, à 𐌼𐌰𐌸𐌻𐌾𐌰𐌽, *loqui*, *sermonem habere*. Quam ob causam quoque forum ab *Anglo-Saxonibus* dicebatur Spræce, à Sprecan, *loqui*. Itidem apud *Islandos*, At mæla vel mala, est *loqui*; & mal, *Sermo*. Unde malefna, *causa*; & malafert, *judicium*. Frustra igitur *Bradeius*, cum honore semper nominandus, ab alio deceptus, *Mallum*, à Mahl, quod est *Saxonicè*, ut ait, *signum*, deducit. *b* Judiciarii autem sunt discretæ personæ, & auctenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justitiarius judiciarios in judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.

nostris

nostris aut numerus aut pondus deesse videatur, mantissæ nomine in libræ scutellum jaciam etiam alterum actorum Curiæ Comitatus commentarium, qui solus omnia, quæ ex *Horno* pro ***duodecim-virale*** Causarum determinatione apud ***Anglo-Saxones*** citari solent, falsitatis arguet.

E Textu Roffensi. pag. 155.

Her cyð on ðyssum gewrite hu Godwine biscop on Hrofeceastre. ⁊ Leofwine Ælfeages sunu Wurðon gesybsumode ymbe ꝥ Land æt Snodunglande on Cantwarabyrig.

Ða ða se biscop Godwine com to þam biscopstole þurh hæse his Cynehlafordes Cynges æfter Ælfstanes forðsiþe B. þa gemætte he on ðam mynstre þa ilcan swutelunga þe his foregenga hæfde. ⁊ þærmid on þat land spæc:· Ongan ða to specenne on þæt Land. ⁊ elles for Godes ege ne dorste. oððæt seo spræc wearð þam Cynge cuð:· Ða him seo talu cuð wæs. þa send he gewrit. ⁊ his insegl to þam Arcebiscope Ælfrice. ⁊ bead him ꝥ he hys þegenas on East-Kent. ⁊ on West-Kent hy on riht geremdon be on tale be of tale:· Ða ꝥ wæs ꝥ se biscop Godwine com to Cantwarabyrig to þam arcebiscope:· Ða com ðider se sciresman Leofric. ⁊ mid him Alfun Abb. ⁊ þegenes ægðer ge of East-Kent ge of West-Kent eal seo duguð. ⁊ hy þær þa spræce swa lange handledon. syððon se bisceop his swutelunge geeorod hæfde. oð hy ealle bædon þone biscop eaðmodlice. ꝥ he geunnan sceolde ꝥ he moste mid bletsunga þæs landes brucan æt Snoding-lande his dæg. ⁊ se biscop þa wæs getiðode on Ealra þæra witena þanc þe þær gesomnode wæran:· And he behet þæs trupan ꝥ land æfter his dæge unbesacen:· Eode eft into þære stope þe hit ut alæned was. ⁊ ageaf þa swutelunga þe he to þam Lande hæfde þe ær of þære stope geutod wæs. ⁊ þa hagan ealle þe he be westan þære Cyrcan hæfde into þære halgan stope. ⁊ þises loces ærendracan wæran Ælfun Abbod. ⁊ Wulfric Abbod. ⁊ Leofric sciresman. ⁊ Siweard. ⁊ Wulfstan æt Sealtwuda. ⁊ Ælfælm Ordelmes sunu:· Ðonne is here seo gewitnesse þe æt þisum loce wæs. ꝥ is ærest se arcebiscop Ælfric. ⁊ se biscop Godwine. ⁊ Wulfric abb. ⁊ Ælfun Abb. ⁊ Ælfnoð æt Orpedingtune. ⁊ se hired æt Cristes Cyrcan. ⁊ se hired æt Scē Augustine. ⁊ so burhwaru on Cantwarebyrig. ⁊ Leofric Sciresman. and Lifnig æt Meallingan. ⁊ Siweard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Leofstan æt Mærscham. ⁊ Godwine Wulfeages sunu. ⁊ Wulstan æt Sealtwuda. ⁊ Wulstan lunga. ⁊ Leofwine æt Dictune. ⁊ Leofric Ealdredes sunu. ⁊ Sidewine æt Weales wyrðe. ⁊ Wærelm. ⁊ Æthelred wong-gerefa on byrig. ⁊ Guðwold:· Gif hwa þis þence to awendenne. ⁊ þes foreword to abrecenne. awende him God fram his ansyne on þam miclan dome. swa ꝥ he si ascired fram heofenes rices myrhðe.

Horsum etiam tendunt, quæ traduntur in narratione litis quam intendit *Wulfstanus* Episcopus contra *Walterum* Abbatem *Eoveshamensem*, & ad quam determinandum convenerunt Comitiæ plurium comitatuum. Quæ narratio habetur in MS. Bibl. *Cotton.* Cujus nota, *Tiberius* A. 13. fol. 37, Cui titulus, *Commemoratio placiti, quod fuit inter Wulfstanum Epm̄. & Walterum Abbatem de Eovesham.* In hujus placiti Commemoratione nulla mentio fit *Duodecimvirorum*, aut alicujus definiti numeri hominum, qui controversiæ istius judices quoad factum nominati erant. Verum numerus *Baronum*, qui huic placito intererant, indefinite exprimitur, ut in sequentibus observare est. *Conventus magnus factus est in Wirecestria vicinorum Comitatuum, & Baronum* [i. e. liberorum hominum] *ante Gosfridum Episcopum, & discussa fuit causa audita diversis diebus.... JUSTITIÆ & baronum, qui interfuerunt placito. ——— Ex præcepto JUSTITIÆ regis, & decreto baronum itum est ad judicium, & quia Abbas dixit se testes non habere contra Episcopum, judicatum est ab optimatibus quod Episcopus testes suos nominaret, & die constituta adduceret, & Abbas, quascunque vellet, reliquias afferret. Venit dies statuta, Venit Episcopus Wulfstanus, & Abbas Walterus, & ex præcepto Gosfridi Episcopi affuerunt Barones, qui interfuerunt priori placito, sed Walterus Cessit.*

Missis autem scriptoribus, quos hactenus contestatus sum, liceat mihi etiam ad *Hornum* redarguendum quasi in auctarium ponderis adjicere leges *Edwardi* R. non fictitias eas *Latine* scriptas, quas falsarius aliquis *Horno* non absimilis interpolavit; sed quas *Gallicè* exaratas, ad monasterium suum in Archivis, ut authenticas adservandas secum à Londino tulit *Ingulphus* Abbas *Croylandensis.* In hisce LL. *duodecemviralis judicii* nulla mentio, nullum plane vestigium; quod tamen non potuit non populo *Angliæ* imprimis concedi, si inter leges & consuetudines antiquas *Anglorum* locum habuisset. Certe *Anglos*, qui leges & consuetudines paternas à *Conquæstore* iterum atque iterum rogasse dicuntur, non concessa hac de *Duodecimvirale* audientia, & judicio contentos, & placidos posse fuisse nemo, rerum æquus arbiter, vel animo fingere potest. Quamobrem, SHOWERE, inter falsarios seculi, qui commenta sua orbi obtruserunt, ut *Hornum* vestrum numerandum existimem, faciunt non ea tantum Ælfredo regnante de *Duodecimviris* fabulæ, sed ejusdem furfuris alia multa, quæ nullum testem appellans in eodem capite, se auctore, tradit. Istiusmodi sunt quæ scribit de suspendio LXIV *Justitiariorum*, quos tanquam homicidas morte multasse *Ælfredum* scribit propter falsa eorum judicia; cum tamen *Asserius*, qui acta *Ælfredi* scripsit,

de his suspendiis nihil tradiderit, neque quales cujusve ordinis *Justitiarii* illi fuerunt, * Episcopi scilicet, an *Ealdormanni*, an denique *Gerefæ*: & si *Gerefæ*; an *Scyrerefæ*, an *portrefæ*: ipse qui fabulam commentus est, generali nomine tutus dicit. Istiusmodi quoque sunt, quæ de *Athulfo* judice scribit, quem *Ælfredum* suspendisse dicit, quod *Coppingum* quendam ipse suspendit, antequum XXI annos natus esset; plane quasi, non dico solum apud *Anglo-Saxones*, qui pueros † Decennes, & duodecennes furti arguebant; sed apud quemvis populum legibus cautum & sancitum esset, non nisi XXI annis majores Capitali supplicio fore plectendos. Sic scribit *Ælfredum*, *Bermondum* quendam patibulo damnasse, quia *Garboltum* decollaverat propter crimen, cujus gratia in *Hibernia* exlex factus est; plane ac si Ælfredus *dominus* fuisset *Hiberniæ*, pariter ac *Edwardus* II. erat, quo regnante, *Hornus Speculum* fallax suum traditur scripsisse. Accedunt quæ de BREVIBUS Regis de coronatoris inquisitione; & commentariis, de chartis in cancellario irrotulatis scribit: prorsus quasi non solum eadem nomina forensia, sed curiarum idem numerus, eademque fori constitutio apud *Anglo-Saxones* fuisset; ac, illo scribente, apud *Anglo-Normannos* esset, quo nihil ineptius. Dicit etiam *Ælfredo* statuente, causam obtinenti licuisse placitum suum *sigillo* Judicis vel adversarii munitum secum auferre, quod non potest non esse fictitium; Præterea quod apud *Anglo-Saxones*, ante *Edwardi* S. tempora, sigilla in usu recepta non fuisse certum est, ex iis, quæ de hac re supra disseruimus. Quinetiam in cap. I. sect. III. multa fabulosa, & fictitia tradit de R. *Ælfredo*, quæ *Asserius*, qui de vita ejus, & rebus gestis scripsit, non memorat. Dicit enim eum in frequenti comitum senatu statuisse, ut bis anno *Londini* convenirent, ‡ *ad parliamentandum* de gubernatione populi, &c. Cum tamen neque de comitiis regni bis in anno edicendis, neque de hoc procerum conventu, in quo id statuit Ælfredus, quicquam tradit *Asserius*, qui tamen id, si revera statutum esset, non potuit non memorasse, utpote qui res longe minoris momenti magno cum apparatu descripsit.

Alterum argumentum, quo sententia nostra oppugnatur, sumptum est ab iis, quæ scripsit *Guillermus de Rouille* Alenconiensis, in LL. licentiatus, in descriptione *Normanniæ*, quæ habetur inter repertorium & prologum libri, qui inscribitur LE GRANT COUSTUMJER DU PAIS ET DUCHE DE NORMENDIE. Verba ejus sunt: *at hujusce NORMANNICÆ CONSUETUDINIS latorem sive datorem, Sanctum Edwardum Angliæ Regem, testatur vulgaris illa chronica, quæ chronica chronicarum intitulatur, ubi de Guillermo Bastardo Normannorum duce, ac Angliæ Rege loquitur, dicens, quod cum prædictus sanctus Edwardus ex se nullos liberos hæredes haberet, Guillermum hæredem regni instituit. Qui Guillermus de victo & mortuo Araldo regni usurpatore hac conditione regno libere potitus est, ut scilicet leges patriæ à præfato Edwardo latas inviolatas servaret. Qui quidem Edwardus etiam Normannis leges dederat, cum in Normannia diu fuißet enutritus. Hæc præfata cronica. Adverte tamen, quod etiam præfatus Guillermus erat Regni Angliæ primior hæres ex Matilda* alias *Mahault conjuge sua filia Balduini Flandriæ comitis neptis ejusdem Regis Angliæ Sancti Edoardi, ut testatur chronica Britanniæ fol.* LXXV. Et quod Edoardus Sanctus Angliæ Rex fecerit dictas consuetudines Angliæ, & Normanniæ satis patet ex conformitate dictarum consuetudinum, de qua habetur in GLO. in c. UNIC 9. *porro ne moniales*, in verbo *partibus* de *stat. regul.* LI. VI. Et quæ not. per. *panor*, & *Decium* in cap. I. de *Appella*, ubi loquuntur *de consuetudine Angliæ ad probandum aliquid* PER CREDENTIAM XII HOMINUM VICINORUM *quæ etiam viget. in Northmania, de quibus dixi post eosdem* in GLO. *consuetu.* Cenomaniæ in *rub.* GLO II. G. & facit GLO. illa vulgaris in ca. *Moises.* in verbo *insicco* XXXII. q. II. *quæ Normannos, & Anglicos veluti in complexionibus, & consuetudinibus pares invitat ad fortiter bibendum.*

Hæc *le Rouille* Gallus, qui *consuetud. Normanniæ* edidit, anno MDXXXIV. Quibus tamen ea, quæ sententiam nostram propugnant, & argumentorum pondere, & scriptorum quum numero, tum auctoritate longè superantia quovis pendente, ad examen revocata maximo momento præponderabunt. Quid enim singularis illa *chronica chronicarum* ab obscuro aliquo, eoque extero incerti seculi homine, scripta contra fidem & auctoritatem tot nostrorum, quos supra appellavimus, ut qui in rebus nostris maximè idonei testes sunt?

Verum, SHOWERE, ne contra *Rouillium* tergi-versari videar, eaque præterire velle, quibus reponere non possum, ad singula ab eo dicta mihi dicendum est. Primo igitur nihil eo absurdius, aut ineptius, quod, teste *chronica chronicarum*, de *S. Edoardo* R. dicit, nempe eum *Normannicæ consuetudinis*, ** (istius scilicet quem *Rouillius* edidit) auctorem fuisse. Quo nihil inquam absurdius, aut ineptius fingi potest, utpote in quo non solum multa, quæ *Edoardi* temporibus non conveniunt, ut charta *Philippi* Regis, & prælatorum *Normanniæ* literæ, cap. CXII, CXIII. sed quamplurima etiam, quæ *Edoardum Normannis* dedisse, quòd, ipso regnante, in *Anglia* non usitata

* And þ ilce gedo eac ða biscopas heora gedwilcra. ⁊ eac mine Ealdormanna. ⁊ gereafa ⁊ ic wille þ mine biscopas. ⁊ gereafa ðær demað eallum ðe hio gehyrsumian gebyrað. *Quæ omnia, quum Episcopi, tum Ealdormanni, & Gerefæ nostri faciunto. præterea volo ut Episcopi, & Gerefæ nostri ex hoc omnes, judicent, qui eorum jurisdictionibus subjecti sunt.* † LL. *Inæ.* c. VII. LL. *Æthelst.* c. I. be ðeofum. ‡ *Pur Parliamenter.* ** Verba ejus sunt: *hujusce Normannicæ consuetudinis latorem sive datorem.*

fuerint,

fuerint, impoſſibile eſt. Hujuſmodi ſunt omnia quorum neque in *Edoardi* legibus, quas *Anglis* à ſe emendatas dedit *Gulielmus* I. neque aliorum Regum legibus & conſtitutionibus, quæ etiamnum ſuperſunt, ullum veſtigium repertum eſt.

Præterea *conſuetudines iſtas Normanniæ*, ut ipſe non abſurde minus ſcribit, *Angliæ* S. *Edoardum* dediſſe, nemo iſtius temporis ſcriptorum, aut eorum qui ad id proximè ſcripſerunt, ſive apud *Anglos*, ſive *Normannos* tam ſtultus fuit, qui affirmare auſus eſt. [a] Contrà enim leges *Anglorum* & *Normannorum*, adeo neque eædem eundem auctorem habuerunt, neque adeo conſimiles in iſtis temporibus fuere, ut maxime fuerint diverſæ. Hoc monſtrant communitatis *Anglorum* preces, qui *Wilhelmum Angliæ* expugnatorem ſupplices rogaverunt, ut leges & conſuetudines patrias, leges *R. Edwardi* ipſis daret, in quibus patres eorum nati & enutriti erant.

Quod ſi *Edoardus* utrique genti leges adeo conformes dediſſet, cur ut ſuis legibus regerentur, *Gulielmum* rogaverunt *Angli*; aut cur ex ſingulis comitatibus *Gulielmus* earum ignarus, duodecim ſapientes eligeret, qui quæ eſſent leges iſtæ & conſuetudines, jurejurando obſtricti ei fideliter declararent? Quinetiam, ſi ſcriptoribus noſtris fides adhibenda, tantum abeſt ut Regnante *Edoardo S.* leges *Angliæ* cum iis *Normanniæ* convenirent, ut planè ſibi ipſis non eſſent conformes. Hoc probat nota iſta diſtincto inter *provincias* ſive *diſtrictus Danorum*, *Merciorum*, & *Weſt-Saxonum*, quæ non ſolum in LL. *Canuti* politicis, ſed in LL. *Edoardi* à *Gulielmo* conceſſis, & [b] emendatis, Danelaga, Myrcenalaga, & *Weſt-Saxenelaga* dicuntur. In illis enim juris-ditionibus non tantum diverſæ fuerunt leges [c] *Norfolcenſium, Suffolcenſium*, & *Northymbrorum* qui ex Dania & Norvegia oriundi ſunt; ſed etiam *Merciorum* & Weſt-Saxonum, qui ambo *Saxones* fuerunt, leges in multis differebant.

Apage igitur fabulam iſtam quam ex *cronica cronicarum* ſumptam appellat ſcriptorum noſtrorum ignarus *Rouilleus*, qui leges & conſuetudines *Normanniæ* ſuæ, ut ab *Edoardo Sancto* auctore quaſi inſtitutas venditaret, ſententiam ſuam ex eo firmare voluit, quod conformes eſſent cum *Angliæ* legibus; & ſpeciatim ex eo quod conſuetudo *Angliæ* ad probandum aliquid per *credentiam* XII *hominum* in uſu foret apud *Normannos*. Quo quidem nihil futilius. Etenim conformitas illa legum & conſuetudinum, quæ *Anglis* & *Normannis* communes erant, aliunde, quam à *S. Edoardo* & peti poteſt, & petenda quidem eſt. Nam primo *Gulielmus* ipſe conquæſtor, ut tradit *Eadmerus*, *uſus & leges, quas patres ejus, & ipſe in Normannia habere ſolebant, in Anglia ſervare volens, de hujuſmodi perſonis, Epiſcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inſtituit, de quibus indignum judicaretur, ſi per omnia ſuis legibus poſtpoſita omni alia conſideratione non obedirent.* Secundo, à communi aliqua origine leges & conſuetudines nonnullas quum *Angli* tum *Normanni* derivare potuerunt, nempe à veteribus *Norvegis* & *Danis*, à quibus tam *Normanni*, quam *Dani*, qui *Anglis* leges dabant, oriundi ſunt. Hujuſmodi videtur eſſe lex illa *de Namio* à *Canuto* R. lata. c. 18. & inde integre ſumpta & tranſlata ad leges à *Gulielmo* I. *Anglis* datas. c. XLII. ut infra patet.

Anð ne nime nan man nane name. ne innan ſcyꝛan. ne ut of Scyꝛe. æꝛ man habbe ðꝛywa on hunðꝛeðe hiſ ꝛihteſ gebeðan; Ꝺiꝼ he æt ðam ꝥꝛiððan cyꝛe nan ꝛiht nabbe. ꝥan ꝼaꝛe he æt ðam ꝼeoꝛꝥan ſyðe to ſcyꝛe gemote. ⁊ ſeo ſcyꝛe him ſette ꝥonne ꝼeoꝛðan anðagan; Ꝺiꝼ ſe ðonne beꝛſte nime ðonne geleaꝼe ge heonen ge ðanon. ꝥ he mote hentan æꝼteꝛ hiſ agenan;

Ne prenge hum [d] nammil en conte ne [e] defors d'ici quil eit tresfois [f] demand dreit el hundred u el conte, e ſil a la tiers fice ne pot dreit aver, alt à conte, é le cunte len a Sete le quart [g] jura, e ſe cili [h] de-fait de ki il ſe claime [i] dunt prenge congé qui il [k] puſſe nam prendre pur le ſon [l] lum e pref.

Nemo [m] *Namium, vel in comitatu, vel extra capito, niſi prius vel in centuria* (vel *comitatu*) *ter rectum petierit. & ſi tertia vice rectum non poteſt habere, quartâ adeat curiam comitatus, quæ quartum diem ei aſſignabit. Verum ſi ab illo deficiat, quod ſibi vindicabat, tum licentiam habeat capiendi Namium ubicunque poteſt ad ſuum uſum & commodum.* De Namiis itidem in LL. *Hen.*

---

[a] Chron. *Lichfeldenſe*. Archæonomia. edit. *Cantabr*. M.DCXLIV. p.158. [b] *Lagam* Eduuardi Regis vobis reddo cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit conſilio Baronum ſuorum. Inſtit. Hen. R. in text. *Roffenſi*, & in *Matth. Paris*. p. 55. [c] Chron. *Lichfeld*. LL. Hen. I. VI. IX. Quibus accedunt LL. *Edoardi Latinæ*. cap. 12. 37. & quæ ſcripta ſunt à *Gervaſio Tilburienſi* de *Scacc*. cap. 32. *propoſitis etiam legibus Anglicanis, ſecundum tripartitam earundem diſtinctionem, hoc eſt Merchenlage, Danlage, Weſt-Saxenlage, quaſdam reprobavit, quaſdam autem approbans illis tranſmarinas Neuſtriæ, quæ ad regni pacem efficaciſſime tuendam videbantur, adjecit.* Hæc *Gervaſii* noſtri, *Rovilleo Gallo-Normanno* plane contradicant. & quis, quæſo, præferendus eſt, noſter, an exterus? Noſtrorum gnarus, vel ignarus? ſcriptor antiquus, vel modernus? [d] Nam nul. [e] Dehors. *Sax*. ut oꝼ. [f] Demande dreit. [g] Jur *vel* jurn. [h] *Forſan* defaut. [i] Dunc. [k] Puiſſe. [l] Vox *Gallo-Francica*, vel *Franco-Gallica*. *Sax*. Luma, anluma, geloma, *utenſile, utendum quid, quod uſui noſtro neceſſarium eſt.* [m] Id eſt, res omnes, præſertim animatæ, ut homo, pecus, ob debitum vel delictum diſtrictæ. vid. Gram. *Sax*. p. 164. in marg. & Horni *Myrroir des juſtices*, cap. II. ſect. XXVI. *Naam n' eſt autre choſe, que reſonable diſtreſſe. deux manieres ſont de Naams: Naam mort, ſicome des blees, vine & autres tielx chatelx; & Naam vief, ſicome de home, beſte, & tielx viſe choſes.*

cap. XXIX. Bracton. l. 3. Tract. 2. cap. 37. *Myrroir de justices*, ut in margine. De Namiis multa etiam in *consuet. veteri Normanniæ*, speciatim cap. VII. quod inscribitur *de liberatione Namptorum*. ut & antiquis *Scotiæ* legibus. Quod tamen non probat *Normannicarum* legum *Edwardum* S. latorem fuisse; sed quum *Normannis Norvegorum* & *Danorum* posteris; tum *Anglis* sive *Dano-Saxonibus*, qui *Danos* dominos & legis latores habuerunt; tum denique *Scotis*, qui *Norvegis* & *Danis* olim succubuerunt, multasque olim de *Namiis* aliisque rebus consuetudines cum *Anglis* & *Nortmannis* consimiles habuerunt; à *Norvegis* & *Danis* suas de *Namiis* accersendas esse leges, in quorum antiquarum legum * codicibus, de *Namiis*, & pecoribus *Namii* nomine captis, quæ *Namfæ* dicuntur, multa quoque leguntur. Denique, fidem omnem superat *Nortmannos* à *Rollone* ad *Gulielmum Bastardum*, scilicet per centum & quinquaginta annos, sine suis legibus & institutis in *Neustria* vixisse, aut quibus tam diu more majorum usi essent rejectis, novas & alienas ab extero principe recepisse. Quorum alterutrum necesse est is dicat, qui in *Rouillei* sententiam pedibus euns *S. Edwardum Normannicæ* consuetudinis latorem & auctorem ausus fuerit affirmare.

Tertium argumentum, quo de origine *duodecemviralis* judicii sententia nostra impugnatur, sumptum est ex [a] libro *Assisarum*, An. XXVI. pl. 24. quod *Gallicè* sic scribitur. En Assise *de no diss.* deuant *Thorpe* monstre fuit per labbe, [b] de B. que ses predecesf. aver Conis. de plees, *&c.* d' aver orig. hors de court, *&c.* per usage, *&c.* en temps de Saint Edmund roies, *&c.* & que le Roy Hen. le prim. per chrẽ. confirm. *&c.* toutz lez usagez, *&c.* & quils avoient conis dez toutz manners des ples issint q̃. Iustic̃. dun bank, & daũt. ne Iustic. al assis prẽd. ne mellassent rien, *&c.*

Hic est *clameus recti*, sive petitio Abbatis *Buriensis*, seu *Edmundiburgensis*; ex quo constat eum in *rescripto Assisæ*, ut loquuntur forenses, sibi vendicasse actionum sive causarum cognitionem, atque determinationem, ut & rescripta, tam *Assisæ*, quam originalia alia, è curiis Regis data, idque ex usu, & præscriptione ducta à temporibus *S. Edmundi*, & *S. Edwardi Confessoris*, quorum uterque R. Angliæ prius extitit, quam à *Normanno Duce* vinceretur. Ad hanc rem probandam Abbas præterea varias ostendit [c] *Allocationes*, atque quod *Henricus I.* consuetudines istas confirmasset, & nominatim illam de causarum & quæstionum decisione, adeo ut neutrius [d] Banci, sive tribunalis, Justitiariis liceret se miscere, aut auctoritatem suam interponere.

Ex his, SHOWERE, quatuor colligit Regii tribunalis non ita pridem capitalis justitiarius, qui *juris oraculum* apud Anglos dici meruit, [e] *Edwardus Cokus* miles *Palatinus*. Primo vicecomites apud *Anglos* ante *Conquæstum*, quod dicunt, extitisse, quandoquidem Abbas *Buriensis* rescripta *Assisæ*, ut & alia singula rescripta originalia, utpote quibus prædecessores illius à temporibus *S. Edmundi*, *S. Edwardi* RR. gaudebant, vendicabat. Quæ vicecomiti semper inscripta ad eum solum mittuntur, nec ad alium quenquam mitti possunt, nisi forte ad [f] *Coronatorem*, ut appellant, idque in speciali aliqua causa vel negotio, quando is vicecomitis locum obtinet.

Secundo in antiquis istis ante conquæstum temporibus, in quibus *Brevia*, vel rescripta *assisæ* prædecessores Abbatis Buriensis ad vicecomitem mittebant, causas fuisse cognitas & definitas *fide & judicio duodecim hominum juratorum*, quippe quod *brevium* istorum solennia verba hæc sunt. [g] REX VICECOMITI SALUTEM, *&c.* ET INTERIM FACIAS DUODECIM LIBEROS, ET LEGALES HOMINES DE VICINETO ILLO VIDERE, *&c.* vel [h] *hunc summone per bonos summonitores duodecim liberos, & legales homines de vicineto.*

Tertio, jus *Anglicanum*, *commune* dictum, idem prorsus, ac immutatum post conquæstum, quod ante eum fuit, perennâsse; propterea quod in antiquis istis *Anglo-Saxonum* temporibus rescripta *Assisæ*, aliaque rescripta originalia in curias Regias relegari ac remitti solebant.

Quarto, in istis etiam temporibus Curiam fuisse, quam *cancellariam* dicimus, utpote ex qua sola, neque aliunde petita prodeunt originalia rescripta universa.

Hæc & hujusmodi legens in *Coki* vestri scriptis, Cl. SHOWERE, tantum quum jurisconsultum, tum Judicem, in patriæ suæ antiquis consuetudinibus & constitutionibus avitis tam hospitem fuisse, equidem non possum non dolere. Etenim ut ab eo, quod ultimo loco quasi probatum venditat, incipiam; tantum abfuit, ut in temporibus ante *conquæstum* à quibus *Clameum* suum orditur *Abbas Buriensis*, curia, quam [i] *Cancellariam* dicimus, extiterit, ut sub ipso ingressu *Normannorum*, *Cancellarii* neque nomen neque dignitatem, ut postea, claruisse constat.

Apud *Anglo-Saxones*, qui cancellarii postea dicti erant apud *Anglo-Normannos*, BOCERAS appellati sunt: id est, SCRIBÆ, NOTARII, qui Regibus duntaxat ab epistolis & chartis fuerunt, in quibus scribendis, & forsan aliquando dictandis, operam navârunt.

---

* Vide *Loccenii* Lexicon juris *Sueo-Gothici*, in voce *Nam* & *Namfæ*, in *Verelii* Indice ling. vet. *Scytho-Scandicæ*. *a* Vide etiam *Fitzherberts* graunde abridgement. fol. 219. pl. 57. & *Brooks* graunde abridgement. p. 173. pl. 40. *b* Id est, *de Bury*. *c Allocatio* in nostro jure est rei ut veræ & probatæ receptio & admissio. *d* Intellige Bancum Regium, & Bancum communem, in quo tractantur *placita* communia. *e* In præfat. ad lectorem, quæ est ante lib. cui titulus *La tierce part des reports*. *f* De coronatore apud *Anglos* vide *Spelmanni* vel *Dufresnii* glossaria. *g Bracton*. lib. IV. cap. XVI. *h Glanvill*. lib. XIII. cap. 34. *i* Vide quæ in voce CANCELLARIUS scripsit *Hen. Spelmannus*: speciatim de cancellario apud *Anglo-Saxones* & *A. Normannos*.

Apud

Apud *Anglo-Normannos* pariter non ea fuit cancellarii dignitas & auctoritas, neque pro amplitudine muneris is locus, ad quem in sequentibus temporibus ex parvis quidem initiis per varios quasi gradus à cancellariis perventum est. Nam in vetustis istorum temporum chartis in loco inferiori utique subscribit cancellarius pro Ecclesiastico suo statu ac ordine, & non pro muneris sui, quæ quidem parva jam tum fuit, dignitate. Sic in charta quadam *Gulielmi* II. qua abbatiam S. *Petri Bathoniæ*, *Johannei* Episcopo *Sumersetensi* ad ampliandos Episcopatûs redditus donat, *Rodbertus* cancellarius inter Regis capellanos æquales suos subscribit.

Chartam istam dignam esse, quæ hic locum habeat, existimo propter varias rationes. Primo, quod tum more *Anglo-Saxonico* cum crucis signis, tum Anglo-Normannico cum sigillo Regis corroboratur.

Secundo, quod tot tempore æqualium virorum præsertim Ecclesiasticorum, qui magni nominis fuerunt, illustris redditur. Denique quod Rotbertus iste Cancellarius videtur is fuisse, qui in serie Cancellariorum Angliæ à *Spelmanno* in gloss. suo edita Robertus *Bluet* vel *Bloet* vocatur.

PA inppetuũ dĩcolis omnĩb; tam futuris q̃ presentib:· Qñ dõ omnitenente tẽpora sclorum ordinante. & his prout placuerit finẽ imponente celũ & terra. & omĩa que in eis sũt suo fine transibũt. & uita nrã que ad temp⁹ floret. & cito tãquã flos foeni decidit. uidetur esse momentanea. idcirco cunctis agendũ. ut hic bonis actib; future beatitudinis mercemur gaudia absq; omĩ immutatione pennitẽ mansura. Quo circa ego Willelm⁹ Willelmi regis fili⁹. dĩ dispositione monarches britannie promeæ meiq; patris remedio anime. & regni prospitate. & popli á dnõ mihi collati salute. accessi JOHANNI epõ abbatiã Scĩ petri bathonie. cũ omnib⁹ apenditus tam in uillis quã in ciuitate & inconsuetudinib;. illis uidelic& quib⁹ saisita erat ea die qua regnũ suscepi. Dedi inquã ad sumersetensis episcopat⁹ augmentationẽ eoten⁹ presertim ut inibi instituat presuleã sedem. Anno dñice incarnationis. Mill. xc. Regni uero mei. IIII. Indictione. XIII. VI. kl. FEBR. LVNA. III. pepigi id in eorum optimatũ meorum presentia. ✠ quorum Nõia subtẽ sũt annexa. & ut perpostitates succedentes apud quosq; hoĩes ueritatis amatores pseueret ratũ. mee regie auctoritatis annecto sigillum. sed & propria manu mea depingo crucis dnĩce signum. Lanfranco archĩpsule machinante Wintonie factũ ẽ donũ hui⁹ beneficii. Mill. LXXXVIII. anno abĩcarnatione dnĩ. Scdo uero anno regni regis Willi filii prioris. Will. Confirmatio autẽ huius charte facta ẽ apud douersã. eo tẽpore qd supi⁹ determinatũ est;

✠ Ego Thomas archiẽps eboracensis laudaui.
Ego Maurici⁹ londoniensis ẽps corroboraui.
✠ Ego Walchelm⁹ wintoniensis ẽps aptaui.
Ego Osmund⁹ sarbiensis ẽps consolidaui.
Ego Osbn⁹ exoniensis ẽps confirmaui.
Ego REMIGI⁹ lincoliensis ẽps astruxi.
Ego Rotbt⁹ herefordensis ẽps audiui.
Ego Rotbt⁹ cestrensis ẽps conspexi.
✠ Ego Cunnulf⁹ rouercestrensis eps annui.
Ego Wolestann⁹ wigrecestrensis eps accessi.
Ego Radulf⁹ cicestrensis eps uidi.
Ego Herbt⁹ tetfordensis eps audiui.
Ego Goiffrid⁹ constantiensis hoc exquisiui.
✠ Ego Ego Hoell⁹ cenomannensis epi interfui.
✠ Ego Wido abbas Scĩ Augustini cantuarii.
✠ Ego Gislebt⁹ abb S petri westmonasterii.
Ego Turstin⁹ abbas glestoniensis.
Ego Symeon abbas de eli.
Ego Balduin⁹ abbas scĩ eadmundi.
Ego Raginald⁹ abbas de abendona.
Ego Rotbt⁹ abb S Petri wintonie.
Ego Walter⁹ abbas de euesham.
Ego Paulus abb. scĩ albani.
Ego Odo abbas de certiseio.
Ego Godefrid⁹ abb. de malmesbia.
Ego Goisbt⁹ abbas de bello.
Ego Serlo abbas de gloecestra.
Ego Goisfrid⁹ mala terra.
✠ Ego Roger⁹ comes.
Ego Rotbt⁹ comes.
✠ Ego Symon comes.
Ego Hugo comes.
✠ Ego Alan⁹ comes.
Ego Henric⁹ comes.
Ego Walter⁹ comes.
Ego Willm⁹ comes.
Ego Rotbt⁹ fili⁹ hannonis.
Ego Philipp⁹ capellan⁹.
✠ Ego Rotbt⁹ cancellari⁹.
Ego Samson capellan⁹.
✠ Egg Turgis⁹ capellan⁹.
✠ Ego Gerald⁹ capellan⁹.
Ego Ansger⁹ capellan⁹.
Ego Herbt⁹ capellan⁹.
✠ Ego Willelm⁹ capellan⁹.
✠ Ego En rãn⁹ capellan⁹.
✠ Ego Ranulf⁹ capellan⁹.
✠ Ego Petr⁹ capellan⁹.
✠ Ego Tusald⁹ capellan⁹.
Ego Eudo dapifer.
Ego Juo dapifer.
Ego Hanno dapifer.
Ego Roger⁹ dapifer.
Ego Willm⁹ dapifer.
Ego Rotbt⁹ de oili.
Ego Vrso de abetot.
Rotbt⁹ dispensator.
Hugo de portu.
Roger⁹ de busleio.
Rannulf⁹ peuerellus.
Willm⁹ peuerell⁹.
✠ Aiulfus uicecomes.
✠ Aluerad⁹ de lincola.
✠ Ernulf⁹ de hefding.
✠ Folco crispin⁹.

Sigillum simul cum cera periit, sericâ tamen appendiculâ, quæ ceram tenuit, remanente.

Sic in charta quadam Henrici primi qua manerium de *Thorp* Ecclesiæ Norwicensi dedit An. MCI. Rogerus Cancellarius, Abbatibus omnibus & Episcopis postpositus inter capellanos subsignat.

Nondum ad forum juris communis, nondum ad prætorii dignitatem surrexisset, ut Spelmannus, qui sic scribit: constat hodie cancellaria tribus partibus, è collegio scribarum regiorum, è foro juris communis, è prætorio boni & Æqui. His omnibus solus præest cancellarius, collegio nempe minister principalis: foro judex canone circumscriptus: prætorio arbiter honorarius à Rege datus. Ministerium ejus antiquæ est originis; potestas forensis mediæ; prætoria recentioris.

Sed licèt in eo falsus est *Cokus*, quod in antiquis istis temporibus curiam extitisse affirmat, quam *Cancellariam* appellamus, tamen qui Cokum propugnare velit aliquis forsan respondebit, Antiquæ esse originis eam partem Cancellariæ, nempe Collegium istud scribarum, sive officina brevium & Chartarum regiarum, Cui Cancellarius præest, & è quo petita dantur brevia, seu rescripta illa originalia, speciatim rescripta *assisæ*, quæ longo usu, & præscriptione ducta à temporibus S. Edmundi, & S. Edwardi sibi vendicabat Abbas Buriensis. Antiquæ esse originis eam partem *Cancellariæ* fateor, ut quæ *Scaccarii* primo pars fuit, quod curiarum omnium regiarum apud Anglo-Normannos antiquissima est. Veruntamen non tam altæ est originis, quam esse contendendum est ab iis, qui *Coki* sententiam velint defendere. Etenim nullum tale fuisse scribarum forensium Collegium in Anglo-Saxonum temporibus, Cui Cancellarius præfuit, ex iis constat: Primo quod Regis scriba à Normannis scriptoribus *Cancellarius* dictus, in aula, non in foro, officio suo functus est. Secundo, quod constitutio, vel politia forensis apud Anglo-Saxones longe alia fuit, ut supra ostendi, quum quæ talem *brevium* officinam requiret, utpote apud quos causæ omnes, litesque * *domi* cognitæ, & determinatæ essent, in singulis Centuriis, trithingis, comitatibus, urbibus, & curiis Dominorum, quorum jus audiendi, & finiendi causas, *Sac* & *Soc* est appellatum. *Domi*, inquam, audiri, & finiri Causæ solebant apud Anglo-Saxones, eo tamen ordine, ut à † Centuriis ad trithingas deferebantur causæ, à trithingis imo & curiis dominorum ad comitatus curias, in [a] quibus si quis jus impetrare non poterat, Regem licebat appellare. Nondum enim majorum Gentium Causæ (seu *placita*) à curiis comitatuum ad curiam domini Regis tractæ erant. Contrà ab ingressu Normannorum curiæ comitatuum dignitatem suam pristinam, ut supra ostendi, aliquandiu retinuerunt, usque ad *Henrici* II. tempora, cum Justitiarii Regis non amplius in comitatus ad audiendas causas legati essent, quemadmodum in [b] placito de *Pinendenam*, in quo *Goisfridus* Episcopus Constantiensis *loco Regis fuit*, ut & in [c] contentione ista inter *Gundulfum*, & *Pichot*, cui præerat Regis Justitiarius Odo Episcopus Bajocensis: sed causæ, quæ in *Scyris* vel Comitiis placitari, & terminari solebant coram comite, vel ejus vicecomite, ante adventum *Normannorum*, & postea à Regis Justitiariis, tum primum ab iis ad [d] curiam Regis, coram Justitiario ejus audiendæ, tractæ & ablatæ erant. Causis autem à *Scyris* ad curiam Regis sic tractis, crescebat indies *querelantium* numerus, qui ad Dominum R. vel justitiarios ejus de injuriis factis clamarent. Delatis vero ab omnibus regni partibus ad curiam R. querelis, Cancellarius, qui ab Epistolis, chartis & rescriptis Regi erat, ex aulico duntaxat ministro factus curiæ Regis *Officialis*, augere numerum scribarum necesse habuit, & Collegium quasi sub se instituere, in quo, tanquam in communi regni officina, rescripta forensia, à nostris dicta *brevia originalia*, quod iis inchoantur omnes lites, formarentur, & solennibus fori verbis formatæ in omnes regni partes mitterentur. Hic ortus, hæc origo fuit Cancellarii, ut Magistratus forensis, qui in Scaccario à sinistra Justitiarii regii, paulum procedente tempore, adsessor sedere solebat; adeo ut in eo sine illius consensu, & consilio, haud longo à primis istis *Cancellariæ* initiis, nihil magni momenti factum esset.

Hic etiam ortus, & origo fuit *rescriptorum forensium*, sive brevium originalium, quæ in omnes comitatus ad vicecomites è *Cancellaria*, sive potius è suprema Scaccarii curia, cujus Cancellaria pars erat, tum primum expediri, & mitti solebant. Et Speciatim, quoad *Assisarum rescripta*, *Magna assisa* ipsa, à qua denominantur, antiquiora esse non possunt. Magnam autem Assisam, ut ingens populo beneficium instituisse *Henricum* II. testatur *Glanvillus* lib. II. cap. VII. Obtinente ergo nova hac forensi constitutione, quæ teste Glanvillo tollendi duelli gratia ab *Henrico* II. inventa est, Justitiarius regis omnes liberos Comitatus homines, ut coram ipso se sisterent, non sine gravissimo & populi & Curiæ incommodo citari cum discerneret, magis commodum, idoneum, & opportunum, & è re etiam publica magis fore judicabat, certum & definitum eorundem numerum datis ad vicecomitem rescriptis regis nomine citare; & cum definitus ex iis numerus ciendus, & arcessendus esset, quem, quæso, magis aptum gratumve *Normannigenæ*, qui de eo Consulerent, comprobarent, quam, qui apud eorum majores tam in *Scandia*, quam in Normannia ab antiquissimis temporibus in usu fuisset, DUODENARIUM? Is quidem numerus fuit liberorum hominum totius Com. Cant. quem eligi præcepit Odo Normannus Bajocensis Episcopus, cum curiæ præsideret, in qua disceptata erat lis, quæ orta erat inter Gundulfum R. Episcopum, & *Pichot* V.comitem.

---

* *Sax.* æt hæm. LL. Edgari R. c.3. † Edoardi R. c. 34. *a* LL. Edgari R. c. 3. *b* Text. *Roff.* fol. 108. a. *c* Text. *Roff.* fol. 145. b. *d* Vide *Glanvillum*, lib. I. cap. 1, 2, 3, 4.

Apage

Apage igitur, SHOWERE, conclusiones istas *Coki* omnes de *rescriptis assisæ* ante conquæstum ad vicecomitem missis; de causis tum cognitis, & definitis *fide, & judicio duodecim virorum*; de rescriptis Assisæ jam olim, ut nunc in curias Regis remissis; denique de Cancellaria, quam curiam tum fuisse, quæ nunc est, frustra contendit, quod ex ea sola rescripta originalia universa jam nunc petuntur, & ante aliquot secula non aliunde petita fuerunt.

Hæc omnia contra fidem, & auctoritatem testium maxime idoneorum, quos ex *Codd.* editis, & nondum editis ad partes nostras vocavimus. His auctoribus, contrà atque *Cokus* animo finxit, omnia constant; nimirum vicecomites in *Anglo-Saxonum* temporibus non regis ministros, sed *Ealdermannorum* fuisse vicarios, causasque apud eos *domi* tum audiri solitas per omnes liberos homines, quibus *Curiæ* supra nominatæ frequentandæ erant, & non per definitum aliquem eorum numerum. His, inquam, auctoribus ea tunc fuit Anglorum *politiæ forensis* constitutio, qua quidem immutata manente neque rescriptis regiis, præsertim *assisæ* rescriptis, neque officina *Cancellariæ*, ex qua formata rescripta illa prodirent, iis opus esse potuit. Quinetiam manente integra forensi ista constitutione, curiæ regis, in quas rescripta illa remissa fuisse sibi persuadet *Cokus*, nondum institutæ erant.

Apage iterum conclusiones istas omnes inanes, falsas, & celebri suo nomine plane indignas, quas *Cokus* in re forensi antiqua minus versatus elicuit ex placito Abbatis *Buriensis*, in quo vendicabat jura & privilegia habendi rescripta *Assisæ*, & originalia rescripta alia à curiis regis petita, idque longo usu à temporibus S. *Edmundi*, & S. *Edwardi* RR. quo nihil quidem absurdius dici potuit. Nam S. *Edmundus* Rex, & Martyr, qui passus est, An. DCCCLXX. Cœnobii nomine suo post multorum intervallum annorum insigniti neque fundator esse potuit, neque privilegiorum auctor, quæ longo usu ab illius temporibus, hoc est, ante constructam in honorem S. Edmundi Ecclesiam, Abbas *Edmundiburgensis* sibi jure arrogabat. Primus, qui Ecclesiam, ad quam Corpus S. Edmundi R. translatum erat, terris dotavit, Edmundus Rex fuit in Anno DCCCCXLV. Sed non admodum floruit ante Canuti magni tempora, qui, ut *Sueni* patris Sacrilegam in hanc Ecclesiam impietatem expiaret, novo opere instauravit, coronam suam S. Martyri obtulit, monachos cum abbate induxit, prædia multa, & magna, & inter alia ipsum oppidum integrum donavit. Cui ipsi monachi per senascallum suum præfuerunt, & jus dixerunt. Verum neque in * chartis, quæ supersunt, sive *Edmundi* R. sive *Canuti* M. sive *Harda-Canuti*, sive *Wilhelmi* I. neque denique in privilegiis & exemptionibus cœnobii *Edmundiburgensis*, quæ sane multa, & magna in monastico Anglicano recensentur, de vindicato illo jure, habendi rescripta originalia, speciatim rescripta *assisæ* è curia regis petita, quicquam aut diserte dictum est, aut ita descriptum ex quo inferri potest. Quamobrem, SHOWERE, inter commenta monachorum numerandus est iste Abbatis Edmundi-Burgensis prætextus; inter commenta, inquam, monachorum, *qui*, ut loquitur † *Johannes Marshamus* noster, *nimium faciles fuerunt in iis tradendis, quæ ad suarum Ecclesiarum gloriam conferre putarunt, & in contexendis historiolis, referciendisque cœnobiorum monumentis audacem nimis navarunt operam.* Inter historiolas illas digna omnino est, quæ recenseatur, [a] fabula illa de S. *Edmundi* R. Corpore, quod licet telis, & sagittis confossum, flagris laceratum, capite denique truncatum, incorruptum tamen, integrum, illæsum, & spiranti simillimum, absque cicatricibus, absque omni vulneris signo, in sepulchro repertum est. Ejusdem etiam furfuris sunt, quæ Abbas iste *Edmundiburgensis* à temporibus S. *Edmundi* in placito suo sibi vendicabat, ut & eorum *allocationes*, quas memorat, & confirmationes *Henrici* primi, quo regnante, ut verbis [b] legis ab illo ferri dictæ utar, in *scyres motis*, vel comitatuum curiis, *agebantur primo debita veræ Christianitatis jura*; *secundo regis placita*; postremo *causæ singulorum dignis satisfactionibus explebantur.* Imo lege ista non tantum de *Scyres motis*, sed *Burgimotis*, & Hundredis duodecies in anno congregandis sancitum est; & de transferendis causis in *trithingas* cum penuria judicum in *hundredis* foret. Quinetiam & de multis aliis, quæ monstrant *causas* nondum ab istis curiis ad curiam Regis esse tractas, neque querelas populi ad Regem aut Justitiarium ejus tum deferri esse solitas, & consequenter neque *rescripta forensia*, quæ ad vicecomites missa ab iis in curias regis remissa sunt, adhuc in usu fuisse.

Supra observavi, SHOWERE, apud *Nortmannos*, & eorum majores, *duodecimviralem* causarum audientiam ab antiquis temporibus usitatam fuisse; ac proinde cùm, Henrico II. regnante, è liberis comitatus hominibus certus & definitus numerus ad eam rem statuendus esset, qui ad curias Regis citarentur, *Duodenarium* placuisse. *Anglo-Normanni* enim *Normannorum*, ut *Normanni Norvegorum*, quorum nepotes erant, exempla moresque secuti sunt. Posteri scilicet majorum, quibus, [c] pro numero Deorum Dearumque, *duodenario* nihil sanctius, nihil antiquius fuit; ac si in ipso hoc numero secreta quædam esset religio, ut inquit *Henricus Spelmannus*. Hinc dum [d] *Odinus Asgardi*, quæ metropolis fuit *Asaheimi*, vel *Asalandiæ*, *Tanai* ad ortum conterminæ, princeps fuit, mos obtinuisse dicitur, ut duodecim præfecti cæteris eminentiores, DIAR seu DROT-

* Monast. Anglican. Vol. I. † In propylæo ad Monast. Anglican. *a* Monast. *Anglican.* Vol. I. *b* LL. Hen. I. cap. VII. *c* Tolff eru Aeser godkunigir, *duodecim sunt Asæ divinis afficiendi honoribus.* Edd. *Island.* Mythol. XIX. Totidem *Deæ*, seu *Asyniæ* enumerantur. Myth. XXX. *d* Heims kringla, sive *Hist. Reg. Sept.* à *Snor. Sturl.* conscript. *Stockholmiæ*, M.DC.XC.VII. cap. II.

NAR dicti curam gererent sacrorum, & populo jus dicerent. Sic duodecim virorum magna quondam auctoritas, & usus in R. R. eligendis, & majoris momenti negotiis. Duodecim viri è qualibet præfectura nominati *Sverrum* in foro Oirensi elegerunt in Regem. Chron. *Norv.* 504. XII viri *Haquinum Haquini* è Schola Nidrosiensi adductum, in Regem eligerunt. p. 600. XII viri magno *Haquino* homagium præstiterunt in foro *Egeroensi.* p. 762. Unde hodie è qualibet *Norvegiæ* præfectura, XII viri conscribuntur, qui Regi *Daniæ* homagium præstituri sunt. In * libro cui hirdskraa titulus ante trecentos plus minus annos *Norvegicè* scripto, de jure aulico antiquo *Norvegico*, legimus fuisse sancitum, ut siquando eo deventum foret, ut nemo è stirpe regia *Norvegiæ* superesset, qui in Regem crearetur, tum nominandos esse duodecim sapientia & prudentia præstantissimos homines, qui, durante interregno, ad pacem tuendam, & conservandam continuo per regnum discursitarent. Sic adhiberi olim solebant duodecim igniti vomeres in vulgari per *Ordaliam* purgatione; & *Gulielmus* I. acquisita *Anglia*, duodeno pro more majorum gaudens numero, duodecim viros ex singulis comitatibus elegit, qui jurati leges suas & consuetudines illi patefacerent. De duodenaria numerandi ratione, quæ *tolfræd* apud Septentrionales populos appellatur, tractavimus in Gram. *Islandicæ*, cap. VI. & ne nimius in hac re forem, non dubitandum, SHOWERE, me judice, est, quin *Namdariorum* priscus ille in cognoscendis causis usus, qui apud veteres *Scandiæ* incolas olim ab utraque litigantium parte nominabantur, postea ex auctoritate publica constituti, & *Assessores* dicti, ex *duodenarii numeri* religione ortum suum habuerit, quæ ab antiquissimis temporibus, Septentrionalium Gentium animis alte fixa erat.

Miraberis hic forsan, SHOWERE, me Dom. *Johannis Spelmanni* H. F. sententiam hic siluisse, qui in *Ælfredi* sui vitâ tradit regem illum *duodecimvirale* causarum judicium primum instituisse. Ea fateor non solum Joh. *Spelmanni*, sed doctiss. etiam *Ob. Walkeri*, qui vitam *Ælfredi* à *Spelmanno* scriptam annotationibus illustravit, sententia est. Sed eorum neque auctoritatem moror, neque sententiam à me ad examen revocandam arbitror; quod omnia argumenta sive testimonia, quibus eam adstruere conantur, in superioribus à me infirmata & diluta sunt. Ambo legem *Ælfredi*, quæ in fœdere quod cum *Guthruno* tertia est, de compurgatione *Thani regii* per duodecem consacramentales, latam de *duodecim virali Causarum judicio*, ut quam plurimi alii, male intelligunt. *Hornum* præterea, quo nihil mendacius, ad partes suas advocant, cum imprimis *Asserius* diligentissimus *Ælfredi* vitæ scriptor citandus iis testis foret, si de hoc *Ælfredi* instituto quid scripsisset; ut eum maxime opporteret scribere, si *Ælfredus*, illius auctor extitisset.

Hactenus, SHOWERE, *antiquorum amantissime*, de Actis Curiarum *Scyrensium* sive comitatuum apud *Anglos*, & de earum pristina dignitate, auctoritateque, qua fuit quum ante, tum post debellatam à *Normannis Angliam*. In quibus resuscitandis, dum strenue navarem operam, ex causa maxime notabili, quæ disceptata erat inter Episcopum *Roffensem*, & vicecomitem *Cantiæ*, de duodecimviralis causarum examinis & judicii initiis, dissertatiunculam componendi occasio mihi data est. Quæ si tibi æque in legendo, ac in scribendo mihi, placuerit, beatum me sentiam, & oleum meum operamque omnem in ea scribenda bene impendisse.

Jam vero cum Deo O. M. progrediamur ad ea proferenda, quæ secundo loco, quam utilis simul & jucunda sit Lingg. Vett. *Septentrionalium* scientia; & quanti doctis, præsertim Antiquarum consuetudinum studiosis, habenda sit, cum iis, quæ supra traduntur, commonstrant. E tenebris ergo suis in theatrum tandem prodeant majorum nonnulla *testamenta.* Quibus in lucem evocandis me de doctis non male meriturum sperabo, siquidem qui edidit *Vett.* testamentorum fragmenta aliqua & formulas, quæ *Græci* olim & *Romani*, fecerunt, de rep. literaria optime meruisse judicatur *Barn. Brissonius*, ut & *Janus Gruterus*, *Aldus*que *Ciceronis* operum editor, qui spurium & supposititium idem testamentum ambo ediderunt, quod id genuinorum solennibus verbis falsarius condidisset.

In primam autem scenam producatur, quod fecerunt *Brihtricus*, *Ælfrici* cujusdam magnatis *Thanus*, & conjux ejus *Ælfswitha*, testamentum. Hoc ante centum annos demptis quatuor publicum fecit, plaudentibus venerandæ antiquitatis cultoribus, ex hospitio *Lincolniensi*, *Gulielmus Lambardus* inter legum consultos, † *Jocelino* teste, domestici juris peritissimus, è Codice, MS. Ecclesiæ *Roffensis*, cui epigraphe *Textus Roffensis.* fol. 144. Idem quoque dignum judicamus, quod recusum choream ducat testamentorum, quæ infra *Philo-Saxonibus* spectanda exhibemus; præsertim juris *Anglicani* studiosis, qui rei testamentariæ, & solennium verborum, quibus utebantur testamenta facientes *Anglo-Saxones*, notitiam aliquam habere cupiunt.

---

* Editus erat hic liber *Hafniæ*, curis & sumptibus *Joh. Resenii*, An. M.DC.LXXIII. † In præfatione *ante Ælfredi* res gestas ab *Asserio* scriptas, & in *Saxonicis* literis à *Dayo* excusas.

TESTA-

TESTAMENTUM BYRHTRICI & ÆLFSWYTHÆ UXORIS EJUS SAXONICE & LATINE.

Ðis is byrhtrices ⁊ ælf-swyðe his ƿifes nihsta cƿide. ðe hi cƿædon on meapaham on heora maga geƿitnesse. þ ƿæs ƿulfstan ucca. ⁊ ƿulfsie his broðor. ⁊ sired ælfredes suna. ⁊ ƿulfsie se blaca. ⁊ ƿine preost. ⁊ ælfgar on meapaham. ⁊ ƿulfeh or-deges suna. ⁊ ælfeh his broðor. ⁊ byrhtƿara ælfrices laf. ⁊ bryhtric hiræ mæg. ⁊ ælfstan biscop ærest his kyne-hlaforde ænne beah. on hund eahtotigan mancysan goldes. ⁊ an hand-seax. on eal sƿa miclan. ⁊ feoƿer hors. tƿa ge-rædede. ⁊ tƿa sƿeord gefetelsode. ⁊ tƿegen hafocas. ⁊ ealle his heador-hundas. ⁊ ðære hlæfdian ænne beah on ðrittigan mancysan goldes. ⁊ ænne stedan. to fore-spræce. þ se cƿyde. standan moste. ⁊ for his saule ⁊ his yldrena. into scē andreæ. tƿa sulung æt dene-tune. and hio for hire saule ⁊ hire yldrena. tƿa æt langan-felda. ⁊ þider in for hy. ðrittig mancys goldes:· And ænne sƿeor-beah. on XL. mancysan. ⁊ ane cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne. ⁊ ælce geare to heora ge-mynde. tƿegra daga feor me. of hæslholte. ⁊ II. of ƿoðringa-beran. ⁊ II. of bærlingan. ⁊ II. of hærigeardes-hamme. ⁊ to cristes circan. LX. mancys goldes. XXX. ðam biscope. XXX. ðam hirode. ⁊ ænne sƿeor-beah. on. LXXX. mancys. ⁊ tƿa cuppan seolfrene. ⁊ ðæt land æt meapaham. ⁊ to scē augustine. ðrittig mancys goldes ⁊ tƿa cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne.

And þ land æt dærentan. byrhƿara hire dæg. ⁊ æfter hire dæge into scē andree. for unc. ⁊ uncre yldran. ⁊ bærlingas ƿulfehe. ⁊ he selle. X. hund pænega. into scē andree for unc ⁊ uncre yldran; ⁊ ƿulfsie ƿoðringa-byras. innon þ gecynde; ⁊ sirede. hæsl-holt. innon þ gecynde; ⁊ ƿulfege ⁊ elfege his breðer herigeardes-hamme. innon þ ge-cynde. ƿulfege þ inland. ⁊ ælfege þ ut-land.

And ƿulfstane uccan. ƿolcnes-stede. innon þ gecynde. ⁊ an hand seax. on ðrim pundan. ⁊ ða tyn hyda on stræt-tune. into þæm mynstre. to ƿolcnes-stede; ⁊ þ land æt fealc-na-ham. æfter byrhtƿara dæge. into scē andree. for ælfric hire hlaford ⁊ his yldran. sƿa heora cƿyde ƿæs. ⁊ bromleah. æfter brihtƿara dæge. into scē andrea. sƿa ælfric hire hlaford hit becƿæð. for hine ⁊ his yldrah. ⁊ snodingc-land eac. into scē andrea. æfter hire dæge. sƿa ælfere hit be-cƿæð ælfrices fæder. ⁊ he seoððan. on geƿitnesse. eadgife ðære hlæfdian. ⁊ odan arceobisceopes. ⁊ ælfeges ælfstanes suna. ⁊ ælfrices his broðor. ⁊ ælfnoþes ƿilian. ⁊ godƿines æt fecham. ⁊ eadrices æt ho. ⁊ ælfsies preostes on crogdæne; ⁊ ƿulfsane. LX. mancos goldes to dælanne for unc ⁊ uncre yldran. ⁊ oðer sƿilc ƿulf-sige to dælanne. ⁊ hæbban heom ƿið god gemæne gif hy hit ne don; ⁊ ƿulfsige. tydices-eg. ⁊ ða boc. innon þ ge-cynde. ⁊ II. sƿuran. on III. pundan. ⁊ ic bidde for godes lufan minne leofan hlaford þ he ne ðafige þ ænig man uncerne cƿide aƿænde. ⁊ ic bidde ealle godes freond þ hi ðarto filstan. hæbbe ƿið god gemæne þe hit brece. ⁊ god him sy symle milde þe hit healdan ƿille.

Sequitur Verſio per monachos Roffenſes, *Latinè.*

Hæc eſt ultima commendatio ſive rerum ſuarum pro deo diſtributio, quam fecerunt ſimul *Bribtricus* & *Ælfsuuitha* uxor ejus, appropinquante die mortis eorum in villa quæ vocatur *Meapeham*, teſtibus his præſentibus de propriis *parentibus* ſuis, videlicet *Uulfſtano* cognomine *Ucca*, & *Uulfſio* fratre ejus, & *Siredo* filio *Ælfredi*, & *Uulfsio* cognomine *Blaca*, & *Wine* presbytero,

& *Ælfgaro* in *Meapaham* & *Wulfego* filio *Ordegi*, & *Ælfego* fratre ejus, & *Bribtwara Ælfrici* relicta, & *Brybtrico* ejus consanguineo, & Ælfstano episcopo. Primum naturali domino suo *regi* armillam auream quæ habebat octoginta mancas auri, & unum handseax tantundem auri habentem, & quatuor equos, duos ex eis optime faleratos, & duos gladios optime adornatos, & duos accipitres, & omnes canes suos venaticos. Et * dominæ suæ * *Reginæ* armillam unam quæ habebat triginta mancas auri; & unum equum emissarium, eo pacto ut adjuvaret eum apud Regem, quatenus

---

** Ita, SHOWERE, reddit interpres *Saxonica* ꝺæꞃe hlæꝼꝺian. Quamvis enim apud veteres *Francos*, fœmininum à kuninᵹ deductum, nempe kuninᵹinna *reginam* denotabat, *Anglo-Saxones* tamen, quibus à suo cẏninᵹ vel cẏnᵹ, fœmininum non formare licuit, duobus aliis vocabulis ad REGINAM significandam usi sunt, ƇƿEN & HLÆFDIA, quorum istud UXOREM hoc DOMINAM primo denotabat. Usu vero obtinente, utrumque REGINAM, quum *conjugem*, tum *relictam* in sensu relativo; tum denique in absoluto sensu REGINAM, quæ summo jure imperabat, designabant.

Quoad primum scilicet Cƿen, REGINAN *conjugem*, sive Regis consortem significat, Chron. *Sax. Gibs.* DCC.XXI. Һeꞃ Æþelbuꞃh Cƿen ꞇoꞅeaꞃp ꞇanꞇun, *hoc anno Æthelburga* REGINA (Inæ R) *castrum tantunense destruxit. Bed.* Eccles. Hist. L. IV. C. 19. Ecᵹꝼꞃiꝺ ꞅe cẏninᵹ him ᵹeheꞇ ᵹe lonꝺ ᵹe mẏcel ꝼeoh ꞇo ᵹeꞅẏllanne. ᵹiꝼ he þa Cƿene ᵹeꞅpåhnian. ꝧ ᵹelæꞃan mihꞇe ꝥ heo bꞃucan polꝺe hiꞅ ᵹeꞅẏnꞃꞅciꝑeꞅ, *Ecgfridus promisit, se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si* REGINÆ *possit persuadere ejus uti connubio.* REGINAM regis relictam significat in versionis *Saxonicæ* MS. *Orosii*, lib. I. cap. VII, quod *Lat.* Codicis est IV. Æꝼꞇeꞃ hiꞅ ꝺeaꝺe Ꞩameꞃamiꞅ hiꞅ Cƿen ꝼenᵹe æᵹþeꞃ ᵹe ꞇo þam ᵹepinne ᵹe ꞇo þam ꞃice. Ꞩeo ilce Cƿen Ꞩameꞃamiꞅ ꞅẏꝺꝺan þaꞇ ꞃice pæꞅ on hẏꞃe ᵹepealꝺe. Sic etiam vocantur *Tomyris* istius versionis cap. IV. lib. II. & *Cleopatra*, *Julii Cæsaris* relicta, lib. VI. versionis cap. XIII. anꝺ he him heꞇ ꞇo piꝼe ᵹeꝼeccean Cleopaꞇꞃan þa Cƿene þa hæꝼꝺe Iuliuꞅ æꞃ. Cleopaꞇꞃa hiꞅ Cƿen peaꞃꝺ ᵹeꝼlẏmeꝺ. REGINAM etiam, quæ supremo jure imperat, significat, *Matth.* XII. 42. Ꞩuꝺꝺæleꞅ Cƿen aꞃiꞅꞇ on ꝺome, *regina austri surget in judicio.* Sic in *Orosii* lib. I. cap. XV. versionis MS. X. *Amazonum* REGINÆ hac voce denotantur: heoꞃa Cƿena Ϻaꞃpeꞅia. ꝧ Lampiꝺa pæꞃan haꞇene. Ðæꞃ pæꞅ Ϻaꞃpeꞅia ꞅeo Cƿen oꝼꞅlaᵹen. Ðæꞃ pæꞃon ꞇpa Cƿena ꝥ pæꞃan ᵹeꞅpeoꞅꞇꞃa Anꞇiopa. ꝧ Oꞃiꞇhia.

Quemadmodum etiam τὸ Cƿen emphaticè usurpârunt *Anglo-Saxones* ad designandam in triplici illo sensu REGINAM; sic etiam citerioris ævi, præsertim apud eos scriptores, in trina illa significatione τῷ hlæꝼꝺia, quod alias hlæꝼꝺiᵹa, hlævꝺia, hlæꝼꝺiᵹ, hlævꝺiᵹ & hlaꝼꝺia, scribitur, usi sunt. REGINAM regis conjugem hic in *Brythrici*, & Ælꝼswithes testamento τὸ hlæꝼꝺia significat, ut & in Chron. *Sax. Gibs.* An. M.LII. Anꝺ ꞅe Cẏnᵹ ᵹaꝼ þæꞃe hlæꝼꝺian eall ꝥ heo æꞃ ahꞇe, *& rex* (Eadwardus) *restituit reginæ, quicquid prius habuerat.* REGINAM regis relictam significat ejusdem *Chronici* p. 183. ꝧ Eaꝺᵹiþ ꞅeo hlaꝼꝺiᵹ ꝼoꞃþꝼeꞃꝺe on ꞃinceaꞅꞇꞃe, *& Eadgitha regina* (R. Eadwardi relicta) *decessit in urbe Wincestriensi.* REGINAM denique, cui summi imperii jus ac potestas erat, significat ejusdem etiam Chronici pagg. 103, 104, 106, 107. ubi *Æthelfleda* de cujus rebus gestis liber erat scriptus, qui in Catalogo vet. libb. in prima pag. MS. ad Eccl. *Dunelmens.* pertinentis videndo, *Elfledes hoc* vocatur, & quæ, mortuo marito *Ætheredo* duce Merciorum, summo imperio eos gubernabat, vocatur hlæꝼꝺiᵹ: ut, her com Æþelꝼlæꝺ Ϻẏꞃcna hlæꝼꝺiᵹe. ——Ꝥẏ heo Ϻẏꞃcna anpealꝺ miꝺ ꞃihꞇ hlaꝼoꞃꝺome healꝺenꝺe pæꞅ, *quo ea Merciorum imperium justâ dominatione tenuit.* Ut enim hlaꝼoꞃꝺ DOMINUS emphatice positum *Regem* sæpe denotat: Sic hlaꝼoꞃꝺome hic *regiam dominationem* significare contendendum est, quòd Æthelfleda plane REGINA, sive suprema *Merciorum* domina erat. Nam, ut *Joh. Brompton* Abbas *Jorvallensis* in Chronico suo Col. 834. 26. *tantæ potentiæ fertur fuisse, ut à quibusdam non solum* DOMINA *vel* REGINA, *verum etiam* REX *ad laudem & excellentiam vocaretur.* Ex quibus *Jorvallensis* verbis constat hlaꝼꝺia vel hlæꝼꝺia DOMINAM, ut DOMINA *reginam* aliquando denotat, significare. Hinc tandem *Ælfledam* REGINAM vocat *H. Huntingdon* in suo de ejus laude Carmine: *Tu* REGINA *potens* REX*que trophæa parans.* Hinc etiam *Matildam* imperatricem *Hen. I.* filiam, cui totius *Angliæ* proceres sacramentum fidelitatis & homagium fecerant, *Angli* pro vernaculo suæ linguæ idiomate HLÆFDIÆ, *i. e.* DOMINÆ, nomine receperunt, eamque appellatione illa à *Matilda* R. *Stephani* uxore, quæ Cinᵹeꞅ cƿen vocatur, Chron. *Sax. Gibs.* p. 242. recte distinxerunt. Sic continuat. ad *Florentium*, p. 677. *Interpellavit* DOMINAM (hlæꝼꝺian) *Anglorum Regina pro domino suo rege capto.* Quapropter, me judice, redarguendus est diligentissimus & luculentissimus historiæ *Anglicanæ* scriptor, *Jacobus Tyrrellus*, qui in *R. Bradeium*, suum in historia *Anglicana* ducem, semper obliquus, candorem, si non fidem in illo requirit, propterea quod in libro suo, cujus Epigraphe, **A compleat History of England**, p. 283. ista, & istiusmodi dicta *Malmesburiensis*; (SI IN DOMINAM RECIPERET. ——NEC DUBITAVIT EPISCOPUS IMPERATRICEM IN DOMINAM ANGLIÆ RECIPERE.) *Anglice* reddebat; **if he would receive her, as Queen. ——The Bishop then acknowledged her Queen of England.** Verum scriptorum, qui ante *Tyrrellum* extiterunt, quem vidi, nemo, *Anglos Matildam* in *reginam* sub DOMINÆ appellatione recepisse negavit. Etenim & ipsa, & immor-

quatinus ista commendatio sive distributio rerum suarum firma & stabilis esset post mortem suam, Et pro anima sua & omnium antiquorum suorum dedit aecclesiæ Sancti Andreæ duas sullingas terræ in danituna, & ipsa *Ælfsuuitha* similiter dedit eidem aecclesiæ Sancti Andreæ pro anima sua & omnium parentum suorum duas sullingas terræ quæ vocantur *Langafelda*, & præter hæc dedit eidem aecclesiæ XXX mancas auri & unam torquem auream de XL mancis auri, & unam cupam argenteam, & dimidiam vittam capitis auream. Et omni anno in diebus anniuersariorum suorum ordinaverunt servitoribus aecclesiæ Sancti Andreæ firmam duorum dierum de terra illa quæ vocatur *Hæslebolt*, & duorum dierum de *Uuotringeberia*, & duorum dierum de *Berlinges*, & duorum dierum de *Herigetes-ham*. Et aecclesiæ Xpi. Cantuariæ dederunt sexaginta mancas auri. XXX. archiepiscopo. XXX. conventui fratrum, & unam torquem auream, quæ habebat octoginta mancas auri, & duas cuppas argenteas, & terram illam quæ vocatur *Meapeham*. Et aecclesiæ Sancti Augustini dederunt XXX. mancas auri, & duas cuppas argenteas, & dimidiam vittam auream. Et terram illam quæ vocatur Dærente dederunt *Bribtwara* in diebus vitæ ejus tantum, & post mortem ejus aecclesiæ Sancti Andreæ pro se & antecessoribus suis. Et *Berlinges* dederunt cuidam nomine *Wulfego* tali pacto, ut ipse daret inde omni anno decies centum denarios pro se, & pro antecessoribus suis, aecclesiæ Sancti Andreæ. Et cuidam *Wulfsio* dederunt uuotrÿngebÿri, sibi & suæ progeniei in hereditatem futuram. & *Siredo* hæsel-holt, & *Wulfego* & *Ælfego* fratri suo hergetes-ham, in hereditatem futuram, & cuidam *Wulfstano* cognomine *Ucca* terram quæ vocatur *Wolcnestede*. & illas X. hydas terræ quæ sunt in strættuna, dederunt monasterio de Wolcnesteda. Et post mortem *Bryhtwara* terram de Falcheham dederunt aecclesiæ Sancti Andreæ, & *Bromlegam* similiter post mortem ejus, sicut *Ælfricus* dominus ejus dederat eam eidem aecclesiæ. similiter dederunt & *Snodilande* eidem aecclesiæ post mortem *Brihtwara*, sicut *Ælferus* filius *Ælfrici* eam prius dederat ipsi aecclesiæ, & ipse postea per testimonium *Æadgivæ* reginæ, & *Odonis* archiepiscopi, & *Ælfegi* filii *Ælfstani*, & *Ælfrici* fratris ejus, & *Ælfnodi* cognomine *Pilia*, & *Goduuini* de Fecham, & *Eadrici* de ho, & *Ælfsii* prbri de Croindene. Et cuidam *Wulfstano* dederunt LX. mancas auri dividere pauperibus: pro animabus suis, & cuidam Wulfsio tantundem dividere pro animabus eorum, & cum deo agant judi-

---

immortalis memoriæ frater ejus *Glocestriensis Comes*, cum *Anglis* egerunt, ut ipsam tanquam *Hen. I.* filiam & hæredem, cui omnis *Anglia* & *Normannia* jurata esset, in REGNUM reciperent, *W. Malmes.* p. 106. 51. Homagium etiam & fidelitatem, qui eam in DOMINAM recipiebant, ut *reginæ* dederunt. *Traditur* (inquit *continuat.* ad *Florentium* p. 676.) *ejus imperio urbs nobilissima Wintoniæ, datur ejus* DOMINIO CORONA *regni Angliæ*. Et paulo post; *venit illa, totiusque civitatis & circumjacentis Regionis suscepit* DOMINIUM *atque* HOMINIUM. In *Reginam* ergo *Matildam* receperunt, qui ab ejus partibus steterunt. Nec de eo dubitavit SHOWERE, vester *Eadwardus Cokus* juris *Anglicani* oraculum, in libro qui inscribitur, **the first part of the Institutes**, p. 7. ubi de appellationibus regum agens, sic de *Matilda* loquitur: **Maud the sole daughter and heir of Hen. I. wrote** *Matildis imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA, **divers of whose creations and grants I have seen.** Dein pergit ad recensendos RR. *Angliæ*, qui se *dominos Hiberniæ*, tum cum illius reges essent, appellari voluerunt. *Johan.* etiam *Seldenus*, in libro cui titulus, **Titles of Honour**, *Matildam* etiam REGINAM agnoscit, p. 36. ubi sic scribit: **and as Kings with their subjects of the greater name have been ever styled by it** DOMINUS; **so Queens have had, and used the name of** DOMINA, **as Lady Maud called herself,** *Imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA. Sed objicit vir clariss. *Matildam* in sigilli sui epigraphe, se REGINAM *Romanorum, &* DOMINAM *Anglorum* appellasse, quod (inquit) haud oportebat eam facere, si utriusque populi se *reginam* pariter credidisset: verum id ut faceret maxime oportebat, quod in Aula *Cæsarea*, *Regina Romanorum* appellaretur, apud Anglos vero vernaculo DOMINÆ nomine, in regnum admitteretur: præterea, inquit, *Henricus* Episcopus *Wintoniensis* eam DOMINAM *Andegavensium* vocavit, quæ secundum *Bradeji* versionem reddenda sunt **Queen of the Aniovins.** Minime vero, quoniam ANDEGAVIA non regnum erat, sed ducatus; & Matilda illius domina, domina tantum consors, sive conjugalis, non autem suprema, quæ *Andegavis* summo jure imperabat; *Anglorum* vero domina suprema *Matilda* erat, qui fidelitatem ei ut patris sui hæredi juraverant, & apud quos regio jure & potestate, quoad potuit, utebatur. Accedit, quod loco *regii* nominis, sonungur, veteres reges *Scanorum*, i. e. veteres RR. *Norvegiæ*, *Daniæ*, & *Sueoniæ*, appellatione **drotten**, quod *dominum* significat in antiquis scriptoribus insigniri solent. Et ut **drotten**, olim erat *Rex*: sic **drotta**, *domina*, postea **drottning**, & in composita declinatione **drottningen**, hodie corruptè **dronning** erat *Regina*: ut in Bibliis *Islandicis*, lib. *Regum*, cap. X. 1, 4, 10, 13. *Nehem.* XI, 6. *Esther.* I. 9. *Matth.* XII. 42. Vide etiam **heims kringla**, sive *historiam R.R. Septentrionalium à Snorrone Sturlonide conscriptam*, quam in ingens orbis literarii beneficium nuper editam, versione gemina & notis illustravit *Joh. Peringskiold.* cap. CXLVIII. Quamobrem, Cl. SHOWERE, si non ab errore & lapsu, nam labi & errare humanum est; saltem à doli crimine vindicandus est Historiæ *Angl.* pater *Bradeijus*; cujus Manibus, ut qui à morte erat abreptus tum quum ad sui defensionem accinctus esset, has inferias consecro.

 cium

cium nisi fideliter fecerint. Ego *Brihtricus* pro Dei amore rogo dominum meum dulcissimum, ut ista nostra donatio inviolabilis permaneat, nec eam à quoquam violari permittat, similiter rogamus & petimus omnes amicos Dei, quatenus nobis in hac re adjutores existant. Et quicunque eam aliquatenus violare præsumpserint, ab ipso domino Xto. judice, æternum recipiant Judicium, & qui eam inviolabilem conservaverint, dominum sibi sentiant affore propicium.

Testamentum Wulfari, *è Regesto* Abbatiæ *S.* Petri *de* Bath. *p.* 88. *Chart.* 22. *In Bibl.* C.C.C.C.

Ic wulfwaru bidde minne leofan hlaford æþelred kyning to ælmyssan ꝥ ic mote beon mines cwyðes wyrðe. Ic kyðe þe leof on ðisum gewrite hwæs ic geann into baðum to Scē Petres mynstre. for mine earman sawle. ⁊ for minra yldrena þe me min ar fromcom. ⁊ mine æhta. ꝥ is þonne ꝥ ic geann ðæder into ðære halgan stowe anes beages is on sextigum mancussum goldes. ⁊ anre blede is on þriddan healfon punde. ⁊ twegea gyldenra roda. ⁊ anes mæsse-reafes mid eallum þam ðe ðærto gebyreð. ⁊ anes hricg-hrægles þæs selestan þe ic hæbbe. ⁊ anes bedd-reafes mid wahryfte. ⁊ mid hoppscytan. ⁊ mid eallum þam þe þærto gebyreð. And ic geann Ælfere abbode þæs landes æt ferscesforda mid mete. ⁊ mid * mannum. ⁊ mid ealre tylðe. swa ðærto getilod bið. And ic geann wulfmære minum yldran suna þæs landes æt clatfordtune mid mete. ⁊ mid mennum. ⁊ mid ealre tilþe. ⁊ ðælon hi ꝥ heafodbotl him betweonan swa rihte swa hi rihtlicost magon. ꝥ heora ægþer his gelice micel habbon. And ælfwine minum gyngran suna ic geann þes landes æt leage. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt healhtune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt hocgestune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ ðrittiga mancussa goldes. And ic geann godan minre yldran dehter þes landes æt wunfrod. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ twegea cuppena on feower pundum. ⁊ anes bendes on ðritigum mancussum goldes. ⁊ twegea preonas. ⁊ anes wifscrudes ealles. And alfware minre gyngran dehter ic geann ealles þæs wifscrudes þe þærto lafe bið. And wulfmære minum suna. ⁊ ælfwine minum oþrum suna. ⁊ alfware minre dehter heora ðreo ðra ælcum ic geann twegea cuppena on godum feo. And ic gean wulfmære minum suna anes heallwahriftes. ⁊ anes beddreafes. ælfwine minum oþrum suna ic geann anes heall-reafes. ⁊ anes burreafes. mid beod-reafe. ⁊ mid eallum hræglum swa ðerto gebyreð. And ic geann minum feower cnihtum. ælmære. ⁊ ælfwerde. ⁊ wulfrice. ⁊ wulfstane anes bendes on twentigum mancussum goldes. Ac ic geann eallum minum hired wifmannum to gemanum anes godes casteneres wel geredodes. And ic wylle ꝥ þa þe to minre are fon ꝥ hi fedon twentig freot manna. tyne be eastan ⁊ tyne be westan. And æfre ælce geare ealle gemænelice ane feorme into baðum swa gode swa hi bette þurhteon magon to swylcre tide swælce heom eallum þince ꝥ hi bett ⁊ gerisenlicost hi forð brincgan magon. swylce heora swylce þis gelæste. hæbbe he godes milte ⁊ mine. and swylce heora swylce þis gelæstan nelle. hæbbe he hit him wið ðone hehstan gemæne. ꝥ is se soða god. þe ealle gesceafta gesceop ⁊ geworhte.

BADANOTHI BEOTTINGI TESTAMENTUM.
E Bibl. Cott. Augustus. II.

B. Ic badonoð beotting cyðo ⁊ writan hato hu min willa is ðet min ærfe-lond fere þe ic et, aeðeluulfe cyninge begæt ⁊ gebohte mid fullum friodome on æce ærfe æfter minum dege ⁊ minra ærfe-wearda ðet is mines wifes ⁊ minra bearna, ic wille ærist me seolfne gode allmehtigum forgeofan to ðere stowe æt cristes cirican ⁊ min bearn ðær liffest gedoan ⁊ wib ⁊ cild ðæm hlaforde ⁊ higum ⁊ ðære stowe befestan oder minne dei to friðe ⁊ to mundbyrde. ⁊ to hlafordome on ðæm dingum ðe him ðearf sie ⁊ hie brucen londes hiora dei ⁊ higon gefeormien to minre tide swæ hie soelest. ðurhtion megen ⁊ higon us mid heora godcundum godum swæ gemynen swæ us arlic ⁊ him ælmeslic

---

* *Anglo-Saxones*, quibus servitus in usu erat, nomina servorum & servarum suarum prædialium, cum eorum liberis glebæ etiam adscriptiis, mandare literis solebant, quasi bonorum suorum partem: ut constat è text. *Roffensis* fol. 162.a.. ðis wæron ða æhtemen into wulda. ham ⁊ heora ofspring. ðas man dyde ðider of Æglesforda. tottel ⁊ eadwig his broðor. and heora ofteam. ⁊ totteles sustor ⁊ hire cild. ⁊ his sustor dohtor. ⁊ hire twa cild. ðas comon suðan of cinces tune. æþelflede ⁊ hire cild. ⁊ of æglesforda sigburh. ⁊ hire cild. ⁊ garwig ⁊ his wif. ⁊ boia ⁊ his wif. ⁊ heora ofteam. ⁊ þas comon of tealce. bunel ⁊ his wif. ⁊ hidda ⁊ his wif. ⁊ nodbald ⁊ his wif. ⁊ heora ofteam :- Ða gebohte ælfstan ꝥ land ælfeheres fæder æt eadmunde cince mid eallum þam þe ðar onstod on ece yrfe mid hund twelftigan mances an goldes. ⁊ mid þritti-gan pundan :-

siæ

sia ⁊ ðonne ofer hiora dei wifes ⁊ cilda. Ic bebeode on godes noman ðæt mon agefe ðæt land inn nigum to heora beode him to bruccanne on ece ærfe. swæ him leofast sie. ⁊ ic biddo higon for godes lufe ðæt se monn se higon londes unnen to brucanne ða ilcan wisan lefte on swæsendum to minre tide ⁊ ða godcundan lean minre saule mid gerece swæ hit mine ærfe numan ær on-stellen. ðonne is min willa ðæt ðissa gerwiota wen twa gelice. oðer habben higon mid boecum oðer mine ærfe-weardas heora dei ðonne is ðæs landes ðe ic higum selle, XVI. gioc ærðæ londes ⁊ medwe.......... all on æce ærfe to brucanne geminne de ...e æfter swæ to ationne swæ me mest red ⁊ liofast sie.

✠ Ceolnoð arc̄ epis̄c ðis ˊwrito ⁊ festniæ mid cristes rode-tacne.
✠ Alchere dux ðiss writo ⁊ ðeafiæ.
✠ Bægmund prb̄ ab̄ þiss writo ⁊ þeafiæ
✠ Hyrenoð pr̄ ðiss writo ⁊ þeafiæ.
✠ Ƿigmund pr̄.
✠ Badenoð pr̄.
✠ Osmund pr̄.
✠ Suiþberht diāc.
✠ Ðyddel.
✠ Cichus.
✠ Sigemund.
✠ Eðelwulf.
✠ Tile.
✠ Cyneberht.
✠ Æðelred
✠ Badanoð.

Abbæ Vicecomitis Testamentum,
E Bibl. Cott. Augustus. A. 2.

✠ Ic abba gerefa cyðe ⁊ writan hate hu min willa is þæt mon ymb min ærfe gedoe æfter minū dæge. ærest ymb min lond þe ic hæbbe ⁊ me god lah. ⁊ ic æt minum hlafordum be-gæt. is min willa gif me god bearnes unnan wille. ðæt hit foe to londe æfter me ⁊ his bruce mid minū gemeccan ⁊ sioððan swæ forð min cynn ða hwile þe god wille ðæt deara ænig sie. þe londes weorðe sie. ⁊ land gehaldan cunne. gif me ðonne gifeðe sie ðæt ic bearn begeotanne mege. þonne is min willa þæt hit hæbbe min *wif ða hwile ðe hia hit mid clennisse gehaldan wile. ⁊ min broðar alchhere hire fultume ⁊ þæt lond hire nytt ge-doe, ⁊ him man selle an half swulung and ciollan-dene to habbanne ⁊ to brucanne wiððan ðe he ðy geornliocar hire ðearfa be-ga ⁊ be-wiotige. ⁊ mon selle him to ðæm londe. IIII oxan, and II cy, and L scepa ⁊ ænne horn, gif man wif ðonne hia nylle mid clennisse swæ ge-haldan. ⁊ hire liofre sie oðer hemed to nimanne. ðonne feon mine megas to ðen londe. ⁊ hire agefen hire agen. gif hire ðonne leofre sie almynster to gangan ne oððá suð to faranne ðonne agefen hie twegen mine megas alchhere ⁊ aeðelwald hire twa ðusenda ⁊ fon him to ðen londe, ⁊ agefe mon to liminge L, ewa, and V cy, fore me, ⁊ mon selle to folcanstant win mid minū lice. X oxan. and X cy. and C, ewa. and C, swina, and higum an sundran, D, pendingas wiððan ðe min wif þer be nuge ingonges swæ mid minū lice swæ sioððan ysenran dogre swæ hwæder swæ hire liofre sie. gif higan ðonne oððe hlaford þæt nylle hire mynster-lifes geunnan. oððá hia siolf nylle. ⁊ hire oðer ðing liofre sie, þonne agefe mon ten hund pendingas inn mid minū lice me wið legerstowe ⁊ higum an sundran fif hund pendingas, fore mine saule, ⁊ ic bidde ⁊ bebeode swælc mon se ðæt min lond hebbe ðæt he ælce gere agefe ðen higum æt folcanstop L. ambra malses and VI. ambra gruta and III. wega spices ⁊ ane cyses. and CCCC. hlafa ⁊ an hriðr and VI. scep, ⁊ swælc monn se ðe to minum ærfe foe ðonne ge-dele he ælcum messepreostum binnan cent mancus goldes. ⁊ ælcum godes ðiowe pendingas, ⁊ to sc̄e petre min wær geld twa ðusenda ⁊ freoðomund foe to minū sweord ⁊ agefe ðer æt feower ðusenda ⁊ him mon forgefe ðer an ðreotene hund pendingas. ⁊ gif mine broðar ærfeweard gestrionen ðe londes weorþe sie þonne ann ic ðem londes. gif hie ne gestrionen deð ðe him sylfū ælles hwæt sele æfter hiora dege. ann ic his freoðomunde gif he ðonne lifes biþ. gif him elles hwæt sæleþ ðonne ann ic his minra swæster suna swælcum se hit geðian wile ⁊ him gifeþe biþ, ⁊ gif þæt gesele þæt mine cynn to ðan clæne gewite þæt ðer þeara nan ne sie ðe londes weorþe. sie þonne foe se hlaford to and þa higon æt kristes cirican ⁊ hit minum gaste nytt gedoen. an þas redenne ic hit ðider selle ðe se monn se þe kristes cirican hlaford sie se min ⁊ minra erfe-wearda fore-spreoca ⁊ mundbora ⁊ an his hlaforddome we bian moten.

✠ Ic Ceolnoþ mid godes gefe ærcebiscop þis write ⁊ ðeafie ⁊ mid cristes rod-tacne hit festin.
✠ Ic Beagmund pr̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Ƿær-hard pr̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Aeþelhun pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Abba pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Ƿigmund pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Lof pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Osmund pr̄ þis þeafie ⁊ write
✠ Ic Ƿealhere diac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Badanoð diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Abba ge-refa þis write ⁊ festnie mid Kristes rode-tacne.
✠ Ic Heaberh diac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Noþwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Ƿeolhere subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Ciolwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.

* Id eſt. Dum vidua manens à ſecundis nuptiis abſtineret.

Testamentum *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* ante centum & quatuor annos à *Will. Lambardo* in itinerario suo *Cantiæ* editum, denuo in doctorum gratiam publicandum censui, SHOWERE, quum quod à cl. viris * *Joh. Seldeno*, & † *Hen. Spelmanno* citatur: tum etiam quod antiquam illam constitutionem *Impp. Theodosii* & *Valentiniani* ostendit; qua permissum erat marito & uxori ut conjunctim testamentum facerent, quo alter alteri superstes, & dein ambobus defunctis, hæredes & legatarii, quos esse voluerunt, in bonorum possessione succederent. Id genus testamenti *formula* solennis, quæ quidem digna est ut à Te consulatur, SHOWERE, extat apud *Marculfum*, cap. LXXI.

Quoad tempus in quo *Byrhtricus* fecit testamentum suum, id quidem cognosci non potest; quod in quo scriptum erat neque annus, neque mensis, neque dies designatur. Neque enim jus civile Romanum, quo constitutum erat, ut uno eodemque tempore septem testibus adhibitis, & subscriptione testium, signacula testamentis imponerentur, requirebat, ut annus, quo facta à quoquam testamenta erant, à tabellionibus notaretur. Seculum, in quo *Byrtbricus* vixit, noscitur ex eo, in quo floruit patronus ejus *Ælfricus*, quod fuit post annum DCCCC.LXXXIII. regnante *Æthelredo*, quando [a] dux *Merciæ* factus erat, usque ad annum M.XVI. in quo interfectus fuit. Aliquo igitur intermedio viventis *Ælfrici* Ducis anno, cliens ejus sive *Thanus*, isque opulentissimus, *Byrtbricus* testamentum suum fecit; in quo etiam tradit *Ælfherum*, *Ælfrici* patrem, qui floruit regnantibus *Edgaro* & *Edweardo* martyre, de bonis suis solenniter etiam testatum fuisse. Sed ante hæc tempora, testamentorum factionem apud *Anglo-Saxones* obtinuisse, luculente probat *Ælfredi* R. lex 37, quæ, ut existimat *H. Spelmannus*, de testamento datis & legatis intelligenda est, & non de donationibus, quas INTER VIVOS jus civile appellat, quod sine ulla mortis cogitatione factæ, non omnino comparantur legatis. Imo R. ipse *Ælfredus* testamentum etiam condidit in publicis regni comitiis, in quo etiam *Æthelwulfum* R. patrem suum testamento terras suas legasse dicit. *Badanothus Beottingus* testatus est, regnante *Egbertho Æthelwulfi* patre. Quinetiam regnante INA R. qui *Ceadwellæ* successit, An. DCLXXXVIII. & *Romæ* mortuus est, An. DCCXXVIII. testamentorum solennem factionem apud *Anglo-Saxones* in usu fuisse, testamentum probat, quod [c] HEAN fundator, & primus Abbas cœnobii *Abbendonensis* fecisse dicitur, in *Abbendonensis* Ecclesiæ historia, bibl. *Cotton.* cujus nota est *Claudius*, c. 9, 10. Porro, testamentorum usum apud *Anglo-Saxones* inolevisse ex quo, regibus ad fidem conversis, regna *Saxonica* cum sacerdotio & ecclesia in unum corpus coaluerunt, me judice, non dubitandum est. Verum ante id tempus iis testamentorum usus penitus fuit ignotus, majorum mores & instituta secutis, de quibus sic *Tacitus* in libro suo de moribus *Germanorum*: *Hæredes tamen successoresque sui cuique liberi, &* NULLUM TESTAMENTUM. *Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patrui, avunculi.*

Quis autem apud eos legitimus testium fuit numerus, quibus coram testatore eodem tempore subscribentibus & consignantibus valebat testamentum, ex numero quidem testium, qui superioribus testamentorum exemplaribus subscripserunt, eaque signarunt, haud facile dici potest. *Byrthricus* cum conjuge sua Ælfswitha testati sunt præsentibus uno eodemque tempore XI testibus, quorum una mulier erat, quæ jure civili *Romano* testis adhiberi non potuit. Testamenti, quod *Wulfarus* ordinavit, transcriptum caret nominibus testium, qui subscriptionibus & signaculis suis ad id firmandum adhibiti erant. *Badanothus Beottingus* testatus est adhibitis uno eodemque tempore sexdecim testibus. *Abbæ* vicecomitis testamentum, testatoris ipsius & XIV insuper testium subscriptionibus & appositis signaculis confirmatur. *Ælfricus* autem in testamento *Byrthrici* & *Ælfswithæ*, adhibitis tantum VIII. testibus, quorum prima *Eadgyva* regina, secundus vero *Odo* Archiepiscopus erat, recte testatus esse dicitur. Sic testamentum *Wolgithæ*, quod est in *Gul. Sommeri* libro, qui inscribitur, **Of Gavelkind**, præter cœnobium S. *Augustini Cantwar.* & regis consiliarios, decem etiam testium nominibus, insignitur. Certus igitur & jure definitus testium numerus, quo in ordinandis testamentis major non erat adhibendus, apud *Anglo-Saxones* nullus erat. Quo vero minor non adhibendus erat in faciendis testamentis, propter eorum sinceritatem, certus proculdubio apud eos testium numerus, constitutionibus regni & ecclesiæ sancitus & definitus erat. Quis vero is fuit in tanta heu *vett.* monumentorum jactura & defectu nihil certi dici potest, probabile tamen est, jure regni & ecclesiæ, de ordinandis testamentis in unam consonantiam apud *Anglo-Saxones* tandem juncto, eos constitutionem *Romanam* cum fide & moribus *Christianis* recepisse, qua cautum erat, ut, *uno eodemque tempore septem testibus & subscriptione testium adhibitis, signacula etiam testamentis, quæ jure facta sunt, imponerentur.* Jus hoc de septem saltem adhibendis testibus, quorum si unus defuerit, jure deficit testamentum, cum ipso testa-

* In tractatu Anglice scripto, qui inscribitur, **The originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of testaments.** † In reliquiis Spelmannianis. p. 130. *a* Vid. Chron. *Sax. Gibs.* *b* Hujus testamenti versio *Latino-Normannica* habetur in *Ang. Norm.* p. 22. & in *Ælfredi* magni vita, *Oxonii* impressa, M.DCLXXVIII. Append. II. Versio inquam *Latino-Normannica*, in qua leguntur multi termini phrasesque *feudales*, quos *Anglo-Sax.* penitus ignorarunt, ut *Conquesti* sumus. *Sei. Seina. feodum. Armiger. Seisinare. Valettus*, &c. *c* De *Heano*, qui nepos fuit cujusdam reguli *Cyssæ*, vide librum Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota, *Vitellius*. A. 13. 6.

mentorum

mentorum usu, à *Romanis* ad majores nostros venisse, ut rem vero simillimam, & Te, SHOWERE, & omnes, qui, æque ac Tu, juris scientes sunt, amplexuros certe quidem scio; quamvis in extrema vitæ lucta, ut animam afflaturus uno adhibito præsertim gravi & optimæ fidei teste recte de bonis testaretur, ut credam, facit narratio illa, quæ infra sequitur de testamento, quod *Ælfegus* moribundus fecit, accersito *S. Dunstano* Archiepiscopo *Cantwarensi*, qui testis singularis vocatus & adhibitus, & dein controversia de illius testimonio & testamento, cui testimonium præstabat, in comitiis comitatus motâ, non victor tantum, sed mille sacramentalium juramentis honestatus triumphator maximus à lite determinatâ discessit. Morientibus ergo apud *Anglo-Saxones*, haud secus ac militantibus apud *Romanos* diligens illa & formalis dicta in ordinandis testamentis observatio, propter angustiam temporis, constitutionibus regni & Ecclesiæ remissa esse videtur; Adeo ut ii, quamvis neque legitimum numerum testium adhibuerint, neque aliam testamentorum solemnitatem observaverint, recte nihilominus testarentur, videlicet cum in ultimo vitæ discrimine positi cum morte luctarentur. Si igitur moriens apud majores nostros, vocato ad hoc singulari homine, ut voluntatem ejus testaretur, ita locutus esset, ut declararet, cui bona sua daret, voluntas ejus sive scripta, sive sine scriptura, rata habita esse videtur. Aliter enim si fuisset, cur suprema *Ælfegi* voluntate coram *Dunstano* Archiepiscopo, ad hoc solo accito, declarata, testamentum ejus valeret, ne quidem animo cogitare possum. Etenim quod singulare illius testimonium sufficeret, id non alicui privilegio, quo ut Archiepiscopus gaudebat, attribuendum esse ex hoc probatur, quod *Badanothus Beottingus*, & *Abbas Geresa* cum Archiepiscopo *Cantwarensi*, *Ceolnotho*, cum testarentur, etiam alios multos testes adhibebant.

Præterea notandum etiam id est, SHOWERE, quod apud *Anglo-Saxones*, perinde ac apud *Romanos*, quis unum testamentum pluribus Codicibus conficere potuit. Quod ut [a] *Justinianus* imp. ait, necessarium est propter innumerabiles causas, quæ humanis necessitatibus imminent. Sic *Badanothus B.* voluit, ut testamentum suum duobus codicibus conficeretur, quorum alter Monachis Ecclesiæ Christi *Cantuariensi*; alter hæredibus suis tradendus erat. Sic [b] *Edsigus* presbyter, cum testatus esset, testamentum suum tribus exemplaribus confectum esse voluit, quorum alterum *Cœnobio* Ecclesiæ *Christi*, alterum *Cœnobio* S. *Augustini Cantwar.* custodiendum dedit, tertiumque *ipse* apud se servavit. Sic etiam [c] *Siwerthus Dunelmensis*, cum forte ægrotans *Lindani* in Insula *Eliensi* supremam suam voluntatem declararet, in tribus Membranis testamentum fieri jussit; quorum alteram dedit Abbati *Eliensi*; alteram misit ad *Ailwinum* comitatus *Aldermannum*; tertiam autem apud *se* retinuit.

Observare etiam non potes non, SHOWERE, in ordinandis testamentis morem istum instituendi *hæredes* fidei commissarios, quos practici nostri *executores* vocant, qui *legata* vel donationes à defuncto relictas *legatariis* præstarent, *Anglo-Saxonibus* non fuisse. Nullum, quod animadverti, hujus institutionis in eorum testamentis vestigium; quod ex eo venisse videtur, quòd [d] *Curia* pro hærede, vel exequendi testamenti curatore gereret, rebus in testamento defuncti ordinatis tanquam hæres utens, & bonorum possessionem dans, prout quisque de iis, quoquo modo, vel re, vel verbo, scripto, vel sine scripto, arbitrium suum supremum declarabat. *Curia*, inquam, pro defuncti hærede gerebat apud *Anglo-Saxones*, vel saltem aliquem è legatariis, quemadmodum in quibusdam casibus Prætor *Romanus*, loco hæredis constituit, cui testati bonorum possessionem dabat, ut ea quæ reliquerat, & quibus reliquerat, sive immobilia, sive mobilia secundum testamenti tenorem restitueret. Horum alterutrum faciendi potestatem habuisse curiam apud *Anglo-Saxones* id maxime mihi suadet, quod in modo citata *Ælfegi* testamenti narratione, eo nomine graviter arguitur *Leofsunius*, qui *Ælfigi* relictam in uxorem acceperat, quod singulare testimonium Archiepiscopi *Dunstani* aspernans, & testamentum *Ælfigi*, ut non jure factum, infirmare volens, terras occuparet Butan ƿitena Dome, *sine concilio & judicio sapientum*; à quibus an *Ælfegus* jure testatus esset non solum judicandum erat; sed quibus etiam inconsultis, nemo bonis defuncti se immiscere debebat, quod ab illis, ut videtur, eorum possessio petenda; dein petentibus danda erat, antequam jure adipiscenda foret. Huc etiam spectant verba *Æthelstani* Clitonis, *Æthelredi* R. filii, qui in testamento suo infra citato rogat omnes SAPIENTES, quum Clericos, tum Laicos, coram quibus legendum erat; ut, iis adjuvantibus, testamentum quod facerat, ratum haberetur, siquidem, consentiente patre, id fecisset. Nu bidde ic alle þe ƿYTEN þe mine quyde gehiređ ǣdeᵭ ǣyđer gehodede ⁊ lewede. ꝥ hi ben on vultume. ꝥ my cwide stonden mote. siþe mines vader geliauu on mine quyde stent. Per Sapientes autem sive *Curiam*, intelligo non tantum *Curiam* comitatus ejusque sapientes, quibus cum *Ealdormanno*, vel Scir-gereafâ, illius vicario, Episcopus præsidebat; sed Curias etiam urbanas, quibus præpositus *Tungereafa* dictus, moderari solebat. Quinetiam & Curias dominorum, quibus haud mul-

[a] *Justit.* lib. II. Tit. x. [b] In Appendice ad G. *Sommeri* librum, cui titulus **Of Gavelkinde**, p. 216. [c] Vid. *J. Seldeni* tract. cui titulus, **Of the Originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of Testaments**. pag. 5. [d] *Johannes Seldenus* putat consanguineos defuncti, executorum officiis functos esse apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglo-Normannos*; quum testator nullum, qui voluntatem ejus exequeretur, in testamento suo nominaret. vid. *Glanvill.* de legg. & consuetud. *Angliæ*, lib. VII. cap. 6.

tum disparius erat apud *Anglo-Saxones* in colonos suos, ac tungereafis in civitatibus, ac Episcopo & *Ealdormanno* in comitatu erat.

Potestatem autem quam in causis testamentariis habuit olim Curia comitatus apud *Anglo-Saxones* manifeste ostendit controversia illa de *Ælfegi* suprema voluntate, quæ in comitiis comitatus *Cantwarensis*, præsidente *Wulfsigo* presbytero *Scirmanno*, vel *Scir-gereafa*, audita & determinata erat. In qua superior factus Archiepiscopus *Cantwarensis* omnes terras illas *Ecclesiæ Andreanæ Hrofensi* ab *Ælfego* supremis tabulis relictas, quas *Leofsunius* sine curiæ judicio occupaverat, in hæreditatem æternam ab ejus calumniis vindicavit.

Postea vero, quàm ecclesiastica jurisdictione à Civili separatâ, Episcopus & *Ealdormannus*, sive princeps, * *Gulielmo* I. id statuente, in divisis foris jura dabant, de rebus causisque testamentariis jus à majoribus nostris *Anglo-Normannis* ita comparatum erat, ut ultimæ defunctorum voluntates in foro Ecclesiastico, coram Episcopo ejusve vicario publicarentur; penes quem de testamentis, an jure facta; & si jure facta, an rupta irritave essent, judicare erat. De legatis etiam eatenus, an ea quæ legari dicebantur, vere & recte legata essent judicabant episcopi sive forum Ecclesiasticum: si vero testamentorum executores, vel quos testator nominaverat, vel quos lex dedit, ea quæ legata erant, præstare recusarent; tum à legatariis petendum erat forum civile, quibus petentibus *rescriptum divale*, sive breve regium vicecomiti inscriptum in hac verborum forma dabatur. † *Rex Vicecomiti Salutem; præcipio tibi, quod juste & sine dilatatione facias stare rationabiliter* [a] *DIVISAM N. sicut rationabiliter monstrari poterit, quod eam fecerit, & quod ipsa stare debeat.* Ita in Re testamentaria jus *Anglicanum* in diversis foris se habuisse testantur ea quæ sequuntur R. *Glanvilli.* lib. VII. cap. 8. *Si quis autem authoritate hujus brevis conventus aliquid dixerit contra testamentum, scilicet, quod non fuit rationabiliter factum, vel quod res petita, non fuerit ita, ut dicitur, legata; tunc quidem placitum illud in curia Christianitatis audiri debet, & terminari. Quia placitum de testamentis coram judice Ecclesiastico fieri debet; & per illorum, qui testamento interfuerunt, testimonia secundum juris ordinem terminari.*

Probabile etiam mihi videtur, Showere, rei testamentariæ jus eodem, vel haud multum dispari, modo administratum fuisse apud *Anglo-Saxones*, dum in una eademque curia comitatus considentes Episcopus & Princeps jura simul dicerent. Quid enim convenientius indiviso foro, vel animo fingi potest, quam, ut Episcopo testamentum jure factum, & firmum esse decernente, Princeps omnia, quæ in eo, & quatenus in eo ordinata essent, omnia & suâ, & curiæ consentientis auctoritate exequenda juberet? Eodem etiam, ut videtur, modo, & in aliis curiis jus dici solebat in re testamentaria apud *Anglo-Saxones*. In aliis, inquam, curiis, in quibus aut ipsum, aut ipso absente, vicarium ejus Diaconum consedisse semper, non possum, Showere, non sentire. In curiis *Hundredorum*, Episcopum aut Archidiaconum suum Causas audivisse & determinasse extra omne dubium ponit rescriptum illud *Gulielmi* primi toties in superioribus citatum, quod ad *Remigium* antistitem *Lincolniensem* misit, anno regni sui XVIII, ut putat [b] *Henricus Spelmannus*. Hujus rescripti nobilissimum exemplar extat in libro *Rad.* de *Diceto*, qui in Archivis ecclesiæ *Paulinæ Londinensis* adservatur. quod à *Jo. Seldeno*, cum illud publici juris fecerit, non est visum.

Quocirca, Showere, cum in centuriæ curiis considendi jus Episcopos & eorum vicarios habuisse apud *Anglo-Saxones* constet, quidni & in curiis urbanis, imò & in *Dominorum* curiis, aut eos, aut qui eorum vices gererent, consedisse credamus? Equidem, de hac re quamvis mihi fere dubium non est, Tibi tamen, & omnibus vetustatis cultoribus, liberum judicium relinquo.

In superioribus pluries citavi narrationem testamenti à quodam *Ælfego* facti; quod, etsi solo testimonio Archiepiscopi *Cantwarensis* munitum, jure tamen factum *Curiæ Comitatus* esse videbatur. Hanc igitur, ut pretiosissimum monumentum tam *Latine*, quam *Saxonicè*, è *Textu Roffensi* descriptum, præmissâ epigraphe, quæ *Saxonicè* in rubricis exaratur, & Tibi, & omnibus juris *Anglicani* scientissimis, quâ par est observantiâ, offero.

Ðus ƿæron ða seox sulung æt Ƿuldaham Scē Andrea geseald into hrofeceastre.

Æðelbryht Cinc hit gebocade þam Aƿle on ece yrfe. ⁊ betæhte hit þam biscope Eardulfe to beritenne. ⁊ his æftergengan:· Ða betƿeonam þam ƿearð hit ute. ⁊ hæfdon hit Cynegas oð Eadmund cinc:· Ða gebohte hit [c] Ælfstan Heahstaninc æt þæm Cince mid hund tƿelftigan manceran goldes. ⁊ ðrittegan pundan. ⁊ ðæt him sealde mærst eal Ælfæh his sunu:· Æfter Eadmunde Cincge. ða gebocade hit Eadred Cinc Ælfstane on ece yrfe. Ða æfter Ælfstanes dæge ƿæs Ælfeh his sunu his yrfeƿærd. ⁊ þæt he leac on halre tungon. ⁊ oftеah Ælfrice his breðer landes. ⁊ æhta butan he hƿæt æt him geearnode:· Ða for þære broðor-sibbe geuðe he him Earhiðes. ⁊ Cræ̣gan. ⁊ Æneresfordes. ⁊ Ƿuldahames his dæg:· Ða oferbad Ælfeh ðæne broðor ⁊ feng to his [d] Læne:· Ða hæfde

* Vide *Seldeni* notas ad *Eadmerum*. pag. 167. ejusdem JANUM ANGLORUM. p. 87. Reliquias *Spelmannian.* p. 131. † *Glanvill.* de legg. & consuet. *Angliæ*, lib. VII. cap. 7. *a* Id est, *Legatum*. *b* Reliquiæ *Spelman.* p. 131. *c* *Lege* Ælfstan. *d* Læne, quod in sensu vulgari *commodatum* significat, hic in sensu forensi *allodium*, vel prædium denotat, quod alicui ad vitam tantum utendum datur. Alias Landes Læn, quod in gl. R. *precarium* redditur, & in versione quæ sequitur mon. Roffens. *præstitum*. de *precario* vero vel *præstito*. vid. cl. *Dufresnii* glossarium.

Ælfric

Ælfric suna Eadric hatte. ⁊ Ælfeh nænne:· Ða geuðe Ælfeh þam Eadrice Earhiðes. ⁊ Cræigan. ⁊ Wuldahames, ⁊ hæfde himsylf Ænesford:· Ða gewat Eadric ær Ælfeh [a] Cwideleas. ⁊ Ælfeh feng to his læne:· Ða hæfde Eadric Lafe. ⁊ nan bearn:· Ða geuþe Ælfeh hire hire morgengife æt Cræigan. ⁊ stod Earhið. ⁊ Wuldaham. ⁊ Litlanbroc on his Læne:· Ða him eft geþuhte ða nam he his feorme on Wuldaham. ⁊ on þam oðran wolde. ac hine geyflade. ⁊ he ða sende to þam Arcebiscope DUNSTANE. ⁊ he com to Scylfe to him. ⁊ he [b] cwæð his Cwide beforan him. ⁊ he sette ænne Cwide to Cristes Cyrican. ⁊ oðerne to Scē Andrea. ⁊ þane ðriddan sealde his Lafe. Ða bræc syððan Leofsunu ðurh þ wif ðe he nam Eadrices Lafe ðæne cwide. ⁊ [c] he werade" þæs Arcebiscopes gewitnesse:· Rad ða innon ða Land mid þam wife BUTAN WITENA DOME:· Ða man þæt þam [d] biscope cidde. þa gelædde se [e] biscop ahnunga ealles Ælfehes cwides to Earhiðe on gewitnesse Ælfstanes biscopes on Lundene. ⁊ ealles þæs hiredes. ⁊ þæs æt Cristes Cyrican. ⁊ þæs biscopes Ælfstanes on hrofesceastre. ⁊ Wulfsies Preostes þæs scirigmannes. ⁊ Brihtwaldes on Mæreweorðe. ⁊ ealra East-Cantwarena. ⁊ West-Cantwarena:· And hit wæs gecnæwe on Suðseaxan ⁊ on Westseaxan. ⁊ on Middelseaxan. ⁊ on Eastseaxan. þ se Arcebiscope mid his selfes aðe geahnode Gode. ⁊ Scē Andrea mid þam bocan on Cristes [f] hrode ða land þe Leofsunu him toteah. ⁊ þæne að nam Wulfsige se scirig-man þa he nolde to þæs Cinges handa. ⁊ þær wæs god eaca ten hundan mannan [g] ðe þane að sealdan.
[h] Isto tali ordine fuerunt illæ vi sulingæ quæ vocantur *Uuldeham* primum venditæ Ecclīæ Scī Andreæ Apostoli de Hrofecestra, & postea extractæ, ac iterum emptæ ipsi Ecclesiæ, ac tandem ꝑ beatum Dunstanum Archiēpm iuramento mille virorum eidem Ecclīæ acquisitæ, & iure hereditario in æternum relictæ.

Sequitur Versio per Monachos Roffenses.

Rex Æthelberhtus primum heridetaverat de *Uuldaham* Apłm Scm̄ Andream, & Ecclīam suam in Hrofecestra æterno jure, & commisit illud manerium Eardulfo Epō Hrofensi ad custodiendum, & ejus successoribus. Igitur in manibus successorum ablatum est iterum apło, & ecclīæ suæ in manus regum, ita quod plures reges unus post alterum habuerunt illud postea usque ad tempus regis Eadmundi. Tunc quidam probus homo nomine Ælfstanus *Heabstaninc* emit illud à rege Eadmundo, & dedit illi pro eo [i] *Centum duodecim* mancas auri, & xxx libras denariorum. Hujus pecuniæ majorem partem dedit postea ipsi regi *Ælfegus* filius ipsius Ælfstani. Postea mortuo rege Eadmundo, *Eadredus* rex hereditavit inde predictum Ælfstanum in æternam hæreditatem. Itaque post mortem hujus Ælfstani, præfatus Ælfegus, qui regi Eadmundo dederat majorem partem pecuniæ pro patre suo propter *Uuldeham*, successit huic Ælfstano in hereditatem. Qui statim conclusit, & omnino confirmavit totum quod pater suus in vita sua fecerat. Hic autem fratri suo Ælfrico & terras, atque pecunias patris sui ita plene subtraxit, quod ipse Ælfricus nichil omnino inde poterat habere, nisi servitio illud ab eo promeruisset, quemadmodum quilibet extraneus. Tamen præcogitatus tandem Ælfegus propter Consanguinitatis fraternitatem concessit illi *Earhetham*, & *Cræiam*, & *Æinesfordam* & *Uuldeham* in diebus vitæ suæ tantum, in *præstito* solummodo. Itaque mortuo Ælfrico; Ælfegus statim accepit omnia *præstita* sua, quæ fratri suo viventi præstiterat. Ælfricus autem habuit filium nomine Eadricum. Ælfegus vero non habuit. Et [k] idō Ælfegus concessit illi Eadrico *Earhetham* & *Cræiam* & *Uuldeham*, & retinuit in manu sua *Æinesford*. Mortuus est autem ipse Eadricus absque commendatione vel distributione rerum suarum; tunc iterum Ælfegus accepit *præstita* sua omnia. Habebat etiam ipse Eadricus uxorem, & non liberos. Hac de causa concessit Ælfegus illi viduæ donum dotis suæ tantum, quod ei dederat Eadricus, quando eam primum accepit uxorem, in *Cræia*. Et tunc remansit *Litelbroc* & *Uuldeham* in *præstito* suo. Postea quando ei visum, ac placitum fuit, accepit firmam suam in *Uuldeham*, & in aliis volebat similiter facere, sed iterum infirmatus est, & quia infirmatus est valde, misit ilico ad Archiepiscopum *Dunstanum*; ut veniret ad eum. Qui absque mora venit ad eum, & locutus est illi in loco illo, qui vocatur *Scelfa*. Ibi coram Archiepiscopo fecit Ælfegus commendationem sive distributionem omnium rerum suarum, & constituit unam partem Ecclīæ Christi Cantuariæ, & alteram partem Ecclīæ Scī Andreæ, & terciam partem uxori suæ. Postea fuit quidam *Leofsunu*, qui uxorem Eadrici nepotis Ælfegi relictam accepit sibi in uxorem, & per ipsam mulierem incepit frangere constitutiones Ælfegi, quas fecerat coram Archiepiscopo, & vituperare Archiepiscopum, & testimonium ejus irritum facere. Tandem multa stimulatus cupidine cum illâ muliere sua, quasi quadam securitate illius uxoris suæ inductus intravit in terras illas [l] ABSQUE CONCILIO ET JUDICIO SAPIENTUM VIRORUM. Quod ubi Ar-

[a] Id est, *intestatus*. [b] Id est, *testamentum suum fecit coram illo*. [c] *Aspernabatur*, *contemnebat*, *nihili faciebat*. [d] *Lege* þam Arcebiscope. [e] *Lege* Arcebiscop. [f] *Lege* rode. [g] id est, *qui sacramentales vel conjuratores cum Archiepiscopo eum in veritate jurasse conjurabant*. [h] Quæ sequuntur in rubris literis scripta sunt. [i] Id est, *duodecies centum*, *vel mille & ducentas mancas auri*. [k] Ideo. [l] Id est, *absque concilio*, *& judicio sapientum virorum*, sive witena, qui in curia comitatus convenire solebant.

 chiepi-

chiepiscopus audivit, sine omni mora induxit statim calumniam proprietatis in omnem distributionem Ælfegi, cui ipsemet affuit, & quæ per eum facta fuerat. * Diem ergo placiti hujus rei constituit Archiepiscopus apud *Erbetham* per testimonium Ælfstani Episcopi *Lundoniæ*, & Ælfstani Epi *Hrofesceastre*, & totius conventus Canonicorum Lundoniæ, totius conventus Ecclesiæ Christi Cantuariæ, & omnium Orientalium & Occidentalium Cantiæ, & Uulfsii presbyteri, qui tum vocatus est *Scirman*, id est, Judex Comitatus, & †Brihtuualdi de *Mæreuurtha*. Ad ultimum ita notificatum est in *Suthseaxa*, & in *Westseaxa*, & in *Middelseaxa*, & in *Eastseaxa*, quod Archiepiscopus *Dunstanus* cum libris Ecclesiastici juris, & signo crucis Christi, quam suis manibus tenebat, *sui solius juramento* adquisivit in æternam hereditatem Deo, & Scõ Andreæ Aplo omnes terras illas, quas *Leofsunu* sibi usurpabat. Ipsum vero juramentum Archiepiscopi accepit *Uulfsi* [a] SCIRMAN. id est, *judex provinciæ*, ad opus regis, quandoquidem ipse Leofsunu illud suscipere nolebat. Insuper ad hoc perficiendum fuit hoc quoque maximum adjumentum temporibusque futuris maximum securitatis probamentum, quod decies centum viri electissimi ex omnibus illis supradictis comitatibus juraverunt post [b] Archiepiscopum in ipsa cruce Christi, ratum, & æternæ memoriæ stabile fore sacramentum, quod Archiepiscopus juraverat.

Præter ea, Doctissime Vir, quæ in hac narratione observavi, id etiam maxime notandum est, quòd Dunstanus Archiepiscopus, dum in curia comitatus, cui præsidere solebat, sacramentum coram Scirmanno, quatenus *testis*, diceret, judicis tamen Ecclesiastici personam sibi sustinendam putavit. Etenim jurans in altera manu crucem, in altera *Ecclesiastici Juris librum*, i. e. Sacrorum canonum codicem tenebat, quem, Episcopi in curiis sedentes, non tantum ut eum consulerent, sed plane quasi muneris sui insigne, ut præsto haberent, mos antiquus erat. Scilicet, ut par est credere, Ealdormannum, ejusque vicarium, codicem legum, quem *Anglo-Saxones* DOM-BOC vocabant, ut magistratus sui indicium in curia semper habuisse: sic in dicendo jure collega ejus Episcopus *codicem Canonum*, muneris sui signum in curia semper etiam habuit, quem aliquod solenniter acturus dicturusve in manum sumebat. Inter Codd. MSS. *Hattonianos* Bibliothecæ *Bodleyanæ* extat nobilissimus Codex SS. canonum, cui in dorso vetusta manu inscribitur CODEX S. DUNSTANI. qui forsan ille ipse liber est, quem juramentum suum in curia de Ælfegi testamento deferens in manibus tenebat. Codex ergo SS. Canonum, ex quo jura Ecclesiastica ad populum recitanda erant, perinde in curiis comitatus, & urbanis, dum cum principe, & præpositis consideret Episcopus; ac in Synodis, & conciliis locum semper habuit, quamvis sine eo, ut sacrarum constitutionum qui pandecta erat, clero *Anglo-Saxonicæ* Ecclesiæ non coeundum erat, quemadmodum de habendo concilio provinciali ostendit egregium illud MS. Bibliothecæ *Cottonianæ* qui notatur, *Tiberius*, C. I. quod tractatum sic in rubris inscriptum habet, *Incipit ordo qualiter agatur concilium provinciale*. In hoc tractatu symbolum Nicenum à diacono legendum subsequitur hæc rubrica. *Tunc Diaconus Alba indutus* CODICEM CANONUM *in medio proferens capitula de conciliis agendis pronuntiet*. Codice ergo canonum in comitiis *Anglo-Saxonum*, ubi de rebus Ecclesiæ simul atque regni agi solebat, non sacerdoti tantum dico, sed populo nihil sanctius fuit; Populo, inquam, *Anglo-Saxonico*, codice Canonum, imo ipsis Canonibus nihil sanctius, nihil antiquius; utpote in cujus conciliis generalibus à R.R. suis vocatis nihil unquam contra Canones eorumve præjudicium, vel Ecclesiastici juris diminutionem, erat statutum. Quinimo in legibus à RR. *Anglo-Saxonum* in publicis regni comitiis latis, de nullo magis sedulò cavetur, quàm de libertatibus & privilegiis Ecclesiasticis; neque unquam, quod scio, auditum est, Sacerdotium adversus aliquem regum *Anglo-Saxonum* querimonias litesve de hac re movisse. Neque hoc mirum, SHOWERE, cum Episcopi, quemadmodum legisti, semper fuerint præcipui, tum in legibus ferendis consiliarii, tum in iis interpretandis exequendisque judices, qui in foris indivisis cum comitatuum urbiumque præpositis populo jura dabant.

Porro observandum est testatorum alios apud *Anglo-Saxones* regium consensum, quo testamenta sua rata essent habita, solenniter rogâsse; alios vero non, etsi testamenta sua haud minus solenniter quàm illi ordinarent. Ratio hujus discriminis ex eo petenda est, quod hi testamentis legabant terras illas *Codicillares*, quæ apud *Saxones* boc-land vocabantur, & *Latine* redduntur *Terræ Allodiales*, quod prædia immunia essent ab omni præstatione, & onere, & à quolibet servitio, quum reali, tum personali libera, præter *trinodam*, quam dicunt, *necessitatem*; scilicet *expeditionem*, *pontis*, & *arcis* extructionem; quibus solis præstandis obnoxia erant. De his terris liberum cuique erat testari, easque supremis tabulis dare pro arbitrio, sine consensu regis, aut

* Hic notandum est Archiepiscopum, & pari ratione Episcopos in suis jurisdictionibus potestatem habuisse edicendi comitia comitatuum apud *Anglo-Saxones*. † Hic forsan quis fuit ob legum peritiam, Justitiæ amorem, & morum gravitatem maximi à Cantianis factus, iisque charissimus. [a] Hic Scipman, & in exemplari *Saxonico* Scipigman, idem est ac Scip-gerefa. [b] Ita scilicet tunc temporis Archiepiscopos, & Episcopos colebant Laici, ut ex illis vel præcipui certatim prodirent ad conjurandum cum eis, se, quæ jurati affirmaverant, vera esse credere. Quo quidem S. Antistitum non tantum ad tuendam, sed augendam dignitatem, existimationem, & reverentiam, nihil magis idoneum ab eorum gregibus, quidni dicam vel deo magis gratum, aut fieri, aut excogitari potuit.

alius

alius alterius domini, quatenus liceret per LL. *Aluredi* R. cap 37. quo cautum est, *ne quis terram aliquam codicillarem aliquibus, qui è gente sua non erant, daret legaretve; modo testimonio vel scriptura probari posset, quum illum, qui primus eam acquisivit, tum qui eam illi dedit venditve, coram Rege & Episcopo, & propinquis declarâsse suam de eâ non alienandâ voluntatem.* In hoc solummodo casu testatores in dandis legandisque terris suis *Allodialibus* limitati & restricti, in cæteris omnibus ut liberi essent, necesse erat per regulam juris, quæ docet nihil non permissum esse, quod non prohibetur.

Illi vero, quibus, ut testamenta sua valerent, consensu regio opus esset; illi, inquam, legabant terras, quæ primitus *beneficia* appellantur, postmodum *feudorum* nomen acceperunt. Beneficia autem appellata sunt, quod ex mero Regis vel principis beneficio ac liberalitate, is cui dabantur, vel pro libitu domini, vel ad vitam suam possidebat. Principio autem duplicis generis *beneficia* fuerunt; *Ecclesiastica*, & Secularia. Secularia qui possidebant, eorum ratione *Servitia* quæ dicunt *Nobilia*, ut palatina, forensia, militaria Regi præstabant; & quum in temporibus priscis ad vitam possessoris dabantur, ad posteros transire non poterant, nisi principis interveniente consensu. Hinc *Nithardus*, lib. 3. de *Bernardo* Duce *Septimaniæ*: *Victoriam ut Caroli esse didicit, filium suum Willelmum ad illum direxit, & si honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut se illi commendaret, præcepit.* Regin. an. 940. *Uto comes obiit, qui permissu regis, quicquid benificii, aut præfecturarum habuit, quasi hæreditatem inter filios divisit.* Atque inde origo consensus dominorum (inquit *Dufresnius*) in feudis vasallorum adhibiti, cum ea ad posteros transeunt, qui vulgo *Laudimii*, interdum *consensus* & *concilii* nomine donatus legitur. Haud dissimili modo *Wulfarus* testatus ultimam suam voluntatem in limine testamenti, ut id ratum haberetur, à R. *Æthelredo* suppliciter petiit. Et *Byrthricus* pariter, cum testaretur, dominæ suæ reginæ pretiosissimam armillam, & equum gradarium reliquit, ut eâ auctrice, regio consensu testamentum illius firmaretur, absque quo neque testamentum, neque legata valere potuerunt. Sic etiam * *Æthelstanus* Ætheling, R. *Æthelredi* filius, bis in testamento suo declarat se patris consensum impetrasse, quo testamentum suum faceret.

Badanothus vero *Beottingus*, & *Abba* vicecomes, quum testamenta facerent, consensum regium non rogabant, quod terras liberas & hæreditarias suas legarunt, quas pro arbitrio suo utiliter legare potuerunt. Ic Badanoð, *inquit ille*, cyðo, ⁊ ƿritan hatd hu min ƿilla is ðet min ærfelond fere, ðe ic begæt. ⁊ gebohte mid fullum friodome on ece ærfe. Et, Ic Abba gerefa (*inquit hic*) cyðe. ⁊ ƿritan hatd hu min ƿilla is. ꝥ mon ymbe min ærfe gedo æfter minum dæge. Quamobrem, præclare SHOWERE, quum hi, quibus regio consensu, ut recte testarentur, non opus erat, terras suas codicillares & hæreditarias utiliter sine eo rogato legabant, tantum non constare mihi inde videtur *Wulfarum*, *Byrthricum*, & *Æthelstanum* clitonem, ut testamenta, & legata sua valerent, regium consensum petere propterea oportuisse, quod terras legarunt, quas, sine scripto ad vitæ terminum solummodo à RR. sibi beneficiario jure datas, non nisi interveniente regio consensu, sive suis, sive alienis utiliter legare potuerunt.

De terris his beneficiariis, quæ ob libera præstanda servitia à regibus dari proceribus suis solebant, altum esse fateor in *Anglo-Saxonibus* silentium, tum propter ingentem monumentorum, quæ perduntur, eheu defectum, tum quod sine scripto dari solebant. Id genus autem fuisse maximam partem provinciarum, quas *Ealdormannis*, sive *Heretochis*, qui & *Eorli* dicti sunt, RR. *Anglo-Saxonum* dabant, mihi persuasissimum est, quod nulla de iis chirographa RR. extant. Id genus etiam fuisse nihil non prædiorum regiæ donationis, quod Thanis & comitibus suis dare solebant RR. ut affirmetur necesse est; vel eos nisi per chirographa nihil terrarum donasse, omnesque proinde *Angliæ* terras, quas nobiles habebant, codicillares, sive BOCLANDE, fuisse, stupide asserendum est.

De jure ordinandi testamenta apud *Anglo-Saxones*, nonnullisque aliis eorum patriis consuetudinibus hæc ad Te, juris peritissime SHOWERE, qui *jura regni & magistratus Anglicani, consuetudinesque fori, quas in causis capitis usus approbavit*, contra maledicentissimum hominum genus, in † libro pluries edito adeo propugnasti, ut adversariis tui, & veritatis, qui jam per decennium victi quieverunt, omnis repugnandi adempta sit facultas. Plura quidem in hac uberrima dicendi materia à me apud Te differtari possunt. Sed ne nimius pro suscepti ratione esse videar, hic mihi sistendum existimo in testamento *Ælfrici* Archiepiscopi *Cantwarensis*, quod eorum gratia adjiciendum putavi *Saxonice* & *Latine*, qui antiquitatis studiosi, investigatores aut veri ejus amatores sunt.

---

* Vide ejus testamentum *Saxonice*, in libro G. *Somneri*, qui inscribitur **Of Gavelkind.** p. 198. † Qui inscribitur **The Magistracy, and Government of England vindicated in three parts. Containing**, &c.

Testamentum Ælfrici Archiepiscopi Saxonice, *è Cod. Bibl. Cotton. qui notatur*, Claudius, B. 6.

a Þer sutelaþ hu Alfric Arcebisceop his Cƿide gedihte. ꝥ is ærest him to b Saul-sceate he becƿæþ into Xpes Cyrcan ꝥ land æt Ƿyllan ⁊ æt Burnan. ⁊ Risenbeorgas:· And he becƿað his Laforde his beste Scip ⁊ þa Segel-gereda þarto. ⁊ lx. healma. ⁊ lx. c beornena:· And he ƿilnode gif hit his Lafordes ƿilla ƿære ꝥ he gefrestnode into Scē Albane ꝥ land æt Cyngesbyrig. ⁊ fenge sylf ƿiþ þam eft to Eadulfingtune:· And he becƿæð ꝥ land æt Dumeltun into Abbandune. ⁊ Ælfnoðe þarof. III. hida his Dæg. ⁊ suððan to þan oþaran to Abbandune. ⁊ x. Oxan. ⁊ II. Men. he him becƿæð. ⁊ filgan hi him Lafordscype þe he ꝥ land to hyre:· And he cƿæð þæt land æt Wealingaforda þe he gebohte Celeƿærde. ⁊ hofer his Dæg into Ceolesige:· And he becƿæð into Scē Albane ꝥ land æt Ripan. ⁊ standan þa forƿord betƿeonan þan Abbe ⁊ Ceolrice ðe ær ƿiþ ðæne Arcebisceop geforƿyrd ƿæran. ꝥ is ꝥ Ceolric habbe ðæne deel þæs landes þe he hæfþ his Dæg. ⁊ eac þæne dæl þe se Arceƀ forð his Sceatte him to-let. ꝥ ƿæs ehtoðe healf hid ƿið. v. Pundun. ⁊ L. Mancusum Goldes. ⁊ ga hit ofer his Dæg eall to gædere into Scē Albæne. ⁊ heora foreƿyrd ƿæron ꝥ Osanig æfter Ceolrices Dæge gange eac þyder in. ⁊ ꝥ land on Lundene þe he mid his Feo gebohte. he becƿæð into Scē Albæne. ⁊ his Bec ealle becƿæð eac þyder in. ⁊ his Geteld:· And he becƿæð ꝥ man fenge on þe Feoh þe man hæfde. ⁊ ærest ælcne Borh agulde. ⁊ suððan tilode to his Hergeatƿæn þæs ðe man habban sceolde:· And Scipes he geuþe þam Folce to Cent and oþres to Ƿiltunscire. and elles on oðrum ðingum gif þæs hƿæt ƿære. He bæd ꝥ Wlfstan Bisceop. ⁊ Leofric Abbud dihton sƿa heom best þuhte:· And þe land be Ƿestan æt Sittingtune. ⁊ æt Niƿantune he becƿæþ his Sƿæostrum ⁊ heora Beornum. ⁊ Ælfheages land Esnes Suna ga á on his Cyn:· And he becƿað Wlfstane Ærcebisceope ane speor Rode. ⁊ ane Ring. ⁊ anne Psaltere. ⁊ Alfheage Bisceope anne Rode:· And he forgeaf on Godes est Centingan þæne Borh þe hy him sceoldan. ⁊ Middel-Sexon. ⁊ Suðrion ꝥ feoh ꝥ heom forescēat:· And he ƿyle ꝥ man freo ge æfter his Dæge ælcne ƿitefæstne man. þe on his timen forgylt ƿære:· Gif hƿa þis aƿende. hæbbe him ƿiþ God maene. Amen.

Versio Latina *è Cod. Bibl.* Cott. *qui notatur*, Claudius, *c.* 9. 10. *Nota autem, lector, nos versionem hanc cum mendis suis omnibus exscriptam prælo dedisse.*

Hic notificatur quomodo Ælfricus Archiepiscopus suarum rerum testamentum in extremo condidit. In primo Ecclesiæ Christi Cantuariæ terram apud WELLAM, & apud BURNAM, & BRISEN BURGAM contulit. Domino suo meliorum d navium suarum unam cum sibi pertinentibus armamentis, & LX. galeas cum totidem loricis, & hoc apud ipsum dominum suum erat interveniens, ut concederet loco Scī. *Albani* terram apud Chingesbiri, & ipse in commutationem reciperet Kadulfingtun. Abbendonensi Ecclesiæ terram apud Dumeltun, ubi Alfnodo cuidam III. hidas concessit tenere tantum suis diebus, & postea rediret cum reliqua terra Abbendonensis Ecclesiæ potestati; Insuper & decem boves cum duobus hominibus. Cuidam quoque viro Celewardo, terram quam emerat apud Walingaford, ut quam diu viveret possideret & post ejus discessum Ecclia de Ceolsiga ipsius dominatu terræ potiretur. Eccliæ Scī. Albani terram apud TIWAN, & OSANIG cum terra de LUNDONIA, quam emerat idem Archiepiscopus. Quæ omnia quidem Ceolricus tunc tenebat, sed secundum quod Archiepiscopo in conventione habebat post vitæ illius viri finem ad prædictam Eccliam MARTYRIS universa redirent. Libros etiam suos universos illic delegavit; præcepitque, ut de suis propriis expensis quicquid in mutuo ab aliquo acceptum erat, restitueretur, & cætera in ejus exequiis expenderentur. Populo CANTIÆ unam navem, & alteram Genti Wiltiscire jussit largiri. Reliqua universa, quæ sua videbantur esse dominum Wlfstanum Episcopum, & Leofricum Abbatem rogavit quatenus sua

---

a In testamenti MS. exemplari XVI elementum Alphabeti *Anglo-Saxonici*, scilicet ƿ, pingitur *Gallo-Romano* more, ut r. secundum ea, quæ docuimus Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXII de dialecto *Normanno-Sax.* pag. 144, 145. *b* Quod Sacerdotibus datum vel legatum olim erat, ut pro defunctorum animabus solennes supplicationes haberent, id omne apud *Anglo-Saxones* Saulsceat vocari solebat. Translator autem *Normannus* vocem hanc, quam non intellexit, præterire voluit. *c* Vox *Dano-Saxonica*, à *Scano-Gothico*, vel *Cimbrico* brynia, *Lorica, Thorax ferreus*. *d* Navium habendarum facultatem, & ab omni vectigali *portorii* nomine postulando immunitatem Archiepiscopo *Cant.* & Episcopo *Roffensi* concedere solitos esse RR. *Anglo-Saxonum* ex hoc testamento, & charta *Æthelbaldi* R. quæ in textu *Roffensi* legitur sub rubrica *de unius Navis libertate* collatis, tantum non constat: verba istius chartæ hæc sunt: *Quamobrem ego Ethilbaldus rex Merciorum præsentibus literis indico me dedisse pro anima mea Alduulfo epō. Eccliæque B. Andreæ apti. quam gubernat, unius navis, sive illa proprie ipsius sive cujuslibet alterius hominis sit, INCENSUM, id est vectigal, mihi & antecessoribus meis jure regio in portu Lundoniæ usque hactenus competentem.*

provi-

providentia, quo melius consulerent, dispartirent. Sororibus suis, & earum filiis terram de Fittinctune, & Niwentune contulit, & terram, quæ erat Alfeagi filii Esni restituit iis, quibus proprie pertinuerat habere. Domino Wlfstano Archiepiscopo I. *phylacterium cum uno annulo, & Codice psalterii, sed & Alfheago Episcopo unam crucem in suam memoriam dedit. Debita quæ sibi debebantur à multis passim condonavit. Si quis vero secundum patriæ Angliæ morem in aliquam incurrisset servitutem tempore suæ potestatis, libertate sibi penitus contributa, relaxatus ejus jussu est. De his, qui aliter, quam dicta sunt, perverterit, inde cum deo concertamen habeat. Amen.

Cum testamento hoc tractatum de testamentis jam satis longum, & satis, ut sperare velim, jucundum claudo, præstantissime Showere, rogans D. O. M. ut aliquis tandem exurgat literarum *Saxonicarum* peritissimus, qui de *re testamentaria Anglo-Saxonum*, cui nobis non licet immorari, justum volumen condat. Literarum, inquam, *Saxonicarum* peritissimus; nam talis debet esse is, cui istud argumentum, quemadmodum docti desiderant, enucleandum, & ornandum est. Earum autem sive penitus rudis, sive mediocriter tantum gnarus, in hoc, & hujusmodi operibus præstare nihil præclari potest. Quod quidem, reip. literariæ quam utilis & necessaria sit literaturæ Septentrionalis scientia, manifeste probat.

Desideratur etiam, Showere, de *donationibus* Anglo-Saxonum justus tractatus, in quo quidem de omnibus donationum generibus diligenter & accurate dissertandum est. Talis autem tractatus aut opus singulare esse potest aut pars prolegomenon, quæ † *Chartulario Anglo-Saxonico*, & *Anglo Normannico*, siquando editum id fuerit, præmittenda sunt. *Chartulario*, inquam, *Anglo-Saxonico* & *Normanno-Saxonico*, ut ut regios sumptus, qui in eo edendo ponentur: ita in literis Septentrionalibus virum versatissimum, qui id pro sua dignitate publicet, requirit. Illi enim in unum *Corpus*, Herculeo pene labore, & diligentia summa colligendum est, quicquid uspiam [a] Chartarum, sive in libris editis, sive in MSS. haberi potest. Inchoandum autem illi est à chartis Autographis, quæ primum sibi locum vendicant; sive vere exemplares sint, sive spuriæ & fictæ, quæ tamen inter vere exemplares numerantur. Harum vero quædam [b] *Latine*, quædam *Saxonice*, quædam *Semi-Saxonice* & *Normanno-Saxonice*, & diversis in manibus, pro temporibus, in quibus confectæ sunt, scribuntur. Chartæ autem, quas jam nunc scribens *autographas* esse scio, eæ tantum non omnes sunt, quæ cernuntur in collectione chartarum Bibl. *Cott.* quæ inscribitur, *Augustus*, 2. Eæ etiam, quæ ibidem reponuntur in cistis ductilibus, fere omnes etiam *autographæ* sunt. Id genus etiam tredecim ecclesia *Exoniensis*, totidemque sed *Normanno-Latinas*, aut coætaneas & consimiles *Scoto-Latinas* omnes Ecclesia *Dunelmensis* ad me utendas miserunt. Quarum quidem omnium maxime mihi placuit *Willelmi* I. illa, quæ tam *Saxonico* ritu, cum signis crucis à testibus ipsis factis; quam *Normannico*, cum sigillo appendente munita est, qua dat Scō Cuthberto, *regium suum manerium* de *Heminburch*, cum terra de *Brachenholm*, &c. Id genus etiam non ita pridem fuerunt in Archivis Ecclesiæ *Wigorniensis* [c] XCII. quarum eheu XV jam nunc in iis supersunt. Id genus etiam, una atque altera excepta, XXIV mihi utendas dedit operis nostri fautor maximus honorabilis dominus *Johannes Dominus* Somers, baro *Eovesbamensis*, nulli in omne genus literaturæ scientia secundus. Multas etiam autographas chartas,

* Id est, *Arca*, *theca*, vel aliquod aliud *vasculum* pretiosum, in quo Sanctorum reliquiæ, vel cineres reconduntur, & servantur εἰς φυλακτήριον. † Per chartularium *Anglo-Sax.* & *Anglo-Norm.* hic intelligo collectionem Chartarum, quæ in *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum* temporibus confectæ sunt. *a* Instrumenta donationum à temporibus *Conquæstus Normannici* vulgo *Chartæ* fuerunt vocatæ; ante eum tamen aliis appellationibus gaudebant: quales sunt *Chyrographum*, *Kartula*, *Syngrapha*, *Polipticon*, i. e. πολύπτυχον. *Cautio*, *testamentum*, *pagina*, *libellus*, *donatio*, *literæ*, *scedula*, *arratum*, *aratum*, id est, *exaratum*, &c. Quinimo & in temporibus, quæ victoriam *Normannicam* præcesserunt, *Chartæ* etiam vocabantur. Sic in Cod. MS. Bibl. *Cott.* cujus nota Tiberius, A. 13. fol. 153. Sub rubrica de *Mearnan-cliffe* hæc leguntur: *In nomine domini Jesu Christi Æthelred, deo adjuvante*, *Merciorum dux*, *hanc* Chartam Euthulfo *ministro regis pro illa terra* Marnancliffe, *i.e. X Manentium fieri concessit.* Et donatio *Æthelredi* R. *Anglorum*, Textus *Roffens.* fol. 158. b. *Carta* etiam nuncupatur: *scripta est hæc* Carta, &c. Hæc animadvertere placuit corrigendi *Ingulphi* gratiâ, qui scribit *Normannos*, *Anglo-Saxonum* chirographa, *Chartas* vocasse, plane quasi ea vox in usu non fuisset apud *Anglo-Saxones*, qui instrumentum donationis in vernacula scribentes semper vocabant Boc aut Ȝeppiте. Pari fide scribit etiam *Ingulphus*, *Ælfredum* R. totius *Angliæ* pagos & provincias in *Comitatus* primum omnium commutasse; Comitatus in Centurias, i. e. *Hundredas*; & in *decimas*, i. e. in *trithingas* divisisse. Quod quam falsum est ostenderunt *Joh. Seldenus* in libro cui titulus, **Titles of Honour**, & R. *Bradeijus* in opere suo, qui inscribitur, **A compleat History**, &c. p. 84. Notandum præterea est, quam absurde *Ingulphus*, *Decimas* cum *trithingis* confundit, quod nescio, an à quoquam antea observatum est. *b* Quædam etiam, sed eæ raræ, partim *Latine*, & partim etiam *Saxonice* scribuntur. *c* Vide Catalogum Libb. Septentrionalium ad finem *Institutionum Grammaticarum Anglo-Saxonicæ* & *Mæso-Gothicæ*, pagina 169. quæ, me auctore, prodierunt *Oxoniæ*, è Theatro *Sheldoniano*, MDC.LXXX.IX.

five veras, five quæ ad verarum exempla finguntur, multi alii possident. Penes me habeo unam CEONWULFI R. Merciorum, quam *Thomas Guidot* M. P. urbis *Bathonensis* Æsculapius mihi dono dedit: unam etiam possidet *aureis* crucibus spectabilem, sed plane commentitiam, scilicet *Æthelbaldi* R. chartam fundationis Monasterii *Croilandensis*, quæ excusa habetur in *Ingulphi* historiæ *Croilandensis* p. 2, 3. Edit. *Oxon.* & Monastici *Anglicani* Vol. I. p. 164. Nonnullas etiam autographas, easque vetustissimas chartas extare dicunt in Archivis Ecclesiæ *Cantuariensis*, quas nondum vidi. In archivis Ecclesiæ *Westmonast.* extat charta *Saxonica* S. *Eadwardi Conf.* *Saxonico* ritu confecta, qua cœnobio *Westmonast.* certa prædia dat, cùm altera charta literarum patentium ejusdem R. *Saxonice* etiam scripta, & *Normannico* ritu sigillo regio adpendente munita, qua abbati, & monachis *Westmon.* certas terras in *Essexia* se dedisse *Ælfwardo* Epō, & vicecomiti notificat. Chartæ etiam duæ *Willelmi Conqu.* quarum altera breviuscula est literarum patentium ad Epm̄ *Lond.* & *Gaufrid.* de *Magn.* cum tribus testibus, & sigillo regio adpendente munita, quâ coenobio *Westmon.* manerium de *Winantune* confirmat. Altera autem in oblonga membranâ scripta augustiorem speciem præ se fert, ut quæ confecta erat in communi concilio regni in die pentecostes convocato, An. Dom. Incarnat. M.LXX. & ejus regni anno IIII. XI. Kal. Junii. Sigillatur hæc charta sigillo regio adpendente, *Normannico* ritu; & more *Saxonico* etiam, testimonio multorum, quorum nominibus signa crucis anteponuntur, confirmatur. Harum autem originalium chartarum copia mihi facta est, jubente Reverendo admodum patre *Thomâ* Epō *Roffensi*, & Ecclesiæ *Westmon.* Decano dignissimo, ob humanitatem exemplarem, & literarum tum divinarum, tum humanarum scientiam præclaro. Neque dubito, quin aliæ haud paucæ in aliis locis habentur, quæ à Chartularii *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* conditore diligentissime exquirendæ sunt. Collectis, quæ undique conquiri possunt, *autographis* chartis, colligendæ dein ab auctore nostro, & pro temporum serie disponendæ sunt chartæ *apographæ*, quæ non unius generis sunt. Quædam enim ex *autographis* vere descriptæ sunt, aut descriptæ esse creduntur. Id genus multæ sunt, quæ in chartulariis MSS. monasteriorum, & historiis eorum reperiuntur; ut istæ quæ sunt in *Sulcardi* chartulario Ecclesiæ *Westmon.* Biblioth. *Cotton. Faustina*, A. 3. In *textu Roffensi*, in Monasterii *Wigorniensis* chartulario, quod in Bibl. *Cott.* notatur, *Tiberius*, A, 13. Cujus maxima pars ab *Hemingo* monacho *Wigorniensi*, rogante *Wulfstano* Episcopo, ex autographis chartis descripta & collecta est. Id genus etiam multæ continentur in historia MSS. Ecclesiæ *Abbendonensis*, Bibl. *Cott. Claudius*, C. 9. Et nonnullæ in historiis Ecclesiæ *Eliensis*, *Otho*, E. 5. *Vespasian.* A. 19. Titus, A. 1. quas ex vetustis *Codd. Oxoniæ* edidit. *Th. Gale*, T. P. nunc Ecclesiæ *Cath. Eboracensis* Decanus. Habentur etiam hujus generis chartæ in veteri regesto coenobii S. *Augustini Cantuariensis*, quod in Bibliotheca Aulæ *S. Trinitatis* extat apud *Cantabrigienses*; ut & in chartulario, sive regesto monasterii *Edmundsburgensis*, in quo *autographæ* chartæ haud paucæ, tam *Latinæ*, quam *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* descriptæ leguntur. Hujus chartularii & aliorum *Codd.* rariorum usum acceptum gratus refero reverendo patri ac domino Domino *Johanni More*, quo è præsulibus *Angliæ* nemo antiquitatum *Anglicorum* magis sciens, aut venerandæ vetustatis est major fautor & patronus. Ad *apographarum* etiam chartarum classem reducendæ sunt, quæ eduntur omnes; quarum exemplaria perduntur. Id genus sunt ingens earum numerus, quæ in *Monastici Anglicani* tribus voluminibus; R. P. *Clementis Reyneri* opere, quod inscribitur *Apostolatus Benedictinorum in Anglia*, & *Duaci* prodiit 1626, publicantur. In hac etiam classe censendæ sunt chartarum, quæ *Saxonice*, *Semi-Saxonice* vel *Normanno-Saxonice* confectæ erant, versiones Latinæ; quales nonnullæ forsan occurrunt in vetustis chartulariis, regestis, & historiis, quas, ante victoriam *Normannicam* confectas esse visas, voces phrasesque *Normanno-Latinæ* aut mera monachorum *commenta*, aut verarum chartarum translationes esse demonstrant. Inter chartas etiam *Cottonianas*, & *Somersianas* nonnullæ, eæque vetustæ *apographæ* extant, quas Catalogus ostendit.

Inter chartas etiam *apographas* recensendæ sunt *Latinæ*, *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* illæ, quæ in aliis chartis quas confirmationes vocant sive *autographis* sive *apographis*, per solennem formulam vocis INSPEXIMUS, aut id genus solennia verba, recitatæ, ab interitu conservantur. Hujusmodi haud paucæ leguntur in veterum RR. *Angliæ*, qui post conquæstum floruerunt, chartis. Quinimo ante id tempus anteriorum regum donationes in * Chartis S. *Eadwardi Conf.* solenni ista formula recitatas & confirmatas legimus; ut falsam istam *Canuti* R. quæ sic incipit: *In nomine poliarchis Jesu Christi*, &c. Sic in charta † *Edwardi* III. recitata confirmatur per INSPEXIMUS charta Æthelberhti I. Regis *Cant.* mihi ob *æram Christi*, qua notatur, merito pro suspecta habita. In charta confirmationis *Richardi* II. quæ est in collectione *Cottoniana* de Monasterio *Thorneyensi*, descripta legitur charta *Eadgari* R. Ejusdem regis charta altera descripta extat in charta confirmationis *Henrici* V. vel VI. quæ in eadem collectione asservatur. Charta Latina modo citata *Canuti* R. quæ incipit ab his verbis: IN NOMINE *Poliarchis Jesu Christi*, cum alia, comite ejus, *Saxonice* vel potius *Normanno-Saxonice*, confecta, quæ sic incipit: On almighti drihtnes name, leguntur descriptæ in charta *Henrici* IV. qua Monasterio S. *Edmundi* certas libertates Abbati & conventui concessas confirmat, præmissis, quæ sequuntur, solennibus verbis:

* Monastici *Anglicani* I. Vol. pag. 287. † Ibid. pag. 24.

verbis: INSPEXIMUS *chartam, quam bonæ memoriæ Kanutus quondam rex Anglorum progenitor noster fecit in hæc verba,* IN NOMINE, *&c.* Dein præmissis ejusdem formulæ solennibus verbis in eo continuo sequuntur plures chartæ *S. Edwardi* II. Regis, *Semi-Saxonice* factæ; quarum prima, quæ sigillo regis dicitur esse munita, sic incipit: ic Eadward king kithe on þissum gewrite alle leafulle men. In MS. autem registro vel chartulario monasterii *Eadmundiburgensis*, quod pro summa humanitate sua utendum mihi dedit paulo supra laudatus φιλαρχαῖος Antistites. Ic Eadward king kithe on þise write alle lefful menne. Secunda sic incipit, Edward king gret Aylmer. Tertia sic, Edward king gret Aylmer b. ⁊ Alfgar. Quarta autem sic, Edward king gret Grymkitel. Quæ quidem omnes, cum aliis nonnullis Sancti *Eadwardi* II. chartis in eodem chartulario extant. * Chartæ autem *Henrici* IV. è qua hæc deprompsimus, notitiam humanissimo viro *Carolo Battely* officinæ *rememoratoris* Thesaurarii in Scaccario uni scribarum, monumentorum antiquitatis *Anglicanæ* scientissimo, qui nobiscum id genus plura communicaturus est, gratus acceptam refero.

Verum è Chartis apographis, SHOWERE, id imprimis notandum est, nempe quod earum nonnullæ, quarum exemplaria in puriori *Saxonico* non potuerunt non scribi, *Semi Saxonice* à librariis pro sermone sui temporis excribuntur. Id quod etiam in homiliarum *Saxonicarum* descriptione aliquando accidisse observavi, quæ in MSS. *Codd.* anteriorum temporum, ut ut in puriori *Saxonico* scriptæ, in citeriorum tamen temporum membranis *Semi-Saxonice*, vel *Normanno-Saxonice*, à transcribentibus describuntur. Quamobrem, SHOWERE, etsi istiusmodi chartæ, quæ pro *autographis* anteriorum temporum, in quibus Saxonicus sermo nondum, aut non omnino, aut non multum labefactatus erat, venditantur; in superiorum, & male simulatarum numero habendæ sunt; de *Apographis* autem, quas post *Normannicam* victoriam vel in vetustis regestis, vel in diplomatis RR. descriptas legimus, idem decernere, crede mihi, non adeo tutum est. In regestis etiam occurrunt chartæ *apographæ*, *Anglo-Normannice* plane descriptæ; quarum tamen exemplaria ante victoriam *Normannicam*, imo ante *S. Eadwardi Conf.* tempora confecta esse dicuntur cum lingua *Saxonica*, etiamsi à se multum mutata, in *Anglo-Normannicam* tamen barbariem nondum degeneraverat. Id genus est charta illa *Canuti* R. quoad sermonem plane *Anglo-Normannica*, quam *Latinæ* ejusdem R. chartæ principali fuisse insertam false testatur citatum modo cœnobii *Eadmundiburgensis* chartularium. In almichten drichtines name. Ic Cnut king kithe alle manne þe beð þat ic mid mine redesmen red habbe for mine saule þearfe ⁊ for alle mine þedschippas sendfulnesse þat is þat ic an ece fredomes þan halegen kinge seint Eadmund so forth so he firmest hauede into þere stowe þat he onresteth ⁊ fo wille ic þat se fredom stonde on his welde unawend buton ælches biscopes anwælde þere schire ekelik fre ⁊ so fele sicle so men gildith here-geld oþer to schipgelde. gelde se tunschipe so oþere men don to þere monekenede þe þer binnen schulen for hus þewien ⁊ we curan þat ic nefre ne schulde ani man wenden to oþre godes manne buten he walde bon aschired from godis manne ⁊ alle hise halegen. ⁊ ic an þo monekes to fode al þat fischnoth þat Uulfketel aichte at welle. ⁊ min govel-fisch þe me arist be se londe. ⁊ min quen Ælgive an þen halegen four þusend Ele mid hire looc þe þer to-birid at lakingheth ⁊ ic an hem alle here tuneldene of alle here lond þe he nu habben ⁊ get bigeten schulen on godes eite.

Hanc vero chartam *Anglo-Normannicè* descriptam, sive potius scriptam, evincit literarum patentium charta *Willelmi* Conquæstoris in eadem plane dialecto scripta, quæ in eodem codice sic se habet: William kyng gret aylmer bischop and Rauf erl ⁊ Norman and alle mine þeynes on Suffik frendlike, and hic kithe ou þat ic wille þat þe sokne þas Nigend halfhundredes lige into þen halege minstre at seynt Eamundesbiri so ful and so forth so ic alfrich withgares sone bi wiste ⁊ Orger siþen ymme þere quene to hande Eadwardes moder kynges mine meyes and he self þider in unnen hauede on alle þe þinge þat is on firdwite and on fichtwite ⁊ on † ebereche f and on grithbreche ⁊ on forstal ⁊ on ham sokne. Nu forbede ic alle manne þat sokne him to hande to-tene eiþer englisce or franschissen or denisscen buten seynt Eadmūd ⁊ þen abbote. And gif wo henne forth þis withquenchen wille:· ic wille piten þanne wat he be.

Tali chartarum, quæ ante regnum *Stephani*, sive in *Anglo-Saxonum*, sive *Dano-Saxonum*, sive denique *Normanno-Saxonum* temporibus scriptæ, vel exscriptæ fuerint, collectione à chartularii nostri conditore tandem absolutâ, amplissima ab eo operi suo prolegomena præmittenda sunt. Imprimis enim instituendus ab eo Lector est in scientia manuum, quibus in omni tempore, quatenus fieri potest, chartæ *autographæ* exaratæ sunt. Hanc autem manuum scientiam facillime lectorem docebit inspectione tabellarum, quibus differentia *manuum* specimina à peritissimo sculptore incisa discentibus ob oculos ponenda sunt. Triplex autem fuit *Manus*, seu scriptura apud *Anglo-Sax.* Una quæ exarata in grandioribus vel majusculis literis cernitur in antiquissimis lib. MSS. & aliquibus vetustissimis chartis, ut *Hlotharii* R. *Cant.* & *Sebbi* Orientalium *Saxonum* R. quæ infra citantur. Altera, quæ scribentibus commodior amplis satis characteribus, rotundioris

* In memorandis Scaccarii inter communia de termino S. *Trinitatis* ex parte rememoratoris thesaurarii rotulus septimus. † f. in hac voce videtur mendose scriptum: quo ablato restat ebereche, id est, eƿbryce vel æƿbryce, *adulterium*.

formulæ, sed in quâ majusculæ minoribus in MSS. quum libb. tum chartis immixtæ sunt, exarata legitur. Tertia, quæ scribentibus promptissime scribere volentibus commodissima, duplex fuit; altera quæ in usu erat ante *Ælfredi* R. tempora; altera, quæ eo auctore, inolevit. Præsertim autem ab auctore chartularii docendum est discrimen hujus ab illa manu; nempe manûs, qua *Anglo-Saxones* promptissime scribentes usi sunt ante *Ælfredi* tempora, ab illa, quam Rex iste *Romanorum* & *Gallorum* elegantiori scriptura institutus ab exteris redux *Anglos* suos docuit. De Differentia harum manuum, quarum illam κατ' ἐξοχὴν, *Saxonicam*; hanc *Gallicanam*, *Ingulphus* vocat; nos haud pauca, SHOWERE, in Gramm. nostræ *Anglo-Sax.* & *Mœso-Goth.* cap. XXII. tradidimus; quibus in præfatione ad opus suum à chartularii auctore multa addi possunt, ex quibus lector maximum fructum capturus est. Harum manuum differentia ab eo ostensa, ad illam dein ostendendam procedendum est, quæ fuit inter manum *Saxonicam* ab *Ælfredo* reformatam, quæ *Anglo-Saxonica* vulgo dicitur, & *Normanno-Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam*, quam *Gallo-Normanni* scriptores in *Angliam* induxerunt. De qua nos etiam in dicto capite nonnulla scripsimus, quæ ab auctore nostro, cui neque chartæ, neque sumptui parcendum est, in tabellis amplificanda, ornanda, & magis elucidanda sunt.

Etenim crede mihi, SHOWERE, manuum distinguendarum peritia necessariò ab illo acquirenda est, qui è vetustis chartis autographis, veras à falsis & spuriis recte velit distinguere. Hanc manuum scientiam chartarum observatione mediocrem ipse adeptus, chartam Originalem *Æthelbaldi* R. Merciorum esse dictam, & non ita pridem, ut fertur, in curiis vestris quasi genuinam & veram probatam, multum & laudatam, statim ac conspexi, falsam eam, ac fictam esse discernebam. Chartam autem hanc ementiri necesse habuit coenobium *Croilandense*, qua terras suas sine charta datas, aut quarum chartas perdiderant, servarent à *Nortmannis*, qui nullam fere justam possidendi prædia causam, præter chartas, Monasteriis indulgebant.

Id instrumentum, eo nomine, quod fictitium est, si non dominus ejus, saltem antiquarius pluris quidem facere debet; quamvis esse fictam neque historiæ *Croilandensis*, in cujus 2. pagina exhibetur, Editor *Oxoniensis*, neque ipse *Dugdalius* cognoverunt. Sic etiam chartam * *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ in collectione *Cottoniana* [4.] est, cui discrimen manuum notum est, is facillime deprehendet esse commentitiam, ut & illam quæ in eadem collectione chartarum est [91.] qua *Cædualla* R. *Uulfrido* Episcopo certa quædam prædia & privilegia dedisse dicitur. Haud dissimilem falsitatis speciem præ se fert ejusdem collectionis charta, figura numerali [95.] notata, qua *Offa* R. *Anglorum* donasse fingitur *Iaenberto* Archiepiscopo terram apud *Hebbam* v. aratrorum. Denique charta collectionis *Cott.* cui numeralis nota [7.] superscribitur, ejusdem esse furfuris ex manu facile cognoscitur. Hæc autem ea ipsa charta originalis esse fingitur R. *Canuti*, qua monasterio quod dicitur † Badrıces purðe concessit, ut ab omni dominatione omnium Episcoporum comitatus liberum esset, & Monasterio *Edmundiburgensi*, ut fundo, in quo requiescit S. *Edmundus* R. libere frueretur. Infra hanc chartam, quemadmodum in chartularii *Edmundiburgensis* apographo, subscriptum etiam extat privilegium Monasterii *Edmundiburgensis* in *Anglo-Normannicâ* quum dialecto, tum manu, male pariter exaratum. Ex his, quæ dicta sunt, falsitatis etiam manifestæ arguenda est charta S. *Eadwardi* II. qua confirmasse dicitur hanc *Canuti* R. Chartam commentitiam, ut ex illius verbis liquet. *Rex Archiepiscopo*, &c. *Salutem*. INSPEXIMUS *chartam, quam bonæ memoriæ Knutus quondam Rex Angliæ progenitor noster fecit in hæc verba*: IN NOMINE POLIARCHIS JESU CHRISTI.

Ex manu etiam falsa esse constat charta illa splendidissima *Eadgari* Regis in Ecclesiæ *Westmonast.* Archivis extans, quæ sic incipit: *Regnante dnō nrō ihū xpō in perpetuum*. Ut & altera ejusdem Ecclesiæ non minus splendida S. *Dunstani*, qua declarat *Eadgarum* regem Monasteria ab omni Episcoporum potestate & jurisdictione exemisse. Quarum quidem chartarum copiam mihi factam gratus acceptam refero reverendo admodum patri *Thomæ* Epō. *Roffensi*, & Ecclesiæ *Westmon.* decano, ob humanitatem simul & doctrinam maximam colendo, cui immortales gratias ago. Ex manu quoque, ficta esse constat charta, quæ *Æluredus* R. dedisse dicitur *Burrico* Epō Hrobi, & ecclesiæ *Roffensi* terram suam in oppido de *Frekeham*, &c. Anno incarnationis dominicæ DCCC.XCV. Hæc charta una illarum est, quæ in capsis ductilibus bibl. *Cott.* jam adservantur. Maxime autem omnium falsitatis vel primo intuitu damnanda ob manum est charta *Eadgari* R. qua Deo, Scō Petro, monachisque veteris coenobii a yentanæ Civitatis, quandam telluris particulam, v. videlicet Mansas cum quindecim hydis in perpetuam possessionem donat. scripta esse fingitur hæc charta, Anno dom. incarnationis DCCCCLXXV. Sed manus eam non ante ducentos annos scriptam esse ostendit. Una etiam earum est, quæ nondum in bibliothecæ *Cottonianæ* catalogum relatæ, in capsis ductilibus etiamnum reponuntur. Præterea ab auctore nostro de chartis docendus est in sua præfatione lector, scilicet alias in Majusculis, alias in Minusculis, alias etiam in intermediis literis esse exaratas. In majusculis scribuntur, quæ extant *Latinæ* duæ in prima pagina collectionis *Cottonianæ*, quæ inscribitur, *Augustus* 2. Quarum altera est *Hlotharii* R. *Cantuariorum*, cujus duæ quasi partes sunt; altera qua *Bercualdo* & ejus monasterio terram in b TENED donat,

* In hâc charta *Wulferus* dicitur *S. Petro* & contulisse & confirmasse. † *Saxon.* Beadrıcer-monasterio de *Medeshamsted* certa *tenementa* pupþe. a Sic MS. pro Ƿentanæ. b Nunc *Thanet*,

quæ

quæ vocatur WESTANAE: altera, qua cum consensu Archiepiscopi *Theodori* dat eidem monasterio terram in STURIA. Confecta fuit hæc charta in Civitate [a] *Recewulf*, mense Maio, Indictione Septima. Nam in eo seculo annum redemptionis in chartis notare usu nondum erat receptum.

Altera est charta *Æthelbaldi* R. Australium *Saxonum*, qua donat terram x cassatorum juxta *Stur* fluvium comiti suo *Cyneberto* ad construendum coemeterium. Constat vero ex [b] historia, & Synopsi Bibl. *Cottonianæ*, quam in ingens reip. literariæ beneficium edidit amplificandis bonis literis natus doctissimus *Thomas Smithus* noster, & indiculo Psalterii *Latini* in majusculis scripti cum versione *Saxonica* interlineari, quod notatur *Vespasian*. A. I. chartam hanc ex isto MS. exscissam esse. Quod etiam illius quum mensura, quæ cum foliis illius MS. quadrat, tum etiam manus in utroque prorsus eadem, tum denique locus MSS. unde scissa est, inter folia X. & XI. codicem vertentibns ostendit. Etenim, SHOWERE, in *Libb.* Evangeliorum & Psalmorum, chartas originales tanquam in tabulis, sive regestis publicis, insinuare solere *Anglo-Saxones*, præter illa, quæ in superioribus à nobis traduntur, ostendunt verba [c] chartæ *Albwini* Episcopi *Wigorniensis*, quæ in veteri manu *Saxonica* scripta *Æthulwulpho* duci descriptæ cernuntur. Aliquando etiam sed rarissime, *Latine* describuntur metæ: ut in charta vetusta *Ubtredi* subreguli *Offæ* R. *Merciorum*. *Est rus illud in australi parte montis qui nominatur* Breodun. *In aquilonari plaga rivuli, qui vocatur* Carent, *protendens à flumine illo* Carent *ascendens usque ad summitatem montis supradicti* Breodun. *In cujus cacumine urbs est antiquo nomine* Baeningesburg. *Ibi est terminus agri illius sursum in monte, & à meridie*, &c.

Monachi vero *Anglo-Normanni* in chartis autographis transcribendis metas non raro prætereunt, quas tamen omnes collectas in alieno seorsim chartularii loco aliquando ponunt. Sic in historia Ecclesiæ *Abbendonensis*, quæ in Bibl. *Cottoniana* notatur, *Claudius* c. 9. metæ hidarum *Saxonice* descriptæ ad finem codicis seorsim rejiciuntur. Sic metæ terrarum nonnullæ monasterii *Wigorniensis* cernuntur seorsim descriptæ in fol. 162. MS. ejusdem bibliothecæ, cui nota, *Tiberius*, A. 13. ut & in fol. 130 MS. cujus nota, *Nero*, E. I. ubi metæ *Widiandunensis* prædii, *Saxonice* solæ absque charta scribuntur. Monachi etiam in autographis exscribendis sæpe metas *Saxonicas* contemnunt, quas tamen aliquando *Latine* descriptas servant, quemadmodum in charta textus *Roffensis*, fol. 128. qua *Egebertus* Rex *Cantiæ* possidendam concessit Epō *Dioran*, & Ecclesiæ ejus, in honorem *S. Andreæ* consecratæ, terram x aratrorum *Hallingas* dictam. *Termini autem sunt à loco, qui vocatur* Hrotesbreta, *usque in arborem*, [d] *qui vocatur* Curues ac *& inde via recta per medium campum*, [d] quæ *appellatur* Hiuæmhanstedi *usque in locum, qui dicitur* Hallesmeri, *& inde circumit per locum, qui vocatur* Heortleagu *in flumen* medeuuæge.

De his etiam oportebit auctorem nostrum monere lectorem, utpote quibus inter *Latinas* chartas, autographas ab apographis; originales *Saxonicas* ab earum versionibus; indubitatas à suspectis; & veras à falsis melius poterit discernere.

De manibus, sermonibus & sermonum dialectis in quibus chartæ scriptæ sunt, illa præfatus auctor noster, quæ à lectore chartularii sui præcognoscenda sunt, eum dein moneat, ut legens chartas id præsertim animadvertat, an chartarum, quo sermone, vel dialecto cunque scriptæ sint, voces & phrases istorum fuerunt temporum, in quibus scriptæ esse dicuntur. Hoc imprimis spectandum est in chartis, quæ pro originalibus aut originalium transcriptis venditantur, quales sunt in historia *Croilandensi* regum *Saxonicorum* omnes. E quibus universæ, aut tantum non universæ, ex eo fictæ esse noscuntur, quod voces & phrases *Gallo-Normannicas* contineant multas, quæ ante adventum *Normannorum*, aut saltem in temporibus, quibus confectæ esse finguntur, adeo in usu non erant apud *Anglo-Saxones*, ut *Anglia* aut eas, aut earum usum jam tum penitus ignoraret. Sic in charta *Æthelbaldi* R. supra damnatâ, occurrunt UNAM LEUCAM. DUAS LEUCAS, TRES LEUCAS, &c. Per *leucas* autem computandi rationem introduxisse *Normannos* constat, ex [e] charta *Willelmi* Conquæstoris, qua Ecclesiæ *S. Martini de Bello*, à se ob victoriam de *Haraldo* reportatam fundatæ, certa privilegia dedit. In illa enim charta hæc habentur verba: *Quatenus Ecclesia illa cum* Leuga *circumquaque adjacente libera sit ab omni*, &c. *Normannica* etiam sunt, quæ sequuntur: *Chirographo patenti*. *Communis Sewera*. *Omnibus* [f] *Seisonis*: *Centum libras legalis monetæ*. Maxime vero commentitiam esse hanc chartam probat ista locutio: *ad fundationem monasterii* NIGRORUM MONACHORUM *sub norma* S. BENEDICTI. Nondum enim *Æthelbaldo* regnante, an. DCCXVI. monachorum familiæ ab indumentis suis nuncupabantur, neque per ea discriminati erant. Hoc constat ex [g] *Concil. Clovesh.* cap. 19. Quo tantum cautum est, *Ne Monachi & nunnones pompaticis, & quæ ad inanem gloriam more sæcularium utatur indumentis*; *sed ut simplici propositoque congruenti eorum vestiantur habitu*. [h] Nondum

[a] Nunc *Reculver*. vid. hist. *Anglicanæ* x Scriptores, col. 2207. ubi hæc charta facta esse dicitur An. Dom. DC.LXXIX. [b] P. XXXV. [c] Hæc est una XXIV chartarum, quarum usum acceptum gratus supra retuli *Johanni* Domino *Somers* Bar. *Eoveshamensi*. [d] Ita MS. [e] Vid. Append. ad librum R. *Bradeyi*, cui titulus, **A compleat History**. p. 15. [f] Id est, omni tempestate, à *Gallico Saison*, quod *Latino-barbare Sciso*, *Soisonum*. [g] *Spelmanni* Concil. Vol. I. pag. 256. [h] Vid. *Marshami* propylæum ante Monast. *Anglicani* Vol. I.

in Angliam nostram ignota adhuc *Benedicti* regula inducta erat, nondum in familias abierat simplex adhuc monachatus institutio, neque tunc temporis *Benedictinæ* regulæ tenaciores erant, qui à *Benedicto* nuncupari cœperant. Denique *Benedictinorum* ordo ipse nondum per familias aut vestimenta distinctus fuit. Sed hæc omnia posteriora tempora olent, (scilicet *Edgari* R.) & triumviratum istum *Dunstanum*, *Æthelwoldum*, & *Oswaldum*. Imo *Benedictini* ordinis, *Nigri* qui dicti erant, monachi nulli adhuc erant, aut esse, me judice, potuerunt ante reformatum *Benedicti* ordinem à *Romualdo* monacho *Cassinensi*, circiter annum MXX. à quo familia *Camaldunensium* monachorum, qui ab * *albis* tunicis & caputiis, *albi* dicti erant; aut *Carthusianos* à *Brunone* ortos, An. MLXXX. qui † *albis* vestimentis induti sunt. Undecimo igitur seculo, distinctionis gratia, cæteri *Benedictini* ordinis monachi, quibus *Niger* amictus in usu erat, primum NIGRI denominari cœperunt.

Ob eandem rationem pariter damnanda est *Eadredi* regis charta, *Hist. Croiland.* Oxon. Edit. p. 32. Ubi quoque *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum Ethelbaldo fundatum.* Cætera *Normannorum* mores & tempora olentia, brevis esse volens, prætereo. Sic in *Wulferi* charta supra etiam falsitatis evicta leguntur, *certa tenementa, longitudine XX Leugiarum*, quæ præter manum *Normannicam*, à falsario Monasterii *Petroburgensis* fictam eam esse probat. Sic quoque phrasis ista, BARONIBUS MEIS, in charta Westmonasteriensi *Eadgari* R. supra ob manum damnata, eam à falsario aliquo fictam esse ostendit. Sic in charta *S. Dunstani*, quæ etiam in Ecclesiæ Westmonasteriensis archivis extat, *Anglo-Normannica* ista, PARROCHIANO SUO PRESBYTERO. TOTIUS ANGLIÆ DECANUS. falsarii eam opus esse demonstrant. Denique *Gallo-Normannica* ista, *Sexdecim* VILLANIS. *Decem* BORDIS. PASTURA *unius* LEUCI. LEUCI *Latitudine*. *Liberum* MERCATUM. *In* PURAM *&* PERPETUAM *elemosinam*. *Usque* LA DROUE. DE LA DROUE. ista, inquam, *Gallo-Normannica* chartam *Cottonianam Eadgari* R. in superioribus manus gratia quoque damnatam, ut de crucis forma illi præposita, de CYROGRAPHO integris in majusculis absurde exarato, cui subjicitur E|R, hoc est, *Eadgarus Rex*, nihil hic dicam, falsarii commentum esse evincunt. Denique ab auctore nostro maxime opera danda est, ut quæ oportet, præfetur de modo conficiendi chartas, sive perficiendi donationum, testamentorum, ut & emptionum & venditionum instrumenta, apud veteres *Anglos*. Is autem, SHOWERE, pro temporum serie & vicissitudine alius & alius apud eos fuit. Ante S. *Eadwardi* II. tempora, chartas conficiendi mos hic fuit. Donator, sive quis alius instrumenti auctor, chartam suam in aliqua plerunque celebritate à tabellione paratam & prælectam, cum crucis signo ante nomen suum à tabellione semper subscriptum à se facto fere semper signabat. *Fere semper*, inquam, signabat, quippe quod tabellio, sive notarius, illius vice, illoque jubente, cum crucis signo sua manu facto non raro etiam chartam signabat. Dein qui præsentes erant, vel eorum saltem haud exiguus numerus, suo quisque ordine, & eodem loco & tempore signis crucis à se, vel se jubentibus, à notario factis chartam consignabant. Formæ autem consignandi chartas diversæ erant.

Nunc enim consignabant testes in prima persona, hoc pacto, quod omnium usitatissimum est:

✠. Eȝo Dunꞅꞇanuꞅ aꞃchipꞃeꞅul conꝼiꞃmaui. ✠. Eȝo Alꝼƿolꝺuꞅ Eps̄. annui.
✠. Eȝo Æþelƿolꝺuꞅ Eps̄. conꞇeꞅꞇoꞃ. ✠. Eȝo Ƿulꝼꞃic Eps̄. ꞅubꞅcꞃipꞅi.

Nunc in tertia, hoc modo, præmissis id genus solennibus verbis: *Scripta est hæc charta his testibus consentientibus.* Et, *Hii sunt testes, quorum infra nomina notantur.* Et, *His testibus quorum nomina subsequuntur conscribentibus.* Et, Anꝺ me ꞅalꝺan heoꞃa honꝺꞅeꞇene þiꞅꞅe ȝeꞃæꝺniꞅꞅe. þaꞃa noman heꞃ beneoðan aꞃꞃiꞇen ꞅꞇonꝺað:.

✠. Oꝺa Aꞃchiepiꞅ. ✠. Ƿulꝼȝaꞃ Epiꞅcop. ✠. Ƿulꝼꞃiȝe ponꞇiꝼ. ✠. Ꝺopæl ꞃeȝuluꞅ.

Nunc vero hac in forma:

✠. ꞅiȝnum Man̄. N. ✠. ꞅiȝnum Man. B. ✠. ꞅiȝnum Man. G.

Nunc denique modi isti comsignandi chartas conjuncti cernuntur: ut in charta quadam *Offæ* regis *Merciorum* SOMERSIANA:

✠. Eȝo Oꝼꝼ. *&c.*
✠. Eȝo Eaꝺbeꞃhꞇuꞅ. *&c.*
✠. Eȝo Ceolulꝼuꞅ. *&c.*
✠. Eȝo Tilheꞃuꞅ. *&c.*
✠. Eȝo Alꝺbeꞃhꞇuꞅ. *&c.*
✠. Siȝnum manuꞅ Boꞇuinni. Abb̄.
✠. Siȝnum manuꞅ Folcbeꞃhꞇi. Abb̄.
✠. Siȝnum manuꞅ Bꞃoꞃꝺani ꞃꞃinci̅. *&c.*

---

* Non basta à S. Romualdo rifformare, è ridurre à perfettione i monachi, ma nell' estremo di sua vita fermò novo eremita con molti digiuni, & asprezza di vita, va raso il capo con uno breve tonica di panno bianco col scapolare dello stesso colore attacato alla tonica, e di sopra una coccella dello stesso. *Briefve histoire de l'institution de toutes les religions auec leur habits gravez.* par *Odoard Fialetti.* A Paris, 1658.

† In circa vestono questi tutti di bianco. fuor che la cappa nera. *idem.*

Charta

Charta *Uhtredi* reguli *Huicciorum* SOMERSIANA sic etiam consignatur. Chartaque *Biornwulfi* R. *Merciorum*, quæ etiam *Somersianarum* una est, consignatur hunc in modum:

✠. Signum man. Biornpulfi reg. Merc.	✠. Oeþelpald Episc. *&c.*
✠. Pulfred Arc Episc. *&c.*	✠. Ꝥræðhun Episc. *&c.*

Notandum autem hic est, SHOWERE, in medio vocis *signum*, signum crucis aliquando in chartis consignatis hoc pacto esse factum Sig✠num, ut in charta vetustissima *Sebbi* R. *Cottoniana*, quam supra citavimus. Quinetiam supra vocem *Crucis*, crucis signum cernitur aliquando positum, ut in charta *Eadgari* R. *Cottoniana* in capsis ductilibus visenda, cui an. DCCCCLV. confectæ, sic Rex subscribit: ✠. Ego Eadgar rex Anglorum sub sigillo scę crucis (+) corroboraui. Chartam etiam suam, quæ in collectionis *Cottonianæ* libro notatur numerali charactere [40] eodem modo signabat *Eadredus* R. an. DCCCC.LXIV. Aliis etiam modis reperitur aliquando factum crucis signum in consignatis *Anglo-Saxonum* instrumentis: ut in *Eadwigi* R. charta, quæ collectionis *Cottonianæ* est [38.] Scę ✠ crucis. & in ejusdem collectionis charta [51] crucis signum sic cernitur positum: Scę crucis ✠ signo.

Præterea consignantium testium nomina nunc in singulari columna à summo ad imum legenda subscribuntur: ut in charta *Æthelredi* R. *Somersiana*, quæ sic incipit: Apostolus Paulus de extremo iudicio dni manifestissime loquens; *&c.* Nunc in bini ordinis columnis eodem modo legenda cernuntur: ut in charta *Uuerfrithi* Episcopi *Somersiana*, *Saxonice* confecta. Aliæ in trini ordinis columnis subscripta testium nomina ostendunt eodem modo legenda, ut charta quædam *Hardicnuti* R. *Somersiana*. Aliæ vero quaternarii ordinis columnis consignantium testium nomina eo etiam modo legenda exhibent: ut charta *Osualdi* Epi *Somersiana*, an. DCCCC.LXXX.IIII. scripta. Aliæ quinarii ordinis columnis illa eo quoque modo legenda ostentant: ut charta *Eadgari* R. *Somersiana*, cui rex sic subscribit. ✠. Ego Eadgar rex anglorum consensu doctorum meorum cum signo scę crucis (+) roboraui. Charta *Æthelstani* R. *Cottoniana*, qua fideli suo ministro, quandam ruris particulam novem cassatorum tribuit, in loco quem solicolæ æt hamme vocitant, consignantium sex columnas habet. Aliæ denique in istiusmodi consignantium testium columnellis ad majores numeros adsurgunt: ut alia *Eadgari* R. charta *Somersiana*, cui, præmisso dimidiatæ crucis signo, vox CYROGRAPHUM bipartitis majusculis scripta superponitur. Hac enim in charta in octoni ordinis columnellis consignantium testium nomina à summo ad imum etiam legenda posuit notarius. Verum modus iste disponendi testium nomina in columnis à summo ad imum legenda, etsi maxime in usu erat apud *Anglo-Saxones*, in nonnullis tamen conficiendis chartis tabellioni non placuit. Nam in charta *Burgredi* regis Merciorum *Somersiana*, nomen regis & quæ id sequuntur, consignantium nomina in perpetua scriptura, præmissis crucis signis, scribitur. Sic scribuntur etiam charta apographa *Cenulfi* regis & *Cenegithæ* uxoris ejus, cui subscribit *Theodorus* Archiepiscopus, collect. *Cotton.* August. 2. [91] Et charta S. *Eadwardi Conf.* quæ in eadem collectione notatur [51] & sic explicit: Ego sigillo etiam scę crucis ✠ signo hoc priuilegium. nostræ imaginis sigillo insuper assignari iussimus. ✠ Ego burgred rex Merc. hanc meā donationem cū signo scę crucis xpi firmabo. ✠ Ego æðelsrið regina os ꝥ s̄b. ✠ Ego Ceolred archiepisc. os ꝥ s̄b. ✠ Ego Pulfrig episc os ꝥ s̄b. ✠ Ego eadbald episc os ꝥ s̄b. ✠ Ego ceored ep os. ✠ Ego alhhun ep os. ✠ Ego deorlaf os ꝥ s̄b. ✠ Ego alhred ab. Dumberht dux. beornoð dux. beornard dux. eamberht dux. mucel dux. Ego æðelpulf dux. æðelheard. berhtferð. æðelred. berhtric. ceolmund. bolðred. eadgar. mucel. Sic in charta originali *Cottoniana Ecgbearhti* R. *Cantiæ*, cujus transcriptum est in textu *Roffensi*, nomen regis cum consignantium nominibus in trini quidem ordinis columnis, sed à sinistra ad dextram, legenda ponuntur:

Adiectis quattuor denberis. hretonstede. heahden here. helman-hyrst.

✠. Ecberht rex.	✠. Eðeluulf rex.	✠. Ciulnoð. arhi-episc.
✠. Beornmod episc.	✠. Ealhstan episc.	✠. Eadhun. episc.
✠. Cynred episc.	✠. Ceolbeorht episc.	✠. Uulfheard dux.
✠. Eðeluulf dux.	✠. Eanulf dux.	✠. Ꝥerebearht. dux.

Et in oriente ciuitatis hrofi unum iuculum.

A sinistra, inquam, ad dextram legenda sunt secundum ordinem status & dignitatis, quo cujusque nomen, antepofita cruce, subscribitur. In isto enim ordine testium nomina, & appellationes sive Ecclesiasticas, sive civiles, chartis subscribebant *Anglo-Saxonum* notarii; qui etiam diversos consignantium ordines totidem diversis crucis signis solebant nonnunquam notare, & distinguere: ut in charta *Cottoniana*, quæ sic incipit: Anno dominicæ incarnationis DCCCCLVI. indict. XIV. Chartæ etiam aliquando occurrunt, in quibus signa crucis prorsus desiderantur, tametsi earum auctores & testium nonnulli crucis signa suis manibus fecisse dicuntur. De chartis hujus generis, quid sentio, libere dicam. Scilicet aut apographas esse omnes, in quibus describendis crucis signa à librario

‡ S præ-

prætermittuntur; aut exemplares, quæ à notario paratæ, nunquam perfectæ & munitæ erant, vel quod earum auctores consilium forte mutantes signare; vel quod testes designati, quorum nomina subscripserat notarius, eas prælectas non probantes consignari noluerunt. In quibusdam quoque chartis nonnullorum testium nomina sine præpositis crucis signis subscripta cernuntur; ut *Æthelwoldi* diaconi, & *Wulfnothi* diaconi; quorum nomina subscripta sunt chartæ SOMERSIANÆ *Oswaldi* Archiepiscopi *Eboracensis*, quæ confecta erat An. Dom. DCCCC.LXXX.III. Accedat charta *Edwigi* regis, quæ confecta erat an. DCCCC.LVI. cujusque nota numeralis in collectione *Cottoniana*, Augustus, 2. est [38.] cum illa *Eadredi* R. à *Dunstano* dictata, composita, & scripta esse dicta, cujus in eadem collectione nota numeralis est [52.] Hoc autem ex eo accidisse autumo, vel quod diaconi isti cum conficeretur charta forte præsentes non erant, vel si præsentes tum cum cæteris essent, quod eam ipsis displicentem neque à se, neque à notario sua vice consignari voluerunt.

Chartæ autem, SHOWERE, signatæ à donationis auctore, ac à testibus consignatæ, etsi *non traditæ*, ut opinor, apud *Anglo-Saxones* perfectum robur habebant. Sine *traditione*, inquam, plenum & perfectum robur habebant. Quippe quod nulla lege, nulla constitutione, nullave denique consuetudine vim legis habente, quam scio, *traditionis* necessitas terrarum donatori, vel venditori apud *Anglo-Saxones* incumbebat. Sine *insinuatione* etiam, ut ego autumo, chartæ apud eos valebant. Verum quamvis forsan *insinuationem* penitus fieri minime desiderabant eorum chartæ, sive *donationum simplicium*, sive *conventionis* & *contractus*, sive *literarum patentium*, sive *testamentorum*, sive denique eorum quæ in litibus determinandis in foris eorum acta erant; iis tamen, SHOWERE, nihil antiquius fuisse, quam ob majorem solennitatem, & ad conservandam rerum gestarum memoriam, chartas omne genus in *libb.* monasteriorum, tanquam in tabulis publicis insinuare, supra demonstravi.

Præterea modus iste conficiendi chartas, quem descripsi, etsi maxime usitatus apud veteres *Anglos*, non adeo tamen obtinuit, aut lege aliqua necessarius fuit, quin ab eo chartæ auctor recedere posset, & aliquando recessum esset. Etenim in nonnullis chartis tantum recitantur nomina testium, coram quibus charta erat confecta: ut in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Wulfricum* quendam, qui sororem Archiepiscopi *Wulfstani* duxerat, ipsumque Archiepiscopum, & quæ *Saxonice* clauditur in his verbis: Nu pæſ þyſſeſ to ʒepitneſſe Ƿulfſtan Aꞃceƀ. ⁊ Leofpine Ealdoꞃman. ⁊ Æþelſtan ƀ. ⁊ Ælfꞃeꞃd abƀ. ⁊ Bꞃiteh Munuc. ⁊ maniʒ ʒod man to eacan hem. Sic charta quædam Ealdredi Episcopi, quâ terras *Wulfgeato* donavit eodem modo concluditur: ⁊ þiſſeſ iſ to ʒepitneſſe ealle ſe hiꞃed on Ƿiʒeꞃa ceaſtꞃe. ⁊ ſe hiꞃed on Eofeſ hamme. ⁊ ſe hiꞃed on Peꞃſceoꞃan. ⁊ Leofꞃic eoꞃl. ⁊ Odda eoꞃl. ⁊ hiſ bꞃoðoꞃ. ⁊ Beꞃhtꞃic Ælfſtaneſ ſunu. ⁊ Oꞃine. ⁊ Ƿaʒan. ⁊ Æʒelꞃic þæſ ƀ. bꞃoðoꞃ. ⁊ Leolmæꞃ. ⁊ Atſuꞃ. ⁊ Eſebeaꞃn. ⁊ Oꞃopiʒ. ⁊ Æþeſtan ſætta. ⁊ Ælfꞃaꞃd æt Lanʒadune. ⁊ ealle þa yldeſtan þeʒnaſ on Ƿiʒeꞃa-Leaſtꞃeſciꞃe. Deniſce. ⁊ Enʒliſce:.

Chartæ hujus formæ sine consignatione testium factæ nihilominus plenissimum robur habuerunt; propterea, ut ego judico, quod in maxima hominum celebritate à notario testium nomina scribebantur. Imo nonnunquam, SHOWERE, chartæ non modo sine consignatione testium, sed sine testibus nominatis factæ, in Archivis reperiuntur. De quibus tamen non dubitari potest, quin valerent, & jure factæ essent. Id genus esse videtur * Charta *Oswaldi* præsulis, quam confecit, annuente R. *Eadgaro*, An. Dom. DCCCC.LXII.

De chartis consignatis etiam ab auctore nostro monendus est lector *Chirographorum* studiosus, eas in dorso membranæ non raro esse consignatas. Id genus est charta *Werfrithi* Epi. *Anglo-Saxonice* confecta, qua tres *hidas* telluris dat cuidam *Cyneswitho*, quæ etiam earum una est, quas ab honorabili viro *Johanne* Dom. *Somers* utendas accepi. Hanc formam etiam sequitur charta illa apographa valde lata ex eodem numero ab *Eadgaro* R. confecta esse dicta. in cujus dorso hæc leguntur: Anno Dom̄ce incarnationis DCCCCLXXII scripta est huius munificentiæ syngrapha his testibus consentientibus quorum inferius nomina secundum unius cuiusque dignitatem utriusque ordinis decusatim Dor—Ci—No—diSpoNe—Nte caraxAnt—ur. In dorso etiam consignatur charta illa *Eadgari* regis, metis suis *Saxonicè* descriptis amplissima, quæ in collectione *Cotton.* cum figura numerali [5] notata est.

Monendus quoque est chartarum lector, eis semper à veteribus *Anglis* præponi aut signum crucis simplex, aut vexillare *Christi* monogramma, ☧. ☧. ☧ A ω. & aliquando A ω. ut in *Eadgari* charta modo citata quæ in collectione *Cottoniana* cum numerali nota [5] designata est.

Curandum etiam est auctori nostro, ut lectorem instituat in differentia, quæ est inter signa crucis, quæ *Angli* ante *conquæstum*, & post eum *Anglo-Normanni* facere solebant. Ante conquæstum ab *Anglis* consignantibus facta cernuntur cum mero atramento signa crucis simplicia, perpendicularia, rectangula, aut obliquangula rectangulis proxime accedentia, quorum lineæ trans-

* Charta hæc cum quatuor illis, quæ novissime à nobis citantur, è numero est earum, quas grato animo acceptas supra retuli præclaro in omne genus eruditione, & amplissimo viro *Johanni* Domino *Somers*, Baroni de *Eovesham*.

verse

TABULA · B ·

In Carta Æthelredi Regis Merciorum, Ostforo Wigorn Episc. facta circa Ann. D. 690. ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*In Carta Aldredi Subreguli Huicciorum, Tilthero Wigorn. Episc. facta circa A. D. 780.* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*In Carta Burgredi Regis Merciorum · A · D · 866 ·* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠
Carta Egberhti Regis confecta Diorano Hrofensis Ecclesiæ Epo. A · D · 778 · (Cotton.) ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*Carta Hlotharij Regis Cantiæ · A · D · 679 · (Cotton.)* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*Carta Eadwigi Regis Anglorum · A · D · 956 · (Cotton.)* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠
Carta Wihtredi Regis Cantiæ, Apographa · (Cotton.) ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*Carta Æthilberhti II Regis Cantuariorum · Ann. Regni · 7 · Indict · 15 · (Cotton.)* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠	*Carta Ejusdem Regis · A · D · 741 · (Cotton.)* ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

TABULA · C ·

In nomine patris & filii & sp̄s sc̄i Am̄. Ego Willm̄ Rex Anglorum hereditario iure factus, do & concedo & p̄senti carta cōfirmo deo & sc̄o Cuthbto & p̄ori & monachis ibidē deo servientib; in perpetuam & purā elemosinā hoc regiū maneriū meū videlicet villam de Heingburch cū omī terra de Brachenholm. & cū omib; t̄ris adiacentib; cū eccl̄a ville p̄dicte & cunctis ei pertinentib; in bosco & plano. pratis de p̄to in silvis & paludib; aq̄s. molendinis. aut stagnis. cū socne & mere & sac & socne. & tol & team. & infangentheof & omib; rectis divisis ei. ita bene & q̄ete & libere cū rectitudinib; & omib; csuetudinib; sicut unq̄m sc̄s Cuthbt̄ aliquas t̄ras suas meli & q̄eti habuit. cum omib; csuetudinib; regis & libtatib; q̄s ego habui in ipso dn̄i illud post victoriā Anglie in manu p̄pria tenui. p̄ as p̄dē divisas quib; ego ipse. seu ante me Comites Tosti vel Siward ipsum maneriū tenuim̄. Quod si q̄s in posterū hanc donationē meā irritare p̄sumpserit. a dn̄i csortio separetur. & condēpnatione extremi iudicii cū diabolo & angelis eius in perpetuum feriatur. Am̄. Et ut hec donatio mea firma sit in perpetuum. manu p̄pria presentem cartam signo sancte crucis ✠ impressi & cōfirmavi. Signū Wil ✠ lelmi regis Anglie. Signū ✠ Thome eboracensis archiepi.

Sign̄ Willmi ✠ Dunelmensis epi. Sign̄ Johannis ✠ bathoniensis epi. Signū ✠ Osmundi salesbriensis epi. Sig ✠ nū Baldewini abbis sc̄i Eadmundi.

Sign̄ hugonis ✠ com̄ de cestre. Sign̄ Arnoldi ✠ de percio. Sign̄ Rodbti ✠ dispensatoris. Sign̄ ✠ Morcealis vicecomitis. Signū Widonis ✠ abbis.

Sign̄ Rogii ✠ com̄ Scrobesbriensis. Sign̄ ✠ Willmi filii regis. Sign̄ Rodbti co ✠ mitis northymbrorum. Sign̄ Ricardi de ✠ curceio. Sign̄ ✠ Rodbti de reduers. Sign̄ ✠ Rodbti bloet.

Signū ✠ Rodbti capellani. Signū ✠ Philippi filii comitis de cestre. Sign̄ Alani de ✠ lincolnia.

Sign̄ Rannulfi ✠ clerici regis. Signū Mauricii ca ✠ pellani. Sign̄ Philippi ✠ filii Rogii comitis. Sign̄ ✠ Rodbti de reduers. Sig̃ ✠ Ricardi d'Bundvilla.

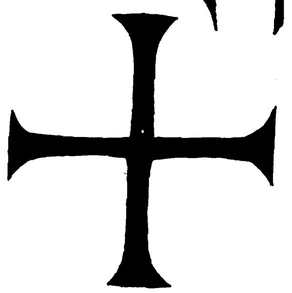
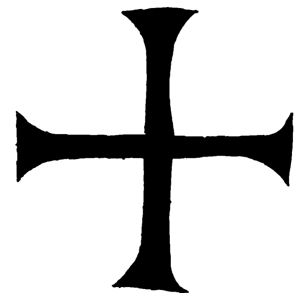
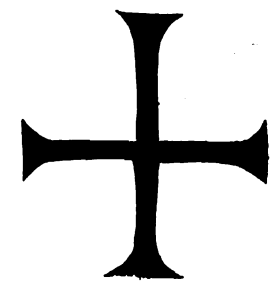
Signū Rod ✠ bti de hulmeis.

Sutton Nicholls sculp.

TABULA, D.

et personaliter. Firmatum est hoc cirographum nostrum in anno ab Incarnacione Christi septingentesimo sextodec-
imo. quod et his probabilibus testibus sanctae crucis indicio subnotatur. ✠ Ego Athelbaldus Rex Merciorum
[illegible] consensu confirmavi. ✠ Ego Brictwaldus Dorobernensis Archiepiscopus ratificavi. ✠ Ego Winfridus
Merciorum Episcopus approbavi. ✠ Ego Ingwaldus Londoniensis Episcopus meum consensi. ✠ Ego Aldewinus Lichefelden-
sis Episcopus adoptavi. ✠ Ego Tobias Roffensis Episcopus collaudavi. ✠ Ego Athelredus Abbas de Bardeneye multum
affectavi. ✠ Ego Egbaldus Abbas de Medeshamstede [illegible] devotus rogavi. ✠ Egga Comes Lindcolniensis
consilium dedi. ✠ Ego Leuricus Comes Leicestriae quibus assensum praebui. ✠ Ego Saxulphus filius Saxulphi Comi-
tis corroboravi. ✠ Ego Ingulphus presbyter et humilis minister vocatus audivi. ✠

Ego Athelbaldus licet indignus pacientia tamen divina rex Merciorum gubernacula regni mea
cum fiducia auctori meo Christo humiliter reddo Deo qui [illegible] redibitur in [illegible] generacioni-
bus super omnia opera sua. Cuius domini pietati meum totum submitto et sanctis matris ecclesiae praelatis be-
nefactoribus spiritualibus commendo.

Sutton Nicholls sculp.

versæ rectas secabant aut in parte superiori, ut cernere est in tabella B, aut non infra medium punctum. Verum post *Conquæstum* signa crucis magis splendentia ex lineis rubris, & aureis formata, quum perpendicularia, tum à perpendiculo declinantia, atque obliquangula, quorum lineæ transversæ rectas infra medium punctum secabant, faciendi mos *Anglo-Normannis* erat. Imo lineam rectam duabus aliquando transversis secabant, aliquando etiam transversam ipsam aliis duabus brevibus transversis secabant, istam crucis formam facientes, quæ in feciali arte heraldorum *crux cruciculata* vocatur, *Anglice* a crosse-crosslett. Decussatim etiam crucis signa facere solebant *Anglo-Normanni*. Circulis etiam, & quadrangulis inclusa crucis signa formabant variis quidem modis, iisque satis phantasticis, qui à simplicitate *Saxonica* immane quantum abeuntes, melius inspectione tabularum C. D. quam verbis, intelligi possunt.

Illa Tabula chartam Willelmi *Conqu.* exhibet, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* more; nempe tam signis crucis, quam sigillo vel imagine cerea appendente, cujus nullus *Anglo-Saxonibus* usus erat, corroboratur. Cujus, inquam, nullus *Anglo-Saxonibus* usus erat, scilicet ante S. *Eadwardi Conf.* tempora; in quibus tamen sigilla ista adpendentia inolevisse vix dici possunt. Quamobrem, SHOWERE, *Eadgari* R. & S. *Dunstani* chartæ *Westmonasterienses*, quæ supra non uno in loco fictæ esse ostenduntur; hoc etiam nomine falsitatis damnandæ sunt, quod ambæ pariter, SIGILLIS (sic enim cereas laminas & impressiones vocamus) adpendentibus munitæ esse finguntur. *Eadgari* quidem charta sigillum suum perditum non ostentat; sed locus membranæ, è quo per reticulum pendebat, etiamnum cernitur; & sigillum pensile olim habuisse, hæc ejus verba monstrant: *Manus nostræ subscriptionibus subtus eam decrevimus roborare, & de sigillo nostro* (quæ phrasis est *Gallo-Normannica*, De notre seau) *jussimus sigillare.* E charta autem *Dunstani* sigillum adhuc ritu *Normannico* dependet, in cujus obversa facie impressa cernitur *Dunstani* effigies, scabello pedibus supposito sedentis, dextraque pedum pastorale, sinistra vero librum tenentis, in quo, PAX VOBIS. cum epigraphe, quæ in perimetro hæc est: SIGILLUM DUNST. EPI. LUND. In aversa autem facie cernitur icuncula impressa, circa quam inscriptio hæc: DUNSTAN EPC. VIGORN. Hæc, inquam, ritu *Gallo-Normannico*. Nam apud *Normannos* nostros mos hic erat conficiendi chartas; ut auctor donationis, qui duobus honorificis titulis gauderet, in utraque sigilli adpendentis facie, qua chartam muniebat, sui diversam effigiem exhiberet. Sic nobilis illa charta *Cottoniana*, Latine & Saxonice, confecta ab *Odone Baiocensi* Epō & Comite *Cantiæ*, qua ecclesiæ *Cantuariensi* quatuor DENNAS, *&c.* dat, adpendens sigillum habet; in cujus obversa fronte *Odo* vestimentis *Pontificis*; in adversa vero *Comitis* amictu indutus exhibetur.

Ob eandem etiam rationem, aut fraudis, aut inscitiæ saltem arguendus est *Godefridus* ille Archidiaconus *Wigorniensis*; qui summum pontificem *Alexandrum* tertium certiorem faciens de charta quadam *Edgari* regis, quam, ut certissimæ auctoritatis fideique scriptum, commendatam esse voluit, sic ad eum scribit: *Reverendissimo domino, & patri A. summo Pontifici minimus sanctitatis suæ servus* * *Godefridus dictus Archidiaconus Wigorniensis.* ——— *Noverit itaque Sanctitas vestra verum esse, quod contrascripti hujus scriptum originale in virtute Scæ Trinitatis sigilla tria trium personarum autenticarum ad veritatem triplici confirmatione commendant. Est autem sigillum primum illustris Regis Eadgari. Secundum S. Dunstani Archiepiscopi Cantuariensis. Tertium Alferi ducis Merciorum.* Hæ *Godefridi* literæ ad summum pontificem datæ, sub charta amplissima *Eadgari* R. qua Monasterio *Perscorensi* libertates & privilegia confirmat, agglutinatæ cernuntur in collectione *Cottoniana*, quæ inscribitur, Augustus, 2. Charta illa habet supra scriptam notam numeralem [5] eamque ipsam esse putat † *Joh. Seldenus*, & qui illum citat ** *Edvardus Stillingfletus*, decanus *Londinensis*, honorifice semper ob maximam eruditionem suam nominandus, quam *Godefridus* in literis suis ad summum pontificem scriptis, veram, ut quam tribus sigillis munitam vidisset, attestatus est. Eam autem ipsam esse id propter existimant, quod tres incisuras totidem sigillorum adpendentium indicia ostentat. Verum charta illa, cui in collectione *Cottoniana*, *Godefridi* literæ suffixæ cernuntur, non tres, (quod pace *Seldeni* dictum velim) sed quinque, quales ille memorat, incisuras habet, casu forsan factas. Quod si consilio factæ fuerint, id fraudi monachorum tribuendum est; qui de fallendis *Normannis* consultantes, qui chartas antiquas sigillis non munitas in dubium non raro vocare solebant, iis aliquando sigilla pendula apponebant. Sic chartæ forsan istæ *Cottonianæ*, sive illa eadem, sive alia est, de qua ad summum pontificem scripsit *Godefridus*, sigilla adposuerunt monachi, ut *Normannis* illam non sigillatam damnaturis palpum obtruderunt. Nam sigillationem chartarum cum pendulis sigillis in usu non fuisse apud *Anglos* ante S. *Edwardi* II. tempora, non *Ingulphus* tantum affirmat, cujus verba in alienum sensum distorquet Cl. noster ** *Stillingfletus*: sed post eorum usum ab illo rege introductum mos non erat simplicium donationum chartas pluribus sigillis muniendi; sed tantum *conventionales* chartas, quibus personæ, quotquot erant, contrahentes, sigilla sua ordine adponebant.

Quinimo sigillorum cujusvis generis rarior erat usus apud *Anglo-Saxones*. Quorum quidem

* Hic erat archidiaconus *Wigorn.* ab an. 1148. ad annum 1167. † Of the office of Lord Chancellour. *ch.* 2. ** In egregio opere suo *Anglice* scripto, cui titulus, *Origines Britannicæ*.

reges quandoque legimus iis literas suas munivisse. Sed ad * chartas, vel diplomata sua, obsignandas iis usos esse ne unius quidem chartæ exemplo, quod scio, constat. Sic in superioribus ostendi *Æthelredum* R. per *Ælverum* Abbatem, sigillum suum, *Saxonice* hir inregl, hoc est *literas suas*, quas *brevia* vos, SHOWERE, vocatis, sigillo vel signo suo signatas ad sapientes curiæ Comitatus misisse, omnibus, qui in ea convenerant salutem dicentem. *Saxonicum* vero inregl per *signum* in isto loco transtuli, propterea quod sigilla ista, quæ ad literas suas obsignandas adhibuerunt *Anglo-Saxonum* R.R. id genus me judice fuerunt, quæ MONOGRAMMATA dicuntur, quòd nomina principum certarum literarum implexionibus compendio descripta exhibebant. Sigilla hæc, quibus monogrammata erant incisa, atramento illita vel immersa, chartæ vel membranæ, in qua patentes literæ scriptæ erant, imprimi solebant; rariusque, ni fallor, ceræ molli vel solutæ imponebantur. Quinetiam calamo aliquando monogrammata sua faciebant literarum patentium auctores; aut iis jubentibus, consentientibusve, qui iis ab epistolis erant scribæ vel librarii. Sic monogrammate suo membranæ impresso literas patentes, quas Gramm. *Anglo-Sax.* & *Mæso-Goth.* p. 137. exhibuimus, signatas esse voluit *Gulielmus* I. Quas quidem patentes literas, chartæ nomine, citavimus; quod iis *Conquæstor* terras aliquas se dedisse notificat veteri monasterio *Wintoniensi*, easque *Sigillo appendente* etiam corroboratas esse, nescio quo errore memoriæ lapsus, de quo monitum hic lectorem velim, temere affirmavi. De monogrammatis hoc in loco scripta, ad illa quæ de iis supra in margine diximus, referenda sunt. Qui vero varia eorum genera, figurasque delineatas videre cupit, consulat imprimis velim *Vitas Imperatorum*, &c. cura *Octavii* de *Strada*, *Francofurti* editas, M.DC.XXIX. & *Mabillonium* in opere suo præstantissimo de *re diplomatica*, & Dufresnii glossarium in voce *Monogramma*; ut & Doctissimum *Perinskioldum Suecum* in Annotationibus suis ad *Vitam Theodorici* R. p. 579. Ubi veteres quoque *Sueo-Gothicorum* R.R. monogrammatis usos esse ostendit.

Hæc obiter, SHOWERE, de charta *Willelmi Bastardi* Conquæstoris. in qua hæreditario jure se regem factum jactat; neque tamen victoriam, qua fractam, & plane subactam Angliam sibi suisque conquisivit, reticere voluit; jus ad regnum *Angliæ* non uno titulo sibi vendicans. Charta hæc earum una est, quarum copiam mihi fecerunt cum honore & observantia mihi semper nominandi *Decanus* & *Capitulum* ecclesiæ *Cath. Dunelmensis*, operis nostri fautores maximi. Atque ut ob manum *Gallo-Normannicam*, signorum crucis *Normannicam* factionem, & *Normannorum* testium nomina notabilis est: ita ob id præcipue sculpendam eam curavimus, quod tam *Anglico*, quam *Normannico* more corroborata est. Eodem plane ritu confecta est, charta illa amplissima nobilissimaque ejusdem regis *Cottoniana*, facta anno dom. incarnationis M.LX.VII. in qua regnum *Anglorum*, favente justo dei judicio, se *ore gladii* adeptum dicit devicto *Haraldo* rege, &c. Etenim ad chartæ hujus confirmationem, qua innumera, eaque pretiosissima dona ecclesiæ *Westmonasteriensi* donabat, una cum consignantium testium illustrissimi generis aut dignitatis quatuor columnis, quorum nomina subscripta sunt, sigillum regis magnum adhibetur. Eo etiam ritu confecta erat charta *Willelmi* II. cujus apographum habetur in textu *Roffensi*, fol. 212. subter rubricam *de Hedenham*. Quinetiam charta illa nobilis oblonga *Henrici* I. *Cottoniana*, quæ præmisso crucis signo, sic incipit; SERVIRE DEO. & sic explicit; *Hanc donationem confirmo ego Henricus rex, & astipulatione S. Crucis, & appositione sigilli mei.* Ad quam etiam chartam diplomaticâ quadam manu scriptam adhibentur communi manu scripta: ✠. *Signum ipsius regis Henrici.* ✠. *Signum Mathildis reginæ.* ✠. *Signum Rogerii Salesberie Epi.* ✠. *Signum Willelmi Bigoti.* ✠. *Signum Radulfi filii Godrici.* Accedat triplex istud instrumentum modò citati *Textus Roffensis* fol. 218. quod ab eodem *Henrico* rege, *Anselmo* Archiepiscopo *Cant.* & *Gundulpho Roffensi Epo.* Cantuarbiæ factum est nonas martias, An. dom. M.CIII. de quo sic rex: *Hanc confirmationem meam pro salute*, &c. *Stabilio, & stabilitate signi S. Crucis dni nostri Ihu Xpi propria manu & sigillo meo consigno.* Gemino etiam isto ritu confecta est charta *Herberti* Epi *Nor-*

---

* Hic, lector, non moror, quæ in chartulario coenobii Sci *Augustini Cantuarensis*, Aulæ S. Trinitatis *Cantabr.* deposito, in sequentibus verbis leguntur: *Nec moveat aliquem quod nec rex* Æthelbertus, *nec etiam alii reges de gente illa in* chartis suis, *prout mos inolevit modernis temporibus*, sigilla cerea *imprimebant: cum tam rudis ac barbarus populus ad Christi fidem à perfidia conversus* signum crucis *in testimonium suæ conversionis omnibus sufficisse credebat. Non enim usque post conquæstum à tempore fundationis hujus monasterii, exceptis* (illis) *Regis* Cnuti, *qui fuit* alienigena *&* conquæstor, *aliqua in munimentis reperimus* sigilla cerea; *sed solummodo* crucis signa. *Post adventum vero Normannorum in Angliam, tam reges, quam alii domini & magnates laminas cereas membranis apponebant chartarum, crucis signum in laminis cereis imprimentes, de capillis capitum vel barbarum in eadem cerâ aliquam portionem pro signo posteris relinquentes.* Hæc, inquam, de sigillis cereis Regis *Canuti* non moror, quod ejusdem furfuris esse videntur cum iis quæ dicta sunt in isto codice, *de bullâ plumbeâ S. Augustini*, quam commentum monachorum esse demonstrat *H. Spelmannus*, Concil. Vol. I. p. 122, 123, 124, 125. ubi quoque tres chartas *Æthelberti* regis, quæ in chartulario isto describuntur, à monachis coenobii Sci *Augustini* fictas esse probat. Neque dubito, quin chartas istas *Canuti* R. ad examen vocatas, siquæ tales uspiam cereis sigillis munitæ extent, facile foret falsitatis evincere.

wicensis,

wicensis, regnante *Henrico* II. qua *Norwicensem* matrem Ecclesiam in honore & nomine Sanctæ & individuæ trinitatis à se constructam dotavit. Nam in membrana originali, quam ob auctoris pœnitentiam, & consignantes testes notandam, sæpius inspexi, restat adhuc videnda pargamenacei retinaculi pars, appendentis olim Episcopalis sigilli nota & indicium. Eodem modo charta literarum patentium * *Stephani* R. *Cottoniana*, qua *Deo, & Ecclesiæ SS. Apostolorum*, Petri *&* Pauli, *&* Scī Swithuni *in* Wintonia, *Manerium Sudtone*, &c. *pro escambio manerii sui de Mordona donat*, confecta & munita erat, An. incarn. dom. M.CXXX.VI. & regni sui primo; nempe cum quatuor consignantium testium nominibus in quaterno ordine dispositis, & sigillo regis adpendente. Verum an conjunctus iste ritus faciendi chartas tam *Saxonico*, quam *Normannico* more, ultra hæc tempora manebat in usu, ego, cui in chartis exquirendis non ulterius progrediendum est, haud queo dicere.

Verum ut eò redeam, SHOWERE, unde digressus sum, tabella D. exhibet partem chartæ toties supra damnatæ *Ethelbaldi* R. monasterii *Croilandensis* fundatoris, cum signis crucis, quæ in exemplari chirographo aurea splendent, ab aliquo *Croilandensi* falsario, forsan *Ingulpho* ipso auctore, factis. Hanc chartam, qua *Willelmo* suo palpum obtrusit ille veterator, non manus tantum, vocesque, & phrases, *Æthelbaldi* temporibus *Angliæ* penitus ignotæ, signaque crucis aurea phantastico, si dicam, more facta, verum etiam testium nomina fictam esse ostendunt. Nam, ut in libro suo aureo de episcopis *Londinensibus* animadvertit *H. Whartonus*, falsam eam esse nomina *Winfridi Merciorum* Episcopi, & *Aldewini Lichefeldensis* Episcopi demonstrant. Chartas etiam alias historiæ *Croilandensis* ex nominibus testium fictas esse in eodem libro evicit ille nunquam satis laudandus auctor. Sic chartam *Witlafii* R. an. DCCC.XXX.III. confectam esse dictam, quam *Osmundus Lundoniensis* episcopus consignat, *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen spuriam esse ostendit. Sic etiam chartæ *Bertulphi* R. *Merciorum* anno DCCC.LI. subscripsisse dicitur *Swithulphus*. falsam ergo eam esse *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen, illo auctore, monstrat. Denique, ut ille, *Elstanus* chartam *Beorredi* R. consignasse dicitur anno DCCC.LX. Eam ergo fictam esse nomen *Alwini* episcopi *Wintoniensis* probat. Has tamen aliasque ejusdem furfuris chartas Regi suo, & consilio illius confirmandas attulit è monasterio suo *Croilandensis* Abbas, qui eas à domino suo & magnatibus, qui illi à consilio erant, *Saxonicarum* rerum imperitis *examinatas, acceptas*, & *collaudatas* esse scribit.

Verum, SHOWERE, ut iterum in viam redeam, è qua detegendi *Ingulphi* gratia digressus sum, testes, quos *Normanni* ad confirmandas donationes suas adhibere solebant, adeo non semper crucis signis consignabant chartas, ut multo sæpius testium nomina iis tertia in personâ subscripta cernuntur, quibus signa crucis ritu *Saxonico* non præponuntur. Sic in charta nobilissima *Willelmi* Epī *Dunelmensis* recitata leguntur testium nomina sine signis crucis antepositis, in iis quæ sequuntur: *facta sunt hæc omnia in concilio Lundoniensi coram Dnō Guillō rege anno ab incarnatione domini* M. octogesimo II. his testibus: Lanfranco primate totius Angliæ, Dorobernensis Ecclæ Archipræsule. Et Thoma Eboracensi Episcopo. Et Odone fratre Regis, Bajocensi Epō. Et Gosfrido Epō. Constantiensi. Et Willelmo Lundoniensi Epō. Et Walkelmo Wintoniensi Epō. Et Heremanno Sireburnensi Epō. Et Walstano Wirecestrensi Epō. Et Walterio Herefordensi Epō. Et Gisono Wellensi Epō. Et Remigio Dorcēsi, vel Licoln̄. Epō. Et Herfasto Hemaniensi Epō. vel Norwicēsi. Et Stigando Selengensi Epō. Et Osberno Exoniensi Epō. Et Petro Licetfeldensi Epō. Et Turstino Abbate Glastoniæ. Et Scolando Abbate Scī Augustini. Et Ælsio Abbate Bathonensi. Et Eadmundo Abbate Persorensi. Et Witali Abbate Westmonasterii. Et Ægelwino Abbate Eoueshamensi. Et Paulo Abbate Scī Albani. Et Turoldo Abbe Burgensi. Et Roberto Comite Moritunensi. Et Rogero Scrobbesberiensi Comite. Et Roberto Comite Northumbrensi. Et Rogero Bidod. Et Ursone Vice-Comite d' Abetot. Et Ricardo de Curceio. Et Willo de Redueriis. Et Roberto dispensatore. Et Haimone dapifero. Et Roberto de Monteforti. Et Roberto filio Giraldi. Et Turald de Papeleon. Et Morkaro. Et Rogero. Et Siwardo cognomento Barn. Et Wlnoto Haroldi regis germano. & Alani de Lincolnia. Et Capellanis regis Mauricio, & Willo, & Robto. Sic in charta illa oblonga WULSTANI *Cottoniana*, quæ sic incipit: ☧ Ego Wlstanus grā dī. uuigorniensis ecclæ pontifex, *&c.* Sic legitur: ✠ Ego Wlstanus Epc̄. hanc meam donationem propria manu firmaui et sigillo corroboraui his testibus. Thomas Prior cum omni congregatione wigorniensis ecclæ. Agelricus Archidiaconus. Colemannus monachus et cancellarius Epī. Fritthericus capellanus eius cum omnibus clericis epī. Urso vicecomes cum omnibus militibus vicecomitat. eius. Ordricus dapifer cum omni curia epī. Alwinus similiter dapifer epī. Ordricus præpositus ipsius uillæ et plurimarum uillarum epī. facta erat hæc charta M.LXXX.VIII. indictione XI. regni vero Willelmi junioris tertio, Episcopatus vero sui XXVII. Ingressionis suæ in novum monasterium, quod construxit primo die Scō pentecostes. Nota vero, quod *Wulstani* sigillum furis alicujus improbi manus ab hac charta abscidit.

* Extat etiam charta *Stephani*, ante quam regnum *Angliæ* invaderet, ab eo facta tam *Anglico*, quam *Normanico* ritu, in Bibl. *Cotton.* quæ sic incipit: IN NOMINE PATRIS, &c. *Ego Stephanus Comes Bolonii*, &c. Confecta erat hæc charta An. M.C.XXVII. indictione quinta. Epacta XVII. In perimetro sigilli: SIGILLUM STEPHANI COMITIS BOLONIÆ ET MORITONII.

Hujus quoque formæ est charta literarum patentium *Henrici* I. quibus priori & conventui *Dunelmensi* omnes suos honores, dignitates, & libertates confirmat. Quæ quidem charta, ut & illa Willelmi Episcopi proxime citata, ex earum numero sunt, quas RR. *Decanus*, & *Capit. Dunelm.* pro suo in bonas literas amore, ad me utendas miserunt. Eodem etiam modo confecta, & confirmata est charta *Willelmi* Archiepiscopi *Cantwarensis* sedis apostolicæ *Legati*; qua *Johanni* Episcopo *Roffensi* omnia jura Episcopalia concessit, & confirmavit, ut ex ejus apographo constat, quod descriptum habetur, *Text. Roff.* fol. 203.

Hujus etiam factionis chartam, quum ob manum, tum ob sigillum, tum etiam ob brevitatem, & perspicuum solennemque orationis formulam, quantivis, Showere, æstimandam dono mihi dedit vir integerrimus, antiquitatis fautor Maximus, & officinæ Cancellariæ ornamentum, dominus *Richardus Snow*, quam, cum vestræ professionis hominibus, qui pariter ac Tu, vetustatem colunt, gratiam inire cupiens, infra descriptam exhibeo.

"Sciant præsentes, & futuri quod Ego *Philippus de Albiniaco* dedi & concessi, & hâc pre-"senti charta mea confirmavi *Radulfo de Nevilla* nepoti meo totum manerium meum *de* [a] *En-"dredsby* cum [b] *brulio*, & cum omnibus pertinentiis suis, in plano, in bosco, in viis, in semi-"tis, in pasturis, in pannagio, in herbagio, in pastione, in molendinis, in aquis, in pratis, pro "homagio, & servitio suo, habendum & tenendum, sibi & heredibus suis, de me & heredibus "meis, libere, integre, honorifice, hereditarie per servitium quartæ partis feodi unius militis pro "omni servitio, consuetudine, & exactione. Et ego & heredes mei warrantizabimus dicto *Ra-"dulfo* & heredibus suis, dictum manerium cum omnibus dictis pertinentiis per prædictum ser-"vitium, in perpetuum, contra omnes gentes. Et in hujus rei testimonium huic chartæ meæ "[c] *Sigillum* meum apposui. Hiis testibus. Rogero de Quenei. Ricardo de Gray. Rogero de la "Zuche. Bertrande Garelip. Willō de Percy. Oliverio de Scō Georgio. Willō de Cnapwell. "Eueraddo de Trumpintona. Willō de Waltham. & multis A—l—i—i—s.

Verum, Showere, quamvis *Normanni* in conficiendis chartis suis pro majore solennitate testes sæpe adhibuerunt, id tamen ex juris necessitate iis non incumbebat; utpote apud quos donationes solis sigillis adpendentibus munitæ plenam firmitatem habuerunt. Hujus generis est charta literarum patentium Willelmi *Conq.* quâ magno [d] Sigillo adpendente tantum munita, Ecclesiæ *Dunelmensi* terras in *Lodeneio Scotiæ* confirmat, quas *Eadgarus* rex, filius *Malcolmi R. Scotorum*, illi prius donaverat. Ejusdem etiam factionis est illa literarum patentium charta *Eadgari* R. *Scotorum*, quam etiam possidet ecclesia *Dunelmensis*; ut & charta *Rodberti* Scī *Andreæ* Epī. cujus testimonio declarat se confirmasse Ecclesiæ *Dunelmensi*, & monachis deo ibidem servientibus, donum certorum prædiorum, quæ Gospatric frater D*olfini* iis dederat. Hujus quoque formæ sunt chartæ nonnullæ in loculis ductilibus Bibl. *Cottonianæ*: ut literæ patentes *Willelmi* R. ad *Goisfredum* vicecomitem datæ, è quibus in *dextro latere* membranæ Sigillum regium pendet. Literæ patentes regis in his verbis: W. rex Anglorum h. de portu et omnibus fidelibus suis Francigenis et Anglicis salutem. Sciatis me debisse Scō Petro de Westmonasterio decimam de Sotelanda. Et tu h. de portu inde eum saisias. E charta vero hâc sigillum regis ab ima membrana pendet. Hujus quoque formæ sunt literæ patentes *Henrici* I. *Latine* & *Saxonice* scriptæ, è quibus etiam in dextro latere membranæ sigillum regium dependet. Progrediente etiam tempore, obtinuisse videtur chartarum id genus factio, quam luculente exhibet charta *Roberti* de *Neyuile qua se *Feofeffavisse* notificat *Ricardum* filium suum de toto manerio suo de [e] *Endirdeby*, &c. Et quæ his verbis finitur. *In cujus rei testimonium has literas meas prædicto Ricardo fieri feci patentes. Dat. Londoniis die Jovis proxima post festum Sancti Leonardi*, scilicet *in Crastino prædicti festi anno regni Regis Edwardi fil. regis Henrici.* Huic autem chartæ, quam mihi etiam dedit à me honorifice semper appellandus *Ricardus Snow*, adpendit rotundum sigillum affabre impressum, in quo rosa cinctum videtur Nevillorum scutum gentilitium, & in perimetro rosæ hæc inscriptio Sigillum Roberti De Neuille.

Ex iis, quæ de hujus factionis chartis dicta sunt, corrigendus est iterum *Ingulphus*, qui in historia *Croilandensi* Oxon. edita, p. 70. sic scribit: *Normanni chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum sub* [f] *instillatione trium vel quatuor testium adstantium conficere constituebant.* Quod quidem adeo non est verum, ut charta literarum patentium *Henrici* I. qua confirmat donum *Mathildis* reginæ Scō *Cuthberto* & monachis suis, singulari adhibita teste ipsa Mathilda regina, magno illius sigillo munita, in archivis ecclesiæ *Dunelmensis* adserva-

---

a Nunc **Ainderby** ni fallor, in Com. *Ebor.*
b Alias brolium, broilum, brulum, brolius, broilus, brogilus, brogilum, brulum, brollum, bruillus, brullium; Gallice *breil, breuil, breuille, Nemus, silva, saltus*, in quo ferarum venatio exercetur; maxime vero *silva muris, sepibusve cincta*, unde nominis etymon à *Græco* περιβόλιον, *Anglice* **a park**. *V. Dufresnii* glossar. in voce Brolium.
c Sigillum hoc est rotundum, in quo ex viridis coloris cera facto, circum insignia gentilitia scribitur in majusculis Sigillum Philippi De Albiniaco. *d* Inscriptio hujus sigilli in utraque facie eadem est: nempe, Willelmus Dī. Gra. Rex Anglorum. * In superiori charta de *Neuilla*. *e* In superiori charta *Endredeby*. *f* Intitulatione.

tur.

tur. Sic charta ejusdem ecclesiæ, quod præceptum est R. *Stephani*, ad *Rain*. de *Muscampis*, de reddenda *Sco Cuthberto* terra de *Hadereslawe*, singularem testem habet W. Mark. Sic etiam charta literarum patentium *Willelmi Conq*. qua concessit, & confirmavit donum *Rogeri Bigot*, quod dederat ecclesiæ *S. Andreæ* de *Rouecestra*, unicum testem habet, *Eudonem Dapiferum*; ut ejus apographum testatur, *Text. Roffens*. fol. 182. Chartam hanc alia etiam id genus sequitur in eadem folii pagina, quæ duos solummodo testes ostendit, *Rogerum Bigot*, & *Haimonem Vicecomitem*. Id genus quoque est charta breviuscula præcepti sive literarum patentium *Willelmi* I. *Text. Roff*. fol. 175. a. qua suis Teignis in Episcopatu *Rofensi* salutem mittens, iis mandat ac præcipit, consuetudines omnes exolvere, quas Ecclesia *Rofensis* habuit tempore *Edmundi* regis. Id etiam genus est literarum patentium charta ejusdem regis tam *Latine* quam *Saxonice* facta sub *rubrica* de *Frachenham*, *Text Roffens*. fol. 170 b. & 171 a. his in verbis: Willelmus grā dī rex Anglorum Epō Erfasti. Balduino Abbi. Picoto et Roberto Malet uicecomitibus. et cæteris fidelibus meis salutem. Sciatis quod ego concessi Archiepō Lanfranco manerium qui uocatur frachenham. sicuti heroldus tenebat ea die quando mare transiui. et sicuti turbertus et gotinus ab ipso heroldo tenebant. in omnibus terris. pratis. paschuis. syluis. rusticis et sochemannis. Willm king gret Erfast b. ⁊ Baldƿine abb. ⁊ Picot scirgerefen. ⁊ Rodbært Malet ⁊ ealle þa þegenas þær þis gewrit tocymð freondlice. ⁊ ic kyðe eow þ ic an Lanfrance Archeb. þ land æt Frachenham swa full ⁊ swa forð swa Harold hit fyrmest hæfde þæs dæges þe ic fyrmest fram ofer sæ com. ⁊ swa swa Þurbearn ⁊ Goti of Harolde heolden on eallan landan. ⁊ mæde. ⁊ læse. ⁊ wode. ⁊ geneatas. ⁊ socnmen. ⁊ ealle þing þe þærto gebyrað. Sed hæ forte è chartularum, sive breviorum literarum patentium genere erant, quas Rex sigillo, quasi haud semper dignas monogrammate suo, tanquam manuali signo nonnunquam satis haberet munire.

Præterea, Showere, chartæ *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, quoad earum factionem, in duobus quidem aliis differunt, quorum ambo à vetustatis studioso observanda sunt. Primo enim chartis *Anglo-Normannorum* æra Christiana fere semper deest, quæ in illis *Anglo-Saxonum*, (si paucas illas excipias, quæ supersunt, septimi seculi, & nonnullas octavi,) raro sola, sæpius cum anno indictionis, & sæpissime cum epacta, quibus mensis haud raro additur, plerunque notatur.

Sic xiii. chartarum *Normanno-Latinarum*, quas ad me miserunt RR. *Decanus* & *Canonici Dunelmenses*, in duabus tantum anni designantur, in quibus confectæ erant. Nempe istæ *Willelmi* Epī *Dunelm*. & *Rodberti Andreensis* Epī. quarum hæc non annum solum, sed mensem, & mensis diem sic in fine notat: octaua Kl. Nouembris anno ab incarnatione dnī m.c. Sic nobili chartæ *Brientii* vel *Brienni* de *Brantona*, & *Margaretæ* uxoris ejus, qua partem suam terrarum de *Humeltono*, priori & monachis *Wigorn*. dederunt, annus deest, quo confectus erat. Sed eam non citra *Henrici* II. tempora esse scriptam manus plane docet. Chartæ hujus copiam mihi fecit vir à doctis nunquam satis celebrandus Robertus Harley Armiger de *Branton*, vulgo *Brampton*, pagi *Herefordensis* vico, ob castrum vetus & familiam antiquam *Harleyorum* insigni, quæ per hæredes femellas ab illo *Brienno* vel *Briano* genus ducit. A quo, & à cujus, ejusdem nominis, majoribus cognomen etiam sortitus *Brampton*, jam ante multa secula **Brampton-Brian** nuncupari cœpit. Charta vero hæc factionis id genus est, quod, quibus præsentibus facta erat dicit, eorum, ut testium, nomina enumerans in his, quæ sequuntur, verbis: His testib; Willo de Bellocampo. Randulfo filio Rogī. Robto de [a] Penedoc. Simone et Johē H'edib; Brienni. Willo [b] Rupa. Walt'o del Mans. Helia le paumer. Henrico de brektuna. Bndicto de [c] Lindenggī. Colebrando. Iordano. ⁊ Edgaro sac'dotib; Magistro Godefrido. Walt'o. preposito. Willo de Hales. Æthello de West. Simone abbo. Osb. de Stokes. Sic in charta *Cottoniana Ebrardi* Epī *Norwicensis*, qua conventui monachorum *Norwicensis* ecclesiæ privilegia confirmat, desideratur temporis notatio, in quo confecta est.

Chartæ pariter omnes *Anselmi*, *Radulfi*, & *Willelmi*, Archiepiscoporum *Cant*. & *Willelmi* II. regis nulla temporis nota, in quo confectæ sunt, consignantur. Sed [d] chartæ *Willelmi* I, qua Ecclesiæ *Edmundiburgensi* donationes R.R. *Anglorum* sua confirmatione roborabat, non tantum *annus dom*. sed *indictionis*, & *regni*, cum *die mensis*, adjicitur his in verbis: [e] *Data pridie Kalendis Junii anno* xv. *regnante Willelmo rege gloriosissimo, ab incarnatione autem Domini* m.lxxxi. *Indictione* iiii. *Actum apud Wintoniam in Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.*

Sed chartam hanc commentitiæ in illa memoratæ privilegiorum chartæ faciunt, ut & illam commentitiam esse credam. Charta autem *Willelmi Conq*. confecta festo Pentecostes, de qua dubitari non potest, quin genuina, & vera sit, & quam supra ut veram citavi, ostendit non solum

---

[a] Nunc **Penduc**. [b] Nunc **the Rock**. membrum manerii de **Lindridge**. [c] Nunc ni fallor **Lindridge**, manerium Decani & cap. Ecclesiæ Cath. *Wigorniensis*. [d] Chartæ hujus transcriptum habetur in supracitato chartulario ms. Monasterii *Edmundiburgensis*. & monastici *Anglicani* p.p. 288, 289. Vol. I. [e] In chartulario *Burgensi* Hæc consignantium testium nominibus, quibus aureæ, & cæruleæ cruces præponuntur, continuo adscripta sunt: ipsique chartæ præmittuntur hæc verba: *Willelmus Dux Normannorum, qui Angliam armis adquisivit*. Et, *Willelmus R. Anglorum, qui Angliam manu adquisivit Bellica*.

annum Domini, & regni, ſed diem menſis, in quo confecta eſt. Quemadmodum & charta illa ampliſſima *Cottoniana Willelmi* I. ſupra citata, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* ritu confecta eſt M.LX.VII. Ut & illa *Wulſtani* Epi *Wigorn.* paulo ante citata, quæ non tantum Anno æræ Chriſtianæ, & indictionis, ſed anno regni, illiuſque Epiſcopatus, imo ac ingreſſionis in monaſterium, quod conſtruxerat, denique ac die feſto notata eſt. Sed chartas *Anglo-Saxonum*, vel quæ ab *Anglo-Saxonibus* poſt adventum *Normannorum* dictatæ vel ſcriptæ ſunt, tempora, in quibus confectæ ſunt, conſignata habere, non adeo mirum eſſe debet, quamvis in iſtis à *Normannis* factis rarius notantur.

Secundo, Showere, factio chartarum apud *Anglo-Saxones* ab illa, quæ in uſu erat apud Normannos, in hoc diſcrepabat, quod hi ſingulas ſuas donationes perficiebant ſemper in ſingulari charta; illi vero unius ejuſdemque donationis plures chartas exemplares facere ſolebant; quarum una uni, altera alteri eorum, quorum intereſſet ea ſervare, tradebatur. Hoc autem maxime obtinuit in chartis contractûs, ſive conventionalibus; ut ex hac, quæ ſequitur, conſtat: * Her ſwutelað on ðiſum geƿrite ymb þa foꝛƿeꝛda þe Ƿulfric ⁊ ſe Arcebiſceop geƿoꝛhtan þa he begeat þæs Arceb. ſwuſter him to ƿife. ꝥ is þæt he behet hyre ꝥ land æt Ealretune. and æt Ribbed-forda hire dæg. ⁊ behet hire ꝥ land æt Cnihte-ƿican. ꝥ he ƿolde hit hire begytan þreora manna dæg. æt þam hirede on Ƿincelcumbe. ⁊ ſealde hyre ꝥ land æt Eanulfin-tune to gyfenne ⁊ to ſyllenne þam þe hire leofeſt ƿære on dæge and æfter dæge. þær hire leofeſt ƿære. ⁊ behæt hire L. mances goldes. ⁊ XXX manna. ⁊ XXX hoꝛſa:· Nu ƿæs þyſes to geƿitneſſe Ƿulfſtan arceb. ⁊ Leofƿine ealdoꝛman. ⁊ Æþelſtan b. ⁊ Ælfƿoꝛd Abb. ⁊ Bꝛiteh munuc. ⁊ manig god man to eacan heom. ægþer ge hadode ge leaƿede. þæt þas foꝛeƿeaꝛda þus geƿoꝛhte ƿæꝛan:· Nu ſyndon to þyſam foꝛeƿoꝛdan tƿa geƿꝛita. oðer mid þam Arceb. on Ƿigeꝛe-ceaſtꝛe. ⁊ oðer mid Æþelſtane biſceop on Herfoꝛda:·

Hujus chartæ duo exemplaria fuerunt, ut ex verbis conſtat: Nu ſyndon to þyſam foꝛeƿoꝛdan tƿa geƿꝛita. At in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Ægelricum* & *Eadſigum* Archiepiſcopum *Cantwarenſem*, quæ eſt (65.) in collectione *Cottoniana*, tria facta ſunt exemplaria, ut hæc verba oſtendunt: Nu ſynt þiſſa geƿꝛita þꝛeo. an is innan Cꝛiſtes cyꝛicean. ⁊ oþeꝛ æt Scē Auguſtine. ⁊ ꝥ þꝛidde hæfð Ægelꝛic mid him ſylfan.

Una autem eademque charta in pluribus tabulis, ſive exemplaribus confecta erat, Showere, hunc in modum: ſi in duobus exemplaribus ſcribenda erat charta, tum bis; ſi vero tribus, tum ter in eadem pergamena deſcribebatur; & qua parte, vel quibus partibus ſecanda, aut dividenda erat membrana, exarabatur plerunque CHIROGRAPHVM, CHYROGRAPHVM vel CYROGRAPHVM, ſigno crucis aliquando præmiſſo, in majuſculis characteribus, per quorum medium ſecabatur pergamena; idque fiebat, Showere, perinde ac in ſyngraphis conventionalibus, quas vos vocatis INDENTVRAS, ad vitandam falſitatem. Quippe ut charta eſſe vera probaretur literæ vocis iſtius bipartitæ conferebantur. Quanto etiam chartæ in latitudinem magis extenſæ erant, tanto in ora pergamenæ majoribus literis, majorique intervallo diſſitis exarabatur CHIROGRAPHVM. Et in immanis Latitudinis chartis, quarum haud paucæ occurrunt, in uncialibus literis & unciali fere intervallo ab invicem poſitis, exaratum non raro id vocabulum cernitur. Cum in ſumma, vel ima tantum pergamenæ ora, cernitur dimidiatis majuſculis ſcriptum, id bipartitæ membranæ ſignum eſt; cum vero & in ſumma, & in ima ſic ſcriptum conſpicitur, id in tribus tabulis chartam confectam eſſe monſtrat. In nonnullis chartarum oris poſt CHYROGRAPHVM additur etiam donatoris, & aliquando donatarii nomen in biſectis literis cernendum, ut: in vetuſta charta *Albwini* epi. *Wigorn.* qui certas terras apud Codes-welle, & Sture *Æthelwulpho* duci dedit. Confecta fuit hæc charta, An. Dom. DCCC.LV. & in ſuperiori ejus ora, in grandioris & quadratæ formæ literis exaratum eſt CYROGRAPHVM ALHPINI ET ÆTHELPVLFI DVCIS. Hæc charta una earum eſt, quas *Johannes* dominus *Somers* mecum communicare voluit. In nonnullis quoque, ſed rarius, alia vocabula bipartitis literis diſcernenda ſunt: ut in charta mutila *Cottoniana Æthelredi Merciorum* R. facta Anno DCCCCI. in cujus ima ora dimidiatis in majuſculis legendum eſt, [SIGNV]M CRVCIS.

In aliquibus etiam conficiendis chartis apud *Anglo-Saxones*, grandiores alphabeti literas, quas forte voluerat, notarius in pergamena, qua parte ſecanda erat, deſcribebat; ex quibus biſectis ne quidem in membranis vetuſtis verſatiſſimus aliquid *vocis* elicere poteſt. Hujuſmodi characteres,

* Tria in hoc contractus inſtrumento obſervatu maxime digna ſunt: I. De quàm immani dotario convenit inter Archiepiſcopum & ſororis ejus ſponſum *Wulfricum*. II. Tria genera dominii, quibus dotales terras ſponſæ ſuæ poſſidendas dedit *Wulfricus*: ſcilicet duo prædia, ſive maneria *Ealretunenſia* & *Ribbedfordenſia* ſponſæ ſuæ, durante ejus vitâ, poſſidenda conceſſit. Jus autem vel dominium prædii *Cnihtwicenſis*, durantibus trium hominum vitis, illi ſe daturum ſtipulatus eſt. Verum prædii *Eanulfintunenſis* perpetuum dominium, ſive hæreditatem, quod practici noſtri *feodum ſimplex* vocant, in iſtorum temporum ſolennibus verbis dedit. III. Conventio hæc pro ſolenni more *Anglo-Saxonum*, quem in ſuperioribus oſtendimus, facta erat in comitiis com. *Herefordenſis*, quibus præſidebant *Ealdormannus & Epiſcopus*, qui in inſtrumento contractus teſtes adhibentur.

me

me judice isti sunt, qui scribuntur in ima ora chartæ actorum curiæ comitatus à nobis supra exhibitæ, quæ in collectione *Cottoniana* est [13.] ad quam mitto curiosum Lectorem. Mos hic autem secandi & dividendi chartarum membranas per medium vocabulorum vel literarum Alphabeti, quæ in majusculis exaratæ erant, diu, SHOWERE, post ingressum *Normannorum*, ante quàm in desuetudinem abiit, durabat. Extat enim in Bibliotheca *Cottoniana*, charta *Conventionis*, quæ facta est, * Anno ab incarnatione dni. nostri Ihū Xpī M.C.XL. & in cujus ima ora CYROGRAPHUM, more *Anglo-Saxonico*, linea recta bipartitum, divisæ membranæ indicium, cernitur. Procedente vero tempore cœpit & inolevit ritus bisecandi CYROGRAPHUM, majusculasve Alphabeti literas in linea curva serrata, sive dentiformi, quemadmodum in charta quadam conventionali STEPHANI Archiepiscopi *Cant.* quæ in Ecclesiæ *Westmonasteriensis* chartophylacio adservatur. Etenim in chartæ illius suprema ora CYROGRAPHUM, quod in continuæ scripturæ quaternis characteribus, iisque maxime proceris exaratum est, non tantum in linea *dentiformi* bipartitum cernitur, sed chartam suam Archiepiscopus ad *Chirographi Saxonici* exemplum factam fuisse, in verbis, quæ sequuntur, declarat: *ut autem hæc nostra ordinatio firmum & perpetuum robur obtineat, eam sub forma Cyrographi duximus annotandam, ita quod parti Epī. & capituli memorati, Abbatis & conventus sigilla; & parti Abbatis memorati & conventus, Episcopi & capituli sigilla pariter cum sigillis nostris apponantur.* Sic charta contractûs *Cottoniana*, quæ facta fuit *inter* ROBERTUM .... *ex una parte*, & JOHANNEM DE RIPES *ex altera, die Sabbati proximi post festum assumptionis beatæ virginis Mariæ, Anno regni Regis* Edwardi *quarto decimo.* in suprema ora sua ostendit CYROGRAPHUM per medias literas in linea dentiformi divisas. Chartaque *Cottoniana* R. Episcopi *Londoniensis*, duos margines dentiformes habet, scilicet alteram in ora membranæ quæ versus dextram est; & alteram in suprema ora: in quibus Alphabeti literæ à prima incipientes ad decimam quintam; hoc est, ab A. quod in ima parte marginis, qui ad dextram est, locum habet, ad P. quod in sinistro extremo supremæ oræ extat, bipartitæ conspiciuntur. Progrediente autem tempore chartæ conventionales, SHOWERE, confici cœperunt cum dentiformibus incisuris puris, in quibus neque CYROGRAPHUM, neque aliud aliquod vocabulum, neque denique dimidiatæ Alphabeti literæ exaratæ cernuntur. Id genus est charta *Cottoniana* nobilissima, quæ sic incipit: *hæc charta* indentata *facta inter magnificum principem Dnm.* Edwardum *regem Angliæ & Franciæ, & carissimum filium suum* Johannem *regem* Castellæ *&* Legionis, *& ducem Lancastriæ illustrem, testatur.* Verba, quibus chartæ confectæ tempus notatur, hæc sunt: *dat. apud Westmonasterium vicesimo quinto die Junii. Anno regni dicti domini regis Angliæ quadragesimo sexto, regni vero sui Franciæ tricesimo tertio.* E membrana ima pendet sigillum regis magnum.

Hæc, SHOWERE, de genesi & ortu chartarum conventionalium, quas vos INDENTURAS vocatis, à me dicta sunt, ut ab antiquitatis studiosis & magistris, gratiam inirem; præsertim ab iis, qui togæ forensis tecum decus, & honestamenta sunt.

Hæc autem velut in compendio de factione chartarum, quam aliam apud *Anglos*, aliam apud *Normannos* fuisse ostendi. *Willelmus* vero *Normannus*, etsi cum suis in *re diplomatica* maximus innovator fuit, *Anglico* tamen ritu chartas nonnunquam confecisse, illa, quam, ut exemplum sui generis rarum infra posui, cùm manu, tum dicendi genere, tum etiam crucis signis, & præmisso vexillari Christi signo, absque sigillo adpendente, demonstrat.

☧ MUNDO ACCRESCENTIA MALA. MINANTUR ETIAM MUNDI APPROPINQUARE EXIDIA. ET BEATIUS EST HOMINEM mortalem illuc mentis passib: tendere. ubi post finem huius uitę beatis datur penniter uiuere. Hoc enim uiuere beatissimum oportet regem Xpīanum omī mentis conamine sibi alacriter emere. quia miserabile ē. regem hoc sclō coronari. & in futuro ęternis pęnis mancipari. Haec uero uigili mente intuens. his quoq: ne succumbam precauens. EGO WILHELMUS uictoriosus anglorum basileus concessi fidelem meū LEOFRICUM epm̄ septem mansos terrę in priuatis locis. hoc est apud BEMTUN. & ESTUN. & CEOMMANYG. Ac HOLACYMB ęcclę̄ PETRI aplī in exonia ubi eius episcopalis sedes est donare. & canonicorū eiusdem ęcclę̄ uictum ampliare hereditario iure. tam in magnis quam in modicis reb: ad se rite ptinentib: uidelicet agris. siluis. pratis. pascuis. cultis. & incultis exitib: & reditib: eo tenore ac concessu. ut prefata terra ab omī censu sit libera excepta expeditione. pontis ac urbis constructione & restauratione. Siquis autē qđ absit diabolo instigante meum regalem concessum p̄sumat euertere. & beneficia predictę ęccl'ę et canonicis data detrahere. uel in aliquo minuere nisi conuersus reddendo & dupliciter restituendo scę̄ dī ęcclę̄ satisfaciat. in resurrectione beato℞. diuina uoce damnatus fiat socius omiūm demoniorum.

Anno dominicę incarnationis MILLESIMO LXVIIII. consentiente WILHELMO rege data est hęc terra ęcclę̄ scī PETRI apli in exonia ciuitate a uenerabili LEOFRICO sub testimonio eorum qui subscripti sunt.

* Ita incipit hæc charta. explicit autem: huius conuentionis testes sunt Radulfus decanus. Willelmus Archidiacō. Walterus hui⁹ frater. Ricardus Ruffus Arch̄. Ricardus de Bealm Arch̄. &c.

Þis synd þa landgemæro þoes landes þe eadwig cyning ageaf þam halgan were æt bem-tune. ⁊ þam hyrede. ⁊ siððan leofric b. be willhelmes cynges unnan. let gebocyan into scē petres mynstre on exancestre. Ærest þær ceoman lace ut scytt. andlang ceoman lace ꝥ hit cymeþ on temese. anlang temese westward. swa westsexena gemære is and myrcena. ꝥ hit cymeð up to ðam gemyðan. þonne went hit on þa norðeran ea. ꝥ hit cymeð to anre lace. betwix berhtulfing yge. ⁊ hrisyge ꝥ on ða norð ea. ꝥ anlang þære ea. ꝥ hit cymeþ eft to ceoman lace. ⁊ ꝥ land æt cyngbrycge norð andlang broces. ꝥ hit cymeð ðær holanbroc ut scytt. andlang broces up to þam wege be norþan cynstanes treowe. andlang weges to fulan broces heafdon. andlang broces on þa stanbricge. of þere stanbricge and-lang weges on burgdyc. andlang dyc on þone broc. andlang broces eft on cynbrycge. a on ecnisse into scē petres mynstre on exancestre. ⁊ ealle þa teoðunga þæs cyninges. Þis synd þa langemæro þære anre hyde ⁊ þære oðer healfan gyrde æt holacumbe þe lag into dof-lisc. þe leofric b. let gebocyan for his sawle into scē petres mynstre on exancestre. Æ-rest on cramparsteort. of cramparsteorte on flora heafdo. and of flora heafdo up on þone weg be westa ðære cyrcan up to þa ferngara. of þam ferngara to þam dunnastane. of ðam dunnastane up to þære dyc. ⁊ swa east andlang þære dyc to ðam wætere. of þam wætere norð on þæs crohtes heafod ⁊ swa norþ on smala waðe. swa on dun to þære þwirsdic. ⁊ swa to dofolisces land score adun to arietes stane ⁊ swa andlang to cramparsteorte.

✠ Ego Wilhelmus dī grā rex anglorum hanc donationem ꝑpetuę memorię mandaui.

✠ Ego Mathilda regina adiuui.
✠ Ego Stigandus archiep̄s xpī ęcclę confirmaui.
✠ Ego Odo ēps consolidaui.
✠ Ego Hermannus ēps corroboraui.
✠ Ego Leofricus ēps concessi & subscripsi.
✠ Ego Gosfredus ēps consensi.
✠ Ego Giso ēps assensum prebui.
✠ Ego Wilhelmus ēps confortaui.
✠ Ego Balwinus abbas dignū duxi.
✠ Ego Robertus comes.
✠ Ego Willhelmus.
✠ Ego Brient comes.
✠ Ego Eduuinus comes.

✠ Ego Morkerius comes.
✠ Ego Raulfus comes.
✠ Ego Arfastus cancellari⁹.
✠ Ego Ingetricus pb̄r.
✠ Ego Wilhelmus uicecomes.
✠ Ego Rodbertus uicecomes.
✠ Ego Rocgerius uicecomes.
✠ Ego Leofnoðus minister.
✠ Ego Ricardus minister.
✠ Ego Folco min̄.
✠ Ego Hugo min̄.
✠ Ego Raulfus min̄.

Ad hujus chartæ exemplum, facta est *Saxonice* altera charta ejusdem regis, quæ in *Cottoniana* collectione notatur [21] qua Abbatiam S. *Eadmundi* ab *Arfasti* Episcopi omniumque succedentium Episcoporum dominatione vult exemptam, ut ex ejus verbis patet. Ic Willelm of Godes gife Engla kynge bebead þis geswrite to writene. ⁊ geswriten ic hit gemearcode to trymminge mid tacne drihtenlican rode. Charta autem *Latina*, qua idem privilegium dat, sigillo ejus magno insuper munita erat, ut constat his ex verbis: Manus nostræ subscriptione cartam hanc decreuimus roborare et sigilli nrī firmare. Chartæ autem penultimæ & aliarum duodecim copiam mihi fecerunt *Decanus* & *Canonici* Ecclesiæ Cath. *Exoniensis*, & in membranæ dorso duæ leguntur inscriptiones; quarum altera est *Saxonica*, altera *Latina*. Illa in *Saxonica*, istius temporis manu scripta sic incipit: Þis is ðæra syx hyda Landboc on Oxenafordscyre æt bemtune, *&c.* Hæc autem in *Normannicis* literis exarata, quæ non nisi sculptæ possunt delineari, sic incipit: Confirmatio Reḡ. Will. de VI hidis de bētū, *&c.*

Verum, SHOWERE, etiamsi chartæ hæ *Willelmi Saxonicæ* factionis veræ & indubitatæ sint, damnanda tamen est eo nomine charta regis *Stephani*, quæ in Archivis Ecclesiæ *Westmonast.* adservatur, quod absque sigillo adpendente regio, præmisso ☧, *Saxonico* prorsus ritu, cum signis crucis factis & subscriptis testium nominibus confecta esse dicitur *anno incarnationis dominicæ* M.CXXXVIII. pontificatus autem D. papæ *Innocentii* IX. regni vero mei anno III. Præterea, hanc *Stephani* R. chartam, damnatam supra illam *Eadgari* R. eundem habuisse falsarium auctorem eadem solennia verba ostendunt. scilicet; *& ut hæc nostra auctoritas nostris, & futuris temporibus circa ipsum sanctum locum perenniter firma & inviolata permaneat, vel per omnia tempora custodiatur illæsa, atque conservetur, & ab omnibus optimatibus nostris, & judicibus publicis, & privatis melius, ac certius credatur, manus nostræ subscriptionibus subtus eam decrevimus roborare.*

De his omnibus, quorum ego tantum quasi ichnographiam descripsi, SHOWERE, auctori nostro in operis sui præfatione amplissime disserendum est. In qua etiam monendus est lector, qui chartas veteres cum fructu, & sine erroris periculo, legere flagitat, ut tempus in quo instrumentum conficitur, si in illo id designatur, diligenter animadvertat. Verum si confecti instrumenti tempus in eo non notatur, tum lectori imprimis incumbet, ut id diligenter exquirat. Cum tempus scripti instrumenti in eo editur, tum lectori imprimis inquirendum est, in chartis purarum donationum, an donatores; in chartis conventionalibus, an personæ contrahentes; & in literis patentibus, an principes & episcopi, quorum in nominibus scriptæ leguntur, iis in temporibus vixerunt, aut floruerunt, quæ in chartis designantur. De quibus etiam diligenter inquirendum est, an in temporibus viventes, quæ in chartis suis exprimuntur, titulis quoque & appellationibus

pellationibus jam tum gaudebant, quibus illos & illorum nomina instrumento ornant, & distinguunt. Ea ipsa etiam de iis, qui testes adhibentur, inquirenda sunt: scilicet an in illis temporibus, vel ea circiter vixerunt, quæ in chartis designantur; an titulis, appellationibusve quæ nominibus suis adduntur, jam tum insigniti erant; & an chartarum auctoribus, quæ iis testibus factæ esse dicuntur, coævi fuerunt.

Quod si instrumentum sine designato tempore confectum est, tum studiose inquirendum est de tempore, in quo vixit, floruitque ejus auctor, vel aliquis è numero testium notabilis. Quo invento, dein an testes auctori, & mutuo sibi ipsis in aliqua vitæ parte coætanei fuerint, diligenter indagandum est. Hæc gnaviter explorando chartarum veterum studiosus multa instrumenta, ob manum utique vel sermonem, vel forsan ob sermonis voces, phrasesque, falsitatis postulata, absque omni calumniæ, & calliditatis suspicione, de falsitate manifesta poterit condemnare. Imo chartas cætera irreprehensibiles, quæ veritatis speciem maximam præ se ferunt, hoc quidem pacto fictas & falsas esse nonnunquam evincet.

Præterea, SHOWERE, Chartulario suo ab auctore nostro aliquid etiam lectoris præparandi gratia præmittendum est de tempore, in quo primum ab *Anglo-Saxonibus* chartæ factæ sunt. Id autem *Septimum Seculum* erat; ante quod, ut videtur, prædia, &, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, privilegia, & libertates, sine *scriptis, baculo, hasta, cornu, sagitta, cespite*, & id genus donationum symbolis, dari apud *Anglo-Saxones* solebant. *Septimum*, inquam, erat *Seculum*, in quo chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum fieri cœperunt. Nam in *Sexto Seculo* antequam ad fidem conversi essent, quæ confectæ fuerunt, chartæ nullæ aut extant, aut tum ab eorum aliquo factæ fuisse, quovis auctore, traduntur. Extant vero, quæ VII seculo inito, & deinceps confectæ erant, *vetustissimæ*. Scilicet charta *Æthelberti* I. regis *Cantwarorum*, omnium antiquissima, quam concilio *Laurentii* Epi. & omnium principum suorum confecit, cujusque apographum extat in *textus Roffensis* folio 119. a. Idem ille terras primus *scriptis* dedit, qui, auctore * *Beda*, primus etiam leges conscriptas promulgavit. Ab his legibus descriptis inchoat auro omni pretiosior codex ille MS. *Textus Roffensis*, cujus usum R.R. & doctissimis viris, *Decano* & *Canonicis* Eccliæ Cathedralis *Roffensis* magnis ornamentis grato maximè animo acceptum fero. De quibus legibus, & de quo codice, sic in primæ paginæ margine sua manu forensis togæ immortale decus GUL. LAMBERTUS: *Beda lib. Eccles. Historiæ 2. cap. 9. has ipsas leges sua memoria viguisse refert. Harum autem exemplar haud scio an aliud usquam extat. Ac propterea hunc librum magni facito, quisquis es, qui eum nactus fueris. W. L.* 1573. *in gratiam antiquitatis*. Extant etiam in Bibl. *Cotton.* Augustus 2. in grandioribus literis hujus seculi finem versus scriptæ chartæ SEBBI regis *Orientalium Anglorum*, qui floruit an. dom. DC.LXXX. & *Lotharii* regis *Cant.* qui chartam *Reculvensis* monasterii confecit, An. dom. DCLXXIX. quas in superioribus citavi. Exeunte etiam hoc seculo, scilicet An. dom. DCLXXXX.IV [a] chartam fecit *Witberedus* R. *Cant.* in concilio *Becanceldensi*. [b] Alteram etiam fecit, An. dom. DC.XCV. [c] Tertiam etiam in primæ tenorem confecit, An. dom. DCC. Harum autem primam chartarum, quæ in *Anglia* factæ sunt, omnium absolute primam [d] *H. Spelmannus*, illumque secutus [e] *Edwardus Stillingfletus* affirmant; quos tamen errore lapsos fuisse, *Lotharii*, *Sebbi*que chartæ, absque *Æthelberhti* illa, quæ omnimodam veritatis speciem præ se fert, manifeste evincunt. Versus seculi hujus finem etiam *æra Christiana* in designandis chartarum temporibus usurpari cœpit, si fides adhibenda est OSHERI regis chartæ, quæ in MS. *Cottoniani*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. fol. 20.b. sic scripta legitur: *Regnante in perpetuum, ac gubernante dnō nostro Saluatore secula universa Anno* RECAPITULATIONIS DIONISI. i.e. *ab incarnatione Xpī.* Sexcentessimo Octuagessimo. *indictione* SEXTA *revoluta*.... *Ego* OSHERE *rex*, &c. Hic quidem, SHOWERE, fatendum est anno Christi DCCC.LXXX. non convenire indictionem sextam, sed octavam; quam ob causam chartam hanc suspectam habeo. Cætera tamen vero similem, & in bonæ fidei chartulario descriptam non damno; propterea quod tabellionis forsan errori imputandum est, quod anno Christi indictionis annus non exacte respondeat. Quod si vera habeatur hæc charta, facta in ea mentio nominis *Dionysii* monachi ostendit, circa id tempus, nimirum versus *seculi septimi* finem, annum *Christi incarnati* ad notanda instrumentorum tempora in *Angliâ* usurpari cœpisse. Quapropter, SHOWERE, chartulario etiam suo ab auctore nostro aliquid de ÆRIS præmittendum est, quibus in *Anglo-Saxonum* chartis donationum, actorumque aliorum tempora notari & signari solebant. In *septimo seculo* annus *indictionis* aut solus, aut tantum non semper solus, adhibibitus erat, ad indicanda omne genus chartarum tempora: ut in charta *Hlotharii* vel *Lotharii* toties antea citata, quæ facta esse notatur mense Maio, Indictione Septima. i. e. Anno Christi DC.LXIX. ut observatur in *Evident.* Eccl. Christi *Cant.* X. Script. Col. 2207. Sic charta *Æthelberhti* I. regis *Cant.* supra è textu *Roff.* citata, confecta esse dicitur *Mense Aprilio sub die* IIII *Kl. Maias*,

* Qui inter cætera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illa judiciorum juxta exempla *Romanorum* cum consilio sapientium constituit: quæ conscripta *Anglorum Sermone* hactenus habentur & observantur: *Bed.* E. H. cap. 5. Edit. *Cantabr.* [a] *Spelman.* concil. Vol. 1. p. 191. [b] p. 192. [c] p. 198. [d] Ibid. pag. 125, & in *Reliquiis Spelmannianis*, p. 8. [e] *Origines Britannicæ*. pagin. 18, & 22.

indictione septima. i. e. Anno Christi DC.XIX. quo anno *Laurentius* Episcopus (nondum enim *Cantwarenses* præsules *Archiepiscopi* vocabantur) etiam mortuus est. Quod si codici MS fundationis monasterii *S. Augustini Cantuariensis*, qui bibliothecæ *Aulæ S. Trinitatis Cantab.* depositum est, credendum esset; *æra Christiana* ab ineunte pene Septimo seculo in usu fuisse apud *Anglo-Saxones* statuenda est. * Nam prima & secunda chartæ istius codicis, quæ *Æthelberhti* I. regis nomine factæ sunt, confectæ esse dicuntur *Anno ab incarnatione Christi* DCV. indictione octava. Verum chartas istas non modo non *liberas* esse *à suspicione*, ut pro modestiâ loquitur [a] *Spelmannus*; sed plane falsas, illius argumenta, quibus [b] alia addi possunt, ostendunt. Quamobrem *annum Christi incarnati* ad annum *indictionis*, ineunte, aut provecto *septimo seculo*, chartis accessisse tantum abest, ut constet; ut de eo maxime incertum est. Verum inito *octavo seculo*, eove haud multum promoto, in designandis chartarum temporibus ad annum *indictionis* annus dominicæ incarnationis frequentius jam tum usitatus accessit: ut in charta *Æthelbaldi* regis in superioribus è MS. *Cotton. Augustus*, 2. citata, quæ scripta esse notatur, *Anno ab incarnatione dnī nrī Ihū Xpī septincentissimo tricessimo sexto.* Sic charta *Alduulfi* Epī. textûs *Roffensis* folio 120. b. confecta esse notatur, *mense Aprili, indictione* VI. *Anno ab incarnatione Christi* DCC.XXXVIII. charta *Sigeraedi* R. *Cantiæ*, Textus *Roffensis* folio 122. consignata erat, *indictione* XV. *anno dom. incarn.* DCC.LXII. Charta *Earduulfi* R. Cantiæ ejusdem Cod. fol. 123. confecta etiam erat *Anno ab incarnatione Christi* DCC.LXII. *indictione* XV.

Hæc à Te, SHOWERE, observata esse velim, propterea quod docti multi, iique primi ordinis scriptores, (quales [c] *H. Spelmannus* & [d] *Joh. Marshamus*) affirmant *æram Christianam* quæ tamen à *Beda* usitata est, vix tandem à *Caroli Magni* temporibus usu apud *Anglos* receptum fuisse. qui tamen factus est *Francorum* Rex non ante annum DCC.LXIX. & Anno DCCC. factus erat imperator, mortuusque est anno DCCCXII. Quinetiam, ut alibi observavi, solus *æræ Christianæ* annus iis in temporibus non raro adhibitus erat ad designanda chartarum tempora. Sic in [e] charta *Æthelberhti* regis *occidentalium Saxonum*: *Scripta est hæc charta anno dominicæ incarnationis* DCC.XC. Sic in [f] charta *Offæ* regis *Merciorum*: *Actum Anno dominicæ incarnationis* DCC.LXXX.VIII. Sic in [g] charta *Æthelberhti* II. regis *Cant.* --- *Actum* (anno) *dominicæ incarnationis* DCC.LXXXI. Sic etiam in [h] charta *Ecgberhti* R. *Cant.* --- *Actum anno dominicæ incarnationis* DCC.LXV. qui fuit quartus, antequam *Carolus* in regem *Francorum* unctus erat. Accedat charta autographa *Somersiana* quam anno Christi DCCC.XXV. & indictione secunda notatam, integram exhibeo, quum quod in antiquo *Saxonico* scripta est; tum quod nonnullorum, quæ solenniter acta sunt in concilio, vel synodo apud *Clouesbous* originalis commentarius est; quem quia *Latine* versum in *H. Spelmanni* concil. Vol. I. p. 334, 335. hic *Latio* donare supervacaneum existimamus.

✠ In nomine trino diuino qui est deus benedictus in sæcula amen. Ðy gere þe wæs fram Cristes gebyrde agan. eahta hund wintra. ⁊ XXV. [i] ⁊ asterre indictio wæs in rime. ⁊ wæs Beornwulfes rice Mercna cyninges. þa wæs sinodlic gemot on þære meran stowe ðe mon hateþ Clofeshous on þam se siolfa Cyning Biornwulf. ⁊ his biscopas. ⁊ his aldormen. ⁊ alle þa wioton þisse þiode þær gesomnade weron. þa wæs tiolo micel spræc ymb wuduleswe to Suþtune ongægum west on Sciryhylte. waldon þa [k] swangereſan þa leswe forðor gedrifan ⁊ þone wudu geþiogan. þonne hit ald geryhta weron. [l] þonne cuæð se biscop. and þara hiwa wiotan þæt hio him neren maran ondeta þonne hit aræded wæs on Æþelbaldes dæge þrim hunde swina mæst. ⁊ se biscop ⁊ ða higen ahten twæde þæs wudu ⁊ þæs mæstes:. Ða gewæhte Wulfred arcebiscop. ⁊ alle þa wiotan þet se biscop ⁊ þa higen moston aþe gecyþan þet hit swa aræden were on Æþelbaldes dæge. ⁊ him mare to ne sohte:. And he þa sona se biscop beræddade Eadwulfe ðæm aldormen þæs aþes biforan allum þæm wiotum. ⁊ him mon þone gelædde ymb XXX næhta to þæm biscop-stole æt Wigoerna-Ceastre:. In þa tid wæs Hama Suangerefa to Suðtune. ⁊ he ræd ðæt he wæs æt Ceastre. and þone

---

* Prima charta editur in Monastico *Angl.* p. 23. secunda cum tertia in chron. *W. Thorn.* x Scriptorum. col. 1761. & *Spelman.* concil. p. 118, 119, 120. *a* Ibid. p. 125. *b* Sic voces Gallo-Norm. *Armilcaisia*, *Camisia*, tertiam; & solennia illa verba in chartis *Normannorum* usitata, *Notum sit omnibus, tam præsentibus, quam futuris*, secundam falsitatis arguunt. *c* Concil. Vol. I. *d* In propylæo ad monasticon *Anglicanum.* *e* Text. *Roffens.* f. 134. b. *f* Fol. 132. a. *g* Fol 131. a. *h* Fol. 127. a. *i* Hoc est, *& secunda indictio erat in calendario, rege Merciorum* Beornuuulfo. *k* Gerefa compositum non raro occurrit: ut scirgerefa, tungerefa, gafolgerefa, portgerefa, wicgerefa, *&c.* Sed swangerefa, *vel* suangerefa jam primum à me legitur; neque, quid suan istud extra compositionem significat, scio. Sed suangerefa hac in charta denotare videtur *eum qui regis sylvis & forestis ab Aldormanno præpositus erat.* *l* Tum Episcopus (*Wigornensis*) ejusque domesticorum *sapientes* dicebant se ab illo non plus vendicare, quam jus pascendi trecentos porcos, & quod episcopus & monasterium sylvæ, glandiumque duas tertias partes proprio jure possidebant.

að

aað geseh. ⁊ geseeawade sua hine his aldormon heht Eadwulf. ⁊ he hine hwæþre ne grette. hu sunt *nomina et uocabula qui in synodali concilio fuerunt congregati.

✠ Signum man̄. beornwulfi regis Merc.
✠ Ƿulfred arc̄ episc̄. ofen̄. hanc adicionem.
✠ Oeðelwald episc̄ ofen̄.
✠ Hræðhun episc̄ ofen̄.
✠ Heaberht episc̄ ofen̄.
✠ Beonna episc̄. ofen̄.
✠ Eadwulf episc̄. ofen̄.
✠ Wilfred episc̄. cfen̄.
✠ Ƿigðegn episc̄. ofen̄.
✠ Alhstan episc̄. ofen̄.
✠ Humberht episc̄ ofen.
✠ Ceolberht episc̄.
✠ Cynred episc̄.
✠ Torhthelm prið.
✠ Eanmund abb̄.
✠ Ƿihtred abb̄.
✠ Cudwulf abb̄.
✠ Eanmund abb̄.
✠ Eaðberht dux.
✠ Beornoð dux.
✠ Sigred dux.
✠ Cuðred dux.
✠ Eadwulf dux.
✠ Mucel dux.
✠ Uhtred dux.
✠ Alhheard dux.
✠ Bolam ✠ bynna.
✠ Aldred. ✠ wighelm.
✠ Heahberht. episc̄.
✠ Eadgar pr̄.
✠ Wigberht pr̄.
✠ Heahstæf pr̄.
✠ Brada pr̄.
✠ Cuðbald pr̄.
✠ Regngar pr̄.
✠ Cuðberht pr̄.
✠ Ecgmund pr̄.
✠ Ecmund pr̄.
✠ Heahferhð diāc.
✠ wighelm diāc.
✠ Ernebeht diāc.

Ond alre oðerra preosta butan þissum mæsse-preostum efen LX.

Progrediente etiam tempore ad annum Christi & *indictionem*, accessit *epacta* plerumque sola, nonnunquam cum *concurrente*: ut in MS. codice *Cottoniano*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. tempus confectæ chartæ *Æthelstani* R. qua certas terras dedit ecclesiæ *Wigorniensi*, sic notatur: Anno dom. incarnationis DCCC.XXX. regni vero mihi commissi VI. indictione VII. epacta III. concurrente II. septimis Junii idibus. Luna XXI. in civitate omnibus nota, quæ LONDINIA dicitur.

Ex charta *Æthelstani* etiam constat ad annum Christi & indictionem, accessisse etiam non raro *annum regni* apud *Anglo-Saxones*. Sic in charta MS. codicis *Cotton. Nero.* E. I. 130. quæ est *recordum* decreti, sive eorum quæ acta sunt in concilio, in terminanda lite quæ orta erat inter *Heabthoredum* Epm̄. & Wulfherdum filium *Cussan*, hæc leguntur verba:---- *in conciliabulo, in loco, qui dicitur* celhyð, *præsidentibus duobus Archiepiscopis, Iamberto & Higeberto, mediante quoque* Offan *rege cum universis principibus suis. dat. anno dom. incarn.* DCC.LXXX.VIII. *indictione vero* XII. *qui est annus regni mei* XXXI. Sic chartæ *Osuualdi* Archiepiscopi *Eboracensis*, quæ ex earum numero est, quas penes se habet mihi musisque *Arctiis* semper colendus, honorabilis vir *Johannes* dominus *Somers*, hoc exordium est: ✠ *Regnante dnō nrō Ihū Xpō anno ejusdem dnī incarnationis* DCCCC.LXXX.IV. *regni vero nostri R. Æthelredi anno quinto, &c.*

Quinetiam, SHOWERE, quemadmodum tempus, sic ex decreto concilii paulo ante citati constat, locum etiam non raro notâsse *Anglo-Saxones*, in quo chartas consignabant. Sic charta *Albwini* Epī. *Wigorn.* quam in superioribus citavi, confecta esse dicitur, An. incarn. Christi, DCCC. ⁊ LV. indictione III. in metropole, quæ nominatur wegrionancæstor. In charta *Bertulphi* R. *Merciorum*, Bibl. Cott. Nero, E. I. 130, cujus exemplar est inter chartas *Somersianas*, sic legitur: *Hæc autem charta Karaxata est an. dom. incarn.* DCCC.XLI. *indictione* IIII. *in die natalis domini in celebri vico* tomeorðin:. In charta ejusdem codicis *Burrhedi* R. *Merciorum*, sic legitur: *Gesta est hujus chartæ libertas anno dom. incarn.* DCCC.LV. *indictione* III. *in vico, qui* tomeorðin *nuncupatur.* Sic in charta Offæ Regis; Text. *Roffensis* fol. 132. b. *Actum Anno dom. incarn.* DCC.LXXXIX *in loco ubi dicitur* Celchyð. In charta *Ecgbeartbi* R. ejusdem cod. fol. 138. b. *Scripta est hæc chartula in* [a] bica regali, *quæ dicitur* freoricburna. is testibus, *&c.*

Notandum quoque est, tempus aliquando, sed rarius in principio chartarum esse notatum: ut in charta *Æthelberhti* R. *Cant.* quam supra citavi; in charta autographa recordi comitiorum regni *Merciæ*, quam integram supradedi. Ut & in charta *Albwini* Epī. *Wigorn.* toties in superioribus citata. Quinetiam in charta antecitata *Osuualdi* Archiep. *Eboracensis*, quibus addas exordium chartæ novissime citatæ *Ecgbearhti* R. In nomine domini nrī Ihū Xpī Salvatoris mundi, Anno dom. incarn. DCCC.XXX.VIII.

Sæpissime vero notatum cernitur tempus in media charta, idque plerunque ante testium consignantium nomina. Nonnunquam etiam, sed rarissime in earum fine: ut in [b] charta *Ætheredi* R. occidentalium *Saxonum* & *Cant. Actum est autem anno ab incarnatione dnī. nrī. Ihū Xpī* DCCC.LXVII. Sic in fine [c] chartæ *Ceonuulfi* R. *Scripta est autem hæc kartula anno dom. incarn.* DCCC.XI. *indictione* IIII. [d] *his testibus consentientibus & subscribentibus.* Hæc autem de tempore in fine chartarum notato scripsi, SHOWERE, quòd quidam vir doctus, isque in chartis versandis exercitatus, à me sciscitatus est, an in chartarum *Saxonicarum* extremis partibus unquam videram notatum. Denique nonnunquam, sed rarissime quidem, tempus confectæ chartæ bis

* Conferenda nomina hæc sunt cum iis, quæ leguntur *H. Spelman.* concil. Vol. I. p. 335. ubi quoque, to Ƿestmynstre, errore ponitur pro to Ƿigoernaceastre, ut in hac charta. [a] *Sax.* Ƿic. [b] Text. *Roff.* f. 141. b. [c] Ib. f. 137. a. [d] Scil. testibus, quorum nomina in charta suprà exarantur.

in ea notatur: ut in charta *Eadredi* R. *Somersiana*, cujus tam in principio, quam in medio, notatur annus dominicæ incarnationis DCCCC.XLVI. Contra etiam, quod supra animadverti, chartarum, quæ *Anglo-Saxonibus* auctoribus factæ sunt, haud exiguus numerus nulla temporis nota distinguuntur: ut in *Textu Roffensi*, ubi quarta circiter pars chartarum nullo anno notantur. Chartarumque *Somersianarum* in tertia fere parte notatio temporum, quibus consignatæ sunt, penitus desideratur.

Denique, SHOWERE, auctorem, quisquis ille futurus est, lectorem suum oportebit præmonere, ut nunquam non * falsitatis suspectas chartas habeat, quotquot *Anglo-Saxonum* nominibus seu Latine, seu Saxonice confectæ *rubris aureisve* literis, aut *rubris aureisve* crucis signis, quæ quidem auratura evanescente non raro rubra fiunt; vel denique, quæ *aureis* crucibus iconibusque in summa vel ima membrana depictis splendent, splendoreque suo insciorum oculos perstringunt dicam, an magis delectant. Equidem id genus omnes, saltem quæ ante S. *Eadwardi* II. tempora confectæ esse dicuntur, vel primo intuitu damnandas propterea censeo, quum quod chartam, quam *Anglo-Saxonem* habuisse auctorem, aut certum, aut probabile est, nondum aliquam vidi, cui ex pigmentis istiusmodi, cultus aut splendor accersitus erat; tum etiam, quod chartarum, quas in superioribus falsitatis damnavi, maxime famosæ pigmentis istis claræ sunt.

Prima earum est ista *Æthelbaldi* R. *Merciorum*, coenobii *Croilandensis* fundatoris, quæ non tantum signis crucis aureis exotico more factis, verum etiam crucibus aureis grandioribus in summa, & infima membrana graphicè descriptis, magnum sibi nomen fecit. Hæc tamen charta est, quam tot nominibus à nobis damnatam in partes suas advocat R. P. *Clemens Reynerus*, ad probandam antiquitatem ordinis & congregationis *Benedictinorum* in *Anglia*, libri sui sectionis primæ §. 18. ubi quidem perperam omnia scripsit.

Secunda est *Cottoniana* ista *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ non tantum signis crucis aureis conspicua est, sed in supremo margine aurea regis imagine [quæ ad dextram crucem florentem auream cum sceptro, & ad sinistram crucem florentem auream cum aureo gladio habet] ad speciem comparata, tres grandiores cruces pariter aureas [a] *Florentes, acutas*, in imo margine ostentat.

Tertia est *Westmonasteriensis* ista *Eadgari* regis quæ aureis signis crucis, maxime verò tribus hoc pacto ✠ ✠ ✠ factis notabilis est. Hæc tamen charta est, quam *Rogerus Owen* eques auratus, in MS suo [b] codice, ut veram & indubitatam citat, vir quidem doctus, scriptorque diligentissimus; sed qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* minus gnarus, *Saxonicas* neque *manus*, neque dictiones phrasesque, neque denique consuetudines à *Normannicis* rite potuit dignoscere. Hunc autem MS. codicem ab amplissimo viro *Joh. Trevor* equite aurato, & [c] *rotulorum* magnæ Cancellariæ regni *Angliæ* custode, per manus R. & doctissimi viri *Francisci Atterbury* Archidiaconi *Totnesensis* dignissimi, utendum me accepisse gratus agnosco.

Quarta est *Westmonasteriensis* etiam ista *Dunstani* Epi. eidem *Rogero* minime suspecta, quæ non tantum præposito vexillari Christi signo aureo speciosa est, verum etiam signo crucis *Eadgari* R. aureo ✠ signique crucis peregrino more, tam post, quam ante consignantium testium nomina positis; quorum quæ postponuntur aurea sunt; denique & retinaculo sigilli adpendentis serico aurei coloris inscios in sui admirationem rapit. Hisce, SHOWERE, sinas ut accedant duæ aliæ chartæ *Eadgari* R. nomine, à falsario quodam post adventum *Normannorum* simulatæ, quæ grandioribus characteribus aureis scriptæ extant in cod. MS. bibl. *Cotton.* cui nota *Vespasian.* A. 8. Et crede mihi multos magni nominis doctos, sed literaturæ & vetustatis *Saxonicæ* imperitos, suo nitore deceperunt. Harum altera *monasticarum constitutionum* charta est, quæ sic incipit: OMNIPOTENS TOTIUS MACHINÆ CONDITOR. quam etiam signis crucis aureis insignem, *capitula* etiam constitutionum à condendis *Anglo-Saxonum* chartis maxime aliena falsam esse ostendunt. Altera donationis charta est, duobus exemplaribus scripta, qua *Eadgarus* Novo *Wintoniensi* monasterio terras nonnullas dedisse fingitur, & sic incipit: ANNUENTE ALTITHRONI MODERATORIS IMPERIO. Eamque falsitatis arguunt non solum aurea crucis signa, duoque exemplaria, sed charta altera *Henrici* II. intra duo exemplaria ista in eadem aurearum literarum grandiori scriptura exarata, qua pariter novo illi S. *Trinitatis* monasterio certas terras & privilegia dicitur dedisse *Henricus*. Hanc tamen *Eadgari* R. chartam vel istâ *Henrici* II. spuriam esse dignoscendam, prorsus ut veram bis citavit in libro suo, cui titulus, **Titles of Honour**, *Joh. Seldenus*, vir sane maximi nominis, sed qui in hoc tamen infelix, & se quasi minor videbatur, quod cum *Orientalis*, *Græcæ* & *Latinæ* literaturæ, quæ in illo erat sum-

---

* Eo nomine haud injuria in suspicionem vocanda est charta *Edmundi* R. Anglorum apud *Will. Malmesb.* de gestis R. A. cap. VII. qua Eccl. *Glastoniensem* prædiis magnis, & honorificis privilegiis donasse dicitur; quia *scripta est literis aureis in libro evangeliorum, quem* (rex ille) *eidem Ecclesiæ obtulit eleganti satis opere compositum.*

a Ut *Heraldi* dicunt, *des croix fleuries, fichees.*

b Cui titulus est: **Of the Antiquity, Amplenesse, and Excellency of the Common Lawes of England.**

c Sic tabulas publicas, è quibus acta & decreta Magnæ cancellariæ recitantur, *Angli* vocant.

ma

ma scientia, *Septentrionalis*, & præsertim *Saxonicæ* linguæ notitiam perfectam nec habuit, nec forsan tanti putavit habere conjunctam.

Hoc dictum velim, SHOWERE, non quod tanti viri gloriæ aliquid detrectandum putem, sed ut ostendem nostris ut ut maximis viris, qui cum foras aquilæ sunt domi talpæ non esse debent, *Saxonicam* literaturam, si antiquitatem patriam scire cupiunt, non admodum utilem tantum fore, sed quodammodo necessariam.

Hoc auctori nostro, SHOWERE, in chartularii sui prolegomenis de chartis præfato, progrediendum recta est ad scribendam de *donationibus Anglo-Saxonum* dissertationem, quatenus de iis ex *Saxonicæ* antiquitatis penu dicere illi fas erit.

Inprimis autem illi differendum est de generibus *donationum*, quæ perinde ac apud alias gentes, apud *Anglo-Saxones* duo fuerunt; nempe quæ * *sine scriptis*, & quæ *scriptis* perficiebantur. In *illis* donator vel *verbis*, vel, si fandi facultas ei non esset, *signis*; in *his* vero voluntatem suam *scriptis* manifestabat. Illæ autem, quibus donator voluntatem suam *verbis* declarabat, *verbales*: quibus autem *scriptis* illam declarabat, hæ *instrumentales*, vel *codicillares* donationes recte dicuntur. Utræque vero vel *Simplices* sunt, vel *solennes*. *Simplices* dico, quæ nullo accedente solenni ritu vel ceremonia, absque omni apparatu, aut pompa, sola vi verborum, quæ dicta vel scripta sunt, perficiuntur; & forsan aliquando rei datæ traditione, quæ, si lege aliqua, vel consuetudine vim legis habente necessaria est, solennis ritus non dicendus est, quod donatio sine ea perfici non potest; contrà donationes *solennes* sunt, quæ symbolis donationum solenni ritu à dantibus traditis aut aliqua alia ceremonia accedente celebrantur. Præterea donationes respectu *donorum* in duo genera dividuntur. Etenim vel rerum *mobilium* sunt, vel *immobilium*. Ad perficiendas rerum *mobilium* donationes, præsertim earum, quæ verbis datæ sunt, *rei datæ*, si singularis est; sin vero in numero, pondere vel mensura consistit, saltem *partis ejus*, totius nomine, *traditio*, quemadmodum apud omnes fere gentes, sic apud veteres *Anglos*, necessaria fuisse videtur. Verum de donationibus rerum *mobilium* præsertim earum, quæ sine *scriptura* perficiuntur, nihil plane expectandum est ab auctore nostro; cui de donationibus *prædiorum rusticorum*, & *urbanorum*, & *libertatum*, *privilegiorum*que quæ ad exemplum prædiorum dantur, tantum scribendum est. Prædia autem apud *Anglo-Saxones*, ut *scriptis*, sic *sine scriptis* solenni more dari solebant, teste *Ingulpho*, qui historiæ *Croilandensis* Oxoniæ editæ p. 70. hæc scribit: *conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, absque scripto, vel chartâ, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu; & nonnulla cum sagitta.* Hunc autem solennem *sine scripto* donandi modum, auctore eodem *Ingulpho*, *Willelmus* Conquæstor à se initio regni sui observatum, *posterioribus annis immutavit*, secum, ut par est credere, statuens, donationes terrarum, & eorum, quæ terris exequantur, non nisi instrumentis scriptis dare, aut ab aliis data confirmare. Donationum autem prædiorum, & eorum, quæ ad exemplum prædiorum *absque scriptura*, cum solenni gladiorum, & id genus symbolorum traditione, celebrari solebant, duo exempla è temporibus, quæ victoriam *Normannicam*

---

* Morem donandi terras *sine scriptis* quum apud *Anglo-Saxones*, tum apud *Anglo-Normannos* fuisse receptum ostendunt hæc quæ ex vetusto chartulario monasterii *Edmundiburgensis*, quod supra citavimus, descripta hic continuo sequuntur. [Habemus præterea plures terras, & tenementa, de quibus nulla apud nos restant munimenta. Aut enim *simplici freti veritate nulla fecerunt*, aut si fecerint per custodum incuriam perierunt. Aliquorum tamen, qui nobis beneficia sua contulerunt, tantum nomina retinemus. Aliquorum vero nec memoriæ cujuslibet vestigia potuerunt inveniri, nomina siquidem eorum, quæ apud nos inveniuntur, sunt hæc. *Hedredus* Eps̄ dedit Scō *Eadmundo* unam partem de Bertone; *Eadwinus* aliam partem, *Brichtricus* præpositus tertiam partem adquisivit, sed penitus *nulla est charta*. *Willelmus* rex dedit *Brokrum* cum pertinentiis, cujus carta nusquam reperitur: invenimus tamen scriptum, quod cartam inde fecerit. *Matildis* regina uxor ejus dedit *Werketon* ipsius assensu, & voluntate, sed nullam penitus cartam habemus. *Osulphus le Syre*, & domina *Lenerуna* uxor ejus dederunt Scō. *Eadmundo* Brisingham, sed *sine carta*. *Lefgina* tempore Regis *Willelmi*, & *Baldewini* abbatis pro *Siredo* nepote suo, & suo victu, dedit Scō. *Edmundo Blumham*; set *sine charta*. *Alfricus* filius *Withgari* dedit *Meleford*, & Ecclesiam Scī *Johannis* Baptistæ apud *Claram* construxit, & clericos ibidem collocavit, & manerium eidem Ecclesiæ dedit, & Scō *Eadmundo*, & *Lefstano* abbati dominium ejusdem tradidit in perpetuum, & *Withgarum* filium suum eidem concedere compulit, set totum *sine carta*. Fuit autem idem *Alfricus* temporibus *Aethelredi*, *Canuti*, *Haroldi*, *Hardecanuti*, & Scī *Eadwardi*, regum *Angliæ*. Quidam *Langardus* apud *Stapelford* pro sanitatis gratia recuperata dedit illud manerium, set *sine carta*. *Manning Swartinges sune* dedit Chebenhall, set *sine charta*. *Leofstanus* dapifer *Lefstani* abbatis, & *Stannardus* cognatus ejus dederunt Wolnetham, Genestede, & Bochinge. *Siwardus* Monachus procuravit Tifteshalle à parentibus suis, set *sine charta*. *Edricus* præpositus adquisivit Hemegreth, set *sine charta*. *Reginaldus Scanceber* dedit Lidgate, set *sine carta*. *Ulfricus* dedit Hesingwell, set *sine carta*. *Godricus Clarke* cum filio suo dedit suam partem in Neutone, set *sine carta*. *Robertus* le *Manaunt* dedit tertiam partem de Horninggish, set *sine carta*. *Eadwinus* rex dedit Beccles, set *sine carta*.] Chartularii fol. 50. a. b.

præcesserunt, à scriptoribus proferuntur. Alterum est *Eadgari* regis, de quo sic *Willielmus Malmsburiensis*, lib. II. cap. 8. *Eadgarus rex monasterii Glastoniensis patronus maximus, ubi generali assensu pontificum, abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit,* LITUUM *proprium ebore decentissime formatum, atque decoratum, super altare Scæ deæ genetricis posuit, ac suis monachis ea perpetualiter possidenda attribuit. Eundemque* LITUUM *mox in sui præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare, vel vendere posset quilibet abbatum sequentium, præcipiens partem illius servari in* LOCA *ad jam dictæ donationis testimonium.* Sic *R. Canutum* prædium *Puseyense* dedisse cum solenni *cornu* traditione, Antiquarius noster præstantissimus * *Gul. Camdenus* his in verbis tradit: *Ocke ille fluvius, quem dixi, deinde interlabitur inter* Pusey, *quod illi, qui* de Pusey *nominati adhuc tenent per* Cornu *à majoribus, olim à rege Canuto Danico datum, & juxta unum, & alterum* DENCHEWORTH. Idem [a] *Camdenus*, ex veteri libro, de *Ulpho, Thoraldi* filio, sic scribit: *dominabatur* Ulphius *ille in occidentali parte* DEIRÆ, *& propter altercationem filiorum suorum, senioris & junioris, super dominiis post mortem, mox omnes fecit æque pares. Nam indilato* Eboracum *divertit, &* Cornu, *quo bibere consuevit, vino replevit, & coram altari, Deo & beato Petro Apostolorum principi omnes terras & redditus flexis genubus propinavit.* Cornu istud, vel potius *Corniforme* poculum eburneum, *Camdeno* scribente amissum, nunc in Ecclesiâ *S. Petri Eboracensi* extare, ante aliquod tempus repertum, accepi. Sic reverendus, & doctissimus vir, *Whitus Kenettus*, de vetusta omne genus literatura præclare meritus, in illo antiquitatis penu, libro suo, qui inscribitur [b] **Parochial Antiquities**, ex veteri chartulario *Borstaliensi*, tradit S. *Eadwardum* confessorem dictum, ob vægrandem occisum aprum, dedisse præfecturam saltus, sive Sylvæ, cui **Brentwode** nomen, in pago *Buckinghamensi*, cum una *bida* terræ, præclaro *Cynegetæ*, NIGEL vocato, & hæredibus ejus, *ab iis tenenda per unum cornu, quod est Charta prædictæ forestæ.* NIGEL ille ex *Cynegeta* gregario, *Cynegatarum*, sive *venatorum* regiorum tribunus factus erat, *Cornu*que venatorium istud quod apud *Sedis Borstaliensis* dominum vidit *Kenettus*, non tantum ut donationis, sed ut *Cornicinis* officii Symbolum, *Nigello* datum esse videtur.

E donationibus autem *per scripturam* perfectis, illæ prædiorum, & eorum, quæ ad prædiorum exemplum, Ecclesiis, Ecclesiasticorumque collegiis, & sodalitatibus dabantur, maxima cum ceremoniarum pompa celebrari & honestari solebant. Donantes enim non raro ad Ecclesias à se terris privilegiisve donatas profecti, chartas super altaria ritu maxime solenni ponebant. Sic *Eadgarus* R. chartam, quam à *Johanne* papa, *Octaviani* in ecclesia *Romana* successore, ad corroboranda privilegia, quæ ecclesiæ *Glastoniensi* concesserat, impetraverat, [c] *super aram beatissimæ Dei genetricis* Mariæ *ad perpetuale posuit monumentum, jubens diligenter asservari in posterum ad notitiam quorumque sequentium.* Sic *Eadredus* R. chartam, qua Ecclesiæ *Wellensis* monasterio villam PUCELANCYRCAN dabat, An. Dom. DCCCCL. [d] *propria manu* (verba chartæ sunt) *super altare dnī. in vetusta basilica S. Dī genetricis Mariæ posuit, deprecans dominum nostrum, ut si quis tam inflatus, Philargyriæ seductus amentia, quod non optabat, suam munificentiæ largitatem ausu temerario confringere temptaret, ut ipse esset alienatus à consortio Scæ dī Ecclesiæ, &c.* Sic in charta *Henrici* I. *Anglo-Normannorum* regis, quæ etiamnum extat in Ecclesiæ *Dunelmensis* archivis, Ranulphus iste Episcopus Dunelmensis, monasterii simul ac regni spoliator, pœnitentiâ ductus, dicitur omnes terras, quas abstulerat à monasterio, per unum [e] annulum, & per chartam suam, spontanea voluntate super altare *B. Cuthberti* reddidisse. Sic Wulstanus Episcopus Wigorn. in charta sua, quam in superioribus citavi: consilio ergo inito cum optimatibus meis terram quandam XV hidarum quæ ALFESTUN ab incolis nominatur. multo tempore à quibusdam potentibus hominibus iniuste possessam maximo labore et pecuniæ donatione a rege Willelmo seniore adquisiui. adquisitam uero ad uictum eorundem frm̄ in eodem monasterio dō seruientium dedi eamque super altare Scē dī genetricis mariæ pro remedio animæ meæ atque eiusdem regis filiique sui Willelmi simil̄t̄ regis in testimonio tam optimatum eius et meorum quam etiam totius populi deuote optuli, anno, *&c.*

Cum [f] CESPITIS etiam traditione, quasi cum solenni ritu, celebratæ quandoque fuerunt donationes terrarum *instrumentales*, apud *Anglo-Saxones*. Sic cum *Sigeridus* rex dimidiæ partis provinciæ *Cantuariorum*, terram aratrorum viginti, quæ vocabatur ÆSLINGAHAM *Earduulfo*

---

* In Britannia sua *Londini* edita. M.DC.VII. p. 203. [a] Pag. 573. [b] Pag. 52. [c] *Willielmus Malmesb.* lib. II. cap. VIII. de gestis regum *Anglorum*. [d] Chartæ hujus apographum elegantissime & graphice descriptum, acceptum gratus refero doctissimo viro *R. Healy* LL.D. & *Wellensis* ecclesiæ oeconomo, & chartophylaci dignissimo. [e] Traditione *annuli*, ut donationis Symbolo, prædiorum, ac dignitatem dominium datum, & translatum fuisse ostendit *Dufresnius*, Glossarii col. 109. in voce INVESTITURA. *Baculus* etiam in dandis transferendisve prædiorum & dignitatum dominiis tradi solitum esse idem ostendit, Glossarii col. 107. Inde investitura ecclesiarum per *annulum*, & *baculum*, quæ Christianum orbem diu afflixit & conturbavit. [f] *Cespitem* nude, *ramum* & *cespitem*, *herbam* & *cespitem*, quod *Guaso*, vel *Waso* vocabatur ab antiquis *Germanis*, ex ipso agro, prædiove dato desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradere solebant veteres. Quo tanquam donationis symbolo, fundi proprietas prorsus in donatarium translata esse significabatur. *Dufresnii* Gloss. in voce INVESTITURA.

Epō

Epõ *Roffensi* dedit, chartam ab eo confectam *cespitis* terræ etiam traditione solenni celebrabat, ut ex verbis Apographi, quod habetur in *Textu Roffensi*, fol. 125. b. constat: *sane quia cavendum est, ne hodiernam donationem nostram futuri temporis abnegare valeat, & in ambiguum devocare præsumptio, placuit mihi hanc* PAGINAM *condere, & una cum* CESPITE *terræ prædictæ tradere Tibi, per quam non solum omnibus meis successoribus regum, sive principum, sed etiam mihi ipsi penitus interdico, ne aliter, quam nunc à me constitutum est ullo tempore de eadem terra, quippiam agere audeant.* Ab hac solenni *cespitis* traditione *Rogerus Owen*, eques auratus, in MS. suo & qui [a] illum citat ..... *Whitlockius* in commentariis suis *Anglice* editis, ortam putant consuetudinem *Anglicanam* tradendi, venditi prædii nomine, cum solenni verborum formula, in emptoris vel ejus procuratoris manus à vendente vel ejus procuratore, *cespitem* ex tellure amputatum. Absque hoc solenni ritu, quem vos, SHOWERE, à *Gallo-Normannis* dominis, LIVERY, & SEISIN, (vel *Seizin*,) vocatis, prædiorum rusticorum, sive terrarum emptio, & venditio *instrumentalis*, pretio etiam numerato, olim non constabat. Sed jam aliquandiu mos iste non adeo obtinuit, imo tantum non exolevit, propterea quod in contractibus de terris à domino in dominum transferendis cum tempore multum innovatum est. Verum ut ad *cespitis* traditionem redeam, SHOWERE, in actis concilii provincialis, quod convenit apud [b] *Clovesho*, *rex Merciorum Æthelbaldus* dicitur *Monasterium Cotham Ecclesiæ Dorobernensi Salvatoris dedisse, utque illius donatio perseverantior fieret, ex eadem terra* cespitem *& cunctos* libellos *præmemorati coenobii per venerabilem virum* Cuthberhtum *Archiepiscopum misisse, & super Altare salvatoris pro perpetua sua salute poni præcepisse.*

Præterea, SHOWERE, donationes scriptæ apud *Anglo-Saxones* ab auctore nostro considerandæ sunt quoad *jus*, quod donans donatario in prædiis; vel in iis, quæ ad prædiorum exemplum dari solebant, conferebat. Aliæ enim *jus* tantummodo *terminatum* in prædiis conferebant, aliæ *perpetuum* jus in prædio. *Terminatum* id erat, quod pro donationis forma donatarius accipiebat, vel durante tantum donantis beneplacito, vel durante certo & definito temporis spatio, vel denique durante vita, sive suâ solâ, sive durantibus, & sua, & alius, vel aliorum vitis, *dominio* dati prædii tantisper manente, vel in donante, vel in aliqua alia sive singulari persona, sive societate, in quam, completo donationis termino, *dominium* transferendum erat. Donationes prædiorum, quæ donantis arbitrio, vel definito temporis spatio, puta definito annorum numero terminabantur, nescio an apud *Anglo-Saxones* in usu erant. Quæ autem vitis sive donatarii, sive aliorum, sive denique quum donatarii, tum aliorum finitis terminabantur, usitatissimas eas fuisse ex illorum chartis tam *Latine*, quam *Saxonice* confectis constat. Donationes autem quæ terminum habituræ terminatum jus tantum conferebant, vel *absolutæ* erant, vel *conditionales*. Absolutas dico, quæ ad terminum donatæ jus in prædiis dabant nulla interposita lege, vel conditione. Conditionales autem, quæ jus illud ea lege dabant, ut certas quasdam conditiones præstaret donatarius, qui in prædio jus terminatum habens, usufructuarius erat, ad quem dati prædii dominium non pertinebat.

Jus in prædio perpetuum erat, cujus dominium alicui sive singulari personæ, sive Societati in perpetuam, & æternam hæreditatem ita dabatur, ut donatario alii sive vivens, sive moriens id dare liceret. Jus vero istud duplex erat, vel *simplex*, vel *restrictum*. Simplex id erat, quod vos hæreditatem vocatis, & quo donatarius fretus prædium datum cui hominum cunque vellet, donandi, vel legandi potestatem habebat. Ius hoc apud *Anglo-Saxones* cum eo, quod vos *feudum simplex* appellatis, prorsus convenire videtur, nisi quod terræ scriptis datæ apud *Anglo-Saxones* omnes *allodiales* erant, nec superiorem donatario agnoscebant dominum.

Jus autem perpetuum, quod *restrictum* dico, apud *Anglo-Saxones*, id erat, quo donatarius fretus prædium datum cui vellet è familia donantis vel sua dandi, vel relinquendi, tantum habebat potestatem, propterea quod donans id ea lege daret, aut relinqueret, ut in sua familia vel donatarii perpetuo maneret. Hoc vero jus quamvis restrictum, nullam tamen fere similitudinem habet cum illo, quod *feudum talliatum* vos dicitis, neque juris vestri nomen scio, SHOWERE, quo id rite nuncupare possum. Hæc de donationum generibus respectu juris, quod in datis prædiis conferebant. Quæ omnia ab auctore nostro in *solennibus* suarum chartarum *verbis* amplissime tradenda, & explicanda sunt. Quinetiam illi in subsidium advocanda sunt *emptionis* & *venditionis* instrumenta, ut & *testamenta* Anglo-Saxonum, seu *Saxonice*, seu *Latine* facta, utpote ex quibus etiam *solennia illa verba*, haud secus ac è donationum chartis, depromenda sunt, quæ jus, quod in prædiis habebant *Anglo-Saxones*, omniaque ejus genera, recte, & in terminis fori *Saxonici* receptis ostendunt. Horum quidem utriusque, quæ donationis quodammodo genera sunt, exempla in superioribus haud pauca exhibuimus, quibus accedere possunt, [c] testamentorum *Saxonice* factorum circiter viginti & tria apographa, quæ continuo scripta leguntur in chartulario, sive regesto sacristæ monasterii Sancti *Eadmundi*, quod toties supra citavimus, à fol. XLV. ad fol. LI.

Hactenus de iis, præstantissime SHOWERE, quæ ab Auctore nostro operi suo præmittenda existimamus. Cui etiam tres perfectos indices, alterum nominum hominum, alterum locorum,

---

a In anno M.DCL. *b* *H. Spelm.* concil. Vol. I. p. 319. *c* Testamentorum horum nonnulla facta sunt tempore *Canuti* R. nonnulla tempore *Eadgari* R. nonnulla demq; regnante S. *Eadwardo* II. tertium

tertium rerum memorabilium, cum glossario, quod nomina propria, & vocabula *fori*, sive *juris Saxonici*, à suis fontibus derivata rite explicet, lectoris instruendi & delectandi gratia postponendos etiam censemus.

Dum hæc scriberem, SHOWERE, amplissimus & honorabilis vir ROBERTUS HARLEY armiger; *Senatus Anglicani*, quem domum COMMUNIUM vocamus, diu, quod nosti, magnum decus, & plaudente *Anglia*, nuper electus PROLOCUTOR, mecum communicare voluit, pro suo in *antiquitatem* amore, exemplar *Latinum* quod esse fertur, chartæ, quæ vulgo dicitur *charta Eadgari* R. de OSWALDESLAWE, & quæ chartarum omnium vetustatem *Saxonicam* præ se ferentium maxima quidem veneratione à scriptoribus nostris citatur. Testis enim producitur à [a] WILLELMO PURCHASIO, [b] JOHANNE SELDENO, & [c] JOH. DEE, ad probandum RR. Saxonicorum *marinum imperium*. Citatur etiam à [d] JACOBO USSERIO ARMACHANO, & integra, ac absque omni fraudis suspicione à GULIEMO DUGDALIO exhibetur, *Monastici Anglicani* Vol. I. p. 140. Editur etiam ab H. SPELMANNO, concil. Vol. I. p. 434. ubi sic de illa scribit: *obvenerunt mihi chartæ hujus duo exemplaria, sed utrumque mutilum. Transiit enim in priori scriba prædiorum cum descriptis libertatibus cessionem, quam è secundo exemplari typis hic italicis nos adjecimus, ut & alia quædam his interclusa characteribus* †. ‡. *In cæteris vero sat conveniunt donec ad datum, & subscriptiones sit perventum, quæ in secundo quidem desiderantur.*

Duorum autem exemplarium, quæ describit *Spelmannus*, prius istud finitur in his verbis: *quamdiu fides Christiana in Anglia duraverit*, &c. Ut & ista quæ publicaverunt *Armachanus*, *Purchasius* & [e] *Edwardus Cokus* maximi nominis jurisconsultus, & non ita pridem Capitalis Angliæ Justitiarius. [f] MS. autem exemplar HARLEYANUM, omne id, quod duo *Spelmanni* exemplaria habent, complectitur, & præterea paragraphen *Saxonice* scriptam, quam post verba, IN NATALE DOMINI FESTIVITATE SS. INNOCENTIUM FERIA IIII. sic incipientem: Ðiꞅ ꞅinꝺon þa ᵹeƿitneꞅꞅe þe ƿæꞃon ætᵹeꝺeꞃan. claudunt hæc: eꝼꞇ on cleꞃican hanꝺ ᵹeꞇýꞃnaꝺ. In exemplari etiam HARLEYANO, testium consignantium nomina in majori numero habentur, quàm in iis quæ exscripta ediderunt *Usserius*, *Purchasius*, *Cocus*, & vel ipse *Seldenus*, qui illius exordium ex rot. pat. I. Ed. 4. descriptum citat. *Gulielmus Dugdalius* etiam in verbis chartæ 9. E. 3. N. 49. & chart. 4. Ed. 4. memb. 13. descriptam eam exhibet, quæ tamen in omnibus, exceptis quibusdam variantibus lectionibus, seu potius librarii & typographi erroribus, & nonnullorum [g] testium nominibus, quæ in eo desiderantur, cum HARLEYANO exemplari convenit, quod tamen post *Eadgari* R. tempora fuisse scriptum perpetua ipsa scriptura, quæ plane *Anglo-Normannica* est, ususque *Anglo-Normannici* vu. pro Saxonico Ƿ. in scribenda voce vueꞃabꞃeoꝺun, plus satis evincunt. Signa etiam crucis non *Anglo-Saxonico*, sed *Anglo-Normannico* ritu facta, id post victoriam *Normannicam* scriptum, & à falsario quodam fictum esse demonstrant. Phrases etiam *Normannicæ* idem luculente testantur. Id genus est *Latina* illa, *cum Ecclesiastici beneficii dispendio*; ut etiam illa, *cuncta quæ illi* [*clerici*] DE ECCLESIA *possidebant*----TAM MOBILIA, QUAM IMMOBILIA ----*possidenda trado.* Verbum etiam istud *Normanno-Saxonicum* ᵹeꞇýꞃnaꝺ, quod fecit falsarius à *Gallo-Normannico* [h] *Turner*, [nunc *Tourner*] in clausula, eꝼꞇ on cleꞃican hanꝺ ᵹeꞇýꞃnaꝺ, chartam Eadgari *Harleyanam* falsitatis arguit. Adde quod in hoc diplomate, Oꞅƿalꝺeꞅlap, & Ƿulꝼeꞃeꞅlap *Anglo-Normannico* more scribuntur, pro Oꞅƿalꝺeꞅlaᵹa & Ƿulꝼeꞃeꞅlaᵹa, quæ secundum *Saxonicam* orthographiam scribere oportebat. Sic pro Ƿýnꞅiᵹ & Æꞅcƿiᵹ, Ƿýnꞅi & Æꞅcƿi *Anglo-Normannicè* scribuntur. Præterea in eo fingitur *Eadgarus* jactasse se *maximam partem Hiberniæ cum sua nobilissima civitate* Dublinia *Anglorum regno subjugâsse*, quod historicorum, qui de illo tamen, quæ fidem superant, scribere solent, *nemo hercule, nemo* tradit. Se etiam *quadraginta & septem monasteria cum monachis, & sanctimonialibus, constituisse* dicit rex; de quo tamen dubitandum est, cum [i] *Ethelredus* Abbas *Rievallensis*, diligens rerum *Saxonicarum* scrutator, de illo sic scribit: *denique per regnum Anglorum quadraginta construi fecit monasteria*: Et [k] *Joh. Brompton Ethelredo* posterior *Eadgarum* suo tempore *plusquam quadraginta monasteria monachorum, & monialium* construxisse, & reparasse scribit. Porro chartam *Harleyanum* post victoriam *Normannicam* scriptam fuisse, me judice, ostendunt ista, in quibus rex fingitur dicere se subjugasse *omnia regna insularum oceani usque Norregiam*, quam *Normannicorum* temporum phrasin, ne dicam quod *Normannicorum* temporum commentum esse interpolata illa in legibus S. *Eadwardi* II. [quas pseudonymas infra esse probavi] tantum non evincunt; scilicet, [l] *insulæ omnes usque Norregiam, & usque Daciam* pertinent ad coronam domini regis. Denique charta hæc, quæ videtur [m] 24ta. in chartarum Ec-

a PERIGRINANTIUM *Anglice* editorum part. 3. lib. 3. cap. 19. p. 619. *b* MARE CLAUSUM. cap. XII. p. 178. *c* MONACH. BRITANN. p. 58. 60. *d* EPIST. HIBERNICARUM SYLL. p. 121. 163. *e* In præfat. ad commentariorum juris lib. 4. *f* Quod tabulâ expressum ad finem hujus dissertationis spectare est. *g* Ut *Wynsigi* & *Wulfrici* Episcoporum. *h* *Turner* ab Italico *tornare*, legitur in vita S. *Margaretæ*, quæ *Normanno-Saxonice* describitur Grammat. *Anglo-Saxonicæ* p. 224, &c. *i* X Script. col. 359. 55. *k* X Script. col. 868. 23. *l* Cap. 17. *m* Vide Catalogum librorum Septentrionalium qui est ad finem institutionum Grammaticarum quas Edidi Oxoniæ in Quarto MDCLXXXIX.

clesiæ

clesiæ *Wigorniensis* catalogo, quem ante LX annos texuit *G. Dugdalius*, eo nomine in suspicionem venit, quod *libertatum, & privilegiorum* instrumentum est, quo non tantum contra *expulsos conjugatos* clericos, & omne eorum persequendi jus monachi *Wigornienses* muniti erant; sed etiam quo omnia, quæ tum monasterium, tum ejus bona & regimen spectabant, *posita essent in sola manu, & potestate præpositi & monachorum*, quibus ab ipso Episcopo, & contra ipsum, ad Regem & Archiepiscopum appellandi jus per hoc diploma datum est. Quinetiam hac in charta *prior & Conventus Wigorniensis* concessas habuisse dicuntur easdem libertates, eademque jura omnia in tertia parte *Hundredi*, quod ab *Oswaldo* Oswaldeslaw [a] nuncupatum rex dicit, quas rex in isto hundredo ipsi *Oswaldo*, & successoribus Episcopis concesserat, i. e. *omnia, quæ rex ipse habuit.* cujus tamen rei nulla plane mentio in *indiciis* libertatum, & descriptionibus terrarum, *Hundredi de Oswaldeslawe*, quæ leguntur in libro censuali *Angliæ*, qui vocatur **Domesdaybook**; aut in codice *Cott.* qui inscribitur *Tiberius* A. 13. in quo quadruplex istius *hundredi* notitia habetur; scilicet fol. 33. b. 140. a. 142. a. & 144. b. Quibus omnibus in locis integra *Oswaldi* centuria, quæ ex CCC *hidis terræ* constabat, nulla parte excepta, cum juribus universis ad eam spectantibus absque omni prorsus monachorum mentione, ut Episcopi solius esse describuntur. Quapropter, SHOWERE, charta hæc, quam tanti fecerunt tot docti, qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* aut nullam, aut modicam tantum scientiam assecuti sunt, in commentis numeranda est, quæ, de Eadgaro monasticæ institutionis patrono, monachi ipsi scripserunt. Id genus sunt [b] fabellæ illæ de *latratu catulorum*, quem audivit rex in alvo matris inclusorum; de *vocibus* istis ex *collisione duorum pomorum* ortis, quas etiam à latratu continuo audivit, **well is thee**; deniqua de *urceo majori*, quem minorem aquis, quibus repletus erat, à se usque, & usque recedentem implere non potuit, quamvis ad id efficiendum totis viribus eum in gurgite persequeretur. Accedant fabulæ de S. [c] *Eltuco* regi Eadgaro apparente, & ablatam nolam repetente; de [d] *Corpore* ejus post multos annos incorrupto, è quo sanguis emanabat. Denique accedat, ne plura memorem, [e] *sermo* ejus ille fictus ad Archiepiscopum, & Episcopos, in quo conjugatos clericos ejiciendos decernit, & introducendos monachos: de quo sic [f] *H. Spelmannus*: *Interea non est prætereundum, vel scriptorem vel typographum valde hic errasse. Regem enim Eadgarum proavum suum atque abavum principes celeberrimos, quis nescivisse crediderit?* proavus, *inquit*, meus *Eadwardus*, ut scitis, omnem terram suam Ecclesiis decimavit. *Certe Eadwardus non proavus Eadgari fuit, sed avus. Nec hic terram suam Ecclesiis decimavit, sed avus ejus Æthelwulfus Eadgari abavus. --- & ubi ait*, sanctæ memoriæ atavus meus Aluredus, *in hoc etiam errat. Nam Aluredus proavus ejus fuit, non Atavus.*

Hæc, SHOWERE, de charta *Eadgari* R. exemplari, quæ amplissimi sui domini sumptibus æri insculpta, ad finem hujus dissertationis exhibetur.

Præterea, SHOWERE, legum *Saxonicarum* desideratur editio tertia, quæ prioribus longe emendatior, auctior, variisque lectionibus ornata, & annotationibus illustrata, à nemine, nisi *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis scientissimo, quem cæterarum linguarum Septentrionalium etiam peritum esse oportet, expectanda est. Legum *Saxonice* conditarum primam editionem *Gulielmo Lambardo*, Maximo forensis togæ ornamento, debet orbis noster literarius. De quo *M. Parkerus* Archiep. *Cant.* in prefatione ad lectorem, quam *Ælfredi* R. rebus gestis à se in literis *Saxonicæ* formæ editis præmisit, sic scribit: "quibus de rebus, si quis forte degustare concupiverit, "*Gulielmi Lambardi* (viri sane eruditi, & in hospitio *Lincolniensi* inter legum consultos dome-"stici juris peritissimi) præfationem perlegat, & expendat, quam libro de veteribus *Saxonum* "legibus præfixit, quas nuper *Latinis* literis eleganter expressit. Ibi etenim nonnulla de in-"stituti sui ratione, atque consilio prudenter præfatus, demum (ut est in istiusmodi rebus per-"scrutandis sagaci certe ingenio & peracri) quorundam verborum vim, ac naturas subtiliter per-"secutus est. Quo in libro si se studiosius exercuerint ii, qui aut hujus linguæ notitiam, aut "vetustarum legum (quas reges antiqui sanxerunt) scientiam habere desiderant, sapienter meo "judicio facient, & inde non mediocre sibi ad eas quoque res percipiendas instrumentum, fa-"cultatemque comparabunt.

Leges *Saxonicæ* [sive ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ *Lambardi*] denuò editæ, Cantabrigiæ, castigatiores prodierunt, an. M.DC.XLIV. cura, & opera *Abrahami Wheloci*, qui librum *Lambardi* ipsius manu plurimis in locis emendatum pro exemplari usus est, Verum de priscis *Anglorum* legibus, *Lambardi* librum non adeo emendatum edidit *Whelocus*, quin mendæ multæ in eo restent, quibus in tertia editione purgandus est. Imo nonnullis in locis mendas habet, qui in *Lambardi* codice sine mendis imprimuntur: ut in p. 55. linea 39. ubi pro Leopl legitur Leonte. Hæc obiter, SHOWERE, de legum *Saxonicarum* editionibus, quæ prodierunt, ut iter mihi aperirem ad ea dicenda, quæ in editione tertia tandem aliquando, quod sperandum, proditura ab aliquo Editore

---

a In loco, quem ob ejus memoriam Oswaldes-lau *deinceps appellari placuit*: cum tamen non ob Oswaldi memoriam, sed ab Oswaldi *jurisdictione*, quæ *Saxonice* laȝa dicitur, appellatum est hundredum istud Oswaldeslawe. *b Willelm. Malmsburiensis* de gestis RR. *Angl.* fol. 32. b. & X script. 135, 136. *c* X. script. 870, 7. *d* X. script. 870, 5. 2313, 28. *e* X. script. 360. *f* Concil. Vol. I. pag. 478.

præstanda sunt, qui eam talem publico dabit, qualem optat quidem literarius orbis, & ab eo expectaturus est.

Primo igitur codicis *Lambardi* textus *Saxonicus* cum [a] MSS. exemplaribus omnibus, quorum unius tantum fidem secutus est *Lambardus*, diligentissime ab editore nostro ob quatuor causas conferendus est; quum ut correctissimum eum emittat; tum ut variarum lectionum additione eum muniat & ornet; tum etiam ut verum ejus sensum, & verborum vim felicius in nova Latina versione aperiat; tum denique, ut illorum omnium additione, eum perfectum reddat, quæ in prioribus desiderantur.

De correcta istius libri denuo recudenda editione, variisque in ea lectionibus addendis, non opus est, ut quid amplius dicam. Verum quoad novam *Latinam* versionem, quam LL. *Saxonicæ* tertio imprimendæ requirunt, censura, qua veterem notat in præfatione sua *Abrahamus Whelocus*, novæ illius, quam optamus, sine nostra animadversione magnam doctorum omnium expectationem SHOWERE non potest non commovere. Illi vero, qui LL. *Saxonicarum* in *Latinam* linguam conversionem novam præclare moliri & perficere cupit, danda imprimis opera est, ut, iis iterum iterumque lectis, fori, jurisque *Saxonici* vocabula propria, solemnesque formulas recte intelligat, recteque intellecta in idoneis verbis juris seu *Romani*, quod Civile; seu *Feudalis*, quod *barbarum* vocant, reddat. Id etiam illi quoad potest, in reddendis magistratuum, hominumque omnis ordinis nominibus observandum est; & de rebus ecclesiæ, personisque ecclesiasticis sicubi agatur, ibi juris canonici, & receptæ ecclesiæ dictiones ab illo studiose utendæ sunt. Ad umbilicum tandem perducta nova hæc versio, textusque LL. *Saxonicus* in parallelis columnis, altera è regione alterius per totum librum ob oculos opponenda sunt. Quibus, subducta lineola, in inferiori parte paginæ, barbaræ istarum LL. versiones, quotquot in *Johan. Bromptoni* Chronico imprimuntur, subjiciendæ sunt, ut quæ ad earum sensum assequendum non raro conducunt.

Quæ autem additionum nomine ad amplificandam novam hanc editionem accessura sunt, ea ex LL. *Saxonicarum* exemplaribus MSS. editor optime cognoscet. Quibus usus est exemplaribus *Lambardus* ex ejus præfatione dici haud facile potest. *Primum* enim ait, *Laurentium Noëlum priscas Anglorum Leges Saxonum Lingua, & literis conscriptas illi obtulisse, atque ut Latinas faceret flagitasse. Dein magna fide, & religione profitetur ex vetustissimis exemplaribus eas esse desumptas, quorum pleraque in R. D. Matthæi Cant. Archiepiscopi bibliotheca, alia aliorum in Librariis visenda superesse.* Quibus vero, aut quot exemplaribus cunque usus est, ab illo tamen aut casu omissa, aut consilio præterita nonnulla fuisse unus TEXTUS ROFFENSIS demonstrat. Codicem istum, cum in edendis LL. *Saxonicarum* tabulis operam navaret, An. M.D.LX.VIII. eum non vidisse, ex illis, [b] quæ in primæ paginæ margine scripsit an. M.D.LXXIII. certum est. Id etiam constat ex *itinerario* ejus *Cantiæ*, cui epigraphe **A Perambulation of Kent**, ab eo non ante AN. M.D.L.XX. scripto, & dein primum edito An. M.D.LXXVI. In hoc enim libro nonnulla è *Textu Roffensi* [c] citat, quæ illum consulto præteriisse in ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ sua non possum induci, ut credam. Id genus sunt vetustissimæ omnium *Æthelberhti* R. qui S. *Augustini* in Christo è RR. numero primogenitus fuit, *tabulæ* LL. *Saxonicæ*, quas veras, & genuinas esse, aut verarum saltem compendium, nemo non, me judice, qui earum initium, quod *Latine* versum publicavit [d] *Hen. Spelmannus*, cum iis contulerit, quæ scripsit *Beda* Hist. Eccl. lib. II. cap. 5. lata quasi sententia pronuntiare debet. Id genus etiam sunt *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantiæ leges, fol. 3. b. quas, cum istis *Æthelberhti* I. à celeberrimo sui temporis viro *Joh. de Laet* Antwerpensi *Latine* conversas, edendas hic censui, quum propter earum vetustatem, tum etiam quod nondum editæ sunt, tum denique ut nostros ad studium *Anglo-Saxonicæ* linguæ provocarem, quam externus, isque ob eruditionem insignissimus, & in controversia de origine gentium *Americanarum* H. Grotio superior, miratus, perinde ac *Græcam* & *Latinam* dicere non gravatus est. Harum legum ipsum autographum *Laetianum* mecum communicavit operis nostri fautor maximus *Ed. Gibson*.

Nobilissimo Amplissimo atque Doctissimo Viro, D. Henrico Spelmanno, *equiti, I. de Laet S. P. D.*

NE diutius institutum tuum, vir amplissime, morarer, omnibus aliis sepositis, leges illas Æthelberhti & Hlotharii, *&c.* Regum sum agressus explicare: minime mihi mirum videtur doctissimum virum D. Lambardum ab eis edendis & vertendis deterritum; sunt enim in iis quædam haud dubio scriptorum ignorantia aut negligentia perversa atque corrupta, de quibus sine MSS. codicum ope statuere difficile est: occurrunt & verba, quæ nondum alibi observavi, & quorum versionem conjectura assequi non potui: paucis ergo in medio relictis novam illis versionem adjeci; & præterea observationes aliquot, quæ rationem reddunt versionis, & obscuriora quædam explicant. voluissem sane ipsum MS. codicem Roffensem videre. Quæso ut hanc operam nostram boni consulas, & utere illa prout placuerit; neque enim ea sum confidentiâ, ut me vidisse putem

---

[a] De quibus Catalogum consulat curiosus lector. [b] Hæc supra citavimus. [c] Editionis secundæ p. 500. [d] Concil. Vol. I. p. 127. [e] Versionem istam *Johannis de Laet* nonnullis in locis, quos uncis notavimus, supplevimus, & emendavimus.

quæ

quæ tuos & aliorum oculos præterierunt. Mea autem opinione, hisce legibus nondum satis expeditis, lux major afferri posset, si denuo summa cura è MS. Roffensi describerentur: & impressionem earum differres in posteriorem locum. nam inter ruminandum, aliorum Regum leges haud dubio occurrent quæ ad harum priorum explicationem faciant, quæ nunc non veniunt in mentem: sin melius judicas suo ordine hasce, id est primo loco ponere, non difficile erit in observationibus ad alias leges hisce quoque mederi: Maximopere autem te hortor atque obsecro, ne editionem differas; bene enim de patriæ antiquitatibus mereberis. Quanquam autem de Lambardi diligentia nolim dubitare, tamen non puto præter rem fore adhuc diligentius inquirere in leges Offæ Merciorum Regis: aliaque fragmenta hisce legibus addere, quæ Jus spectant illorum temporum, qualia memini quædam in scedis tuis vidisse è Bibliotheca Cantabrigiensi descripta. Cæterum T. A. cum filiis suis & amicis plurimum salvere jubeo; deumque precor ut te adhuc dudum incolumem & florentem servet.

Si bene memini, vidi aliquando mentionem fieri Eirenarchæ à D. Lambardo editæ; illam si haberi potest equidem videre vellem.

Lugd. Batav. CIƆIƆCXL. *Calend. August. Gregor.*

Ðis syndon þa Domas ðe Æþelbirht cyning asette on Agustinus dæge :·

1. Godes feoh ⁊ ciricean XII gylde. Biscopes feoh, XI gylde. Preosts feoh IX gylde. Diacones feoh VI gylde. Clerices feoh III gylde. Ciric-friþ II gylde * M......... friþ II gilde.

2. Gif cyning his leode to him gehateþ. ⁊ heom mon þær yfel gedo. II bote. ⁊ cyning L scillinga.

3. Gif cyning æt mannes ham drincaeþ ⁊ þær man lysƿæs ƿhaet gedo tƿi bote gebete.

4. Gif frigman cyninge stele IX gylde forgylde.

5. Gif in cyninges tune man mannan ofsleah L scill. gebete.

6. Gif man frigne mannan ofsleaþ cyning L scill to [c] drihtin beage.

7. Gif cyninges ambiht-smiþ oþþe [d] laad-rincmannan ofslehþ [e] ..duman leod-gelde forgelde.

8. Cyninges mundbyrd L scill.

9. Gif frigman freum stelþ III gebete ⁊ cyning age ꝥ ƿite ⁊ ealle þa æhtan.

10. Gif man ƿiþ cyninges maegden-man geliceþ L scill gebete.

11. Gif hio grindende þeoƿa sie XXV scill. gebete. sio þridde XII scill.

12. Cyningas fedesl XX scill. forgilde.

13. Gif on Eorles tune man mannan ofsleaþ XII scill. gebete.

14. Gif ƿiþ Eorles birele man geliceþ XI scill. gebete.

15. Ceorles mundbyrd VI scillingas.

16. Gif ƿiþ ceorles birelan man geligeð VI scill. gebete þære oþere þeoƿan L scætta, æt þære þriddan XXX scætta.

17. Gif man in mannes tun ærest geirneð VI scill. gebete. se þe æfter irneþ III scill. siþþan gehƿylc scilling.

Hæc sunt Judicia quæ Æthelbertus rex constituit Augustini diebus.

Dei peculium & Ecclesiæ duodecies emendetur. Episcopi peculium undecies emendetur. Sacerdotis peculium novies emendetur. Diaconi peculium sexies emendetur. Clerici peculium ter emendetur. Ecclesiæ pax bis emendetur. Monasterii pax duplici emendatione emendetur.

Si Rex populum ad se mandaverit [vocaverit] & ipsis ibi quis malefecerit, duplex emendatio, & Regi L solidi.

Si Rex in alicujus domo convivetur & ibi aliquis [a] damni quid fecerit, duplici emendatione emendet.

Si liber homo Regi furto auferat, [b] novena emendatione compenset.

Si in Regis villa quis aliquem occiderit L solid. emendetur.

Si quis liber aliquem occiderit, Rex L solid. pro dominio habeat vel recipiat.

Si Regii præfecti fabrorum aut pincernæ famulos occiderit moderatam, [f] popularem mulctam solvat.

Regis patrocinium violatum, L solid.

Si liber libero quid furto subducat, triplo emendet, & Rex habeat multam & omnia illius bona.

Si quis cum Regis virgine ancilla concubuerit, L solid. emendetur.

Si ea molens serva fuerit, XXV solid. emendetur. si tertiæ sortis, XII solid.

Regis fidicina [obsonatrix] XX solid. compensetur.

Si in patricii villa quis aliquem occiderit, XII solid. emendetur.

Si cum patricii bajula [pocillatrice] quis concubmat, XII solid. emendetur.

Plebeii patrocinium violatum, VI solid.

Si quis cum plebeii pocillatrice concumbat, VI solid. emendetur. altera serva L scættas, de tertia XXX scættas.

Si quis in alicujus villam primus ingrediatur, VI solid. emendetur. qui secundus ingreditur III solid. deinceps unusquisque solidum.

* Lege Munsteres ł Mynsteres. [a] *Vel* illegitimi, *aut* quod redimi possit. [b] Leges *Burgund.* dicerent; *in Novigildo reddat.* Tit. VIII. [c] Quia cum liber dominium non habeat, quod dominus capturus esset, rex accipit. [d] Quasi lad-rinc, convivii minister. [e] Meduman, ut 21. [f] Id est, non talem quasi in Regem ipsum peccasset.

18. Gif man mannum ƿæpnum bebyreþ þær [a] ceas weorð ⁊ man nænig yfel ne gedeð vi scill. gebete.

19. Gif weg-reaf sy gedon vi scill. gebete.

20. Gif man þon man ofsleþ xx scill. gebete.

21. Gif man mannan ofsleð medume leod-geld c scill. gebete.

22. Gif man mannan ofsleþ æt openum græfe xx scill. forgelde ⁊ in xl nihta ealne leode forgelde.

23. Gif bana of lande gewiteþ ða magas halfne leod forgelden.

24. Gif man frigne man gebindeð xx scill. gebete.

25. Gif man ceorles hlæf ætan ofslæþ vi scill. gebete.

26. Gif [b] læt ofslæþ þone selestan lxxx scill. forgelde.

27. Gif þane oþerne ofslæþ lx scill. forgelde. þane þriddan xl scill. forgelde.

28. Gif friman edor-breche gedeþ vi scill. gebete.

29. Gif man inne-feoh genimmeþ se man iii gelde gebete.

30. Gif friman edor gegangeð iv scill. gebete.

31. Gif man mannan ofsleaþ agene scætte ⁊ unfacne feo gehwilc gelde.

32. Gif friman wiþ frier mannes wif geligeð his wergelde abuge ⁊ oþer wif his agenum scætte begete ⁊ þæm oþrum [c] æt ham gebrenge.

33. Gif man [[d] riht] [e] ham scyld þurh stingþ mid weorþe forgelde.

34. Gif feax fang geweorþ l scætte to bote.

35. Gif banes blice weorðeþ iii scill. gebete.

36. Gif banes bite weorþ iiii scill. gebete.

37. Gif sio uterre hion gebrocen weorðeþ x scill. gebete.

38. Gif butu sien xx scill. gebete.

39. Gif eaxle gelamed weorþeþ xx scill. gebet.

40. Gif oðer eare nawiht gehereð xxv scill. gebete.

41. Gif eare of weorþ aslagen xii. scill. geb.

42. Gif eare þyrel weorðeþ iii scill. gebete.

43. Gif eare sceard weorðeð vi scill. gebete.

44. Gif eage of [f] þe orþ l scill. gebete.

45. Gif muð oð eage woh weorðeð xii scill. gebete.

46. Gif nasu þirel weorþ ix scill. gebete.

47. Gif hit sio on hleore iii scill. gebete.

48. Gif butu þirelle sien vi. scill. gebete.

49. Gif nasu [g] ælcor sceard weorð gehwilc vi scill. gebete.

Si quis alicui arma accommodet, ubi rixa est, & nihil mali patretur, vi solidis emendet.

Si in via publica rixa excitetur, vi solid. emend.

Si quis aliquem occidat, xx solid. emendet.

Si quis aliquem occidat, [ordinaria mulcta] c solidis emendet.

Si quis aliquem occiderit, [apud apertum sepulchrum] xx solid. compenset. Et intra xl noctes omnis compensatio solvatur.

Si homicida patria exierit, cognati ejus mediam compensationem solvant.

Si quis ingenuum mercetur [vinxerit,] xx solid. emendet.

Si quis plebæi [convictorem] occidat, vi solidis emendet.

Si .... occiderit optimum, lxxx solidis compenset.

Si proximum occiderit, lx solid. compensetur. tertium autem, xl solid. compenset.

Si liber ostii aut sepis aperturam fecerit, vi solidis emendet.

Si quis intus rem abstulerit, is triplici compensatione emendetur.

Si liber [septum superaverit,] iv solidis emendet.

Si quis aliquem occiderit, proprio censu & proba pecunia quisque compenset.

Si liber homo cum liberi hominis uxore cubuerit, ejus capital redimat, & aliam fœminam suo proprio censu comparet, & illi alteri adducat, *vel* alterum ad ipsam inducat.

Si quis .... transpunxerit, suo pretio compenset.

Si comæ prehensio aut vulsio fiat, l scattæ ad emendationem.

Si [os appareat,] iii solidis emendetur.

Si lædatur, iv solidis emendetur.

Si id penitus ei rumpatur, x solidis emendetur.

Si utrumque sit, xx solidis emendetur.

Si auris mancata fuerit, xx solidis emendetur.

Si altera auris nihil audit, xxv solidis emendetur.

Si auris abscindatur, xii solidis emendetur.

Si auris perforetur, iii solidis emendetur.

Si auris mutiletur aut attondeatur, [secetur,] vi solidis emendetur.

Si oculus erutus sit, l solidis emendetur.

Si os aut oculus damno afficiatur, xii solidis emendetur.

Si natus perforetur, ix solidis emendetur.

Si sit tantum una membrana, iii solid. emend.

Si ambæ perforatæ sint, vi solid. emendetur.

Si nares singulæ attondeantur, unaquæque vi solidis emendetur.

---

a Lege ceast. *b* Forsan *Homicida,* nam **Lat** *Cimbricè* est *exitium, interitus*, à verbo **at lata,** *perdere.* inde **at lata lifið,** *perdere vitam.* *c* Corruptè forsan pro æt ham. *d* Riht. ita Textus *Roffensis*, sed in evanescentibus literis, & ut videtur, à librario, errorem suum corrigente, tantum non obliteratis. locus autem sic forsan restituendus est: gif man handscyld þurhstingð, *si quis scutum transpunxerit.* *e* Ham scyld autem retineri potest, quod significat *scutum coriaceum*; hama enim vel ham, *Cimbrice* **hamur,** *corium, cutem, exuvias*, & secundario *tegmen* denotat. *f* Lege weorþ. *g* Lege, ælce orsceared :.

50. Gif þirel weorþ vi. scill. gebete.

51. Se þe cin-ban forslæþ mid xx scill. forgelde.

52. Æt þam feower toþum fyrestum æt gehwilcum vi scill. se toþ se þanne bistandeþ iv scill. se þe þonne bi þam standeþ iii scill. ⁊ þonne siþþan gehwilc scill. gif spræc awirdeþ weorþ xii scill. gif wido-ban gebroced weorþeþ vi scill. gebete.

53. Se þe earm þurh stingþ vi scill. gebete. Gif earm forbrocen weorþ vi scill. gebete.

54. Gif þuman ofaslæþ xx scill. Gif þuman nægl of weorþeþ iii scill. gebete. gif man scyte-finger ofaslæþ viii scill. gebete. gif man midde-finger ofaslæþ iv scill. gebete. gif man gold-finger ofaslæþ vi scill. gebete. gif man þon lytlan-finger ofaslæþ xi scill. gebete.

55. Æt þam neglum gehwylcum scill.

56. Æt þam [b] læsestan wlite-wamme iii scill. ⁊ æt þam maran vi scill.

57. Gif man oþerne mid fyst in naso slæþ iii scill.

58. Gif dynt sie scill. gif he heahre handa-dyntes onfehþ scill. forgelde.

59. Gif dynt sweart sie buton wædum xxx scætte gebete. gif hit sie binnan gehwilc xx scætta gebete.

60. Gif hrif wund weorþeþ xii scill. gebete. gif he þurh þirell weorþeþ xx scill. gebete.

61. Gif man gegemed weorþeþ xxx scill. gebete.

62. Gif man cear wund sie iii scill. gebete.

63. * Gif man gekyndelice lim awyrdeþ þrym leud geldum hine man forgelde. gif he þurh stinþ vi. scill. gebete. gif man in bestinð vi scill. gebete.

64. Gif þeoh gebrocen weorþeþ xii scill. gebete. gif he healt weorþ þær motan freond seman.

65. Gif rib forbrocen weorþ iii scill. gebete.

66. * Gif man þeoh þurh-stingþ stice gehwilc vi scill. gif ofer ynce scilling. æt twam yncum twegen. ofer þry iii scill.

67. Gif wælt wund weorþeþ iii. scill. gebete.

68. Gif fot of weorþeþ l scill. forgelde.

69. Gif seo micle ta of weorþeþ x scill. forgelde.

70. Æt þam oþrum taum gehwilcum healf gelde. alswa æt þam fingrum is cwiden.

71. Gif þare mycclan taan nægl of weorþeþ xxx scætta to bote. at þam oþrum gehwilcum x scættas gebete.

72. Gif fri wif loc bore † leswæs wæt gebeþ xxx scill. gebete.

73. Mægþ bote sy swa friges mannes.

74. Mund þare betstan widuan eorlecundre l scill. gebete. þare oþre xx scill. þare þriddan xii scill. þare feorþan vi scill.

Si perforentur, vi solidis emendetur.

Qui menti os absciderit, xx solidis compenset.

Pro quatuor dentibus prioribus, pro singulis vi solidis; [a] dente qui tunc proximus est, iv solidis; pro eo qui tunc juxta stat, iii solidis; & deinceps singulis solid. si elocutio deterior fiat, xii solidis; si maxilla fracta fuerit, vi solidis emendetur.

Qui brachium pertundit, vi solidis emendet. si brachium fractum fuerit, vi solid. emendetur.

Si pollex abscindatur, xx solidis; si pollicis unguis abscindatur, iii solidis emendetur. si quis sagittarium digitum abscidit, viii solidis emendetur. si cui medius digitus præscindatur, iv solidis emendetur. si cui annularis digitus præcisus, vi solid. emendetur. si cui minimus digitus præcidatur, xi solidis emendetur.

Pro unguibus singulis solid.

Pro minima formæ deformatione iii solid. & pro majore vi solid.

Si quis alteri pugno nasum verberet, iii solidis.

Si plaga [vibex] sit, solid. si elata manu plagam exceperit, solid. compensetur.

Si plaga [vibex] nigra sit extra vestes, xxx scættis emendetur. sin sit intra vestes similibus xxx scættis emendetur.

Si diaphragma vulneretur, xii solid. emendet. sin autem perforatum fuerit, xx. sol. componatur.

Si quis .... fuerit, xxx solidis emendetur.

Si quis .... vulneratus sit, iii solid. emendetur.

Si cui genitale membrum corrumpatur, [lædatur,] triplici æstimatione populari illi compensetur. si pertusum sit, vi solid. emendetur. sin quis circumciderit, [inciderit,] vi solid. emendetur.

Si femur ruptum fuerit, xii solidis emendetur. si claudus fiat, debent amici arbitrari.

Si costa rumpatur, iii solidis emendetur.

Si cujus femur omnino pertundatur, pro unoquoque vulneris orificio, vi solid. si supra pollicem penetret, sold. pro duobus pollicibus duos. supra tres, iii solid.

Si [vertebra] vulneretur, iii solid. emendetur.

Si pes amputetur, l solid. compensator.

Si major digitus pedis amputetur, x solidis compensator.

Pro cæteris digitis pedis singulis dimidium pretii, sicuti de digitis manus dictum fuit.

Si majoris digiti pedis unguis amputetur, xxx scætt. ad emendationem. pro singulis aliis, x scætt. emendetur.

Si liberæ fœminæ capillatæ inhonesti quid fecerit, xxx solidis emendet.

Virginis aut virginitatis compensatio sit ut liberi hominis.

Patrocinium violatum potioris viduæ patritiæ sortis, l solid. emendetur. secundariæ, xx solid. tertiæ sortis, xii solid. quartæ sortis vi solid.

---

a Pro dente vero qui proximus est. pro eo vero qui juxta stat. *b* Lege læstan. * Vid. leg. Aluredi 40. * Vid. leg. Aluredi xl. † Vid. legem iii.

‡ Z 2 75 Gif

75. Gif man ƿiduan unagne genimeð II geld seo mund sii.
76. Gif man mægþ gebigeþ ceapi geceapod sy. gif hit unfacne is. gif þonne facne is ef þær æt ham gebrenge ⁊ him man his sceat agefe.
77. Gif heo cuic bearn gebyreþ. healfne sceat age. gif ceorle ær sƿilteþ.
78. Gif mid bearnum bugan ƿille. healfne sceat age.
79. Gif ceorl agan ƿile. sƿa an bearn.
80. Gif hio bearn ne gebyreþ. * fædering fioh agan ⁊ morgan-gyfe.
81. Gif man mægþ man nede genimeþ. þam agende L scill. ⁊ æft æt þam agende sinne ƿillan æt gebicge.
82. Gif hio oþrum men in sceat a beƿyddod sy XX scill. gebete.
83. Gif gængang geƿorðeþ. XXXV scill. ⁊ cyning XV scill.
84. Gif man mid esnes cƿynan geligeþ. be cƿicum ceorle. II gebete.
85 Gif esne oþerne ofslea unsynnigne ealne ƿeorþ forgelde.
86. Gif esnes eage ⁊ foot of ƿeorðeþ aslagen. ealne ƿeorþ hine forgelde.
87. Gif man mannes esne gebindeþ VI scill. gebete.
88. b Ðeoƿæs ƿeg-reaf se III scill.
89. Gif þeoƿ steleþ II gelde gebete.

Si vir viduam non sui juris capiat, is compenset patrocinium violatum.
Si vir virginem mercatus sit, pretio emta sit, si sine dolo factum sit. Sin autem dolus subest, postea domum reducitor & illi suum peculiū reddatur.
Si ipsa vivum fœtum pepererit, medietatem bonorum habeat, si vir ante moriatur.
Si cum liberis recedere velit, dimidiam partem facultatum habeat.
Sin maritus habere velit [liberos,] sicuti unus liberorum.
Si ipsa prolem non pepererit, alimenta habeant & dotem nuptiarum causa datam.
Si quis virginem per vim ceperit, possessori L solid. & post tamen secundum possessoris voluntatem, redimat eam.
Si illa alteri viro .... desponsata sit, XX solid. emendet.
Si .... fiat, XXXV solid. & Regi XV solid.
Si quis cum servi [uxore] concubuerit, vivente marito, duplo emendet.
Si seruus alterum occiderit innocentem, omnibus facultatibus compensato.
Si servi oculus eruatur, aut pes amputetur, omni valore compensator.
Si quis alicujus servum vinciat, VI solidis emendet.
Servi in via rapina sit, III solid.
Si servus furetur, duplo emendent.

This syndon þa domas þe Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿaro-cyningas asetton.

Hæc sunt judiciorum decreta, quæ Hlotharius & Eadricus, Cantuariorum Reges, statuerunt.

Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿara cyningas asetton þa æ þa þe heora aldoras ær geƿorhton þyssum domum þe hyr efter segeþ.

1. Gif mannes esne eorlcundne mannan ofslæþ. þane þe sio þreom hundum scill. gylde. se agend þone banan agefe. ⁊ do þær þrio manƿyrþ to.
2. Gif se bana oþbyrste feorþe manƿyrþ he to gedo. ⁊ hine c gecenne mid godum æƿdum ꝥ he þane banan begeten ne mihte.
3. Gif mannes esne frigne mannan ofslæþ þane þe sie hund scill. gelde. se agend þone banan agefe. ⁊ oþer manƿyrþ þærto.
4. Gif bana oþbyrste. tƿam manƿyrþum hine man forgelde. ⁊ hine gecænne mid godum æƿdum ꝥ he þan banan begeten ne mihte.
5. Gif frigman mannan forstele. gif he eft cuma d ær melda secge an andƿearde. gecænne hine gif he mæge. hæbbe þare e freora rim æƿda manna. ⁊ ænne mid maþe. æghƿilc man æt þam tune þe he to hyre. gif he ꝥ ne mæg gelde sƿa he f gono hage.
6. Gif ceorl acƿyle be libbendum ƿife and bearne. riht is ꝥ hit ꝥ bearn modder folgige.

Hlotharius & Edricus Cantuariorum Reges statuerunt leges has, quas ipsorum seniores ante statuerant, eorū judiciorū quæ post hæc edicūtur.

Si cujusquam servus patritiæ sortis virum occidat, tunc sit CCC solid. compensatio, & dominus homicidam tradat, & præstet trium hominum valorem.
Si Homicida evaserit, quartum viri valorem adjiciat, & ipsi manifestet probis juramentis quod homicidam tenere non potuerit.
Si alicujus servus liberum hominem occidat, tunc sit C solid. compensatio. *D*ominus homicidam tradat, & viri pretium adjiciat.
Si homicida evadat, duplex viri pretium persolvatur, & ei manifestet probis juramentis, quod homicidam tenere non potuerit.
Si ingenuus hominem furetur, si postea venerit antequam accusator poscat responsum, purget sese si possit: habeat ibi quatuor consacramentales, & unum conjuratorem: quenque in villa ad quam pertinet. si hoc non possit, luat sicut [in ejus potestate est.]
Si vir moriatur viventibus uxore & prole: jus est ut proles matrem sequatur: & uni suo-

* Leg. foedering. a Id est, beƿeddod. b Leg. þeoƿes. c Vel *purget se.* d Ster in textu *Roffens.* hinc forsan steormelda, quasi styrmelda, *qui in lite orta criminis accusatum persequitur.* e Leg. feora. f Leg. geonhage, *in ejus potestate est.*

⁊

⁊ him man an his fæderinga magum wilsumne, berigean ᵃ geselle his feoh to healdenne oþ þæt he x wintra sie.

7. Gif man oþrum man feoh forstele. ⁊ se agend hit eft ætfo. geteme to cynges sele gif he mæge. ⁊ þane æt gebringe þe him sealde. gif he þæt ne mæge læte an and fo se agend to.

8. Gif man oþerne sace tihte. ⁊ he þane mannan mote ᶜ anmedle oþþe anþinge, symble se man þam oþrum byrigean geselle. ⁊ þan riht awyrce þe to hiom cantwara deman gescrifen.

9. Gif he þanne byrigan forwærne xii. scill. agylde þam cyninge. ⁊ sio se sace swa open swa hio ær was.

10. Gif man oþerne tihte siþþan he him byrigan gesealdne hæbbe. ⁊ þonne ymb 3 niht gesæcen him sæmend. buton þam ufor leofre sio þe þa tihtlan age. siþþan þan sio sace gesemed sio. an seofan nihtum se man þam oþrum riht gedo. ᵈ gecwince an feo oþþe an aþe. swa hwæder swa him leofre sio. gif he þonne þæt nylle. gelde þonne c. buton aþe. siþþan ane neaht ofer þæt gesem bie.

11. Gif man mannan an oþres ᵉ flette manswara hafeþ oþ hine mid bismær wordum scandlice græte. scill. agelde þam þe þæt flette age. ⁊ vi scill. þam þe he þæt word to gecwæd. ⁊ cyning xii scill. forgelde.

12. Gif mon oþrum steop asette. þær men drincen buton scylde an ealdriht. scill. agelde þam þe þæt flet age. ⁊ vi scill. þam þe man þon steap asette. ⁊ cyning xii scill.

13. Gif man wæpen abregde þær man drincen. ⁊ þær man nan yfel nedeþ. scill. þan þe þæt flet age. ⁊ cyning xii scill.

14. Gif þæt flet geblodged wyrþe. forgilde þem man his mundbyrd. ⁊ cyning l scill.

15. Gif man cuman feormeþ iii niht an his agenum hame. cepeman oþþe oþerne þe sio ofer mearce cuman. ⁊ hine þon his mete fede. ⁊ he þon ænigum man yfelgode. se man þan oþerne æt rihte gebringe. oþ riht fore-wyrce.

16. Gif Cantwara ænig in Lunden wic feoh gebicge. hæbbe him þon twegen oþ þreo unfacne ceorles to gewitnesse. oþ cyninges wic gerefan. gif hit man eft æt þam man in cænt at fo. þon tæme hi to wic to cynges sele to þam man þe him sealde. gif he þane wite ⁊ æt þam teame gebrengen mæge. gif he þæt ne mæge. gecyþe þanne in wiofode mid his gewitena ænum, oþe mid cyninges wic gerefad. þæt he þæt feo undeornunga his cuþan ceape in wic gebohte. ⁊ him man þan his weorþ agefe. Gif he þanne þæt ne mæge gecyþan mid wihtre canne. læte þonne an. ⁊ se agend to fo.

rum paternorum cognatorum voluntario ᵇ fide jubeatur ejus bona servatum iri, donec decennis fuerit.

Si quis alterius viri bona furetur, & proprietarius id postea arripiat, vadiet ad Regis tribunal si potest, & ibidem adducat illum qui ipsi tradidit. si hic non possit [protinus cedat, & proprietarius vel dominus accipiat.]

Si quis alterum criminis postulet, & tunc ipsum ad conventum vocet aut citet: continuo is alteri fidejussores det, & tunc rectum faciat quod ipsi Cantuarii judices imponent.

Si autem fidejussores dare negligat, xii solid. luat Regi; & sit lis integra, uti ante fuit.

Si quis alterum violenter persequatur postquã illi fidejussores dedit, & hunc intra iii noctes requirat sibi arbitrum: sine quo superior potius erit ille, qui accusatur. postquam ergo lis compromissa est, post septem noctes ipse alteri rectum faciat. Placet illum in pecunia aut juramento, utrum ipsi magis placuerit, sin autem id nolit, solvat tunc c sine juramento, postquam una non supra condictum fuerit.

Si quis aliquem in alterius area per virum vocet, aut ipsum ignominiosis verbis inhoneste compellet, solid. solvat ei qui aream possidet: & vi solid. ei in quem hoc verbum dixit, & Regi xii solid. persolvat.

Si quis alterum supplantet ubi homines potant, sine culpa antiqui juris, solid. persolvat ei cujus area est, & vi solid. ei qui supplantatus est, & Regi xii solid.

Si arma destringat, ubi homines potant, & ibi nihil malefaciat, solid. ei cujus area est, & Regi xii solid.

Si area cruentetur, persolvat viro illi suam pacem violatam, & Regi l solid.

Si quis advenam hospitio accipiat iii noctibus propria sua domo, mercatorem aut alium, qui extra limites advenerit, & eum ibi suo cibo alat, & is tum alicui malefecerit, is alterum judicio sistat, aut rectum pro ipso faciat.

Si Cantiorum quis in Londinensi urbe quid rerum emat. habeat sibi tunc duos aut tres probos plebeios testes, aut Regis urbis præfectum. si id postea apud ipsum in cantio capiatur, tunc provocet in urbe ad Regis salam eum qui ipsi id tradidit. modo eum noverit & ad provocationem adducere posset. si autem hoc non posset, profiteatur tunc coram altari cum suorum testium uno, aut cum Regis urbano præfecto, quod rem illam *f sine noxa suo sensu* pretio in urbe emerit, & ei tunc pretium reddatur. Sin autem id non potest profiteri bona conscientia, cedat tunc eam, & verus proprietarius accipiat.

Ad has leges accedere ordine debent illæ *Withredi* R. quas è Textu *Roffensi*. *Latio* donatas edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 194. Accedere etiam possunt, quæ *Withredi* Leges sequuntur in istius codicis fol. 7. ab his verbis * Seofonfealde gyfa: ad ista, þam gefærscipe.

---

a Lege gesette. b *Aut* fidejussores det. c *Latino-barbare* admallet. d Gecwime in textu *Roffensi*. e *Conclave*, *cænaculum*, *cubiculum*, *interior pars domus*. f *Palam*, *illo conscio*. * Vide *Hen. Spelmannum*, Concil. Vol. I. pag. 406, 407.

Desiderantur etiam in impressis *Inæ* R. legibus, *Codicis Roffensis* cap. cxxi. quod fol. 31. b. sic incipit: ƿe cƿæðon be þam blaſenum, *&c.* Et sic explicit, fol. 32. b. ⁊ ſeoƿeꞃtiᵹ ſulboꞃenꞃa beᵹena:- In impressis quoque *Æthelstani* R. Legibus desiderantur haud pauca, quæ supplenda sunt ex hujus codicis fol. 38. ab iis quæ sequuntur verbum ᵹeaꞃnian, ad finem fol. 39. b. In impressis *Æthelredi* R. Legibus desunt illæ, quas Wanetingi tulit; habentur autem *Saxonicè* hujus cod. fol. 48, *&c.* & *Latino-barbare* in *Chronico Joh. Brompton, X Script.* col. 695. Neque prætereunda est, me judice, à LL. *Saxonicarum*, quisquis hic erit, editore, vetus illa *Latina* versio LL. *Canuti* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 58. & deinceps. Neque quæ leguntur à fol. 63. ad rubricam in fol. 80. Quamvis iis similia in *Canuti* R. Legibus politicis quæ editæ sunt, leguntur.

Ad locupletandam etiam Legum *Saxonicarum* novam editionem accedere maxime debent Judicia Civitatis Lundoniæ, quæ *Saxonice* leguntur in ejusdem cod. fol. 88. & *Latino-barbare* in chron. *Joh. Brompton* X Script. col. 852. Accedant etiam quæ *Saxonice* † scripta sunt de antiqua quadam lege, & consuetudine *Anglorum*, fol. 93. a. Cum antiqua eorum *Latina* translatione, fol. 79. b. quæ conferenda est cum alia versione *Latino-barbara*, quam è regio codice descriptam edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 406. Denique neque prætermittendæ sunt institutiones illæ, seu Leges *Willelmi I.* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 87. sub rubrica, *Willelmus* cẏninᵹeꞅ aꞅetnẏꞅꞅe; quas *Latinas* factas publicavit *Abrahamus Wheloc.* in sua Archæonomiæ editione, p. 172. Maxime etiam ad amplificandam ornandamque legum *Saxonicarum* editionem accedere debent * Leges, quas *Gulielmus* I. *Gallo-Normannice* latas promulgavit, propterea, Showere, quod è Regum *Anglo-Saxonicorum* legibus maxima ex parte collectæ, ac desumptæ sunt. Maxima, inquam, ex parte; quòd quædam novæ esse videntur, ut xix. *de muliere vi compressa.* xxxvii. *de adultera à patre deprehensa.* xl. *de relevio eorum, qui fundum ad censum tenent.* Quædam etiam sunt, quarum nulla plane vestigia, in Legibus *Saxonicis*, quæ ad nos superstites venerunt, discerni possunt; ut xxxviii. *de jactu mercium è navi ob justum mortis metum.* Quæ tamen Lex, ut & id genus aliæ, novæ non nisi temere dicendæ sunt, quod Legum *Saxonicarum*, quas, jubente *Willelmo*, *sapientes Angliæ* recognoverunt, haud exigua forsan pars partim *Anglo-Normannorum* incuria, quibus *Saxonica* contemptui fuerunt; partimque Bibliothecarum interitu perdita, & consumpta est. *Hen. Spelmannum* rogavit *Joh. de Laet*, ut in Leges *Offæ* R. *Merciorum* diligentius inquirere vellet; quem rogare etiam frustra posset, ut in Bibliothecis quæreret codicem *S. Edwardi* R. & Confessoris, in quo tanquam in pandectis omne jus *Anglorum* antiquum collectum esse traditur. E legibus autem *Angliæ*, quas *Willelmus* expugnatis *Anglis* concessit, quasdam immutatas, quasdam vero magis minusve mutatas, & emendatas pro arbitrio suo dedit. Prioris generis sunt xlvi. & xlvii. *de hospitibus, & famulis*; quæ ex cap. 25 LL. Politicarum *Canuti* R. sumptæ sunt; ut & xlii. *de namio capiendo*, quæ invariata legitur in cap. 3. LL. Pol. *Canuti* R. quod in superioribus observavimus.

Posterioris generis sunt, I. *de pace Ecclesiæ*, quæ cum LL. *Inæ* R. cap. 5. LL. *Aluredi* R. cap. 2. LL. Pol. *Canuti* R. conferenda est. III. *de pacis publicæ violatoribus*, in aliquibus convenit cum cap. 12, 13, 14. LL. pol. *Canuti* R. XII. *de vulneribus*, & *plagis*; & XIII. *de membrorum præcisorum æstimatione*, in multis cum cap. 40. LL. *Aluredi, de vulneribus*, consentiunt. XV. *de corrupto judice*, tantum quoad pœnam statutam differt à tertio cap. LL. *Eadgari, De judicio iniquo.* In XVIII, & XX. *de denario S. Petri*, cum emendationibus denuo quasi promulgatur. LL. *Eadgari* R. cap. 4. be þon heoꞃþ-peninᵹe:- XXII. XXIII. XXIV. & XXIX. *de Comitis, Baronis, Valvasoris & villani relevio*, eadem pene statuunt, ac cap. 69 LL. politicarum *Canuti* R. *de hereotis.* In XLI. *de judiciis*, eadem fere sanciuntur, ac in 2, & 5, capp. LL. *Eadweardi* R. quorum *illud* inscribitur, Be þone þe oꞃꞃum ꞃihteꞅ ꞅẏꞃnð:- *hoc*, Be ᵹeꞅeꞅan þe mið ꞃihte ne amaniᵹe:- XLIII. *de re non emenda sine testibus*, plane compendium est cap. 22 LL. Pol. *Canuti* R. *de rebus sine testimonio non emendis.* XLIV. pariter idem statuit, ac in iisdem verbis, ac istius capitis quæ finem versus sic incipiunt: ⁊ uꞅ ne þẏnᵹeð nan ꞃiht:- XLVIII *de latronibus*, in compendium redegit, quæ in cap. 28. LL. Pol. *Canuti* R. pluribus verbis statuuntur.

Qui Legum *Saxonicarum Codd.* vel festinanter percurrere velit, illi hæc observare obviam erit. Qui vero legibus *Angliæ* vetustis denuo publicandis operam feliciter navare cupit, ab eo Leges *Normannicæ Willelmi* C. cum *Saxonicis* summa cum diligentia conferendæ sunt; quod illarum depravati librariorum incuria, inscitiaque, & obscuri facti loci, quos se non assecutum esse potuisse confessus est vir maximus *Joh. Seldenus*, non nisi harum accedente luce intelligendi, & *Latino* sermone transferendi sunt.

Præterea ob dictam rationem Legibus *Saxonicis* adjiciendas puto *Pseudonymas* istas *Latine* scriptas

† Eduntur hæc *Saxonice* cum *Anglicana* versione à *Gulielm. Lambardo* in *itinerarii* sui *Cantiæ* ed. secund. p. 500. & in p. 519. Vol. I. libri cui titulus; **The treasury of ancient and modern times.** * Editæ sunt hæ leges cum *Latina* versione à *Joh. Seldeno*, in notis suis ad *Eadmerum*, p. 173. dein earum specimen edere voluit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. pag. 624. Eas postea cum versione *Latina Seldeni* recudit *Abrahamus Whelocus*, in suâ *Archæonomiæ Cantabrigiensi* editione. Denique absque versione eas edidit Hist. *Croilandensis* editor Oxoniensis, p. 88.

Eadwardi

Eadwardi R. *Confessoris* nuncupati, quas à *Sapientibus Angliæ* recensitas, & selectas, *Anglis* suppliciter petentibus dedisse fertur victor *Willelmus* I, *Pseudonymas* dico, tum quod neque leges sunt, neque leges *Eadwardi*, neque leges quas *sapientes Angliæ* selegerunt, neque denique leges, quas debellatis *Anglis Willelmus* concessit. Primo enim non leges eas esse constat, sed *Institutiones*, vel *commentarios* juris *Anglo-Normannici*, quos * aliquis juris, quod post victoriam *Normannicam* obtinuit, peritus *Latino-barbare* scripsit, seu in suum privatum, seu in publicum eorum usum, qui iis in temporibus ad studium juris animos appellebant. Id ostendunt haud pauca capitula, quæ more *commentariorum* prorsus scribuntur: ut & XVI. *de inventione murdri.* XX. *de Friburgis.* XXXIII. *de hundredis, & wapentachiis.* XXXIV. *de trithingis, & ledis.* XXXV. quod inscribitur *de greve*, in paragrapha, cui epigraphe, *Lex Noricorum & Danorum in Britannia*, editionis *Cantabrigiensis* p. 149. In his capitulis non modo termini juris explicantur pro commentariorum more, sed multæ res gestæ regum, plane ut in commentariis, traduntur. Secundo non leges eas *Eadwardi* esse constat, quòd immane quantum à legibus illis *Normannice* conscriptis differunt, quæ leges, & consuetudines *Eadwardi* R. esse dicuntur. Tertio neque leges esse possunt, quas, ut epigraphe præ se fert, *Sapientes Angliæ* suis legibus eruditi *Willelmo* R. patefecerunt. Id plus satis probant falsæ illæ, & ridiculæ vocabulorum forensium juris *Saxonici* explicationes, quæ à sapientibus, & jurisperitis *Anglorum*, qui regnante *Willelmo* forte floruerunt, plane abjudicandæ sunt. Istiusmodi est notatio WAPPENTACHII, cap. 33. *Anglice enim ARMA* Ƿæpnu, *& TACCARE confirmare, quasi ARMORUM CONFIRMATIO, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicam* WAPPENTAC *ARMORUM TACTUS EST*, Ƿæpnu *enim ARMA sonant*; TAC *TACTUS EST.* Sic cap. † 35, *Videtur etiam quibusdam* GREVE *vocabulum esse nomen compositum ex Anglico* GRIÐ, *&* VÆ *Latino.* GRIÐ *enim PAX est*, VÆ *MISERIA, domino attestante, qui dicit VÆ TIBI BETHSAIDA.* GREVE *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* GRIÐ, *i.e. pacem ex illis facere, qui patriæ inferunt* VÆ, *id est, miseriam, vel malum.* Hæccine autem *Anglorum* quisquam *sapiens* ut scriberet, adeo stultus esse potuit? Sic in paragrapha, quæ inscribitur LEX NORICORUM: *rex Eadwardus Eadgarum filium eorum secum retinuit, & pro filio nutrivit, & quia cogitavit ipsum hæredem facere, nominavit* ÆTHELINGE *quod nos dicimus* DOMICELLUM. i.e. DOMICELL. *sed nos indiscrete de pluribus dicimus, quia Baronum filios vocamus* DOMICELLOS, *Angli vero nullos nisi natos regum. Quod si expressius volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ* LING. *IMAGO dicitur*, ATHEL *Anglicæ NOBILIS est, quæ conjuncta sonant NOBILIS IMAGO.* Hæc autem, SHOWERE, pro solertia tua dic an *Anglo-Saxone* quoquam sapiente, vel *Anglo-Normanno* quodam *Saxonicæ* linguæ, & antiquitatis maxime ignaro auctore scripta esse potuerunt? Denique neque has *leges* esse, quas *Willelmus Anglis*, victor scilicet victis, concessit, ex his constat, quæ in cap. 11. leguntur: *Et hanc libertatem tenuit Anglorum Ecclesia usque ad tempus Willelmi regis junioris.* ᵃPost tempora ergo *Willelmi* II. floruit, quisquis ille fuit, qui has pseudonymas leges collegit, digessit, & paraphrastice explicationibus & historiolis explanatas edidit. Quas tamen, SHOWERE, justitiarius quidam *Angliæ*, haud vulgaris ingenii, nec obscuri nominis vir, cui tecum anonymo non ita pridem controversia fuit, ad *Duodecimviros*, quos *grandem juratam*, vel *inquestam magnam* vocamus, in publicis *Assizarum* comitiis Wigorniæ de tribunali pro more dicens, ut veras, & genuinas *Eadwardi* R. leges, quas *Willelmus Anglis* à sapientibus eorum collectas dedit, citavit; ex cap. 17. probare pro virili suo nisus priscis *Anglis* reges suos de statu regio dejicere licuisse, quotquot potestate regia, in subvertendis populi libertatibus, pro arbitrio agentes contra jus fasque abuterentur. Itidem anonymus quidam auctor, egregio quidem à natura instructus ingenio, qui ante aliquot annos librum edidit, cui titulus **the Calends of May**, ex pseudonymis istis *Eadwardi* R. legibus, quas vetustatis ignarus veras esse credidit, perperam contendit in publicis regni comitiis, quæ veteres *Angli*, ut in istis legibus false traditur, FOLCMOT vocabant, semel quotannis in *Calendis Maiis*, tanquam in annuo parliamento convenire esse solitum populum *Angliæ*, scilicet regni principes, episcopos, magistratus, liberosque homines, ad consulendum de communi salute, de pace, de bello, & utilitate publica promovenda. In libro etiam suo multa ridicule scripsit de FOLCMOTE *Anglo-Saxonum*, & de campanis istis commentitiis, quas MOT-BELLE vocabant, iis deceptus (ut videtur) quæ in cap. 35 leguntur in Italicis, quos vocant, characteribus tam in *Cantabrigiensi*, quam *Daiiana* editione descripta, ut interpolatoris additamenta esse constaret. Hæc obiter observanda duxi, SHOWERE, ut non uno exemplo certior scires linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* notitiam omnibus *Anglis*, ut ut eruditione, & ingenio præstantibus, utilem esse, jurisque præsertim studiosis quodammodo necessariam, ne *Angliæ* antiqui juris primordia ignorantes, quæ gravitate jurisconsultorum, quidni dicam, quæ honorabili toga forensi, imo quæ tribunali ipso & purpura judicum haud digna sunt, aliquando scribant, aut loquantur.

---

* R. *Houeden* in Annal. part. poster. fol. 342. b. leges istas, quas *Pseudonymas* voco, à *Ranulpho de Glanvilla*, quem *Henricus* II. *summum Justitiarium* totius *Angliæ* constituit, conditas fuisse tradit. † In hoc etiam cap. *Grevam* confundit cum *Ealdormanno*, quod plane ostendit, sapientibus Anglis auctoribus, has dictas leges conditas non fuisse.

Ob eandem etiam rationem legibus *Saxonicis* accedere debent leges *Henrici* I. per quas, SHOWERE, intelligo non tantum genuinas illas, quas inaugurationis die corona redimitum in forma *chartæ*, sive literarum patentium, illum populo concessisse tradit *M. Parisius*; sed pseudonymas istas leges ejus esse dictas, quas è *codice rubro Schaccarii* descriptas edidit Angliæ decus *Rogerus Twysden*, eques auratus, ad finem libri legum *Saxonicarum*, qui *Cantabrigiæ* prodiit, M.DC.LXIV. *Pseudonymas* & illas leges voco, tum quod à tertio capite ad finem, non leges esse constat, sed institutiones, & commentarios juris post *Henrici* I. mortem, quæ incidit in annum 1135, jurisperito quodam auctore, scriptos, & in XCIV capita distributos. Hoc ex eo constat, quod auctor, quisquis ille fuit, in quinto capite *Gregorii decreta* citat, quæ à *Gratiano* monacho *Benedictino* non compilata fuere ante annum 1151. In ambobus vero hisce juris *Anglicani* commentariis nonnulla sunt, SHOWERE, quæ leges & consuetudines *Anglo-Saxonum* explanant, tum etiam haud pauca, quæ ab illis rite explicanda sunt. Quam quidem ob causam vetustas illas *Anglicani* juris institutiones cum RR. *Saxonicorum* legibus denuo publicandas censeo.

Collectis, ordineque digestis *Anglo-Saxonicis*, & *Anglo-Normannicis* legibus, annotationes etiam ab editore addendæ sunt, quibus eas ornet & illustret. Annotationes autem cum dico, intelligo præcipue observationes è locis consimilibus legum petendas; sive ii sint, quibus leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* diligenter collatæ se mutuo explicent; sive quibus è legibus antiquis gentium *Septentrionalium* exterarum, quæ cum nostris majoribus *Gothicæ* erant originis, ab editore depromptis, leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* uberiorem lucem accipiant. Id genus observationes prisci juris *Anglicani* studiosos non delectabunt tantum, sed facient etiam, ut clariorem legum veterum notitiam facilius adipiscantur. Hanc ob causam codices legum barbararum, quæ à *Gothicæ* stirpis gentibus exteris latæ sunt, ab editore nostro diligenter perlecti, cum priscis nostris legum codicibus conferendi sunt. Præcipue vero codex LL. antiquarum *Wisigothorum*, &c. quem *Francofurti* duobus voluminibus edidit vir quidem maximus, sed linguarum veterum *Septentrionalium* scientia ad id operis haud satis instructus *Fridericus Lindenbrogius* I. C. Anno M.DC.XIII. ab eo pervolvendus est. Qui ab eo etiam perlegantur digni maxime sunt * codices legum veterum *Scanicarum*, *Norvagicarum*, *Sueo-Gothicarum*, *Danicarum*, sive *Cimbricarum*, quorum haud pauci, multis tamen nondum editis, opera, & studio Cl. virorum prodierunt.

Sueciæ regni leges provinciales in linguam *Latinam* traductæ notisque illustratæ à *Johanne Loccenio*, *Londini Scanorum* prodierunt, M.DC.LXXV. Legum *Westro-Gothicarum* in *Sueonia* latarum librum è *Gothico* in *Latinum* ab eodem Cl. *Loccenio* conversum, & notis à *Carolo Lundio* illustratum, edidit Upsalis omni laude major *Olaus Rudbeckius*. Leges veteres *Dalorum*, *Scanorum*, *Gothlandorum*, urbiumque in *Suecia*, cum antiquis R.R. statutis, diversis in libris, temporibusque, omnes tamen in vernaculo sermone scriptas, semissibus foliis *Stockholmiæ* edidit *Joh. Hadorphius Ostro-Gothus*, primum Academiæ *Upsaliensis*, dein regii Archivi secretarius, & per *Hackindiam* Ostro-Gothiæ judex *territorialis*. Horum librorum copiam factam laudato super Episcopo, magnam illi gratiam habens, refero acceptam. qui bibliothecam suam, quæ amplissima est, non in proprium magis quam in Reipublicæ literariæ communem usum servatam, parts undicunque bonis libris indies amplificat. * Cui vero plures id genus libros cognoscendi, comparandique animus est, *Petri Joh. Resenii* Bibliothecæ, Hafniæ, M.DC.LXXXV. editæ, *capsam* VI consulat, qua perlecta, notitiam eorum, quam vellet, assequetur. Ex libris autem legum veterum *Septentrionalium* petenda sunt, quibus, legibus *Saxonicis*, *Anglo-Normannicis*que à se editis ornamentum simul & lucem quis afferat, secutus exemplum *J. de Laet* Antwerpensis, qui leges R.R. *Cantiæ* à se *Latio* donatas similibus locis è legibus barbaris depromptis passim locupletavit simul, & elucidavit. Sic in observationibus suis ad LL. R. *Æthelberhti*: Ad *legem* 34. similem, *inquit*, legem habes in *Saxonum* legibus cap. 1. de vulneribus §. 7. Si per capillos alium comprehenderit, sol. CXX. componat, *&c.*

Ad legem 35. banes bite idem videtur, quod in prædicta §. leg. *Bavariorum*, *Si os fregerit, & pellem non fregit*: aut quod in legg. *Frisonum*, Tit. 22. §. 6. *Si os perforatum fuerit.* Ita ut antecedens lex de osse quidem tecto, non autem læso; hæc de læso.

Ad leg. 36. quid sit banes blice, nondum capio; dubito legendum esse pite, *laceratio*, id est, si cutis & caro ita laceretur, ut os appareat. In legg. *Bavariorum*, Tit. 3. §. 4. *in capite testa appareat.* Et legg. *Frisonum*, l. 22. §. 5.

Ad leg. 41. Similem plane legem habes *Frison.* Tit. 22. §. IX. *Si quis alteri aurem absciderit*, XII *sol. componat.*

Ad leg. 43. Vult legislator id quod lex *Alaman.* Tit 60. §. 3. *Si autem medietatem auris absciderit, quod Alamanni* ORSCARDI *dicunt, cum* VI *sol. componat.* Ubi & ipsum verbum occurrit. OR enim EARE; & SCARDI à SCARAN.

Ad leg. 46. Similem habes Alaman. *Si nasus transpunctus fuerit*, &c.

Ad leg. 47. An hleope, † accipio pro hype *membrana.* lex convenit cum lege LXIV. in additione ad leges *Frisonum*: *si unam parietem transpunxerit.*

* Præcipue liber de jure Sueonum veteri, Auctore Cl. *Stiernhookio*. † Sed in hoc hallucinatus est doctiss. *Annotator*.

Ad leg. 52. De dentium excussione habes leg. *Boiariorum* Tit. 3. cap. 1. §. 24. & Tit. 5. §. 13, 14. *Frisionum* addit. Tit. 3. §. 36, 37, 38. *Longobard.* lib. 1. Tit. 7. §. 6. *&c.*

Ad leg. 56. Agitur de faciei deformatione: similem legem habes in additione III. ad leges *Frision.* §. 16. *Si ex percussione deformitas faciei illata fuerit, quæ de duodecim pedum longitudine possit agnosci, quod WULITIVAM dicunt*, &c. *Wulitiva* corrupte pro *Wlitawama.*

Ad leg. 60. Eandem legem habes apud *Alured.* titulo 40, ubi agitur *de vulneribus.* Ubi *Lambardus* hrif vertit *alvum*, sed malim *diaphragma* vertere. Medicus MS. vocat ufenne hrif. *Belgæ*, middel rif. Similis lex *Frisionum*, Tit. 22. §. 50. Si membranam qua jecur, & splen pendent, quod MITHRIDI dicunt, *&c.* Ubi facile videre MITHRIDI corruptum ex Midhrif.

Ad leg. 63. Addit. ad leg. *Frisionum*, §. LVI. *Si veretrum quis* [a] *alium absciderit Werigildum suum componat.*

Ad leg. 66. ſtice gehpilc paulo operosius vertimus. Mens enim legislatoris est; *Si vulnus fuerit, quod femur transadigat, ita ut vulnus penetret ad alterum latus, pro utraque apertura*, ut ita dicam, *solvendum esse---.* Quod *Alured.* leg. 40 dicit æt ægþrum muþe; ad verbum, *pro utroque ore.*

Ad leg. 72. * Locbore verti *capillatam.* Capillus enim ingenuitatis signum erat. Hinc in leg. *Burgundionum*, Tit. 6. §. 4. *Capillum servo facere.* id est, *Capillum ei alere, ut ingenuus videatur.* Et in leg. *Longobard.* lib. 2. Tit. 14. & aliis, *Filiam in casa in capillo habere.* & *capillatorum* crebra mentio in *Gothicarum* rerum scriptoribus. † Tondere autem invito *Capillum* inter crimina numeratur. Loc, & Locca, *capillus.* Bore à verbo beran, *gestare.*

Ad legem 75. Unagne verti *non sui juris.* Non enim hic agitur de *raptu.* Quid autem sit MUNDIUM pluribus locis videre est in legg. veterum: ut *Allaman.* LIV. & *Longobard.* passim.

Ad leg. 80. Pro ſæderinge lego ſoederinge. Credo enim hujus hanc esse sententiam: *si mulier illa, de qua ante liberos non peperit, & maritus ante eam moriatur, defuncti agnati bona illius habeant, ipsa tantum donum, quod à marito mane post nuptias accepit, & alimenta, quanquam forte & aliter accipi possit.* Quod hic morgan gyfe, in legg. *Burgund.* Tit. 42. dicitur MORGANGEBA. Quod glossar. vet. ita exponit: Morgan *Germanice significat mane*, & Gab, *donatio. donatio sc. facta mane, quando eam ducit.*

Ad legg. *Hlotharii* & *Eadrici* RR.

Ad leg. 5. De purgandi se per sacramentum modis alia occasione melius dicetur. rim æpda manna vertimus CONSACRAMENTALES, quemadmodum in vett. leg. *Burgund. Alamann.* & aliarum nationum dicuntur. Tales autem assumebantur, aut dabantur à judice: alii tantum manum supponebant principali juratori; quidam & una conceptis verbis jurabant; illos rim æpda manna puto dictos, quia magis numerabantur, quam ponderabantur. Sic habes apud *Æthelstan.* leg. 9. rimaþe. Hos midmaþe, qui in conceptis verbis una jurabant. Sed de his alias. Pro ſreora substituimus ſeora, sensu sic exigente.

Ad leg. 16. Jure *Romano* obtinebant in venditionibus *confirmatores venditionis*, qui Jurisconsultis, qui *Græcè* scripserunt, dicuntur βεβαιωταὶ, & hinc βεβαιώσεως δίκη. Verum in *Atheniensium* repub. (ut nos docet *Cl. Salmasius* Tom. 2. de usurarum modis) βεβαιώσεως δίκη erat quæ dabatur emtori adversus venditorem, si ei re emta contraversiam tertius moveret. Emtor enim, qui nolebat actionem excipere, & litigare cum eo, qui rem venditam vindicabat, monstrabat illi venditorem, hoc est, *auctorem suum*, ut cum eo potius, quàm secum experiretur. *Galli* dicunt *appeller son garant.* Quod si, qui venditorem suum indicaverat, & eum auctorem allegaverat, victus esset, res controversa adjudicabatur victori. Emtor autem victus pretium recipiebat à venditore. vid. LL. *Ripuar.* Tit. 31.

Hæc, ut exemplum, LL. *Saxonicarum* editori, quod in suis annotationibus imitetur, proposui. A quo etiam faciendum est glossarium, vel Lexicon *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* juris, ad exemplum illius, quod *Joh. Loccenius* juris *Sueo-Gothici* edidit in uncialibus foliis, Holmiæ, 1674. Vel quale in explicatione terminorum juridicorum ex legg. *Norvagicis* edidit *Joh. Bielke* eques auratus, & regni *Norvegiæ* Cancellarius.

Desideratur etiam, Cl. SHOWERE, *Saxonicum* HOMILARIUM, seu *concionum*, quas ad populum habuerunt Ecclesiæ *Saxonicæ* sacerdotes, *delectus*, quem nemo rite facere, riteve factum rectè edere potest, nisi Theologus, aut Theologiæ peritus, qui perfectam linguæ *Saxonicæ* scientiam assecutus est. Ab hoc qui talis sit, in archivis *Angliæ*, sive publicis, sive privatis, quicquid uspiam homiliarum *Saxonice* scriptarum extet, diligenter scrutandum, & perlegendum est. E quarum exemplaribus studiose collatis descriptisque, quæ notatu dignæ sunt, discrepantibus Lectionibus, seligendi sunt sermones, qui, quæ doctrina disciplinave Ecclesiæ, quæ controversiæ

---

[a] Lege *alii.* * † Vide §. XXIII, XXIV. Comment. *Jo. Schilteri* in ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ Rhythmo *Teutonico* LUDOVICO R. acclamatum. Ubi præclare multa dicta sunt in vocabulum HARANSCARA, de poena ignominiosa & servili tonsuræ capillorum. Prodiit autem ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ istud *Argentorati*, An. Dom. M.DC.XCVI. cum interpretatione ejusdem viri doctissimi.

in ea ortæ, qui mores cleri vel populi, quæ divinæ iræ in terris indicia, denique quæ Episcoporum & presbyterorum auctoritas, & in instituendis gregibus suis Pastoralis cura, & diligentia fuit, docent & declarant. Accedant etiam qui sanctorum vitas, & res ab iis gestas describunt, cum aliorum quidem plurimorum excerptis, qui ut integri excudantur, forsan non merentur. Id genus sermonum, quorum delectum faciendum, & imprimendum esse censeo, duo tantum prodierunt, SHOWERE; Scilicet egregia illa *Homilia Paschalis*, quam à *Foxio*, dein à *Matthæo Parkero* Archiepiscopo *Cant.* demum à *Gulielmo Lisleo*, [sive *ab insulis*] nostrati editam, quarto cum *Latina* versione excudit in suis ad *Bedæ* Hist. Eccl. animadversionibus *Abrahamus Whelocus*. & sermo *de fide Catholica*, quem in suis ad *Bedæ Hist. Eccl.* observationibus etiam edidit *Abrahamus Whelocus*. Quibus ego hic in gratiam *Philo-Saxonum* tertium addo, quem ad populum in die jejunii pœnitentiam solenni more agentem habuit *Lupus* quidam Episcopus, cum *Dani* terra marique *Angliam* devastando populum quasi ad internecionem ab infenso numine deditum maxime afflixerunt. Hunc ad fidem apographi *Juniani* diligenter descriptum, me etiam atque etiam rogante, *Latinum* fecit in literatura & antiquitate Septentrionali præclare eruditus *Willelmus Elstob* Collegii Universitatis apud Oxonienses Socius dignissimus, *Ælfredi* R. qui Collegium fundavit, versionem OROSII libri Historiarum, qui & ORMESTA dicitur, deo sospitante, literario orbi aliquando etiam daturus.

GEORGIO HICKESIO

GULIELMUS ELSTOBIUS,

S. D.

Viris summis placere velle, etsi officio istud minus consequamur, exiguam sane, nonnullam tamen laudem forte mereatur. Quæ causa est, Vir Eruditissime, ut has meas in avita Lingua excolenda primitias, tum ut quale sit meum erga te studium, etsi non sine timore aliquo, majori tamen verecundia ego jam certe proferam libentius. Mitto enim ad Te, Sermonem Lupi Anglo-Saxonicum, *tuo nutu, Latine conversum. Eam tamen versionem non, quæ digna sit ut præclaro tuo judicio sese commendet, politam & accuratam: sed Saxonismis haud paucis quasi obsoletam, & qualem ego pro tenuitate mea offerre possum, simplicem & inornatam; à Te vero, nisi id jam nimis esset tibi molestum, limandam expoliendamque; ab omnibus, in hisce linguis antiquis Septentrionalibus transferendis exercitatis, aliqua saltem ratione excusandam.* De Lupo, *Auctore isthoc nostro, ego vix certi quidquam habeo, nec ab eruditis nostris familiaribus possum adhuc fieri certior. Fuisse quidem in dignitate summa Episcopali constitutum, sedes ejus quamvis sit ignota,* [a] Parkerus, *&* F. Junius. FF. *cum indice cujusdam codicis* Homiliarum, [b] Hattoniani *fortassis, uno ore affirmant. Eundem tamen fuisse cum* [c] Ulfo Dorcestrensi *isto, qui in Concilio* Vercellensi *tantam prodidit inscitiam, ut de eo ab Episcopali munere amovendo Leo Papa cogitaret, nec sermo hujus pius & eruditus, nec ratio temporis persuadent. Nam Orationem hanc sublimem & eruditam, & perelegantem quicunque semel inspexerit, & perlegerit, & quemadmodum ævi sui scelera ac flagitia perstringit, diligenter animadverterit; agnoscet hominem, cum in rebus Ecclesiasticis & Civilibus versatissimum, & qui cum sacrarum literarum scientia, juris patrii peritiam habuerit conjunctam; tum concionatorem sane egregium, & sanctitate morum, & gravitate auctoritateque summa spectabilem. Quæ Ego dum transferendo planius perceperim, atque arctam illam inter Jus Civile & Ecclesiasticum, cognationem quasi, & necessitudinem, quæ ea tempestate viguit, diligentius observarem; nonnulla etiam inter legendum occurrerent, dilucidandæ huic rei accommodata. Visum est mihi, ex Antiquis nostris Historicis, tum ex libris de legibus & Conciliis; quos* cll. Lambardus *&* Spelmannus *evulgarunt, brevissimas quasdam notas subjungere, quæ & lumen aliquod huic nostræ versioni imperfectæ afferre possint, & sua novitate delectare. Ac Tibi inprimis Ego has non ingratas fore arbitror, quas dum percurreres, & voluptatem dicis Te cepisse, & dignas esse judicaris, quæ cum ipsa versione locum habeant in* Dissertatione tua Epistolari, *quam ad* SHOWERUM *Tuum, multiplici quidem & diffusa doctrina, sed admiranda plane & incredibili diligentia conscripsisti. Ad* SHOWERUM *Tuum, qui non tantum sua juris peritia singulari, sed bonarum artium scientia, & dicendi facultate magnam nominis existimationem consecutus, dignus erat, qui argumentum daret ad scribendum, novum quidem illud, & inauditum; sed & Tibi gratum, & utile Reipublicæ literariæ.* Vale.

Oxoniæ è Collegio Universitatis. V. Id. *Aug.* Anno MDCCI.

---

a Antiquit. Britan. Edit. *Hanov.* p. 89. *b* Verisimile est librum istum *Hattonianum* cujus lectiones variantes apographo suo *Junius* adjecit, eundem esse qui inter codices *Junii* membranaceus nu. 99. reperitur. *c* Vide *Spelman.* Concil. Tom. I. p. 571.

SERMO

SERMO LUPI AD ANGLOS QUANDO DANI MAXIME PERSECUTI SUNT EOS: *QUOD FUIT ANNO MĽO XIV AB INCARNATIONE D̄N̄I N̄R̄I IHV XPI.

I. Leofan men. gecnawað ꝥ soþ is:. Ðeos worold is on ofste. ⁊ hit nealæcð ðam ende. ⁊ ðy hit is on worolde a a swa leng swa wyrse. and swa hit sceal nyde. for folces synnan. [1 fram dæge to dæge".] ær antecristes to cyme. yfelian swyðe. ⁊ huru hit wyrð [2 þænne] egeslic ⁊ grimlic wide on worulde; [3 Ðis wæs on Æþelredes cyninges dagum gediht. feower geara fæce ær he forðferde; Gyme se þe wille. hu hit ða wære. ⁊ hwæt siððan gewurðe;]

Fratres dilecti, nostis id quod verum est, isthoc seculum festinat, & appropinquat ad finem. Propterea ea semper est hujus Universitatis conditio, ut quanto ætate provectior, tanto etiam fiat deterior. Oportebit autem in hunc modum propter hominum peccata & flagitia, priusquam advenerit Antichristus, malum de die in diem abundare, quo saltem tempore horror immanis & crudelitas erunt longe lateque per orbem terrarū disseminata. a In diebus Æthelredi Regis fuit hæc oratio instituta, quarto ante ejus obitum anno. cui lubet, istud animadvertat, quænam tum res b gestæ fuerunt, & postea quid evenerit.

II. Understandað eac georne ꝥ deofol þas þeode nu fela geara dwelode to swyþe. ⁊ ꝥ lytle 4 getreowþa" wæron mid mannum. þeah hy wel spræcon. ⁊ unrihta to fela ricsode on lande. ⁊ næs na fela manna þe 5 smeade" ymbe ða bote swa georne swa man scolde. ac dæghwamlice man ihte yfel æfter oðrum. ⁊ unriht rærde. ⁊ unlaga manega ealles to wide. 6 gynde" ealle ðas ðeode; And we eac forðam habbað fela byrsta ⁊ bysmra gebiden. ⁊ gif we ænige bote gebidan scylon. þonne mote we þæs to Gode earnian bet þone we ær 7 ðysan dydon;

Illud etiam vobis manifesto est compertum & exploratum, diabolum per quamplures annos, hunc populum vehementer seduxisse, & paululum fidei reperiri inter homines, honesta quamvis sint loquuti. Injuriæ item in terra plurimæ regnabant. Neque ingens erat illorum hominum multitudo, qui, quantopere fieri oportebat, de vera poenitentia, tantopere erant ipsi solliciti. Ac malum malo viri quotidie accumularunt: c iniquitatem præterea exsuscitarunt, & legibus multa adversantia, ea etiam nimium prorsus crebra & vulgaria per Gentem hanc ipsam Universam. Quamobrem & multas nos contumelias, atque calamitates sumus perpessi. Et si quid jam remedii sit sperandum, istud sane nobis curandum est, ut melius quam hucusque fieri contigit, de bono Deo promereamur.

III. Forðam mid 8 miclum earnungum we geearnodon ða yrmða þe us onsittað. ⁊ mid swyðe miclan earnungan we þa bote motan æt Gode geræcan. gif hit sceal heonan forð 9 godigende weorþan; La hwæt we witan ful georne ꝥ to miclan bryce sceal micel bot nyde. ⁊ to 10 miclan bryne wæter unlytel. gyf man ꝥ fyr sceal to ahte acwencan. ⁊ micel is nydþearf [11 eac] manna gehwilcum ꝥ he Godes lage gyme heonan forð georne. [12 bet þonne he ær dyde.] ⁊ Godes gerihta mid rihte gelæste:.

Nam cumulata flagitiorum mercede dolores nosmet ipsi meritavimus, quibus etiamnum conflictamur; multis etiam ac præclaris benemeritis, à Deo medela est petenda, siqua olim reparatio salutaris sit futura. Sed proh dolor! satis id compertum est nobis, immanis ubi facta est ruptura, ibi opus esse, ut large resarciatur; nec minimam sufficere vim aquarum, ad vastum quoddam incendium, aliquo saltem gradu extinguendum; est autem cuilibet homini id summopere necessarium, Divinæ legi ut attendat posthac diligentius, & mandata Dei studiosius, quam antea, per justitiam ut impleat & conficiat.

---

* Sic habet *Cottonianus* codex. *Hattonianus* verò, QUOD FUIT IN DIE S. ÆTHELREDI REGIS. at *Benedictinus*, QUOD FUIT ANNO MĽO VIIII. 1 Deest *Hatt.* 2 deest *Hatt.* 3 deest *Ben.* 4 getrywða *Hatt.* 5 hogode *Ben.* 6 geond *Ben.* gynd *Hatt.* 7 ðysum *Ben.* ðison *Hatt.* 8 miclan earnungan *Ben.* 9 godiende *Hatt.* 10 miclum *Hatt.* 11 deest *Hatt.* 12 deest *Hatt.*

Consummationem seculi docet instare, enumeratis flagitiis ævi sui juxta *Matthæi* notam istam finis rerum descriptionem, c. 24. v. 3, & 14. item c. 28. v. 20. *a* Mortuus est *Æthelredus* anno MXVI. he geendode his dagas on sce Georgius mæsse-dæge æfter miclum geswince. ⁊ earfoðnissum his lifes, *decessit in die festo S. Georgii post multos dolores & miserias vitæ suæ*; Chron. Sax. p. 148. Vide *Fl. Wigorn. Matth. Westm. Ingulphum*, &c. Quare scripta fuisse hæc Oratio videtur anno MXII. non autem anno MXIV. ut titulus *Cottonianus*; neque MVIIII. ut *Benedictinus* perhibet. *b* Istius ævi calamitatibus & miseriis pleni sunt Historicorum libri. Leges etiam RR. *Eadgari, Eadwardi, Æthelredi*, ita perstringunt vitia in hoc sermone commemorata, quasi leges ad sermonem conformatæ essent, aut ad leges isthæc Oratio accommodata. Ex quibus facile dignosci potest, qualem tum Episcopi morem & Auctoritatem obtinuerunt, tum in legibus firmandis, tum in prædicando evangelio. *c* De Justitia efferenda. *Concil. Spelm.* p. 552.

IV. On hæðenum ðeodum ne dear man forhealdan [1] lytel ne micel ðæs þe [2] gehalgod is to gedƿolgoda ƿeorðunge. ⁊ ƿe forhealdað æghƿær Godes gerihta ealles to gelome; And ne dear man geƿanian on hæðenum inne ne ute ænig ðæra ðinga þe gedƿolgodan [3] broht bið ⁊ to lacum betæht biþ. ⁊ ƿe habbað Godes hus inne ⁊ ute clæne berypte. [[4] eac] Godes ðeoƿas syndon mæðe ⁊ munde geƿel hƿær bedelde; And [[5] sume men secgað þæt] gedƿolgodan þenan ne dear man misbeodan on ænige ƿisan mid hæðenum leodum. sƿa sƿa man Godes ðeoƿum nu deð to ƿide. þær Xpēne scoldan Godes lage healdan ⁊ Godes ðeoƿas griðian;

V. Ac soð is ꝥ ic secge. ðearf is ðære bote. forðam Godes gerihta * ƿanodan to lange innan [6] þysse ðeode" on æghƿylcum ende. ⁊ folclaga ƿyrsedon ealles to sƿyðe. [[7] syððan Eadgar geendode.] ⁊ halignessa syndon to griðlease ƿide. ⁊ Godes hus syndon to clæne berypte [8] ealdra gerihta ⁊ innan [9] bestrypte ælcra gerysena. [⁊ godcunde hadas ƿæron nu lange sƿiðe forsaƿene.] ⁊ ƿydeƿan syndon [[10] ƿide] for nydde on unriht to ceorle. ⁊ to mænige foryrmde ⁊ gehynede sƿyðe. ⁊ earme men syndon sare besƿicene ⁊ hreoplice besyrode ⁊ ut of [11] þysum earde ƿide gesealde sƿyþe unforƿorhte fremdum to geƿealde. and cradolcild geðeoƿode þurh ƿælhreoƿe unlaga for lytelre ðyfðe ƿide gynd ðas þeode. ⁊ freo riht fornumene. ⁊ ðrælriht [12] genyrwde. and ælmesriht geƿanode:·

VI. [[13] Frige men ne motan ƿealdan heora sylfra ne faran þær hi ƿillað. ne ateon heora agen sƿa sƿa hi ƿillað. ne ðrælas ne moton habban þæt hi agon on agenan hƿilan mid earfeðan geƿunnen. Ne ꝥ heom on Godes est gode men geuðon. ⁊ to ælmesgife for Godes lufan sealdon. ac æghƿilc ælmes-

* Apud Gentiles nemo quidem ausus est earum rerum quæ idolorum cultui consecrata erant seu magnum aliquod, seu minimum auferre, at nos deo quæ sacra sunt, sæpissime detrahimus. Neque ausus erat quispiam è paganis, eorum quidquam comminuere, quæ vel in parte ædium interiore, vel extra templi parietes, Deorum simulacris allata fuerant, & oblatione commendata. Nos vero Ecclesiæ Dei internam faciem, externam etiam prorsus spoliavimus; sacerdotes autem sunt reverentia & pace undique destituti. fertur præterea ethnicorum nemini licuisse, idolorum ministros ullo modo ignominiose tractare; quemadmodum Dei servis fieri, longe lateque etiamnum accidit, ubi æquum esset christianis, Dei legem ut adservarent, atque illius ministros ut tuerentur.

Ego tamen quod dicturus sũ verum est, scilicet compensatione opus esse: Divina enim jura intra hanc Gentem nimium diu ex omni parte sunt imminuta, & [a] jus humanum ab Eadgari Regis interitu gravissime quidem est labefactatum, & carent suo sanctissima quæque propugnatore, Templa enim Dei spoliantur omnibus suis privilegiis, & commoditatibus introrsum penitus denudantur. sed & sacri ordines pessime jam diu audiverunt. [b] Viduæ item crebro injuste ad nuptias trahuntur, & plurimæ sunt redactæ ad miseriam, & vehementer oppressæ. Pauperes autem & egeni, gravissime quidem seducuntur, & circumventi sunt crudeliter per insidias, & è Terra [c] venales missi sunt longe in exilium, deditique in ditionem alienam, & infantes è cunabulis, minimo furti pretio plerumque per hanc Gentem, ac sævissime contra leges sunt mancipati. Et jus libertatis est abreptum, & jus mancipii coangustatum, & jus [d] Eleemosynæ imminutum.

Liberis esse sui juris non est permissum, neque quo velint commigrare, neque facultates suas, quemadmodum ipsi cupiunt, licet disponere: Mancipiis vero, quæ diuturna sui temporis usura, laboriose ac difficulter sint consecuti, iis frui plane non permissum est, neque vero iis quæ probi sanctique homines religiosissime donarunt, & in

1 Micel ne litel *Ben.* 2 gelagod *Hatt.* 3 gebroht *Ben.* 4 deest *Hatt.* 5 deest *Hatt.* * ƿaneðan *Hatt.* 6 þysan earde *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 ealra *Ben.* 9 berypte *Hatt.* rysena. 10 deest *Ben.* 11 *Hatt.* 12 þysan *Hatt.* 13 deest in exemplari inter codices Junii membran. nu. 99.

* Ad Paragraph. 4. Lector consulat leges Regis *Æthelredi*, de multiplici pace ecclesiæ, de debitis Deo persolvendis. apud *Spelm.* in *Concil. Ænhamensi Generali* latas anno 1009 pag. 517. Inspiciendæ sunt etiam *Canuti* leges, quæ etsi post scriptam hanc Orationem latæ fuerint, tamen cum eodem fere stylo utuntur atque eadem damnant scelera ac flagitia, ad res gestas, quæ paulo antea contigerint, illustrandas possint quidem nonnihil conducere: tales sunt apud eundem Cl. *Spelmannum* Leges istæ, *de mulcta pro dignitate Ecclesiæ conferenda*: *de reverentia sacerdotibus præstanda*: p. 540, & 541. *de ordinatum vinciente aut verberante*; p. 555. *Ecclesiæ & Ministri ut sint immunes*; inter Synodalia Decreta, *Concil. Ænham.* p. 527. *a* De Justitia efferenda, *Concil. Spelm.* ann. 1032. p. 552. Obiit *Eadgarus* anno DCCCCLXXV. *Chron. Sax. Rog. Hoved. Ingulfus*, *M. West.* &c. *b Ut viduæ sint per annum innubæ*, LL. *Æthelredi*, p. 519. item *de Conjugiis prohibitis*, LL. *Canuti* R. p. 543. Quæ desumpta videtur ex ea lege quæ in *Concil. Ænhamensi*, tempore R. *Æthelredi*, lata fuit, *de gradibus matrimonium prohibentibus*, cap. 8. pag. 516. vid. exhort. tum ad Eccl. tum ad secul. p. 523. *ut Dei pauperes foveant & pascant*. *c* Ut *nemo vendatur extra Patriam*, LL. *Æthelr.* p. 515. in exhortatione prius memorata; ꝥ hi ƿydeƿan ⁊ steopcild to oft ne ahƿænan. *ne viduam & orphanum sæpius cædant*. p. 523. *d De debitis Deo reddendis*, LL. *Æthelredi* Regis pag. 517.

forðam

riht we man on Godes est sceolde mid rihte georne gelæstan. ælc man gelitlað oððe forhealdeþ. forðam unriht is to wide mannum gemæne ⁊ unlaga leofe;] And hraðost is to cweðenne. Godes laga laðe ⁊ lara forsewene. ⁊ þæs we habbað ealle ðurh Godes yrre bysmor gelome. gecnawe se ðe cunne. and se [1] byrst wyrð gemæne. [2] ðe man swa ne wene. ealne ðysse þeode. buton God beorge :-

VII. Forðam hit is on us eallum swutol ⁊ gesene. þ we ær ðysan oftor bræcon þonne we betton. and ðy is ðysse ðeode fela onsæge; Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac wæs here ⁊ hunger. bryne ⁊ blodgyte on gewel [3] hwylcum ende oft ⁊ gelome. and us stalu ⁊ cwalu. stric ⁊ steorfa. orfcwealm ⁊ uncoðu. hol ⁊ hete ⁊ rypera reaflac derede swyðe ðearle. and us ungylda swyðe gedrehton. ⁊ us unwedera foroft weoldan unwæstma. forðam on [4] ðysum earde wæs. swa hit ðincan mæg. nu fela geara unrihta fela. ⁊ tealte [5] getrywð æghwær mid mannum :-

VIII. Ne bearh nu foroft gesibb gesibban þe ma þe fremdan. ne fæder his bearne. ne [6] hwilum bearn his agenum fæder. ne broðor oðrum :- Ne ure ænig his lif ne fadode swa swa he sceolde. ne gehadode regollice. ne læwede lahlice. ac worhtan lust us to lage ealles to gelome. and naþor ne heoldan ne lare ne lage Godes ne manna swa swa we sceoldan. ne ænig wið oðerne getrywlice ðohte swa rihte swa he scolde. ac mæst ælc swicode and oðrum derede wordes and dæde. [7] ⁊ huru unrihtlice mæst ælc oðerne æftan heaweþ mid sceandlican [[8] ⁊ mid wrohtlican] onscytan. ⁊ do mare gif he mæge :-

donũ eleemosynæ concesserunt, quolibet ferme homine id aut diminuente, aut detinente, quod Dei causa juste, & studiose iis debet præstare. [a] Nam injustitia commune hominum peccatum est, & iniquitas eorum deliciæ; deniq; ut brevissime dicam, [b] Dei leges odio, & instructiones cõtemptui habentur. Atque omnia hæc convitia nobis, Dei ira, evenire sciat, is qui sapiens est. Quinetiam nisi Deus id tempestive avertat, calamitas hæc, quamvis homines aliter sentiant, universas totius hujus nationis partes percellet, & prosternet.

[c] Nobis enim omnibus clarum est & manifestum; sæpius nos antehac peccâsse quam pœnitentiam egisse. Adeo ut de natione in proverbiũ dici merito potest, Ne dohte hit nu lange inne ne ute. quod, *boni nihil in ea jam diu est repertum.* sed, [d] Exercitus, & [e] fames, [f] incendium, & sanguinis effusio in omni parte jam creberrime versantur. Furta etiam & neces, [g] Plaga & Pestilentia, [h] lues & morbi, ignominia, & odium, & prædatorum rapinæ, lædunt nos vehementer. Sumus etiam inimicitiis graviter oppressi. Intemperies vero & sterilitas nobis persæpe dominãtur. Nam in his regionibus (quod animadvertendum est in promptu) jam plures annos multiplex injuria est pervagata, & sincera fides undequaque ab hominibus calumniata.

[i] Neque jam cognatis quisquam favet magis, quam peregrinis. neque pater filio suo, nec filius ejus parenti, neque frater fratri. [k] Nemo quidem è nobis vitam ita instituit, ut oportet. Nam neque ex norma sua & præscripto vivunt Ecclesiastici, nec laici ex mandato legis; sed libido plerunque legis & justitiæ nomen atque locum invasit. Nulli enim [l] disciplinæ aut decreto sive humano, sive divino, uti par erat, obtemperavimus. Neque homines jam diutius ingenua mente inter sese, ac fideli animo versantur. At unusquisque adversus alios fraudem suscipit, [m] dictis interim plerique invicem lacessunt atque factis. Absentem saltem adoriuntur impetu quodã probroso & accusatorio, cupientes etiam (si possint) pergere ulterius.

---

1 Berst *Ben.* 2 ðeah *Ben.* & *Hatt.* 3 hwylcon *Hatt.* 4 ðysan *Hatt.* 5 getriwþa *Ben.* & *Hatt.* 6 hwylc *Ben.* 7 ⁊ unþegenlice *Ben.* 8 deest *Hatt.* wrohtlacan.

a In justitia abolenda. *Spelm.* Conc. p. 519. *b* Deum, verbum, fidem colant in exhort. tam ad Eccles. tam ad sæcul. LL. *Æthelredi*, *Conc. Ænham.* p. 522. Item LL. *Can.* ad Deum ex intimis colendum & fidem. *c* Omnia mala quæ huic genti incubuerunt, deducit ab *Eadgari* exitu, & sane permulta sunt & luctuosa, quæ in sublimi isto atque eleganti carmine facta commemorantur. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV. Quod carmen præclarum, & numeris, si ita dixerim pace tua, Lector, quasi Anacreonticis conscriptum, cum in Grammat. *Saxonicæ* p. 185, & 186. sit expressum, non recenseo. *d* *Danorum* Exercitus *Anglis* infensissimus. *e* Passim sævit fames. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV, & DCCCCLXXVI, & MV. *f* Agros *Pagani* depopulabantur, villasque incendebant, *Chron. Sax.* ann. MI. item MIV. Quo tempore *Swanus* urbem *Northwic* devastavit penitus & combussit, & id genus exempla quamplurima occurrunt, quæ à tempore mortis *Eadgari* R. ad annum, quo hæc habita fuit Oratio & deinceps, tum in Chronico tum in cæteris, qui res gestas istius ævi describunt, à curioso observari possunt. *g* stric. etsi vox isthæc in Glossariis non reperitur, cum Plagam & Pestilentiam in Litania Anglicana nostra conjunctas viderem, opinabar statim stric idem Anglice sonare, cum priore; cujus loco hodie vocem **Plague** à Latina deductam usurpamus. *h* DCCCCLXXXVI. hoc anno primum sæviit magna Animalium lues in Anglica natione. *Chron. Sax. Flor.* p. 987, &c. *i* Nota est perfidia *Alfledæ* novercæ Regis *Edwardi*, cujus fraude & insidiis fuit Rex sanctissimus interfectus. *k* Vid. Exhort. tum ad Eccl. tum ad Sæc. *Spelm. Conc.* p. 522. *l* Ut Deum, fidem, verbum colant. ibid. item LL. *Can.* de Doctrina Christiana. *m* de verbis & operibus curandis LL. *Æthelr. Conc. Ænham.* p. 519.

IX. Forðam her synd on lande ungetrywða micle for Gode ⁊ for worolde. ⁊ eac her synd on earde [*on mistlice wisan] hlafordswican manege. ⁊ ealra mæst hlafordswice se bið on worulde ꝥ man his hlafordes saule beswice ⁊ ful mycel hlafordswice eac biþ on worolde. ꝥ man his hlaford of life forrǣde. [1]oððon of lande lifiendne drife; And ægðer is geworden on ðysum earde. Eadweard man forrædde. ⁊ syððan acwealde. ⁊ æfter þam forbærnde:.

X. And godsibbas and godbearn to fela man forspilde wide [2]gynd ðas þeode. [[3]to eacan oðran ealles to manegan ðe man unscyldige forfor ealles to wide.] ⁊ ealles to mænege halege stowa [4]wide forwurdon. þurh ꝥ man sume men [5]ær ðam gelogode swa man nane scolde. gif man on Godes griðe mæþe witan wolde. ⁊ Cristenes folces to fela man gesealde ut of [6]ðysan earde nu ealle hwile. ⁊ [7]eal ꝥ is Gode lað. gelyfe se ðe wille:.

XI. And scandlic is to specenne ꝥ geworden is to wide. ⁊ egeslic is to witanne ꝥ oft doð to manege þe dreogað þa yrmðe þæt sceotað togædere ⁊ ane cwenan gemænum ceape bicgað gemæne. ⁊ wið ða ane fylðe adreogað an æfter anum ⁊ ælc æfter oðrum. hundum [8]gelicast. þe for fylðe ne scrifað. ⁊ syððan wið weorðe syllað of lande [9]feondum to gewealde. Godes gesceafte ⁊ his agene ceap. þe he deore gebohte:. Eac we witan full georne hwær seo yrmð gewearð þæt fæder gesealde his bearn wið weorðe. ⁊ bearn his modor. ⁊ broðor sealde oðerne fremdum to gewealde ut of ðisse ðeode. ⁊ eal ꝥ syndan micle ⁊ egeslice dæda; Understande se þe wille:.

XII. And gyt hit is mare ⁊ eac [10]mænigfealdre þæt dereð ðysse ðeode. Mænige synd forsworene and swyðe forlogene. ⁊ wed synd tobrocene oft ⁊ gelome. ⁊ ꝥ is gesyne on ðysse ðeode þæt us Godes yrre hetelice onsit; Gecnawe se þe cunne:.

In terra enim nostra multiplex tam erga Deum quam erga homines est Perfidia, & proditionum varia genera, præcipue vero ea † erga dominum infidelitas apud nos in usu est, qua contra vitam ejus insidiæ struantur. Quinetiam id proditionis genus maxime apud nos auditur, quo quis perdendæ domini animæ consilium ineat; aut è patria [a] vivum ejicit. Utrumque vero horum in hac gente fieri contigit. † Eadwardus enim pravo consilio proditus occisus est, & postea combustus. ** *& Æthelredus ejus frater è regno fugatus.*

Et susceptores lustrici, & infantes à sacro fonte suscepti, complures sunt interfecti; quorum numero etiam alii, qui nimis multi insontes perierunt, possunt adjungi. [b]loci etiam sacri quamplurimi longe lateque devastantur. Atque ea plane ratione quod ab aliis fuissent positi, & consecrati. Quod ab hominibus fieri nullo modo oportuit. Si in pace Dei modum quendam agnoscerent. Et permulti ex hac regione venum dantur Christiani. Quæ quidem res Deo omnino sunt ingratæ. credat idem, qui velit.

[c]Et dictu quidem, quod sæpe fit, turpissimum est: sed & horret animus, meminisse quod plerique faciunt, dum calamitatem istam patiuntur, quâ symbolum una conferentes, communi pretio meretricem plures mercantur. cum qua singuli rem habent nequissimam, alter in alterius huic sceleri vicem succedentes, canibus ipsis simillimi, qui spurcitiem suam impune exercent. Deinde vero Dei, summi ipsius Creatoris peculium, & proprium ejus mercimonium, è terra in exterorum potestatem atque inimicorum, vili pretio [d] transferendum concedunt. Præterea illud certo cognovimus, ubi ea tanta calamitas invaserit, ut pater filium, filius ejus matrem, & frater fratrem hostibus mercede quadam accepta vendiderit; immania quidem hæc omnia atque horrenda plane facinora. sciat id, qui velit.

Sed ærumnis hisce, quibus hæc gens misera conflictatur, dantur plura & diversa. permulti enim sunt [e]perjuri & mendaces, pacta autem, creberrime dissolvuntur, ideoque compertũ est intra hanc gentem iracundiam Dei in nos graviter exardescere. qui possit, istud intelligat.

---

* Deest *Hatt.* 1 oððe *Ben.* 2 geond *Ben.* 3 deest *Hatt.* 4 eac ða *Ben.* 5 ær swa *Ben.* 6 ðam *Hatt.* 7 eac *Ben.* 8 gelicost *Hatt.* 9 fremdum *Hatt.* 10 manige fleardre *Hatt.*

† *Edwardi* R. corpus non igne consumptum, sed sepultum fuisse omnes Historici tradunt. ** Hic in Sermone Sax. lacuna esse videtur, in qua *Lupus Æthelredum Eadwardi* fratrem è regno suo expulsum, proditionis alterius generis exemplũ, ut par est credere, adjecit. Ad fidelitatem erga Dominos LL. *Canuti* p. 548. de vitæ Regis Insidiatore, p. 521. LL. *Æthelredi*. Nemo Patribus nostris detestabilior olim, aut sceleratior habebatur, quam qui Dominum suum hostibus proditum in discrimen capitis adducebat, atque ideo qui nefas istiusmodi habebant impunitum, non uni tantum domui vel Domino nefarium putabatur indicere bellum, sed omnia vitæ, salutisque communis atque etiam humanitatis jura violare. Tanta etenim servorum corruptela impunita, nulli parietes (ut inquit *Cicero* pro R. *Deiotaro*) nostram salutem, nullæ leges, nulla jura custodient. Ubi enim id quod intus est atque nostrum impune evolare potest, contraque pugnare, fit in dominatu servitus, fit in servitute Dominatus. *Junius* in voce hlafordswica. *a Æthelredus* ad *Richardum* D. *Normanniæ* transfretat, ibique commoratur usque ad *Swani* obitum. *Chron. Sax.* an. MXIII. p. 144. De *Ædrico* Duce vid. Historiam *Ingulfi Croylandensis, Florilegi, & Chron. Sax.* Qui patriæ proditor & publicus hostis sub *Cnuto* tandem fraudium finem sortitus est. *b Alferus* Dux mandavit destrui multa Monasteria quæ *Eadgarus* antea jusserat Sanctum Episcopum *Æthelwoldum* restaurare. *Chron. Sax.* an. DCCCCLXXV. *c* Vide LL. *Canuti* de Adulterio p. 557, & 558. *d* LL. *Æthelredi* p. 515. *e* LL. *Æthel.* R. K. 21. fidem pactam tenendam, & K. 25.

XIII. And

XIII. And la hu mæg mare scamu ðurh Godes yrre mannum gelimpan þonne us deþ gelome for agenum gewyrhðum:· Ðeh þræla hwylc hlaforde æthleape and of Cristendome to wicinge weorðe. and hit æfterðam eft geweorðe þ wæpngewrixl weorðe gemæne þegene and ðræle. gif ðræl ðæne ðegen fullice afylle. licge ægylde ealre his mægðe; and gif se þegen ðæne ðræl þe he ær ahte fullice afylle. gylde þegen gylde; Ful [1] earhlice laga and scandlice nydgyld ðurh Godes yrre us syn gemæne. and fela ungelimpa gelimpð ðysse ðeode oft and gelome; Understande se þe cunne:·

XIV. Ne dohte hit nu lange inne ne ute. ac wæs here and hete on gewel hwylcan ende oft and gelome. and Engla nu lange eal sigelease and to swyðe [2] geyrgde ðurh Godes yrre. and flotmen swa strange ðurh Godes þafunge. þ oft on gefeohte an [3] feseð tyne. and hwilum læs. hwilum ma eal for urum synnum; And oft tyne oððe twelfe. ælc æfter oðrum scendað [[4] and tawiað] to bismore [[4] micclum] ðæs ðegenes cwenan. and hwilum his dohtor oððe nyd magan. þær he onlocað þa læte hine sylfne rancne and ricne and genoh godne ær þ gewurðe:· And oft þræl ðæne ðegen. ðe ær wæs his hlaford. cnyt swyðe fæste and wyrcð him to þræle. ðurh Godes yrre:·

XV. Wa la ðære yrmðe. and wa la ðære woroldscame þe nu habbað Engla eal [5] þurh Godes yrre:· Oft twegen sæmen oððe ðry hwilum drifað ða drafe Cristenra manna fram sæ to sæ ut ðurh ðas ðeode [6] gewelede togædere. us eallum to woroldscame. gif we on eornost ænige scame cuðon [7] oþþe-a woldan ariht understandan:· Ac ealne þæne bysmore. ðe we oft ðoliað. we gyldað mid weorðscype ðam ðe us scendað; we hym gyldað singallice. and hy us hynað dæghwamlice. hy hergiað and [8] hy bærnað. rypað and reafiað and to scipe lædað; And la hwæt is ænig oðer on eallum ðam gelimpum. buton Godes yrre ofer ðas ðeode [9] swutol and gesæne:·

Eheu conditionem hujus temporis! num majus opprobrium Deo irato & offenso nobis accidere potuit, quam illud ipsum, quod nostris meritis contraximus? [a] A Domino suo servus si quis aufugerit, adjungens semet piratis ac paganis, [b] & bella forsan deinceps fuerint concitata inter Dominum atque servum, si servus ipsius dominum prælio straverit, inultus jaceat sine compensatione totius suæ dignitatis: si dominus autem, servum istum, qui ad se jure olim pertinuerat, interfecerit, solvat dominus vectigal. Leges enim iniquissimæ, & [c] tributa prorsus inhonesta, accenso divino numine nobis ubique sunt infensa, & gens ipsa plurimis sæpe urgetur difficultatibus & incommodis. qui vult sapere, istud intelligat.

Nec malorum remedium quidquam alicunde apparet. sed exercitus atque odium in omni parte sæpius grassantur. Et Anglia jam diu sine Victoria, & iracundia Dei perculsa admodum & prostrata. Piratæ etiam Dei præsidio ita strenui evadunt, ut in pugna unus sæpe decem [d] in fugam egerit, nunc plures, nunc vero fortasse pauciores. Creberrime autem decem aut duodecim alternis vicibus uxorem Thayni vitiant, & cum ejusdem filia, aut cognata, gravissima contumelia eam afficiunt. spectatore quidem ipso, nec prohibente, qui animosus & ditissimus, atque olim satis visus esset strenuus. servus etiam sæpenumero, qui ipsius quondam herus fuerat Thaynum arcte perstringit, & ad servitutem offenso Deo, miserum adigit.

Eheu miseriam, & eheu dedecus & opprobriū! quib⁹ etiamnum ex ira Dei Anglia tota est afflicta, sæpe etenim duo tresve è piratis, Christianorum agmen congregatū regionem universam transcurrentes, à mari usque ad mare compellunt, quod ad nostram infamiam fædum esset omnino, & turpissimum; si ignominiam aliquam persentiscere, aut possimus unquam, aut recte percipere velimus. Omnes autem istas quibus nunc vexamur contumelias, cum eorum honore ac dignitate sumus perpessi, qui summis nos injuriis prosequuntur. Nos indesinenter tribuimus iis & concedimus; ipsi interea graviter & inhumanè opprimunt nos quotidie; devastant & comburunt, prædantur & diripiunt, & [e] ad navigia perducunt; & eheu quid aliud, ex hac multiplici adversæ fortunæ diversitate, quā severā Dei indignationē adversus hunc populū commotam, esse apertam, & manifestam.

---

1 Earmlice *Hatt.* 2 geyrwde *Hatt.* 3 afealleð tyne. and twegen oft twentig. *Ben.* 4 deest *Ben.* 5 for *Ben.* 6 gewylede *Ben.* 7 oððon we woldan *Hatt.* 8 hearað. bændað and bismriað. ripað and *Ben.* 9 swytol gesyne *Hatt.*

a Vide LL. *Canuti* R. de fidelit. ad Dominos p.548. *b* De *Edrico* consulas Historicos. *c* Anno DCCCCXCI. Tributum, x nempe millia Librarum *Danis* solvitur. *Chron. Sax.* & *M. Westm.* An. MII. vectigal. XXIV mill. librarum. An. MVII XXX mill. librarum, *Chron. Saxon. Floril.* &c. *d* Anno DCCCCXCVIII fugati ubicunque *Angli. Chron. Sax.* & *Math. Westmonast.* *e* *Chron. Sax.* An. MXI. hi ða þær genaman þone Arceb. Ælfeah. and Ælfword þes cynges gerefan. &c. Tunc ibi ceperunt Archiepiscopum *Ælfeagum*, & *Ælfwordum* R. Præfectum, & *Leofwinum* Abbatem, & *Godwinum* Episcopum, *Ælmærum* autem Abbatem dimiserunt. In ea autem ceperunt omnes consecratos homines, viros & fœminas (inenarrabile verò cuiquam quantum populi prehenderetur,) & in Civitate (Cantuariensi sc.) postea manserunt quam diu vellent. quamprimum totā urbem explorassent, reversi sunt ad naves, & secum deduxerunt Archiepiscopum. Fuit tum Captivus, qui antea fuit Anglicæ Gentis & Christianismi Caput.

XVI. Nis eac nan wundor ðeah us mislimpe. forðam ƿe ƿitan ful georne þæt nu fela geara men na ne rohton for oft hƿæt hy ƿorhtan ƿordes oððe dæda. ac ƿearð ðes ðeodscipe. swa hit ðincan mæg. swyðe forsyngod ðurh mænigfealde synna ⁊ ðurh fela misdæda. ðurh morðdæda ⁊ ðurh mandæda. ðurh gitsunga and ðurh gifernessa. ðurh stala and ðurh [1] strudunga. ðurh mannsylena and ðurh hæðena unsida. ðurh swicdomas ⁊ ðurh seara cræftas. ðurh lahbrycas ⁊ ðurh brycas ⁊ ðurh [2 æswicas. ðurh mægræsas ⁊ ðurh manslihtas. ðurh hadbrycas ⁊ þurh] æwbrycas. ðurh siblegeru ⁊ ðurh mistlice forligru:·

XVII. And eac syndon ƿide. swa ƿe ær cƿædon. ðurh aðbrycas ⁊ þurh ƿedbrycas and þurh mistlice leasunga forloren ⁊ forlogen ma þonne scolde. ⁊ freolsbricas ⁊ fæstenbrycas ƿide geƿorhte oft ⁊ gelome:· And eac her syn on earde [3 a Godes ƿiþersacan] apostatan abroþene. ⁊ cyrichatan hetole. ⁊ leodhatan grimme. ealles to manege. ⁊ oferhogan ƿide godcundra rihtlaga ⁊ Cristenra ðeaƿa. and hocorƿyrde dysige æghƿær on ðeode. oftost [4] of ða ðing þe Godes bodan beodaþ. ⁊ sƿyðost on þa ðing þe [5] æfre to Godes lage gebyriað mid riht:·

XVIII. And ðy is nu geƿorden ƿide and side to ful yfelan geƿunan. ꝥ menn sƿyðor scamað nu for [6] god dædan þonne for misdædan. forðam to oft man mid hocere god dæda hyrƿeð ⁊ god-fyrhte leahtrað ealles to sƿyðe. ⁊ sƿyðest man tæleð ⁊ mid olle gegreteð ealles to gelome þa þe riht lufiaþ ⁊ Godes ege habbað [7 ⁊ syn dæda earniaþ] be ænigum dæle:· And ðurh þæt ðe man sƿa deð. ꝥ man eal hyrƿað ꝥ man scolde [8] heregian. and toforð laðeð ꝥ man scolde lufian. ðurh þæt man gebringeð ealles to manege on yfelan geðance ⁊ on undæde. sƿa ꝥ [9] hyne scamað na [10] þeh hy syngian sƿyþe. ⁊ ƿið God sylfne forƿyrcan hy mid ealle. ac for idelan onscytan hy scamað ꝥ hy betan heora misdeda sƿa sƿa bec tæcan. gelice ðam dƿæsan ðe for heora [11] prytan leƿe nellað beorgan. ær hy na ne magan. [12] ðe hy eall ƿillan:·

XIX. Her syndan ðurh synleaƿa. sƿa hit ðincan mæg. sare geleƿede to manege on earde:· Her syndan [13 sƿa ƿe ær sædon] mannslagan ⁊ mægslagan ⁊ [14] mæssepreosta banan ⁊ mynsterhatan [15 ⁊ hlafordsƿican ⁊

Neque cuiquam mirum esse debet, in hunc modum res nobis male vertere. certo enim scimus, hos plures annos parum id fuisse cautum ab hominibus, [a] quid dicerent agerentve. Isthæc autem natio (quod intellectu quidem est haud difficile) peccatis suis quam plurimis, & innumeris suis pravis flagitiis est perditissima. homicidiis, & sceleribus nefandis, ingluvie atque avaritia, furtis & rapinis, donis impuris & ethnicis impudicitiis, seditionibus,& machinationibus insidiarum, legibus violatis & elusis, parricidis, & homicidis, & sacris ordinibus violatis, adulteriis, & incestu, & variis fornicationibus.

Sunt præterea, quod à nobis prius dictum fuit, propter perjurias, & propter pactiones intercisas, & propter mendaciorum multiplicem varietatem, perditi permulti & mendaces. Festa item ac jejunia vulgo facta sunt profana. Ad hæc, sunt etiam in terra, à Deo misere deficientes, degeneres Apostatæ, & Ecclesiæ magnopere infensi, populoque inimicissimi. Dei etiam sacra jura, & Christiani ritus, vulgo & passim despiciuntur. Contumeliæ vero stultæ, & opprobria in omni regione contorquentur. Earum rerum presertim contemtiones fiunt & despicientiæ, quæ Divina efflagitant mandata & concionatores; tum earũ maxime quæ ad legem Divinā jure pertinent.

Ideoque ea jam longe lateque consuetudo seleratissima invasit obtinuitque,ut homines, hâc tempestate bonorum operum magis pudeat, quam malorum. nam bona opera plerumque conscindunt ignominiis, & Dei cultus publice, ac frequentius deridetur. Gravissime tamen obtrectant iis, & summis eos vexant opprobriis & injuriis; qui justitiam colunt, & Deum pie venerantur & peccati vim atque potestatem quavis ratione frangere & debilitare conantur. Quamobrem cũ res illuc perducta est, ut istud spreverint homines quod laudarent; & quod amarent, illud oderint. eo deinceps pervenerunt, ut sint parati, cum ad cogitandum male, tum inhonestè faciendũ. Quo factum est, ut gravissime peccantes, minime tamen erubescant, è divina tutela & præsidio, à semetipsis cum omnibus suis ejecti & exterminati. Fit autem per inanes contumelias, ut pudeat eos quæ libri docent fieri minime oportere, eadem emendare & corrigere. Fatuorum instar, qui superbam cavere licentiam nolunt, nisi cum omnibus cupientibus, nemini liceat.

A peccati autem fraude & illecebris quod facillime quidem credendum est, plurimi sunt hic in terra misere seducti. sunt etiam, quod ipsi prius animadvertimus, homicidæ, & parricidæ, [b] & interfectores sacerdotum, & inimicissimi monaste-

1 Strutunga *Ben.* 2 deest *Ben.* & *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 on *Hatt.* 5 geornost *Hatt.* 6 godan *Ben.* 7 deest *Ben.* 8 herian *Hatt.* 9 himne *Ben.* 10 þeah *Hatt.* 11 sare *Ben.* 12 ðeah *Hatt.* 13 deest *Hatt.* 14 sacerdbanan *Hatt.* 15 deest *Hatt.*

a Vide LL. *Æthelr.* de verbis & operibus curandis, *Spelm. Conc.* pag. 519. Sufficiat semel hic Lectorem monuisse quæ immania flagitia à Concionatore nostro etiamnum memorantur, eadem planè omnes fere Historicos enarrare. Leges autem *Eadgari*, *Eadwardi*, & *Æthelredi* graviter & eodem fere ordine ea perstringunt. *b* Vid. LL. R. *Can.* de Sacrum ordinem violante. p. 557.

ædere apostatan] ⁊ her syndan man swaran ⁊ morðorran ⁊ morðor wyrhtan. [1 ⁊ her syndan hadbrecan ⁊ æwbrecan ⁊ ðurh sibligeru ⁊ ðurh mistlice forligeru forsyngode swyðe.] ⁊ her syndan myltestran ⁊ bearnmyrðran ⁊ fule forlegene horingas manege. ⁊ her syndan wiccan ⁊ 2 wælcyrian. ⁊ her syndan ryperas ⁊ reaferas ⁊ worold struderas [and ðeofas ⁊ ðeodscaðan ⁊ wedlogan ⁊ wærlogan.] ⁊ hwædest is to cweðennne. mana ⁊ misdæda ungerim ealra:·

XX. And ðæs us ne scamað na. ac [3 ðas] us scamað swyðe ꝥ we bote aginnan swa swa bec tæcan. ⁊ ꝥ is gesyne on ðysse earman forsyngodan ðeode:· Eala micel magon manega gyt her to eacan ⁊ eaðe beðencan ðæs þe an man ne mihte on hrædinge [4 fullice] asmeagan hu earmlice hit gefaren is nu ealle hwile wide gynd ðas ðeode. ⁊ smeage huru georne gehwa hine sylfne. ⁊ ðæs na ne 5 latige ealles to lange:· Ac nu on Godes naman. uton don swa us neod is. beorgan us sylfum swa we geornost magon. þe læs we æt gædere ealle forweorðan:·

XXI. An ðeodwita wæs on Brytta tidum. Gildas hatte. se awrat be heora misdædum. hu hy mid heora synnum swa openlice swyþe God gegræmedan. ꝥ he let æt nyhstan Engla here heora eard gewinnan. ⁊ Brytta dugeðe fordon mid ealle. and ꝥ wæs geworden ðes þe he sæde [6 ðurh gelæredra regolbryce ⁊ ðurh læwedra lahbryce.] ðurh ricra reaflac ⁊ ðurh gitsunge woh gestreona. ðurh leode unlaga ⁊ ðurh wohdomas. ðurh biscopa asolcennesse [7 ⁊ unsnotornesse.] ⁊ ðurh lyðre yrhðe Godes bydela. þe soðes geswugedan ealles to gelome. ⁊ clumedan mid ceaflum þær hy scoldan clypian. ðurh fulne eac folces gælsan ⁊ ðurh oferfylla ⁊ mænigfealde synna heora eard hy forworhtan ⁊ selfe hy forwurdan:·

XXII. Ac 8 wutan don swa us ðearf is. warnian us be swilcan; And soð is ꝥ ic secge. wyrsan dæda we witan mid Englum [9 sume gewordene] þonne we mid Brittan ahwar gehyrdan. ⁊ þy us is ðearf micel ꝥ we us beðencan ⁊ wið God sylfne ðingian georne:· And utan don swa us ðearf is. gebugan to rihte. ⁊ be suman dæle unriht [10 ascunian ⁊] forlætan. ⁊ betan swiðe georne þæt we ær bræcan:· And utan God lufian ⁊ Godes lagum fylgean ⁊ gelæstan swyðe georne ꝥ þæt we behetan þa we fulluht underfengon. 11 oððon ða þe æt fulluhte ure foresprecan wæron:· And utan word ⁊ weorc rihtlice fadian.

riis. proditores etiam dominorum, notique Apostatæ, ac manifesti; ad hæc perjuriæ, & homicidia atque sicarii. violatores etiam ordinum sacrorum, & adulteri; imo incestu, variisque impudicitiis profligatissimi. dantur etiam lupinaria, & infantium neces, multæque [a] meretrices, fœdæ, ac adulteræ. Sagæ porro, & Veneficæ, prædones direptoresque, & grassatores publici. & fures & latrones, & mendici & mendaces. & brevissime ut dicam, scelera atque flagitia, quæ enumerari nunquam possunt, omnia.

Atque harum rerum, è nobis ne unum quenquam pudeat omnino. nos vero pudet vehementer, libris pulchre admonitos statim incipere poenitentiam. quod in hac gente misera, peccatrice, apertum est & vulgatum. Atque hei mihi! multa his sunt annumeranda, & revocanda in memoriam, quæ singuli vix unquam possint legendo plenè investigare. Quanta scilicet infortunia, ac miseriæ universam gentem quotidie vexant, & perturbant. ac diligenter unusquisque semet examinet, nec istud nimium diu procrastinet. sed in nomine Dei agamus illud quod nobis est maximopere necessarium, quam diligentissime possimus, caveamus nobismetipsis, ne una omnes pereamus.

Temporibus Britannorum, doctus quidam erat atque sapiens, cui nomen Gildas; qui res eorum male gestas scriptis suis commemoravit. Eosdem nempe peccatis suis Deum tam aperte graviterque lacessisse, ut Anglorum exercitum tandem permitteret victorem terra potiri: Britannorum autem virtutem atque gloriam expugnare, & prorsus extinguere. Factum est autem id, quod ipse prius monuerat, fracta regula doctiorum, & laicorum violata lege. ob divitum rapinas, & usurarum injustarum cupiditatem; propter leges Gentis iniquas, & iniqua judicia; propter Episcoporum desidiam, & imprudentiam; & nunciorum Dei laborem ingratum, qui veritatem prorsus occultarant, & mussitaverunt faucibus, ubi vehementius esset inclamandum; propter populi luxum consummatum; propter crapulam & ingluviem, variaque ac multiplicia peccata; patriam suam amiserunt, ipsi autem omnes perierunt.

Agite vero, quod opus est nobis perficiamus, hujusce modi commonefacti simus exemplis, veritatem enim ego plane enuntio; deteriora quædam flagitia Anglis fuisse nota, & perpetrata, quam Britannis olim fuissent unquam audita. Quamobrem nobis est id summopere necessarium, hæc ut animo nobiscum iterum iterumque reputemus. & Deum nobis ut conciliemus. Agite ergo jam fiat quod nobis est pernecessarium, ad justitiam nosmet convertamus, & nefas aliquo saltem modo devitemus relinquamusque. resarciamus autem illud sedulo quod perfregimus. Agite porro, amemus Deum, & legibus divinis obsequamur, istud etiam omni diligentia perficiamus, quod bapti-

1 Deest *Hatt.* 2 wælcerian *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 deest *Ben.* 5 gelatige *Ben.* 6 deest *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 utan *Hatt.* 9 deest *Hatt.* 10 deest *Ben.* 11 oððe *Ben.*

a LL. *Æthel. Concil. Ænham.* ut sagæ incantatores & egregiæ meretrices exulant pag. 515. Furta autem & Latrocinia omnia funditus absistant. pag. 528.

and ure ingeðanc clænsian georne. ⁊ að ⁊ [1] wed wærlice healdan. ⁊ sume getrywða habban us betweonan. butan uncræftan:· And utan gelome understandan ðone miclan dom þe we ealle to sculon. ⁊ beorgan us georne wið þone weallendā bryne helle wites. ⁊ geearniā us ða mærða ⁊ ða myrhða þe God hæfþ gegearwod ðā þe his willan on worolde gewyrcað:·*

zandi, professi sumus olim atque polliciti. sive id quod sponsores nostri pro nobis baptizandis susceperunt. Agite jam tandem dicta atque facta rite instituamus. cogitationes vero diligenter nostras expurgemus. jusjurandum etiam & pactum caute semper conservemus, & fidem aliquam inter nosmetipsos amota omni fraude tueamur. Agite nunc demum supremum istud judicium, ad quod perventuri sumus omnes, sæpissimè in mentem revocemus, nobismet vero caveamus ab luctuoso isto infernæ pœnæ incendio; comparemus autem nobis gloriam & beatitudinem, quas reposuit iis Deus, qui in mundo illius voluntati obsequuntur.

GOD URE HELPE. AMEN.

DEUS NOS ADJUVET. AMEN.

† Præcipui articuli Sermonis ad Anglos habiti ab Lupo Episcopo.

I. Hujus universitatis finem instare docuit, quoniam peccatum exuberat; idque ita prædictum in S. Scripturis, ante adventum Antichristi futurum, eaque mala ostensa palam quatuor annis ante Ethelredi Regis obitum.

II. Gentes cum Christianis conferens, eas antetulit, planeque ostendit quod in illo impio divino cultu falsaque religione, multò sint justiores, ferventiores, & observantiores quàm Christiani, quorum vita indies fit sceleratior. Nam Ecclesiæ vastantur, sanctitas è vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad secundas nuptias adigitur invita, imo plebs proditoriè è regno sumpto pretio venumdatur, infantes ab ipsis incunabulis ad miseram servitutem sumpti, & redacti sunt, omnisque benignitas & eleemosyna periit, ipsi denique liberi avitâ libertate & ingenuitate frui, & in servili conditione constituti bonis labore suo partis uti prohibentur.

III. Aliaque illorum temporum vitia commemorat multa. Parentum, liberorum, conjugum, amicorum, propinquorum, agnatorumque non esse Christianis aut hominibus dignam amoris & officii inter se retributionem & vicissitudinem. Clericos, amussi regulaque suâ arctiore contemptâ, & laicos communi humanâ lege spretâ vivere. Quæcunque mala ubique jam esse diffusa atque dissipata, eaque quæ ad Rempublicam labefactandam atque evertendam summa sunt, Proditionem nempe, atque falsum in ipsos dominos atque heros testimonium. Cujus fuit indicium Edwardi Regis ipsis hostibus traditio, parentumque ac filiorum impietas, quòd illi liberos hi matres pecuniâ concedebant. Ostendit ex hac Christianæ vitæ & integritatis deterioratione pervenisse ad hanc gentem; ignominiam & infamiam; deinde bellum, famem, incendia, homicidium undique gentem delere.

IV. Furtum autem, egestatem, pestem, latrocinia, & rapinas esse gentis propria atque intestina mala. Quibus præter solitum accessere divinitus cœli atque aëris intemperies & sterilitas agrorum.

V. Alia cum his punienda in regno frequentia obtinere ostendit vitia; perjuria nimirum, mendacia, nec non fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

VI. Piratas ipsa divinâ irâ ac vindictâ in hanc gentem prævaluisse; ita ut ab istis invasionibus sæpè decem aut viginti unâ mulctatæ conjuges, atque filiæ inspectantibus parentibus & maritis stupratæ; Domini ipsis servire coacti. Christiani instar pecudum agminibus unâ abducti & vinculis copulati in pelagos varios acti; dum ipsi interim eos qui vinculis, infamia, rapinâ, contumeliis ac sceleribus omnibus se male tractabant atque in navigia cogebant, honoribus prosequebantur.

VII. Has omnes dicebat calamitates regno invectas, incenso numine divino, quia hæc gens multifariam multisque modis deliquit homicidio, avaritia, guld, furto, profusione, pace ac induciis insidiose constructis, barbarismo, proditione atque technis vaferrimis, legum religionisque contemptu, fraude atque desertione, propinquorum oppressione, ordinum despectu, & maculato conjugio, incestu atque adulterio; juramenti, fœderis, promissi, fidei, jejuniorum atque feriarum crebrâ fractione, mendaciis, orationisque vanitate. Inesse præterea in ordine clericali Apostatas & deficientes atque renunciantes fidei; permultos quoque existere inter Laicos, qui summo odio Clerum prosequuntur, legemque divinam & Christi imperium contemnunt: eorum exemplo qui ex famâ populari magis quàm ex divinâ aut humanâ Lege pendebant, quique ex facinoribus quàm ex rectè gestis gloriam atque commodum quærunt.

VIII. Ad extremum, pœnitentiam, prioris vitæ emendationem atque novitatem, omnisque mali vitationem suadens peroravit.

1 Wedd *Hatt.* * In marginalibus notis huic sermoni subjunctis, quoties legitur DEEST HATT. notandum est lectori, eas voces, quæ in *Hattoniano deesse* notantur, insertas esse in textum hunc ex codice *Hattoniano.* † Hos articulos desumpsit Cl. *F. Junius* F. F. ex *M. Parkeri* Antiq. Brit. Edit. Hanov. pag. 89.

Cum

Cum Lupi Episcopi Sermone ad Anglos, ob quandam materiæ affinitatem, non malè forte subjungentur quæ, de Variis casibus, ex Hattonianâ *Bibliothecâ deprompsimus; quemadmodum & quæ, Hostili exercitu impressionem in terras nostras faciente, publicè legenda proponit volumen* 248 *Collegii Sancti Benedicti.*

*BE MISTLICAN GELIMPAN.

I. Gyf hit geweorðe þ on ðeodscype [a] becume healic ungelimp for manna gewyrhtan: here [b] oððon hunger. bryne oððon blodgyte. unwæstm oððon [c] unweder. orfcwealm oððon mancwealm [d] ðurh færlice uncoðan. ðonne sece man ða bote a a to Gode sylfum:. Ealra ðinga [e] ærest ga man to scrifte. 7 gebuge man to rihte. 7 [[f] ælc] unriht forlæte. huru heafodmen 7 gehadode men. 7 þonne do man syððan [[g] georne] swa swa dyde Dauid 7 eac mænig oðer. geomerigendum mode clypige mon to Criste. 7 ealswa [h] Niniuete [[i] swa þ folc agylt hæfde] gif man þ gerædde. gold 7 [k] glencga alecge man þa hwile. 7 ælce wig-wæpna. 7 ælce idele renca. 7 æghwylce woruld saca læte man stille. 7 nime man hæran [l] oþþon wyllen to lice. 7 fæste swyðe georne. 7 ælmessan dæle:. God is swyðe milde:.

II. Niniuete wæron forsyngode swyðe. ac hy dydon swa heom [[m] to donne] ðearf wæs. gewendon to rihte fram eallum unrihte. 7 [n] fengan on fæsten. 7 ðingedon georne geomrigendum mode [[a] wið God. 7 God ælmihtig þa heom allum gemildsode ðurh ðæt strange fæsten 7 behreowsinge þe hi dydon.] 7 ðæt mæg to bysne:. [p] Utan don eac swa swa oft swa ðær neod sy. [[q] ealswa nu is micel neod ofer eal ðisne eard.] beode mann sona ðreora daga fæsten [[r] to berenan hlafe. to sealte. 7 to grenan wyrtan. 7 to ofete. 7 hwilum læs. hwilum ma. be ðam ðe seo neod sy.] 7 sece gehwa his scrift swyðe [s] georne. and [t] unscoduin fotum georne Godes cyrican dæges 7 nihtes. 7 ga man mid [u] reliquium ut 7 mid [x] letanian. 7 sceote man ælmessan be ðæm þe man þonne to ðearfe gerædde. swa æt heafde peninc. swa æt heorð peninc. swa æt [y] sulhgange peninc. swa æt faldgange pening. swa gesyfledne hlaf. gæf man ðæt gerædde. æt [z] hreocendum heorðe. swa elles hwæt þinga be ðam þe witan þonne to ðearfe gerædan [[a] for ealles folces neode.] hwilum weaxgescot. hwilum mealt gescot. hwilum melo gescot. hwilum ælmes bæð. and hwilum ðearfena fotþweal. 7 elles ælmes gedal. 7 hwilum be teoðunge. hwilum be mannes efenwihte. hwilum be freot men. hwilum be healf freon. 7 hwilum an. 7 hwilum oðer:.

III. Witan scylon rædan folce to ðearfe. and [b] sacerda gehwilc do swa hit ðearf is on his mæssesangum. sona swyðe georne clypige to Criste:. To æghwælcre neode man hæfþ on cyricbocum mæssan gesette. 7 tilige man georne mid ðam 7 mid halgum gebedum a a þonne ðearf sy:. And þ is hwene betere þonne man to wiccan 7 to wiggleran tilunge sece æt ænigre neode:. And ealle Godes ðeowas don swa hit neod is. mid [c] sealmsangum ðingian georne for ealle ðas ðeode. 7 æt [d] ælcum tidsange. aðenedum limum. sumne sealm singan. preces 7 col. 7 geornlice biddan are 7 miltse ealre ðysse ðeode:. And Godes ðearfan. myngie man gelome. þ hy eac to Criste clypian swyðe georne. 7 anrædlice gebiddan for ða þe heom on Godes est ælmessan syllan. 7 for ealle ðas ðeode ðingian hy georne:.

IV. And ælces mannes ðeowetlingas ealle ða ðry dagas. þe þ fæsten aboden sy. [[e] ælces] weorces beon [f] gefreode wið cyricsocne 7 wið ðam þe hy ðæt fæsten þe lustlicor [g] gefæsten 7 wyrcen heom sylfum [h] þ þ hy willen. 7 clypien to Criste eac swyðe georne:. And gyf hi ðonne ðæt fæsten rihtlice ne [i] gefæstan. ðolian [[k] hi] ðære hyde. oððon hydgyldas:. And gyf frigman swa fræc sy þ he ðæt fæsten [l] abrece. oððon his ælmessan rihtlice [m] ne gelæste swa swa hit gelagod sy. [n] gebete þæt swa scire witan sylfe geceosan. [[o] swa þ oðre manega beon gestyrde be ðam.] [p] oððon þus gyf hit beon mæge. bonda mid ðryttiga penigan. þegen mid XXX scyll. gyf man swa gerædde. and swa hwær swa þ feoh uparise. dæle man on Godes est æghwylcne penig:. And manna gehwylc dæle on Godes est georne Godes ðearfum [q] ðæne sylfan mete ðe he wolde brucan. gif him ðæt fæsten swa geboden nære:. And huru is mæst ðearf þ man fram unrihte gebuge to rihte 7 yfeles geswice 7 Godes lage healde 7 godcunde lare gyme swyðe georne 7 rihtlice gelæste eall þ man behate on Godes est to donne:. GOD US GEHEALDE:.

---

* BE MISLICUM GELIMPUM *Ben.* & *Hatt.* *a* cume *Ben.* & *Cott.* *b* oððe *Ben.* & *Cott.* passim. *c* anwider *Ben.* ungelimplice gewideru *Cott.* *d* oððe færlic coða. oððe færlic dead. *Cott.* *e* ærost *Ben.* *f* *Cott.* *g* *Cott.* *h* Niniuite *Ben.* & *Cott.* *i* *Cott.* *k* glænca *Ben.* *l* 7 *Ben.* & *Cott.* *m* *Cott.* *n* fæstan ðry dagas on ann. *Cott.* *o* *Cott.* *p* Uton *Ben.* & *Cott.* *q* *Cott.* *r* *Cott.* *s* geornlice *Ben.* *t* unsceodum *Cott.* *u* haligdome *Cott.* *x* halig wætere *Cott.* *y* sulh pænig oððe pæniges wurþ *Ben.* *z* reocendum *Ben.* & *Cott.* *a* *Cott.* *b* mæssepreorta *Cott.* *c* sealmsang *Cott.* sangum *Ben.* *d* æghwilcum tidsangum *Ben.* & *Cott.* *e* *Cott.* *f* frige *Cott.* *g* gefæstan 7 wyrcan *Ben.* & *Cott.* *h* swa hwæt swa hi willan. 7 clypian *Ben.* & *Cott.* *i* healdan *Cott.* *k* *Cott.* *l* tobrece oððe *Cott.* *m* na *Cott.* *n* bete þ swa se scir b 7 ealle scirwitan rihtlicost deman *Cott.* *o* *Cott.* *p* oððe *B.* & *C.* *q* ðone *Ben.*

Hat-

Hattonianum *hunc de Variis casibus tractatulum contulimus cum supra memorato volumine collegii Sancti Benedicti; nec non cum Cottoniano MS. qui inscribitur* Tiberius. A. 3. *Ac minime quidem videntur omittenda quæ codex ille Cottonianus in fine opusculi addit.*

V. Na ƿis nan gehadod man to þam dyrstig. ꝥ he æfre life ænigan men ðis fæsten to abrecenne. ⁊ gif hit ænig manded. þonne mæig he ƿenan him sylfan ꝥ him Godes grama fullice on becume:· Uton niman us nu ealle byrne be Saule ðam cynincge. ðe God hine sende into anum leodscype. ⁊ sceolde eall fordon ðæt on ðam earde ƿære. þa budon his ƿitan eallan ðam folce ðreora daga fæsten. ꝥ hi sige mostan habban æt Gode ofer hera feondon:· Ða nyste na Ionathas ðæs cinges sunu ꝥ hit sƿa geboden ƿæs eallan ðam folce. ah abyrigde þa on ðam lande anes dropan huniges. ⁊ þa ðurh ðyrne gylt na mihte næfre ꝥ Israelisce folc habban sige ofer heora feondan. ah ƿearð feala ðusenda manna ofslagen of Saules folce ðurh ðirne ylcan gilt:· Nu magon ƿe ealle niman sƿiþe soðe byrne be ðysan ylcan ⁊ be manegan oðrum ðingum. þe men noldan Godes beboda healdan sƿa sƿa hi scoldan ⁊ sƿa sƿa heom geboden ƿæs fram heora lareoƿe. ꝥ feala ðusenda forƿyrðað of ðurh anes mannes gilt. þonne hit bið geboden fæster for ealles folces neode. ⁊ sum man hit þonne tobrycð ðurh his gifernesse. þonne hæfð eall folc. se scyldiga ⁊ se unscyldiga micele ƿraðe æt Gode ðurh his ænne gilt. þe he nolde healdan þa ðincg þe heam for folces neode geboden ƿæs:· Ac uton ƿe nu gecyrran to Criste mid inƿerdre heortan. ⁊ heonan forð ælces yfeles gesƿican ⁊ ƿihtlæcan us sylfe on eallan ðingan ðæs þe ƿe don magon. ⁊ biddan God ælmihtig ꝥ he us gemiltsige æt eallum urum sennan. ⁊ ꝥ he us ahrædde of ðære miclan ancsumnesse þe ƿe nu on syndon:· Drihten hlaford Crist alys us ealle ðurh ðine micclan mildheortnesse. ⁊ ꝥ ƿe moton ðinne ƿillan geƿyrcan ær ƿe of ðiran life geƿitan:· Halig Drihten gemiltsie us eallan:· AMEN:·

ÐIS MAN GEREDDE ÐA SE MICELE HERE COM TO LANDE:·

Ealle ƿe beðurfan ꝥ ƿe geornlice earnian ꝥ ƿe Godes miltse ⁊ his mildheortnesse habban moton. ⁊ ꝥ ƿe ðurh his fultum magon feondum ƿiðstandan.· Nu ƿille ƿe ꝥ eall folc † —— to gemænlicre dædbote ðrig dagas be hlafe ⁊ ƿyrtum ⁊ ƿætere. ꝥ is on monandæg. ⁊ on tiƿesdæg. ⁊ on ƿodnesdæge ær Michaeles mæssan. ⁊ cume manna gehƿilc bærefot to circan buton golde ⁊ glæncgum. ⁊ ga man to scrifte. ⁊ gan ealle ut mid haligdome. ⁊ clypian inƿeardre heortan georne to Criste. ⁊ sceote man æghƿilce hideƿænig oððe ƿæniges ƿeorð. ⁊ gebringe man ꝥ to cyƿican. ⁊ syððan on ðreo dæle be * Crisstes ⁊ be tunes gerefan geƿitnesse:· And gif hƿa ðis ne gelæste. þonne gebete he ꝥ sƿa sƿa hit gelagod is. bunda mid XXX pen̄. ðræl mid his hyde. þegn mid XXX scill. And sƿa hƿar ꝥ feoh uƿarise. dæle man on Godes est æghƿilcne pænig. ⁊ ealsƿa ðone mete þe gehƿa brucan ƿolde gif him ꝥ fæsten sƿa geboden nære:· Deale mon on Godes est georne æfter ðam fæstene eallum ðearfigendum mannum ⁊ bedridan ⁊ sƿa gebrocedum mannum þe sƿa fæstan ne magon. oððe his hlaford for hine. buton he sylf hæbbe. ⁊ heofod men teoðian. ⁊ ðeoƿ men þa ðrig dagas beon ƿeorces gefreode. ƿið ciricsocne. and ƿið ðam þe hi ꝥ fæsten þe lustlicor gefæstan:· And on on gehƿylcan mynstre singe eal geferræden æt gædere heora saltere þa ðry dagas. ⁊ ælc mæssepreost mæssige for urne hlaford ⁊ for ealle his ðeode. ⁊ ðar to eacan mæssige man æghƿylce dæge on ælcan mynstre ane mæssan synderlice for ðare neode þe us nu on handa stent. oð ꝥ hit betere ƿurde. ⁊ æt ælcan tidsange eall hired aþenedum limum ætforan Godes ƿeofode singe ðone sealm Domine quid multiplicati sunt. ⁊ preces ⁊ coll. ⁊ ealle gemænelice gehade ⁊ læƿede bugan to Gode georne ⁊ geearnian his mildse· ⁊ æghƿylce geare heononforð gelæste man Godes gerihta huru ƿihtlice. ƿið ðam þe us God ælmihtig gemiltsige and us geunne ꝥ ƿe ure fynd oferƿinnan motan:·

GOD URE HELPE. AMEN.

Quinetiam, Showere, quemadmodum è terræ fodinis eruuntur, quæ in iis natæ delitescebant, maximi pretii gemmæ, ex quibus levigatis, & ordine dispositis, quæ omnes non delectant tantum, sed in sui admirationem convertunt, ornamenta concinnantur: sic è MSS. Saxonicis, imo ex iis non raro, quæ in nulla fere ratione habentur, effodi, si dicam, multa præclara, multa pretiosa possunt, quæ à gnaro homine sua de rubigine tersa, & in librum composita, docti quidem, ut ego judico, quibus vetustas placet, universi, non modo cum voluptate, sed cum admiratione perlecturi sunt.

Talem librum, qui tanquam *Cento*, ex variis & diversi coloris pannis consuendus est, quisquis *Saxonicos* MSS. versavit, Showere, non potest non desiderare, quippe quod pretiosa multa

† Hoc in loco videtur fæste, aut simile quid, inserendum. * Forte legendum scriftes.

frag-

fragmenta, tractatuli, rerumque descriptiones *Saxonice* scriptæ, nisi in tali libro collectæ in lucem proferantur, æternis tenebris damnabuntur. Tali ergo libro quemadmodum opus esse dico, SHOWERE: sic operæ pretium me facturum spero, si excerpta quædam *Saxonica* hic exhibuero, ex quibus cum multis id genus aliis contexendum eum esse censeo.

Id genus esse duco fragmentum illud ***gromaticum***, quo quis geodætes *Anglo-Saxonicus*, ACRARUM, HIDARUM, & FURLANGARUM dimensiones in usum colonorum descripsit in cod. *Cott.* qui inscribitur, *Otho*, B. II. fol. 350. b.

To anes æceres bræde on ƿealstillinge. ⁊ to þære ƿære gebiriʒeað XVI. hida. gif ælc hid byþ be anum men gemannod þonne mæg man gesettan ælce gyrde mid feoƿer mannum:· Ðonne gebyreð to tƿentigan gyrdan on ƿealstillinge hundeahta hida. ⁊ to þam furlange gebyrgeað oþer healf hund hida. ⁊ x. hida be þam ylcan getæle þe ic here beufan tealde:· to tƿam furlangum gebyrað xx. hida. ⁊ þreo hund hida:· To þrim furlangum hundeahtig hida. ⁊ cccc. hida:· Ðonne gebyrigeað to IIII. furlangum XL. hida. ⁊ VI hund hida:· To fif furlangum gebyreð ymbeganges eahta hunda hida on ƿealstyllinge:· To six furlangum gebyreð sextig hida. ⁊ nigan hund hida:· To VII. furlangum XX. hida. ⁊ XI hund hida:· To eahta furlangum ymbeganges ƿealstyllinge hund eahtig hida. ⁊ XII hund hida:· To XI. furlangum gebyreð. LX. hida. ⁊ XVII hund hida:· To XII. furlangum ymbeganges ƿealstyllinge gebyreð XX. hida. ⁊ nigantyne hund hida:· Gif ymbegange mara bið. þonne mæg man eaþe þone oferetacan geþencan of ðisse tale, forþon ealning to anum furlange gebyreð sixtig manna. ⁊ c. þon bið ælc gyrd mid feoƿer mannum geset:·

Id genus etiam sunt, quæ ad explicandam rem NUMMARIAM *Anglo-Saxonum* conducunt, & ad illam rite intelligendam conferunt. Vocabula autem quibus rem ***nummariam*** denotabant *Anglo-Saxones*, vel sunt quibus ***monetam percussam***, vel quibus certas ***pecuniæ summulas***, seu auri argentive quid, certo quodam pondere aut valore constans, indicabant. Monetæ percussæ argenteæ unum, ut videtur, apud eos genus fuit, nempe argenteus ille nummus, quem penning, pennig, penninc, & cum simplici N. pening, penig, peninc, penic, & peneg, vocabant. Penning autem, qui à nobis PENNINGUS Latino-barbare nuncupabitur, cusum nummulum argenteum, quem hodie dicimus **a threepence**, i. e. tres denarios *Esterlingos*, quod trutina probat, pondere, & valore æquabat. Quinque *penningi* pecuniæ argenteæ summulam, quam ænne scylling, i. e. ***unum scyllingum***; & triginta *penningi*, summulam pecuniæ argenteæ, quam ænne Mancus, vel ænne Mancs, i.e. ***unum*** [a] *Mancusam* vocabant, constituebant. Hæc, auctore *Ælfrico*, SHOWERE, qui in Grammaticæ suæ *Saxonicæ* fine sic scribit: Libra on leden is pund on Englisc. [b] fif penegas gemaciað ænne scylling. ⁊ þritig [c] penega ænne Mancus:· Quemadmodum ergo ***unus penningus*** Anglo-*Saxonum*, tres nostros continebat: Sic unus *scyllingus* eorum ex quinque *penningis* constans, quindecim nostros *penningos* complectebatur, unumque *Scyllingum* nostrum quinta parte excedebat. Mancusa pariter argentea, quæ XXX penningos tales continebat, nonaginta nostros valebat penningos, seu tres excusos patriæ nostræ nummos argenteos, quos vocamus **halfcrowns**. *Mancusa* vero, vel *Marca* auri decies valebat *Mancusam* argenti, secundum valorem quo aurum argentum superabat apud *Græcos* & *Romanos*.

Dimidium *peningi* apud *Anglo-Saxones* vocabatur helflinge, ut videtur ex *Lucæ* cap. XII. 6. Ne becypað hi fif Spearƿan to helflinge, ***nonne quinque passerculi veneunt minutis assibus duobus***? Quadrans autem *peningi* dicebatur feorðling: ut videtur ex *Matth.* cap. V. 26.ær þu agylde þone ytemestan feorðling, ***usque dum reddideris ultimum quadrantem.*** & *Luc.* XXI. 2. þa geseah he earme ƿudeƿan bringan tƿegen feorðlingas, ***vidit autem viduam quandam pauperem mittentem æra minuta duo.***

Erant in usu etiam apud *Anglo-Saxones* æreæ monetæ percussæ, eæque valde minutæ, quas STYCAS vocabant, quarum una semiquadrantem; quadrantem duæ; quatuor helflingum; & octo denarium eorum argenteum, seu *peningum* valebant. Hoc constare videtur ex *Marci* cap. XII. 42. Ða com an earme ƿuduƿe. ⁊ ƿearp tƿegen stycas. þ is feorðung peninges. ***& venit quædam vidua pauper, misitque minuta duo, quod est quadrans.*** Quemadmodum enim denarium Romanum [d] per suum *penning*; sic dimidium ejus sive semissem, per suum helfling; quadrantem per suum feorðling; & minuta æra, quorum certus quidam numerus denarium valebat apud *Romanos*, in transferendis evangeliis per *stycas* suas reddebant. Præterea notandum est, SHOWERE, inter penningos *Saxonicos*, & penningorum fragmenta, scilicet penningorum partes dimidias, & quartas, non raro reperiri, quod ita erat comparatus, sive is fusus, sive excusus fuit

---

a Vel ***unam marcam***. Mearc enim, seu Marc, apud *Anglo-Saxones* idem argenti pondus, ac Mancus, significabat. *b* Ita non solum liber excusus, sed MSS. nempe is, quem penes me habeo, & ille bibl. Coll. *D. Joh. Bapt.* apud *Oxonienses*. Hoc observatum à Lectore velim, quippe quod sunt, qui contendunt *Scillingum* Anglo-Sax. ex quatuor *penningis* constitisse. *c* Lege penegas. *d* *Matth.* XX. 2. geƿorðenre gecƿydrædenne þam ƿyrhtum. he sealde ælcon ænne penig ƿið his dæges ƿeorce, ***conventione autem facta cum operariis***, &c.

penningus argenteus *Anglo-Saxonum*, ut ipse in semisses, & semisses ipsius dein in quadrantes facile discindi, aut disrumpi possent.

Merciæ Saxones etiam pecuniam argenteam per summulas numerabant, quas sceatta vel sceattas vocabant. *Textus Roffensis* fol. 38. b. Ceorles wergyld is Myrcnalage cc. scill. Þegenes wergyld is six swa micel. ꝥ byð xii. hundred scill. Þonne bið cyninges anfeald wergild six þegena wergild be Myrcnalage ꝥ is xxx ðusend sceatta. ꝥ bið ealles cxx punda. swa micel is þæs wergyldes on. ȝ for þam cynedome gebyrað oðer swilc to bote on cynegylde. Se wer gebyreð magum. ȝ se cynebot þam Leodum. Quæ sic à [a] *Johanne Bromton* redduntur: CEORLES WEREGILDUM *est in Mercenorum laga* C. C. S. THAYNI WEREGILDUM *est Sexies tantum, id est, duodecies* C. S. *Regis simplum* WEREGILDUM *est Sex* THAYNORUM WEREGILDUM *in Mercenorum laga, hoc est* XXX *millia Sceata, id est totaliter* CXX. L. *Tantum est de* WEREGILDO, *sed pro dignitate regni debet addi tantundem in* CYNEGILDE. *Ipsam* WERAM *debent habere* [b] PARENTES *ejus, & regni emendationem ipsius terræ populus.* In *Lambardi* vero *Archæonomid*, hæc *Æthelstani* R. lex sic se habet: Ceorles weregyld on Mercnaland bið cc. scill. Þegnes syxfeald þam ꝥ is M.CC. scill. Cynges anfeald weregild bið syx M. ðegna weregilda. ꝥ is þrytttig sceattas. ȝ swa micel bið se weregyld:. Ac for þæs rices cynebote bið to þisum genumen eft swa micel on Cynegild:. Þam were habbaþ ða mægas. ȝ ðam Cynebot se land Leod; *Rusticum Mercii* cc. *solidis æstimant. Thanum autem, cujus æstimatio sexies major, mille & ducentis solidis æstimant. Regis æstimatio simplex, sex millium Thanorum æstimationi æqua est*, i. e. triginta sceatis. *Tanta est regis æstimatio. Cui etiam tantundem mulctæ, vel compensationis nomine addi debet, quo regnum satisfactionem recipiat. Occisi regis æstimationem, seu pretium cognati ejus habeant. Mulctam autem populus habere debet.*

Maxime inter se discrepant hujus *Æthelstani* legis duæ istæ lectiones, sc. *Textus Roffensis* illa, quam [c] firmat versio *Bromtoni*, atque altera codicis quem secutus est *Lambardus*. Secundum *illam* sceat, vel sceatta fuit summula solido *Saxonico* multo minor, scilicet decem *sticarum*, seu *peningi* cum quadrante summula, quæ est *scillingi* quarta pars, ut supputando constat. Secundum *hanc* vero, quam rejiciendam esse judico, ingens argenti summa fuit, nempe CC.XL. mille *Scyllingorum*, qui faciunt monetæ *Anglo-Saxonicæ* quater mille libras, quas *pundas* vocabant. Rejiciendam (inquam) judico codicis, quem *Lambardus* est secutus, Lectionem, quod errore librarii M. nota numeralis *Saxonici* þusend scriptum esse videtur ante Þegna, quod inter þrittig, & sceattas ab eo erat scribendum. Hanc Conjecturam nostram, qua vera loci lectio, legisque verus etiam sensus restituitur, sustentat versio *Latino-barbara* Cod. MS. *Cott.* qui inscribitur, *Titus*, A. 27. his in verbis: *Ceorles Weregildum est in Myrcenorum laga* cc. *sol. Taini Weregildum est sexies tantum.* i. e. *duodecies* C. *sol. Regis simplum Weregildum est* VI.M. *Tainorum Weregildum est in Myrcenorum Laga, hoc est,* XXX MILIA SCEATTA. *i. e.* TOTALITER CXX LIBRÆ. *Tantum est de Weregildo*, &c. In qua quidem versione verba ista, *hoc est*, XXX *milia Sceatta*, i. e. *totaliter* CXX *libræ*, exacte respondent *Saxonicis* istis *Textus Roffensis*, ꝥ is xxx ðusend sceatta. ꝥ bið ealles cxx. punda:.

Þrimsa etiam summulæ genus est, qua Orientales, Australes, & Occidentales *Angliæ Saxones* in numerandis suis pecuniis utebantur. De hac etiam in Lege *Æthelstani* R. Be werum:. Þæs cyninges weregyld sie mid Englacynne on folcriht ðrittig þusend ðrimsa. ȝ ðæra XV.M. sien ðæs weres. ȝ oðra XV.M. ðæs cynedomes:. Se wære belimpaþ to þam mægþe. ȝ ꝥ cynebot to þam Landleod:. Quæ sic vertuntur in cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Regis Weregildus est cum Anglis in publico recto tringinta millia thrimsa.* [d] *id trium quindecim milia sunt de wera, & quindecim milia cynedomes.* i. e. *regiæ dignitatis. Ipsum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & Kynebot ipsius terræ nationi.* In MS. autem *Cott. Titus*, A. 27. transferuntur his in verbis: *Regis Weregildum est cum Anglis in jure publico* XXX. *milia* þrimsa. [e] i. e. *trium* XV *milia sunt de werc. & quindecim milia cynedomas.* i. e. *regiæ censuræ. Ipsum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & cynebot ipsius terræ nationi.*

Sic legem *Æthelstani*, SHOWERE, transtulerunt *Anglo-Normanni*, *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis fere prorsus ignari, quæ tamen sic verti debet: *Apud Anglos communi jure rex triginta mille Thrimsis æstimatur, quarum quindecim millia regii capitis pretium sunt, & quindecim millia, quibus regno satisfiat, mulctæ nomine solvenda sunt. Regii capitis pretium ejus cognatorum est, mulcta vero populi Anglicani.*

De Thrimsa autem sic *Lambardus*: *Thrisma* à ðreo, *quod* tria *sonat effictum. Est igitur Thrimsa trium Solidorum nummus.* Thrimsa vero, SHOWERE, non à ðreo, sed à TREMISSIS, ut

---

a X. Script. col. 846. & *Spelman*, concil. Vol. I. pag. 406. *b* Gallice *parents.* i.e. *agnati, cognati*, sanguine propinqui. *c* Textus *Roffensis* lectionem etiam corroborat versio cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Cheorles Weregildum est in Mercenorum Laga* cc. *solid. Thaini Weregildum [sexies] tantum*, i. e. *duodecim hunshillinges. Regis simplum Weregildum est sex Thainorum Weregildum in Mytenorum Laga. hoc est triginta* milia sceatta. hoc est, *totaliter centum viginti libr. Sed pro regni emendatione debet tantundem addi in cenegildo. Ipsam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipsius terræ populus.* *d* Lege *& istorum.* *e* Lege *& istorum.*

recte

recte *R. Bradijus* noster, derivandum est. *Tremissis* autem in legibus antiquis fuit summa solido minor: ut [a]*Wisigoth.* 7. Tit. 2. l. 11. *Si quis tintinnabulum involaverit de jumento, vel bove, solidum reddat. de vacca tremisses duos. De berbicibus tremisses singulos cogatur exsolvere.* Sic 8. Tit. 3. l. 10. *pro caballis, aut bubus, per singula capita singulos* solidos *reddat, per minora vero capita singulos tremisses.* Sic *Burgund.* Tit. 4. 3. *pro porco sol.* 1. *pro ove sol.* 1. *pro capra tremissem.* *Tremissis* ergo non nummus trium solidorum, sed denariorum summa fuit solido minor, scilicet *quatuor* denariorum summula, ut constat ex Lege *Rip.* XXIII. *de ictu servorum: sed tamen propter pacis studium* tremissem, *id est,* IIII. den. *componat.* Quemadmodum enim in assis *Romani,* qui ex XII unciis constabat, tertia pars, *Triens* dicta, quatuor unciarum pondus fuit: sic, ut ego autumo, *tremissis,* qui apud *Germanas* gentes IV. denariorum summa erat, tertia pars fuit veteris solidi *Germanorum,* quem ex tribus tremissibus, vel XII. denariis constitisse analogiæ ratio jubet credere.

Quamobrem, SHOWERE, *Thrimsa* vel pro numero IV. denariorum, quos tremissis Germanorum continebat; vel pro ratione, quæ fuit inter tremissem istum, & solidum, cujus *tertia pars* erat, æstimanda est. Secundum priorem æstimationem *Thrimsa* quatuor denariorum *Anglo-Saxonicorum,* qui *penningi* vocabantur, summa erat. Verum secundum posteriorem, continebat *Thrimsa scyllingi,* sive solidi *Anglo-Saxonici,* tertiam duntaxat partem, hoc est *peningum* integrum, quinque *sticas, sticæque* tertiam partem, cujus nulla denominatio est. Priorem *Thrimsæ* æstimationem posteriori præpono, SHOWERE, quum quod rotunda summa est, & computantibus *fractâ* multo commodior; tum quod prope accedit ad *Thrimsæ* valorem, qui legitur in Lege *Æthelstani* R. in *Textu Roff.* Ceorles weregyld is cc. ⁊ VI. ⁊ LX. ðrimsa. þ bið twa hund scyllinga be Myrcna Lage. *Villani Weregildum est* CCLXVI *Thrimsæ,* h. e. *ducenti solidi Merciorum Lege.* Ut enim quatuor denarii, sive *peningi,* ex quibus *Thrimsam* constitisse arbitror, se habent ad *scyllingum:* sic CCL. ðrimsa, quæ vera forsan lectio est, se habent ad CC. *scillingos.*

Hactenus de *Thrimsa,* seu tremisse *Anglo-Saxonico,* jam restat, ut de *punda* sive libra *Anglo-Saxonica* dicamus. Quæ, ut ex superioribus constat, LX *Scyllingorum* summa fuit. Nam eadem ratio est singularis *pundæ* ad LX. *scyllingos,* quæ est CXX pundarum ad XXX millia *Sceatta,* quæ constituunt septies mille & ducentos *Scyllingos.*

Verum, SHOWERE, ut omnia in compendium redacta in uberiore luce tibi ob oculos ponam, paucis accipe: octo *sticæ,* vel duo *helflingi* constituebant denarium, seu *penningum* Anglo-Saxonum, qui tribus argenti denariis nostris, quos **pennies,** & per contractionem **pence,** vocamus, pondere & valore par etiamnum est. Penningus cum quadrante, vel duabus sticis, constituebat *unam sceatam;* quatuor *penningi* constituebant *Thrimsam;* quinque penningi, vel quatuor sceatæ constituebant *scyllingum,* qui quindecim denariis nostris, sive *shillingo* nostro, & tribus nostris denariis, valore æqualis est. Sex scyllingi, sive triginta penningi, unam *mancusam,* vel *marcam* constituebant. Decem mancusæ, sive sexaginta scyllingi, qui shillingorum nostrorum septuaginta & quinque valebant, constituebant *pundam,* quæ argenti tres *nostras* pundas, & XV shillingos nostros continebant, ideoque XV unciarum argenti pondo, vel libra fuit.

Quinetiam monetæ *Anglo-Saxonicæ* genus, sive id nummus signatus, sive pecuniæ pondus vel summa fuit, ORE, vel ORA erat, cujus usum *Dani,* quæ mea est opinio, in *Angliam* induxerunt. *Ora,* autem vel *ore* fit à veteri *Cimbrico,* vel *Norvagico* **Aur,** vel **Auri,** *Islandice* **eyrir,** quibus *plural. communis* **Aurar.** *Latino-barbare* ÆREUS. de quo sic *Ol. Verelius* in suo Linguæ veteris *Sueo-Gothicæ* indice: **Auri** *est octava pars Marcæ.* Sic *Gudmundus Andreæ* in Lexico suo *Islandico:* **Mork,** *Marca duplex, una ponderis, altera mensuræ. Marca ponderis continet octo Æreos.* Sic *Arngrimus Jonas Islandus,* Crymogææ lib. I. cap. VIII. p. 85. *Marca porro in rerum taxatione octies* **eyrir.** *Hanc simpliciter Marcam Islandicam appellaturi sumus. Valebat unciam argenti defæcati cum* [b]*duella.* dein p. 86. *Etenim marca auri puri, & argenti defæcati* VIII *unciarum pondus habuit: ubi etiam uncia* **eyrir** *nobis dicta est.* ORA ergo, sive *Æreus* argenteus, quamvis in rerum taxatione apud *Islandos* valebat *unciam argenti,* & *duellam,* duntaxat tamen pendebat unciam, adeoque viginti penningos veteres *Anglo-Saxonum,* & *Anglo-Normannorum,* id est, sexaginta nostros penningos, sive nummum percussum, quem vocamus **a crown,** pondere & valore æquabat. *G. Somnerus* in glossario suo de ora sic scribit: ora *autem* i. e. *ut dixi* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur,* major *sc. &* minor: *hæc* XVI *continens argenti* denarios, illa XX. *Quarum posterior in libro censuali Anglorum ubique fere obvia. In regesto monasterii* Burton, (*observante Cl.* [c]Camdeno *in Wiltonia*) XX *oræ dicuntur valere duas argenti Marcas. Hoc ut verum sit, per* Marcam *hic intelligenda* Marca *temporum posteriorum,* XIII. *valens argenti solidos, &* IV *denarios; ut per* Oram, Ora *minor,* XVI *sc. denariorum. Hac enim computandi ratione* XX. Oræ *duas faciunt argenti* Marcas, *viz.* XXVI S. & VIII. d. Hæc ille de du-

---

[a] Codex legum antiquarum ex bibliotheca *Frid. Lindebrogii. Francofurti,* M.DCXIII. [b] Id est, cum tertia unciæ parte. de ORA etiam sic *Skeneus* de verb. significatione. ORA, **ane auld Saxon word, and signifies metall, like as brasse, or Gold; and mairover in auld times it was ane peice of Cunzied silver, or gold. for,** *tres oræ aureæ* **are the price of ane Cowe.** *Stat. Alex.* lib. 4. c. *Sciendum* 63. [c] *Britan.* Londini edit. in fol. M.DC.VII. p. 186.

plici *Ora*, regesti *Burtonensis* auctoritate fretus; ubi etiam XXVI. s. & VIII. d. ex quibus *Marcâ* constitisse dicitur, de solidis & denariis, qui nostros ter valore & pondere superabant, intelligendi sunt.

ORÆ autem argenteæ viginti veterum denariorum pondus & valorem habentis frequens mentio est, SHOWERE, in rerum & servorum emptionibus & venditionibus, quas supra ex monumentis *Dano-Saxonicis* & *Normanno-Saxonicis* descripsimus. Id genus sunt: Leofƿine gebohte healf hide landes æt Ædrice his mæge Usices suna mid healfe Marce goldes. ⁊ mid ane pund seolfres. ⁊ tƿegan oran, *Leofwinus emit ab Ædrico, propinquo suo, Usices filio, dimidium bidæ telluris cum dimidio Marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris.* Leofenoð gebohte hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige mid fif oran. ⁊ mid tƿelf heafdon sceapa, *Leofenothus se & suos redemit ab Ælfsigo, quinque oris, & duodecim ovibus.* In legendis etiam vetustis *codd.* non raro occurrunt rerum & servorum pretia, quæ per *oram auri* exprimuntur: ut, Ægelsige bohte Ƿynric æt Ælƿige abbude mid anon ore goldes, *Ægelsigus emit Wynricum ab Ælwigo abbate cum ora auri.* Ora auri autem secundum proportionem, qua aurum valore superabat argentum apud Græcos & Romanos, Oram argenti decies non potuit non valere.

Hæc paucis & obiter, SHOWERE, de re nummaria *Anglo-Saxonum*, quæ plenius & ornatius dici possunt ab eo, quisquis ille *φιλαρχαίων* nostrorum fuerit, qui *Centonem Saxonicum* scripturus est. Ad quem etiam, tanquam opus *Phrygionicum* intexendum, accedere debent juramentorum solennes formulæ, quæ habentur *Text. Roffen.* fol. 38. b. ibique inscribuntur:

HU SE MAN SCEAL [a] SƿERIE.

I. [b] On ðone drihten þe þes haligdom is forehalig ic ƿille beon N. hold. ⁊ getriƿe. ⁊ eal lufian ðæt he lufað. ⁊ ealle ascunian ðæt he ascunað æfter Godes rihte. ⁊ æfter ƿoruld gerysnum. ⁊ næfre ƿilles ne geƿealdes. ƿordes ne ƿeorces oƿiht don ðæs him laðre bið. ƿið þam ðe he me healde sƿa ic earnian ƿille. ⁊ eall ðæt [c] læste ðæt uncer formæl ƿæs þa ic to him gebeah. ⁊ his ƿillan geceas:·

II. [d] On þone drihten þe ðes haligdome is forehalig sƿa ic spræce drife mid fullan folcrihte butan bræde. ⁊ butan sƿice. ⁊ butan ægƿylcum facne. sƿa me forstolen ƿæs þæt orf N. ðæt ic onspræce. ⁊ þæt ic mid N. gefengen hæbbe:·

III. [e] On ðone drihten næs ic æt ræde. ne æt dæde. ne geƿita. ne gesƿyrhta ðær man mid unrihte N. orfe ætferede:· Ac sƿa ic orfe hæbbe sƿa ic hit mid rihte begeat. ⁊ sƿa ic hit tyme sƿa hit me sealde ðe ic nu on hand sette. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe [[f] sƿa ic orfe hæbbe] sƿa hit me sealde ðe hit to syllanne agte. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe sƿa hit of minum agnum þingum com. ⁊ sƿa hit on folcriht min agen æht is. ⁊ min infoster:·

IV. [g] On ðone drihten ne teo ic N. ne for hete. ne for hele. ne for unrihtre feoh gyrnesse. Ne ic nan soðre nat bute sƿa min secga me sæde. and ic sylfe to soðe talige þæt he mines orfes þeof ƿære:·

V. [h] On ðone drihten ic eom unscyldig ægðer ge dæde ge dihtes æt þære tihtlan ðe N. me tihð:·

VI. [i] On ðone drihten. se að is clæne. ⁊ unmæne. ðe N. sƿore:·

VII. [k] On almihtiges Godes naman þu be hete hal. ⁊ clæne þæt þæt þu me sealdest. ⁊ fulle ƿare ƿith æfter spræce on þa geƿitenesse þe unc þa mid ƿæs N.:·

VIII. [l] On almihtiges Godan naman sƿa ic her N. on soðre geƿitnesse stande unabeden.

---

[a] *Dano-Saxonice* pro sƿerian. [b] Videtur ex solenni formula fidelitatis jusjurandum esse quo vel servus, vel cliens, utpote Thanus, vel Drengus, domino se adstringebat. [c] *Dano-Saxonice* pro læstan. [d] Conceptis verbis jusjurandum, quo quis pecus in alius possessione inventum vendicans, à se furto surreptum jurabat. [e] Solennibus, & legitimis verbis jusjurandum, quo is, in cujus possessione pecus vendicatum inventum est, jurabat se furti nullo modo conscium fuisse, sed id pecoris jure acquisitum possidere, ut quod illi vel datum, vel venditum, vel ab illo altum esset. [f] Sic MS. repetita vero scriptio librarii culpa est. [g] Juramentum calumniæ, quo actor jurabat se reum furti accusatum non animo calumniandi in judicium vocasse. [h] Juramentum calumniæ, quo reus criminis furti, cujus accusatur ab actore, se immunem esse jurat. [i] Jusjurandum sacramentalis conjuratoris, seu compurgatoris esse videtur. [k] Monitio, ut videtur, solennis ad testem jurejurando adigendum. [l] Jusjurandum, quo testis, quæ de re aliqua testimonio dixerat, corroborat, vel vera esse jurat.

⁊

⁊ ungeboht to swa ic hit mid minum egum oferseah. ⁊ minum earum oferhyrde ðæt ðæt ic him mid secge:·

IX. [a] On almihtiges Godan naman. nyste ic on þam þingum þe þu ymb specst sul.ne facn. ne facne wom. to þære dæi tyde ðe ic hit þe sealde. ac hit ægðer wæs ge hal ge clæne butan ælcne facne:·

X. [b] On lifiendes Godes naman swa ic feor bidde swa ic gyranan hæbbe þæs þe me N. behet ða ic him min sealde:·

XI. [c] On lifiendes Godes naman. ne ðearf ic N. sceat ne scylling. ne pening. ne peniges weorð. ac ealle ic hit gelæste þæt þæt ic him scolde swaforð swa uncre word gecwydu fyrmest wæron:·

Æstimatio juramentorum pro statu, & gradu personarum jurantium.

Mæsse preostes að. ⁊ woruld þegenes að is on Engla-lage geteald efen dyre. ⁊ for þam seofan cyric hadan þe se mæsse-preost þurh Godes gife geþeah þæt he hæfde he biþ þegen rihtes wurðe.

Twelfhindes man að forstent vi. Ceorla að. for þam gif man þone twelfhindan man wrecan sceolde. he bið full wrecen on syx Ceorlan. ⁊ his weregyld biþ. vi. Ceorla weregyld:·

Formulis juramentorum hisce antiquis adjiciatur etiam vetustissima illa Sacramenti, quo mos erat RR. *Anglo-Saxonum* se in solenni tempore consecrationis obstringere. Sed quia id in præfatione, quæ est ante *Institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas*, quas *Oxoniæ* edidimus 1689, exhibuimus, eo remittimus Lectorem.

Dignum etiam est, quod, tanquam panniculus pretiosus, *Centonis Saxonici* pars sit, [d] istud *Textus Roff.* fol. 93. a. b. Be leode geðincðum. ⁊ lage. hoc est, *de populi*, seu *civium censu*, & *conditione secundum uniuscujusque bonorum æstimationem.*

Hit wæs hwilum on Englalagum þæt leod. ⁊ laga for be geðincðum. and ða wæron leodwitan weorðscipes wyrðe ælc be his mæðe. Eorl. ⁊ Ceorl. þegen. ⁊ þeoden:· And gif Ceorl geþeah þæt he hæfde fullice fif hida agenes landes. cyrecan. ⁊ kycenan. bellhus. and burhgeat. setl. ⁊ sunderwote on cynges healle. þonne wæs he ðanonforð ðegen rihtes weorðe:· And gif þegen geþeah þæt he þenode. ⁊ his radstefne rad on his hirede. gif se þon hæfde þegen þe him filigde þe to Cinges utware fif hida hæfde. on cynges sele his hlaforde þenode. and þriwa mid his ærende gefore to cinge. se moste siððan mid his foraðe his hlaford aswelian æt mistlican neodan. ⁊ on his onswæce gewæcan mid rihte. swa hwær swa he sceolde. ⁊ se þe swa [e] geþogenne forwyrhtan næfde. swore forsylfne æfter his rihte. oððe his þolode. ⁊ gif þegen geþeah þæt he wearþ to eorle. þonne wæs he syððan eorl rihtes weorðe:· ⁊ gif massere gþeeah þæt he ferde þrige ofer wid sæ be his agenum cræfte. se wæs þonne syððan þegen rihtes weorðe:· And gif leornere geþeh þurh lare þæt he had hæfde. ⁊ þenode Xpe̅. se wæs þonne syððan mæðe. ⁊ munde swa micelre wyrðe. swa þærto gebyrede. buton he forworhte þæt he þære had-note notian ne moste. ⁊ gif hit gewurðe þæt man gehadedum oððe ælþeodigum ahwear gederode wordes oððe weorces. þonne gebyrede Cinge. ⁊ biscope þæt hig þæt bettan. swa hig raðost mihton:·

Hæc Latino-barbare versa extant *Tex. Roff.* fol. 79. b. Ea autem sic in Latinum convertimus:

“Legibus olim Angliæ constitutum erat, ut populus, & eorum conditio pro facultatibus, quas “quisque habebat, in honore haberetur. Etenim tum sapientes nationis pro sua quisque conditio-“ne, sive is Comes, sive Colonus, sive Thanus, sive Subthanus, honore digni censebantur. “Nam si colonus eo profecerat, ut [f] quinque propiæ telluris Hidas, Ecclesiam, Coquinam, & “portam cum clocario haberet, & sede, & peculiari officio in Aula regis gauderet, tum quidem, “qui Thano æqualis haberetur, deinceps dignus habebatur. Et si Thanus eo profecerat, ut regi “ministraret, & in regis satillitio, (exercitu) sua vice iter equo facerer, sub se etiam habens “inferiorem Thanum, qui illi famularetur, & qui quinque hidas terræ ea conditione tenebat

---

[a] Jusjurandum solenne, quo venditor rem venditam integram, & indiminutam bona fide emptori tradidisse jurabat. [b] Jurisjurandi formula, quo emptor jurat se rem venditam diminutam, & cum defectu à venditore accepisse. [c] Jusjurandum quo debitor rem creditori solvisse jurabat. [d] Extat etiam è cod. regio Latino-barbare descriptum in *Spelmanni* concil. Vol. I. p. 406. In libro, cui titulus, **The Treasury of Ancient, and Modern Times.** Vol. I. p. 519. *Lambardi* itinerar. Cantiæ pag. 500. & *Joh. Seldeni*, Libro, cui titulus **Titles of Honour.** [e] Lege geþogen. [f] Sic in LL. *Æthelstani* à *Lambardo* editis: gif ceorl sie gewelegod to þam þæt he age v. hida landes. ⁊ mon hine ofslea. gylde hine mon mid II. M. ðrimsa. ⁊ gif he begytaþ þæt he hæbbe byrne. ⁊ helm. ⁊ ofergyldene sweord. ðeah ðe he lande næbbe. he bið siþcund. ⁊ gif his sunu. &c.

"ut regem proficiſcentem comitaretur, & qui regis in cœnaculo domino ſuo miniſtraret, ter-"que regem illius nomine nuntius adiiſſet; hic poſſet præjuratus [a] domini ſui variis in negotiis "vices gerere, &, quemadmodum ille, alii actionem intendere, qui ſic accuſatus, ſi culpæ reus non "foret, purgandus erat tot conſacramentalium juramentis, quot lex à ſui ordinis homine poſce-"ret, aut pœna danda ab eo eſſet. Verum ſi Thanus eo profecerat, ut comes factus eſſet, ex "eo tempore comitis juribus, & dignitate plane gaudebat. Et ſi mercator adeo in opibus cre-"verat, ut ter *Altum* ſuis facultatibus trajiceret, tum Thano par jure cenſebatur. Et ſi Scho-"laris in eruditione adeo progreſſus erat, ut in ſacris ordinibus inſtitutus Chriſto ſerviret, hic "omni illa reverentia & patrocinio dignus habebatur, quam ejus ordo & conditio requirebat. "Denique ſi ita aliquando contingebat, ut quis ſacris ordinibus inſtitutum, aut peregrinum, ſive "verbis, ſive facto læderet, tum ut reum cogerent noxam ſuam quamprimum emendare, regi "& Epiſcopo incumbebat,

Hæc à te forte ante triennium in verſione *Anglicana* cum ſumma voluptate lecta, ut Latio donata cum nova delectatione relegeres, volui cl. SHOWERE; propterea quod oſtendunt immutatos Almæ noſtræ Angliæ mores, in qua hominibus vel infimæ ſortis, in quibus cum ingenio diligentia conjuncta erat, olim, ut nunc, ad honores aditum facilem patuiſſe conſtat. Colonos, & mercatores *Thani* divitiæ, & bonarum literarum ſtudioſum divitiis omnibus præferendus presbyteratus ordo *Thano* exæquabant. Quod cum primum ſcires, tibi non miror placuiſſe, qui orphanus relictus è re anguſta domi diligentia & ingenio adeo deo adjuvante emicuiſti, ut inter illos jam diu habitus fueris, quorum dignitas & amplitudo poſtulat, ut *Thanis*, qui nunc *Barones* appellantur, pares cenſeantur.

Dignum etiam judicabis, quod *Centoni Saxonico* immittatur iſtud *text. Roff.* fol. 38. a. de ſervanda pace palatina propter regis honorem.

Þus feor sceal beon Cinges grið. fram his burhgeate ðær he is sittende on feower half [b] his. ðæt is III. mila. ⁊ III. furlang. ⁊ III. æcera bræde. ⁊ IX. fota. ⁊ IX. scæfta-munda. ⁊ IX. bere corna:·

Intra hos fines pax Regis ſervanda eſt. ſcil. à porta domus in qua manet, uſque ad intervallum trium . . . . . cum dimidio, hoc eſt, uſque ad diſtantiam trium milliarium, trium furlangorum, trium acrarum, novem pedum, novem palmorum, & novem granorum hordeaceorum.

Pax autem ſive protectio regis, SHOWERE, [c] multiplex fuit apud veteres *Anglos*. Alia enim [d] manu data fuit, quam *Anglo-Saxones* vocabant Cyninges hand-grið. de qua ſic in foed. Edv. & Guthr. 1. ꝥ is þonon æfest ꝥ his cwædon. ꝥ cyric grið binnan wagum. ⁊ Cyninges hand-griþ stande efne unwemmed. Alia data fuit tempore Coronationis, per octo dies ſcilicet continuos. Alia feſtorum gratia data eſt: ut in natale domini data eſt pax octo dierum, totidemque in paſchate, & pentecoſte. Alia data fuit quatuor *Cheminis*, ſive viis publicis, *Watlingſtrete, Foſſe, Hikenildſtrete*, & *Ermingſtrete*. Alia fuit fluviorum, quorum navigiis victualia deferebantur ad civitates, vel burgos. Sacratiſſima vero omnium fuit pax palatii, quod ob honorem regiæ majeſtatis ſemper aſyli jure gaudebat, & ad magnam uſque diſtantiam defenſionis, immunitatis & tutelæ locus erat. De hac pace ſanctè, & inviolate ſervandâ latæ ſunt Leges *Aluredi* R. 7. & Pol. *Canuti* 56. quas tu cum otio conſule. Digna etiam eſt, quæ ad *Centonem Saxonicum* contexendum accedat Relatio cauſæ *Saxonicè* ſcripta, quæ ſolenni more determinata fuit, R. *Edgaro* in tribunali præſidente. Cujus equidem cauſæ notitiam exhibere placuit contra *monarchomachos* noſtros, quibus nihil antiquius eſt, quam aſſerere Regi Angliæ, quem jus ipſum Anglicanum *juſtitiæ fontem, & originem* etiamnum vocat, in tribunali ſedere, & cauſas judicare non licere.

Text. Roffen. fol. 162. a. & 163. a. b.

De falcheham ⁊ Bromleage.

Þis wæron þa land. æt Bromleage. ⁊ æt Fealcnaham. þam cinge Eadgare gereht. on Lundenbyrig. ðurh snodinglandes land-bec. ðaþa wreostas forstælon þam biscope on Hrofesceastre. ⁊ gesealdan heo ælfrice æscwynne sunu. wið feo dearnunga. ⁊ heo æscwyn ælfrices modor sealde heo ær ðider in. ða geacsode se biscop ꝥ þa becc forstolene wæron. bæd þara boca ða geornlice. under þam þa gewatt ælfric. ⁊ he bæd þa lafe syððan. oð man gerehte on cinges þening manna gemote ðære stope ⁊ þam biscope ða forstolenan becc snodiglandes. ⁊ bote æt þære þyfðe ꝥ wæs on Lundene. þær wæs se cing Eadgar. ⁊ se arcebiscop Dunstan. ⁊ Aðelwold biscop. ⁊ Ælfstan biscop. ⁊ oðer Ælfstan. ⁊ Ælfere ealdorman. ⁊ fela cynges witena. ⁊ man agæf ða into ðære stope ðam biscope þa becc. þa stod þara wydewan are. on þæs cynges handa. ða wolde Wulfstan se gerefa niman þa are to ðæs cynges handa. bromleah. ⁊ fealcnaham. ða gesohte seo wydewe ða halgan stope. ⁊ ðane biscop. ⁊ agæf þam cing Bromleages boc. ⁊ Fealcnahames. ⁊ se byscop gebohte þa becc ⁊ þa land æt ðam cinge on godes wille. mid fiftigan mancesan goldes. ⁊ hund teontigan. ⁊ þrit-

[a] Scil. *Regis*. [b] Significatio hujus vocis, quam male à librario ſcriptam judico, me plane latet. [c] LL. Edv. Conf. cap. 12, 30, 31. [d] Id eſt, litteris regiis.

tigum

tigum pundum. þurh foresprǽce. ⁊ costnunge. into scē Andrea. siððan þa lefde se biscop ðare ƿydeƿan. ðara lande brýces. under þam þa geƿatt se cing. Ongan ða sýððan Býrhtric ðare ƿýdeƿan mæg. ⁊ heo to ðam genedde ꝥ hý brucan ðara landa on reaflace. gesohtan ða ðane ealdorman Eadƿine. ⁊ ꝥ folc ðe ƿæs goder ansƿreca. ⁊ geneddan þane biscop be ealre his are agiftes ðara boca. ne moste he beon þara ðreora names ƿýrðe ðe eallum leodscipe geseald ƿæs on ƿeddetale. ne teames. ne ahnunga.

Ðis is seo geƿitnesse ðæs ceapes. Eadgar cing. ⁊ Dunstan arceb. ⁊ Osƿald arceb. and Aþelƿold b. Æþelgar b. ⁊ Æscƿi b. ⁊ Ælfstan. b. ⁊ oðer Ælfstan. b. ⁊ Sideman. b. and ðæs cinges moder Ælfðrýð. ⁊ Osgar ab. ⁊ Ælfere Ealdorman. ⁊ Ƿulfstan on Dælham. ⁊ Ælfric on Ebbesham. ⁊ seo dugud folces on ƿestan cænt. þær þæt land. ⁊ þæt læð to liþ:-

Huc spectat lex Edgari politica 2. Be ðone þe mon cýnge gesece. Illaque, quæ scripsit Bractonus lib. III. *de actionibus*, cap. 9,10. "Ideo videndum erit de iis, quæ pertinent ad regnum, "quis *primo*, & *principaliter possit*, *& debeat judicare.* & sciendum quod *ipse rex*, *& non alius*, "*si solus ad hoc sufficere possit*, cum ad hoc per virtutem Sacramenti teneatur adstrictus. Et si "ipse dominus rex ad singulas causas terminandas non sufficiat, ut levior sit illi Labor, in plu-"res personas partito onere, eligere debet de regno suo viros sapientes, & timentes deum—— "& ex illis *constituere justitiarios.*

Nimius forem, Showere, si, quæ *Centonem Saxonicum* spectant, & quæ illi contexendo idoneam materiam suppeditare possunt, omnia pergerem describere.

Quapropter institutum nostrum tanquam suis finibus terminabo cum iis, quæ ab incerto quodam auctore *Saxonice* scripta sunt de *Sanctis in Anglia Sepultis*; & quæ, me rogante, versione *Latina*, notisque suis illustravit collega noster, & amicus charissimus, *Gulielmus Hopkinsius* S. T. P. Ecclesiæ Cath. *Wigorniensis* non ita pridem præbendarius, & si quis alius, à jactis ejus fundamentis, maximum ornamentum. Qui nescio an omne genus eruditione, morumve sanctitate simul, & suavitate, præsertim candore, modestia, & humanitate clarior, præpropera morte nuper abreptus est, qua resp. Literaria & Ecclesiastica ingens detrimentum cepit haud posteris seculis ferme resarciendum.

Incertus Auctor de Sanctis in Anglia *sepultis*, *descriptus à* D. Junio *cl. ex* MS. *Collegii* Corporis Christi, *alias* Benedicti, *quod est* Cantabrigiæ; inveniturque pagina 147 voluminis 284.

Her cýð ýmbe ða halgan ðe on Angelcýnne restað. on ures drihtnes naman Hælendes Cristes :-

Scs Agustinus gefullode Æthelbriht Cantƿarena cýnninge ⁊ all his ðeode :-

Ðonne ƿæs Eadbald Æthelbrihtes sunu cýnges. ⁊ Birihtan hatte his cƿen. ⁊ Æthelburh hatte heora dohtor. ⁊ oðre nama Tate. heo ƿæs forgifen Eadƿine Norðhýmbra cýninge to cƿene. ⁊ scs Paulinus se mæra bisceop for mid hire ⁊ gefullode ðone cýninge ⁊ ealle his þeoda. ⁊ heo þa æfter Eadƿines dæge gesohte Cantƿarabýrig. ⁊ hire broðor Eadbald ƿæs Cantƿara cýninge. ⁊ he hire þa forgeaf ꝥ land on Limene. ⁊ heo ða ꝥ mýnster getýmbrode. ⁊ þar nu resteð. ⁊ scā Eadburh mid hire :-

Ðonne ƿæs Ymme. Eadbaldes cƿen. Franca cýningen dohtor. ⁊ hig begeaton scē Eansƿiþe. ðe æt Folcanstane restað. ⁊ Earcanbriht Cantƿara cýninge. ⁊ Eormenred Æðelinge. ⁊ Eormenburg. ⁊ scē Eormengið. ⁊ scē Æþelred. and scē Æþelbriht. ðis ƿæron Eormenrædes bearn. ⁊ of Lafe his cƿene :-

Ðonne ƿæs Ecgbriht cýninge. ⁊ Hloþere cýninge. ⁊ scā Eormenhild. ⁊ scā Ercengota ƿærō Earcanbrihtes bearn. ⁊ Sexburge his cƿene :-

Hic [incipit] Narratio de *Sanctis* qui in [a] *Anglorum* regione quiescunt. In nomine Domini nostri Jesu Christi.

Sanctus Augustinus baptizavit *Æthelbertum* Regem *Cantiorum* cum gente universa.

Erant tunc temporis *Æthelberto* regi *Eadbaldus* filius, & Regina nomine *Bertha*, nec non filia cui nomen *Æthelburga*, cognomen vero *Tata.* Hæc *Eadwino Northymbrorum* Regi in uxorem tradita erat, eamque Scūs *Paulinus* Archiepiscopus comitatus est, qui baptizavit Regem populumque universum. Defuncto autem *Eadwino Cantuariam* rediit *Æthelburga*, *Cantiorum* regnum obtinente *Eadbaldo* fratre, qui dedit illi terram in [b] *Limene* ubi Ecclesiam condidit, ibidemq; una cum *Sancta* [c] *Eadburga* requiescit.

Eadbaldus in uxorem habuit *Emmam*, Regis *Francorum* filiam. his prognati sunt Scā *Eanswitha*, quæ *Folcestonæ* requiescit, & *Ercombertus* Rex *Cantiorum* & *Eormenredus Clito*: *Eormenburga* vero & Scā *Eormengitha* cum [d] Scō *Æthelredo* & [d] Scō *Æthelbrihto* liberi erant *Eormenredi* ex * *Oslava* conjuge.

Ecbertus Rex, & *Lotharius* Rex, una cum Scā *Eormenilda* & Scā *Ercongota* procreati sunt ab *Eorcanberto* & *Sexburga* Regina.

---

a In *Anglia* tantum, non de *Sanctis* in *Wallia*, *Scotia* vel *Hibernia*; S. *Columcyllam* si excipias. *b* Hodie Limings. *c* Plures hujus nominis *Virgines Sanctæ* Angliam olim ornarunt; tres in his catalogis memorantur, inter quas hæc nostra erat longe celeberrima. *d d* S. *Æthelredus*, & *Æthelbrihtus* fratres S. *Eormenburgæ*, quos occisos jussu *Ecberti* Regis infra legimus. * Mendose of Lafe his cƿen, legendum Oslafe. & sic *Capgravius*.

‡ F f 2 Ðonne

Đonne wæs scē Eormenburge oðer nama Domne Eue. heo wæs forgifen Merwale. Pendan sunu cynges. ⁊ þar hi begeaton scē Mildburge. ⁊ scē Mildriðe. ⁊ scē Mildgiðe. and scē Merefynn. hig ða for Godes todældon be heom libbendum eal ꝥ hi ahton. ⁊ heo þa Domne Eue for eft to Cantlande. ⁊ hyre broðra wergildes onfenge innon Tænetlande æt Ecgbrihte ðam cyninge. þe hig ær acwellan het:· Đunor hatte his gerefa ðe hig acwellan het. ⁊ he hig bebirigde under þæs cynges heahsetle on Eastrege innon his healle. ⁊ hi ða wurdon ðurh Godes naman wundorlice gecydde. swa ꝥ ðurh Godes mihte se Leoma astod ymbe midderniht up ðurh ðære healle hrof. swilce ðar sunne scine. ⁊ ðæt se cyninge him sylf geseah. ⁊ he wæs swiðe afyrht. ⁊ he ða be ðam wiste ꝥ he hæfde ðam Hælande abolgen.

And he þa het heora swustor Domne Eue him to gefeccan. þæt heo heora wergilde onfon mihte. ⁊ heo swa dyde. ꝥ is ðonne hund eahtati sulunga landes. þæt hig ꝥ mynster on arærdon. ðam saulum to gebrædenne. þe hit heora wergild wæs. ⁊ se cyninge hire ðar to wel fylste. ⁊ heo ða scē Mildride hire dohtor ofer sæ sende. ꝥ heo ðone wisdom þar geleornode ðe man on ðam mynstre healdan sceolde. ⁊ heo ða swa dyde. ⁊ þar micelne haligdom begeat. ðe man nu git to dag sceawian mæg. ⁊ heo ða scē Mildryð eft to hyre medder ham com. ⁊ heo here ða þat mynster forgeaf ða hit gestaðelod wæs:· And heo ða scē Mildrid halig rifte ongenge æt Theodore arcebisceope. ⁊ hund seofontig mædena mid hire. þe se cyninge ⁊ hire modor begiten hæfdon ⁊ gelæred ꝥ hig æt ðare stowe nytte beon mihton. ⁊ heo ða þar Gode to willan gedeah ⁊ ꝥ ece lif geearnode. ⁊ swa oft siððan heora mihta cuþe syndon:· And scē Eormengið hyre moddrige mid hyre wunode oþ hire lifes ende. ⁊ heo sylf ðar hyre licreste geceas be hire libbendre. ꝥ is ðonne an mil be eastan scē Mildryðe mynstre. ⁊ hyre mihta ðar oft wæron cuðe ⁊ git syndon:· And scē Eadburh ða to ðam mynstre fenge æfter scē Myldryðe. ⁊ heo ðar cyrcan gesette þe heora lichaman nu on restað:·

Đonne wæs Sexburh Cantwarena cwen. heo gestaþelode scā Marian mynster on Sceapege. ⁊ ða Godes ðeowas ðar to gesette:· Hwæt þa Loþhere cyninge. hyre sunu. heom ðare landare geuðe þe hig git big libbað. ⁊ heo þa gebedrædene þar arærdon:·

Scā *Eormenburga*, cui [a] cognomen erat *Domneva*, nupsit *Merwaldo* filio *Pendæ* Regis, qui progenuerunt Scam̄ *Milburgam*, & Scam̄ *Mildredam*, & Scam̄ *Mildgitham*, & Scum̄ *Mervinum*. Omnes hi adhuc viventes pro Dei amore patrimonium totum distribuerunt [in pios usus.]

Domneva autem in *Cantium* postea profecta est, ad recipiendam [b] *Weregildam* fratrum *Egberto* Rege (qui eos interfici jusserat) in insula *Thanetæ*. *Thunor* erat Comitis nomen, cui cædem eorum demandaverat. Hic eos sepeliverat sub solio Regis intra Aulam suam [c] *Estregiæ*; sed [corpora eorum] in Dei nomine miraculose revelata erunt; quippe circa mediam noctem, virtute divina, columna lucis Solaribus radiis æqualis ascendit per tectum Aulæ Regiæ: hanc Rex ipse conspexit & valde perterritus erat; inde enim novit se Jesum sibi infensum reddidisse.

Mandavit ideo *Domnevam* sororem eorum accersi ad Weregildam pro eis accipiendam; qua recepta, videlicet [d] octoginta carucatis terræ, [*Domneva*] ibi Monasterium ædificavit, ut [e] preces fierent in eodem pro animabus eorum, in quorum Weregildam [terra ista data erat.] Rex præterea plurimum eam adjuvit. Ipsa autem *Mildredam* filiam suam in partes [f] transmarinas misit erudiendam in disciplinis monasticis, quas edocta ibidem, plurimum in sanctimonia profecit, ut etiam nunc observari potest. *Mildredæ*, cum rediierat, Mater Monasterium quod construxerat [regendum] commisit. Scā ergo *Mildreda* sacrum velum suscepit à *Theodoro* Archiepiscopo una cum septuaginta virginibus, quas Rex & Mater ejus congregaverant, & institutis utilibus monasterio imbuerant. Illa autem ibi juxta voluntatem Dei [pietate] profecit, vitam æternam promeruit, & postea crebris miraculis inclaruit.

Materteram Scam̄ *Ermengitham* ad supremum diem convictorem habuit, quæ adhuc vivens sepulturæ locum sibi designavit ad primum lapidem à Monasterio Scǣ *Mildredæ* Orientem versus; cujus Virtutes olim frequentes innotuerunt, imò & hodie celebrantur. *Mildreda* vero in regimine monasterii successit Scā *Eadburga*, quæ Ecclesiam ibi fundavit, in qua corpus ejus nunc requiescit.

Sexburga etiam *Cantiorum* Regina fundavit Monasterium Scæ *Mariæ* in Scapea Insula, & in eodem moniales constituit, quibus in victum prædia contulit filius ejus *Lotharius* Rex, unde adhuc aluntur. Ipsa vero [g] Oratorium ibi condidit.

---

[a] Oðer nama, *Prænomen Somnero.* mallem *Cognomen*, ut *Lucæ* XXII, 3. Judam se wæs oþre naman Scarioð. Utcunque fuerit, *Capgravius* perperam haud semel *Eormenburgam* & *Domnevam* distinguit, fol. 142, & alibi. [b] *Weregilda*, ut wera, *æstimatio capitis occisi propinquis solvenda*, de qua vide Leges *Æthelstani* & *Edmundi* ex editione Whelocii, pag. 55, 56. & pag. 58, 59. nec non Glossarium *Somneri.* [c] Hodie ESTRIE, Vide *Capgravium* in vita *S. Æthelredi* & *S. Æthelbricti.* [d] *Quadraginta aratrorum*, Capgravius fol. 143. 48 *aratrorum*, Monasticon *Angl.* Tom. I. pag. 84. [e] To gebedrædenne, hic significat *ipsas preces* sive *orationes.* aliquando vero *locum orationis*; ut paullo infra. [f] Cum pauca aut nulla tunc temporis extiterunt in *Anglia* Monasteria, multi Religionis amore aut eruditionis gratia in *Galliam* transierunt, Teste *Beda*, Hist. Eccles. III, 8. [g] Gebedrædenne þar arærdon corrige aræred. Hic gebedrædenne, *ora-*

Đonne

Ðonne ƿæs scē Sexburh. ⁊ scā Æþeldryþ, ⁊ scā Ƿihtburh. Annan dohtra eastengla cyninges:· Ðonne ƿæs scē Æþeldryþ forgifen Ecgfryþe Norþhymbra cynge to cwene. ⁊ heo hwæðere hyre mægþhad geheold oþ hyre lifes ende. ⁊ heo þa hire licreste geceas on Eliga birig on þam mæran mynstere. ⁊ þar hyre mihta oft cuðe syndon. ⁊ scā Ƿihtburh hire swustor mid hire nu restað:·

Ðonne ƿæs scā Eormenhild. Ercenbrihtes dohtor ⁊ Sexburge. forgifen Ƿulfhere cyninge to cwene. he ƿæs Pendan sunu Myrcna cynges. ⁊ on heora dagum Myrcna ðeod onfeng fulwihte. ⁊ þar hi begeatun scā Ƿærburge. þa halgan fæmnan. ⁊ heo wearð bebyrged on þam mynstre þe is genemnod Heanburh. heo wearþ eft up adon. ⁊ nu resteþ on Legeceastre þære byrig:·

Ðonne resteð scē Eormenhild on Eliga byrig mid hire medder ⁊ mid hire modrian scē Æþeldryðe. ⁊ hyre miht þar oft cuþe syndon:·

Ðonne ƿæs scē Ercengota heora swustor geferd ofer sæ to lare to hire modrian scē Æðelburge. þar heo ƿæs abbodesse. ⁊ heo ða Gode to ƿillan geðeah. ⁊ þar hire lif geendode. ⁊ hyre mihta ðar sona cuþe ƿæron:·

Ðonne ƿæs Ƿihtred cyninge. Ecgbrihtes sunu cyninges. ⁊ he arærde ꝥ mynster on Doferan. ⁊ hit gehalgode scē Martine to ƿurþunge. ⁊ scs Martinus him sylf ær þa stowe getacnode ꝥ he his mynster þar habban ƿolde. ⁊ he þa swa dyde. ⁊ þa Godes ðeowas ðar to gesette mid ðare landare þe he heom ðar to geuþe ꝥ hig git big labbað oð þisne andweardan dæg. ⁊ he resteð hine æt scē Agustine innon ðam portice on suþhealfe scā Marian circan. þe his ðridda fæder Eadbold cyninge het asettan Gode to lofe ⁊ scā Marian:·

Scā *Saxburga*, Scā *Æthelredrida* & Scā *Withburga* filiæ erant *Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium. Scā *Æthelredryda* nuptui collocata est *Ecfritho Northymbrorum* Regi; quæ nihilominus virginitatem coluit quoad vixit. Hæc sibi sepulturæ locum elegit in Ecclesia majori civitatis *Eliensis*, ubi miraculis inclaruit. Ibidem etiam requiescit soror ejus Scā *Withburga*.

Scā *Eormenilda* filia *Ercomberti* & *Sexburga* nupsit *Wulfero* Regi, *Pendæ Merciorum* Regis filio, quo regnante gens *Merciorum* baptismum suscepit. Illis prognata est Scā [a] *Werburga* Virgo sacra quæ sepulta in monasterio dicto *Heanburb*, postmodum exhumata, nunc [b] *Legacestriæ* requiescit.

Scā *Ermenilda* vero in Burgo *Eliensi* requiescit cum matre & matertera sua Scā *Æthelrdryda*, ubi ob crebra miracula celebratur.

Scā *Ercengota* soror ejus trans mare missa est ad materteram suam [c] Scam *Æthelburgam*, loci Abbatissam, erudienda; ibique juxta Dei voluntatem [in pietate] profecit, & vitam finivit ibidem, brevique miraculis inclaruit.

Withredus Rex, filius *Ecberti* Regis, monasterium construxit *Doveræ*, quod in honorem Scī *Martini* consecravit. Ipse autem S. *Martinus* locum designavit in quo Monasterium suum fundari voluit, quod subinde factum est. Monachos etiam ibidem constituit collatis prædiis, unde in hunc usque diem iisdem victus suppetit. Requiescit [*Withredus*] juxta Scum *Augustinum* intra porticum ex parte australi ecclesiæ Scæ *Mariæ*, quam *Eadbaldus* Rex, proavus ejus, ædificaverat in laudem Dei & Scæ *Mariæ*.

Mox ejusdem voluminis pag. 149.

Her onginneð seccgan be ðam Godes scm̄ þe on Engla lande reston:·

Scs Albanus ærost martyr on Breotone. se resteð neah Ƿæclinga ceastre be ðea ea þe is genemnod Ƿærlame:·

Ðonne resteð Columcylle on ðare stowe þe is genemnod duncachan. neah ðare ea þe is genemnod tau:·

Hic incipit Narratio de Sanctis Dei qui in *Anglia* requiescunt.

Sanctus *Albanus* Protomartyr *Britanniæ* requiescit juxta Civitatem [d] *Wæclingam*, ad aquam dictam *Werlame*.

Sanctus [e] *Columcylle* requiescit in loco dicto *Duncaban* juxta fluvium *Tau*.

---

torium significat; unde fortasse venit nomen BEDWARDINE inditum duabus Parochiis juxta civitatem *Wigorniæ*, & forte aliis alibi; *S. Michaelis* & *S. Joannis* in *Bedwardine*, i. e. infra ditionem Monasterii, ut hodie de facto manent.

a Vide *Capgravium* in vita S. *Wereburgæ*, fol. 299. ubi de morte ejus, sepultura & translatione. *Heanburb* Ecclesia, ut videtur, non procul à *Stanfordia*, vel *Croylandia*, vel *Tretingbamia*, ubi depositum dicitur corpus S. *Wereburgæ*, & *Hanburgensibus* vi ablatum. de *Trekingam* vide *Ingulfum* ad annum 870. *b Legacestriæ*, hodie *Cestriæ*. LEICESTER. A. S. Ligeraceastre. *c* De S. *Ercongota* vide *Bedam*, III, 8. & de S. *Æthelburga*, quæ diversa est ab illa *Berkingæ* sepulta. Nostra erat filia *Annæ* Regis *Saxonum Orientalium*, soror Sexburgæ. Vide *Capgravium* in vita S. Sexburgæ, ex Beda. *d Verolamium*, *Bedæ* Ƿerlameceastre, Regius Interpres, I, 7. *e* S. *Columba* dictus Columcylle à multitudine cellarum, quarum fundator extitit. vide *Ußer. Antiq.* Eccles. *Britan.* c. 15. De corpore & sepultura hujus Sancti contendunt *Glastonienses*, Monachi Insulæ Joniæ, & *Dunenses* in *Hibernia*. *Usserium* adi operis supra laudati p. 460, 461, &c. *Dunensibus Hagiologus* noster favere videtur, *Duncaban* non longe abludit à Down; nescio an in vicino habeat rivulum sic dictum.

Ðonne resteð scs Cuðberht. on ðære stowe ðe men hatað Dunholm:·

Ðonne is sce Oswoldes heafod cyninges mid sce Cuþbertus lichaman. and his swiþe earm is on Bebbanbyrig. and se oðer dæl is on Glewe-ceastre on niwan mynstre:·

Ðonne resteþ scs Iohannes biscop on ðære stowe Beferlic. neah ðære ea Hul:·

Ðonne resteþ scē Ecgbriht. and scē Wilferþ bi-sceop. and scē Wihtburh on þā mynstre þe is genē-nod æt Riopum. neah ðere ea þe hatte Earw:·

Ðonne resteþ scē Ceadda. and scē Cedde. and scē Ceatta on þam mynstre þe is genemned Licetfeld. neah þære ea ðe is genemnod Oncel:·

Ðonne resteð sce Æþelred se cyninge. and scē Ostryþ. scē Oswoldes swuster cynges. on ðam mynstre ðe is genemnod Bardanege. neah ðære ea ðe is gehaten Wiðma:·

Ðonne resteð scē Eadburh in Suðwillum neah ðære ea Treonte:·

Ðonne resteð scē Guþlac on þære stowe ðe is genemnod Crulanð. þ mynster is on mid-dan Girwan fænne:·

Ðonne resteð scē Ealhmund on Norþwor-ðig. neah ðære ea Deorwentan:·

Ðonne wæs scē Botulf bebyrged on ðam mynstre ðe is genemnod Medeshamstede. þ is neah ðære ea Nen:·

Ðonne resteþ scē Æðelbriht æt þam bi-scopstole æt Hereforda. neah þære ea Wæge:·

Ðonne resteð sce Cett on ðam mynstre þe is genemnod Undola. neah þære ea Nen:·

Ðonne resteþ sce Winburh on þam mynstre Wenlocan. neah þære ea þe mon Sæfern hateð:·

Ðonne resteþ sce Wynstan on þam myn-stre Hreopedune. neah ðære ea Treonte:·

Ðonne resteþ sce Diania on þære stowe þe is genemnod Ceorlingeburh. neah þære ea Wen-risc:·

Ðonne rest sce Eadgið on ðære stowe þe is gehaten Polleswyrþ. nea þære ea Oncer:·

Sanctus *Cuthbertus*, *Dunelmi*.

Caput Sancti *Oswaldi* Regis est cum corpore Sancti *Cuthberti*; Brachium dextrum, *Bamburgæ*; reliquum vero corpus, in [a] novo monasterio *Glocestriæ*.

Sanctus *Joannes* Episcopus *Beverlaci* quiescit juxta rivulum *Hullam*.

In monasterio *Riponensi* juxta fluvium *Earwe* requiescunt *Sanctus* [b] *Ecbertus*, & Scūs *Wilfridus* Episcopus, & Scā *Withburga*.

In Ecclesia *Lichfeldensi*, prope aquam, *Oncel* dictam, jacent Scūs [c] *Ceadda*, Scūs *Cedda*, & Scūs *Ceatta*.

[d] Sanctus *Æthelredus* Rex & Scā *Ostrytha* Soror Scī *Oswaldi* Regis quiescunt in Monasterio *Bardneyensi*, juxta fluvium *Wightam*.

Scā [e] *Eadburga* requiescit *Suthwellæ* ad *Trentam* fluvium.

Scūs *Guthlacus*, *Crolandiæ*; quod monasterium situm est in medio paludis [f] *Girwiæ*.

Scūs [g] *Alkmundus* apud *Northworthig*, ad fluvium *Derwentam*.

In monasterio *Medeshamstediæ*, juxta fluvium Nen, sepultus est Scūs [h] *Botulfus*.

Herefordiæ, in Ecclesia *Cathedrali*, ad fluvium *Vagam*, requiescit Scūs [i] *Æthelbertus*.

Scūs [k] *Cet*, in monasterio dicto *Undola*, ad aquam Nen.

Scā [l] *Winburga*, in Monasterio *Wenlocæ*, ad *Sabrinam*.

[m] Scūs *Winstanus*, in monasterio *Repedunæ*, ad *Trentam*.

Scā [n] *Dionia*, in loco dicto *Ceorlingburga*, ad rivulum *Wenriscum*.

Scā [o] *Eadgitha* requiescit *Polleswortha*, juxta fluvium *Oncer*.

---

a Novum monasterium *Glocestriæ* ab *Aldredo* Episcopo dedicatum erat, A. D. 1058. vide monast. Tom. I. p. 108, & 110. *b* Monachus, (ni fallor,) cujus vita extat apud *Capgravium*, fol. 121. S. *Wilfridus* Archiepis. fundator monasterii de *Rippon*. S. *Withburga Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium filia moriens, Derhamiæ sepulta est, atque inde in Monasterium *Eliense* translata, teste *Capgravio* in Vita S. *Withburgæ*. *c* Quatuor germani fratres *Cedd* & *Cinebil* & *Celm* & *Ceadda*, (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini fuere præclari; & duo ex eis summi sacerdotis gradu functi sunt. *Beda*. Hist. E. XIII, 23. *d* S. *Ethelredus* Rex, loci fundator, vide Monast. Tom. I. p. 142. filius *Pendæ*, quondam Rex *Merciorum*, postea Abbas *Bardoniensis*, ut *Florentius* & *Annales Sax*. A. D. 716. S. *Ostrytha* Uxor *Ethelredi*, *Ecgfridi* [non Oswaldi] Soror. Chron. *Sax*. A. D. 697. *e* Tres hujus nominis Virgines Sanctæ in hoc opusculo memorantur; inter quas celeberrima *Eadburga*, *Æthelberti* R. *Cantii* filia, Limenæ Sepulta.

f GIRWIÆ, à *Saxonico* gyran, *stagna*, *paludes*. *g* Northworthig, *Derbeia*, ubi Ecclesia est *S. Ælkmundo* dedicata. *h* Nescio an duo *Botulfi* sint statuendi, an potius pars aliqua corporis *S. Bothulfi Medeshamiæ* obtigit. *i Æthelbertus Anglorum* Orientalium Rex. Vide *Capgravium*, fol. 136. *k* De *S. Cet*, nil compertum habeo. *Undola* hodie OUNDLE, *Northamptoniæ*. *l* Mendose pro *Milburga*. Vide Capgrav. fol. 232. *m S. Winstanus* Rex *Merciorum* & Martyr. vide Capg. fol. 313. *Reptoniæ* sepultus, *Evesbamiam* autem postea translatus. *n Sancta Dionia* penitus mihi ignota est; forte legendum *S. Diuma*, qui primus erat *Merciorum* Episcopus. de loco etiam sepulturæ hæret mihi aqua. fluviolus *Winrush* rigat partem Occidentalem agri *Oxoniensis*, à cujus ripa quinque milliaribus distat Charlebury. Obiit *S. Diuma* apud *Mediterraneos Anglos*. Tho. de *Chesterfeild* de Episcopis *Lichefeldensibus* in *Anglia* sacra. Tom. I. *o* Soror *Edgari* Regis. vide *Capgravium*. fol. 102. altera *Edgari* filia, *Wiltoniæ* sepulta, infra memoratur.

Donne

Ðonne resteþ scē Rumpold on þare stowe þe is gehaten Buccyngaham neah ðære ea Usan :·

Ðonne resteð scē Æþelred æt Leomynstre. neah ðære ea Lucge :·

Ðonne resteð scē Eadmund cyninge æt Beadriceswyrðe on Eastenglum :·

Ðonne resteð scē Osgið on Cice neah ðare sæ on sce Petres mynstre :·

Ðonne resteð scā Æðelburh on þam mynstre æt Beorcingan. neah Temese :·

Ðonne resteð scē Erconwald se biscop. on Lunden byrig :·

Ðonne resteð scē Neot Mæsse-preost æt Eanulfes byrig.

Ðonne resteð æt Rameseige scē Iua. ⁊ scē Æðelred. ⁊ scē Æðelbriht :·

Ðonne resteþ on Burh scs̄ Florentius martir. ⁊ scē Cyneswyð. ⁊ scē Cyneburh. ⁊ monige oðre. þeah hig mannum digle synd. forþon ne wyrcað ealle halige men wundra :·

Ðonne resteð on Ðornige scē Botulf. ⁊ scē Aþulf. ⁊ scē Huna. ⁊ scē Ðancred. ⁊ scē Torhtred. ⁊ scē Hereferð. ⁊ scē Cissa. and scs̄ Benedictus. ⁊ scē Toua :·

Ðonne resteð on Abbandune scs̄ Vincentius martir :·

Ðonne resteð scs̄ Dunstanus Arcebiscop. ⁊ scs̄ Agustinus æt Cantwara byrig. ⁊ fela oðra scā mid heoman :·

Ðonne resteþ scs̄ Paulinus on Rofecæstre :·

Ðonne resteð scs̄ Birinus se Romanisca biscop on Wincæstre. on ealdan mynstre. ⁊ scǣ Hedda. ⁊ scē Swiðun. ⁊ scē Aðelwold. ⁊ scē Alfheah. ⁊ scē Birnstan. ⁊ scē Friþestan. ⁊ scē Iustus martir. ⁊ fela oðre halga mid heom :·

Ðonne restað on niwan mynstre scs̄ Iudocus ⁊ scs̄ Grimbaldus :·

Scūs *Romualdus*, *Buckinghamiæ*, ad *Usam*.

Scūs *Æthelredus*, apud *Leominstre*, ad aquam *Lucgam*.

Scūs *Edmundus* Rex, apud * *Beadricesworth*, in Orientali *Anglia*.

† Scā *Osgytha* apud *Cice*, in Ecclesia *S. Petri*, juxta mare.

Scā *Æthelburga*, in monasterio *Berkingæ*, ad *Thamesin*.

Scūs *Ercomwaldus* Episcopus requiescit *Londini*.

Scūs *Neotus* Presbyter, [a] *Einulfesburiæ*.

Rameseiæ requiescunt [b] Scūs *Ivo*, Scūs *Æthelredus* & Scūs *Æthelbertus*.

In burgo Scī *Petri*, [c] Scūs *Florentius* Martyr, & Scā *Kynesuitha*, & Scā *Kyneburga*, cum multis aliis licet hodie ignotis. Non omnes enim *Sancti* miracula operantur.

[d] *Thorneiæ* requiescunt 1 Scūs *Botulfus*, & 2. Scūs *Athulfus*, & 3. Scūs *Huna*, & 4. Scūs *Thancredus*, & 4. Scūs *Torhtredus*, & 5. Scūs *Herefarthus*, & 6. Scūs *Cissa*, & 7. Scūs *Benedictus*, & 8. Scā *Toua*.

Abendoniæ, [e] Scūs *Vincentius* Martyr.

Cantuariæ, [f] Scūs *Dunstanus*, & Scūs *Augustinus*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Scūs [g] *Paulinus*, *Rofecestriæ*.

Wintoniæ in veteri Monasterio requiescunt Scūs *Birinus* Episcopus [h] *Romanus*, & Scūs *Hedda*, & Scūs *Swithinus*, & Scūs *Æthelwoldus*, & Scūs *Ælfeagus*, & *S. Birstanus*, & *S. Frithestanus*, & *S. Justus* Martyr, cum multis aliis *Sanctis*.

In novo Monasterio quiescunt *S. Jodocus*, & *S. Grimbaldus*.

---

* BEDRICESWORTH, hodie *S. Edmundi* Burgus, à Martyre sic dictus. † *S. Osgitha*, vel *Osyth*. *Cice*, hodie **S. Osythes**, prope *Colcestriam* in *Essexia*. [a] Hodie à Sancto vocatur *S. Neots*, in Comitatu *Huntingdoniæ*. [b] *S. Ivo*, à villa dicta **Slepe**, hodie **S. Ives** in Comitatu *Huntingdoniæ*, Ramseyam An. Dom. 1001. translatus. *Æthelredus* & *Æthelbertus* fratres *Domnevæ*, à loco dicto **Wakering**, Ramseiam etiam translati erant, regnante *Æthelredo*. vide Capgravium. fol. 143. [c] *S. Florentini* corpus totum, præter caput, emit *Ædsigus* Abbas ab Abbate & Monachis *Bonævallis*. Vide Chronicon Saxon. ad Annum 1013. *Kyneburgæ*, *Kyneswithæ*, nec non *S. Tibbæ* corpora *Petroburgum* translata, A. D. 1005 docet *Capgravius*. fol. 213. [d] *Thorneia*, olim ANCARIG. i. e. *Insula Anachoretarum*, Comitatu *Cantabrigiensi*. 1. *Botulfus* Abbas de *Ikanho*, ni fallor, hodie **Boston**. 2 *Athulfus* Episcopus *Trajectensis*; de quorum translatione, jussu *Ethelwaldi*, vide *Capgravium*. fol. 42. 3. *Huna* Presbyter. vide Monast. Tom. I. p. 91. in Insula *Huneia* sepultus erat, sed ossa furtim Thorneiam delata sunt. 4. *Thancred* & *Torhtred* fratres Antistites, qui vitam hic loci egerunt solitariam. Monast. Tom. I. p. 243. 5. *Herefertbus*, forte Episcopus *Wintoniensis*, à *Danis* in prœlio ad *Carrum* occisus. vide Chron. Saxon. A. D. 833. & Antiquitates Britannicas, in vita *Celnothi*. 6. *S. Cissa* Presbyter & Anachoreta. *Ingulfus*. A. D. 870. 7 *Benedictus*, Biscop dictus, Abbas *Weremuthensis*, cujus etiam ossa, jussu *Æthelwoldi*, huc translata tradit Capgravius. fol. 42. 8. *S. Toua*, perperam *Tona* in Monastico. *SS. Tancredi* & *Torhtredi* soror. *beata Virgo Christi* Toua *inclusa fuerat*. Capgravius. fol. 42. [e] De *S. Vincentio* nil liquet. [f] *Glastonienses* sibi vendicant Corpus *S. Dunstani*. Monast. Tom. I. p. 4, Ibidem etiam requiescit *S. Dunstanus* Archiepiscopus, & *Glastoniensium* pater magnificus. [g] *Paulinus*, primo *Northymbrorum* Episcopus, in *Cantium* reversus, *Roffensi* Ecclesiæ præfuit. [h] Episcopus *Romanus*, quia *Romæ* educatus, ordinatus, & in *Angliam* ab *Honorio* Papa missus. Vide *Bedam*. H. E. III, 7. Reliqui omnes Episcopi *Wintonienses* erant, *S. Justo Martyre* excepto, de quo nil certi habeo. *Æthelstanus* Rex dedit Ecclesiæ *Wintoniensi* caput *S. Justi* Martyris: Annales *Winton*. in *Anglia* sacra. Tom. I. Anno, 924.

Ðonne resteð sca Eadburh on nunnan mynstre :·

Ðonne resteð on Rumesige sca Merwin. wær seo forme abbodesse ðær mynstres. and sca Balthild regina. ⁊ sca Æþelflæd. ⁊ fela oðre halgan :·

Ðonne resteð sce Iwi biscop. ⁊ sce Eadgið on wiltune :·

Ðonne resteð sce Eadweard cyninge. ⁊ sca Ælfgiua on Sceaftes byrig :·

Ðonne resteð scs Aidanus. ⁊ scs Patricius on Glæstinga byrig. ⁊ fela oðra sca :·

Ðonne restað scs Congarus confessor on Cungres byrig :·

Ðonne resteð sce *Siþefulle* fæmne wiþutan Exanceastre :·

Ðonne resteð scs Romanus biscop on Tæuistoce :·

Ðonne resteð scs Petrocus on Westwealum be ðære se. neah ðam fleote ðe man clypað Hæglæmuða :·

Ðonne resteð scs Maildun. ⁊ scs Aldelmus. ⁊ Iohannes se wisa on Eadelmes byrig :·

Ðonne resteð scs Oswaldus Arcebiscop on Wigraceastre. ⁊ fela oþre haligra biscopa mid him :·

Ðonne resteð scs Ecgwinus biscop on Eouesham. neah ðare ea Auene :·

Ðonne resteð sce Kenelm cynebearn on Wincelescumbe :·

Ðonne resteð sce Cuðburh ⁊ Cwenburh on Winburnan mynstre. ðe ærest þæt minecena lif ⁊ ðeawas arærde ðe man git on ðam mynstre hylt :·

Ðonne resteþ sce Friþeswyþ on Oxenaforda :·

Ðonne is on Middeltune sce Brangwalato-

In Ecclesia Sanctimonialium vero [a] *S. Eadburga.*

[b] *Rumeseiæ*, *Sancta Mæruuina*, prima loci Abbatissa, & [b] Sca *Bathildis* Regina, & Sca [b] *Æthelfleda*, cum plurimis aliis *Sanctis.*

Wiltunæ, [c] Scus *Iwius* Episcopus, & Sca *Eadgytha.*

Scafroniæ, Scus *Edwinns* Rex, & [d] Sca *Elfgiva.*

Glastoniæ, [e] Scus *Aidanus*, & Scus *Patricius*, & complures alii *Sancti.*

[f] *Congresburiæ*, Scus *Congarus.*

[g] Sca Siðefulla virgo juxta *Exoniam.*

[h] Scus *Romanus* Episcopus, *Tavestociæ.*

Scus *Petrocus* inter [i] *Wallos* Occidentales ad maris æstuarium, dictum *Hailemutha.*

In [k] Burgo *Adelmi* requiescunt Scus *Mæildunus*, & S. *Adelmus*, & *S. Joannes* sapiens.

Wyrecestriæ, Scus *Oswaldus* Archiepiscopus, & cum eodem plurimi alii *Sancti* Episcopi.

Eveshamiæ juxta fluvium *Avonam*, [l] *S. Ecgwinus* Episc.

Wincelcumbæ, [m] Scus *Kenelmus* Regius Puerulus.

In Monasterio Wimburnæ requiescunt [n] Sca *Cuthburga*, & S. *Quenburga*, quarum prior instituit istam vitæ & disciplinæ monialium rationem quæ hodie ibidem viget.

Oxoniæ requiescit [o] Sca *Frithesweoda.*

[p] *Middletoniæ*, habentur Caput *S. Brangwa-*

---

a S. Edburga, filia R. *Edwardi* senioris. *b* In comitatu *Hamtoniensi.* *b* Forte pars aliqua corporis. *b Ethelfleda*, vel *Elfleda*, Abbatissa tertia, cujus vitam adi apud *Capgravium.* fol. 126. *c S. Iwius*, *S. Cuthberti* alumnus. in *Britannia Armorica* obiit; vide *Capgravium.* fol. 201. De Episcopatu ejus silet Biographus. *S. Edgitha*, alias *Editha*, filia *Eadgari* Regis ex *Wilftruda.* *d S. Edwinus*, potius *S. Edwardus* Rex, quem ibi sepultum tradit *Malmesburiensis*, in Monasteriis subditis Episcopo *Schirburnensi.* *d Elfgifa*, uxor *Edmundi*, qui fuit pronepos hujus *Alfredi.* G. Malmesb. ibidem. *e S. Aidani* reliquias, &c. *Glastoniam* attulit *Ticta* Abbas, Teste *Capgravio*, fol. 264. In *Dunensi* civitate sepultum *S. Patricium* longe similius vero. *f* Inter *Somersetenses.* à Confessore nomen ducit. fingitur *Cungarus* Imperatoris *Constantinopolitani* filius, & hæres, qui mundum & Regnum fugiens, eremum petiit. Vide Vitam apud *Capgravium*, *g* De *S. Sithefulla* nil compertum habeo. *h* In Monastico, necnon à *Malmesburiensi*, hic *Sanctus Rumonus* appellatur. de quo nil præter nudum nomen, 500 retro annis, relictum erat. *Malmsb.* in Episc. *Cridiensibus.* *i* Id est, *Cornwallos.* ex hoc loco primum didici (quod fugit diligentiam Cl. *Somneri*) *Westwallos* esse *Cornwallos*, quod à *Florentio Wigorn.* plus semel confirmatum vide in explicatione Nominum locorum, ad finem *Chronici Saxonici*, p. 48. *k Malmesburia. S. Mæildunus*, fortè *Maildulphus.* *S. Adelmus* Episcopus *Scireburnensis*, seculo octavo ineunte. *Joannes Æthelingensiensis* Abbas, vulgo *Joannes Sapiens* dictus, olim idem cum *Joanne Scoto Erigena* habebatur. & sæculo nostro animose contendunt multi longe diversos fuisse; argumenta qui cupit expendere, adeat *Natalis Alexandri* Hist. Eccl. Sec. 9. Dissert. 14. *l Ecguinus* Episc. *Wicciorum* tertius, fundator Monasterii *Eveshamiensis.* *m Kenelm* cinebearn, Martyrologus; sed *Florentius* per aliquot menses Regem *Merciorum* fuisse palam affirmat, A. D. 819. *n* Sorores *Kenredi*, *Merciorum* Regis; sorores *Inæ*, Capgrav. fol. 79, 80. *o* Adi *Frithesweodæ* Vitam apud Capgr. fol. 152. *p Midletunense* Monasterium in Agro *Dorsettensi*, perinde ac *Wirnburnense.* de Episcopo *Branwalatore* nil superest præter nomen, ex cujus terminatione haud temere conjicio illum natione fuisse *Cambro-Britannum.* In Monast. Tom. I. 196. non *Caput*, sed *Brachium Sancti Branwaladri* extare dicitur. *Samson Dolensis. Brachium* & plura *Ossa S. Samsonis.* Monast. T. I. p. 195. De reliquiis vel de strage Monachorum *Certeseiensium* nil mihi uspiam inter legendum adhuc occurrit.

wir

ƿiſ heafod biſcopeſ. ⁊ ſcē Samſoneſ earm biſcopeſ. ⁊ hiſ criċe :·

Þonne reſteð ſcē Cuðman æt Stæningum on Suðſeaxum. neah ðære ea Bræmbre :·

Þonne reſteþ ſcē Beocca abbod. ⁊ Eþor mæſſe preoſt on Cyrteſige þam mynſtre. ⁊ þær man ofſloh hund eahtantig muneca mid him :·

Si lof ⁊ wuldor Hælendum Criſte hiſ godneſſa in ealra worulda worulð on ecnyſſe Amen :·

latoris Epiſcopi, & Brachium *Sancti Samſonis* Epiſcopi, necnon ejuſdem baculus Paſtoralis.

Stæningæ ad fluvium *Bræmberum* inter *Saxones* Auſtrales requieſcit Scūs *Cuthmannus*.

Scūs *Beoeca* Abbas, & Scūs *Ethor* Presbyter requieſcunt in Monaſterio *Certeſeienſi*, ubi etiam octoginta cum iiſdem erant trucidati.

Sit Laus & Gloria Jeſu Chriſto ob benignitatem ſuam per omnia ſæcula in æternum. Amen.

Præterea, Showere, literaturæ, & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis ſcientia eſt, ex eo oſtenditur, quod nemo, niſi qui illis inſtructus, *Angliæ*, ſeu potius *Britanniæ Saxonicæ* topographiam, quam literatus orbis deſiderat, dare poteſt.

Cum vero *Britanniæ Saxonicæ topographiam* dico, *Britanniæ*, tam *Dano-Saxonicæ*, quam *Anglo-Saxonicæ* deſcriptionem intelligo, in qua quicquid uſpiam regionum, provinciarum, urbium, oppidorum, vicorum, villarum, caſtellorum, montium, fluviorum, aliorumque omnium, quæ topographiæ nomine comprehenduntur, ſive in *Anglia*, ſive in *Scotia*, aut in *Saxonum*, aut *Danorum* imperio ſita illa eſſent, in uno libro, ſi tam egregio operi unus ſufficit, illuſtranda ſunt. Ab eo autem, qui tam utile opus topographicum aggreſſurus eſt, prælegenda ſunt omnia ſive *Latine*, ſive *Saxonice* ſcripta, ex quibus locorum nomina, quum *Anglo-Saxonica*, & *Dano-Saxonica*, tum *Anglo-Britannica*, & *Dano-Britannica* deſcribi & excerpi poſſunt. Id genus imprimis habendi ſunt libri omnes hiſtorici, qui ſcripti ſunt à temporibus converſæ ad fidem *Chriſtianam Angliæ*, uſque ad tempora *Henrici* II. quo regnante veterum locorum veſtigia evaneſcere cæperunt. Chartæ etiam antiquæ, chartaſque antiquas, tam *Latinas*, quam *Anglo-Saxonicas, Dano-Saxonicas*, & *Anglo-Normannicas* complectentia vetuſta chartularia & regeſta, diligenter ab eo pervolvendæ ſunt; utpote in quibus ingens numerus oppidorum, vicorum, villarum, agrorum, prædiorum, montium, & fluviorum, quorum appellationes, quamvis mutilæ, truncatæ, contractæ, variiſque modis mutatæ, etiam nunc reſtant, perquam accuratè deſcribuntur.

Nomina locorum è *Codd.* mss. & impreſſis diligenter exſcripta & collecta, in *Britanniæ Saxonicæ topographia* alphabetico ordine diſponenda ſunt. Quibus primo, ut licet, explicatis, dein locorum ipſorum ſitus, ſi noti ſunt, exacte deſcribendi ſunt. Situ cujuſve loci deſcripto, tum dicendum eſt, quo prælio, cladeve; quo concilio, ſeu civili, ſeu Eccleſiaſtico; quo dominio, qua arce, vel præſidio; quibus ædibus, ſive Regis, ſive principis; quibus regum, principumve, vel virorum illuſtrium natalibus, vel ſepulchris; vel denique quibus terræ motibus, vel portentis in antiquis temporibus clarus fuit. Si vero loci alicujus, puta *urbis* vel *oppidi*, incertus & obſcurus ſitus ſit, tum cujus provinciæ, vel *Sciræ* urbs, vel oppidum fuit, declarandum eſt. Verum ſi neque id conſtat, tum danda eſt opera à *Britanniæ Saxonicæ* topographo noſtro, ut quo regno heptarchiæ *Saxonicæ*, urbs iſta, vel oppidum, ſita fuit, exquirat. Illi etiam incumbet, ut de fundatoribus, & fundationibus urbium, arcium, epiſcopatuum, Eccleſiarum, & monaſteriorum, ſiquid de iis certi ſciat, dicat; etiam ut curet, quæ locorum *Romana* & *Britannica*, ante *Saxonum* ingreſſum, nomina fuerint, nunquam non dicere; utpote quod operis ſui magnificentiam ſimul augebit, & lectori id tam gratum, quam quod gratiſſimum, reddet. Quinetiam eo pacto faciet, ut liber ſuus non tam *Britanniæ Saxonicæ*, quam *Britanniæ Romano-Saxonicæ topographia*, inſcribi mereatur. En unum atque alterum exemplum.

Bathanceaſter; i. e. *urbs balneorum*. & à *valetudinariorum* ad thermas *concurſu*, Acemanneſ-ceaſter, i. e. *ægrotantium hominum urbs*. Britannis, *yr Ennaint twymin*, & *Caer Badon*. *Ptol.* ὕδατα θερμά. i. e. *aquæ calidæ*. Antonin. *Aquæ Solis*. Stephano, *Badiza*. vulgo *Latinorum*, Bathonia; nobis hodie **Bath**, urbs *Angliæ* occidentalis, in agro *Sumerſætenſi*, in limite comitatus *Wiltoniæ* ad *Avonam* fluvium, qua per planitiem non ita magnam collibus obvallatam ad *Briſtolium* tendit, ſita, aquis ſuis calidis, ſive thermis clara. Ubi jam Eccleſia Cathedralis, antiquitus templum *Minervæ* ſacrum, extitiſſe fama refert. Unde & *Britanni, Caer Palladur*, i. e. *urbs Palladiæ aquæ*, ſua lingua dixerunt. *Offa R.* alterum templum extruxit, quod *Dani* deſtruxerunt, è cujus ruinis poſtea templum erectum eſt, B. *Petro* Sacrum; in quo *Eadgarus* in regem inauguratus eſt, in Pentecoſtes feſto, v. id. Maii, An. dcccc.lxx.iii. Thermarum inventionem referunt fabulæ noſtræ ad *Britannorum* regem Bleyden Cloyth. i. e. *Bleyden Magus*.

Ƿigorna-ceaſtre, Ƿiogerena-ceaſtre, Ƿeogorena-ceaſter, Ƿeogorna-ceaſter, Ƿigurna-ceaſter. Ƿigera-ceaſter. Ƿigra-ceaſter. Ƿegeorna-ceaſter. *Britannis*, *Caer wrangen*; *Ninii* Catalogo, *Caer guorangen*; *Anton. Branonium*; Ptol. *Branogenium*; Latine vulgo *Wigornia*; nobis hodie **Worceſter**; contractum ex Ƿeogora-ceaſter. Urbs vetuſta, opulenta, & Epiſcopali ſua ſede, quam ibi conſtituit Æthelredus Merciorum rex, Anno dclxxx. clara; in comitatu, cujus caput eſt, ad *Sabrinam* flumen ſita. † *Gulielmus Hopkinſius*, nunquam non mihi cum ho-

† Vid. cl. *Edm. Gibſoni* nominum locorum explicationem ad finem ſui Chron. *Sax.* pag. 48.

nore memorandus, Ƿiᵹoꞃa-ceaꞅteꞃ ductum, dictumque putabat, à Ƿic-ƿaꞃa-ceaꞅteꞃ, i. e. *civitas Wicciorum*, qui partes *Sabrinæ* vicinas incolebant. Cætera autem quæ ad historiam hujus celeberrimæ urbis, Ecclesiæ Cath. coenobiique, è quo presbyteros conjugatos expulit *Oswaldus* Episcopus, monachos inducturus, cum aliis multis ad *Wigorniam* antiquitus spectantibus, à topographo nostro ex antiquis scriptoribus addenda sunt.

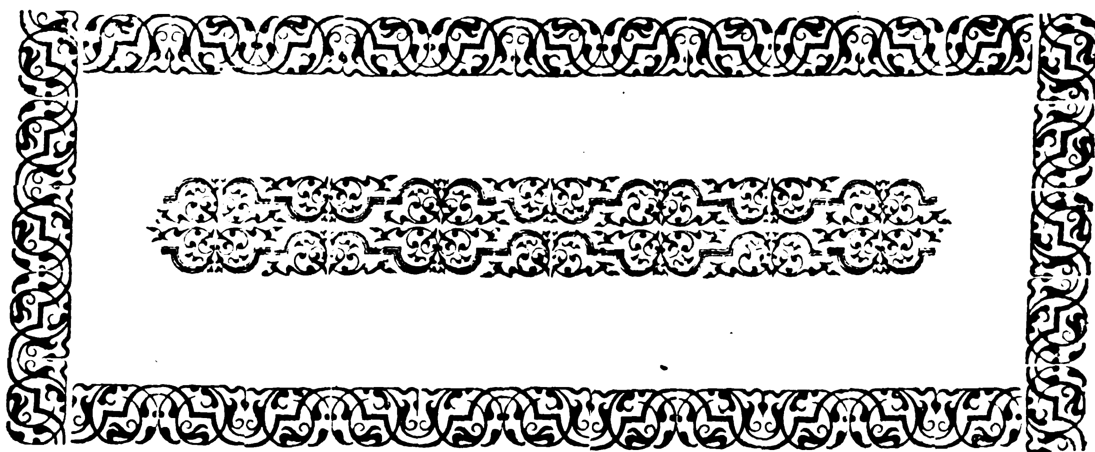
Supra dixi, SHOWERE, vetustas chartas, & regesta in quibus vetustæ illæ chartæ descriptæ sunt, auctori nostro ad opus suum topographicum fore maxime utilia. Addo quod topographus ille noster, quo veteres locos ex suis nominibus facilius, & felicius exquirat, operam dare debet, ut unum atque alterum antiquitatis topographicæ studiosum in qualibet *Britanniæ Saxonicæ* provincia adinveniat; à quo, locorum, qui in vetustis chartis describuntur, notitiam assequatur. Sic longo rerum usu, & experientia perfectam comitatus *Wigorniensis* cognitionem topographicam non ita pridem consecutus, locos ferme omnes, ut oppida non solum majorum gentium, sed viculos, prædia, agros, montes, fluviosque, quæ in vetustis chartis & regestis Ecclesiæ *Wigorniensis* describuntur, non sine magno studio, multave opera investigatos aliis, quos forte Comites itineris haberem, ante tredecim annos, ostendere solebam, decanatu Wigorniensi non tum exutus. Tum autem maxime me delectabat observasse, quod Cꞃomba erat **Crome**; Ƿꞃyðmæꞃleᵹe, **Rydmarlege, Redmarly**; Ƿitleaᵹe, **Witlarge, Witley**; Beonetleaᵹe, **Bently**; Salaꞅeaꞃƿa, **Salwearp**, rivulus; Ƿeoꞃtlanbyꞃiᵹ, **Hartlebury**; Bꞃadinᵹcota, **Bredicott**; Ƿiꞇintun, **Whitington**; Tameda, **Temd**, fluvius; Tyꞃdebicᵹa, **Tarbeck**; Codanhꞃyᵹᵹe, in antiquioribus membranis **Coddarpege, Cotheridge**; Salteꞃ ꞅoꞃda, **Salwford**; Oddinᵹleaᵹe, in vetustioribus membranis **Oddungalea**, nunc **Oddingley**; Ƿimeltun, **Wimbleton**; Cudelea, **Cudley**; Ƿulꞅꞃintun, **Wulverton**; Penedoc, & Peonedoc, **Penduc**; Teodintune, **Teddington**; Uꞅeꞃabyꞃiᵹ, **Overbury**; Scꞃꞃenac, **Shurnock**; Feꞃꞃetnatun, Feꞃꞃinton, **Phepston**; Ꞃꞃimanleaᵹe, **Grimley**; Ðoꞃndun, **Thornton**; Eanulꞅeꞃtun, **Alston**; Laꞃeꞃn, **Lawern**; Ƿeanbyꞃiᵹ, **Hanbury**; Ƿalleᵹe, nunc **Hollow**. Ƿeꞃeꞅoꞃdtun, juxta *Avon* fluvium, nunc **Harbington**; Wulꞅeꞃeꞃleaᵹe, **Wulverley**; & id genus innumera alia.

Quæ hactenus scripsi, SHOWERE, quam fructuosa erit doctis, præsertim illis, qui juris nostri studiosi sunt, Linguæ Anglo-Saxonicæ Scientia, duntaxat ostendunt. Verum nec minorem fructum ex cæteris *Arctôi* orbis antiquis Linguis percepturi (crede mihi) illi sunt, qui graviter dabunt operam, ut eas omnes perfecte, saltem quoad fieri potest, intelligant. *Mæso-Gothicæ* Studium, quæ omnium vetustissima est, Evangeliorum ULPHILANA versio, quanquam mutila, maxime compensabit. Illis, qui *Franco-Theotiscæ* studebunt, ut de *Willerami* cantico, & *Otfridi* evangeliis, quæ *Argentinæ* ornamentum cl. *Schilterus* recusurus est, nihil dicam; *Tatiani* harmonia Francica, quam *Fr. Junius* F.F. prælo à se paratam almæ matri nostræ, Universitati *Oxoniensi*, supremis tabulis legavit; & MS. Cod. Cottonianus, qui inscribitur, *Caligula* A. 7. & in quo res gestæ à *Jesu Christo* in sermone *Francico* vetustissimo rythmicè describuntur, absque aliis, qui in bibliothecis delitescunt, amplissima quidem merces erunt. Antiquæ *Scandicæ* linguæ, quam sæpius *Cimbricam* vocavimus, innumeri *Codd.* tam in literis antiquis, quas RUNAS vocant; quam in novis scripti, ingentem usum declarant. Horum non exiguam copiam * doctissimi viri, quum in *Dania*, tum præsertim in *Sueonia*, in magnum reip. literariæ beneficium, suique sempiternam gloriam, ediderunt, & indies † edituri sunt. Quorum unum, scilicet *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* atque *Thulemarkiæ* historiam, *Runici* MS. fragmentum, *runis*que sculptis *Stockholmiæ* nuper expressum, & à se gemina versione illustratum, ad me pro humanitate sua misit omni laude major *Joh. Peringskioldus*. Quem in nostrorum gratiam, qui *Runicæ* literaturæ studio se exercere cupiunt, tam in antiquis, quam in novis characteribus recusum *Peringskioldi* Latina versione, Tibi, SHOWERE, omnibusque nostris, quibus *Arctôa* antiquitas placet, offero, si per sumptus liceret, *Cottonianum* Codicem. qui res gestas à Salvatore nostro in rythmis *Francicis* describit, in hæc dissertatione etiam editurus.

* Vide Joh. Schefferi *Sueciam litteratam*, à *Joh. Mollero* editam, *Hamburgi*. M.DC.XCVIII. & *Petri Joh. Resenii* Bibliothecam, *Hafniæ* editam M.DC.LXXXV. & Bibliothecam Septentrionis eruditi à *Joh. Mollero Lipsiæ editam*, M.DC.XC.IX.

† Vide *Johannis Peringskioldi* ep. ded. ante *Vitam Theodorici* R. denuo à se editam, *Stockholmiæ*, M.DC.XCIX.

HISTO-

*HISTORIA HIALMARI REGIS BIARMLANDIÆ Atque THULEMARKIÆ,

AB

Anonymo Roduri Filio, in gentilismo ante secula octo, Lingua & *Runis Sueo-Gothorum* antiquis in membrana conscripta; quam, ex Fragmento Runici Manuscripti vetustissimi accuratissime delineatam, ac Literis recentioribus descriptam, cum versione illustravit

JOHAN. PERINGSKIOLD.

---

* De hac historia sic editor in epist. dedicatoria, quam Vitæ THEODORICI regis à se nuper editæ præmisit: *Historia* HIALMARI *regis, charactere Runico, cum gemina versione nostra, & annotationibus, sub prelo sudat. Luculentum hæcce præbebit testimonium de usu ac ratione veteris scripturæ Runicæ, vigente per orbem paganismo, maximopere usitatæ.*

rakur mi	multi in fugam conjecti . . . .
Hramr va	Hramurus erat inter omnes . . . . . .
kappa mia	pugiles fortiſſimus, ...
Heidi vik	Heido retroceſſit . . . .
fliotur m	fugam intendit . . . .
hiolt var	ſubſtitit . . . .
ſem ſvom	qui natabat . . . .
fuſdi their	properabant . . . .
ath er frekn	ut qui validiores . . . .
Heidi tha hi	Heido, tum . . . .
berſadi	inſequebatur . . . .
nokri me	aliquot viros . . . .
bland iari	mixtio facta . . . .
ſig ſemi	ſibi conveniens . . . .
ath han ein	ut ille ſolus . . . .
mik	magn . . . .
ol	omn . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

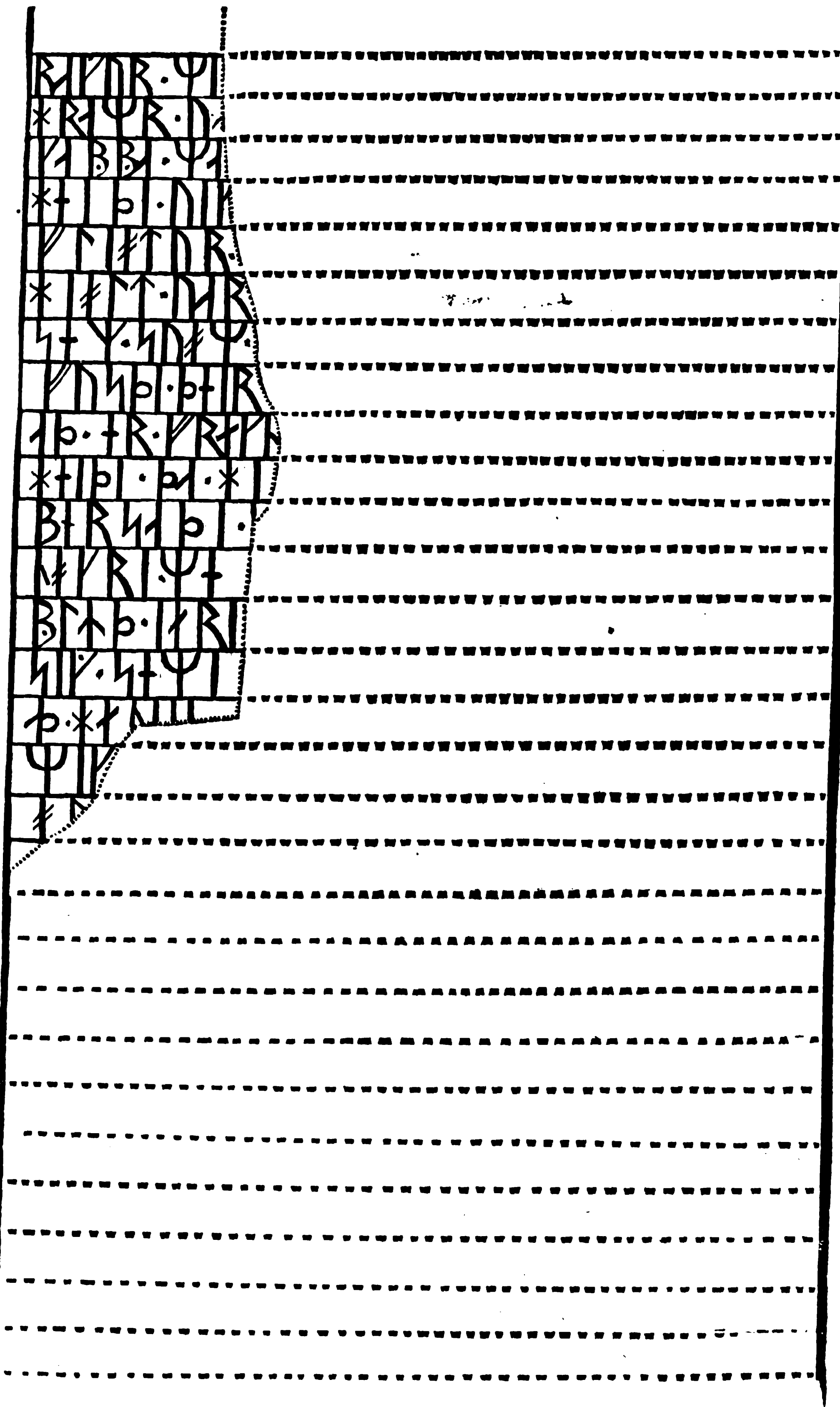
. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

RAFNR.

MS. Runici Folium III. primo & secundo penitus deperditis.

af bragdr

. . . . afbragðr . . . . præstantissimus,
. . . . koppum / . . . . heroes,
. . . . vo ath their . . . . ita ut illi
. . . . bandingi . . . . vinculis constrictus,
. . . . tyervis . . . . industrius vir
. . . . n eine mar . . . . At virgo quædam
. . . . svo lito . . . . ita reliquerant
. . . . ausfredit . . . . itineri expeditum
. . . . ollir ath . . . . omnes, ut
. . . . is er var . . . . qui erat
. . . . kum Girki . . . . venit Græcus,
. . . . Abor'sem . . . . Abaris qui
. . . . r siui vetra . . . . septem hyemes,
. . . . kum sa ath . . . . factum tandem, ut
. . . . bandi thess . . . . vinculum, quod
. . . . ollum var . . . . omnibus erat
. . . . gir . . . . desiderab
. . . . o . . . .

Fra Girkia kumi Abor auk Samolis / meth margi agietum mannum / vori thegar vinsele / theiris gridmathur vart Herse a Glisisvollir.

Ex Græcia advenerunt Abaris & Samolis, cum pluribus eximiis viris, qui mox grati acceptique sunt. Ac horum quidem assiduus famulus factus est Hersius Glysisvallensis.

Eine Kongr hit Hialmar svo er firir ollum Kongum af siaum uferettis ithrottum aug fabarum afreksverk var agietastr auk hirden guder thiagn. Han hafdi rikis stiornr a Biarmlanthi / er sir kuadum vier / thath ligr amilli Thule markn aug Gandvik / firi austan kioln. Biarlatur var nu theira adr en han settest i bu / for han optliga i hernad ath han giordist svo afbragd a vikinge / ath i ollum frasogum framaverkiom han giordist kienastr. Varst vith eint gang ath vardagi / vorf han i burt meth Hramr sesse sin / aug hildur lid ath Biarmlathum meth fim Skip / tha theim ghafburd. Er their komu a lanth / brendu their olt / svo ath vith tha olli blosckrathi. Giora nu their herverke hith mesti aug baldu olt / adr Baghmar B: Kongr thath friettr; han kallar skindlika lndrsveinr sin aug malti blasa saman lid / auk kvath ath taka vopn sina / aug bua til orosto; varth tha barthagi hin manskiedast / fil margr manna af Baghmar / thvi Hialmar sokti hart at honum / en han varthist threinglliga meth lidi sinu / thvi han hadi fraknra manna; en ath Hialmar hadi atgiorum lid meth frakustu

INclutus ea tempestate erat Hialmarus rex, qui ante reges quoscunque alios propter egregiam indolem virtutesque heroicas eminebat, optimusque, aulicis suis præfectus erat. Ipse Biarmlandiæ imperium adeptus fuerat, sicut in superioribus diximus; quod regnum situm est inter Thulemarkiam atque Gandvikiam, ultra orientale latus jugi montium. Nimirum paludosa initio cum suis incolebat loca, antequam sedes fixas sibi eligeret. Cæterum crebro in piraticas expeditiones profectus, nominis sui gloriam in tantum auxit, ut in omnibus annalibus, quibus rerum gestarum memoriæ describebantur, laudari meruerit. Forte is vernali quodam tempore, comitante sodali Hramuro, iter ingressus, versus Biarmlandiam cursum direxit cum classe navium quinque, quæ ferentibus à puppi ventis, celeriter pervecta est. Facta mox exscensione, omnia flammis devastabant, adeo ut multum consternarentur civium animi. Hic prædæ actæ magnæ, occupataque loca plurima, antequam Wagmarus Biarmlandensium rex taliũ quidquam rescisceret. Ille allato sibi nuncio, tubicines ad tubarum sonum milites convocare jussit, ac perarmatos ad prælium prodire. Tum vero atrox incruduit pugna, cæsique sunt plurimi à partib⁹ Wagmari, impetũ strenue faciente Hialmaro. Interim fortiter vim propulsare cōabatur Wagmarus, egregia suorum fortitudine confisus. Verum selectissima militum cohorte instructo Hialmaro,

PABBA.

MS. Runici Folium IV.

Kappa/ ridladist tha athelfulkingen Vagmar/ lukur um sithr svo/ ath V: hefur a ras til kastali meth theim lid ier undan hruki; hof han tha ath skiera up heror/ aug sendir um lanthith/ aug safnadi mikil her a sier a B: K. var a baratti/ skoradi a Hialmar/ han lit lid sit vith skiot vithbuast/ griper hlufd sin aug klader sig simliga/ thar giordist barthagi hin akasti auk var mikil athgöngu. Hialmr auk Hramr voru en sarthogver miog/ Hialmar hio a bathar hinthur aug giordu mikil spiel/ en nu var orosta hin hardasta meth theim Vaghmari aug Hramri/ thar kam um sithr/ ath Vagmar giordist firdumodur/ svo ath han ei gath vara a fotum; en svo lauk ath han sner snarast ath Hramr/ aug gat ligge maker igegnum han/ en tha veiti hanum Hramr bana; Stod their tha eim upe Harke K: veringe/ eggiadi tha Hialmar sinum koppum meth miklum akafa amoti Harke/ kvad theim rekstur ef their ei reki han af sier; barthist Harke a hvossum hugg auk men meth moppum/ en tha hallodist miok baratin a tha Harke; um sithr leiter han lif/ hialpr meth foti aflit/ thvi han var fot vatastr/ aug oller their er felradur vori

laxati sunt ordines Vagmari, rege tandem ipso ad propugnaculum sese recipere coacto, cum reliquis, qui fuga evadere poterant. Igitur feciali tessera protinus per provincias emissa, ingentem exercitum in Biarmiam convocavit. Et vero rex pugnæ avidus, Hialmarum ad certamen provocavit, qui, jussis militibus confestim arma capessere, acceptoque clypeo suo, ad bellum se accinxit. Tunc cruenta pugna vehementi impetu commissa fuit; Hialmaro atque Hramuro ferocius irruentibus. Hialmarus ambabus manibus ictus feriendo, multam stragem edidit, acrius interim oborto certamine inter Vagmarum atque Hramurum, donec viribus tandem destitutus Vagmarus, pedibus consistere nequiret: itaque subito impetu contra Hramurum prosiliens, gladio ipsum confodere tentabat, simulque tum lethali vulnere à Hramuro percussus est. Perstabat vero adhuc dum regiorum satellitum unus Harko nomine. Igitur contra hunc pugiles suos multa vehementia incitavit Hialmarus, eos imbelles ac ignavos merito vocandos esse dicens, nisi hominem propellere audeant. Harko vero acrius gladio armisque contra irruentes se tuebatur; cum ingruente tandem pugnæ violentia, fuga salutem sibi quærere coactus est, pedum imprimis velocitate adjutus, qua plurimum pollebat, intra propugnaculum se recepturus, exemplum ejus imitantibus etiam aliis, qui necem evitare cupiebant.

til borgarinar. A vige voro attiki vigra men/ en tha Hialmar lid komu ath/ giordhu their svo hardh hrid/ ath their hristu giatur/ en er hord var a kiate/ ridladist verir; um sithr vart ofur lide bornt aug hantekian/ auk settir i morka stofu i starkum pitslum/ en their um nottina / for han til Valhal ath gista Odian/ thvi hafdi Hr: reit honum blodir a baki i barati. um morgin a ar gar Hialmar up a vige/ tha sa han thorrr Konkr vana ath aliti/ sem var einr hoska man imimilli sini skiemu miar; theirar gik han ath eiga til astkona/ thvi hün var skorungr mikil/ aug nu roskin/ a thve houm var biffur mikl/ thvi lit han buast til brudveitslu/ um apton uru their leid in eerna rekium; takast svo meth theirm gothar astr; ei miklu tidr gerr Hialmar sveinbarn vith konu sini/ er Troma hit/ thath var frudht / fedist thar up meth miklu virdinki aug agietasta meth hird faudur sin. R: veiti honum eim firedi mathr/ theira er fregasti var thar northur ollum tha iafnaldra; han veiti honum allan ridarskab auk ithrottum ther/ sem vaskir men auk konseimom theim hafdi ath nåma/ thvi vart han bradgior a ollum throtska.

Aderant intra propugnaculum octoginta viri robustissimi; Ingruentibus autem Hialmari militibus, tanta illi vehementia impellebant, ut porticus dejicerentur omnes, adapertisque portis, procul dissiparentur satellites. Tandem tribunus militum captus in vincula carceremque conjectus est. Qui post tormentorum cruciatus, nocte proxima Valhalliam ad Odinum migravit, accepto in prælio lethali vulnere, quod à tergo ei inflixerat Hramurus. Matutino tempore intra propugnaculum progressus Hialmarus, regis filiam eximiæ pulcritudinis fœminam, inter puellarum greges adsidentem conspexit: Hanc ipse conjugio sibi jungi petiit, quod formæ inprimis venustate commendabilis, annisque jam maturior, mire ipsi placebat. Itaque confestim pro nuptiarum solennitate apparatis omnibus, circa vesperam in thorum conjugalem deducti sunt ambo. Ita vero in posterum illorum crevit amor, cum interjecto tempore, prolem masculam ex conjuge sua suscepit Hialmarus, impositum est puero Thromonis nomen; qui cum eximiæ esset formæ, multa sollicitaque cura in aula regia paterna educabatur. Hunc suum filium magistro informandum tradidit rex, qui omnium inter boreales præstantissimus eo tempore habebatur. Is regium puerum omnibus heroicis virtutibus atque exercitiis imbuebat, quæ ingenuum atque regali fastigio editum adolescentem nosse fas erat. Unde etiam his suffultus præsidiis magna indies incrementa fecit.

KU.

* MS. Runici Folium V.

Vu.

Nu er ath vita tha Mein var gipei / thath Hialmar sette thar saman reisugt bu / tok rikis stiomar aug Kong nofn a Biarmlanthi aug theim Riki sem faudur han hafdi thronat / skipudu theim meth miklum soma aug veg; giordist han tha vinsæhl af althudu lidsgiere aug virtr mikil. Lidr svo nu ei mikil tidr fram / adr Kong aftra tok meibarn vith konu sini / thath giordist eina væna aug vitra eibaugs / ath theira likams fridleikr auk asun sikkradi ollum thar a nordlathum; Koner lit than man Heidil hita. Vrke hit meisti Berserkr / thessi nam braut Heidil / thvi heit Kongr streinga Frei ath hun til faudur sin matti flittia man / en him bedist Thor thvi han honum sloar meth Miolner / auk sliti man heim till faudur sin. Giordist nu Hialmar mikil frægur af sin snilli / aug hafdi marga Leinir men auk Beringar meth sier / tha er egietur voru; en Hramr var framara virdir mathr mikil aug agietr / aug Kongi en adrir bith koppum their hin vinsælust / ath Heidil honum giptis til bolkona / meth guthuh ennær samtiki / aug sva faudur hennar. Af thessu

CÆterum scire convenit, quod ducta in matrimonium regia puella, mox eximium palatium sibi exstrui curavit Hialmarus, suscepta etiam regiminis cura omni, regium titulum per Biarmiam, provinciasque, quas pridem tenuerat pater ejus, sibi vindicavit. His sane multa cum æquitate atque lenitate imperitavit; quam etiam ob causam magno civium amore prosequutus, magnique habitus fuit. Et vero translacto tempore nonnullo, prolem fœminam enixa est regia coniux, quæ formæ venustate indolisque præstantia omnes in boreali tractu viventes longe superabat. Hanc pater Heidilam vocari voluit. Ipsam vero hanc puellam per vim rapiebat Urkius pugil robustissimus. Hanc ob causam votum Frejæ nuncupavit rex, ut ipsa lubens volens puellam patri rursus restituendam curaret. Ipsa igitur Thoronem obsecrando, id effecit, ut malleo ejus Miolnero percusso pugile, puella ad patrem suum reduceretur. Interim Hialmarus propter insignem sapientiam plurimum celebrabatur, alebatque apud se eximios quosque militiæ duces atque athletas, domi forisque inclutos. Ante illos tamen omnes dignitate auctoritateq; præstantissimus habebatur Hramurus, præcipuo etiã in honore apud regem charus, adeo ut illi nuptũ data sit Heidilis, assensum filiæ suæ una adprobante patre. Hanc ob

vart einr adr mikil mathr Ulf harda odur/ sem aug bedith henne ganga vith sier/ en han vart frakosnin/ thvi hun thotti sier ei i hum i allan matti vara fulkosta/ thvi kvadst hefna skildi a Hramri/ aug bidur han til holmgaungu/ aug kvådr honum vera hvors koppes nidingur ef gingr fra sir han hafdi beriast. Af thessu ath H: skildi skildi såma theim mal milli/ giefr han honum mikit i gulli aug silfri auk morgi hnossinum. Ath thessum dura gripum var it agietr hurn/ o ther voru skoradi mindr af rauda gulli/ til THOR OTHIN FREI virdin. Lit nu Kongr bredas til brudkaup hin vånsamlikastr/ auk burdr olli Lenthir men af Riki sinu; thruku allr saman katr meth blidri vingan aug gothu fahed; giptis nu mei Hramri/ aug H: gief honum Jarls riki a cium vith Th: han nam auk marga hnossir af Kongi i fåstar få/ veiti aug honim H: tveim men i menagripum/ einra thrumu meth theim han kina spa. Af thessum hafdi thagr men mindum af rauda gulli telgdi/ aug thuing fimtån punri pundr. Jarlen tog vid

causam animo valde commotus est procerum alius, nomine Ulfo, qui regiæ puellæ antehac sibi sollicitaverat nuptias; sed repulsa rejectus, fastiditusque fuerat propter inæquales animi dotes; cujus illatæ sibi injuriæ vindictam in Hramurum ulturus, ipsum ad singulare certamen provocavit. Quin & conviciis æmulum lacessens, omnium vilissimum appellandum dicebat, si ante discessum suum certamen secum inire detrectarit. Proinde horũ dissidio componendo satagebat rex, largitus Ulfoni auri argentiq; plurimũ, simulq; pretiosam supellectilem, ac inprimis cornu eximiæ raritatis, cui insculptæ erant imagines auro cælatæ, in honorem THORONIS, ODINI atque FREJÆ. Postea nuptiarum apparatum multa cum lautitie instrui curavit rex, vocatis ad solennitatem omnibus regni sui proceribus. Et vero multa compotatione genio libatum fuit. summa cum lætitia atque festivationibus, nuptumque collocata est regia puella Hramuro, cui etiam Jarli dignitatem ac munus supra insulas Thulemarkiæ assignavit rex, cum insigni dote nuptiali, addito etiam munere gemino, eoque præstantissimo, tympano videlicet, quo res futuras præsagire poterat. Huic imagines ex puro auro incrustatæ erant, pondere quindecim librarum. Jarlus acceptis

HART.

MS. Runici Folium VI.

febothum/

febothum / aug gior nu K: hofadr aug vel af giarde meth mikilri blidu. Haldr nu Jarln their i brut meth tveir Skip / a Th: meth feigna konu sini; Hun atti hunum ein sun barna than er Vimi hit; han var snema mikil aug avar throtska vänligr.

Liti nu Jarlen hemadi / ang sitr med Hus-vena sini / han var sna a eina / auk takast meth theim astr godar / Ja . . . .
rond nu th . . . .
Sone . . . u . . . .
rast . . . . svo . .
med . . . . aug tha . . . Jarlen
olle . . . . meth ein
Ruar klab . . . .

. . . .

. . . . t . . . . baki / tha Olafr kom / giardi han arfól lik vid sin . . . . senir bud til Hramr . . . . Olafr vara tlifnidingr

donariis, regi valedixit, actis pro munere ac beneficio gratiis amplissimis. Mox ex Biarmlandia discedens Jarlus cum duabus navibus, dilectam suam sponsam una in Thulemarkiam ducebat. Hæc filium postea enixa est, cui Vimi nomen impositum fuit. Is mature crevit, corporisque robore ac venustate obfirmatus est.

JAm expeditionum militarium pertæsus Jarlus, domesticam vitam cum conjuge sua exegit. Commorabatur autem perpetuo in insula, in conjugali interim amore perseverantibus utrisque
Jarlus . . . .
. . . .
filium . . . .
cum . . . . & dum . . . . Jarlus
omnes . . . . cum
Runico tigno . . . .

. . . .

. . . . ex equi dorso, cum Olavus adveniret, exequias uxori suæ faciebat, . . . nuncium misit ad Hramurum, qui Olavum hominum vilissimum fore dicebat.

viors mans. Tha nu Vlafr Bramr spurthi kuis / hielt han vid skioth meth nokrum Skip til ein / aug gik ei nokr niasn firi honum their; tha han kom vid lanth um nottina / tok han their vige a Jarlen auk slo ildi i; Bramr sof i borgen vid kona sia / en er umsidr a fotum var / flithi hina nethr leid a skogi meth nakrum hraustum Koppum; en Vlafr brendi Kastali auk lid thath er enni var; Jarlens husfrei vart hertakin. Med thessum friettum giordist Jarlen gandalfar til B: a B: tha han han hafdi bata / hrast han hardla reitr sama tima; ad Vlafr ei skildi ovart fara ad B: / nam han sin belsek / a hvem han haf ath bulra / aug gol smum galdurum / aug mälti svo: Samar snegda meth rinno auk thnor sem Jotum sini / Namir trape

. . . inortis Bergrisar margi / aug Jotu

. . . . lae / hristis stormur ili . . .

. . . . . . itar stin . . . .

Igitur Ulafus cognitis Hramuri opprobriis, magna festinatione cum navibus nonnullis ad insulam properavit, ut famam sui adventus anteverteret. Noctu autem ad terram delatus, aulam Jarli circumcingebat, injectisque flammis adussit. Hramurus intra munimentum apud conjugem suam dormiebat, unde lecto mox exsurgens perque occultum ostium elapsus, in sylvam aufugit, comitantibus ipsum eximiis quibusdam athletis. Cæterum Ulafus munimentum igne delevit, omnesque qui intro manserunt homines, servata Jarli conjuge, quæ captiva abducta fuit. Hujus rei nuncium perlaturus Jarlus, supra baculum suum magicum Runicis characteribus incisum, ad regem in Biarmlandiam devectus est. Ac vero exposito negotio, ira valde excanduit rex eodem momento. Ne vero regem ex improviso adoriretur Ulafus, admoto sacculo suo, eundem quatere cœpit, carmen simul magicum obmurmurans, hac verborum formulâ: Duriter increpetur cum tonitru; stringant Cyclopia tela; Injiciant manum Parcæ; . . . acriter excipient monticolæ genii plurimi, atque Gigantes . . concutiendent; quatient; procellæ . . . . , disrumpent lapides navigium ejus , ...

. . . .

MS. Runici Folium VII.

Thetta

Thetta lоku lit Thor koma ſtraran breſtur / meth ſvo ſtore grimd ath la bruti marga rangbarmur Olafr / aug ath han ei kundi biuggaſt their purt af eine til Biarmlanth / iſtr ath rikir furdur mikit bulnathi. Nu hradt R: meth magu ſini aug Drotingu aug vitruſtu men verſi skal vara. Kvath tha umſithr H: R: thath er min tiltaki / ath their skárir up orf aug ſafna lid / R: ſagdi ath thad ei var bakradudur. Kom tha tveim hunrath en ei meira / thvi ein othiod ſem var vinur meth Olafr han thrápit nir kaſln. Theſſi tha R. fregnad / graf han einr andr heraur / than han ſveddi / kum tha margi lid / aug skoradi han tha mantali a ſiui hundrath men / giorthiſt han . . . . fiolmántur. Dagin iſtir . . . .

Hoc prolato carmine, vehementem tempeſtatem immiſit Thoro, ſævo mixtam turbine, ut ex navibus Ulafi plurimæ frangerentur, ipſe quoque ab inſula in Biarmiam movere nequiret, propter fluctus ingenti tumore impellentes. At vero rex habito conſilio cum genero ſuo, regina conjuge, ſapientioribusque viris, quid facto opus eſſet deliberabat. Ubi tandem ad regem converſus Hramurus, hoc ſe conſilii ſuggerere dixit, ut inciſa teſſera feciali, militem colligere conetur. Ad quæ viciſſim rex; Idipſum haud contemnendum ſibi videri conſilium. At vero ducenti haud amplius convenerunt milites; quippe aſtu nebulonis cujuſdam, qui Ulafo amicus erat, detenta fuit alicubi locorum teſſera. Hoc cum regi cognitum fuiſſet, aliam ipſe apparavit teſſeram, cui certe inuſſit ſigna. Tunc frequens hominum multitudo in unum congregata eſt, quorum inito numero reperti ſunt ſeptingenti viri. Hoc ſupplemento copias ſuas auxit. Die inſequente

. . . .

gat banna us meth ollum ath blessa minthi / aug ăfna istir fandurum sin arfi / kvath hin thegar tha lidrekur / ef ier ei vardist Gudirni aug rekn af ier than kaksnavargur; sem ither hirdi thessi ord R: vard thegar swo odir / ath their visi ekki hvath their skildi ath hafast; blotdi their tha Thur / aug var thath tuska ad Grotir toki einr hest / er alen var / aug tha er kum fram / logdi R: isir kiannur hans / aug strengiu heit / ef er thattir sin kumi heim / skildi han ăsla blot Frei. Tha foradi Gruttirni hestin / aug slathit / bruriadi their Konkr / aug Hersum; sithin beiti han ollum sinum koppum vobnast aug ka um burdi; for tha R: a fiorden meth attiki Skip aug sini Birdinkr. Tha Olafr thatti sa / litiadi honum margi ath halda til orosto vith han / thui han skildi lita men sina thar / i swom anvidri aug fiol. R: akedi / verdum vith rosklika / aug lati engvan bilbug a us sia; sithan biugast aug reru from firi Ein meth fimtan skip / aug siks fertugsessor. Bär nu ei bil mikit milli Skipin / adr en opti thegar herop; tokst tha hardar bardagi.

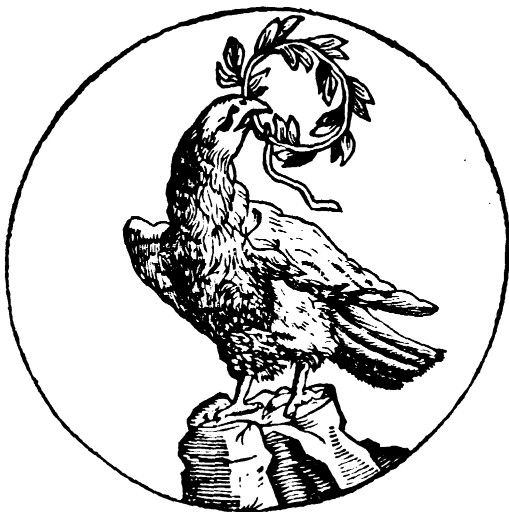
omnino prohibere conatur; ne libationes nuncupemus, nec epulas ferales in memoriam defunctorum parentum instituamus. Proinde rex omnium ignavissimos eos habendos esse ait, nisi numinum suorum tutelam suscipiant, ac latronem illum procul semoveant. Illi audito regis sermone, ita subito excanduerunt, in diversa ruentes præ animi impotentia. Enimvero Thoroni ferale sacrum faciebant; quippe prout solennis erat moris, sacrificuli acceptum equum saginatum in medium producebant, cujus capiti manus imponens rex, votum nuncupavit, sua si redux advenerit filia, victimam in honorem Frejæ se sacrificaturum. Mox jugulato equo, adipem coram rege atque Hersiis apponebant. His peractis, arma pugiles suos omnes accipere rex jussit, inque naves prodire. Ita cum navibus octoginta ac septem onerariis mari se commisit rex. Jam in conspectum venerant Ulafi, cum plurimi eum disuadere conabantur, à pugna ineunda, ne forte suorum jacturam faceret, ingruente pariter tempestate hostiumque multitudine. Contra rex suos animabat, ad fortiter dimicandum hortans, ne ullis imbellis animi indiciis proderentur. Itaque ad pugnam accincti, ante insulam provecti sunt cum quindecim navibus, itemque sex triremibus quadraginta omnino remigum. Jam modico existente inter classes intervallo, sublatus fuit clamor militaris: concursum mox, acri sane pugna.

MS. Runici Folium VIII.

Hialmar

Hialmar var badi vopnſimur aug ſtorhugver i thvi kum Vlafr ath aug hugir til Hialmr / thath hog kum i baki / aug klöf ollan man bruniadan; braſti tha olli ſlutti / en Hramr blef hertakin. Budu tha Vlafr men theirm tvo koſte / hvor their gati tågi ſin trö / ȧda halda barati vith tha; målti tha Jarmr af lidi buande / aug tiggi grid af theim. Båldu tha Vlafr blot hoſit aug tok mikit gul af Juma / flemti Godirni / thvi their håſi giora aſtraum / en their vori af litil moti ath ſtanda; briotaſt ſvo Vlafr til rikis / ſlidi tha Godirni til Sigitini / aug hildi ſini blotveidſlur of einr houg a Signil birg; en their varthu their um ſithr åltadi / tha komu their til Vinland / aug voru giſtr min faudr Hrödr.

Hialmarus arma ſua agiliter ferociusque vibrabat, animi intrepidus. Irruens autem Ulaſus ictum contra Hialmarum intentavit; ac contra dorſum adacto ferro, medium eum, quamvis loricatum, ſecabat. Hinc in fugam conjecti ſunt omnes, captus autem Hramurus. Tunc binas conditiones ipſis propoſuit Olaſus, ut nimirum ſuæ religionis acceptarent ſacra, aut novo prælio ſecum decernerent. Ibi totius cœtus nomine perorabat Iarmurus, vitæ veniam pacemque poſcens. Mox fanum exſpoliatus Ulaſus, plurimū auri idolo Juma detraxit, deturbatis ſacrificulis, qui acceſſu eum prohibere conati ſunt; ſed debiliores viribus, regi diutius reſiſtere nequibant. Ita quidem armata manu regnum illud occupavit Ulaſus, Sacrificulis Sigtunium uſque profligatis, ubi prope collem de Signilæ nomine nuncupatum, mactationes ſuas peragebant. Tandem etiam hinc expulſi, in Vinlandiam ſe receperunt, ubi hoſpitio apud patrem meū Hraudurum accepti ſunt.

Præterea, SHOWERE, cùm omnibus omnium gentium hominibus à natura ita comparatum sit, ut linguas patrias diligant, easque à suis originibus repetere studeant; verborumque, quæ diu tentata tandem loqui didicerunt, etyma indagare: nullius non nationis *Lexicographis*, quæ Arctoa est, aut quæ Arctoos dominos olim habuit, Linguarum veterum Septentrionalium scientia non tantum utilis, sed necessaria est; utpote sine qua, neque sermonum, qui ipsis vernaculi sunt, primordia cognoscere; neque etymologica eorum rite conscribere possunt. Quinimo sine istarum Linguarum mediocri saltem scientia, in rimandis verborum causis, & texendis Etymologicis, frustra laboravit, perperamque omnia scripturus est, quisquis linguarum, quibus Septentrionales gentes hodie utuntur, etymologista, vel glossographus esse velit. Sic MINSHÆUS noster, qui in *Saxonicis* hospes, Linguæ *Anglicanæ* vocabula ex *Hebræis*, *Græcis*, *Latinis*que fontibus arcessere tentavit, misere operam lusit, & inepte fere omnia scripsit. Sic etiam, SHOWERE, Jurisperitorum ille princeps *COCUS*, regii tribunalis olim magnum decus, quamvis vocabula juris *Anglicani* à suis originibus petere & explicare, in institutionibus suis, operam navabat; linguæ tamen *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, ut de *Gallo-Normannica* nihil dicam, prorsus rudis, operam istam fere omnem perdidit, in etymis suis tantum non semper hallucinatus. Quinetiam, ut multa juris vocabula inepte derivavit, maleque explicavit: sic etiam multa intacta præterire necesse habuit, quæ si in linguis istis mediocriter fuisset versatus, facile deduxisse poterat, & feliciter explanasse. Sic etiam *R. Versteganus* noster [in libro suo, cui titulus, **A restitution of decayed intelligence in Antiquities**,] quamvis, temporis habita ratione, in quo floruit, præclare scripsit, & de *Anglia* nostra bene meritus est; literis tamen *Saxonicis* cum leviter imbutus esset, multa inepte dixit, præsertim in etymologicis, quæ, si jam redivivus esset, cum rubore emendaret. Idem sane haud injuria dicendum etiam est de *Carolo Butler*, qui librum *Oxoniæ* edidit, anno M.DC.LXIII. quem inscripsit, **The English Grammar**. in quo quidem libro, præsertim in indice vocabulorum, quem vocat, **An index of words like and unlike**, auctor in literatura *Saxonica* haud versatus, quædam perperam, nonnulla satis inepte, aliaque ridicule, in reddendis vocum rationibus proponit.

Accedat *Stephani Skinneri*, M.D. *Etymologicum Linguæ Anglicanæ* Londini *Editum*, M.DC.LXXI. egregium quidem opus, & reip. literariæ utile; sed quod adeo non perfectum est in suo genere, ut vocabula perquam multa, quæ à veteribus Septentrionis linguis accersenda sunt, in eo desiderantur. In eo quoque pluries vir doctissimus lapsus est, quod *Saxonicæ* literaturæ levem solummodo consecutus scientiam, non solum aliorum errores in vocibus explicandis descripsit; sed ipse perquam multas non rite derivatas male explicavit.

In quibus quoque lapsi sunt *Ægidius Menagius*, & *Octavius Ferrarius*; Hic Linguæ *Italicæ*, Ille *Italicæ* & *Gallicæ* Etymologus, qui in priscis Septentrionis linguis hospites fuerunt: de iis nonnulla diximus in fine capitis XXI. *Grammaticæ Franco-Theotiscæ*.

Accedat clarissimus * Scriptor *Hispanicus*, De origine, & primordiis Linguæ *Castellanæ* vel *Hispanicæ*, doctor *Bernardus Aldrete*, Ecclesiæ *Cordubensis* canonicus, qui in patrii sui Sermonis originibus indagandis nihil præclari iis in † capitibus præstare potuit, in quibus de Sermone *Gothico* scribit reliquiisque illius, quæ in lingua *Hispanica* jam nunc supersunt; nihil, inquam, præclari dedit ipse, qui nec *Ulphilo-Gothicam*, nec *Scano-Gothicam*, vel primis, quod aiunt, labris gustaverat. Imprimis igitur veteris *Gothicæ*, perinde ut *Græcæ*, *Romanæ*, & *Arabicæ* peritissimus ille esse debet, qui *Hispanicæ* linguæ origines etymaque cum successu invenire cupit. Id ex indice vocabulorum *Hispanicorum* ostendere Tibi constitueram, SHOWERE. Eam ab causam vocabularium *Hispanicum*, me rogante, descripsit humanitatis & eruditionis nomine clarus IOH. CHAMBERLAINE, *Edwardi Chamberlaine*, ob *Angliæ* notitiam toties à se editam præclari, filius natu maximus; qui linguarum *Hispanicæ*, *Gallicæ*, *Germanicæ*, & *Danicæ* scientissimus est. Eo consilio etiam vocabularium *Italicum*, mei gratia, cum incredibili diligentia descripsit. Verum cum statutos sibi fines dissertatio nostra jam nunc supergressa est, tum tempus, tum sane & sumptus, quibus mihi parcendum est, jubent, ut quod mecum hac in re statueram faciendum, intactum prorsus præterirem.

Quam utilis ac necessaria etiam non etymologica tantum, sed & glossaria scripturis linguarum veterum Septentrionis, ac præsertim *Anglo-Saxonicæ* scientia est, ostendit unus *Gulielmi Somneri* codex MS. quem mihi utendum per aliquas horas ante decennium dedit, cum in urbe Cantuariensi forte versarer, *Johannes Battely*, ecclesiæ *Cantuariensis* Canonicus, & archidiaconus dignissimus. Eo in codice, qui archivorum Decani & Capituli *Cantwarensis* cimelium est, eo, inquam, in codice, cujus inscriptionis sum oblitus, auctor linguæ & literaturæ *Saxonicæ* peritissimus, non solum errores, in quos per linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignorantiam lapsus est in glossario suo vocum *Semibarbararum*, quod ad finem operum *Matthæi Paris*, adjecit *Willielmus Wats*; sed eos etiam, in quos per imperfectam illius scientiam *G. I. Vossius*, in libro suo de *vitiis sermonis*, & *H. Spelmannus*, in glossario suo archæologico inducti sunt, notavit, & correxit; vocesque *Latino-barbaras*, quas Illi male; Hic à suis originibus petitas recte explicavit.

---

* *Del origen y principio de la lengua Castellana o Romance, que oi se usa en España. En Roma, en el anno del Senior.* M.DC.VI.

† Lib. II. cap. XVIII. lib. III. cap. XIV.

Quinimo

Quinimo ipse etiam *Somnerus* in eo solum infelix, quod linguæ *Anglo-Saxonicæ* perfectam notitiam cum *Scano-Gothicæ* & *Franco-Theotiscæ* scientia non conjunxit, in dictionario suo *Saxonico-Latino-Anglico*, perperam aliquando scripsit. Nonnullos illius errores & defectus, haud tamen diserte notatos, correximus & supplevimus in *Gramm. nostræ Anglo-Saxonicæ* cap. XXI. Est etiam ubi impegit in Glossario suo, in quo X. *Scriptorum* voces barbaras, quatenus per *Anglo-Saxonicæ* literaturæ peritiam liceret, ad origines suas revocavit. Ubi vero vocum originationi *Saxonicæ*, literæ non sufficerent, ibi in erroribus versatus est de nobis, de patria, de veneranda antiquitate optime meritus literaturæ Saxonicæ pater: ut in voce ORDALIUM, quod divinum illud judicii, sive examinis genus significat, quod in criminibus explorandis apud veteres *Septentrionis* gentes in usu erat. Quod vocis originationem attinet, puram putam *Anglo-Saxonicam* existimat *Somnerus*, nec aliunde accersendam. Eam igitur à *Saxonico* Or, quod in compositione negationis & privationis particula est, & dale, quod quomodò todale & gedale, distinctionem sive differentiam signat, petit. Quasi dicas *judicium sine differentia*; semota scilicet partium, ac personarum distinctione vel acceptione; & sic Ordal, ordæl idem ac *judicium æquum, justum, indifferens*, neutri partium plus justo favens. Hæc (*inquit*) mihi dictabam, cum in hujus decantatissimæ vocis enodatione aliquandiu hæsissem.

Verum, SHOWERE, quoad vocis originem in eo allucinatus est *Somnerus*, quod puram putam *Anglo-Saxonicam* putabat. Occurrit enim in cap. XVII rythmici codicis *Cottoniani*, Caligula, A. 7. in quo, tanquam in Evangeliorum harmonico libro, res gestæ *Servatoris* nostri *Francice* describuntur: Endi ist thes ferahes scolo all sulices URDELES so thie ander was, *Mortisque reus, eidem prorsus judicio, perinde ac alter, erit obnoxius.* In eodem capite Adelian, *judicare, judicium ferre*, significat: Them sculun liudio barn duot adelian, *hic reus mortis judicabitur.* Sic in cap. XX. Ne sculun gi enigon man unrehtes uuiht derebas adelian, *in neminem iniquum judicium feretis.* Sic cap. XLI. Muotun gi Israhelo Edili folcon adelian after iro dadeon, *judicabitis electum populum Israeliticum secundum opera eorum.* Sic cap. LXI. Iudeo liudi suno drohtines sundia losan adeldun te dode, *Judæi filium dei peccati immunem ad mortem judicabant.* Legitur etiam cum nomine DUOM conjunctum: ut in cap. XLI. That ik allon scal irmin theodon duomos adelean, *tum omne humanum genus judicabo.* Sic in cap. LXIII. That hie duomos adeldi, *ut judicaret*, vel *judex esset.* In eodem etiam libro, Adelian te duome, *pro tribunali judicare*, significat. Ex his constat Adelian, [in soluta oratione adelan] *judicare* apud veteres *Francos* significasse; ut gedælan in *Cædmonis* paraphrasi, p. VII. l. 21. Ða hit se allƿalda. eall gehyrde. þ his Engel ongan. ofer mede micel. ahebban ƿið his hearran. ⁊ spræc healic ƿord. dollice ƿið drihten sinne. sceolde he þa dæd ongildan. ƿorc þæs geƿinnes gedælan. ⁊ sceolde his ƿite habban:. Urdel igitur, *Saxonice* ordal, verbale est à veteri *Franco*, vel *Teutonico* Urdela, *judicare.* Quemadmodum enim leguntur composita Adelan, Gedælan: sic omni proculdubio & Urdelan, à quo Urdel [nunc Urteil] in usu olim erat. Ur enim, quod alias scribitur Ar, Er, Ir, in veteri lingua *Francica*, perinde ac A, & Ge, in compositione, usitatur, & simplicem vocem facit cum effectu significare. ORDALIUM igitur, ut *Francicum* urdel, generatim *judicium* in primo sensu denotabat. Usu vero obtinente, specialius ad judicium istud divinum denotandum, quo crimina apud antiquas septentrionis gentes purgabantur, κατ' ἐξοχὴν usurpatum est. Contra quod *Somnerus*, qui vocem apud *Teutones* veteres aut esse repertam, aut *judicium* generatim signasse negat.

Ingens mihi foret volumen condendum, SHOWERE, si in quibus hæserunt, defecerunt, aut aberrarunt viri, cæteroquin doctissimi, qui veteres *Septentrionis* linguas aut plane nullas, aut non omnes; & si forte aliquam, eam tamen non bene, intellexerunt, omnia recenserem. *Henricus Spelmannus*, quid [a] Onsting, quid [b] Rænca, quid [c] Forsteal, quid [d] Gerim, quid denique [d] Antymber significat, nescivit. *Edwardus Gibsonus* non, dum chronicon *Saxonicum* verteret, in *Francica* lingua institutus, quæ vocis [e] Tenserie significatio esset, prorsus ignoravit.

In *Hebræis*, *Græcis*, & *Latinis* Doctissimus *Thomas Smithus*, literarum *Saxonicarum* haud tamen satis peritus, testamentum *Abbæ Vicecomitis*, [f] Charta *Abbatis de Rofa*, inscribendum existimavit, eo quod non norit, in IC ABBA GEREFA, quam longe, & quoad orthographiam *Saxonicam*, & quoad sensum inter se differebant Abba, & Abbod vel Abbad; ac Gerefa appellativum *Vicecomitis*, & urbis *Roffensis* proprium nomen, Hrof-ceaster vel Hrofes-ceaster.

Ad *Smithum*, *Smitho* qui non impar est, accedat *Henricus Savile*, qui literarum *Saxonicarum* forte prorsus rudis, variantes Lectiones haud paucas, suo quidem nomine & eruditione indignas, ut quæ insulsæ sunt, passim adnotavit in marginibus singularis voluminis, in quo *rerum Anglicarum Scriptores post* Bedam, Londini publicavit, M,D.XCVI. Sic in marg. pag. 42. observat *Curcscet*, quod mendose scribitur in textu pro Cyric-sceat, aliter scriptum esse *chireseth*; nomenque R. *Edwardi*, scriptum aliter esse *Edpardi*.

Abrahamus Whelocus, cui Linguæ *Saxonicæ* adita non patefacta sunt, in sua Chronologiæ

---

a Concil. Vol.I. p.165. b P.474. c P.512, 522. d 577. e Vide Gramm. nostræ Anglo-Sax. pag. 146, 147. f Bibliothecæ Cottonianæ Catal. *Augustus*, II. 59. p. 17.

Saxoni-

Saxonicæ editione pluries lapsus est: ut in anno DCCCCLI. ubi [a] vocis numeralis healfe in numerando usum nesciens, Anð þy ilcan geare cƿom feorþe healf hund scipe on Temese muðan, reddidit, *eodemque anno* quinquaginta *naves od ostium Tamesis appulerunt*. Quæ tamen vertenda sunt: *eodemque anno* ter centum, *&* quinquaginta *naves ad ostium*, &c.

Gulielmi Lambardi Legum *Saxonicarum* versionem *Latinam* medica manu indigere in superioribus ostendi: & quod *Skenæum* attinet, regium in *Scotia* non ita pridem chartophylacem, in quibus ille Linguarum veteris *Danicæ*, & *Anglo-Saxonicæ* ignarus defecit, infra annotavi.

Itidem in omnibus *Juris vestri*, SHOWERE, sive dictionariis, sive glossariis *Anglice* hactenus scriptis, errores multos, nec defectus pauciores, quibus enumerandis immorari non licet, deprehendere fas est; qui à nemine, nisi Linguæ *Saxonicæ*, ejusque dialectorum perito corrigendi & supplendi sunt.

Idem de mirifico illo opere, glossario ad scriptores mediæ & infimæ Latinitatis *Caroli du Fresne* dicendum est. Qui, si *Septentrionis* linguas veteres bene intellexisset, barbara, & exotica vocabula non pauca rectius ad origines suas revocata felicius explicasset.

Nathaniel Bacon, in libro cui titulus, **An historicall, and politicall discourse of the Laws and Government of England**, exscriptor quidem diligentissimus, scil qui *Saxonica* à *Normannicis* in plurimis secernere non potens, ficta multa ex *Horni speculo*, *Pseudonymis S. Eadwardi Legibus*, *chartis commentitiis*, & id genus monumentis tradidit, ut in cap. XXIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXVI, XXXVIII, XLI. quæ ferme omnia in superioribus à nobis redarguta sunt.

F. *Junius* F. F. *Saxonicæ* Linguæ peritissimus, in innumeris locis castigavit, emendavitque versionem *Anglicanam*, qua *Ælfrici* Abbatis *De veteri testamento* Codicem *Saxonice* scriptum illustravit *Gulielmus Lislæus*, qui perfectam Linguæ *Saxonicæ* scientiam non adeptus est.

Itidem *Jacobus Tyrrellus*, errores eorum secutus, quos *Anglo Normannici* Scriptores, de rebus *Saxonicis* qui inepte scripserunt, in errores induxerunt, non solum in multis hallucinatus est ipse in INTRODUCTIONE, quam generalis suæ historiæ Vol. I. præmisit; sed commisit etiam ut alii, illo auctore, labi possent, & errare. Sic ad probandum quem vocant ORIGINALEM CONTRACTUM, p. LXX, citat ex pseudonymis *S. Eadwardi* II. legibus verba ista decantata toties de officio Regis cap. 17. à primordio capitis usque ad ista: *quod nisi fecerit, nec regis nomen in eo constabit*. Ubi quoque non possum, quin observem, ab illo, sive consilio, sive casu non dicam, prætermissa fuisse, quæ integrum sensum faciunt; nempe, *Verum testante Papa Johanne nomen regis perdit*. Eorundem etiam legum exemplo *Tribing*, pro Trithing semper scribit; & p. LXXII, *Saxonicum* ÆTHELING, ab Æthel, *nobilis*, & ING, quod *regio Sanguine natum* significare ait, male deducit. Ejusdem furfuris sunt, quæ de *Heretochiis Anglo-Saxonum* scribit, p. LXXV, ex interpolata parte istarum legum, quæ adeo non est alicujus auctoritatis, ut antiquitatis periti illam nihili faciant. *Thegen* etiam & contra Grammaticæ analogiam, & contra rei, quam significat, naturam, à *Theowian*, *Servire*, insulse ibi deducit; & p. LXXXIII, tritam illam fabulam de campanis, motbel dictis, cum alia de juramento fidelitatis, quo omnes proceres, milites, & liberi homines regni, ab interpolatore fingebantur se RR. *Angliæ Saxonicæ* in curia comitatuum strinxisse.

Adde quod p. CXXIII, *duodecim-virale* causarum criminalium examen ab *Anglo-Saxonibus* accersit, quod nos aliunde petendum in hac dissertatione ostendimus.

Pag. XCV, probatum it ex duabus chartis, quarum [b] alteram *Kenwulfus* R. *Merciorum*, anno dom. DCCCXI, [c] alteram vero *Æthelstanus*, anno DCCCC.XXXI, dicitur confecisse, urbes *Angliæ Saxonicæ*, majorumque gentium Oppida, in Parliamentis, quæ *Witena-gemotas* dicebant, *Procuratores* habuisse, qui populi vices gererent, & civitatum singularum personas sustinerent. Verba, quæ ex priori charta citat, hæc sunt: *Merciorum optimates, Episcopos, principes, Comites*, procuratores, *meosque propinquos; nec non Cutbredum regem Cantuariorum, atque* [d] *Sutbredum Regem Orientalium Saxonum, cum omnibus, qui testes nostris Synodalibus conciliabulis aderant*. Posterioris autem hæc sunt verba: *Hæc charta in villa regali, quæ* Ætwelope *nuncupatur, èpiscopis, abbatibus, ducibus*, Patriæ Procuratoribus, *regia dapsilitate ovantibus, perscripta est*. Verum, quoad harum chartarum primam, quæ à *Kenwulfo* R. *Merciæ*, confecta esse dicitur anno dom. DCCC.XI, cum alias fraudis suspecta, tum ex eo ficta esse constat, quod *Cutbredus Cantuariorum* R. qui huic chartæ testis adfuisse dicitur, [e] mortuus est anno dom. DCCCV. unde suæ fraudis conscius sibi falsarius sic scribit: *si quis literas supra scriptas ob scripturæ novitatem parvi penderit, cartam vetustam studiose revolvat, & idem inveniet*.

Præterea conventus iste in quo *Kenulphus* R. chartam hanc confecisse fingitur, non concilium id genus fuit, in quo *Sapientes*, tanquam in *Parliamento*, de rebus regni & ecclesiæ *Merciorum* tractabant; sed panegyris, quæ, *Kenulpho* invitante, convenerat in encæniis ecclesiæ *Wincelcumbensis*, ad celebrandam cum solenni pompa, festoque ritu, ecclesiæ istius dedicationem. Audi Chartam ipsam: "Ecclesiam, quæ in pulcherrimo clarescit Schemate jam nempe præparata enituit;

---

a Vide Gramm. *Anglo-Sax*. cap. VI. pag. 33.
b Biblioth. *Cotton*. Tiberius, E.4. in Annal. Wincel.
c Bibl. *Cotton. Claudius*, B.6. fol. 21. col. 2.
d MS. habet *Sigredum*.
e Vide Chron. *Sax*. & *Chronol*. August. Cant. X. script. 2238.

"ibi

"ibi *Wulfredus* quoque præsul Cantuariæ in honorem Iesu Christi, beatæque Mariæ genetricis "dei - - - - - - dedicavit. Ibi quoque meum in domino Corpus pausare decrevi. Complacuit "autem mihi *Kenulpho* accersisse *Merciorum optimates*, episcopos, principes, comites, PROCU-"RATORES, *meosque propinquos.* nec non & *Cutbredum regem Cantuariorum*, atque *Sigredum* "*regem orientalium Saxonum*, cum omnibus, qui testes nostris Sinodalibus conciliabulis ade-"rant.

De hac quoque solennitate audi *Willelm. Malmesburiensem*: "Nam apud Winchelcumbam, ubi "Ecclesiam, quæ adhuc superest, deo (*Kenulphus*) exædificaverat, ipsa dedicationis die regem "captivum ad altare manumittens libertate palpavit, memorabile clementiæ suæ spectaculum ex-"hibens. Aderat ibidem regiæ munificentiæ applausor *Cutbredus*, quem ille Cantuaritis regem "præfecerat; Sonabat basilica plausibus, platea fremebat discursibus, eo quod ibi in conventu "tredecim Episcoporum, decem ducum, nullus largitatis pateretur repulsam, omnes suffarcinatis "marsupiis abirent. Nam præter illa *Xenia*, quæ magnates susceperant, inæstimabilis scilicet "pretii & numeri, in utensilibus, vestibus, equis electissimis, omnibus, qui agros non habebant, libram "argenti, presbyteris marcam auri, monachis solidum unum, postremo toti populo multa ero-"gavit.

Quicquid igitur per PROCURATORES intelligendum veniat in *Kenulphi* charta *Winchelcumbensi*; certum est, conventum, in quo signasse illam dicitur, non fuisse *Merciæ Parliamentum*, neque quenquam ad eum accitum fuisse ad reip. negotia gerenda; sed tantum ad celebrandam ecclesiæ *Winchelcumbensis* dedicationem, cui adstiterunt & aliorum regnorum Episcopi, duces, *&c.* qui *Parliamenti* Merciorum *membra* (ut vulgo loquimur) esse non potuerunt. Præterea ne *gry* quidem *Malmesburiensis* de charta, sive hac, sive alia quavis, in celebritate ista à *Kenulpho* R. confecta; sed statim addit: *idem cum monasterium magnis redditibus, quantum hoc tempore incredibile videatur, ampliasset,* XXIV. *anno regni funere suo honoravit.* Scilicet dicit tantùm regem ecclesiam à se conditam prædiis ampliasse; sed quo tempore, quove modo, an cum scriptis, vel sine scriptis illam terris donavit, non dicit. Verum de charta hac, qua *privilegium Apostolicum*, quo S. *Leo* Papa monachos *Wincelcumbenses ab omni jugo, & servitio seculari exemerat*, rex confirmasse dicitur in encœniis Ecclesiæ, nihil ille, nec, quem scio, quisquam alius scriptorum nostrorum aliquam mentionem fecit. Itidem quoad *Æthelstani* R. chartam, quæ confecta esse dicitur Anno Dom. DCCCCXXXI. regni VII. indict. IV. in villa regali, quæ æt Ƿellope nuncupatur, Episcopis, Abbatibus, ducibus, PATRIÆ PROCURATORIBUS, regia dapsilitate ovantibus, neque etiam de ea constat, quod conventus, in quo facta esse dicitur, fuit *Witena-gemotum* proprie sic dictum, in quo, tanquam in *Parliamento*, sapientes totius regni ad negotia civilia & ecclesiastica tractanda convenerant; an qui vocatus coiverat in festivo aliquo tempore coetus optimatum non omnium, sed illorum, qui ex vicinis provinciis ad *Wellopam* profecti sunt, ubi rex quasi compitalia convivia agitabat.

Demus autem *Tyrrello* utramque veram esse, & indubitatam chartam; conventusque, in quibus factæ sunt, fuisse *Witena-gemota* proprie, & speciatim sic dicta, an igitur ex hoc sequetur *Procuratores*, & *Procuratores patriæ* significare in hodierno sensu legatos, & vicarios, quos urbium, & oppidorum populi ad vices suas in parliamento obeundas eligunt, & constituunt? nihil minus. Etenim *Tyrrellus* ipse, de id genus *procuratoribus* altum esse in aliis monumentis Saxonicis silentium fatetur. Quæ igitur *Procuratorum*, & *Patriæ procuratorum* aptior explicatio esse potest? Respondeo I°. Cum procuratores sunt, qui aliorum negotia curant, & procurant, optimates regni, apud Anglo-Saxones *Sapientes* dicti, qui in conciliis publicis populi res & negotia procurabant, proprie *procuratores*, & procuratores regni, patriæ, populive dici possent. In quo quidem sensu se pupuli *Dunelmensis* in Parliamento procuratorem, & vicarium fuisse, non ita pridem in superiori domo Parliamenti concionem habens, iterum, iterumque jure contendebat *Joh. Cosins* Ecclesiæ Dunelmensis Episcopus, nunquam ad hoc à populo constitutus. Sic † *Guido* Episcopus Ambianensis, *præsul, & procurator reipublicæ Ambianensis* inscribitur in charta. anno M.LXX.III. Ut & *Garinus* ejusdem Ecclesiæ Episcopus in alia charta. An. M.C.XXX.III. II° * *Procurator* judicem aliquem, vel magistratum publicum denotat, ut in charta *Caroli* III. imp. in historia Pergamensi, tom. 3. p. 399. *Nemo superioris, aut inferioris reip. procurator ad causas judiciario more audiendas conventum facere, vel freda exigere,* &c. III° †† *Procuratores* etiam dicebantur, qui necessaria ad victum regium procurabant. Ii apud *Anglo-Saxones* erant GEREFÆ, scilicet comitatuum, & urbium *præpositi*, ut constat ex Lege pol. Canuti R. 67. qua constitutum erat, ut GEREFÆ, quæ regi ad mensam & ejus apparatum necessaria forent, ex prædiis regiis procurarent. Ob eandem etiam rationem, *Senescalli*, seu dapiferi regii, quorum munus erat circa mensam regiam, ejusque apparatum, *procuratores* dicti sunt. per *procuratores* igitur, & *procuratores patriæ* intelligi possunt officiales, & ministri, sive provinciarum, sive aulæ, sive utriusque, qui in festivis istis temporibus, cum *Kenulphus* & *Æthelstanus* genialiter festum agerent, convivia, cum congiariis, & aliis donativis procurabant, & apparabant. ** *Villici* etiam, qui res dominicales in villis, & maneriis procurabant, *procuratores* olim vocabantur. Adeo quidem ut *procuratores* & *procuratores patriæ*, non sine ratione pro *villicis regis* his in chartis sumi possunt, qui magni nominis ministri fuerunt. Hactenus quidem de significatio-

† Du *Fresnii* glossar. * Ibid. †† Ibid. ** *Hen. Spelmanni* gloss.

nibus, quarum quavis, dictiones *procuratores*, & *patriæ procuratores* multo aptius explicari possunt, quam ea in significatione, qua illas temere vult acceptas *Jacobus Tyrrellus*. Qui etiam monendus est, *patriam* non solum significare in amplissimo sensu integram alicujus reip. vel regni, in quo nati sumus, terram; sed in arctiori etiam sensu sæpe denotare pagum aliquem singularem; vel provinciam, quæ plures pagos; vel denique regionem, quæ plures regni provincias complectitur.

Johannes Skene Scotus, *regesti Regii* custos, librum Scotice scripsit *de verborum significatione*, verborum scilicet *forensium*, quorum significationis causas prorsus ignoravit, non tantum mediæ & infimæ Latinitatis pene rudis, sed *Anglo-Saxonici*, & *Cimbro-Gothici* sermonis, quibus instructum esse eum oportebat, tam nescius, quam qui illos maxime nesciret. Hujus censuræ sive potius infortunii notam, *Skeneum* meruisse Archæologi omnes, qui in verbis infra positis librum ejus consulent, facile agnoscent; mecumque sortem hominis, alioquin scientissimi, humanissime miserabuntur, quem in iis temporibus nasci, & florere contigit, in quibus linguæ istæ è suis tenebris nondum evocatæ erant. Verba autem sunt: *Bastardus*. *Borgh*. *Bothna*, *Bothena*, *Buthna*. *Burlaw*, *Byrlaw*. *Campiones*. *Clep*. *Cressera*. *Arga*. p. 50. *Farand-man*. *Feodum*, *Feudum*. *Forthocht*. *Garba*. *Gilda*. *Haimsuken*. *Haim-haldarf*. *Herrezelda*. *Infang-thefe*. *Ligeantia*, *Ligium*. *Murthrum*. *Pedellus*. *Placitum*. *Reif*. *Schaffa*. *Schireffe*. *Thanus*. *Theme*. Quorum quidem nulla *Skeneus* ab originibus suis repetere potuit, ut qui linguas veteres *Septentrionis*, unde accersenda sunt, nullatenus intelligeret.

Robertus Bradyus etiam, quamvis *Saxonicæ* historiæ & antiquitatis sagacissimus scriptor, ex eo tamen nonnunquam, cum etymologi partes ageret, lapsus est, quòd istas linguas parum sciret. Hujus probationes sunt, quæ de MALLO scribit, *completæ suæ historiæ* p. 74. Itidem quæ de voce GRAVEN scribit, p. 81. & de nonnullis aliis, ut PORT-REVE, tractatus sui *de urbibus & & Burghis* p. 16.

Denique, SHOWERE, Laudatus toties *Edwardus Cocus*, qui non linguæ tantum, sed antiquitatis *Saxonicæ* propemodum ignarus fuit, haud solum ut *Etymologus* in quærendis vocum forensium originibus; sed ut *Archæologus*, in iis præsertim quæ res juris, earumque origines spectant, sæpe aberravit. Sic in præfatione quartæ partis *Commentar. Juris*, commentitiam *Edgari* R. chartam, quam in superioribus damnavimus, describit, & ut *pietatis*, *virtutum*, *fortitudinis*, *atque victoriarum regum ac principum hujus imperii* exemplum singulare laudat. Ex ea etiam in *imperii Anglicani amplitudinem*. & *Hiberniæ primam subjugationem* animadvertit, ut quæ diu ante tempora regis *Henrici* secundi ab *Anglis* subacta fuerit. In præfatione, quæ est ante sextam partem *Commentar. Juris*, probatum it jus municipale *Angliæ* in hoc se habuisse ante victoriam *Normannicam*, ut hodie se habet; * quod Regina regis consors persona tum fuit, quæ in jus vocare, & vocari posset; & quæ per se daret, & acciperet, Regis consensu non adhibito. Ad hoc probandum chartam producit *Æthelswithæ* reginæ *Merciorum* qua terram XV manentium vendidit ministro suo *Cuthwulfo*. Verum pace tanti viri liceat mihi dicere terram istam, quam in tam solenni Cœtu vendidit regina *Merciorum*, suum *peculium*, suique juris fuisse, ut ex his verbis constat: *Concedens donabo Cuthwulfo aliquam telluris partem meæ propriæ potestatis*. Nam tabulis nuptialibus apud Anglo-Saxones sponsus sponsæ prædia dare solebat, cum potestate illa pro libitu cuilibet dandi, vel vendendi. Id constat ex charta conventionali inter *Wulfricum*, & Archiepiscopum, quam exhibui hujus dissertationis p. 76. Illa enim charta Wulfricus ante nuptias, quas cum Archiepiscopi sorore contracturus erat, prædium illi dedit cum libertate istud alienandi, ut verba Chartæ ostendunt: ⁊ sealde hire ꝥ land æt Eanulfintune to gyfenne. ⁊ to syllenne þam þe hire leofest wære on dæge ⁊ æfter dæge. þær hire leofest wære. Inde constat privilegium dandi, vendendive terras sibi tabulis nuptialibus absolute, & ut *feodum simplex*, datas conjugibus omnium apud Anglo-Saxones, reginæque regis consorti commune fuisse. Perperam igitur ex *Æthelswithæ* Charta colligit jurisconsultorum princeps reginam Regis consortem apud Anglo-Saxones personam fuisse, quæ, regis consensu non adhibito, alios in jus vocare, & ab aliis in jus vocari posset, & quæ per se daret, & acciperet. In præfatione, quam nonæ parti commentariorum suorum juris præposuit, multa de *antiquitate juris communis*, auctore *Horno*, sublestæ fidei scriptore, tradit. Cujus quoque *speculum justitiariorum* diu ante adventum *Normannorum* maxima ex parte scriptum absurde affirmat in præfatione, qua commentariorum juris decimam partem munivit. In præfatione quoque nonæ partis aliorum errorem secutus dicit *Ælfredum* R. primum omnium *Angliam* in *Scyras*, seu comitatus divisisse. Quo nihil falsius *Johan. Seldenus*, *R. Bradyus*, iisque præeuntibus, *Jacobus Tyrrellus* esse demonstravit. Ejusdem furfuris sunt quæ scripsit de antiquitate tractatûs, qui inscribitur *modus tenendi Parliamentum*, instit. parte II. p. 7. & parte IV. p. 12. ubi tractatum istum, quem dudum post ingressum *Normannorum* scriptum esse constat, epigraphe ejus deceptus, ante id tempus scriptum, & à *Willelmo* I. approbatum non sine ** maximo suo errore declarat. Adhæc: in prælectione sua prima in legem

---

* Anglice, **That a queen being wife to a king regnant was a person sole by the common Law to sue, and to be sued; to give, and to take, &c. solely without the king.**

** V. Lib. *Will. Prinne*, cui tit. **Breif Animadversions on the fourth part of the institutes of the Laws of Engl.** &c. Quod Lond. publici juris fecit auctor, An. 1669.

29. E.

29. E. quæ à forensibus dicitur Statutum *de finibus levatis*, duodecimvirale judicium ante *victoriam Normannicam* apud *Anglos* in usu fuisse frustra it probatum ex sive rotulo censuali, **Dooms-day-book** vocato, quem, imperante *S. Edwardo, Confessore* dicto, factum fuisse contra fidem historicorum contendit.

Verum, Showere, ut à nostris ad exteros transeam, linguarum veterum Septentrionalium scientia in nemine magis aut desideratur, aut earum ignorantia in aliquo doctorum magis deploranda est, quam in viro maximo *Friderico Lindenbrogio*, qui *codicem legum antiquarum* edidit, cum *Marculphi formulis solennibus*; in quorum fine *Glossarium rerum vocumque difficilium* adjecit, in quo incœpto suo fere nunquam non in hoc deest, aut quod voces *barbaras* haud omnino explicat; aut, si forte explicat, quod ad origines suas raro eas revocat. Alterius exempla sunt. Saio quod alias scribitur Sagio, *apparitor, districtor, exactor*, qui magistratui, ad ejus semper mandata exequenda minister præsto erat; & Thiuphadus vel *Tyuphadus, potestatis* quum *civilis*, tum *castrensis* appellatio apud *Wisigothos*, de qua infra. Horum prius, nempe Sagio, unde Saio, mihi videtur dictum quasi *Sakio*, à Scano-Gothico SAKAN, in forensi sensu *accusare, persequi*. Unde soc in genitivo sacar, *causa, culpa*. socn, *actio, exactio rei judicatæ*, vel *mulctæ*. Socnare, *executor litis, quæsitor, inquisitor*: ut in, konungs socnare, biskops socnare, *litium regis* & *episcopi exactor* vel *executor*. *Hispanis* etiam nunc in usu *el Sayo*, quo nomine *spiculatorem*, sive *carnificem* denotant. Posterius autem, nempe *Thiuphadus, Tyuphadus*, vel *Tiuphadus*, accersendum, me judice, est à *Francico* articulo *Thiu, thie, Diu, die*, &c. & *fads*, quod *Gothice* scribitur FADS, à Fadian, *ordinare, dispensare*; & in compositione legitur in Evangeliis Gothicis: ut in HUNDAFADS, *centurio*, &c. quemadmodum diximus in voce *Vassus*, Gramm. *Franco-Theotiscæ* p. 99. Magistratus autem fuit tam civilis, quam castrensis præpositus apud *Wisi-Gothos*; Hisp. *Thiuphadus*, cui millenarii, quingentenarii, centenarii, decani, exercitus etiam compulsores, annonarii, defensores, numerarii suberant, quemadmodum ipse duci, comiti, comitis vicario, & forsan gardingo, erat subjectus. Civilem vero rerum administrationem sub comite, ejusque vicecomite, in *Thiuphadia* sua habuisse *Thiuphadum* ostendunt *Wis.* 2. *Tit. I.* L. XV. "Cum cæteris negotiis criminalium etiam causarum Tiuphadis etiam judicandi concessa "licentia sit. - - - qui *Tiuphadi* tales eligant, quibus vicissitudines suas audiendas injungant, ut "ipsis absentibus, illi causas & temperatè discutiant, & justè discernant". *Sic* L. XXIII. "Si "quis judicem, vel comitem, aut vicarium comitis, seu *Tyuphadum* suspectos se habere dixerit - - - "*Sic* L. XXVI. quoniam negotiorum remedia multimodæ diversitatis compendio gaudent, ideo "dux, comes, vicarius, * pacis assertor, *Tyuphadus*, millenarius, quingentenarius, centenarius, decanus, defensor, numerarius & qui ex regis jussione, aut etiam ex consensu partium, judices in "negotiis eliguntur. *Sic Tit.* V. L. VI. "Si hæredes fundatores ecclesiæ adsunt, ipsi talia prosequantur. Si autem non fuerint, aut etiam si sint, causare noluerint, tunc ducibus, vel comitibus, Tyuphadis, atque vicariis, sive quibuscunque personis, quos cognitio hujus rei attigerit, "& aditus accusandi, & licentia attribuitur exequendi.

Castrensem etiam ministrum fuisse *Tyuphadum* probant Wis. 9. Tit. II. L. I. "Si *Thyuphadus* "ab aliquo de *Thyuphadia* sua fuit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire per"mitteret, quod acceperat in novecuplum, reddat comiti civitatis in cujus est territorio constitutus. Et "si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum dimiserit, vel "de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XX. quingentenarius vero XV. & cen"tenarius X. Si certe decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur. L. III. "Si quis cente"narius dimittens centenam in hostem ad domum suam refugerit, capitali supplicio subjacebit. "- - - - ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex de"canis - - - - *dein* L. IV. "Si decanus relinquens decaniam suam de hoste ad domum suam re"fugerit, aut de domo sua, cum sanus est, exire, & ad expeditionem proficisci noluerit; det "comiti civitatis solidos X. Quod si alicui forte mercedes dederit, reddet solidos V. comiti ci"vitatis, in cujus territorio est constitutus: & ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum "nostra jussione dividantur inter eos in quorum centena fuerit adscriptus. Quod si aliquis qui "in *Thyuphadia* sua numeratus sine permissu *Thyuphadi* sui, vel quingentenarii, aut centenarii, "vel decani sui, de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci no"luerit, in conventu merentium publice centena flagella suscipiat, & reddat solidos X. *Item* in L. V. "Thyuphadus vero quærat per centenarios suos, & centenarii per decanos, & si potuerit cogno"scere, quia per precem, aut per redemptionem ad domum suam confugerint, aut de domo ad "hostem proficisci noluerint, tunc *Thyuphadus* Præposito comitis civitatis notum faciat, & scri"bat comiti civitatis, in cujus est territorio constitutus, ut comes civitatis vindictam, quæ in lege "posita est, de his, qui pro se rogant, aut qui se redimunt à *Thyuphadis*, vel centenariis, aut de"canis, vel servis dominicis, omnia ad integrum implere non differat. *In* L. VIII. "Ideo præ"senti sanctione decernimus, ut à die legis hujus prænotato, vel tempore, si quælibet adversi-

* De quo magistratu sic in LL. Wis. Tit. I. L. 16. pacis autem assertores non alias dirimant causas, nisi quas illis regia deputaverit ordinandi potestas, pacis autem assertores sunt, qui sola faciendæ pacis intentione regali sola destinantur auctoritate.

"tas inimicorum contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quocunque Ecclesiastico ordine constitutus; seu sit dux, aut comes, *Thyuphadus*, aut vicarius, gardingus, vel qualibet persona- - - - statim ubi necessitas emerserit, mox à duce seu comite, *Thyuphado* vel vicario, aut à quolibet fuerit admonitus - - - -. *In* L. IX. "Si majoris loci persona fuerit, id est, dux, comes, sive etiam gardingus, à bonis pro his ex toto privatus, exilii relegatione jussu regio mancipetur, ita ut quod principalis sublimitas de rebus ejus judicare elegerit, in suæ persistat potestatis arbitrio. Inferiores sane viliorisque personæ, Thyuphadi scilicet, omnisque exercitus compulsores, vel hi, qui compelluntur, si aut in exercitum venire distulerint, aut in loco, vel tempore constituto minime occurrerint, vel proficisci neglexerint, seu de expeditione publica quocunque fraudis commento effugiendo se substraxerint, non solum ducentis ictibus flagellorum verberati, sed & turpi decalvatione fœdati, singulas insuper libras auri cogantur exolvere, quas principalis potestas, cui largiri decreverit, sui maneat incunctanter arbitrii.

Ex his constat *Thyuphadi* muneris fuisse provinciales suos, seu regios subditos, qui ex sua *Thiuphadia* erant, in bellum educere, & cum millenariis, quingentenariis, centenariis, & decanis, cæterisque, qui sub eo militiæ præfecti erant, in hostem proficisci compellere. Hoc genus hominum *Anglo-Saxones* Siþcundmen, gesiþcundmen, siþcundan, Latino-barbare, *sithcundos homines*, etiam & gesiþas, à Siþian, gesiþian, *proficisci, iter facere*, vocabant. Id manifestum est ex lege R. *Inæ* 52. Cui epigraphe Be þon gesiþcundman þe fyrd forsitte, *de præposito militari, qui exercitum reliquerit*. Gif se siþcund-man land agende fyrde forsitte gesylle hundtwelftig Scill. ⁊ þolige his Landes :. Unland agende syxtig scill. Ceorlisc ðrittig scill; *si præpositus militaris, qui prædia habet, exercitum reliquerit, centum & viginti solidos pendat, prædiisque suis mulctetur. Qui vero non habet prædia, Sexaginta solidos solvat. Rusticus autem triginta solidis mulctetur.* Vide etiam leges R. *Inæ* 51, & 55. ex quibus patet *Sithcundum hominem* è classe nobilium fuisse, quòd rustico vel plebeio semper opponitur. In lege Æthelstani de *Weris*, posteri filiorum & nepotum plebeii hominis, loricam, galeam, & ensem auratum habentis, qui eo divitiarum creverant, ut quinque hydas terræ possiderent, Siþcunda-cynnes. *i. e.* iis, qui Siþcundmen, vel gesiþas dicti sunt, dignitate, & honore æquales esse decernebantur. ex illa etiam lege Siþcunda-cynnes hominem, *Sithcundlicæ conditionis* hominem, aliter Siþcundlice man dictum, Thano parem fuisse satis liquet, quod utriusque eorum eadem est *Wera*, sive capitis æstimatio, *viz.* MM. *Thrimsæ*: proinde neque minoris dignitatis, vel inferioris gradûs Siþcunda cynnes, *i. e.* Sithcundlicæ conditionis homine *Sithcundus* homo esse potuit.

Posterioris exempla sunt Leudes, & Mallum; quorum istud à Franco-Theotisco *liud*, *liut*, *leud*, Saxonice leod, *populus*; hoc à Francico *Mahal*, Gothice 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, derivandum est.

Adrianus Scrieckius Rodornius Originum Rerumque *Celticarum* & *Belgicarum* volumen unum XXIII libros complectens, *Ypris* tanquam *abortivum* edidit, M.DC.XIV. In quo libro, tametsi quæ placent & delectant multa scripsit auctor, plurima tamen falsa, & à mente sua ficta, quæ risum simul & miserationem linguarum veterum Septentrionis gnaro commovebunt, tradidit vir nobilis, & doctissimus; cujus vicem in hoc uno non possum non dolere, quod tum scriberet, cum ad istarum Linguarum scientiam nemo iter aperuisset.

Idem de *Joanne Goropio Becano*, quamvis divini ingenii homine, dicendum est. Qui duos libros scripsit de gentium originibus lectu quidem jucundos, quos tamen maxima ex parte perperam & inepte esse scriptos, nemo est, si linguas Aquilonis antiquas calleat, quin mecum facile affirmabit. Horum alteri, qui editus fuit *Antwerpiæ*, anno M.DC.LXIX, titulus est, Joan. Goropii Becani Origines Antwerpianæ. Alter autem *Antwerpiæ* editus, anno M.DC.LXXX. sic inscribitur: Opera Joan. Goropii Becani, hactenus in Lucem non edita, Hermathena, *&c.*

Quinimo, Showere, integrum, idque immane volumen conscribendum mihi foret, si in quibus defecerunt & lapsi sunt *Belgici* & *Germanici* scriptores, quotquot linguas Septentrionis veteres non sciverunt, diligenter pergerem notare. *Sueciæ*, etiam & *Daniæ* doctissimi scriptores, veteris *Scano-Gothicæ* & *Mœso-Gothicæ* quantumvis scientissimi, ex eo tamen nonnunquam falluntur, quod *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiscæ* aut omnino ignari, aut non perfectè gnari sunt. Hoc sine omni invidentia, cujus causas procul habeo, ob id tantum dixi, quod istarum nationum summis viris auctor esse velim, ut cum matricis suæ communis Scanogothicæ scientia cæterarum septentrionis matricum linguarum notitiam conjungant, exemplum habentes quod sequantur F. *Junium* F. F. qui linguarum *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiscæ* in primis gnarus, ad *Scano-Gothicæ*, & *Mœso-Gothicæ* studium adpulit animum; quibus omnibus præclare eruditus, erat sane idoneus, qui ad Linguæ *Anglicanæ* etymologicum conscribendum lingua Anglicana dignum accederet. In quo opere quidem id genus omnium longe præstantissimo, vocum nostrarum etyma è propriis suis fontibus, scilicet *Anglo-Saxonicis*, *Dano-Saxonicis*, & *Normanno-Saxonicis*, tam perite & perspicue hausit, ut non tam *Etymologicum* linguæ *Anglicanæ*, quam ejus *ex causis* scientifica notitia dici mereatur. Illius MS. Codicem à se in Bibliotheca *Bodleyana* diligenter versatum adeo miratus est Doctissimus quidam *Suecus*, ut dictionarium Menagii Etymologicum, quem adeo Galli prædicant, ne comparandum quidem ad præstantissimum illud opus F. *Junii* vocem tollens dixerit. Sententiam, quam de *Junii* etymologico, quasi arbitrum agens, pronuntiavit ille *Suecus*, ut, me auctore, sciret literarius orbis, propterea volui, quòd *Gallus* ille,

ille, qui præfationem, quæ est ante MENAGII dictionarium Lutetiæ Parisiorum nuper editum, antiquitatum nostrarum prorsus ignarus scribit, nos jam nunc præter *Bedæ* historiam in linguam *Saxonicam* conversam, non nisi pauca quædam *Saxonice* scripta habere monumenta. * Quam ob causam (inquit) etymologis *Anglis* molestum est de sui sermonis causis scribere, quippe quod iis ad id recte faciendum lingua *Gallica* opus est. Imo quidem linguæ *Anglicanæ* etymologicum scribenti *Gallica* nonnunquam, sed rarius utenda est. *Rarius*, inquam, quia sermonis nostri inita proportione, perpauca vocabula ad origines *Gallicas* revocanda sunt. Inter quas, ac origines *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicasque*, ea in Systemate linguæ *Anglicanæ* ratio esse videtur, quæ est inter tibiam alteram, brachiumve, cæteraque membra, quæ corpus humanum constituunt.

Hæc obiter, SHOWERE, de linguæ *Anglicanæ* etymologico *Juniano*, quod auctor celeberrimæ totius terrarum orbis universitati Oxoniensi nostræ supremo testamento dedit. In cujus bibliotheca publica adservatum expectat, dum ab aliquo, qui *Junio* in linguarum septentrionis veterum scientia par est, editum, *è Theatro Sheldoniano*, ad sui, ad auctoris, ad academiæ, imo ad *Angliæ* gloriam sempiternam prodeat. Verum cum F. *Junius* in opere suo id maxime agitaret, ut etyma vocum daret, quæ à communi sermone utentibus, præsertim in scribendis libris, vulgo receptæ erant, etymologici *Juniani* editori danda inprimis opera erit, ut appendicem etymologicam adjiciat, in qua voces à communi usu abhorrentes è suis fontibus petitas recte interpretetur. Id genus sunt vocabula quæ vetustate obsoleta, non nisi in antiquis scriptoribus nostris occurrunt; ut & ea quæ *topica* vocamus, quod communis usus cum non amplius sint, in certis tamen locis à rusticis & rustice loquentibus, ut in *Scotiæ* australibus, *Angliæ*que borealibus partibus, ut & in *Norfolcia*, *Essexia*, *Devonia*, & in agro *Sumersætensi*, *Glouceestriensi*, *Herefordensi*, *Salopiensi*, &, ut verbo dicam, in plerisque *Magnæ Britanniæ* provinciis usurpantur. Horum generum ad suas origines revocatas, id rogante cl. viro *Whito Kenetto*, archidiacono *Huntingtonensi*, aliquot centenas, supra mille, voces explicavi, quarum non exiguus numerus ex iis sumptus est, quas in libello collectas *Londini* edidit *Joh. Ray*, herbarum peritia clarissimus; Anno M.DC.LXXIV.

Ex his quæ dicta sunt, SHOWERE, facile in meam sententiam te pedibus in hoc iturum credo, quod linguarum veterum septentrionis scientia *Anglis* omnibus, *Scotis*que necessaria est, qui vetustos suos scriptores, suive sermonis provinciales dialectos recte scire volunt. Equidem qui in comitatus *Eboracensis*, *borealis tritbingæ* vico, *Rogeri Ascbami* natalibus præclaro, quem **Kirkby Wisk** vocant, natus eram, eo solo consilio pene quinquagenarius ad istas discendas linguas animum appuli, ut *Dorismorum*, si dicam, quibus *mei* in loquendo utuntur causas tandem notas haberem; quamvis linguarum istarum ea *utilitas* & *præstantia* est, ut studiorum meorum, quorum me haud pœnitet, ampliorem multo fructum & mercedem acceperim.

Istarum etiam linguarum omnium, quidni dicam, perfecta Scientia illi necessaria sit, qui unius alicujus earum glossarium recte velit scribere. Id constat ex glossarum *Alamannicarum* Thesauro *Juniano*, cujus specimen *Edwardus Thwaites*, exteris quibusdam cl. viris id ab eo rogantibus, humanissime *typis Junianis curavit* imprimendum.

Anima, sala. *Animæ*, selu. *Animarum*, selono. *Animas*, selo.] sela fram hello kihalota, *Necromantia*; gl. C, 7. *Exanimis*, urseller; gl. B, 18. mihhilosot min sela Truhtin, *Magnificat anima mea Dominum*; Tatianus IV, 5. thie sela arslahen, *Animam occidere*; Idem XLIV, 20. gitruobit ist min sela unzin tot, *Tristis est anima mea usque ad mortem*; Idem CLXXX, 5. erfurahtit eocalih sela, *Pavescit omnis anima*; Hymn. XXIV, 5. uuarth min sela zerennet, *Liquefacta est anima mea*; Willeramus V, 6. Anglosaxones diversimodè scribunt ſapel. ſapul. ſapl. ſaul. Islandis **saal**. Danis **siel**. Anglis **soule**. Belgis **ziele**. Argenteus codex magis integrè **SAIVALA** scribit: atque adeò cuivis quoque primo statim intuitu liquere potest, reliqua paullatim ex hoc Gothico per corruptionem deflexa. Ipsum verò **SAIVALA**, peculiari quadam elegantissimæ Græco-Gothicæ compositionis ratione, *Vitæ fontem* denotare videtur: tanquam sit à ζάω, *Vivo*: & pala, *Fons*. prorsus ut *Radicem* non absimili, sed merè Anglosaxonicâ compositione Patres nostri dixere pyꞃꞇpala, q. d. Herbæ fons vel origo: quòd Herba exurgat ex radice, tanquam ex fonte; nam pyꞃꞇ est *Herba*. pala verò *Fons* vel *Scaturigo*.

Balnearum, pado.] bad, *Lavacrum*. badon, *Lavare*, occurrunt apud Otfridum lib. III, cap. 4. *Balneum*, bæþ; gr. Ælfrici, cap. 13. *Balnearium vel Thermarium*, bæþhuſ, gl. R, 109. *Thermas*, bæþhuſ ł bæþſꞇop; gl. R. 109. *Thermas vel gymnasium*, bæþſꞇeꝺe. *Apodyterium*, baþienꝺꞃa manna huſ. i. *domus qua vestimenta balneantium ponuntur*. ꝺæꞃ hi hi unſcꞃeꝺaþ inne; gl. R. 55. baþ, *Balneum*; Beda I, 1. baþian, *Lavare*; Beda IV, 19. Orosius III, 9. bebaþoꝺ beon, *Ablui*; Beda I, 27, resp. 8. liꝼeſ bæþ, *Lavacrum vitæ*; Beda II, 5. on beþe hine ꝺꞃean, *Balneo se lavare*; Somn. 30. Cottoniano interlineati codicis glossatori Johannes præcursor Domini dicitur bæꞇzeꞃe ł ꝼulwhꞇeꞃe, Matth. III, 1. at Rushworthiano idem Baptista aliquando bæꝺzeꞃe, aliàs verò bezeꞃa nuncupatur. Islandis **bad** est *Balneum*. Danis **bad**/

* Les monumens de la langue Saxone, que l'on a pris de l'Histoire du venerable Bede, & de quelques autres . . . , tout ce qui fâche les Etymologistes Anglois, c'est que pour rendre raison du systéme de leur langue, il faille avoir besoin de la langue Francoise.

badstue. Angis bath. Belgis bad/ badstove. quorum postremum planissimè respondet Anglosaxonico bæþrtop. Suspicabar olim Anglosaxonicum baþ abscissum à βάθος, quod frequenter Remotum sepositúmque locum denotat; siquidem Balnea olim in penitiore atque intimâ ædium parte construere solebant antiqui. Nunc verò bad rectiùs crediderim posse derivari à baden, *Aquæ immergere se, abluere.* Ipsum verò baden à waden, *vadare, vado transire.* Anglosaxones ƿaðan dicunt. Cædmon 20, 22; ðeah me on sæ ƿaðan hete heofones God. *Licet cæli dominus injungeret mihi ut mare vado pertransirem.* Orosius lib. II, cap. 4; ƿifmen mihton þær ea be heora cneope oferƿaðan, *Flumen erat permeabile fœminis vix genua tingentibus.*

Bibere, trinchan] *Bibere & panem*, trinchan enti prot; App. glossarii C. *Dedit ei bibere*; gab imo trincken; Tatianus CCVIII, 3. *Primitus discunt bibere*, sie ze erist lernan drinkan; Willeramus V, 12. *Potus*, tranh; Kero. *Potio*, dranc; gl. D, 36. *Potator*, drinkere. *Ebrius*, drunken; gl. D, 28. *Temulentam, vinolentam*, trunchena; gl. B, 53. *Temulentum*, ubartrunchini; gl. C, 19. *Vinolentum*, uuintrunchaz; Kero. fardruncon, *Crapulatus*; gl. Lapsii. *Ebrietas*, ubartrunchanii; Kero. *Vini potator*, uuintrinko; Tatianus LXIV, 14. Gothis 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽 est *Bibere*. Anglosaxonibus ðrincan, ðrican. ðrycian. Cimbris ÞRIPA. ÞRIPPA. ÞRAPIA. Danis dricke, Islandis drecka. Anglis drink. Belgis drincken. Deduxi aliquando, per epenthesin ΓΓ vel N, ex τετριγέναι, quod est à τρίζω *Strido*; ut verbo dederit originem inamabilis asperitas illius stridoris quem edit guttur avidè se ingurgitantium. Alias interim de verbi origine conjecturas habet glossarium nostrum Gothicum in 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽:

Cantat, sinkit. *Cantante*, singantemu. *Cantor*, sangari. *Canticum*, sanc.] *Modulatis*, kisungenen; App. glossarii C. *Precinebat*, forasanc; gl. B, 39. *Melodia*, suazzaz sanc; gl. A, 21. *Choris*, kartsangun; gl. B, 10. *Jubilo*, hohsange; gl. B, 27. *Cantor*, sengere. *Choraula, idem*; gl. D, 20. ni tuo trumbon singan fora thir, *Noli tubâ canere ante te*; Tatianus XXXIII, 2. uuir sungun ju, *Cecinimus vobis*; Idem LXIV, 12. nu singemes alle, *Canamus nunc omnes*; Otfridus I, 6, 29, thir lop singemes, *Tibi ymnum canimus*; Hymn. XXIV, 12. Anglosaxonibus singan est *Cantare, psallere*. Islandis singia. Danis sjunge. Anglis sing. Belgis singen. Origo verbi videtur peti posse ex συγχεῖν, *Confundere, confundendo miscere*; quòd scitè modulateque concinentes varias tantummodo voces variè permiscere videantur. *Non vides*, inquit Seneca epistolâ LXXXIV. *quam multorum vocibus chorus constet? unus tamen ex omnibus sonus redditur: aliqua illic acuta vox est, aliqua gravis, aliqua media: accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ: singulorum illic latent voces, omnium apparent. fit concentus ex dissonis.* Olim interim subdubitare cœpi an non prisca gens mortalium, longissimè adhuc à lascivientium delitiis remota atque etiamnum expers artium quæ ad aures detinendas excoluntur, leni apum susurro pertentatum aëra mulcente, putaverit inter auras canere Sirenum concordiam: id si non procul à vero abire judicabimus, videri quoque poterunt majores nostri suum illud singan à canoro bombylantium apum murmure, qui ζίγγος dicebatur, derivâsse. Ζίγγος enim Hesychio est ὁ τῶν Μελισσῶν ἢ τῶν ὁμοίων ἦχος, *Sonus quem apes & similia insecta reddunt.* Videbarque mihi non absimilem etymologiæ rationem observare in Teutonico swarm, *Examen, globus apum in ramo aut loco quocunque suspensus*, Censebamque fieri potuisse ut hujusmodi Uva conglobati examinis primò sarm, ac postea swarm diceretur: primâ illâ voce detruncatâ ab ἁρμονία, *concentus, harmonia*: propter gravius murmur, quo perstrepit apum populus, quotiescunque ex alvearibus prorumpit ac grande aliquod uber, suspendens se, imitatur. Ab hac denique hujus verbi origine accidisse credebam, quòd singan olim quoque usurpatum sit de iis qui aliquid veluti submurmurantes legunt aut recitant: unde ersingan exponitur *Recitare* in App. glossarii C. Argenteo quoque codici 𐍃𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰𐌽 est *Legere*: quâ de re vide Gothicum glossarium. Omnino itaque singan Patribus nostris, ob canorum submissè legentium murmur, pro *Legere* usurpatum esse fatebimur; vel dicendum erit à veteribus id factum imitatione antiquissimorum Græcorum, quibus (ut egregiè docet Strabo libro Primo) τὸ ἄδειν ἀντὶ τοῦ φράζειν τίθεται. Verba nobilis Geographi, si cui libeat ea ponderare, magnam lucem afferent iis quæ jam nunc diximus. Allegatum locum invenies paginâ 18 editionis Casaubonianæ anni 1620.

Dominus, truhtin. *Domini*, truhtines. *Domino*, truhtine. *Dominum*, truhtinan. *Dominicum*, truhtinlihhun. *Dominicis*, truhtinlihhem. *Dominico die*, truhtinlichemu tage.] drohtin ł druhtin ł druftin, *Dominus*, druftene, *Domine*; gl. Lipsii. Cum nostratibus Deus opt. max. receptissimâ consuetudine dicatur onsen lieven Heer; mihi quoque libuit aliquando suspicari, vocabulum druhtin ł truhtin desumptum ex illo drut, *Carus, dilectus, fidelis*, de quo non nihil Spelmannus in *Druchte* & *Drudes*, & nos aliquid ad Willerami paginam 14 diximus: unde & Theotiscis truhtine olim dictus est *Paranymphus*; gl. B, 37. in *Pronuba*. Nunc tamen ambigo an non verior sit illa vocabuli truhtin etymologia, quam attingit Kilianus in drutin & trutin. Anglosaxonibus profectò Deus opt. max. peculiariter olim dictus videtur ðrihten vel ðryhten, quamvis eadem vox sequioris postmodum sæcli adulatione traslata quoque sit ad Reges & quosvis alios homines cujuscunque dominii jure conspicuos. Primò tamen modestiùs & cum quadam limitatione manðrihten dixerunt. Cædmon 49, 5. 78, 14. 88, 23. donec tandem adulatione magis magisque gliscente absolutè ðrihten vel ðryhten dictus est quilibet Dominus. Simile quid in Romano quoque aliquamdiu obtinuisse imperio, egregiè nos docet nobiliss. Henr. Spelmannus in *Dominus*. Quod verò vocabulum ðrihten vel ðryhten attinet, *Kyrie eleison* certè regularum Benedicti interlineatarum cap. 17. exponitur

exponitur ꝺꞃihꞇen ꞅi miꝺ uꞅ. & in perantiquâ Cædmonis paraphraſi Deus paſſim dicitur ꝺꞃihꞇna ꝺꞃihꞇen, *Dominorum dominus*, enᵹla ꝺꞃihꞇen, *Angelorum dominus*, ƿeꞃoꝺa ꝺꞃihꞇen, *Exercituum dominus*. ꞅiᵹoꞃa ꝺꞃihꞇen, *Victoriarum dominus*. ᵹumena ꝺꞃihꞇen, *Hominum dominus*. &c. Ab eodem ꝺꞃihꞇen eſt ꝺꞃihꞇenlic, *Dominicus*. unde ꝺꞃihꞇenlica mennyꞅcneꞅ eſt *Dominica incarnatio*; Beda I, 6. ꝺꞃihꞇenlica hanꝺ, *Dominica manus*; Beda v, 4. ꝺꞃihꞇenlica ꝺæᵹ; *Dominica dies*; Beda v, 9 ꝺꞃihꞇenlice ᵹebeꝺ, *Dominica oratio*; Regula Bened. cap. 17. Antiquioribus Cimbris ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ vel ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ dicebatur, *Deus*. Primum habes Danicorum monument. p. 230; ᚠᚢᚦ ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᚼᛆᚴᚿ ᛆᚴᛐ (fortè ᛆᚱᛐ) ᛆᚢᚠ ᚿᛁᛚᛆ ᛘᛁᚴᛆ. *Bone Deus juva ejus ſpiritum & animam meam.* Ubi doctiſſ. Wormius: ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ Dominum aut Deum notat; vox olim apud nos frequens, ſed ejus loco jam Germanico Herre utimur. Iſlandi tamen priſcâ noſtrâ adhuc gaudentes linguâ, eam non reſpuunt, ſed *drotten* ſcribunt. nobis quoque etiamnum hodie familiare eſt *jord drot*, Terræ dominus. Alterum verò eorundem monumentorum pag. 462; ᚠᛆᚦ ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᚿᛆᛚᛆ ᚠᛆᛐᛁᛚᛆ. *Bone Deus ſerva animam Ketilli.* ubi rurſus Wormius: ᛏᚱᛆᛐᛁᚴ priſcâ linguâ Deum & Dominum notat, unde eſt ᛐᚱᛆᛐᚴᛁᚴᚠ, quod nobis etiamnum ſignificat *Reginam*. Eorundem denique Danicorum monumentorum paginâ 199 occurrit etiam priſca vox ᛏᚱᛆᚠ, *Fidus, fidelis*, à quâ manifeſtè ſatis deſumta ſunt Alamannorum drut & truhtin. Angloſaxonum ꝺꞃihꞇen. & Cimbrorum ᛏᚱᚢᛐᛁᚴ. quòd verus Deus gloriam Fidelitatis peculiari quodam jure ſibi vindicet Deuteron. VII, 9. quo etiam pertinet illud toties in novo fœdere iteratum, πιστὸς ὁ θεὸς, *Fidelis eſt Deus*; 1 Cor. I, 9. & X, 13. 2 Cor. I, 18. 1 Theſſ. V, 24. 2 Theſſ. III, 3. Hebr. X, 23. 1 Petr. IV, 19. De origine interim Cimbrici ᛏᚱᛆᚠ vide à nobis annotata ad Keronem in *Suſpicio*. Quòd verò diem cultui divino deſtinatum *Dominicum* potius quàm *Solis diem* dixerint, evincunt melioris notæ ſcriptores Francici. Aimoinus monachus Floriacenſis hiſtoriæ Francorum libro II, cap. 11; *Imperat Dominus ut adveniente die Solis (ſic enim barbari diem vocant Dominicam) tale paret convivium, quod venturi ad eum amici habeant admiratui.* Greg. Turonenſis lib. III, cap. 15; *Ecce dies adeſt: ſic enim barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt.* Vide quoque eundem Turonenſem Gregorium libro X, cap. 30.

Neceſſaria etiam illi eſt, qui borealium gentium propria nomina collecta, & in Alphabetico ordine diſpoſita recte velit explicare. Hac in re aliqui non ita pridem tentarunt noſtri, *Camdenus*, & *Verſteganus*. *Pontius Heuterus Delfius* in opere ſuo de veterum ac ſui ſeculi Belgio *Antuerpiæ* edito anno MDC. etyma variorum nominum utriuſque ſexus hominum Germanicæ originis publicavit, in quibus tamen per errorem ſæpe ex eo lapſus eſt, quod Linguam Franco-Theotiſcam neſciret. *Hugo Grotius* ad finem hiſtoriæ Gothorum, *&c.* quam Amſtelodami edidit MDC.LV. nomina propria cum appellativis *Gothica*, *Vandalica*, & *Longo-bardica*, quæ illa in hiſtoria reperiuntur, alphabetica ſerie cum explicatione dedit. ſed, quod origines parum intellexit, multa male is quoque interpretatus eſt. *Olaus Verelius* in indice verborum, notiſque, quibus *Herrauds* Sögu illuſtravit ex inſcriptionibus *Lapidum Runicorum* tabulam ſubjunxit in magno ſatis numero nominum viris fœminiſque propriorum, *quibus* (inquit) *ſi cui animus, & otium foret lapides, qui per totum regnum reperiuntur, exſcribere, nominaque, quæ in illis leguntur, addere, numerus decuplo major confici poteſt.* *Gulielmus Elſtobus Collegii Univerſ.* apud Oxonienſes Socius, tantis viris præeuntibus, ingentem numerum nominum propriorum, quæ apud veteres Septentrionis gentes in uſu erant, eo conſilio diligenter collegit, & ordine Alphabetico digeſſit, ut ea è fontibus ſuis recte derivata, & Latine explicata in libro ſingulari ederet. Quem utinam, cum *Oroſii* hiſtoriarum verſione *regiâ*, quam literario orbi daturus eſt, me auctore, publicaret.

Præterea ſi quis *Gothici*, ſi dicam, *orbis* incola de patrii ſui ſermonis origine, & progreſſu recte ſcribere velit, ad id operis *Matricum* Linguarum, & *antiquitatum* Septentrionalium doctrina inſtitutus accedere debet, utpote ſine quâ nihil in illo præſtare poterit, quod aut doctorum expectationi, aut votis ſuis reſpondeat. Hanc igitur ſcribendi materiam ſi quis ſibi ſumat, ſive is Anglus, Scotuſve, ſive Belga, aut Germanus, ſive denique Danus, Suecuſve, vel Norvægus ſit, id imprimis curet, ut omnibus iis in Linguis & eorum dialectis egregie ſit inſtructus, quippe quod niſi illarum ſcientia bene ſit munitus *vernaculum ſuum* ab avitis ſuis originibus petere non poterit, aut penitiores ejus receſſus rimari. Etenim *Anglica*, *Scotica*, *Friſica*, *Weſtphalica*, *inferior Saxonica*, & quicquid Platt-Teutſch vulgo audit, & ex parte *Belgica* à Mœſo-Gothica, & Anglo-Saxonica deducendæ ſunt. *Germanica* Hoch-Teutſch vocata, & in parte Belgica ex Mœſo-Gothica, & Francica tanquam ex fontibus derivandæ ſunt. *Iſlandicæ*, *Norvagicæ*, *Suecicæ*, & *Danicæ* primordia in veteri Scano-Gothico ſunt quærenda, ut & *Anglicæ* in parte, quæ Dano-Saxonicæ haud fere minus, quam Anglo-Saxonicæ progenies eſt. Quin eam ob cauſam iis etiam quibus harum linguarum inſtitutiones Grammaticas, quemadmodum *Scientiarum* ſcriptoribus, cum ratiocinio tradere mens eſt, *Matricum*, ex quibus per varias mutationes ad hodiernum ſtatum pervenerunt, cognitio neceſſaria eſt. Excitet ergo aliquem tandem bonus deus *matricum* omnium peritiſſimum, qui ad linguæ Anglicanæ Grammaticam raciocinativam, & ſi dicam, *Scientificam* ſcribendam, quæ etiamnum deſideratur ſe accingat. Fruſtra enim id tentarunt omnes cæteroquin doctiſſimi homines, qui linguæ noſtræ Grammaticas antehac ſcripſerunt, adeo ut,

quisquis in matricibus Linguis egregie eruditus in eo operam bene positurus sit, non tantum, quod omnibus suis gratum faciet, sed & sibi, & patriæ ingentem gloriam comparabit.

Ad aliarum linguarum accuratam quoque scientiam adipiscendam utilis est linguarum veterum Septentrionis notitia, Speciatim *Medo-Persicæ*, cujus cum his *in communitate multarum vocum*; *in forma comparativi, qui desinit utrobique in* R; *in forma infinitivi, qui utrobique* (si Scano-Gothicam excipias) *desinit in* N; *in compositionibus duorum, pluriumve substantivorum*; *denique*, si unam Mœso-Gothicam excipias, *in illo vehementius negandi modo per duas negationes*, eam docti perspicient convenientiam, quæ illos mirifice delectabit, & quam fortuitam esse ut credant, nunquam adducentur.

Græcæ etiam Linguæ cum his in multorum vocabulorum communitate; *in terminatione modi infinitivi*; *in dualium numerorum usu*, qui adhuc cernitur in Mœso-Gothica, Francica, & Anglo-Saxonica; *denique & in compositione nominum* magna convenientia est, de qua, qui omnes forte noverit, facile posset non contemnendum opusculum scribere.

Quinetiam Latinæ Linguæ & antiquis Septentrionalibus multa vocabula communia sunt. Veruntamen neque de *Medo-Persicæ*, neque de *Græcæ*, neque de *Latinæ* cum his convenientia quisquam adhuc, quod scio, ex consulto scripsit, tametsi nuper extitit, qui de *Germanicæ*, & *Belgicæ*, quæ veterum Septentrionalium nepotes linguæ sunt, cum Medo-Persicâ, convenientia exercitationem scripsit, *Andreas Mullerus* præpositus, & pastor Ecclesiæ Lutheranæ Berilonensis orientalium linguarum notitia Celebris. De linguæ Anglicanæ cum Persica convenientia ad me etiam unas literas eruditionis plenas dedit *Thomas Hyde* Ædis Christi apud Oxonienses Canonicus, & Hebr. & Arab. Linguarum Professor, cum aliarum orientalium, tum præcipue Persicæ & Armeniacæ linguæ scientia præclarus. Ex illis literis veteres Septentrionales linguas cum Medo-Persica in multis convenire ex eo perspexi, quod vocibus, quæ illi, & linguæ nostræ communes sunt, veteres *Gothi*, *Saxones*, & *Franci* communiter utebantur. Ex iis etiam nonnullas cum Græcis, aut Latinis, aut cum utrisque habebant, communes: ut Dû, *duo.* Tû, *tu.* Nau, *novus.* Pader, *pater.* Mâder, *mater.* Brader, *frater.* Stara, *astrum.* Lab, *labium.* Mûsh, *mus.* Nam, *nomen.* Iûg, *iugum.* Ne, *non.* Dend, Gothicè ΤΠΝψS, *dens.* quas cum aliis omnibus Septentrionalis originis, quæ in Linguam Persicam irrepserunt, Parthi Medique Scythis vicini in subactam Persiam induxerunt.

De *Græcæ*, & *Latinæ*, ut & de *Persicæ* linguæ cum Belgica sua convenientia tractavit *Abraham Vander Milius* in libro suo cui titulus LINGVA BELGICA, *sive de linguæ illius Communitate tum cum plerisque aliis, tum præsertim cum Latina, Græca, Persica, deque Communitatis illius causis.* In quo quidem libro non tantum catalogum vocabulorum *Belgis*, & *Persis* Communium, sed eorum etiam Specimina, quæ Belgis, Græcis, & Latinis sunt Communia, exhibuit. Indiculum etiam dedit ex A. G. *Busbequii* Epist. IV. dictionum *Procopensibus*, vel *Tauricis*, & *Belgis* Anglisque Communium, quas è Gothico fonte derivavimus in præfatione ad institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas à nobis *Oxonii* editas Anno M.DC,LXXXIX. Ostendit etiam linguam Germano-Belgicam habere multa vocabula cum hodierna Italica, Gallica, & Hispanica Communia; verum matricum linguarum Septentrionis ignarus in multis defecit, & hallucinatus est vir acutissimus; cujus exemplum secutus, utinam earum omnium qui peritus est, ad scribendum de earum latissima per terrarum orbem diffusione, & cum aliis linguis antiquis communitate, deq; communitatis illius causis, sive nostrorum, sive exterorum aliquis tandem se accingat.

Porro, SHOWERE, linguarum veterum Septentrionalium scientia & alias ob rationes utilis est, quas ad finem properans leviter tantum pertingam. Earum enim peritus bonos auctores, præsertim historicos quosdam veteres, ut *C. Julii Cæsaris* commentarios, *Taciti* de moribus Germanorum librum, *Procopii Cæsareensis* historias *Vandalicas* & *Gothicas*, ejusque quasi continuatoris *Agathiæ*, ut nihil dicam de libris, & librorum capitibus aliorum scriptorum, qui *Gothorum* res pace, bellove gestas tradiderunt, non tantum majori cum delectatione, sed etiam majori cum fructu lecturus est. Mitto dicere de *Jornande* Episcopo *Ravennate*, qui de *Gothorum* origine, rebusque gestis scripsit, ut & de *Isidoro* Archiepiscopo *Hispalensi*, qui rerum à *Gothis* & *Vandalis* in *Hispania* gestarum chronicon scripsit; aliisque rerum *Gothicarum*, *Vandalicarum*, & *Longobardicarum* recentioribus scriptoribus.

Illarum etiam usus non contemnendus iis est, quibus auctores, qui *Græco-barbare* scripserunt, aut qui *Græcè* scribentes barbaras, & exoticas voces quamvis ob causam usurpant, perlegendi sunt. Id, SHOWERE, hanc ad Te Epistolam auspicaturus in peculiari capite ostendere constitueram; sed jam ut à proposito discedam multa quidem cogunt, quæ tibi multo promptius est conjectura assequi, quam mihi verbis dicere. Statueram quoque monstrare illarum & iis ingentem fore usum, quibus auctores, qui *Latino-Barbare* scripserunt, pervolvendi sunt; sed quo minus, quod in hac re animo molitus fueram, aggrediar, operis quidem ipsius foecunditas & magnitudo obstant. Hoc tantum, ut pace tua dicam, rogo, scilicet ut omnibus aliis, sic præsertim juris nostri peritis, qui linguarum istarum scientiam assecuti fuerint, non adeo necesse fore lexica & glossaria, præcipue lexica & glossaria juris sive *Latino-Barbara* sive *Anglica* versare, ut qui origines, unde tot vocabula juris orta sunt, scientes, ipsi sibi Lexica & glossaria sunt.

Denique, SHOWERE, ad ostendendum linguarum veterum aquilonarium, præsertim *Anglo-Saxonicæ* ingentem usum, cumulo accedunt, sed in longe majori, quam antehac, numero *numismata*

mata Saxonica, quæ undique comparata diligenti manu collegit, commodiſſima ſerie diſpoſuit, propriiſque tandem ſumptibus æreis tabulis inciſa, in literas, & antiquitates patriæ Saxonicas, ut ut amoris ſui teſtimonium, erudito orbi in hoc opere noſtro dare voluit Prænobilis, & Ampliſſimus vir *Andreas Fountaine*, Eques auratus Ædis Chriſti apud Oxonienſes Alumnus & ingens decus, cum humaniorum literarum omnium, tum præcipue *veterum nummorum* ſcientia celebris, Studiorumque noſtrorum in primis fautor; Cui Tecum, SHOWERE, cunctiſque vetuſtæ literaturæ cultoribus, & patronis, res proſperas, vitamque longævam, & incolumem in hoc ſeculo, & in futuro ſalutem æternam ſupplex precatur tuus

GEORGIUS HICKESIUS.

Dabam Londini, idibus menſis *Auguſti*. An. Dom. M.DCC.I.

N

ecclesiasti

attribuis

ibidem Can

mobilib9 &

Cui do di

kme Confi

Contra h

NUMISMATA

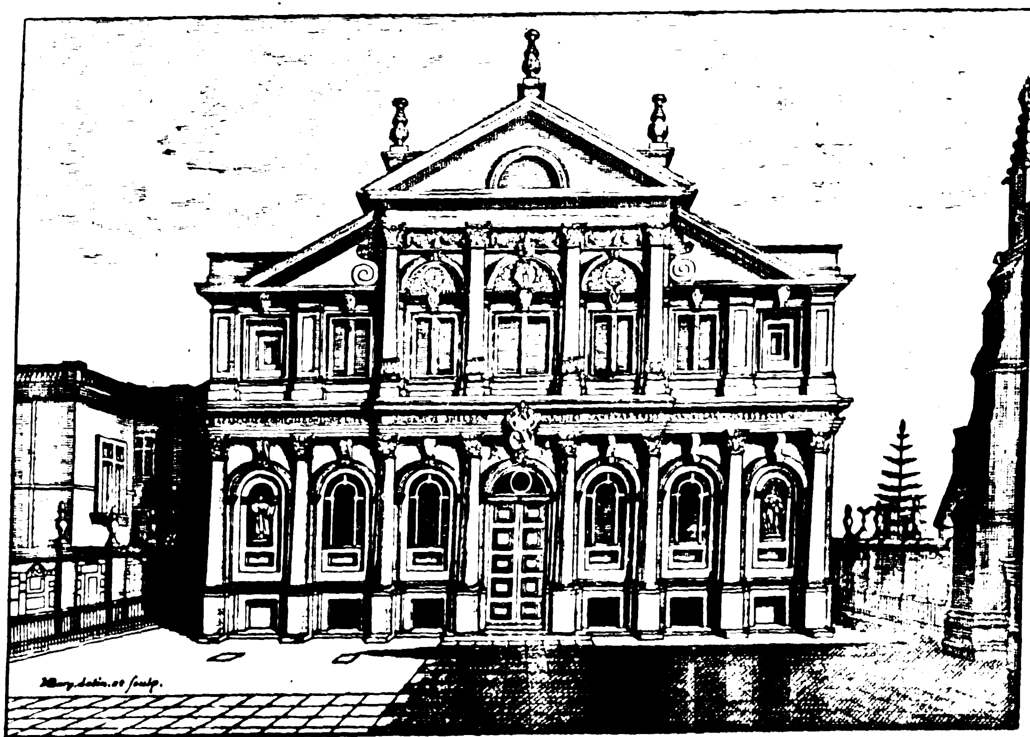
Anglo-Saxonica & Anglo-Danica

BREVITER ILLUSTRATA

A B

ANDREA FOUNTAINE, Eq. Aur.

Et Ædis Christi Oxon. Alumno.

OXONIÆ,

E Theatro Sheldoniano, *An. Dom.* MDCCV.

AD

Illustrissimum & Honoratissimum Dominum

THOMAM Dom. HERBERT

Comitem de *Pembroke* & *Montgomery*,

Serenissimæ ANNÆ REGINÆ Sanct. Con. Præsidem, &c.

ANDREÆ FOUNTAINE

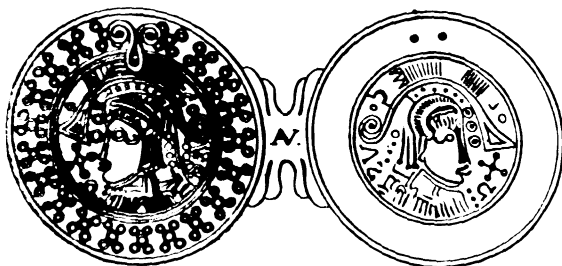
De Numismatibus *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* Dissertatio Epistolaris.

Eritis Tuis, Honoratissime Comes, & officio meo admodum defuisse viderer, nisi Tabulas Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* à me nunc editas Dignitati Tuæ dicarem; qui cum in omni alio Literaturæ genere, tum in eo, quod ad antiqua spectat numismata, non tantum habearis, verum etiam sis, versatissimus. Hanc ob causam Te laborum meorum Judicem habere minime in votis esset, nisi constaret etiam, quod Solis ad instar, quo magis in intima rerum Ipse penetras, eo candidiore soleas interim effulgere vultu. Spes certe est, Te plusquam solito ac paterno quodam affectu in hunc rapi Foetum, cui Tu (Numen quasi Literarium) non tantum vitam dedisti, sed & (siqua insint) Corporis robur & Formæ elegantiam. Lubens enim fateor, immo fateri me posse superbio, quicquid in hac Dissertatione occurrit notatu dignum, id non tam meo deberi sive ingenio sive judicio, quam (quibus me sæpius es dignatus) Consuetudini Tuæ & Gazophylacio nummario; in Illa quidem utenda fas est felicius & majore cum fructu pauculas collocare horas, quam in evolvendis libris annos integros; in Hoc autem explorando facile quis reperiat gemmas istas pretiosiores, quas frustra quæret alibi, aut in Procerum ædificiis, aut etiam in Principum curiis. Inter alios quippe est admodum rarus, qui tantam exhibere valet veterum numismatum Copiam; nemo prorsus, qui talem Delectum: Illa nimirum amplas Fortunæ, Hic egregias indicat Animi Tui dotes. Quid memorem *Deorum Dearumque* omnium apud priscos Ethnicos celebrium Imagines? Græcarum *Regionum*, *Coloniarum*, *Civitatumque* nummos? *Familias* Romanas numismatibus insignitas? aut antiquorum Romanorum *Pondera* pœne universa? Pars hæc exigua est Thesauri Tui Nummarii, in quo licet etiam videre numismata *Antiochorum Syrorum*, *Ptolomæorum Ægyptiorum*, & *Regum* ceterorum fere omnium, quotquot olim *Alexandro* magno successerunt in variis Imperii Macedonici Provinciis; item numismata *Herodum*, & Romanorum *Imperatorum* à *Julio Cæsare* usq; ad *Heraclium* omnino omnium. Adeo splendida, adeo augusta Tibi, (Hon. Dom.) Supellex nummaria; quæ interim adeo copiosa est, ut omnia memoratu digna sigillatim memorare immensus labor evaderet. Prætereo itaque numismata illa quamplurima, quorum alia conquisita sunt ad stabiliendas Epochas cognitu difficiliores; alia ad confirmandas Veterum Historicorum

narrationes, quarum veritas à nonnullis in dubium vocatur; alia ad dilucidanda eorundem scriptorum loca obscura, & proinde luce carentia; alia denique ad redarguendam nuperorum quorundam Autorum ignorantiam, ipsorumque corrigendos errores. Prætereo etiam numismatum Fictitiorum varia genera non alium in finem conservata, quam ut inde ediscant in scientia Nummaria Tyrones, numismata Archetypa seu vere antiqua, ab Ectypis sive vafrorum hominum arte confictis dignoscere. At vero tandem haud prætereunda restant Numismata illa, quæ ad hanc nostram gentem spectant, omnibus sane numeris perfecta & absoluta, & quæ nostro huic instituto quammaxime inserviebant; speciatim selecta illa numismata *Regum Saxonicorum*, quotquot sive durante Heptarchia *Egbertum* antecesserunt, sive eundem ordine exceperunt ad *Gulielmum* usque cognomento *Victorem*. De hisce scilicet numismatibus, una cum aliis eodem spectantibus & aliunde à me collectis, in sequenti Tractatu fusius & pro modulo meo sum acturus.

Walkerus in Dissertatione illa, quæ edita est in Britanniæ *Camdenianæ* Editione *Gibsoniana*, asserit nummos *Saxonicos* ex ære factos multo rariores esse, quam qui ex auro vel argento constant. Quibus verbis innuere videtur, istiusmodi nummos aureos haud perquam esse raros, aut saltem extare nonnullos. At vero mihi haud diffitendum est, ne unum quidem aut à me unquam fuisse visum, aut inter legendum mihi occurrisse, nisi in Dissertatione illa *Walkeriana* & Historia naturali Comitatus *Oxoniensis* à Doctore *Plot* conscripta. Hic quidem scriptor, eumque secutus *Walkerus*, nummum 40um in Tabula 8va (quam videre est in prædicta editione Britanniæ *Camdenianæ*) autumant esse *Saxonicum*, & qualem ad curandam Scrophulam *Edvardus* Cognomento *Confessor* hominibus morbo illo laborantibus elargiri solitus est. Sed ratiociniis adeo infirmis innixa est hæc opinio, ut in Tabulis nostris Monetæ *Saxonicæ* nummus iste nullum obtinuerit locum. Veruntamen Iconem ejus infra apponere visum est, ut inde judices, Hon. Comes, quam valido argumento contendat *Walkerus* nummum hominibus Scrophula affectis elargiendum, Monachæ quam Angeli (uti nunc dierum in more positum est) imagine rectius esse signandum.

Porro ex verbis istis *Walkeri* supra citatis facile quis (in numismatum scientia Tyro) induci potest, ut credat extare nummorum *Saxonicorum* majorem copiam ex auro, quam ex ære conflatam; quod quidem à vero tantum abest, ut in abacis nummorum ferè universis conspiciendi sint ænei nonnulli; immo plurimi in abacis Reverendi maxime Patris *Johannis* Archiepiscopi *Eboracensis*, & Reverendi admodum Patris *Gulielmi* Episcopi *Carleolensis*, necnon in abaco Viri spectabilis *Radulphi Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracensi*: sed interim, (quantum memini) ne unum quidem aureum, sive in nummorum abacis modo memoratis, sive in quibusvis aliis, fas mihi erat unquam vidisse. Quod ad argenteos nummos, quibus *Anglo-Saxones* utebantur, spectat, plurimi quidem etiamnum supersunt, ut ex tabulis sequentibus constabit; nempe hæ, si æreorum minoris moduli nummorum unam excipias, ex argenteis nummis conficiuntur omnes.

De nummis autem *Saxonicis* eo modo & ordine, quem vides, recudendis tum primum cogitabam, cum Doctissimi *Hickesii* Linguarum vett. *Septentrionalium*, & imprimis *Saxonicæ*, Grammaticas sub prœlo Academiæ nostræ longe florentissimæ sudantes viderem. Tunc enim multum dolebam, Avitæ Linguæ Grammatico-Criticum & Poeticum opus una cum Catalogo codicum omnium in ea scriptorum (studio aut saltem auspicio Viri istius Doctissimi) in lucem esse proditurum sine numismatibus *Saxonicis*. De quo cum *Hickesium* admonerem, me rogabat, ut Thesauro Suo, & *Humphredi Wanleii* Codicum *Saxonice* Scriptorum Catalogo, etiam numismata *Saxonica* tabulis exhibita ipse adjungerem: nihil enim aliud deesse operi isti, ut
omnibus

omnibus numeris absolutum reddatur, se sentire ajebat. Hoc autem animum ad idem aggrediendum quammaxime incendebat, quod conatus nostros in nummis *Saxonicis* meliori, quam antea, forma edendis, Tu, Vir Illustrissime, comprobaveris. Unde spes haud levis est, hosce meos qualescunque conatus Reip. Literariæ non omnino ingratos fore, cum Tibi, Vir Honoratissime, jam fuerint grati; cumque in pretio sint apud viros literatos opera fere omnia de nummis antiquis conscripta, speciatim bina illa, quorum alterum contexuit *Du Cangius* de *Familiis Byzantinis*; alterum *Le Blanc* de monetis *Francicis*. Fateor equidem mihi deesse tam egregias & ingenii & doctrinæ vires, ut inde valeam è nummis nostris tantam eruditionis copiam eruere, quantam doctissimi autores modo laudati eruerunt, è nummis *Byzantinis* alter, alter è *Francicis*. Sed nullus interim dubito, quin si quis me peritior hanc susciperet provinciam, facile commostraret Regum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* numismata non minus inservire Literis promovendis, quam illa alia sive Imperatorum *Constantinopolitanorum* sive Regum *Francicorum*; & quo melius hac de re judicet lector, singularum gentium numisma aliquod heic loci affigendum esse curavi.

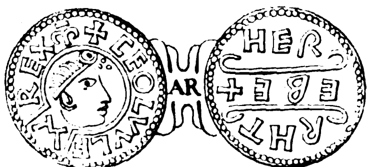

Si quis monetam, qua usi sint Majores nostri sub variis *Saxonum* ac *Danorum* ditionibus, monetæ aliarum (tum temporis) gentium conferat, constabit nostram illam, aut majore aut saltem non minore arte elaboratam fuisse, quam aliam quamcunque. Et quamvis non sit interim denegandum, nummos illos antiquos quoad formæ elegantiam longe exuperari à nummis aliquot post *Gulielmum* cognomento *Victorem*, & à nummis universis post *Henricum* VII. excusis, tamen operæ pretium est eorundem seriem (quantum licet) colligere: quippe qui veterum nostrorum Regum imagines exhibent utut minus elegantes; atque etiam aperte testantur, istorum seculorum homines Artis tam Pictoriæ quam Sculptoriæ fuisse admodum rudes.

Verum & aliis multis nominibus magnus est veterum nostrorum numismatum usus, propter quem docti non tantum non aspernari illa, sed in pretio habere debent. Etenim primo Inscriptionibus suis, quæ antiquas literas ex Alphabeto *Runico* desumptas ostendunt, ad dignoscendam codicum in *Anglia* scriptorum ante nongentos annos antiquitatem quammaxime conducunt. Nam ante id Tempus pristinæ illæ Literæ, tam in scribendis libris quam in signandis nummis, Majoribus nostris in usu erant, & Alphabeti illius antiqui, sed minus elegantis, pars fuerunt, quod (ut scribit *Ingulphus*) Rex *Ælfredus* in novam & elegantiorem scribendi formam convertit, quæ exeunte nono seculo, cum Rex ille principatum obtineret, *Romanis* literis in vetustarum loco substitutis, inolescere apud *Anglos* cœpit. De omnibus igitur MSS. codicibus, in quibus pristinæ illæ Literæ cernuntur, quod ante id Tempus exarati essent, pronunciandum est. Id genus est Codex ille Evangeliorum *Lychfeildensis*, quem librum S. *Ceadæ* vocant; cujus specimen in uncialis formæ literis descriptum nobis *Hickesius* in Grammaticæ suæ Franco-Theotiscæ Cap. I. exhibuit. Præterea in seculo undecimo, præsertim regnante *Edwardo* Confessore dicto, ut Orthographica scribendi ratio apud *Anglos* variari seu potius vitiari cœpit, istius Temporis numismata ostendunt. Hinc occurrunt in istius seculi nummis EDƿARD, LEFƿINE, &c. pro quibus antea scribi solebant EADƿEARD, LEOFƿINE, &c. Plura enim hujusmodi exempla afferre licet, non obscurum nobis lumen præbentia, quo innotescant varia codicum nostrorum MSS. secula.

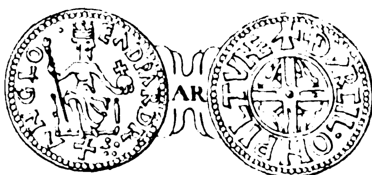
Secundo, Veteres nostri nummi ab antiquitatis studiosis magni sunt faciendi, quod in partibus suis aversis varia nobis etiamnum exhibeant virorum Illustrium nomina, quorum nonnulla aliter oblivione prorsus essent obruta. Equidem heic loci depingendum curavi numisma quoddam *Ceolwulfi* Merciorum regis, cujus in aversa parte videre est Prosapiæ Tuæ, Comes Illustrissime, nomen; barbaro quidem modo istius seculi descriptum, sed quod satis indicat nongentis fere abhinc annis inclaruisse Genus Tuum. Et sane ex ipsius vocis origine licet idem colligere,

cum HEREBERHT seu HEREBRYHT *Saxonice* tantundem valet ac *Clarus in armis*, & *Dano-Saxonice* significet *Dominum Illustrem*.

In Chronico *Saxonico*, quod duodecim abhinc annis *Oxonii* eruditissimus edidit *Edmundus Gibsonius*, memorantur hujusce nominis Viri Illustres haud pauci; speciatim in anno Dom. DCCCCXXXVIII sic legitur; HER HEREBRYHT EALDORMON ÞÆS OFSLEGEN FROM HÆÐENUM MONNUM AND MONIGE MENN MID HIM ON MERSC-ÞARUM; *hoc anno Herebryhtus Dux fuit occisus à Paganis, & complures cum Illo in Merscwaris*. Quæ clades cum acciderit anno tantum XVII° postquam *Ceolwulfus* esset regno suo privatus, verisimile est Ducem hunc *Herebryhtum* non diversum fuisse ab *Herebryhto* seu *Hereberhto* illo, cujus mentio fit in prædicto *Ceolwulfi* nummo.

Tertio, Quemadmodum multorum Hominum illustrium, sic & Locorum, præsertim Regionum, Oppidorum & Villarum nomina posteris prodiderunt veteres nostri nummi, qui eo nomine adeo non sunt contemnendi à rei nummariæ studiosis, ut multum ab illis æstimandi sint. Hinc Topographiæ *Anglo-Saxonicæ* seu *Britanno-Saxonicæ* Studioso non possunt non esse maximi usus, cum non solum urbium & oppidorum nomina, sed pro Temporibus in quibus impressi erant, receptam scribendi rationem in aversis suis partibus ostendunt. Quamobrem ad *Britanniæ* seu *Anglo-Saxonicæ* seu *Dano-Saxonicæ* topographiam conficiendam maxime utiles sunt, quam quidem desiderari animadvertit *Hickesius* noster Dissertationis suæ Epistolaris pag. 121, & ad quod opus aggrediendum è *Saxonicæ* Literaturæ peritis aliquem vehementer exhortatur. Hic nummorum nostrorum veterum usus satis patebit ex Tabulis sequentibus, adeo ut nullum aliud heic loci adjiciam hujusce rei exemplum præter nummum aliquem *Edweardi* Confessoris, qui peculiari quodam modo ad Te, (Honoratissime Comes) spectat, WILTONII Tui scilicet excusus, uti testatur ipsius pars aversa. De quo etiam nummo fortasse non abs re erit adnotari, unicum esse in quo mihi adhuc occurrit WILTONII mentio; necnon nomen *THVRGIL*, quod erat nomen Præfecto Nummorum excusorum, aut saltem Oppidi Domino, etiamnum superesse (uti prædicant) in loci istius vicinia.

Hactenus de usu nummorum veterum nostrorum: è quibus qui ex argento conflantur, utplurimum eximiæ tenuitatis sunt, adeo ut eosdem imitari minus in promptu sit; eorumque omnes, quos mihi contigit intueri, habebantur pro diversis suis ætatibus PENINGI sive denarii, quorum plerique accedunt prope ad valorem trium Denariorum juxta hodiernam monetæ nostræ rationem. Quod enim attinet ad diversitatem tam ponderis quam magnitudinis, quæ in denariis illis *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* facile conspicitur, eandem opinor ortam esse partim à diverso Argenti valore juxta majorem minoremque ipsius copiam, partim à diverso statu, quo res Principum sese habuerunt. Eandem diversitatem in nummis aliarum Gentium conspicere licet; nec Te fugit, Domine rei nummariæ scientissime, cum pondere tum magnitudine sæpius immutatum esse Denarium Romanum. Non alium nummum Argenteum præter Peningum sive Denarium à *Saxonibus* fuisse excusum haud assero; sed mirari interim subit, nullum alium Antiquariis nostris aliquando occurrisse, si quis alius olim extiterit.

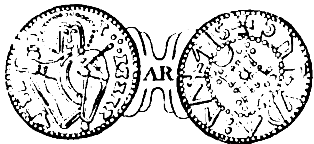
Ex Æneis *Saxonum* nummis nonnulli adhuc supersunt, eosque id genus monetæ *Hickesius* esse existimat, quod STYC vel STYCA ab antiquis *Anglis* vocabatur.

Occurrit

Occurrit vox in Evangeliis Saxonicis Marc. XII, 42. ubi verba Latinæ versionis [*Cum venisset autem una vidua pauper, misit duo Minuta quod est quadrans*] sic *Saxonice* redduntur: ÐA COM AN EARM ƿUDUƿE AND ƿEARP TƿEGEN STYCAS. THÆT IS FEORTHUNG PENINGES. at Luc. XXI. 2. [*Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*] sic redduntur: ÐA GESEAH HE SUME EARME ƿUDEƿAN BRINGAN TƿEGEN FEORÐLINGAS. Ex quibus constat STYCAM & quadrantem Denarii FEORÐUNG PENINGES, seu FEORÐLING apud *Anglo-Saxones* idem valuisse; adeo ut earum octo exæquarent olim valorem unius tantum Denarii *Saxonici*: sed nè hanc quidem rationem hodie obtinent respectu Monetæ *Anglicanæ*. Quamvis enim Denarius *Saxonicus* intrinseco valore nunc exæquet tres Denarios *Anglicanos*, tamen octo nummuli prædicti non exæquant Semidenarium sive obolum nostrum hodiernum; unde colligi posse videtur nummos hosce æreos nunc dierum repertos non esse veteres STYCAS *Saxonicas*, sed aliud monetæ genus Northanhymbris proprium, & alio (ut par est credere) nomine appellatum.

Præter Peningum & STYCAM, occurrunt apud Historiographos aliorum nummorum (aut potius summarum nummariarum) variæ denominationes, cujusmodi sunt HELFLING seu Saxonicus Semidenarius; FEORÐLING seu Quadrans Denarii Saxonici; SCYLLING, qui continebat V Denarios; MANCUS, qui continebat XXX Scyllingos; SCEAT, cujus valor nondum constat; THRIMSA, incerti pariter valoris, nisi quod Scyllingi pars aliquota videtur fuisse; PUND qui continebat LX Scyllingos. His addi potest ORA, nummus vel computandi ratio à Danis mutuatus; item MARC seu MARCA summa vel nummus ex VIII Oris constans; denique *Siclus* in Latinis Saxonum scriptis memoratus. Ex nummis prædictis plurimos, si denarium excipias, opinor fuisse mere nominales, quales hodie sunt apud nos Pound, Mark, Noble. Sed de illis nihil aliud adjiciam, cum de iisdem copiose & accurate agatur ab *Hickesio* nostro pag. 109. 110. 111. 112 Dissertationis suæ Epistolaris ad *Bartholomæum Showerum*.

Verum enimvero, Celeberrime Domine, numismatum omnium quæ aut Anglo-Saxonibus aut Anglo-Danis in usu fuisse videntur, nullum notatu dignius est quam id literis Runicis inscriptum, quod possidet vir genere & ingenio clarus *Radulphus Thoresbeius* Leodiensis. In nupera versione *Britanniæ Camdenianæ* Inscriptio ejus ita legitur & explicatur; *Thur Gut Luetis*, hoc est, juxta Interpretis istius mentem *Thoris Dei Facies* seu *Effigies*. Opinatur enim Interpres Ille Figuram nummo impressam repræsentare Deum Thorem, eoque modo quo coli solebat, flamma scilicet ad solis instar ambiente caput & Dextra gestante sceptrum seu aureum malleum. At vero *Hickesius* Literaturæ Septentrionalis instaurator amice me docuit, Lectionem prædictam, *Thur Gut Luetis* (modo vera fuerit) non reddendam esse *Thoris Dei Facies*, sed *Thor Deus Populi*, vel *Thor Deus Patrius*; quippe singula hæc vocabula *Liut*, seu *Luit*, seu *Luet* (in Genitivo casu *Luetis*) idem valent ac *Populus*.

Est autem & alia Interpretatio inscriptionis, de qua nunc agitur, ab Erudito *Nicolao Kedero* (Regii Antiquitatum Collegii, quod Holmiæ est, Assessore) excogitata & Lipsiæ nuperrime in lucem edita, quam ad me transmittendam curavit Illustrissimus *Leibnitius*, multis nominibus Reipublicæ Literariæ, præsertim vero mihi, quam maxime æstimandus. Autumat Kederus figura prædicta repræsentari non Thorem seu Thoris Idolum, sed Dominum Salvatorem nostrum, Literasque inscriptas hunc ad modum esse legendas, *Thurgut Luntis*; & Lectionem hanc ita reddendam *Thurgut Londinensis*. Vult nimirum *Thurgut* esse nomen Monetarii, & *Luntis* seu *Lundis* non aliud esse quam Londinum, ubi nummus excusus est. Nec certe desunt argumenta satis valida, quibus vir doctissimus hanc suam firmare voluit sententiam; nisi quod inscriptio videatur rectius reddi

posse *Thurgut Lincolniensis* quam *Londinensis*. A *Lyndo* enim seu *Lindo* veteri Lincolniensis urbis appellatione, Saxones fecerunt LYND seu LIND, cujus Genitivus cernitur in vocibus LYNDIS-EGE *Lyndsfeia*; LYNDIS-ƿARA *Lincolnienses*. At vero tandem quid obstat, quo minus excudi potuerit nummus hic in urbe illa *Scaniæ* in *Suecia*, quæ ab antiquis omnibus *Lundis* dicta est, hodie dici solet *Londinum Scanorum*; maxime cum Literæ Runicæ tam apud *Scanos* in usu essent, quam apud *Jutas*, *Anglos*, eorumque posteros in hac nostra terra?

Tanto demum in pretio habentur Veteres nostri nummi, ut eosdem comparare Antiquarii etiam Exteri minime dedignentur. Juvat heic memorare præclaram illam gazam Illustrissimi Comitis Schwartzburgici, quam Humanissimus *Morellus* mihi haud ita pridem *Arnstadiæ* versanti commonstravit, monetis tam Anglo-Saxonicis quam aliis pene innumeris locupletatam, adeo ut egregiis Antiquitatis reliquiis ibidem perlustrandis totum triduum impendere minime gravatus sim. E nostratibus plurimi sunt, qui magno studio magnoque sumptu nummorum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum amplam sibi compararunt copiam. Ex his silentio minime prætereundi sunt ii, quorum beneficio (præsertim vero Tuo, Comes Illustrissime) debetur monetarum series amplissima Tabulis subsequentibus conspicienda. Oportet gratias referre quam maximas Reverendissimo Domino Archiepiscopo *Eboracensi*, magno Insulæ ornamento, qui non modo Monetas suas fidei meæ mandavit, verum etiam difficilia quædam in iisdem occurrentia pro more suo candide enucleavit. Egregius ille Antiquarius, Reverendus admodum Episcopus *Carleolensis* amice mihi impertiit nummos haud paucos, cum ex ære tum ex argento conflatos. Pari modo de me cæterisque omnibus rei nummariæ studiosis bene promeriti sunt, Vir Honoratissimus Dominus *Finch* de Wye iu Comitatu Cantii; Reverendus *Hickesius*, à quo accepi nummos fere omnes *Burgredi* in Tabula tertia reperiendos; Inclytus Vir & Literis promovendis natus Dominus *Sloane*, M. D. Reverendus *Gul. Lloyd* Eruditissimi Episcopi Wigorniensis filius, Dominus *Chicheley*, Dominus *Robertus Cotton* Bibliothecæ Cottonianæ Fundatoris clarissimi pronepos dignissimus, Dominus *Brown Willis*, Dominus *Brome*, Singuli Antiquitatis apprime Studiosi; necnon Reverendus Magister *Elstob*, qui pro eximia sua humanitate mihi communicavit Iconas nummorum, quos ipse habet Saxonicorum, & quidem rarissimorum: atque etiam copiam mihi fecit nummorum, quos possidet Reverendus *C. Batteley* Archidiaconus *Cantuariensis*. Sed dolendum est, hosce omnes ad me haud prius delatos esse, quam exsculptæ fuerint Tabulæ: nec interim licere eosdem commode Tabulis inserere; cum fuerint omnes nummi Regis *Ethelredi*, modo unum excipias qui erat *Ethelstani*; & quatuor qui erant *Edmundi*. At vero tandem maximo mihi erat adjumento in Tabulis conficiendis nummarius plane Thesaurus Domini *Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracensi*, qui mihi in manus tradidit plures quam 100 nummos Anglo-Saxonicos & Anglo-Danicos, quorum ope data est mihi copia emendandi Iconas non paucas, quæ extant in Britannia Camdeniana: quas vero (desideratis Archetypis) necesse erat sine omni emendatione à Tabulis *Walkerianis* desumere, iis apponitur Litera W. Denique Tabulæ Chronologicæ Regum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum huic operi annexæ sumuntur ex Historia Anglicana ab Erudito *Jacobo Tyrrell* Armigero nuperrime conscripta.

In delineandis Tabulis nostris ipsissimum modulum nummorum, quotquot in manus meas pervenerunt, accurate observatum esse summopere curavi; cæterorum autem Iconas è Tabulis *Walkerianis* descriptas paululum imminuere haud dubitavi, compertum habens ipsorum nummorum magnitudinem ab Iconibus istis esse exuperatam; quamvis non adeo facile sit augurari, cur prædictas Iconas ita dilatare visum esset *Walkero*, tam in vita Regis *Ælfredi* quam in nupera Editione *Britanniæ Camdenianæ*. Et spes est hasce Tabulas Tibi, Vir Honoratissime, gratas fore, propterea quod nummos *Anglo-Saxonicos* & *Anglo-Danicos* triplo plures exhibent, quam Tabulæ quævis antehac Editæ: atque etiam id mihi curæ fuerit, ut quoad omnia nummi hi Ectypi accurate responderent suis Archetypis. Quem in finem nummos utplurimum ipsissimos non modo diligenter inspexi, verum etiam manibus iterum iterumque versavi. Ubi mihi non data fuit copia videndi Archetypos, numismatum istorum Icones tanquam minus accura-

tæ

tæ fortasse haberi possunt, quales sunt Icones è Tabulis *Walkerianis* desumptæ; in quibus idcirco si quæ occurrant mendæ, mihi vitio minime vertendæ sunt. Et quamvis verear interim Opusculum hoc meum omnimodæ maculæ non adeo purum esse, ut nullos inibi errores detegat Lector in hisce studiis mediocriter versatus, multo minus versatissimus, hoc est, Tui (Comes Honoratissime) similis; nullus tamen dubito, quin si Tuo pariter Candore sit ornatus, quæcunque invenerit, facile condonarit sphalmata. Id quidem unicum est quod me anxium habet, nè Publicæ Saluti videar injurius, dum hasce meas nugas Tibi (Illustrissime Domine) evolvendas ausus sim obtrudere, qui tanto cum Honore, tanto cum fructu, & Horas Tuas & ipsum Te Publico impendis commodo.

Honoratissime COMES,

Tibi addictissimus

& obsequentissimus

ANDREAS FOUNTAINE.

Alphabetum è Numismatibus Anglo-Saxonicis
et Anglo-Danicis *desumptum.*

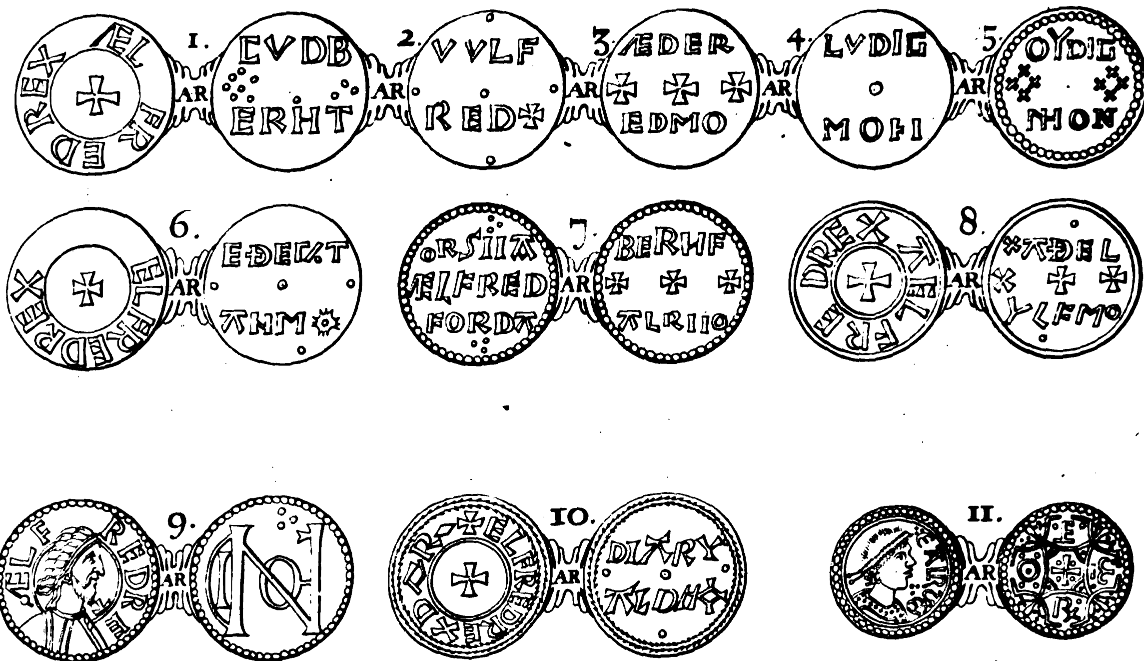
A. [variant forms]
B. [variant forms]
C. [variant forms]
D. [variant forms]
E. [variant forms]
F. [variant forms]
G. [variant forms]
H. [variant forms]
I. [variant forms]
K. [variant forms]
L. [variant forms]
M. [variant forms]
N. [variant forms]
O. [variant forms]
P. [variant forms]
R. [variant forms]
S. [variant forms]
T. [variant forms]
V. [variant forms]
W. [variant forms]
X. [variant forms]
Y. [variant forms]
Z. [variant forms]

Abbreviaturæ quædam in Numismatibus Anglo-Saxonicis
et Anglo-Danicis *occurrentes.*

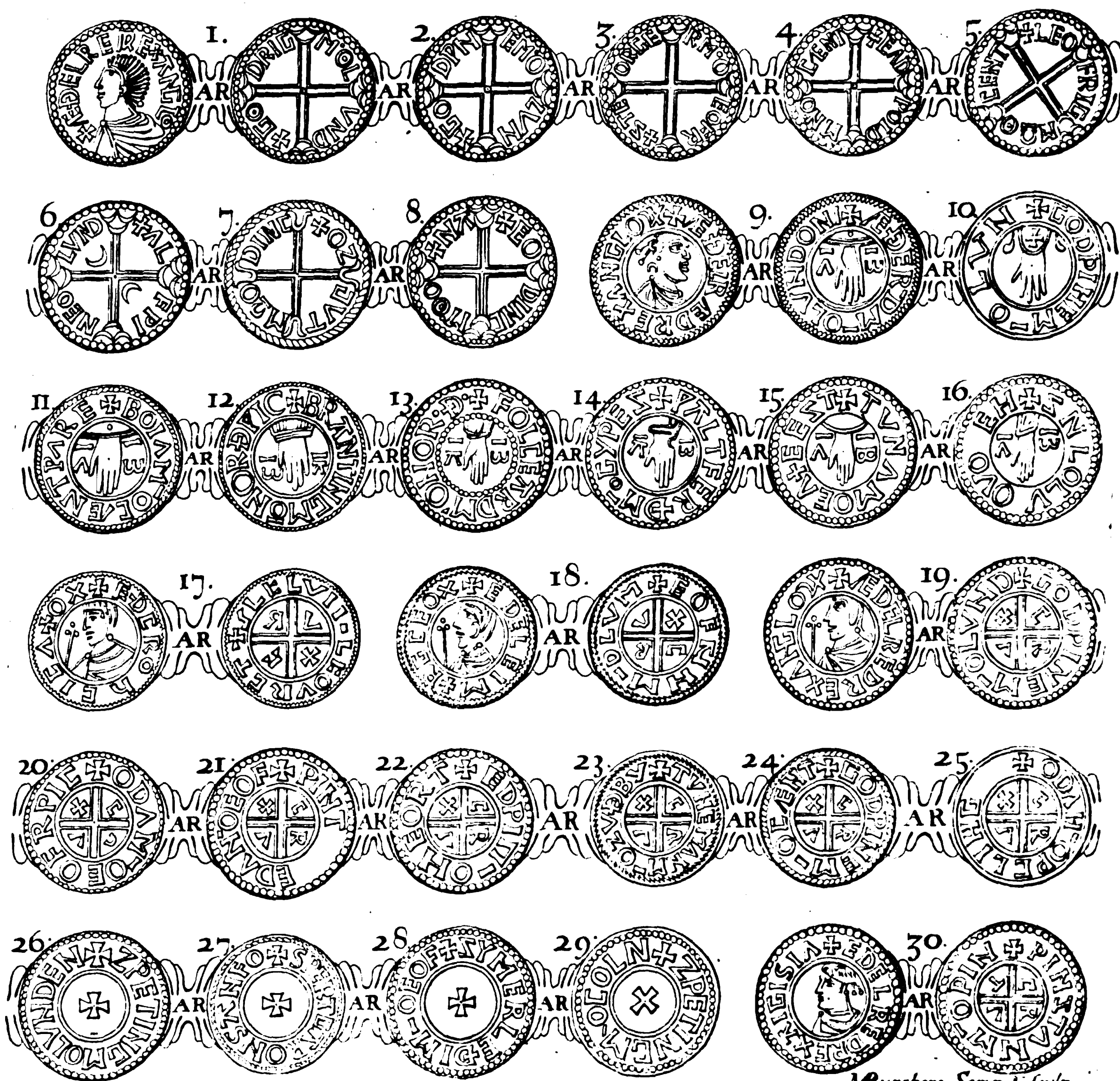
Æ. [forms]
DR. [form]
MONETARIUS. [form]
REX. [form]
RUM. [form]
TH. [forms]
THB. [form]
CR. [form]
HE. [form]
MAE. [form]
MO. [forms]
NG. [form]
NW. [form]
TA. [form]

Mynde fecit.

ÆLFRED.

ÆTHELRED.

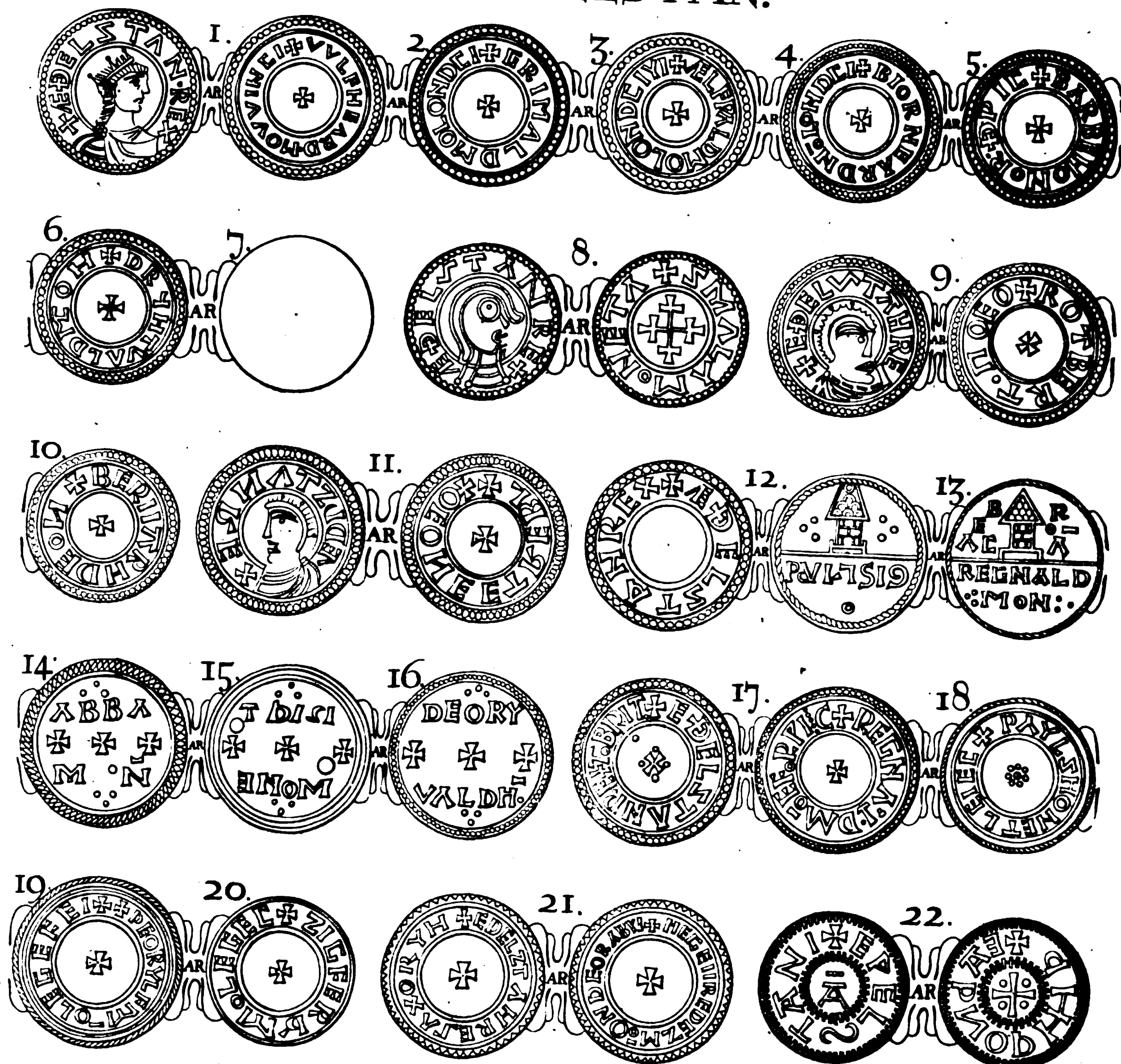

M Burghers Scrip. & sculp.

ÆTHELRED.

ÆTHELSTAN.

ÆTHELWEARD.

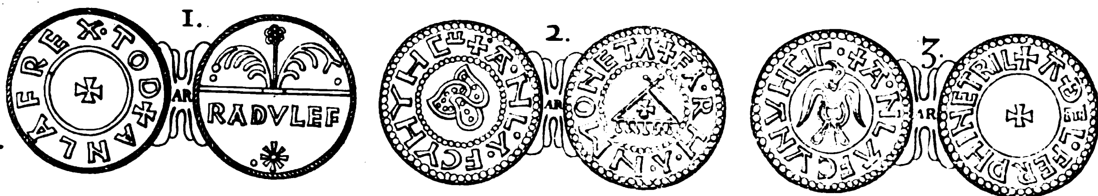

ÆTHELVVLF.

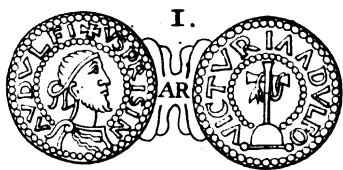

MB.

ANLAF.

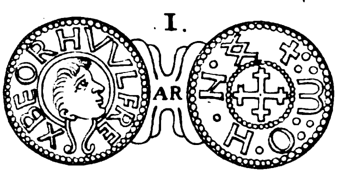

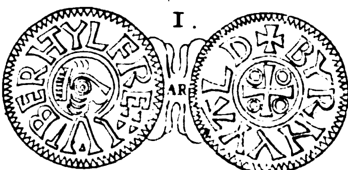
AUDULFIUS. BEORMIRIC.

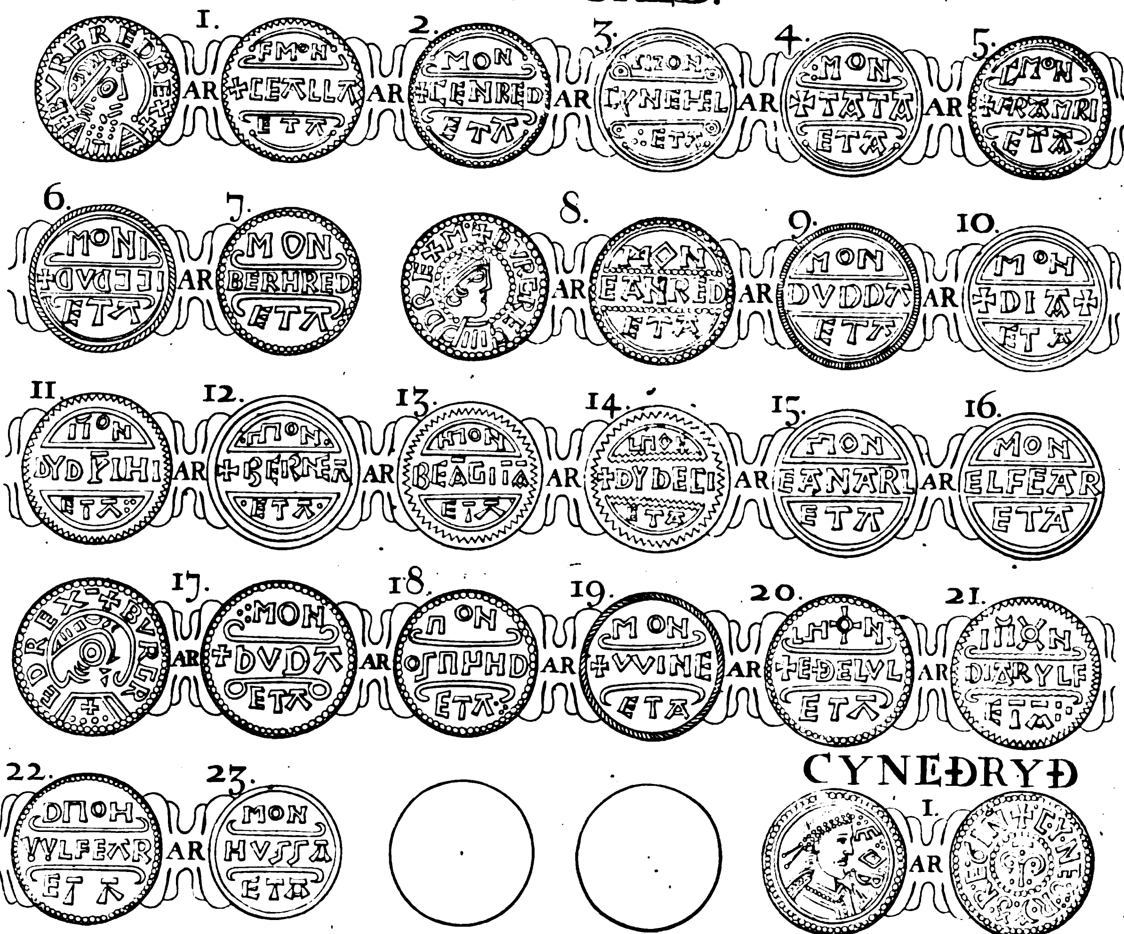

BEORNUULF. BERHTULF.

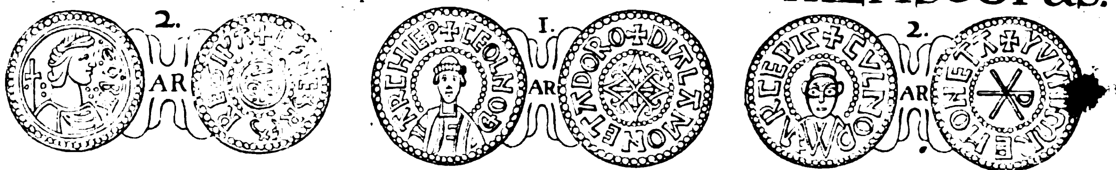

BURGRED.

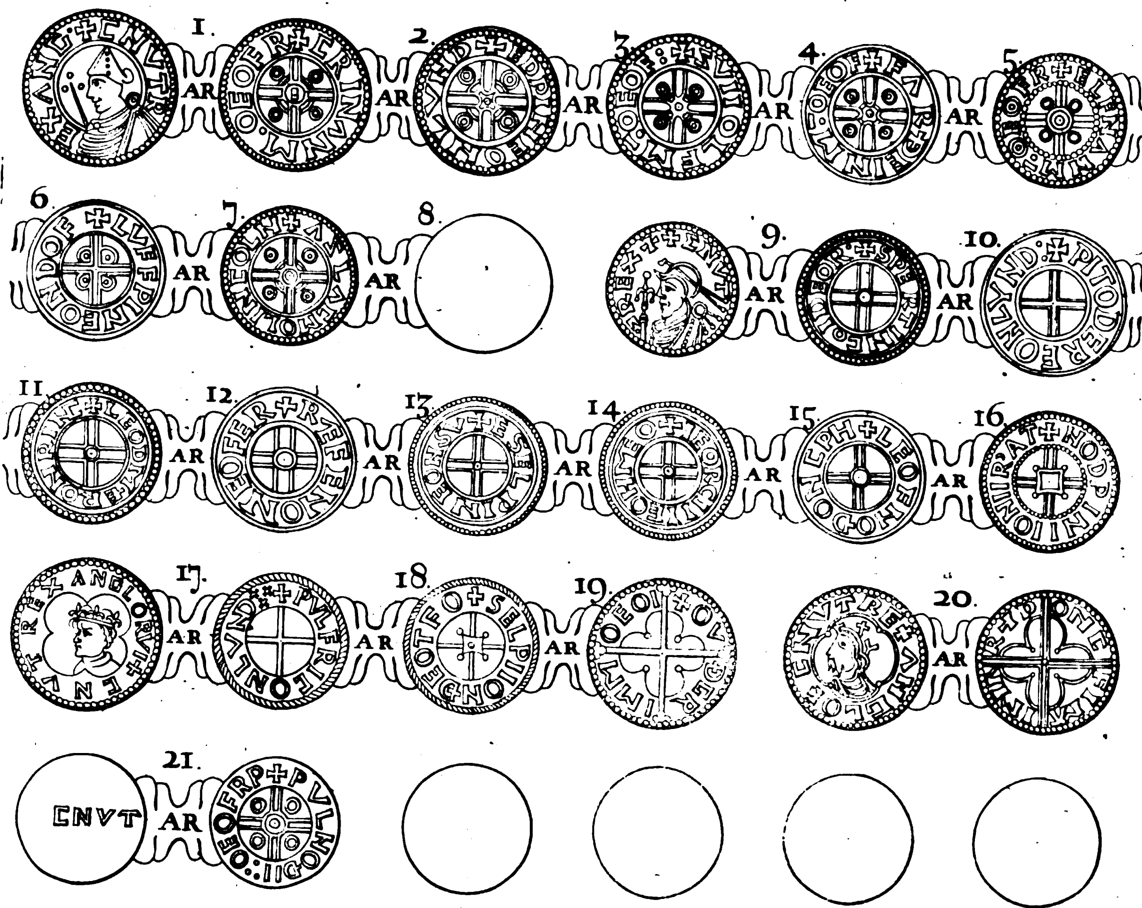

CYNEÐRYÐ REGINA. CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

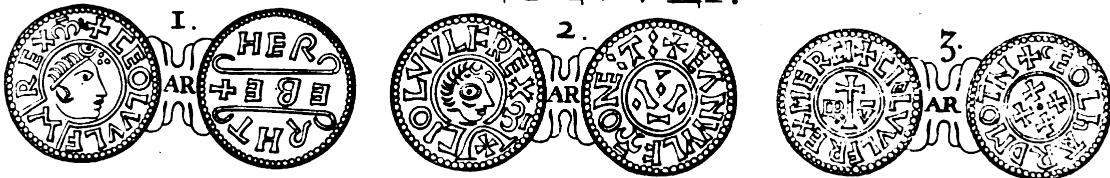

MB.

CNUT.

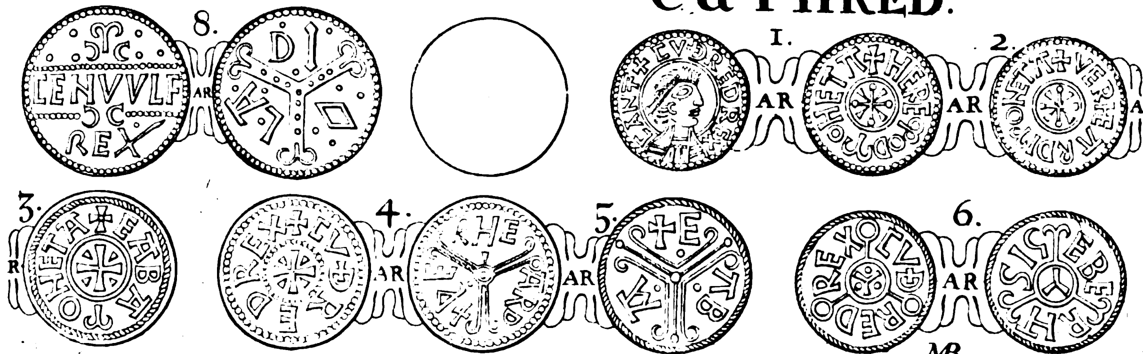
CEOLVVLF.

COENVVLF.

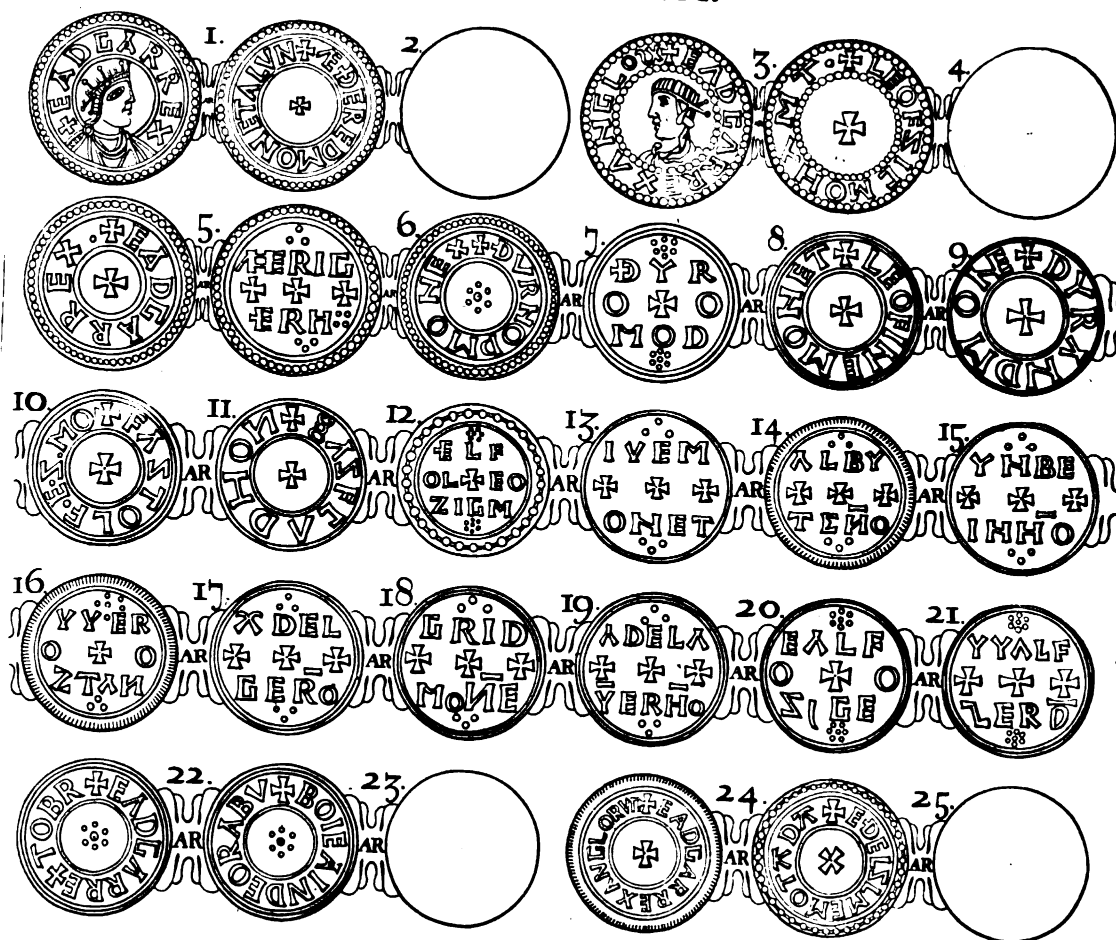

CUTHRED.

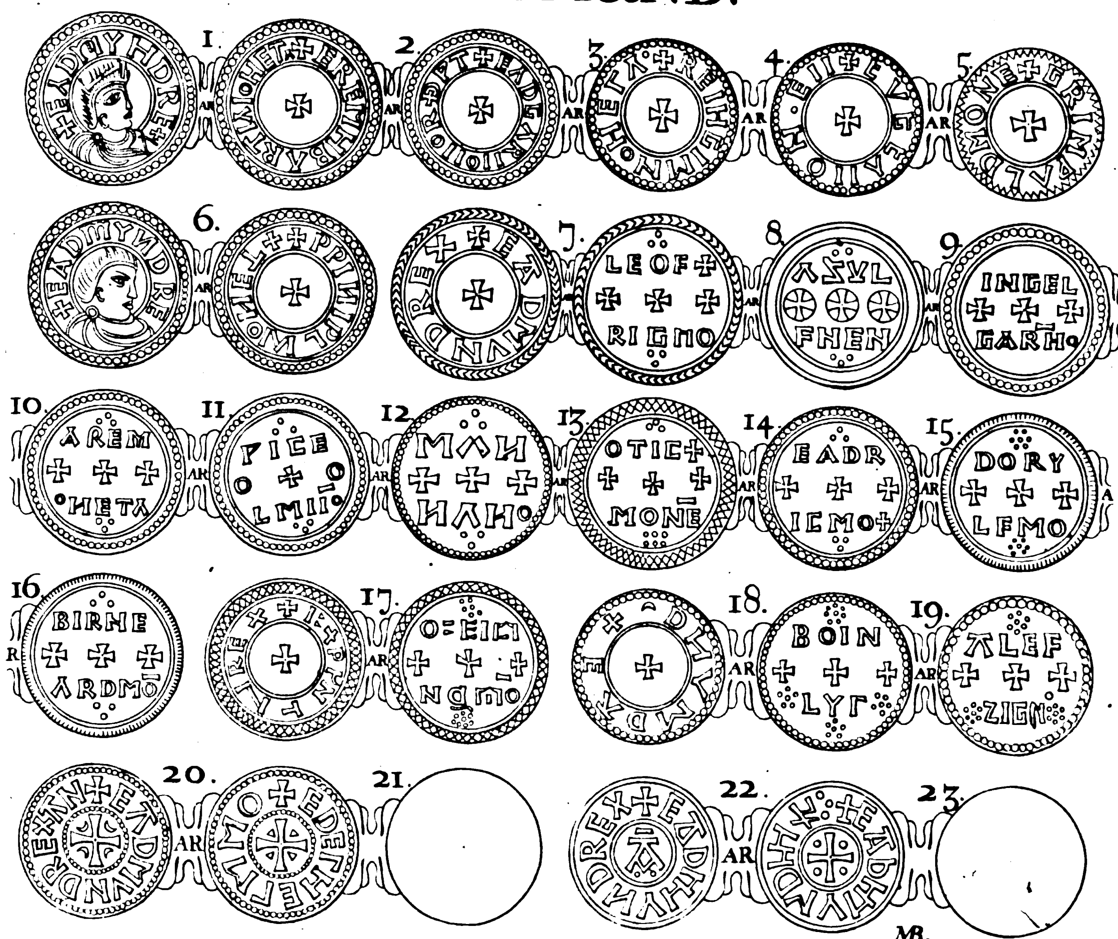

MB.

EADGAR.

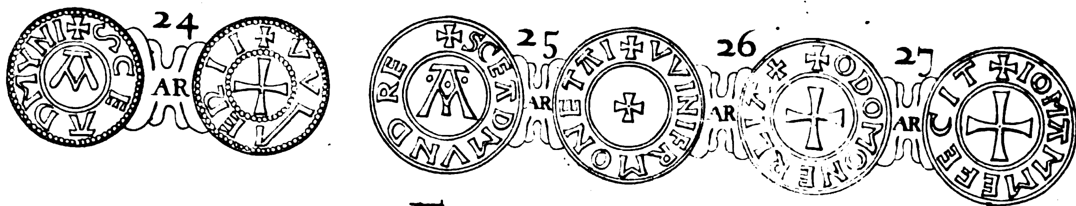

EADMUND.

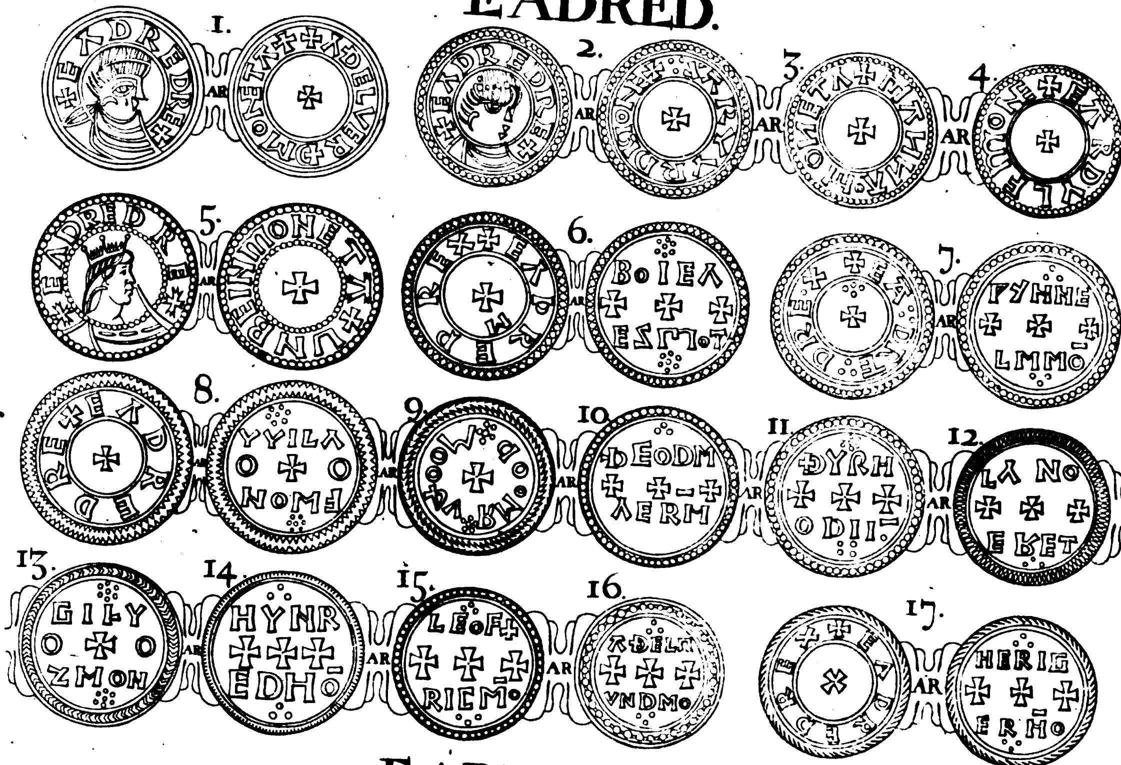

MB.

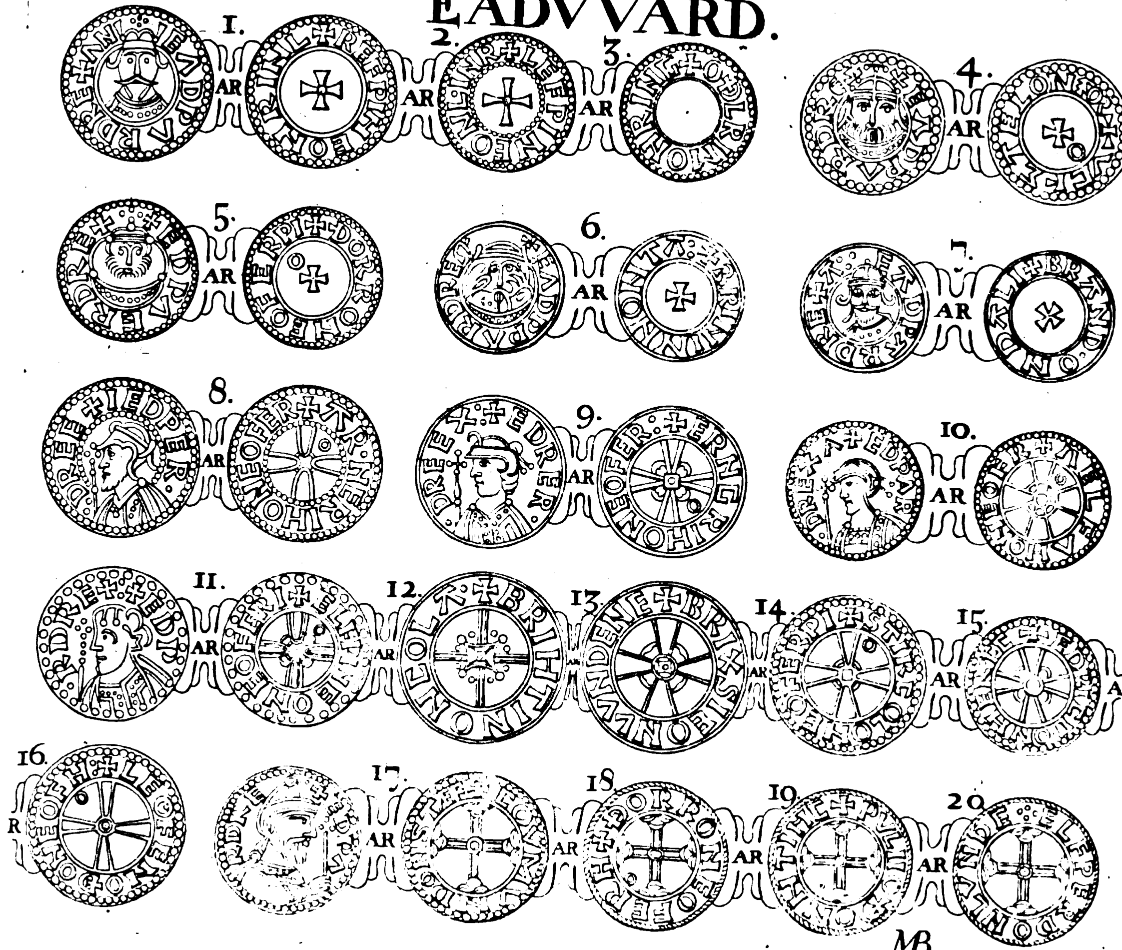
EADMUND.

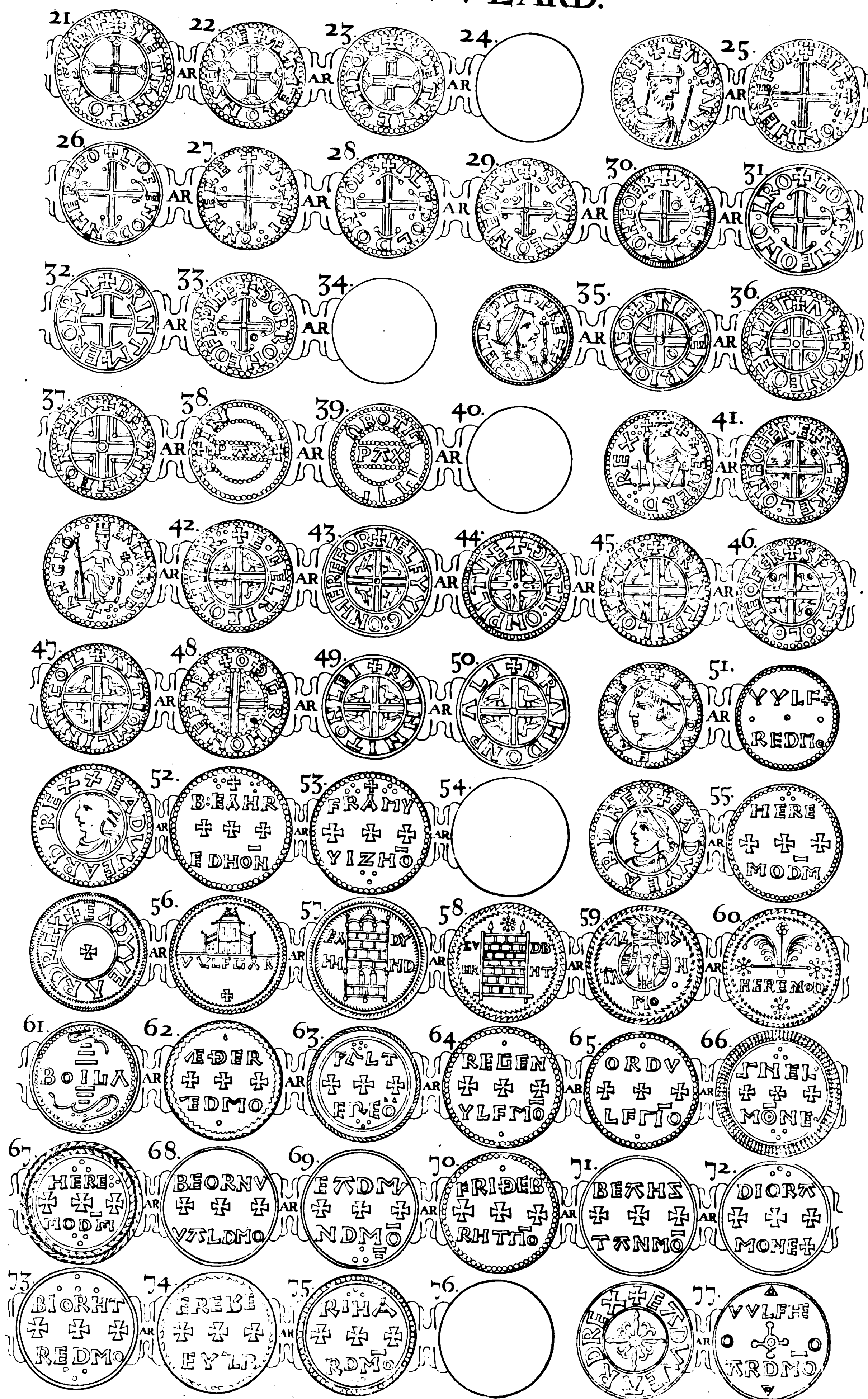
EADRED.

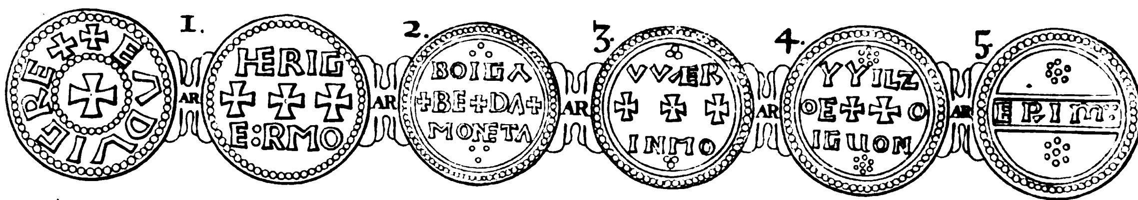
EADVVARD.

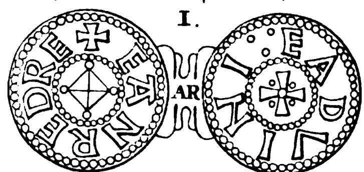
EADVVEARD.

EADVIG.

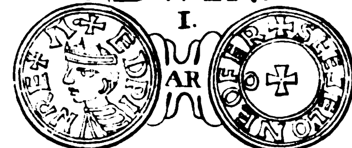
EANRED.

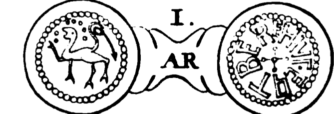
ECGBERHT.

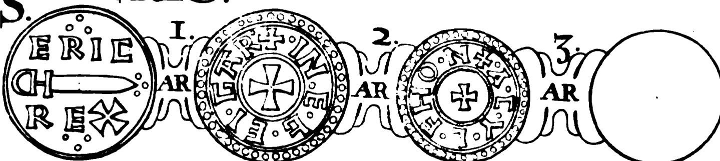
EDWIN.

EOTBEREHTVS.

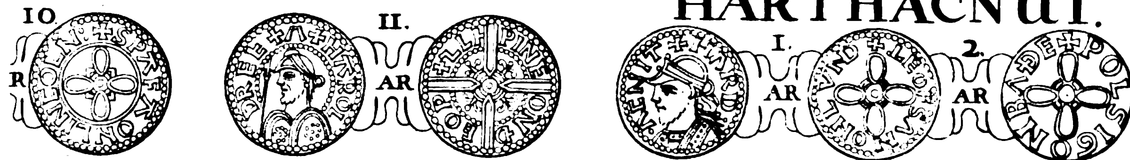
ERIC.

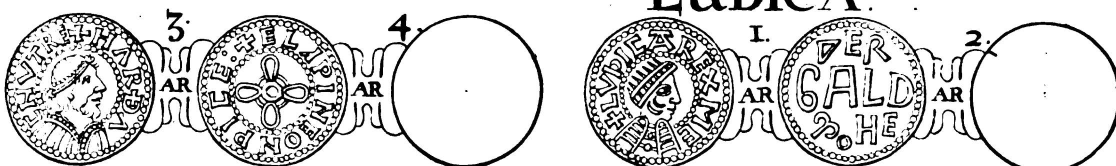
HAROLD.

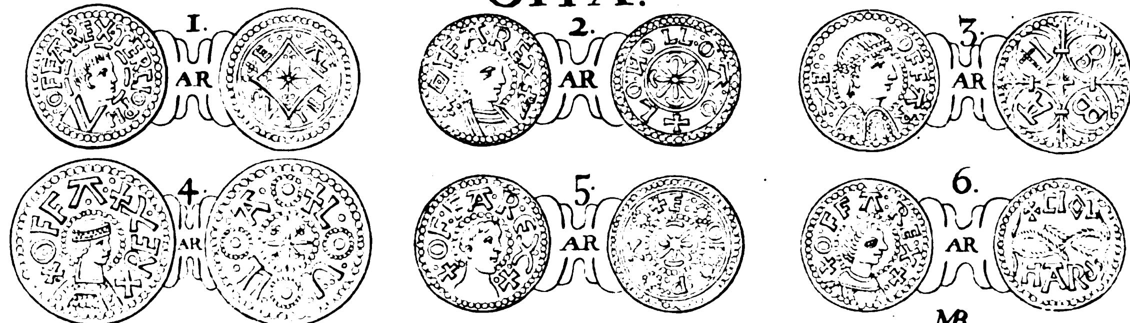
HARTHACNUT.

LUDICA.

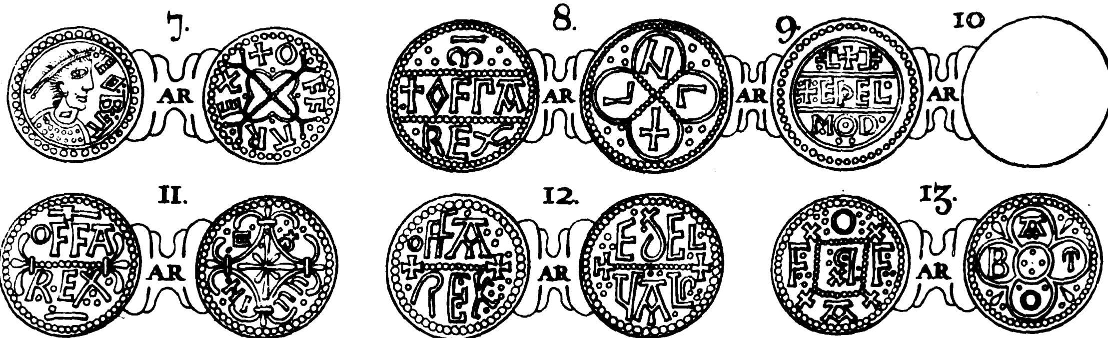

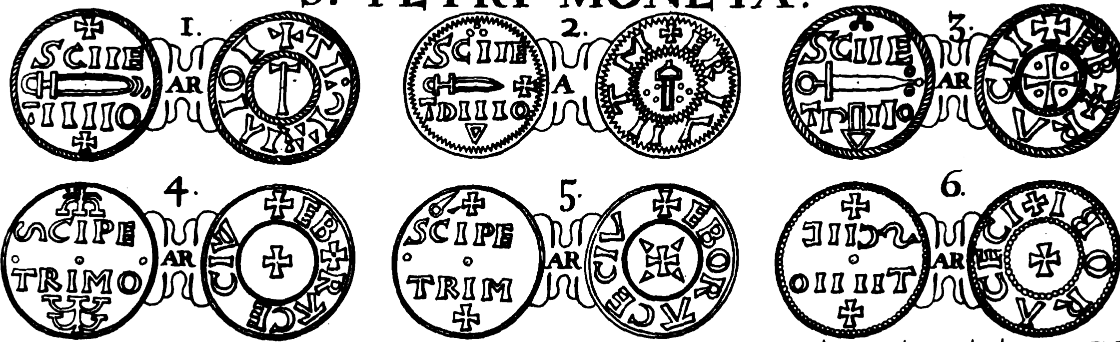
OFFA.

MB.

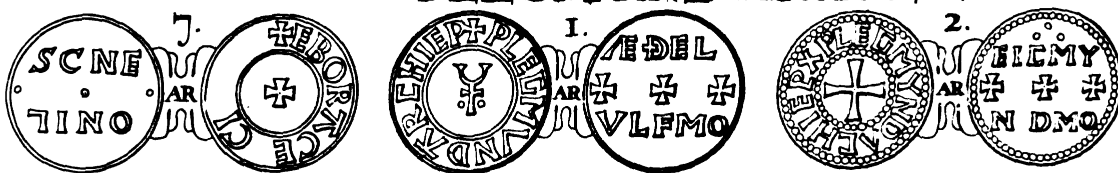
OFFA.

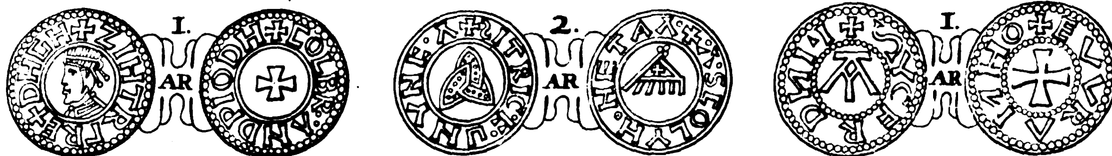

S^T. PETRI MONETA.

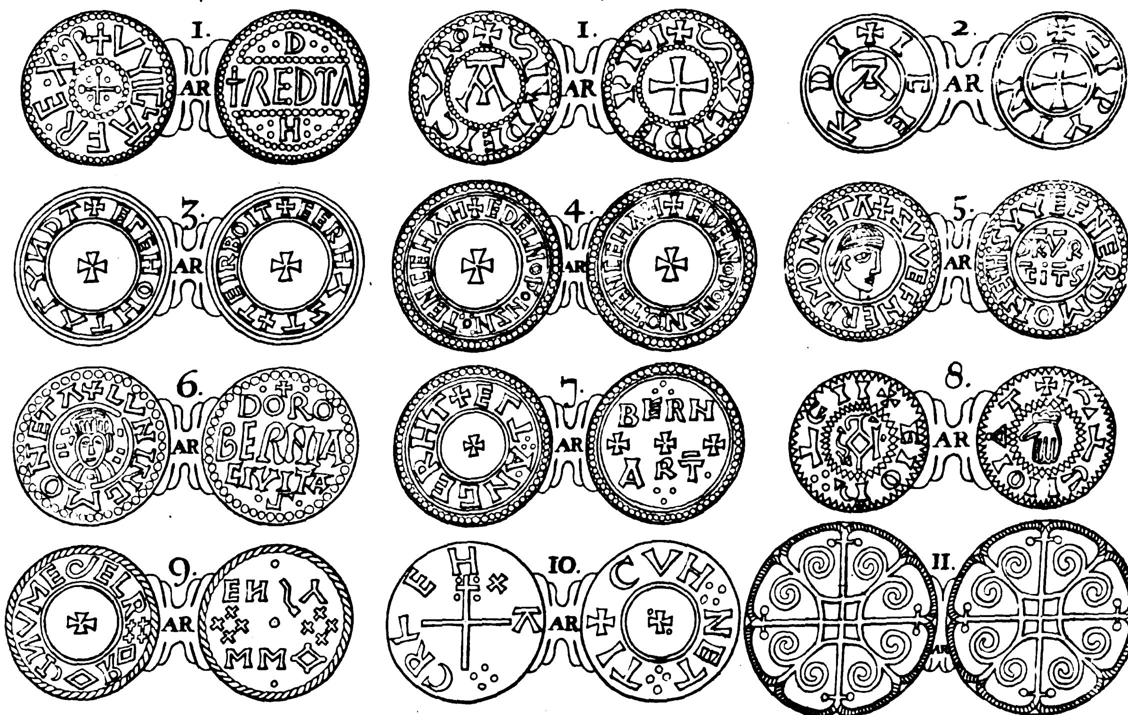
PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

SIHTRIC. SYCFRED.

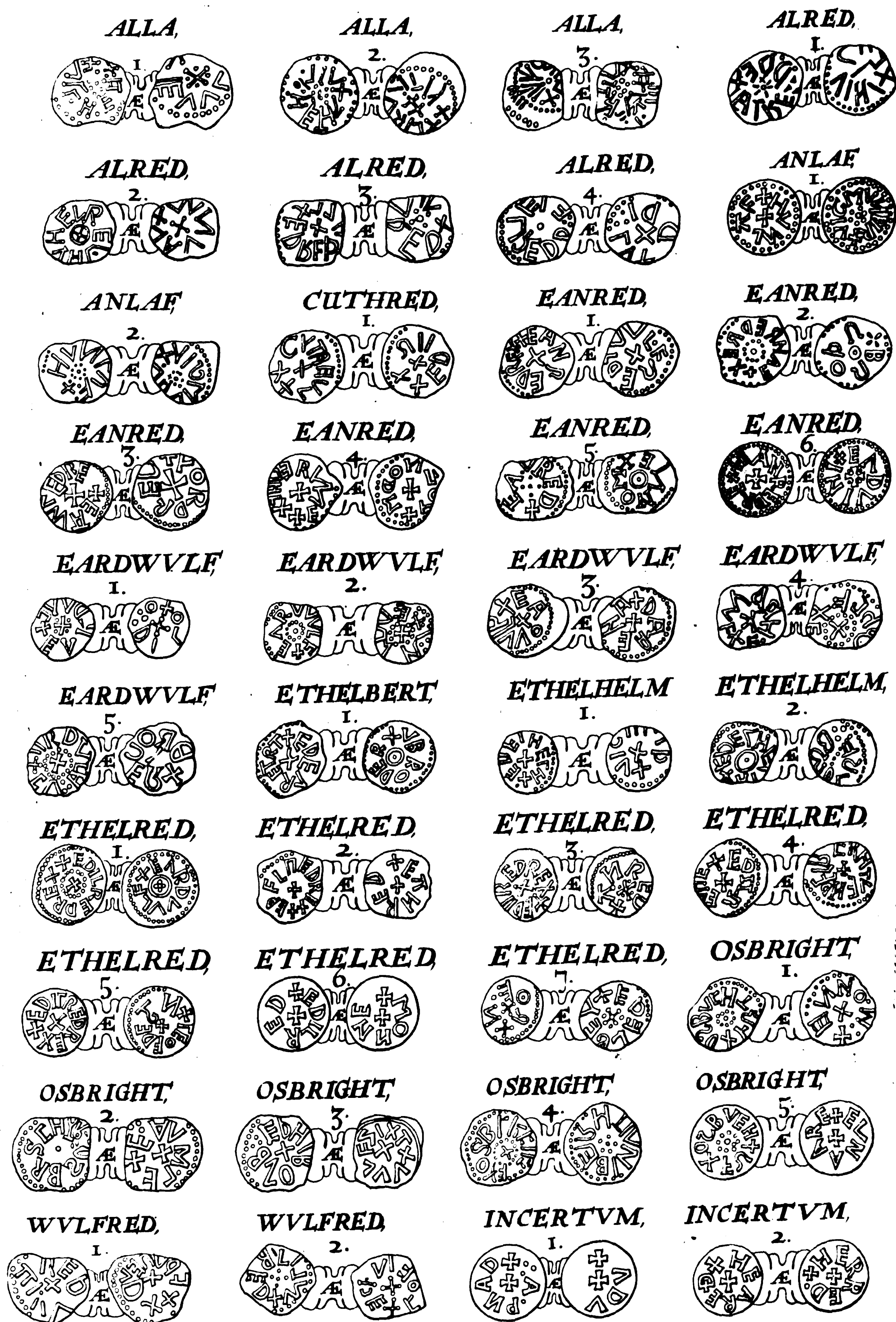

WIGLAF NUMISMATA INCERTA.

MB.

TAB. X. *Dissert. Epist. pag. 168.*

TABULA I.

ÆLFRED.

1. ÆLFRED REX. *in aversa parte*, CVDBERHT. non mihi placet sententia *Walkeriana*, nummum hunc in honorem Sancti *Cuthberti* esse excusum; opinor potius illud fuisse nomen cujusdam magnatis aut monetarii. Quamvis interim non sit denegandum summo in honore apud *Ælfredum* Regem fuisse Sanctum *Cuthbertum*, uti satis ex eo constat, quod prædictus Rex Ecclesiæ in honorem Sancti *Cuthberti* dedicatæ donarit provinciam, quæ hodie dicitur *Episcopatus Dunelmensis*; nimirum gratitudinis causa (ut aiunt) quippe Sanctus ille Regi apparuit, pollicitus egregiam victoriam, quam de hostibus suis mox reportavit. W.

2. VVLFRED. nomen cujusdam nobilis. W.

3. ÆDERED MOnetarius. W.

4. LVDIG MONetarius. W.

5. OYDIG MONetarius. W.

6. ELFRED REX. *in aversa parte*, EÐELSTAN MOnetarius. W.

7. ORSNA ÆLFRED FORDA. Nescio quid Literæ supra & infra Regis nomen positæ denotent, nisi *Oxonium* seu vulgo Oxford: oppidum enim illud tum temporis scribi solitum est OXNAFORDA. Quod attinet ad literas RS, erratum haberi possint opificis pro X. *in aversa parte*, BERNFALD MOnetarius.

8. AELFRED REX. *in aversa parte*, AÐELVLF MOnetarius.

Octo hi nummi spectant omnes ad Ælfredum *Magnum*.

9. AELFRED REx. Creditur hunc nummum pertinere ad *Ælfredum Northumbriæ* Regem. Monogramma in parte ejus aversa explicare non valeo. W.

10. ELFRED REX DOR. Ultimas literas quidam legunt NOR, ac proinde nummum referunt ad *Ælfredum Northumbricum*. Sed nummo accuratius spectato, legendum mihi videtur (non NOR sed) DOR, vel DORo, hoc est, uti auguror, *Dorobernium* (seu vulgo Canterbury) ubi excusus est hic nummus, & ad *Ælfredum* Magnum referendus. *in aversa parte*, DIARVALD MOnetarius.

11. EALRVED. Hic nummus locum sibi assignatum obtinuit persuasu viri cujusdam Eruditi, qui eundem ad *Ælfredum* seu *Alvredum* spectare opinatus est. Mihi autem uisus est nummus accurate inspectus ad *Offam* potius pertinere; quam quidem sententiam meam haud parum confirmant Literæ istæ in parte aversa, *viz*. O. R. M. (hoc est juxta interpretationem meam *Offa Rex Merciorum*) necnon ipsa nummi fabrica, atque etiam ejusdem collatio cum nummo primo Tabulæ nonæ. *Ealrued* erat unus è magnatibus, sicut & *Eoba* in nummo jam dicto.

ÆTHELRED.

1. AEÐELRED REX ANGLOrum. *in aversa parte*, GODRIG MOneta (vel MOnetarius) LVNDinensis.

2. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinensis.

3. STEORGER MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie York.

4. EADƿOLD MoNeta (vel MoNetarius) On (de) CÆNT-wara-byrig, hodie Canterbury.

5. LEOFRIG MOneta (vel MOnetarius) On (de) CENT-wara-byrig, hodie Canterbury.

6. ALFƿINE On (de) LVNDene, hodie London.

7. OSGVT MOneta (vel MOnetarius) On (de) ƿINCeaster, hodie Winchester.

8. EODING MOneta (vel MOnetarius) de OXNAforda, hodie Oxford.

Hi nummi referendi sunt ad Ætheredum *seu* Æthelredum *Regem, Filium* 3tium Æthelvulphi.

9. ÆÐELRÆD REX ANGLOrum. *in aversa parte*, ÆÐERED MOneta (vel MOnetarius) LVNDONI.

10. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinensis.

11. BOIA MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTƿARE-byrig, hodie Canterbury.

12. BRANTING MOneta (vel MOnetarius) de NORÐƿIC, hodie Norwich.

13. FOLCEARD MOneta (vel MOnetarius) de NORÐwic, hodie Norwich. W.

14 WALTFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de GYPESwic, hodie Ipswich.

15, 16. Opinor in hoc nummo binas partes aversas sive inscitia sive incuria Monetarii perperam esse conjunctas, quas interim ex ipsarum Fabrica colligo ad *Æthelredum* spectare. Nummum hunc excusum esse apud *Exe* seu *Exan-ceaster* (hodie Exeter) ex priori constat. Posterior omnino me latet. W.

17, 18. *Æthelredi* est nummus uterque 17us & 18us, opus Monetarii alicujus adeo ignari, ut nec Regis nec sui nominis Orthographiam calleret. Uterque videtur *Londini* fuisse excusus.

19. ÆÐELRED REX ANGLOrum. *in aversa parte*, GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de LVNDene, hodie London.

20. ODA MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿIC, hodie York.

21. ƿINT------ED MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

22. EDƿIN On (de) HEORTford, hodie Hartford.

23. TVNEMAN MOneta (vel MOnetarius) de SVÐBYri, hodie Sudbury.

24. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTwarabyrig, hodie Canterbury. W.

25. ODA MOneta (vel MOnetarius) de ƿELINGford, hodie Wallingford. W.

26. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de LVNDEN, hodie London.

27. SƿERTGAR ON (de) STANFOrd in Agro *Lincolniensi*.

28. SYMERLEÐI MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

29. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de COLNeceaster, hodie Colchester.

30. EDELRED REX AIGISIA. Proculdubio constat hasce literas perperam designatas esse in Tabulis *Walkerianis*. Siquis enim easdem conferet cum literis nummi 19mi, inde intelliget literas rectius designandas esse ANGLORVM. W.

Numismata omnia à 9o. *usque ad finem Tabulæ attinent ad* Æthelredum *filium* Eadgari. Quæ de hujusce Regis impietate narrant istius seculi Scriptores videntur minus congruere partibus aversis nummorum ad Eum spectantium; extant enim in plurimis pietatis suæ, ni fallor, vestigia; *viz.* manus inter A Ω, signum Fiduciæ in Divina Providentia; & CRVX, signum Fiduciæ in Salvatore Crucifixo.

TABULA II.

ÆTHELRED.

31. EÐELRED REX ANGLOrum. *in aversa parte*, LEOFAT MOneta (vel MOnetarius) de NOrth-wic, hodie Norwich.

Nummus hic pertinere videtur ad Æthelredum Æthelvulphi *Filium.*

32. AEDELRED REX. *pars aversa*, ELBERE MONETArius.

33. EÐEL-

33. EÐELRED MONETArius.

Bina hæc numismata conflata sunt ex Argento minus puro, quam alia quævis Saxonica à me unquam conspecta. *Ad* Æthelredum *Northumbricum, Filium* Eanredi *ista pertinere auguror.*

34.

ÆTHELSTAN.

1. ÆÐELSTAN REX. *pars aversa,* VVLFHEARD MOneta (vel MOnetarius) VVINtoniæ CIvitatis

2. GRIMALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

3. ÆLFVALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIVItatis.

4. BIORNEARD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

5. BARBE MOneta (vel MOnetarius) de NORÐVIC, hodie **Norwich.**

6. DRYNTVALD MONetarius.

7.

Hi nummi attinent ad Æthelstanum *Regem Filium* Eadwardi *Senioris.*

8. ÆÐELSTAN REX. *in aversa parte,* SMALA MONETArius.

Hic nummus referendus est ad Æthelstanum *Cantii Regem ultimum.*

9. EÐELSTAN REX. *pars aversa,* ROTBERT MOneta (vel MOnetarius) de EOfer-wic, hodie **York.**

10. BERNARHDE ON (de) ------- Nomen civitatis in hoc nummo omissum est.

11. ÆDelSTAN REX. *in aversa ejus parte,* ABERTEE MOneta (vel MOnetarius) de EOferwic, hodie **York.**

Numismata 9um, 10um, & 11um *pertinent omnia (uti auguror) ad* Æthelstanum *Filium* Eadwardi *Senioris.*

12. ÆÐELSTAN REX. *pars aversa,* VVLLSIG, nomen magnatis vel Monetarii.

13. REGNALD MONetarius. In hoc nummo circa ædificium legitur EBORACA, unde constat Eundem *Eboraci* fuisse excusum: & probabile quidem est, ejusdem urbis Ecclesiam Cathedralem haud melius designari potuisse isto seculo.

14. ABBA MONetarius.

15. RIDT MONETARIVS. In inscriptione literæ modo inverso sese habent.

16. DEORYVALD MOnetarius.

17. EÐELSTAN REX TOtius BRITanniæ. *pars aversa,* REGNALD MOneta (vel MOnetarius) de EFORVIC, hodie **York.**

18. PAVLS MONETa (vel MONETarius) de LEGECeaster, hodie **Chester.**

19. DEORVLF MOneta (vel MOnetarius) de LEGECEaster, hodie **Chester.**

20. SIGFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de LEGECeaster hodie **Chester.**

21. EDELSTAN REX AXORVM pro ANGLORVM. *in aversa parte,* HEGENREDES MOneta (vel MOnetarius) ON (de) DEORABYI, hodie **Darby.**

Omnia hæc Æthelstani *filii* Eadwardi *Senioris fuerunt numismata.*

22. EÐELSTANI. *pars aversa,* EADNODMD pro EADMOND.

Nummum hunc pertinere credo ad Guthrun *Danum. Baptizatus fuit tempore* Ælfredi *Magni & nominatus* Æthelstanus.

ÆTHELWEARD.

1. AEÐELVVEARD REX. *in aversa parte,* ENNEBE Moneta (vel Monetarius) RAE. Harum trium literarum significatio me latet.

2. EADMVND monetarius.

3. EÐELƿARD REX. *in aversa parte*, AEÐELHELM unus è magnatibus vel monetariis.

4.

Hi nummi spectant omnes ad Æthelweardum *seu* Æthelheardum *regem Occidentalium Saxonum & Successorem* Inæ.

ÆTHELVVLF.

1. AEÐELVVLF REX. *pars aversa*, DVNN MONETArius.
2. AEÐELVVLF REX. *in aversa parte*, BRIÐ MONETArius. W.
3.

4.

Numismata hæc pertinent ad Æthelwulphum *Regem, Filium* Egberti *Regis.*

TABULA III.

ANLAF.

1. ANLAF REX TOD, ultimas tres literas non intelligo. *in aversa parte*, RADVLEF. monetarius vel unus è magnatibus.

2. ANLAF CYNYNG. *i. e.* Rex. *pars aversa*, FARNAN MONETArius. W.

Nescio quid indicent Icones ex utraque parte hujus numismatis. Haud mihi videtur Icon partis aversæ repræsentare faciem seu Frontispicium cujusdam Ecclesiæ, sicuti *Walkerus* opinatus est.

3. ANLAF CYNYNG, *i.e.* Rex. *in aversa parte*, AÐELFERD MINETRIL. forsan Monetarius. W.

Aquila (vel alia quæcunque sit avis) huic Nummo impressa videtur fuisse signum seu vexillum *Anlafi* ad instar Aquilæ Romanæ. *Hi nummi referendi sunt ad* Anlafum *filium* Sihtrici *& Regem Northan-Hymbrorum.*

AUDULFIVS.

1. AVDVLFIVS PRISIN. *in aversa parte* VICTVRIA ADVLFO. W.

Quid PRISIN significet, me latet; nisi nomen sit alicujus Magnatis vel monetarii, siquidem nullus in parte aversa relictus sit locus utrumvis nomen inscribendo idoneus. Videtur autem pars aversa fieri ad instar Labari cum hac inscriptione (*in hoc signo victor eris*) qualis nimirum extat in monetis ad Constantini magni Filios spectantibus.

Hæc moneta pertinet ad Adulfum *seu* Aldwulfum *Anglorum Orientalium Regem Pietate insignem.*

2.

BEORMIRIC.

1. BEORMIRIC REX. *in aversa parte.* EELHFARD. monetarius vel nobilis. W.

Hic nummus est Beormirici *qui &* Brihtricus *dicitur ab Historiographis; eratque cognatus & successor* Coenwulfi *Saxonum occidentalium Regis.*

2.

BEORN-

BEORNVVLF.

1. BEORNVVLF REX. *pars aversa*, MOHN. hæ literæ denotant monetarium. W.

Nummus hic pertinet ad Beornwulfum *Regem Merciorum & successorem* Ceolwulfi.

BERHTVLF.

1. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, BYRNVVALD unus è magnatibus vel monetariis.

2. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, VIILEHEAH. hasce literas non intelligo. W.

Nummi hi attinent ad Bertwulfum *Regem Merciorum.*

BVRGRED.

1. BVRGRED REX. *pars aversa*, CEALLA MONETArius.
2. CENRED MONETArius.
3. CVNEHEL MONETArius.
4. TATA MONETArius.
5. FRAMRI MONETArius.
6. ICCDVD MONETArius.
7. BERHRED MONETArius.
8. BVRGRED REX Merciorum. *in aversa parte*, EANRED MONETArius.
9. DVDDA MONETArius.
10. DIA MONETArius.
11. DVDPINI MONETArius.
12. BERNEA MONETArius.
13. BEAGNA MONETArius.
14. DYDECI MONETArius.
15. EANARL MONETArius.
16. ELFEAR MONETArius.
17. BVRGRED REX. *in aversa parte*, DVDA MONETArius.
18. OSMVND MONETArius.
19. VVINE MONETArius.
20. EÐELVL MONETArius.
21. DIARVLF MONETArius.
22. VVLFEAR MONETArius.
23. HVSSA MONETArius.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Burgredum *seu* Burhedum *Regem Merciorum.*

CYNETHRYTH REGINA.

1. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINa.
2. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINA.

Opinor *Cynedredam* hanc fuisse *Offæ Merciorum* Regis uxorem; tam hujus etenim regis quam illius nummis inscribitur EOBA. Caput primo impressum, esse *Offæ*, indicio (ni fallor) est diadema. Caput secundo impressum potest esse ipsius *Cynedredæ*; est enim muliebre caput, sed adeo rudi Minerva ductum in Tabulis *Walkerianis* ut ab illo Autore habeatur tanquam caput virile.

CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

1. CEOLNOÐ ARCHIEPiscopus. *pars aversa*, DIALA MONETA (vel MONETArius) DOROberniæ. W.

2. CVLNOÐ ARCHEPISCopus. *in aversa parte*, YVYNIMRE MONETArius.

Hæc duo numismata spectant ad Ceolnothum, *qui cognominatus erat Bonus Episcopus*; Consecratus *Archiep. Cantuar.* Anno Dom. 830; Pallium accepit A.D. 831. Erant tum temporis Cantuariæ præla Monetaria 7, quorum 4 pertinebant ad Regem, 2 ad Archiepiscopum & unum ad Abbatem. Istis nimirum seculis multis Episcopis & proceribus jus concessum erat cudendi nummos. *in aversa parte* ultimi numismatis est (X. P.) monogramma Christi.

TABULA IV.

CNUT.

1. CNVT REX ANGlorum. *in aversa parte*, CRINAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeR-wic, hodie **York.**
2. EDƿINE ON (de) LVNDen, hodie **London.**
3. SVNOLF MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie **York.**
4. FARÐEIN MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie **York.**
5. ELFNAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie **York.**
6. LVFFƿINE ON (de) DOFre, hodie **Dover.** W.
7. ASLAC MOneta (vel MOnetarius) LINCOLNiensis.
8.

9. CNVT REX. *pars aversa*, SƿERTING ON (de) DEORaby, hodie **Darby.**
10. ƿITODERE ON (de) LVNDene, hodie **London.**
11. LEODMÆR ON (de) RINCofa, forsan pro RVNCofa, hodie **Runkhorne.**
12. RÆFEN ON (de) EOFERwic, hodie **York.**
13. ESELƿINE ON (de) SVthberi, hodie **Sudbury.**
14. IEORCINE ON (de) MEO.
15. LEOFNOÐ ON (de) CPH.
16. NODƿIN MONeta (vel MONetarius) IIRAT. W.

Ultimas literas Num. 14, 15, 16. explicare non possum.

17. CNVT REX ANGLORVM. *in aversa parte*, ƿVLFRIC ON (de) LVNDene, hodie **London.** W.
18. SELƿiN ON (de) ÐEOTFOrd, hodie **Thetford.**
19. OVÐGRIM MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie **York.** W.
20. CNVT REX ANGLOrum. *partem aversam non intelligo.*
21. CNVT. *pars aversa*, ƿVLNOÐ MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿic, hodie **York.** W.

Hi nummi referendi sunt ad Canutum *Magnum.*

CEOLVVLF.

1. CEOLVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, HEREBERHT unus è magnatibus.
2. CIOLVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, EANVVLF MONETarius.
3. CIOLVVLF REX MERCIorum. *in centro* CRVX. *in parte aversa*, CEOLHARD MONeTarius.

Numismata hæc attinent ad Ceolwulfum *Regem Merciorum*, *successorem* Kenelmi.

COENVVLF.

1. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL. nomen forsan Monetarii. W.

2. COEN-

2. COENVVLF REX. *pars aversa*, POOEL unus è magnatibus vel monetarius.

3. COENVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, CEOLHEARD Monetarius. W.

4. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DVN MONETArius.

5. OBA MONETArius.

6. COENVVLF REX. *pars aversa*, VVIGHARD monetarius vel unus è magnatibus.

7. CIOLHARD monetarius.

8. CENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DIOLA nobilis quidam vel monetarius.

Hi nummi spectant ad Kenwulfum *Merciorum Regem & successorem* Egferthi.

CVTHRED.

1. CVÐRED REX CANTii. *in aversa parte*, HEREMOÐ MONETArius.

2. VERHEARDI MONETArius.

3. EABA MONETArius. W.

4. CVÐRED REX. *pars aversa*, VERHEARD monetarius vel unus è magnatibus.

5. EABA monetarius.

Numismata hæc referenda sunt ad Cuthbertum *Regem Cantii & successorem* Eadberti.

6. CVÐRED REX. *in aversa parte*, SIGEBERHT, satrapas vel monetarius vel forsan *Sigebertus* successor *Cuthredi* in regno Occidentalium Saxonum: nummum enim hunc pertinere credo ad *Cuthredum* regem Occident. Saxon. & Successorem *Æthelheardi* seu *Æthelweardi*.

TABULA V.

EADGAR.

1. EADGAR REX. *in aversa parte*, ÆÐERED MONETA (vel MONETArius) de LVNdene, hodie **London**.

2.

3. EADGAR REX ANGLOrum. *in aversa parte*, LEOFSIG MOneta (vel MOnetarius) de HAMTun, hodie vel **Southamton** vel **Northamton**; Antiquis enim uterque vocabatur *Hamtun*. W.

4.

5. EADGAR REX. *pars aversa*, HÆRIGÆR Monetarius.

6. ÐVRNOÐ MONEtarius.

7. ÐVRMOD monetarius.

8. LEOFINE MONETarius.

9. DVRAND MONEtarius.

10. FASTOLFES MOnetarius.

11. ASFCAD MONetarius.

12. ÆLFSIG Monetarius. literas OL EO explicare non possum; nisi forsan denotant nummum *Eboraci* fuisse excusum.

13. IVE MONETarius.

14. ALBYTS MOnetarius.

15. VNBEIN MOnetarius.

16. VVERSTAN monetarius vel unus è magnatibus.

17. AÐELGER mOnetarius.

18. GRID MONEtarius.

19. AÐELAVER MOnetarius.

20. EALFSIGE monetarius vel unus è proceribus.
21. VVALFSER mOnetarius.
22. EADGAR REX TOtius BRitanniæ. *in aversa parte*, BOIEA Moneta (vel Monetarius) de DEORABY, hodie Darby.
23.

24. EADGAR REX ANGLORVM. *partem aversam* non intelligo.
25.
Hi Nummi pertinent ad Eadgarum *Regem & successorem* Eadwigi.

EADMVND.

1. EADMVND REX. *in aversa parte*, EREMHBART MONETArius.
2. EADGAR MOneta (vel MOnetarius) de NORÐVIC, hodie Norwich.
3. REINGIM MONETArius. W.
4. Nummum hunc explicare non valeo. W.
5. GRIMVALD MONEtarius.
6. EADMVND REX. *in aversa parte*, VVINIVL MONETarius.
Hi nummi referendi sunt ad Eadmundum *Fratrem & successorem* Æthelstani.
7. EADMVND REX. *pars aversa*, LEOFRIG MOnetarius.
8. ASVLFNEN monetarius vel unus è magnatibus.
9. INGELGAR MOnetarius.
10. ARE MONETArius.
11. VICELM MOnetarius.
12. MANNA MOnetarius.
13. OTIC MONEtarius.
14. EADRIC MOnetarius.
15. DORVLF MOnetarius.
16. BIRNEARD MOnetarius.
17. EADMVND REX. *partem aversam* non intelligo.
18. EADMVND. *in aversa parte*, BOINLVC monetarius vel nobilis quidam. W.
19. ALEFSIG Monetarius.
Hæc sunt, uti auguror, Numismata Edmundi *Martyris, Regis Orientalium Anglorum.*
20. EADMVND REX ANglorum. *in aversa parte*, EÐELHELM MOnetarius.
21.

22. EADMVND REX. *pars aversa*, EADMVND Monetarius.
23.

Bina hæc numismata pertinere credo ad Eadmundum *successorem* Æthelstani.

TABULA VI.

EADMVND.

24. SC (sanctus) EADMVND. *in aversa parte*, VVNER Monetarius.
25. SC (sanctus) EADMVND REX. *in aversa parte*, VVINIFeR MONETARius. W.
26. ODO MONEta (vel MONEtarius) de RLIA hasce ultimas literas haud intelligo. W.
27. IOMA Monetarius ME FECIT. W.
Hæc quatuor ultima numismata excusa sunt in honorem Sancti Eadmundi *Martyris; sed jussu cujusnam Regis incertum est; alicujus certe qui erat ejusdem sive nominis sive prosapiæ.*

EADRED

EADRED.

1. EADRED REX. *pars aversa*, AÐELVERÐ MONETArius.
2. EADRED REX. *in aversa parte*, SARYYRD MONEtarius.
3. MANNA MONETArius.
4. EARDVLF MONEtarius.
5. EADRED REX. *in aversa parte*, VNBEIN MONETArius. W.
6. EADRED REX. *pars aversa*, BOIEAES MONETarius.
7. EADRÆD REX. *in aversa parte*, ƿYHNELM MOnetarius.
8. EADRED REX. *in aversa parte*, VVILAF MONetarius.
9. ÐVRMOD MOnetarius.
10. ÐEODMAER Monetarius.
11. ÐVRMOD Monetarius.
12. TERELA MOnetarius.
13. GILYS MONetarius.
14. MYNRED MOnetarius.
15. LEOFRIC MOnetarius.
16. AÐELMVND MOnetarius.
17. EADRED REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarius.

Numismata hæc omnia pertinent ad Edredum *Fratrem & successorem* Edmundi.

EADWARD.

1. EADƿARD REX ANGlorum. *in aversa parte*, REFƿINE ON (de) RINCofa, hodie Runckhorne.
2. LEFƿINE ON (de) LINR. pro LINDcolne, hodie Lincoln. W.
3. OÐeLRIc MONeta (vel MONetarius) de RINGofa, hodie Runckhorne. W.
4. EADƿARD REX. *in aversa parte*, VCESTEL ON (de) EOferwic, hodie York.
5. EDƿAERD REX. *pars aversa*, ÐORR ON (de) EOFERƿIc, hodie York.
6. EADƿƿARD REX. *in aversa parte*, BRININ MONeTArius.
7. EADƿARD REX Anglorum. *in aversa parte*, BRAND ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.
8. JEDƿERD REEX. *pars aversa*, ARNERIM ON (de) EOFERwic, hodie York. W.
9. EDRERD REEX. *in aversa parte*, ERNGRIM ON (de) EOFERwic, hodie York.
10. EDƿARD REX Anglorum. *pars aversa*, AELFAN ON (de) EOFeRwic, hodie York.
11. EDƿaRD REX. *in aversa parte*, ELFƿINE ON (de) EOFERƿic, hodie York.
12. BRINTIN ON (de) COLNAceaster, hodie Colchester.
13. BRIXSIE ON (de) LVNDENE, hodie London.
14. STIRCOL ON (de) EOFERƿIc, hodie York.
15. EDRICG ON (de) HEREFord, hodie Hereford.
16. LEOFENOÐ ON (de) EOFHerwic, hodie York.
17. EDƿARD REX. *in aversa parte*, COVMVND ON (de) STÆFford, hodie Stafford.
18. ÐORR ON (de) EOFERHwic, hodie York.
19. ƿVLNOÐ ON (de) NTIMC. ultimas Literas explicare non valeo.
20. ELFƿERD ON (LVNDEne, hodie London.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Eadwardum *Confessorem.*

TABULA VII.

EADWEARD.

21. SIETMaN MONetarius de SVÐBIC forsan pro SVÐBERI, hodie Sudbury.
22. ÆLMÆR ON (de) SCROBEsbyrig, hodie Shrewsbury.
23. SƿETINC ON (de) DORcesceaster, hodie Dorchester. vel DORwitceaster, hodie Canterbury.
24.

25. EADƿARD RD REX. *in aversa parte*, ELRIC ON (de) HEREFORd.
26. LIOFENOÐ ON (de) HEREFOrd.
27. EARNƿI ON (de) HEREford.
28. ALFƿOLD ON (de) EOFeRwic, hodie York.
29. SCVIAE ON (de) EOFeRƿic, hodie York.
30. ARNGRIM ON (de) EOFeRwic, hodie York.
31. GODƿINE ON (de) OLRO. has literas non intelligo.
32. DRINTMER ON (de) ƿALingeford, hodie Wallingford.
33. ÐORR ON (de) EOFRƿICe, hodie York.
34.

35. EADƿARD REX. *in aversa parte*, SNEBENRY ON (de) EOferwic, hodie York.
36. ALEN ON (de) EOFeRƿIEC, hodie York.
37. BRVNDINE ON (de) STAnford, hodie Stamford.
38. } Hæc numismata explicare non possum.
39 W. }
40.

41. EDƿERD REX. *in aversa parte*, VLFKEL ON (de) EOFERwic hodie York.
42. EADƿARD REX ANGLOrum. *pars aversa*, EGELRIC ON (de) HEReford.
43. NELFVVIG ON (de) HEREFORd.
44. ÐVRCIL ON (de) ƿILTVNE, hodie Wilton.
45. BRINTRIL ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.
46. SƿARTCOL ON (de) EOFERwic, hodie York.
47. AVTI ON (de) LINNCOLn, hodie Lincoln.
48. OÐGRIM ON (de) EFeRƿIc, hodie York. W
49. RDINNIT ON (de) LEIcestre, hodie Leicester.
50. BRAND ON (de) ƿALIngeford, hodie Wallingford.

Numismata hæc omnia spectant ad Eadwardum *Confessorem.*

51. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFRED MOnetarius.
52. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, BEANRED MONetarius.
53. FRAMVVIS MOnetarius.
54.

55. EADVVEARD REX. *pars aversa*, HEREMOD Monetarius.
56. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFGAR unus è magnatibus vel monetariis.
57. EADMVND monetarius vel nobilis.
58. CUÐBERHT monetarius vel unus è magnatibus.

Quænam sint ædificia in tribus nummis præcedentibus pronuntiare non possum. Credebam aliquando primum designare Templum *Westmonasteriense*; secundum Ecclesiam

clesiam magnam in oppido vulgo dicto St. *Edmonds Bury*; & tertium Ecclesiam Cathedralem *Dunelmensem*: sed cum hæ conjecturæ nullis certis fundamentis innixæ sint, Iconas illas aliis explicandas relinquo.

59. ALNSTAN MOnetarius.
60. HEREMOD monetarius.
61. BOIGA unus è magnatibus vel monetariis.
62. ÆÐERÆD MOnetarius.
63. VALTERE mOnetarius.
64. REGENVLF MOnetarius.
65. ORDVLF MOnetarius.
66. SNEL MONEtarius.
67. HEREMOD Monetarius.
68. BEORNVVALD MOnetarius. W.
69. EADMVND MOnetarius. W.
70. FRIÐEBRHT MOnetarius.
71. BEANSTAN MOnetarius. W.
72. DIORA MONEtarius. W.
73. BIORHTRED MOnetarius.
74. EREREEVLR. hasce literas explicare non valeo.
75. RINARD MOnetarius.
76.

77. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFHEARD MOnetarius. W.

Numismata hæc referenda sunt omnia ad Eadweardum *seniorem.*

TABULA VIII.

EADVIG.

1. EADVIG REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarius. W.
2. BOIGA MONETArius de BEDAnford, hodie Bedford.
3. VVÆRIN MOnetarius.
4. VVILSIG MONeta (vel MONetarius) de EOferwic, hodie York.
5. ERI Monetarius.

Hi nummi pertinent ad EAdwigum *fratrem & successorem* Eadredi.

EANRED.

1. EANRED REX. *in aversa parte*, EADVINI unus è magnatibus, vel forsan monetarius. W.

Nummus hic attinet ad Eanredum *Regem Northymbrorum & successorem* Ælfwoldi.

ECGBERHT.

1. ECGBERHT REX. *in aversa parte*, OBA MONETArius. Monogramma in centro non intelligo.
2. ECGBEARHT REX. *in aversa parte*, DEBLS MONETArius. W.
3. ECGBEORHT REX. *in centro*, SAXONum. *in aversa parte*, IFA MONATArius.

Pertinent hæc numismata ad Ecgbertum *Occident. Saxon. Regem, qui, pluribus Heptarchiæ Regnis in unum Imperium unitis, habetur primus omnium Monarcharum Saxonicorum; deditque nomen Angliæ Imperio suo.*

4. ECGBERT A. *in aversa parte*, VIBEREHTVS nomen vel satrapæ vel monetarii. W.

Nummum hunc ex ipsius fabrica pertinere judico ad Egbertum *regem Northumbrorum & successorem* Ællæ.

EDWIN.

1. EDPIN REX. *in aversa parte*, SEEVEL ON (de) EOFERwic, hodie York.

Censet Walkerus hunc nummum spectare ad Edwinum *Northumbriæ Regem; quod si verum sit, Saxonicorum omnium nummorum, quos novimus, antiquissimus est. Vid. Num.* 38. *Tab.* 8^ve^. *in Britannia Camdeniana.*

EOTBEREHTVS.

1. EOTBEREHTVS. Draco in aversa parte; vexillum, uti auguror, istius Regis.

Hoc numisma referendum est ad Eadberhtum *Regem Northymbriæ & successorem* Ceolwulfi.

ERIC.

1. ERIC REX. in centro, gladius. *pars aversa*, INEGEIGAR monetarius vel unus è magnatibus.

2. ACVLF MONetarius.

3.

Hi nummi pertinent ad Eoricum *seu* Ericum *Regem Orientalium Anglorum & successorem* Guthruni.

HAROLD.

1. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, LEOFPINE ON (de) BRIcgstow, hodie Bristoll.

2. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, PNLFGENT ON (de) GLEawan-ceaster, hodie Glocester.

3. BRINTRIL ON (de) TVNebricge, hodie Tunbridge.

4. BRINTNÆR ON (de) PALingeford, hodie Wallingford.

5. GOÐRIC ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.

6. PILLEM ON (de) OXENFord, hodie Oxford.

GODPINE ON (de) SCEaftesbyri, hodie Shaftesbury.

Hi nummi spectant ad Haroldum *Filium & successorem* Canuti *Magni.*

8. HAROLD REX. *in aversa parte*, BRVNNSTAN ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.

9. HERRA ON (de) EGLESCbyrig, hodie Ailesbury.

10. SPAFA ON (de) LINCOLN. W.

Numismata hæc attinent ad Haroldum *successorem* Eadwardi *Confessoris.*

11. HAROLD REEX Anglorum. *in aversa parte*, SLEPINE ON (de) ÐEODford, hodie Thetford.

Est Moneta Haroldi *successoris* Canuti *Magni.*

HARTHACNVT.

1. HARÐACNVT. *in aversa parte*, LEOFSAN ON (de) LVNDene, hodie London.

2. POLSIG ON (de) BAÐEnceaster, hodie Bathe.

3. HARÐACNVT REX. *in aversa parte*, ELPINE ON PIGEraceaster, hodie Worcester. W.

4.

Hi nummi referendi sunt ad Hardacnutum *fratrem & successorem* Haroldi.

LVDICA

L V D I C A.

1. LVDICA REX MErciorum. *pars aversa*, VERBALD MONEtarius.
2.
Nummus hic attinet ad Ludicanum *Regem Merciorum successorem* Beornwulfi.

O F F A.

1. OFFA REX MERCIORVm. *pars aversa*, EALMVND monetarius vel unus è magnatibus.
2. OFFA REX. *pars aversa*, LVLLA monetarius vel nobilis.
3. OFFA REX. *in aversa parte*, IBBA unus è magnatibus vel monetariis.
4. OFFA REX. *in aversa parte*, LVLLA, ut supra.
5. OFFA REX. *in aversa parte*, EOPPA satrapas.
6. OFFA REX. *pars aversa*, CIOLHARD satrapas vel monetarius.
Numismata hæc omnia referenda sunt ad Offam *regem Merciorum successorem* Beornredi.

T A B U L A IX.

O F F A.

7. EOBA. Caput, uti auguror, Regis, etsi nomen EOBA sit unius è magnatibus. *in aversa parte*, OFFA REX.
8. OFFA REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL pro LVLla ut supra.
9. EÐELMOD. monetarius vel unus è magnatibus.
10.
11. OFFA REX. *partem aversam explicare non possum.*
12. OFFA REX. *in aversa parte*, EÐELVALD unus è magnatibus vel monetariis.
13. OFFA REX. *in aversa parte*, EOBA unus è proceribus. W.
Hi nummi etiam spectant ad Offam *Regem Merciorum successorem* Beornredi.

S[ti]. PETRI MONETA.

1. SCI (Sancti) PETRI MOneta. *partem aversam non intelligo.*
2. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, ERIVIITM. has literas explicare non possum.
3. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, EBORAcensis CIVitas.
4. SCI. PETRI MOneta. *pars aversa*, EBORACEnsis CIVitas. W.
5. SCI PETRI Moneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIVitas. W.
6. SCI PETRI MOneta. *pars ejus aversa*, EBORACEnsis CIvitas. W.
7. SC PETrI MOneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIvitas. W.

Videntur Numismata præcedentia potius jussu seu Authoritate Archiep. *Eboracensis* (ad quem etiam pertinebat jus cudendi monetam) cusa esse in usum communem, quam in Tributum Papæ solvendum. Nam ex hac suppositione sequitur plusquam probabile esse ut numismata hujusce generis nonnulla in ditione Papali essent reperienda, cum res ita sese non habeat. Numismatis 2[di]. pars aversa exhibere videtur nomen alicujus Monetarii: & 7[um]. ejusdem generis plane est cum reliquis; quamvis Walkerus legit S[c]. *Neglino* pro S[c]. *Petri Moneta.* Hæc omnia discrepant quoad Iconas (ideoque heic loci una collocantur) sed interim quoad inscriptiones fere conveniunt.

PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

1. PLEGMVND ARCHIEPiscopus. *in aversa parte*, ÆÐELVLF MOnetarius. W.

2. PLEGMVND ArCHIEP iscopus. *pars aversa*, EICMVND MOnetarius. W.

Hi nummi pertinent ad Plegmundum *qui electus fuit ad Archiepiscopatum Cantuariensem.* An. Dom. 890.

SIHTRIC.

1. SIHTRIc REX DHGH ultimas has literas non intelligo. *in aversa parte*, COLBRAND PIODH nomen loci me latet. W.

2. SITRIC CVNYNG, *i.e.* Rex. *in aversa parte*, ASCOLY MONETArius. Vid. num. 2. Tab. 3.

Numismata hæc referenda sunt ad Sihtricum *Regem Northymbrorum successorem* Reginaldi & Nieli.

SYCFRED.

1. SYCFReD NII. *in aversa parte*, EVVRA MONetarius. W.

Hic Nummus attinet ad Sycfredum *seu* Sigebertum *Regem Saxonum Occidentalium successorem* Cuthredi.

WIGLAF.

1. VVIGLAF REX Merciorum. *in aversa parte*, REDVAD Monetarius.

Attinet hic nummus ad Wiglafum *Regem Merciorum successorem* Ludicani.

NVMISMATA INCERTA.

Numismata hæc omnia sunt *Anglo-Saxonica* vel *Anglo-Danica*; ad quem vero Regem singula spectent, non liquet: liquet autem 4um. incuria Monetarii constare ex binis partibus aversis perperam conjunctis, EDELNOD ON (de) SNOTENGEHAM, hodie Nottingham. Item 5um. cum eandem ex utraque parte habet inscriptionem, non patet ad quem regem sit referendum. 6ti. inscriptio est CVNING MONETA. i.e. *Moneta Regis*; in aversa parte, DOROBERNIA CIVITAS, hodie Canterbury: sed ad quem regem spectat me latet. De reliquis nihil certum habeo quod dicam; quorum itaque explicatio ab aliis in hac scientia melius versatis expetenda est.

TABULA X.

Numismata omnia in hac Tabula ex ære conflata sunt, & spectant ad Reges sive Satrapas *Northumbriæ*; & cum singula nomina singulis nummis sint ad verticem apposita, ulteriori explicatione non opus esse videtur; præsertim cum in partibus aversis inscriptiones fere omnes temporis injuria adeo sunt deletæ, & tam rudi Minerva primum fabricatæ, ut ex nominibus Magnatum vel Monetariorum admodum pauca intelligi queant; &, quantum mihi licet colligere, nullius oppidi mentio in iisdem occurrat.

In Illustrationibus præcedentibus Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* id mihi solum curæ erat nummos singulos suis Regibus vel magnatibus assignare, nomina in partibus aversis pro viribus meis explicare, necnon urbes sive oppida ibidem memorata. Quod vero attinet ad Historiam Regum, Magnatum vel oppidorum, quorum mentio fit in numismatibus prædictis, eandem suis locis apponere supervacaneum duxi; siquidem ea colligi possit ex istorum seculorum Historiographis. Visum erat numismata ordine Alphabetico collocare, quo facilius pro re nata numisma aliquod reperiat Lector, consulatque. Siquem autem juvat nummos Saxonicos in suo Abaco disponere juxta seriem Temporum, in promptu est idem efficere ope Tabularum Chronologicarum subsequentium, quæ licet sint non omnibus numeris absolutæ, tamen omnium, quæ extant, accuratissimæ haberi possunt.

TAB-

TABULÆ CHRONOLOGICÆ.

Ex Historia Anglicana Erudit. Jac. Tyrrelli Armigeri.

Anno Dom.	REGES CANTII.
457	*Hengistus* regnavit annos 31.
488	*Æskius*, seu *Oricus*, filius ejus, annos 24.
512	*Otha*, seu *Oiscus*, filius ejus, annos 20.
532	*Ermenricus*, filius ejus, ann. 29.
560	*Ethelbertus*, filius ejus, ann. 56.
616	*Eadbaldus*, seu *Ethelbaldus*, filius ejus, ann. 24
640	*Ercombertus*, filius ejus, ann. 24.
664	*Egbrithus*, filius ejus, ann. 9.
673	*Lotharius*, frater ejus, ann. 12.
685	*Eadricus*, Regio stemmati alienus.
686	*Wittredus* & *Wabberdus* regnum usurparunt, (alieni etiam stemmati Regio) & simul renarunt.
694	*Wightredus* Regiam familiam restauravit, & moriens reliquit tres filios, qui regnabant successive, *viz.*
727	*Ethelbertum*, qui regnavit ann. 22.
749	*Eadbertum*, qui ann. 11.
760	*Alricum*; in quo defecit Regia familia, & exinde peregrini sunt Reges facti, *viz.*
764	*Heahbertus* & *Sigaredus*, regnabant simul, & Regnum inter se diviserunt.
778	*Egfertus*, hic etiam regnum usurpavit.
786	*Eadbertus* seu *Ethelbertus*, cognomine *Prænus*, captus à *Kenwulfo* Rege *Merciorum*, qui regnum *Eadberti* dono dedit
794	*Cuthredo*, Tributario suo, ann. 8.
805	*Baldredus*, ann. 18. Ultimus hic *Cantii* Rex, ab *Egberto* Rege exauctoratus.
838	*Athelstanus* R. *Ethelwolfi* filius illegitimus, à Patre creatus *Cantii*, *Essexiæ* & *Surriæ* Rex Moriebatur sine prole; Regno ejus ad *Ethelwolfum* relabente.

Anno Dom	REGES SAXONUM MERIDIONALIUM.
491	*Ælla* regnavit annos 24.
515	*Cissa* quot annos regnavit non innotescit. successio regum hujus Proviciæ mirum in modum dehiscit.
618	*Ethelwalchium* seu *Athelwaldum* in prælio occidit *Ceadwalla*, qui regnum ejus proprio adjunxit, usque dum à *Bertuno* & *Autuno* duobus R. *Ethelwalchii* Ducibus expulsus est: hi Regnum inter se diviserunt, quibus successerunt multi reges, quorum omnium nomina nobis non innotescunt, excepto
725	*Aldwino*. Hunc occidit *Ina* Rex *Saxonum Occidentalium*, illiusque Regnum proprio adjunxit.

Anno Dom.	REGES SAXONUM OCCIDENTALIUM.
519	*Cerdicus* regnavit ann. 15.
534	*Cynricus*, filius ejus, 26 ann.
560	*Ceawlinus*, filius ejus, 31 ann.
591	*Ceolricus*, affinis ejus, 5 ann.
597	*Ceolwulfus*, 14 ann.
611	*Cynegilsus* &
613	*Cwichelmus*, filius ejus, regnarunt 32 ann.
643	*Kenewalcus*, filius ejus.
672	*Sexburgia*, Regina *Kenewalchi*.
674	*Æskwinus*, *Kenewalchi* Consobrinus, ann. 2.
676	*Centwinus*, *Cynegilsi* filius, ann. 9.
685	*Ceadwalla*, an. 3 & dim.
688	*Ina*, Consobrinus ejus, 39 ann.
728	*Æthelheardus*, affinis ejus, ann. 14. & dim.
741	*Cuthredus*, consobrinus ejus.
754	*Sigebertus*, consobrinus ejus, ann. 13.
755	*Cynewulfus*, 29 ann.
784	*Brihtricus*, consobrinus ejus, 18 ann.
802	*Egbertus*, affinitate aliqua *Brihtrico* conjunctus.

Anno Dom.	REGES SAXONUM ORIENTALIUM.
527	*Erkenwinus* seu *Escwinus*.
...	*Sigebertus*.
535	*Swithelmus*.
587	*Sledda*, ann. 9.
596	*Seabertus*, ann. 47.
617	*Sexredus*, *Sewardus* & *Sigebertus*, tres fratres, an. 6.
623	*Sigebertus* Parvus, dictorum consobrinus, an. 25.
648	*Sigebertus* Bonus.
661	*Swithelmus*, ejus frater, ann. 2.
663	*Sigherus* & *Sebba*, consobrini; horum prior non nisi ad parvum tempus regnabat; posterior ann. 30.
693	*Sigehardus* & *Swenfredus*, ann. 7.
700	*Offa*. ann. 9.
709	*Selredus*, illius consobrinus, ann 37 & dim.
746	*Swithredus*.

Post hujus obitum (ut tradit *Florentius*) pauci fuerunt *Saxonum Orientalium* Reges; eodem enim anno, quo *Saxones Australes* & *Cantii Incolæ* R. *Egberto* se subdiderunt, *Saxones* etiam *Orientales* fere pariter submittebant.

NORTHUMBRIÆ REGES, in Provinciis.

Anno Dom.	[Bernicia.]	Anno Dom.	[Deira.]
547	*Ida*, *Eoppæ* Filius, regnavit 12 ann. utroque regno eidem subjecto.		
559	*Adda* seu *Odda*, Filius ejus, 5 ann.	559	*Ælla*, *Yffi* Filius, 30 fere ann.
564	*Clappa* 7 ann.		
571	*Theodwulfus*, 1 an.		
572	*Freothwulfus*, 7 an.		
579	*Theodoricus*, 7 ann.		
588	*Æthelricus* 2 ann.		
	Hi duo ultimi, erant *Idæ* Filii, & in hac provincia regnaverunt, *Ællâ* in *Deira* regnante.	589	*Edwinus*, dicti filius, brevi expulsus ab *Æthelfrido Berniciæ* Rege, qui, utroque Regno sibi subjecto, regnavit 14 ann. donec *Edwinus* restauratus erat.
	Æthelricus utriusque Regni adeptus est Imperium, moriente *Ællâ*, & regnavit 5. ann.		

593 *Æthelfridus* regnavit 24 ann. utroque sibi soli regno subjugato.

617 *Edwinus*, etiam *Ællæ* fil. 17 ann. utroque sibi quoque regno subjecto: Edwino occiso, suum imperium in duo abiit; etenim tunc temporis in

Anno Dom.	[Deira]	Anno Dom.	[Bernicia.
634	*Osricus*, *Alfredi* filius, regnavit, 1 an.	634	*Eanfredus Ethelfridi* non ita pridem Regis filius etiam an. . . .

His

Anno Dom.

His vero in eodem an. occisis.

634 Oswaldus Eanfridi frater regnavit 9 ann. in utraque provincia, quo etiam occiso

642 Oswieus Oswaldi frater 9 ann. in Bernicia regnavit.

A. D. 644 Oswinus, Osrici filius, in Deira, regnavit donec septenni regno finito, occisus erat ab

651 Oswieo, novissime dicto, qui ambo regna tunc iniit, quæ ab illo tempore unita manserunt. Regnavit 28 ann.

670 Egfridus seu Egfertus, Oswiei Fil. 15 ann.
685 Alfredus, frater ejus, 20 ann.
705 Osredus, Alfridi Fil. 11 ann.
716 Kenredus, Cuthelmi Fil. 2 ann.
718 Osricus, Kenredi Frater, 11 ann.
789 Ceolwulfus, Kenredi Germanus, 8 ann.
737 Eadbertus, 21 ann.
758 Osulfus, Fil. ejus. 1 annum.
759 Ethelwaldus, cognomine Mollus, 6 ann.
765 Albredus Idæ pronepos, 16 ann.
774 Ethelredus seu Ethelbertus, Molli Fil. 4 ann.
778 Alfwoldus 11 ann,
789 Osredus Nepos ejus, Alredi Fil. 1 annum.
790 Ethelredus seu Ethelbertus restauratus, 4 ann.
795 Osbaldus 27 dies, deinde exauctoratus.
795 Eardulfus 10 ann.

Eardulfus è regno pulsus An. Dom. 806. Huic successit

806 Ælfwoldus, Qui regnavit 2 ann.
808 Eanredus, Eardulfi Fil. 32 ann.
840 Ethelredus, Fil. ejus, 9 ann.
849 Osbertus, 13 ann. e solio deturbatus ab
862 Ælla Usurpatore. Ambo hi reges à Danis occisi, qui præfecerunt
866 Egbertum Regem, ab iisdem non multo post expulsum; deinde subrogarunt

Ricsigum Danum qui regnavit 10 ann. deinde

872 Egbertus alter in Regem ab iisdem electus est, quo moriente, Dani & Northumbri sine rege vixerunt donec
883 Guthredus, Verna egenus in Regem electus erat. Brigantes huic subjecti sunt, 11 ann. deinde
194 Alfredus Rex partem istius Regni occupavit, Osberto Dano in locis magis Borealibus regnante, qui regno suo tandem expulsus erat.
902 Ricsigus, alter è Danis Rex cui occiso successerunt
903 Reginaldus & Nielus, ambo Dani, qui simul regnarunt, totum imperium post Alfredi obitum occupantes: at Nielo occiso
914 Sihtricus frater, Nieli Vice fungebatur.
919 Ingualdus alter è Danis Rex circa hoc tempus regnavit, sicut etiam
926 Gutkferdus, Sihtrici Filius. ab Athelstano rege hic expulsus est. post illum Anlafus Norvegiæ Rex hoc regnum in tempus occupavit, sed à Northumbris è solio turbatus.

Anlafus, secundus Sihtricus Fil. in Regem electus est, ab Edmundo Rege expulsus: in duos

944
945 vero annos restauratus est; & denuo ab Ed-
947 redo Rege exauctoratus. Northumbri tamen
948 Ericum è Danorum stirpe in Regem eligebant. idem à Northumbris abdicatus, qui Edredo Regi rursus præstant fidem. is hac adductus ratione hoc proprio adjecit regno.

952 Northumbriæ Regibus abhinc exspirantibus, jam usque ab illo tempore regnabant Comites,
953 Oswulfo Comite ab Edredo Rege primùm præfecto. at vero Edgarus Rex in duos Comitatus regnum dividi voluit.

Anno Dom.

REGES ANGLORUM ORIETALIUM.

... Uffa regnavit, quamdiu vero incertum est.
578 Tytylus seu Tytila Fil. ejus, regnavit, quamdiu vero incertum etiam est.
593 Redwaldus Filius ejus.
599 Eorpwaldus seu Earpenwaldus.
636 Sigebertus Magnus.
638 Egricus, Germanus ejus.
643 Anna, Redwaldi Nepos.
654 Etheltherus, Frater ejus.
656 Æthelwaldus, Germanus ejus.
664 Aldwulfus, Etheltheri filius.
683 Ælfwoldus, Frater ejus.
690 Beorne, ex altera dom ooriundus.

NB. quod sub Anno 749. Sim. Dunelmensis, & Chronicon de Mailross, Hunbeanum & Albertum Ælfwoldo Successisse referunt, & regnum divisisse. Sed quum Matth. Westmonast. Illos Beornam & Athelbertum nominari voluit, hunc Hunbeanum non alium arbitror quam Beornem nuper dictum, nec Athelbertum alium quam

749 Ethelredum, Æthelwaldi Filium; Qui post Beornæ obitum solus regnavit: quo temporis spatio licet, haud satis constat.

Æthelbertus, Ethelredi Filius, ab Offa Rege in-
793 terfectus, qui regnum ejus occupavit. Post quem quamplurimi successerunt Reguli, durante 61 annorum spatio, usque ad
859 Sanctum Edmundum qui regnavit 11 annos, à
870 Danis tandem martyrio coronatus. Obtinuit interregnum usque dum
878 Guthrumus Danus, Alfredi Regis permissu, coronaretur. regnavit 12 ann.
890 Eoricus Danus, Guthrumi Dicti ope, successit: Quo moriente, Rex Edvardus senior, Danis subditis, hoc proprio adjecit Regno.

Anno Dom.

REGES MERCIÆ.

585 Crida seu Creoda, quamdiu regnavit is, parum constat.
... Wippa sive Yybba, dicti filius, quamdiu regnavit incertum est.

Ceorlii ibidem regnantis tempus incertum.

627 Penda, regali prosapia oriundus, an. 30 regnavit.
655 Peada, Pendæ filius, regnum per 1 an. administravit, cui successit
656 Oswius, Northumbriæ rex. per 3 ann. regnum occupavit. Cui expulso
659 Wulferus, Pendæ fil. in regnum fraternū succedit.
675 Ethelredus, frater Wulferi, 39 ann. regnavit.
704 Kenredus, Ethelredi consobrinus, 5 ann.
709 Ceolredus, Ethelredi filius, 9 ann.
719 Ethelbaldus, Superbus cognominatus, Ceolredi necessarius, 36 ann.
755 Beornredus, regnum vi vel dolo occupatum per semestre spatium tenuit.
756 Offa, Ethelbaldi nepos, 40 ann. regnavit.
796 Egfertus, Offæ filius, vix per semestre spatium regnavit.
796 Kenwulfus Regali prosapiæ quodammodo affinis, 24 ann.
819 Kenelmus, Cenwulfi filius, adhuc infans, ab amita Quendrida è vita sublatus est. eique successit
820 Ceolwulfus patruus, qui 1 an. regnavit.
821 Beornwulfus, 3 ann.
824 Ludicanus, an. unum, & 6 menses.
825 Wiglafius, 14 ann.
839 Bertwulfus, 13 ann.

Hi 4 ultimi Saxonum Occidentalium Regibus vectigal solvebant, sicut &

852 Burhedus, qui 22 ann. regnavit. quem Dani regno exuerunt; dederuntque
874 Ceolwulfo; ab quo brevi post Dani regnum iterum abstulerunt. quos expulit Edwardus Senior, regnumque Ethelredo (sub titulo Comitis) gubernandum reliquit, qui Ethelfledam Edwardi sororem matrimonio duxit; quæ defuncti mariti regnum administravit. cujus post
920 mortem Edvardus hoc regnum vi occupans suo adjecit.
956 Edgarus, Regis Edwi frater, rex Merciæ & Northumbriæ cooptatus. ibidem ante fratris obitum ann. 1 regnavit.

REGES

REGES ANGLIÆ.

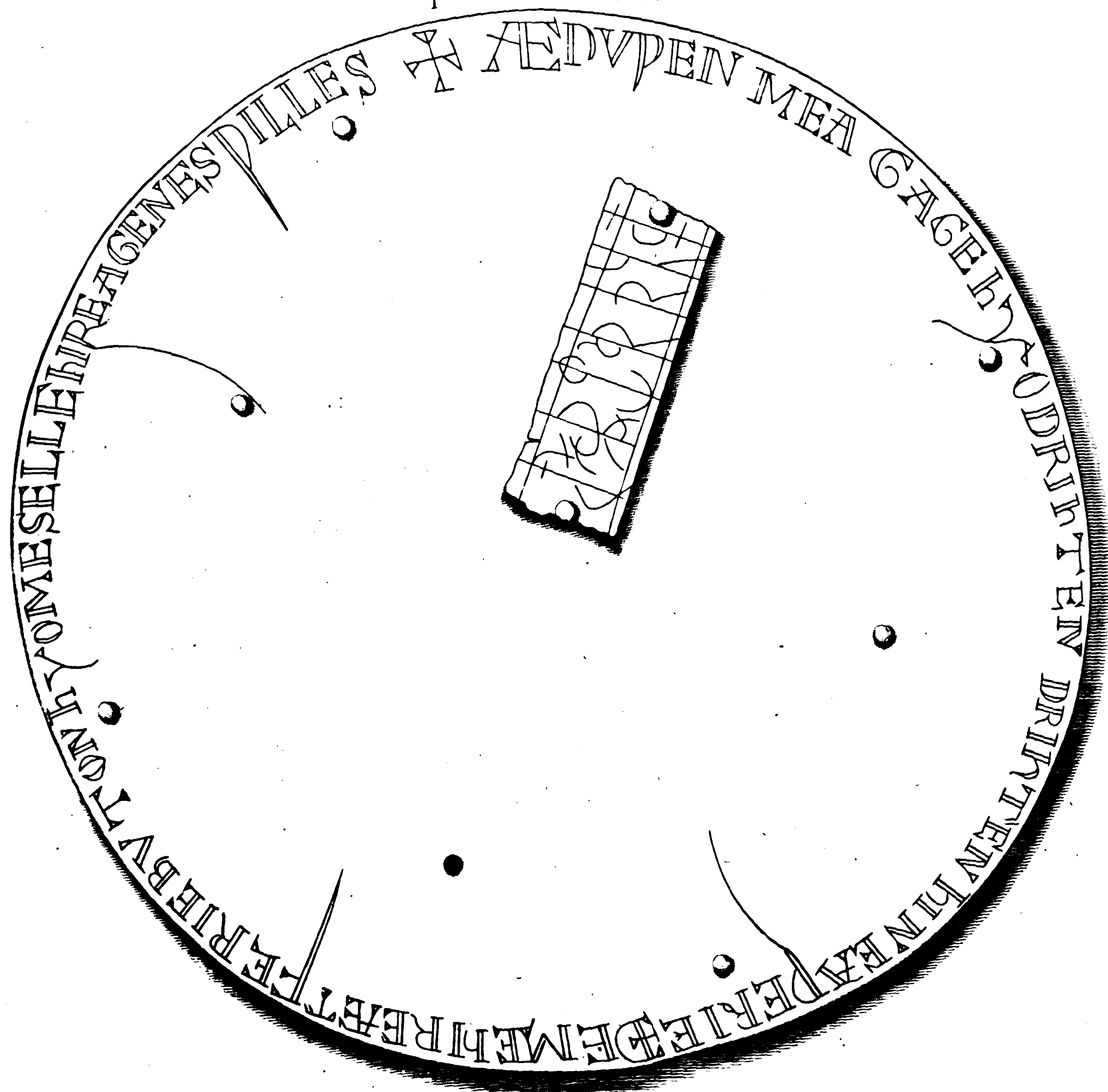
Anno Dom	
802	*Egbertus* regnavit 36 ann.
837	*Ethelwolfus*, Filius ejus, 18 ann. & sesquian.
857	*Ethelbaldus*, Filius ejus, 2 ann. & sesquian.
860	*Ethelbertus*, frater ejus, 5 ann. & sesquian.
866	*Etheredus*, frater ejus, 5 ann.
871	*Alfredus*, frater ejus, 29 ann. & sesquian.
901	*Edvardus*, filius ejus, cognomine *Senior*, 24 ann.
925	*Athelstanus*, filius ejus, 16 ann.
941	*Edmundus*, frater ejus, 5 ann.
946	*Edredus*, frater ejus, 9 ann.
955	*Edwius*, *Edmondi* filius, 2 ann.
957	*Edgarus*, frater ejus, 16 ann.
973	*Edwardus*, filius ejus, cognomento *Martyr*, 5 an.
978	*Ethelredus*, frater ejus, 38 ann.
1016	*Edmundus*, cognomento Iron-Side, 9 menses.
1017	*Cnutus*, *Daniæ* Rex, 19 ann.
1036	*Haroldus*, filius ejus, 3 ann.
1039	*Hardecnutus*, frater ejus, 2 ann. & sesquian.
1042	*Edvardus Confessor*, 24 ann.
1066	*Haroldus*, comitis *Godwini* filius, 9 menses.

Superficies Convexa.

Superficies Concava.

Ad finem numismatum Saxonicorum.

CLARISSIMO VIRO

ANDREÆ FOUNTAINE

EQUITI AURATO

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

UM ſub prælo eſſet de Numiſmatibus Saxonicis & Dano-Saxonicis diſſertatio Tua, *vir doctiſſime*, ad me miſit Clypeum argenteum ejuſdem peripheriæ, quam in icone illius ex adverſo vides, Reverendus & pereruditus *Johan. Taylor* Eccleſiæ paroch. de *Harlow* in Com. *Eſſex.* Vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Petroburgenſis* Canonicus. Repertus erat ante x annos à Colono quodam, qui illum forte cum terra vertebat, dum aratro proſcinderet agrum quendam qui juxta *Sutton* jacet, *Inſulæ*, quam vocant, *Elienſis* oppidum. In lamina plumbi, cum quinque magni ponderis & pretii aureis annulis, centum Nummis argenteis, *Wilhelmo Conqueſtore* regnante percuſſis, catinoque argenteo, cui nihil inſcriptum erat, ipſe qui in ora ſuperficiei concavæ inſcriptionem Dano-Saxonicam præ ſe ferebat, affabre erat coagmentatus. Hunc igitur, qui inter Antiquitates Saxonicas locum ſibi vendicare videbatur, ne in opere noſtro ſculptum collocare gravarer, monebant quidam φιλαρχαῖοι, præſertim in litteris ad me datis vir præclarus *Johannes Covell* Collegio Chriſti apud *Cantabrigienſes* præfectus. Res etiam ipſa monebat, ut à quo conſumendo tempus omnium edax forte temperaſſet, id publici juris faciendo, poſteris & æternitati donarem. Quamobrem, cum de loco illi deſtinando mecum cogitarem, nullus alius antiquæ Literaturæ Septentrionalis duobus in libris magis idoneus viſus eſt, quam is, qui Numiſmata Tua continuò ſequeretur. tum quod à re nummaria non prorſus alienum cum foret, cum Tuis id connecti Te non moleſte laturum crederem; tum etiam maxime, quod in fine Numiſmatum à Te explicatorum locum opportunum nactus eſſe viderer, in quo gratum ac beneficiorum memorem animum in Te meum oblato hoc munuſculo declararem; qui cum magni laboris, majoris ſumptus, & maximi quidem ingenii ac doctrinæ libello Tuo opus meum ornare, ac amplificare voluiſti. Accipe igitur, pro ſumma humanitate Tua *Tabellam* hanc, quam perinde officii in Te mei, ac antiquorum temporum Monumentum in duabus faciebus exhibeo; quarum ambæ prototypum clypeum ad magicum uſum eſſe fabrefactum ſuadent. Id ut credam faciunt, Primo, *Gyri Runici* qui in ſuperficie convexa cernuntur, quamvis *Runarum* expertes. Secundo, *Runæ* ſive potius *Runarum* jugationes, ut opinor, *Magicæ*, quas cœlatas in fragmento anſæ argenteæ illi clavis umbellatis fixæ (qua quis prehenſum tenebat Clypeum) ſuperficies Concava oſtendit. Tertio, ipſa Inſcriptio, quam Incantamenti genus eſſe conſtat; quo quiſquis Clypeum in prœlio portabat, à metu Mortis ſecurus factus, ſe invulnerabilem eſſe putabat. Sic autem à ſigno Crucis diſtinctis verbis Inſcriptio legenda eſt.

✠ ÆDVƿEN MEA GAGEHY O DRIHTEN DRIHTEN HINE A ƿÆRIE ÐE ME HIRE ÆT FERIE BVTON HYOM SELLE HIRE AGENES ƿILLES.

Ut vero magis & incantatoribus, iiſve qui ſe tales fingunt, ſuum arcani ſermonis genus ſemper eſt, quo in ſuperſtitioſorum animis fidem & reverentiam cre-

ent: sic ista, quæ suppositis punctis notavi, ex Magico isto & occulto verborum genere esse censeo, utpote quæ nihil, quod scio, significant; aut si quid forte significent, illorum sensum me prorsus latere fateor. Reliqua autem Inscriptionis pars, sic, ni fallor, Latinè interpretari fas est:

O DOMINE DOMINE! ILLVM SEMPER DEFENDE QVI ME SECVM CIRCVMGESTAVERIT; ILLI VOTA SVA CONCEDE.

Hæc precationis formula adeo consecratos & quasi munitos Clypeos, ἀποτροπαίους esse factos ignari creduli que cujusvis ordinis homines existimabant. Adeo ut qui id genus ullum contra plagas quasi Amuletum in prælio gestaret, securus à metu Vulnerum pugnabat.

Supra dixi Clypeum hic exhibitum in agro quodam *Insulæ Eliensis* esse inventum. Quæ palustris Regio, eaque maxima, cum olim esset, loci ingenio freti Proceres quidam Angli contra Gulielmum Conquestorem arma illic movebant. Hinc vero simile esse puto illum cum Gaza quæ cum eo applumbata erat reperta, Magnatis alicujus fuisse peculium, qui cum aliis Normannici jugi impatientibus in paludosa terra ista Natura adeo munita à Normannis novis Dominis se suosque cum armis tutari voluit. Hæc, ad Te raptim, verbis tantum non extemporalibus scripsi, *saluberrime Fountaini.* Quæ oratum candidum Lectorem velim usque adeo ut accipiat, donec aut Tu, Tuusve *Willisius* avo *Thoma* nepos dignissimus, aut alius aliquis rei Antiquariæ scientia vobis par, rei tam spissa Nocte obvolutæ uberiorem Lucem accersat. Vale. Dabam pridie Kalend. Octobris. A. D. M.DCC.IV.

VOLUMINIS PRIMI

FINIS.